

HOLE
BYGDEBOK
BIND I

BYGDA OG FOLKET

HOLE
BYGDEBOK
BIND I

Gudmund Bakke

BYGDA OG FOLKET

Bosettingshistorie i Arnesfjordingen

UTGITT AV HOLE KOMMUNE 2001

Innhold

Forord	9
Bydebokforfatterens forord	12
1 Årnesfjerdingen	15
2 Vik gnr. 192	20
Eiere og brukere før 1700	20
Nedre Vik 192/1	26
Øvre Vik	33
Øvre Vik (Saravik) 13/6	34
Vestre Vik (Engebretsvik) 13/3	40
Skog	42
Seter	44
Husmannsplasser under Nedre Vik	45
Krokvik 45, Stinastua 47, Pålsestua 48, Kringlebråten 49, Langebru 49	
Husmannsplasser under Øvre og Vestre Vik	50
Grindbakken 50, Bilibråten 51, Gisti 51, Sålerud 54, Viksenga 54, Rosterud 55, Helgerud 55	
Eiendommer og bruk utskilt fra Vik	55
Viksbråten 55, Sørenga 59, Viksenga 61, Blomhøi (Gisti) 62, Søndre Vik 66, Krokvik 71	
3 Gjesval	72
Nordre Gjesval gnr. 193	74
Nordigarden 193/1	78
Nerigarden 193/2	87
Den østre gården 193/5	90
Seter og skog	99
Husmannsplasser under Nordre Gjesval	102
Garntangen 102, Strandjordet 103, Nystua 103, Hagahaugen I 104, Hagahaugen II 105, Hagahaugen III 106	
Andre eiendommer under Nordre Gjesval	106
Garntangen 106, Jordet 109, Nystua 111, Strand 114, Vilhausen 116, Solstrand 116, Odden 117, Haugli 117, Svingen 117, Fjeldbu 118, Rabben 118, Knausen 118, Toppenhaug 119, Haugstua 119, Blåsbort 120, Høyby 120, Blåveisen 121, Haugen 121	
4 Søndre Gjesval gnr. 194	122
Søndre Gjesval 194/1	127
Søndre Gjesval 194/2	134
Seter og skog	139
Gjesvang 194/7	141
Husmannsplasser under Søndre Gjesval	144
Åsplassen 144, Åsenga (Åslund) 146, Sanna 147	
Andre eiendommer under Søndre Gjesval (Åslund 148)	148

5	Kroksundødegården gnr. 195	150
	Kroksundødegården blir delt	157
	Kroksundødegården vestre 16/1	157
	Sundet (Øgardsvika) 16/2	161
	Kroksundødegården østre 16/4	167
	Øverjordet 16/5	172
	Øverjordet Vestre 16/7	175
	Kroksund 16/8	179
	Hole gamlehjem 195/16	185
	Skog og seter	186
	Husmannsplasser (Orlangen 191)	190
6	Sundøya gnr. 196	192
7	Fekjær gnr. 197	201
	Fekjær (nordre) 197/3	205
	Fekjær (østre) 197/4	215
	Nerigarden Fekjær 197/2	218
	Fekjær (søndre) 197/1	224
	Husmannsplasser	231
	Fekjærstua 232, Benterud 233, Svartsteintangen 234, Fekjæråsen 235, Greteløkka 235, Nyenborg 236, Tajet 236	
	Skog og seter	236
	Andre eiendommer under Fekjær.	240
	Åsen 240, Grantopp 241, Solheim 242, Østre og vestre Fekjærstykket 243, Hylla 243, Kjærås 243, Lillebo 244, Hjørne 244, Fekjærstua 244	
	Hytteeiendommer utskilt fra Fekjær	244
8	Storøya gnr. 198/1	247
	Storøya blir krongods	249
	Brukere på Storøya inntil 1770	250
	På private hender fra 1649	253
	Strid om eiendomsretten	259
	Bygninger på gården	280
	Husmannsplasser	281
	Sundland 284, Sjølyst 285, Nøysomhet 286, Blomsplassen 288, Alvsplassen 289, Hesselberggrønningen 289, Gulsplassen 290, Purkøya 290, Geitøya 291, Valtersbråten 291, Bråten 292, Kuskeplassen (Fergeplassen) 292, Smittero 293, Lien 293	
	Annen næringsvirksomhet	293
	Jakt og fiske	294
	Sagn og spøkeri	294
	Skog og seterbruk	295
	Hytter på festetomter	302

9	Rytteraker gnr. 198/2	305
	Husmannsplasser	324
	Lille Rytteraker 325, Roberget 329, Haugen 331, Øvre Klaserud 331, Nedre Klaserud 332, Skauenga 332, Andre plasser 333	
	Skog og seter	333
	Andre eiendommer under Rytteraker	334
	Valtersbråten 334, Lille Rytteraker 334, Lille Rytteraker II 335	
10	Borgen gnr. 199	336
	To gårder – Nedre og Øvre Borgen	344
	Nedre Borgen	344
	Nerigarden Borgen 199/6	345
	Sørigarden Borgen 199/1	350
	Nordigarden Borgen 199/5	356
	Øvre Borgen 199/7	364
	Borgestad 199/16	371
	Husmannsplasser	372
	Sandvika 373, Børdalen 376, Griserud 377, Gisti 378, Borgenbråten 379, Borgentangen 380, Tajet (Jonebingen) 383, Østeng 383, Toppenhaug 384, Sandenga 384, Tyribrenna 385,	
	Skog	386
	Seterdrift	388
	Øvrige eiendommer under Borgen	389
	Engene 389, Griserudmoen 390, Djupvarp 390, Østeng 391, Bødalen 392	
11	Løken gnr. 200	393
	Kirkegods – bispegods – krongods	395
	Løken blir delt	397
	Øvre Løken 200/1	397
	Nedre Løken 200/3	404
	Husmannsplasser under Løken	412
	Bjørketangen 412, Tørtberg 413, Grindbakken 413, Bjørkelunden 413, Løkenstua 414	
	Bjørketangen 200/2	414
	Løken 200/4	418
	Skog og seter	423
	Eiendommer skilt ut fra Løken	423
	Løken skog 423, Løken skog 424, Løken skole 424, Tørtberg 425	
12	Bili gnr. 201	426
	Husmannsplasser	434
	Bilibergget 434, Bilibråten 435	
	Skog og seter	436
13	Rudsødegården (en del av gnr. 190 Østre Rud)	437

	Nordre Rudsødegården 190/12	441
	Rudsødegården 11/5	446
	Et nytt bruk – Nordli 190/11	448
	Midtre Rudsødegården 190/6	449
	Søndre Rudsødegården 190/7	455
	Skog	462
	Seter	464
	Husmannsplasser	464
	Langerud 465, Tangen 466	
14	Kommunesenteret Vik med boligområder	468
	Eiendommer ved Vik	469
	Solvik 469, Burevik 471, Holmen (Vik Torg) 472, Arnestad 475, Fredheim 476, Linnerud 477, Hole herredshus 477, Tomtebu 478, Mellomvik 478, Vik skole 478, Hagebu 479, Solstad 479, Sørhagen 480, Vik søndre II 480, Sørtun 480, Soltun 481, Viksveien 2 481, Vik senter 482, Gjesvik 482, Steinsvik 483, Steinsbu 485, Grønvold 486	
	Vikshøgda	486
	Hole ungdomsskole 486, Vikshøgda 487	
	Solbakken	490
	Solbakken 490, Brattbakken 3 491, Solbakken-feltet 491	
	Løken-Løkenmoen	494
	Elisenborg 494, Granli 495, Grindbakken 496, Løkenhaugen 498, Solhøi 499, Solheim (Løkenstua) 499, Veslebu 501, Bakken 501, Steinly 502, Moen 502, Skogly 503, Moen III 504, Hasselbakken 504, Løkka 505, Moløkka 506, Tyriodden 506, Fjelltun 506, Retiro 507, Skrenten 507, Viklund 508, Lundemo 508, Ringebu 509, Toppenhaugen 509, Vikberg 510, Utsikten 510, Ragnebu II 511, Bakkebo 511, Slettebo 511, Moløkka 512, Nertun 514, Bergeng 515, Knausen 515, Biliberget 516	
	Blomshøgda	517
	Furuly 517, Solhaug 518, Engstad 518, Sannby 519, Sandstad 519, Gjerdingen 521, Heggelien 521, Østmo 522, Borgeng 522, Borglie 524, Ragnebu 524, Borgtun 524, Bruvoll 525	
	Hytteeiendommer ved Vik	526
15	Boligområdene i Kroksund og Rudsødegården	528
	Eiendommer i Kroksund	529
	Solvoll 529, Solstua 530, Solstad 531, Fjellbu 531, Jaraheim 532, Fjellhaug 533, Sjøheim 533, Åsheim 534, Vennebu 534, Orlangen 535, Tajet 535, Karjolveien – Dokkertveien – Hjulmakerveien fra s. 535	
	Eiendommer ved Tangen og Rudsødegården	549
	Sommerhvil 549, Bjørkelund 550, Tangen 551, Skansen 552, Mangslo 553, Rustad 554, Solheim 554, Scala 555, Sundby 555, Ruudi 555, Flebu 556, Sommerhvil III 556, Furukrullen 557, Fjellhaug 558, Lykkebo 558, Krullen 559, Askhaug 559, Måltrøstlia 559, Fjelli 559, Gamleveien 2, 8 og 21 560–561, Sundli 561	
	Eiendommer ved Øgardsvika	562
	Fiskebu 562, Roa 562, Andebu 563, Damli 563, Morgen 564, Furuhaugen 564	

© Fotograf Marit Fagerli.

Hole bygdebokkomite, fra venstre Ingebjørg Gjesvik Liljedahl, Ole-Jørgen Moe (leder), Trygve Ellingsen, Gudbrand Hvattum og Arne Fjeldstad.

Forord

Hole er ingen stor kommune med sine 5000 innbyggere og et areal på 203 kvadratkilometer, der den ligger i hjertet av Ringerike, omkranset av Tyrifjorden, Steinsfjorden og Krokskogen. Men historien til den frodige landkommunen er lang og mangfoldig.

Holeværingene har visst å sette pris på sine historiske røtter og skapt seg en identitet som gjør at Hole kommune står fram som et livskraftig lokalsamfunn. Den nyere tids historie med innlemmelse i storkommunen i 1964 og løsrivelse noen år senere – i 1977 – vitner om dette.

Hole kan føre sin historie langt tilbake i tid, noe som bekreftes av 4000–5000 år gamle steinalderfunn og helleristninger fra bronsealderen. Gårdsnavn som Frøyshov, Onsaker og Ullern er levende bevis på bosetting i bygda i åsatroens tid. Noen av norgeshistoriens mest kjente konger har tilknytning til bygda, noe som avspeiler seg i kommunevåpenet. De fire kronene refererer til Halvdan Svarte, Sigurd Syr, Olav den hellige og Harald Hardråde.

Mye vann har rent gjennom Tyrifjorden og Steinsfjorden siden den tid, og som et markant bevis på denne historien, ligger Halvdanshaugen som et ruvende historisk landemerke på gården Stein, og kirken på Bønsnes fra 1100-tallet til minne om Olav den hellige, brukes flittig den dag i dag. Fra den senere historie finner man gården Mo der dikterpresten og eventyrsamleren Jørgen Moe ble født og vokste opp på 1800-tallet.

Historien handler imidlertid først og fremst om folket, landskapet og det jordnære livet i bygda. Den nyere historie om liv og hendelser i kommunen under den annen verdenskrig er også betydningsfull. De foreliggende nedtegnelser av historien opp gjennom tidene er mange og rikholdige, et kildemateriale som danner et avgjørende grunnlag når bygdehistorien skal skrives.

Gunnar Tveitens bygdebeskrivelse fra 1914 har vært nyttig å studere når folk har søkt opplysninger om bygdas liv og historie, og vil for alltid bli stående som Holes første bygdebok. Men tidene forandrer seg – det er tre generasjoner, to verdenskriger og et tusenårsskifte siden denne utgivelsen. Selv om historien står fast, har synet på mangt og meget forandret seg og ny viten kommet til, både når det gjelder tidligere og nyere historie. Folks økende interesse

for lokalhistorie og sine røtter, nyinnflytting og ønsket om å identifisere seg med lokalsamfunnet og dets historie, har gjennom de siste 20 årene skapt behov for å utgi bygdebok på nytt. Ikke minst har den tekniske utvikling som gjør historie- og slektsgransking mulig på en helt annen måte enn før, økt interessen for bygdehistorie.

Siden tidlig på 1970-tallet har en frivillig bygdebokkomité arbeidet med innsamling av bilder, og gitt ut en billedbok (1981), en skolehistorie (1987, forfattet av Margit Harsson) og en nyttgivelse av Jon Guldals «Folkeminner fra Hole» (1985).

I 1991 ble det oppnevnt en komité med ny sammensetning som tok mål av seg til å utgi en ny komplett bosettingshistorie og en generell bygdehistorie for Hole kommune. Den nye komiteen har siden 1996 bestått av Ingebjørg Gjesvik Liljedahl, Trygve Ellingsen, Arne Fjeldstad, Gudbrand Hvattum og Ole-Jørgen Moe.

Arbeidet med den nye bygdeboka skjøt fart da et enstemmig kommunestyre i 1995 vedtok å bevilge penger til det nye bygdebokprosjektet. Gudmund Bakke ble ansatt som bygdebokforfatter fra 1. november 1995.

Komiteens ambisjoner om å presentere et bokverk som henvender seg til alle holeværingene og andre interesserte, har vært et overordnet mål, ved siden av å skape en bygdehistorie som ikke bare er summarisk, men som også har appell på grunn av innholdets evne til å fenge leserne. Komiteen har derfor lagt vekt på å finne den riktige avveiningen mellom det historiske, anekdotiske og summariske stoffet.

Bygdebokkomiteen startet sitt arbeide for ca. 10 år siden med å gå gjennom det rikholdige materiale fra de tidligere komiteene, samle nytt stoff ved å intervjuere eldre holeværingene, sende ut spørreskjemaer til husstandene og befare bygda, fjorden og skogen.

Etter at bygdebokforfatteren ble ansatt, har dette arbeidet fortsatt, og i tillegg har komiteens oppgave nå i større grad vært en kritisk gjennomgang av kapitlene etter hver som de har blitt presentert. Til dette arbeidet har komiteen fått hjelp av Margit Harsson. Hennes råd har vært til stor nytte.

Et vesentlig billedmateriale er også innsamlet, gjennomgått og sortert.

Komiteen har sett det som vesentlig at bygdehistorien skal ha en variert illustrering som presenterer viktige hendelser, steder og mennesker, både fra eldre og nyere tid. Marit Fagerli er engasjert som fotograf og skal sørge for det dagsaktuelle billedmaterialet.

Bokverkets design er vesentlig. Her har komiteen gått gjennom en rekke bygdebøker, innhentet forslag fra forskjellige forlag og

kommet fram til et resultat som synes å være det beste. Hele tiden har det vært et mål å finne fram til en presentasjon som er lettlest, oversiktlig og som har et vakkert utseende. Dette har tatt tid og det vil ennå gå mange år før verket er fullført.

Bind 1 som her presenteres, omhandler bosetningshistorien i Årnesfjordingen, som er den sentrale delen av kommunen. Målet er heretter å kunne utgi et nytt bind hvert år i rekkefølgen Steinsfjordingen, Røyse, østsiden av fjorden med Krokskogen og sist en generell bygdehistorie.

Bygdebokkomiteen er mange stor takk skyldig: Det gjelder først og fremst forfatteren Gudmund Bakke, som med sin store glød, sine historiske kunnskaper og gode kjennskap til lokale forhold, har tatt denne utfordringen. Han har med en utrettelig grundighet, studert kildene og behandlet materialet slik at resultatet etter komiteens syn har ført til et meget solid resultat.

Ingebjørg Gjesvik Liljedahls store uegennyttige innsats har vært av uvurderlig betydning både for forfatter og komité.

Hole kommunes administrasjon og folkevalgte har vist komiteen stor tillit ved å ha tro på bygdebokprosjektet, og hele tiden sørget for at arbeidet har fått de rammer og den ro som har vært nødvendig. Uten denne støtten hadde det ikke blitt noen bygdebok.

Det er bygdebokkomiteens ønske å nå flest mulig med bygdehistorien, at den vil finne en plass i alle husstander og ikke minst i skoler og institusjoner, lett tilgjengelig for alle interesserte. Det er komiteens håp og tro at den leverer et produkt som er innbyggerne og kommunen tilliten verdig.

OLE-JØRGEN MØE

Bygdebokforfatterens forord

Det er seks år siden Hole kommune ansatte bygdebokforfatter i halv stilling. For tre år siden fikk han utvidet stillingen til 80 prosent. Framdriftsplanene som ble lagt etter noen uker i jobben, har vi måttet revidere et par ganger, men her foreligger endelig det første av i alt fire bind bosettingshistorie.

Etter planen skulle både Årnesfjerdingen og Steinsfjerdingen få plass i det første bindet, men det ble så omfattende at bygdebokkomiteen fant å ville dele. Dermed kommer Steinsfjerdingen først i bind II, i 2002.

Å skrive bygdebok kan lett få et snev av evighet. Kildegrunnlaget som skal gjennomgås, er uuttømmelig. Arkiver, offentlige registre, litteratur, mennesker som skal oppsøkes og samtales med. Og hele tiden spør en seg selv: Hva skal vi ta med, og hva kan vi utelate? Skal vi skrive en bok som får preg av å være en kildesamling, eller en bok som folk vil lese?

Bygdebokkomiteen har ønsket en bok hvor lesbarhet ikke ødelegges av oppramsing av tørre tall og fakta. Men så mange faktaopplysninger skal med, at det ikke skal herske tvil om gårdens, brukets eller plassens historie og utvikling.

Bosettingshistorie – for et tiår eller to siden ville vi ha sagt gårds- og slektshistorie. Men den tida er slutt, da bygdebokforfatterne la ned det meste av sin arbeidsinnsats i å følge slektene på storgårdene. Min instruks har vært at slektene skal tones ned i Hole bygdebok. Viktigere har vært å få ned hvordan bygda er blitt bosatt. Gårdene har vært utgangspunktet, men i tillegg har hvert småbruk, hver gammel husmannsplass, hver enebolig, rekkehus og leilighetskompleks få nedtegnet sin historie. Hvem var de første som ryddet og bygde her? Hvem har bodd her siden?

Et overordnet mål har vært at alle holeværingene skal finne seg igjen i bygdeboka. Det handler om røtter for de som hører til bygdas gamle slekter, og det handler om identitet og ankerfeste for de mange som har flyttet til kommunen i de seinere årene.

Men de som går til Hole bygdebok og venter å finne komplette slektslister for alle Hole-slekter, vil bli skuffet.

Dagens bygdebokforfattere ønsker at småfolk og husmenn skal få en bredere plass i bygdebøkene. Men én ting er å ønske denne samfunnsgruppa mer fram i lyset, en annen å virkelig klare det. For det er ikke lett å skrive om husmennene. De flyttet ofte fra én plass til en annen, ikke bare under samme gård, men gårder og bygdelag imellom, og ofte flyttet de over kommunegrensene. Og det er noe annet enn å følge en slekt som sitter fast på én gård. Å skulle ordne slektsrekker og bosteder for denne store eiendomsløse massen, er så tidkrevende og vanskelig at det har sprengt rammene for mange bygdebokprosjekter.

Kildene som er benyttet, går fram av oversikten bak i boka. Fotnotene var først ment å skulle gi både tilleggsopplysninger og kildehenvisninger, men antallet ble etter hvert så stort at de måtte reduseres betraktelig. Og da valgte vi å ta vekk alle henvisninger til pantebøker, tingbøker og skifteprotokoller. De av leserne som ønsker det, kan oppsøke Hole bygdearkiv (i Hole bibliotek) og få tilgang til mappene som er merket med eiendommens navn.

Uten det materialet som foreligger i tingbøkene, ville siste halvdel av 1600-tallet ha vært et mørkt kapitel. Oversettelsene som Thorleif Solberg og Ringerike Slekthistorielag har stått for, har vært av uvurderlig betydning for å kunne dekke denne perioden i bygdas historie. Fra Genealogisk Datasentral Ringerike ved ildsjelene Frank Otterbech, Jens Johnsrud og Rudi Løken har jeg også hatt god hjelp.

Å skrive bygdebok er en ensom jobb, men god støtte og ryggdekning har jeg fått fra de fem medlemmene i Hole bygdebokkomite. Samvittighetsfullt har de lest manusutkast og foreslått endringer, diskutert prinsipper og lagt føringer for arbeidet. Møtene har vært preget av alles ønske om å gi holeværingene en bygdebok som er både lesbar og informativ. Lokalkunnskap, humor og glimt i øyet har de i rikt monn alle fem, og det sier litt om interessen, at vi i løpet av seks år ikke har hatt behov for å innkalle varamenn til ett eneste møte!

Dersom gårdene eller brukene har skogteiger på Krokskogen eller hjemmeskog i bygda, er disse også blitt omtalt. Det samme gjelder seterløkker og seterdrift, og i de tilfellene hvor kilder og muntlig tradisjon har hatt noe å fortelle om seterlivet i gammel tid, har det vært en glede å bringe dette videre til leserne.

Det er også viktig å være klar over forskjellige nummerserier for gårdsnumre. Da Hole ble en del av Ringerike kommune i 1964, ble kommunens tidligere gårdsnumre endret ved at Hole fikk nye

numre etter Ringerikes 179. Da Hole ble egen kommune igjen fra 1977, ble dette ikke endret tilbake. Derfor har Mo i Steinsfjordingen, tidligere gnr. 1 i Hole, i dag gnr. 180, og Løken (tidligere gnr. 21) har nå gnr. 200. Som regel har jeg benyttet de gamle numrene før 1964.

Jeg legger ikke skjul på at arbeidet med å kartlegge alle bosteders historie, i enkelte tilfeller har fått preg av ukeblad-journalistikk. Vi har arbeidet med den målsetting at hver holeværing skal finne sitt bosted omtalt i bygdeboka, men har etter hvert innsett at 100 prosent dekning vanskelig kan nås. Leietakere har vi kun tatt med dersom leieforholdet har vart i flere år, og de som bor i omsorgsinstitusjoner er heller ikke nevnt under disse. Bygdebokkomiteens utgangspunkt har vært at disse har, eller har hatt, et annet bosted i bygda tidligere. Mange leietakere er dessuten stadig på flyttfot, noen kan være midlertidig bosatt andre steder osv.

Margit Harsson fortjener takk for sine faglige råd under gjennomgang av kapitlene. Hennes bidrag har vært til stor hjelp. En takk også til Marit Fagerli for hennes gode fotografier, og til Marianne Meinich i Hole kommune for flott kartmateriale.

Og takk til den gamle bygdebokkomiteen som overlot hele sin samling av bilder og bøker samt en pen pengesum til bygdebokarbeidet. De mange holeværingene som har bidratt med historier, bilder, dokumenter, brev og annet må heller ikke glemmes. Uten bygdefolkets engasjement og interesse, ville arbeidet vært mindre inspirerende.

GUDMUND BAKKE

Årnesfjordingen

Årnesfjordingen er i dag den sentrale delen av Hole, og har fra gammel tid vært betegnelsen på den delen av bygda som ligger mellom Steinsfjordingen og Storøysundet. Navnet brukes ikke ofte i dag, men har vært brukt om søndre del av Østbygda helt siden middelalderen. I et middelalderbrev i 1399 het det om Borgen at den lå i Årnes – à *Arnæsi*.

En fjerding er en gammel administrativ enhet, vanligvis en fjerdedel av et fylke eller herred, men etter hvert har man delt i enda flere enheter, så «fjerdedelen» er ikke lenger helt å stole på. Så tidlig som i 1514 ble *Steinsfjordingen* brukt i et middelalderbrev, og i 1697 blir det skrevet ut soldater fra alle fire fjerdingen i Hole, også *Ornes Fiering*. Navnet Årnes finnes ingen sikker tolking av, men mest trolig har det sammenheng med treslaget *or* – altså *neset der det vokser or*. Lengst sør i Årnesfjordingen stikker det flere nes ut i Tyrifjorden, og i fugleperspektiv kan hele fjerdingen karakteriseres som et nes. Den ligger omkranset av vann på tre kanter, og med naturlig grense mot Røyse i vest og Steinsfjordingen i nord med skogkledde høydepartier på Borgenmoen og Rudshøgda.

Da omgangsskolen kom i gang i Hole i 1745, var Østre Hole (nåværende Hole kommune)¹ inndelt i fire fjerdingen – Steinsfjordingen, Årnesfjordingen, Holefjordingen og Bønsnesfjordingen. I dag er det bare navnet Steinsfjordingen som er i daglig bruk.

Årnesfjordingen er en del av Østbygda. I 1684 ble Steinsfjordingen, Årnesfjordingen og Utstranda benevnt som «Østbygden» i et referat fra bygdetinget, da to bønder i hver av de tre områdene «Hovedsognet, Østbygden og Tyristranden» skulle melde fra om tiggere og løsfolk (uten fast bosted eller arbeid) som «seg i bygden lar finne».² Og uttrykket Østbygda er fortsatt i bruk, men de fleste bruker det i dag bare om Årnesfjordingen.

Hvor lenge har folk bodd fast i Hole? Når ble steinalderens fangstfolk etterfulgt av fastboende som heller ville dyrke jorda? Svaret er gjemt i historiens mørke, men dagens historikere synes å enes om at de første jordbrukerne på Ringerike slo seg ned på de

¹ Tyristrand var en del av Hole kommune fram til 1916.

² Thorleif Solberg: Tingbok 29 (1684), s. 42 (Hønefoss 1997).

© Fotograf Marit Fagerli

første gårdene en gang i eldre jernalder, kanskje de siste par-tre hundre årene før vår tidsregning startet. Det var tusen år, og kanskje enda et halvt årtusen, etter at de første jordbrukerne i Norge tok fatt, bl.a. i Østfold og på Jæren. De holdt husdyr som ku, sau og gris, og ryddet jorda for å dyrke korn.

En rekke steinalderfunn i Årnesfjerdingen forteller at jegere og fiskere vandret herover i mange tusen år før jordbrukerne slo seg ned. Med steinøkser kunne man rydde skog og bryte opp jord, men det var først da nordmennene fikk redskaper av jern, at det for alvor ble mulig å rydde sammenhengende beitemark og åkre, og søke faste boplasser.

Bronsealderens helleristninger i Sundvollen og ved Berget på Utstranda ble også risset av fangstfolk, men da jernaldermenneskene begravde sine høvdinge i hauger ved Vik, Løken og Borgen, var de fastboende.

Mangelen på utvikling av redskaper gjorde at det gikk seint. Steinøkse var det typiske jordbruksredskap, og da jernet ble kjent i hundreårene før vår tidsregning, representerte det en utrolig nyvinning.

Hvordan så det ut i Hole, da de første menneskene ble bofaste?

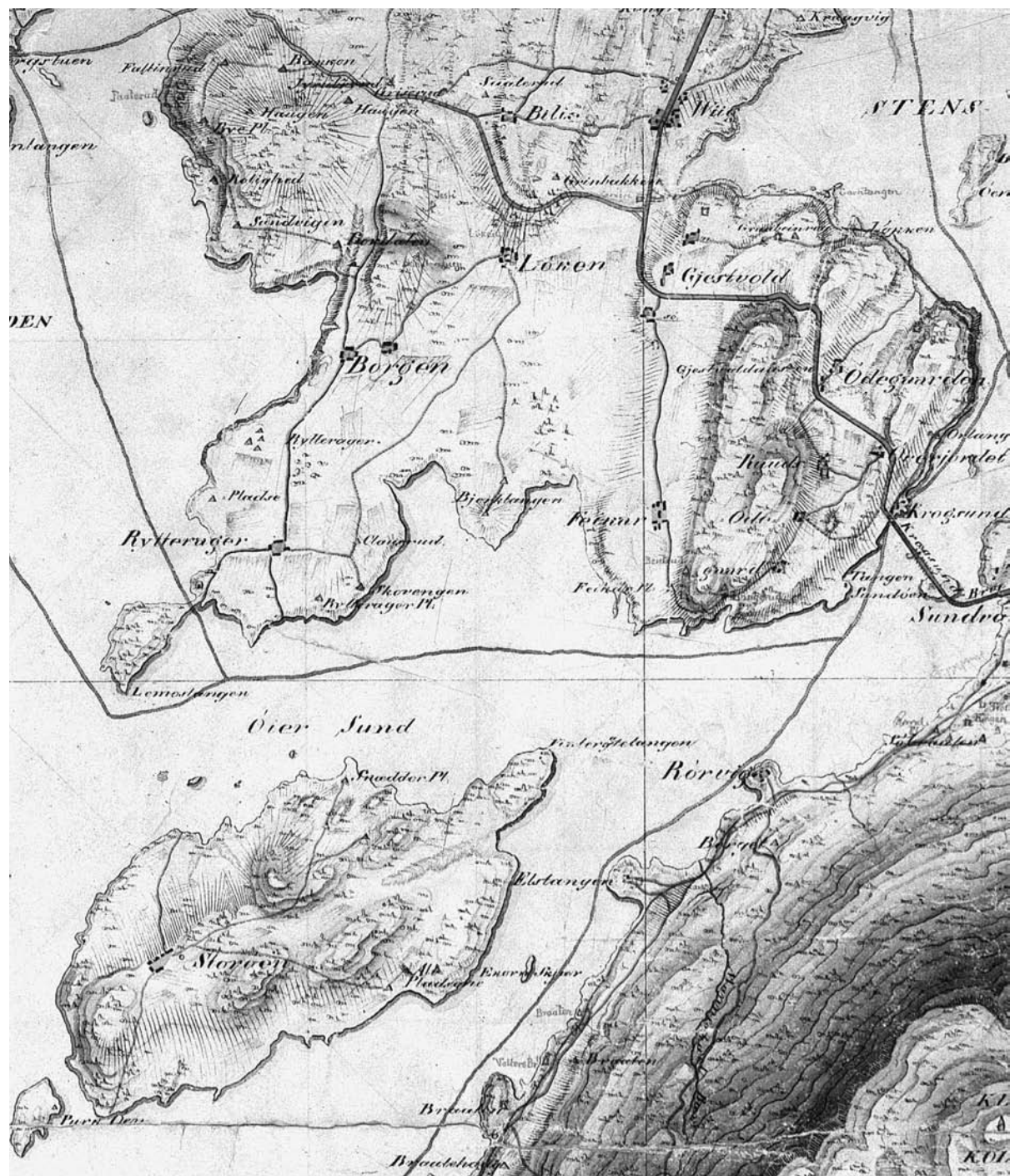
Tyrifjorden og Steinsfjorden lå som i dag,³ med et urørt skog- og myrlandskap rundt. I øst steg Krokskogen bratt til værs, og ferdselsveier til lands fantes ikke, kanskje med unntak av et og annet dyretråkk. Lauvskog og furuskog rådde grunnen, avløst av noen grassletter og store myr- og sumpområder. De første jorddyrkerne så seg ikke bare om etter fruktbar jord. Den måtte også være selvdrenerende, og helst ligge sør- eller vestvendt. Boplassen måtte ligge slik at man hadde godt utsyn til den tidens ferdselsvei, vannveien, slik at man i god tid kunne bli oppmerksom på at en fiende nærmet seg.

I alle grender eller fjerdinger er det én gård som peker seg ut som selve urgården, opphavsgården, der de første bosatte seg. Grensene til en slik gård er forholdsvis enkle å følge, og kan ha vært lik vår tids fjerdingsgrenser. I Årnesfjerdingen er det liten tvil om at det er Vik som er urgården. Både gårdsnavn og beliggenhet forteller det.

³ For 8000 år siden lå strandlinjen på cirka 85 meter. Det er 22–23 meter høyere enn i dag, og både Røyse, Gjesvalåsen og Viksåsen var øyer i den fjordarmen som da gikk inn fra havet.

Årnesfjerdingen, med grenser mellom gårdsvaldene, slik de var cirka 1875.

Årnesfjerdingen, slik den framstår på et gratteigskart fra 1827.
Statens kartverk

Gården er den eneste i Årnesfjordingen med et usammensatt naturnavn, som er den eldste gårdklassen. Med sørvendte og skrånende jorder, god havn og strategisk beliggenhet med utsikt til fjorden, er alle forutsetninger til stede for at vi kan regne Vik som opphavsgården i denne delen av bygda. Om den er eldre enn By på Røyse, Stein eller Mo i Steinsfjordingen eller de eldste gårdene i Norderhov, vet vi ikke. Trolig ble de alle ryddet i førromersk jernalder, i løpet av de siste fem hundreårene før Kristi fødsel.

Fra Vik er de øvrige gårdene etter hvert blitt fraskilt. Trolig var det Borgen som først fikk sitt store vald i vest, noen hundre år etter Kristi fødsel. Og så ble Gjesval oppe på høyden i øst skilt fra et hundreår eller to seinere. Da lå Borgen og Gjesval på hvert sitt høydedrag, med en skogbevakst flate imellom.

Fra Borgen har så Rytteraker og Bili blitt fradelt, mens Gjesval først fikk utskilt Fekjær, og deretter de langt yngre gårdene Krok-sundødegården og Rudsødegården. Løken er mer usikker. Som Borgen er den en vin-gård som tidfester den til de første fem-seks hundreårene av vår tidsregning. Gårdsnavnet – Leikvin – betyr stevneplass, og folk i denne delen av bygda kan ha møttes til kappleik og fest lenge før det ble en gård her.

Det er usikkert når Storøya fikk fast bosetting. Tyrifjordens største øy er atskilt fra resten av Årnesfjordingen ved Storøysundet.

Vannveien var den viktigste ferdselsvei i gammel tid. Folk som tok seg fram til fots, fulgte gamle dyretråkk som etter hvert ble allfarveier. Et slikt allfar gikk over Krokskogen fra Bærum til Krok-kleiva. Fra sundstedet ved Kroksund gikk allfaret videre over Gjesvalåsen til Vik i stort sett samme trase som Den nye bergenske kongevei. Den var ferdig fram til Sundvollen i 1805, og ført videre på vestsiden av sundet først etter 1814. Fra Vik gikk det en bygdevei til Røyse over Løkenmoen og Borgenmoen. I tillegg til disse allmannaveiene, gikk det et nett av bygdeveier, fegater og gårdsveier, som i dag for det meste er pløyd ned i åkrene.

Vik ligger ved en vik i Steinsfjorden, og på gårdens tidligere marker finner vi i dag kommunesenteret med herredhus, forretninger og skole. Vik har sørvendte og skrånende jorder som har vært gunstig for et tidlig åkerbruk. Gårdsnavnet, god utsikt til fjorden og med en naturlig skjermet havn som har vært av betydning for transport og fiske, er andre grunner til at man regner Vik som selve urgården i Årnesfjordingen. Gården ble trolig bosatt i eldre jernalder, i løpet av de siste hundreårene før vår tidsregning starter. Den lå strategisk ved den tids hovedferdselsåre – vannveien, og seinere kom også allmannaveien til lands forbi gården, noe som førte til at det seinere skulle bli både skysstasjon og gjestgiveri her.

FUNN FRA VIKINGTIDA

I 1895 ble det levert til Oldsaksamlingen en jernøkks fra vikingtida, funnet på Vik i Hole. Øksebladet var 15 cm langt og 7,5 cm bredt i eggen, og skadet av rust. Men vi kjenner ikke nøyaktig funnsted. På byggetomta til Vik sentralskole, 30 meter nordøst for skolebygningen, ble i 1960 funnet et tveegget sverd av jern. Sverdet var 49,5 cm langt og lå på bakken, på et sted hvor det var planert med bulldozer og deretter påkjørt utgravd masse fra byggetomta.*

* Univ. Oldsaksamling reg.nr. C18002 og C30170 (samt innberetning fra Arne Emil Christensen av 12. september 1961, kopi i Hole bygdearkiv).

Cirka 1700	Vik delt i to gårder (øvre og nedre)
1740	Øvre Vik delt i to bruk: Øvre Vik (seinere kalt Saravik) Vestre Vik (seinere kalt Engebrets-Vik)
1837	Viksbråten (fra Vestre Vik)
1878	Øvre og Vestre Vik samlet i én gård, Øvre Vik
1878	Viksenga (fra Øvre Vik)
1878	Blomhøi/Gisti (fra Øvre Vik)
1884	Sørenga (fra Øvre Vik)
1890	Søndre Vik (fra Øvre Vik)
1890	Solbakken (fra Sørenga)
1909	Krøkvik (fra Nedre Vik)

Gårdstunet på Nedre Vik ligger cirka 70 meter over havet, på Øvre Vik 25 meter høyere. Jordveien strekker seg fra Steinsfjorden og inn på plataet mot Steinsåsen, i 120 meters høyde. Vik grenser i nord mot Rud og Stein, i vest mot By og Bili, i sør mot Borgen, Løken og Gjesval, og i øst mot Steinsfjorden.

Eiere og brukere

FØR 1700

Vik var kirkegods i middelalderen. Tidlig på 1300-tallet tilhørte gården Nonneseter kloster i Oslo. I Oslo bispedømmes jordebok

(«Rødeboka») over gårder som tilhørte kirker og prester i bispedømmet før Svartedauen, nevnes fire gårder i Steins sokn (østre del av nåværende Hole): Vik, Løken, Borgardal og Grændal. De to siste gårdene har forsvunnet eller har skiftet navn, eller kan ha blitt tatt opp i andre gårder da jordbruket tok seg opp igjen sist på 1500-tallet. At gården tilhørte Nonneklosteret, vil si at klosterets leder stod for utleie og innkreving av bygselavgift fra brukerne (leilendingene), og inntektene gikk til drift av klosteret.

I et middelalderbrev som ble utstedt i regjeringstida til kong Erik av Pommern (1389–1440), solgte Nonneseter kloster $\frac{1}{2}$ øresbol i gården Vik på Ringerike til en mann ved navn Tjodgeir Helgesson. Denne Tjodgeir er nevnt også i et annet middelalderbrev, datert 20. august 1424, da han solgte $\frac{1}{2}$ øresbol¹ i Nedre Berg i Soknedalen til Bjørn Hallvardson. Vi vet ikke hvor stor del av Vik øresbol utgjorde på den tida. Brevet er vanskelig å tyde når det gjelder tidspunktet det ble skrevet, men det var enten i kong Eriks 10. (dvs. 1398–99) eller 20. regjeringsår (1408–09).

Opp gjennom middelalderen ble Vik delt på stadig flere eiere. I

¹ 1 markebol = 8 øresbol. En landskyld på 1 markebol kunne betales med 3 lauper smør (1 laup = 15,4 kg).

GRAVHAUGER

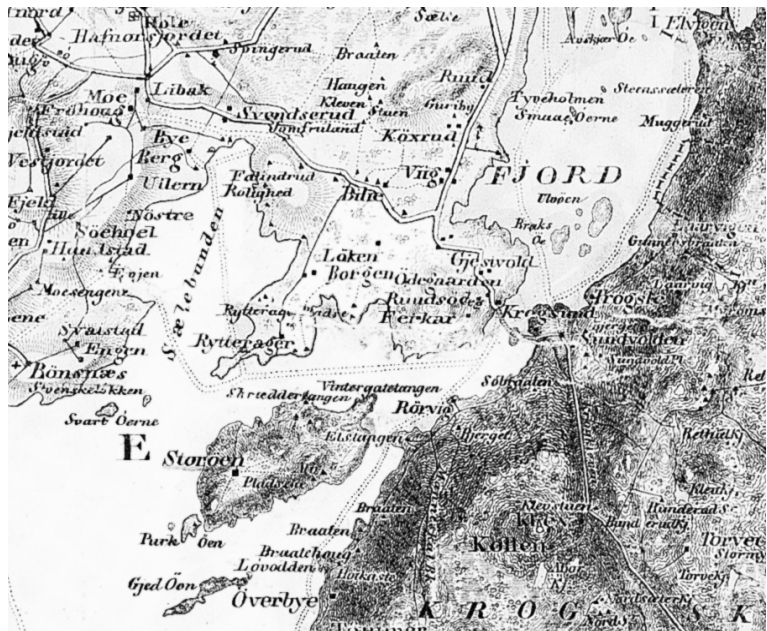
Omtrent der rundkjøringa nordøst for idrettsplassen ved Vik skole ligger i dag, lå det fram til rundt 1930 en gravhaug som ble kalt «Svenskehaugen». Den ble da ødelagt ved planering av en hyttetomt, men ingen funn kom for dagen. Hytta ble plassert på restene av haugen, som etter planeringen hadde en diameter på 16 meter og en høyde på 3,5 meter. Da trafikkmaskinen ved Vik ble bygd i 1990-årene, forsvant både hytta og det meste av gravhaugen, som opprinnelig lå bare 20 meter fra strandkanten.

På Øvre Viks grunn er det registrert flere gravrøyser. To av dem ligger cirka 75 meter nordvest for gårds-tunet med vidt utsyn over Steinsfjorden. På den ene står en steinhelle, som eieren Sigurd Bili reiste rundt 1940. Rett på sørsida av driftsbygningen på Øvre Vik ligger to gravhauger med diameter på 6,5 og 5 meter. Den ene er lett synlig etter at faren til dagens eier for en del år siden reiste en stein på haugen, mens den andre i dag er lite synlig, etter at det er bygd en grusvei gjennom området.*

* Univ.Oldsaksamling: ØK-registrering 1968.

1577 eide Haug prestebord på Eiker 5 lispund i gården, og det gjorde Hokksund-presten også i 1624. Da var Vik fullgård, og skylda var 4 skippund og 5 lispund (dvs. 85 lispund). Med det var Vik blant de store gårder i Hole. Eierskapet var spredt på mange hender: Berte Engelstad i Lardal i Vestfold (24 lispund), Torger Bryns barn på Eiker (20 lispund), Ola Vego og Marte Hedenstad på Eiker (5 lispund), Jakob Rosenkrans (10 lispund), borgermester Trond Claussen i Oslo (10 lispund), Haug prestebord på Eiker (5 lispund) og Nonneseter kloster i Oslo (da under kansleren, dvs. prosten ved Mariakirken, 11 lispund).

Utsnitt av «Lommekart over den meest besøgte Deel af Ringerige». Chr. Tønsbergs Forlag 1846.

Den første kjente bruker på Vik trer fram i 1528. INGRID VIK var rimeligvis enke etter en leilending som nylig var død. Neste bruker vi finner i skattemanntallene, er OLA VIK, i perioden fra 1599 til 1638. Ola var nok en dyktig bonde, for i 1615 eide han 7 lispund i en gård Hovde (vi vet ikke hvor denne gården lå). Men fra 1639 var det JOHANNES VIK som utredet skattene for Vik. I 1646 betalte han koppskatt, og så forsvant han.

I 1647 fikk Vik en bruker som selv eide en stor del av gården. Det var GUDBRAND VIK (f. ca. 1612). Av gårdens samlede skyld på 82½ lispund i 1650, eide Gudbrand selv 34 lispund med bygsel, noe som betyr at han var ansvarlig for utleie og innkreving av avgifter, samt at han alene hadde inntekt av førstebyggselen og tredjeårstake for hele gården. Førstebyggselen var avgiften som brukeren betalte ved inngåelse av kontrakt for en leieperiode, vanligvis 3 år. Jordeiere som satt med eierparter uten bygsel, fikk kun årlig leie for sin part.

Foruten brukeren Gudbrand (34 lispund) eide følgende personer deler av Vik i 1647: kongen (5 lispund), kansleren (11 lispund), Herr Lars på Eiker (5 lispund), Jon Heenstad (10 lispund), Reidar Åsnes i Sande sogn (7½ lispund), og Torstein Arnesen i Kristiania (10 lispund). Tre år etter hadde kansleren avhendet 1 lispund (vi vet ikke til hvem) og eide kun 10 lispund, mens Torstein Arnesens 10 lispund var overtatt av Hallstein Trandum på Romerike.²

I 1661 ble Gudbrand Vik pålagt å levere en gris – «et halffvoxen Suin til Sylte» – ved Fredrik 3.s hylling i Oslo.³ I 1666 var skylda på Vik 55 lispund, og bruker var fortsatt Gudbrand Vik (54). Øvrige mannspersoner nevnt i prestemanttallet var hans sønner Kristoffer (17), Ola (9) og Rasmus (6), husmannen Mikkel Krokvik (41) og drengen Mats Pedersen (12).

Vi vet ikke hvor lenge Gudbrand Vik satt på gården, men i 1684 het brukeren GUNVALD VIK, som da ble stevnet for gjeld på bygde-tinget. Gunvald døde i 1687, og tre år etter, i 1690, ble «Birgitte, salige Gunvalds Viks» krevd for penger både av Anders Pay på Bragernes og Paul Ibsen. Av sistnevnte sak går det fram at BIRGITTE VIK hadde fått seg ny mann. Han het ISAK ANDERSEN VIK, og i 1696 vitnet han i en rettssak på vegne av faren, Anders Thomassen Rud.⁴ Året etter, i 1697, ble OLA VIK (bruker i 1695–96) stevnet for ubetalt landskyld av Nils Jakobsen Smith, en av jordeierne. Og Vik var

TJENESTEJENTA DRUKNET

I 1665 ble en kvinne funnet død i Steinsfjorden nedenfor Gudbrand Viks gård. Det var Mikkel Krokvik og hans kone som tok liket i land. Kvinnen tjente hos Gudbrand Vik, og blod på den dodes klær førte til at saken fikk et rettslig etterspill. Mange vitner ble ført, men ingen kunne fortelle om forhold som kunne bidra til oppklaring av saken. Vi kjenner ikke navnet på kvinnen (i tingboka er hun kun omtalt som «det Quinfolch» og «hende/hinde»), men nord for Krokvik er et skjær som i dag kalles Kari-skjæret. Kanskje het hun Kari?

² Manttall for kontribusjonsskatten 1647–48 og 1650 (professor E. F. Halvorsens ekserpter).

³ Tingbok III for Ringerike (1660–62), s. 53.

⁴ Isak Andersen Vik var sønn av Anders Tomassen Rud og hustru Rønnaug Olsdatter, på Østre Rud.

«... AT HAN SKULLE VÆRE VOLDER UTI GUNVALD VIKS DØD»

Gunvald Vik døde uventet et par dager etter påske i 1687, og hans enke Birgitte Torbjørnsdatter skulle angivelig ha satt ut rykte om at Anders Jørgensen ved Viul var skyld i hans død. Anders brakte saken inn for lagretten på Gomnes tingstue i juni samme år. Flere vitner kunne fortelle at Gunvald hadde vært «så frisk av helbred som han pleide å være» etter et klammeri med Anders Jørgensen tre uker før påske. Det startet med vredaktige ord og trusler, og endte med at de «hårdrages og fallen omkull på gulvet», men ingen av dem ble synlig skadet. Et par dager seinere hadde Gunvald vært på mølla på Skjærdalen med tre hestelass korn for å male, og da hadde han båret flere tunge kornsekker. Noen dager før han ble syk, hadde han gått til Hole kirke sammen med Tollev Gjesval og Rolv Rudsødegård. De to naboene vitnet at han hadde vært «like så frisk som de, og drukket en pipe tobakk underveis». Sakens utfall var gitt da sognepresten, Henrik Opdal, vitnet at han annen påskedag betjente Gunvald Vik «uti sin salighets sak med det høyverdige Nadverdens Sakramente». Presten hadde spurt den syke om noen hadde forvoldt ham hans plager, men det svarte Gunvald benektende på. Og Anders Jørgensen var igjen «aldeles fri og sakesløs».

fortsatt én gård, for i 1699 utstyrte Ola Vik en soldat Håkon Andersen Rud (36) sammen med to brukere på Løken og to på Østre Rud, og i lista over «de Enroullerede Bønder» var det da bare én bruker på Vik.

En gang like etter 1700 ble Vik delt i to gårder. I matrikkelen 1723 var gårdens samlede skyld 2 skippund 14½ lispund (dvs. 54½ lispund), og hele 29½ lispund ble eid av en innenbygds mann, Johannes Fristad, også kalt «Steins-Valdersen». Etter et makeskifte i 1728 økte Johannes Fristad sin eierdel i Vik til 44½ lispund.

Hallstein Trandum på Romerike kjøpte flere eierparter i Vik i siste halvdel av 1600-tallet, og på auksjon i boet etter hans enke Åse Trandum i 1697 kjøpte president⁵ i Kristiania, Hans Must, 29½ lispund i Vik. Dette ble seinere overtatt av hans enke, seinere bispinne Munch (Hans Must var hennes første mann), og i 1721 kjøpte Johannes Fristad denne eierparten av bispinnen.

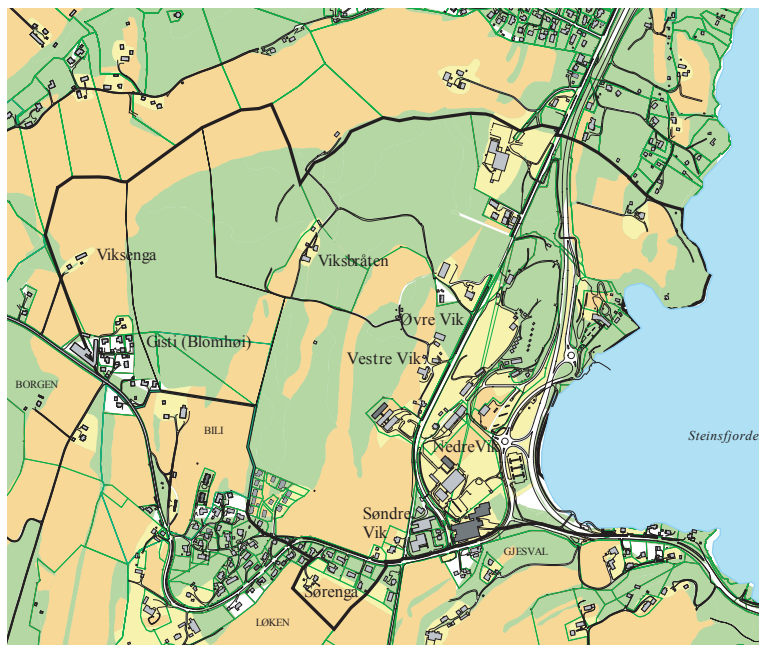
I 1723 eide kongen 15 lispund i Vik, mens de øvrige 10 lispund ble eid av utenbygdsboende. De 15 lispund som kongen eide, ble i 1726–27 overtatt av kaptein Svend Jesper Birch, eier av halve Søndre By i Hole. I 1728 inngikk Johannes Fristad et makeskifte med Birch, ved at han overdro Stein gård til Birch mot at han selv overtok dennes del av søndre By, samt 400 riksdaler i kontanter og de 15 lispund som Birch eide i Vik. Dermed eide Johannes Fristad 44½ av Viks samlede skyld på 54½ lispund.⁶

JOHANNES JOHANNESSEN FRISTAD (1641–1742)⁷ var fra Fristad i

⁵ Betegnelse som ofte ble brukt om byrådets fremste representant, eller den eldste av to borgermestre.

⁶ Etter A.Lagesen (1927) og E.F. Halvorsens ekserpter (kopi i Hole bygdarkiv).

⁷ Hans fødselsår er noe usikkert, men Lagesen oppgir at han var 101 år da han døde i 1741 (det riktige skal være 1742).

Vestre Slidre, og eide Stein gård i årene 1711–1728. Han kom fra en mektig bondeætt i Valdres, og hadde drevet som driftekar og med fe- og hestehandel i mange år før han kjøpte Stein i 1711. En tradisjon på Ringerike om at han skal ha kommet som en fillete gårdsarbeider til Stein og så kjøpt gården på auksjon nærmest ved et kupp, er det ikke belegg for i kildene. Hans kone Birgitte Olsdatter Røn var død i 1708, altså før han gjorde holeværing av seg. De hadde ni barn, fem sønner og fire døtre:

- * Marit (1686–1748), g.m. Torgals Knutsen (1672–1735), på Høyne i Vestre Slidre.
- * Jon (1692–1772), g.m. Lisbeth Paulsdatter Kroksund (1697–1740), åtte barn (seinere eier av Øvre Vik, se nedenfor).
- * Knut (f. 1693), g. 1729 m. Ambjørg Eriksdatter.
- * Berit (f. 1696), g. 1721 m. Kristoffer Jensen (en tid eier av halve Nedre Vik).
- * Ragne (1698–1778), g.m. Johannes Torsteinsen Bye (1698–1762) på Søndre By, minst fire barn.
- * Sissel (f. 1701), g.m. Bent Nilsen.
- * Ole (1703–1719).
- * Johannes (f. 1705), g. 1729 m. Randi Olsdatter, minst to barn. Fikk i 1730 plassen Krokvik av faren (del av morsarv), men måtte siden gå fra denne. I 1762 husmann under Nedre Løken, trolig på Bjørketangen.
- * Erik (f. 1707), g. 1732 m. Marte Svendsdatter Gjesvold, minst to barn: Sven og Berte (Erik ble seinere eier av halve Nedre Vik, men måtte gå fra gården. I 1762 satt han som husmann under Nordre Gjesval).

Som nevnt ble Vik delt i to gårder en gang mellom 1699 og 1718, trolig like etter 1700. Der Øvre Vik fikk sitt gårdstun, lå det nok en utlø eller en låve fra før, og kanskje hadde en husmann satt opp en liten stue en mannsalder tidligere. Gårdens opprinnelige tun ble dermed tilhørende Nedre Vik, som beholdt den søndre og østre del av jordveien.

Nedre Vik

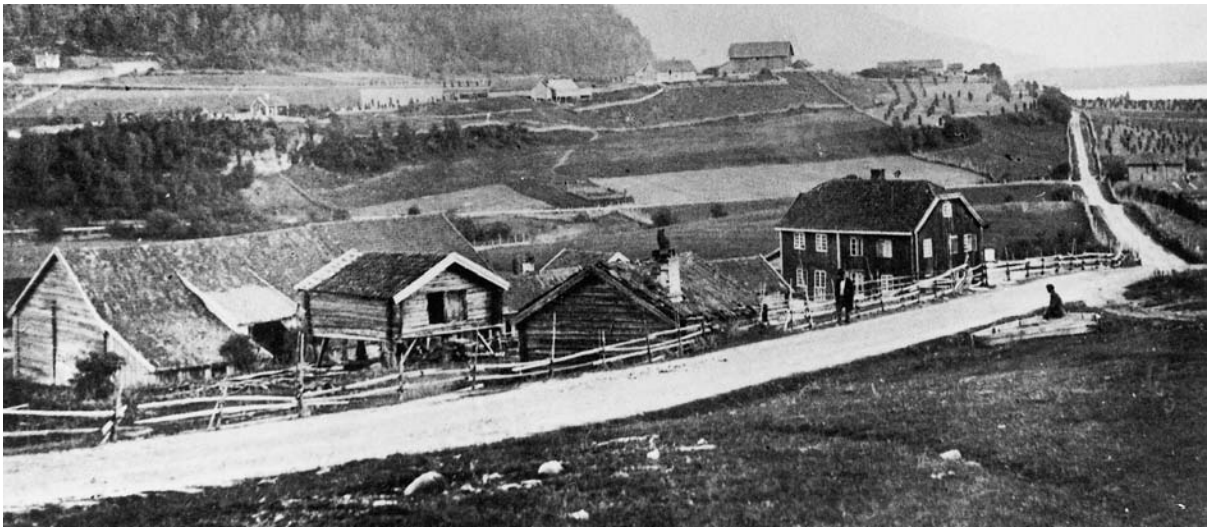
SEINERE GNR. 192/1

Ved skifte i 1735 overdro Johannes Fristad Nedre Vik til sønnen ERIK JOHANNESSEN (f. 1707) og svigersønnen KRISTOFFER JENSEN, som dermed ble eiere av hver sin halvpart (dvs. hver sin $\frac{1}{4}$ part av Vik, for Øvre Vik var overdratt til eldste sønn Jon i 1732). Begge lånte penger til gårdkjøpet av sorenskriver Christian Palludan, som fikk pant i eiendommene. Men da ingen av dem klarte å overholde forpliktelsene ovenfor lånegiveren, overtok Palludan Nedre Vik. I 1743 solgte han gården til Mette Sofie Matdfeldt, seinere gift med løytnant Stochmann, som i 1756 solgte Nedre Vik til en mann hvis slekt skulle sitte der i rundt 150 år.

IVER JAKOBSEN VIK (1725–1785) var gift med GURI EVENSDATTER KOKSRUD (1726–1796), datter av Even Reiersen og Ingeborg Engebretsdatter.⁸ De hadde to døtre:

⁸ Ingeborg Engebretsdatter var i 2. ekteskap gift med Hans Klemetsen Koksrud, men vi kjenner ikke til om hennes første mann Even Reiersen også satt på Koksrud.

Nedre Vik med skysstasjon og gjestgiveri cirka 1900. Låven ble revet rundt 1960, og her sto et nytt hotellbygg klart til bruk i 1967 (sykehjem fra 1969). I dag rommer Vikstunet omsorgsleiligheter og bibliotek.

STORLEVERANDØRER AV TREKØL

Bøndene på Vik var storleverandører av trekøl til Bærums Verk. I 1779 leverte både Iver Jakobsen (54) og svigersønnen Kristoffer Iversen (33) trekøl fra miler som lå i området mellom Benteplassen og Steinsvollen. Der hadde også Thomas Paulsen (51) på Vestre Vik sine kølamiler.

I 1779 var Iver Jakobsen Vik med sine tre miler den største leverandøren av trekøl fra Hole til jernverket. Med 251,4 m³ trekøl var han godt foran Thomas Paulsen Vik på Øvre Vik, som var tredje størst med 178,9 m³ fra to miler, mens Ole Arnesen Lohre var den nest største med 190,5 m³. Kristoffer Iversen Vik var også høyt oppe, med 156,4 m³ levert fra sine to miler. Framstilling og transport av trekøl ga en kjærkommen ekstraintekt, men mange Hole-bønder leide nok hjelp både av skogfinner og husmenn til å brenne køla. Den vanskelige transporten av trekøla til verket var nok de fleste med på selv.*

* Opplysninger fra Jan Martin Larsen: «Det var kølabrenninga som heldt liv ti dom», i Norsk Skogbruksmuseums årbok nr. 14 (Elverum 1996).

* Lisbeth (1755–1825), g.m. Kristoffer Iversen (1746–1814), seinere eiere av Nedre Vik, to barn (se nedenfor).

* Ingeborg (1759–1830), g.m. Nils Pedersen Bjerke (1747–1831), tre barn: Peder f. 1782, Iver f. 1786 og Marte f. 1792 (d. som barn).

I 1762 satt Iver Jakobsen og Guri Evensdatter som selveiere på Nedre Vik med sine to døtre Lisbeth og Ingeborg samt tjenestefolkene Marte Tidemannsdatter og Ole Andersen. Av andre folk på gården var husfruens halvsøster Anne Hansdatter (enke etter Rolv Paulsen Gjesvold) og stefar Hans Klemetsen, samt Johanne Jonsdatter, yngste datter av Øvre Viks tidligere eier Jon Johannessen. Under gården hørte to husmannsplasser.

Iver Jakobsen Vik døde i 1785, og hans to svigersønner ble enige med enka Guri Evensdatter at Kristoffer Iversen, som var gift med eldste datter Lisbeth, skulle overta Vik med underliggende Krokvik, mot å svare livøre til sin svigermor og betale Ingeborg Iversdatter og Nils Pedersen Bjerke et pengebeløp.

KRISTOFFER IVERSEN VIK (1746–1814) var sønn av Iver Rolvsen Løken og Gunnor Fredriksdatter. I ekteskapet med LISBETH IVERS-DATTER VIK (1755–1825) var det to barn:

* Iver (1775–1851), seinere eier av Nedre Vik (se nedenfor).

* Gunnor (1778–1849), g.m. Tarald Alvsen Hurum (1757–1833), to barn: Alv f. 1813 og Karen.

I 1801 satt Lisbeth og Kristoffer på Nedre Vik med barna Iver (25) og Gunnor (23) og to tjenestefolk, Peder Pedersen (23) og Mari Simensdatter (21). Under gårder hørte to husmannsplasser.

Allerede i 1793 overdro Kristoffer Iversen sin del av plassen Langebru på Krokskogen til sønnen Iver for 103 riksdaler. Den gamle skogplassen hadde fra gammelt en skyld på 1 2/3 lispund,

LANGEBRU TIL VIK MED GURI EVENS-DATTER

I 1755 døde Ingeborg Engbretsdatter, og skiftet etter henne ble registrert på Vik. Trolig bodde Ingeborg sine siste år hos datteren Guri. Boet ble gjort opp med en nettoformue på 216 riksdaler, «heri medregnet Gaar-depladsen Langebru 80 riksdaler». Ingeborg hadde i første ekteskap vært gift med Even Reiersen, og da hun døde, etterlot hun seg sin annen ektemann Hans Klemetsen («ogsaa kaldet Hans Kochsrud») og barna Guri, Engebret (23) og Anne Hansdatter (g.m. Rolv Paulsen Gjesvold). I 1762 var Langebru «proprietærgods» og husbonden het Engebret Hansen (sannsynligvis sønn av Ingeborg Engbretsdatter og Hans Klemetsen), som bodde der med sin kone Anne Svendsdatter.

Nedre Vik cirka 1950 (flyfoto, avfotografert av Marit Fagerli).

hvorav Vik og Koksrud sammen eide halvparten ($\frac{5}{6}$ lispund), sannsynligvis fra 1755. I 1793 kjøpte Iver Kristoffersen Vik også Koksruds part ved auksjonsskjøte fra Ole Thorsen Koksrud, og ble dermed eier av halve Langebru. Iver overtok Nedre Vik fra faren i 1810, og ved den nye matrikkelen i 1838 ble halve Langebru matrikulert sammen med gården (den andre halvparten var på andre hender). I 1858 ble både den gamle seterløkka og skogen ved Langebru solgt fra Nedre Vik (se omtale av gårdens skog og seter).

I desember 1810 overdro Kristoffer Iversen sin gård Nedre Vik, av skyld $27\frac{1}{4}$ lispund, til sønnen Iver Kristoffersen for 1.500 riksdaler samt livøre. Sammen med halve Langebru (som sønnen eide fra før) ble dermed eiendommens samlede skyld $28\frac{1}{12}$ lispund. 700 riksdaler av kjøpesummen skulle utbetales til svigersønnen Tarald Alvsen Hurum, gift med Gunnor Kristoffersdatter. I kjøpekontrakten forbeholdt faren seg rett til å bruke gården så lenge han ønsket (han døde i 1814).

IVER KRISTOFFERSEN VIK (1775–1851) var gift to ganger, første gang med MARIE PEDERSDATTER GJESVOLD (f. 1768), datter av Peder Nilsen Gjesvold og Marte Engebretsdatter Vik på Nordre Gjesval. I dette ekteskapet var det ingen barn. Han ble annen gang gift med SIRI NILSDATTER GJESVOLD (1810–1873), datter av Nils Andersen Gjesvold og hustru Mari Jensdatter Haavind, på Søndre Gjesval. De fikk fire barn:

* Kristoffer (1831–1907), seinere eier av Nedre Vik, ugift.

* Maren Lovise (1834–1914), g.m. Carl Thorvald Bye, en tid eier av Helgeland, seinere Staavi i Bærum, flere barn.

* Andreas (1843–1908), seinere eier av Nedre Vik, ugift.

* Anne (1837–1909), g. 1860 m. Håkon Burud (1838–1921), en tid forpakter og skysstasjonsholder på Vik, deretter eier av Bure i Norderhov (til 1880), seinere bosatt på Øvre Vik. De eide Nedre Vik 1908–1909, og hadde fire barn: Iver Olaus f. 1860, Annette Sofie f. 1862, Inger Marie f. 1864 og Karl Otto Andreas f. 1865.

Etter Iver Kristoffersens død i 1851 fikk Siri Nilsdatter bevilling til å sitte i uskiftet bo. I 1865 satt hun på gården som 56 år gammel enke, med datteren Anne (29) og svigersønnen Håkon Olsen Burud (27) som forpaktere, samt deres fire barn. Dessuten var der fire tjenestefolk: Anders Olsen (26, f. i Telemark), Simen Madsen (20, f. i Hønefoss), Mathea Ellingsdatter (28, f. i Norderhov) og Martin Olsen (16, f. i Norderhov). 6 hester på stallen viser at vi har med en skysstasjon å gjøre, de øvrige husdyr var 6 storfe, 6 sauer og 2 griser. På gården sådde de 20 t. poteter, 3 t. erter, 2 t. havre, 10 t. blandkorn, 6 t. bygg, 1 t. rug og 1/8 t. hvete.

Etter Siri Nilsdatters død i 1873 overtok eldste sønn KRISTOFFER IVERSEN VIK (1831–1907). Han var ugift og drev gården til 1903. I 1900 var han 69 år, gårdbruker og skysstasjonsholder, og satt på Nedre Vik med broren Andreas (57) og de to tjenestefolkene Eugen Hansen (23) og Anna Larsen (20). I drengestubygningen bodde Lina Paulsen (68, f. i Värmland) som arbeidet med forskjellig gårdsarbeid og husstell, samt tre reisende uten navn, hvorav to var fiolinspillere (fra Hadeland).

I 1903 overdro Kristoffer Iversen Vik gården ved testamente til broren ANDREAS IVERSEN VIK (1843–1908). Han var tidligere handelsbestyrer, ugift, og hadde i mange år hjulpet sin bror med gårdsdriften. Andreas døde allerede i 1908, og da ble gården en kort

SKYSSTASJON FRA 1858

Den nye hovedveien fra Kristiania til Sundvollen ble åpnet i 1857, og gav støtet til at den gamle ordningen med tilsigelsesstasjoner ble omlagt på Ringerike. I 1858 ble to nye, faste skysstasjoner opprettet i Hole: Vik og Homledal. Vik skysstasjon var forpliktet til å gi skyss til Sollihøgda og til Skjærdalen på Tyristrand, med tre faste og en reserve-hest. Vik ble drevet som fast stasjon til 1902, da bevillingen ble overført til Sundvolden Hotel. Men gjestgivervirksomheten fortsatte likevel på Vik fram til langt ut i 1950-årene. Driften var lenge basert på drosjekjøring, idet gjestgiver- og drosjebevilling tidligere var knyttet sammen.*

* Einar Sørensen: «Skysstasjoner og gjestgiverier i Buskerud» (Drammen 1983), s. 31.

Vik skysstasjon i slutten av 1930-årene. I bilen til høyre sitter Sigurd Tandberg, eier av Nedre Vik, som også hadde drosjebevilling.

HESTEN VAR MED PÅ TRAV-SEKSAEN

Sigurd Tandberg var sterkt interessert i hester og travkjøring. Hans beste hest het «Grey Jackson», og det går fortsatt frasagn i bygda om trav-seksaene på Vik etter store travsøndager på Steinsfjord-isen. En gang hadde de endog klart å få vinnerhesten opp trappa til «tingsalen» i 2. etasje på Vik. Hesten var godt skodd, med kraftige brodder!*

* Fortalt av Bjørn Bili (f. 1935) og Einar Tandberg Reistad (f. 1952), mai 2000.

Sigurd Tandberg (1890–1951) overtok Nedre Vik med skyssstasjon og gjestgiveri i 1919, og satt som eier i 32 år.

periode eid av deres svoger Håkon Burud (1838–1921), gift med søsteren Anne Iversdatter Vik (1837–1909). Etter hennes død i 1909 solgte Håkon Burud gården til Johan Otto Tandberg, eier av Nedre Tanberg i Norderhov. Samtidig ble det fraskilt to parseller fra hovedbølet, Burevik bnr. 17 (hvor Håkon Burud hadde bygd hus og var bosatt) og Holmen bnr. 18 (hvor det seinere kom bensinstasjon, i dag Vik Torg).

Med JOHAN OTTO TANDBERG (1851–1919) kom en slekt til Nedre Vik som fortsatt sitter på gården. Han var gift med INGER-MARIE SÆTRANG, datter av Iver Olsen Sætrang og Marie Andersdatter Loe i Haug. De hadde to sønner:

* Einar (f. 1886), g.m. Gina Ringerud, tre døtre: Inger Marie (f. 1913, g.m. Hans Tandberg, to barn: Kirsten og Engebret), Gunhild (f. 1915 g.m. Trygve Reistad, to barn: Einar og Olav), og Bergliot (f. 1917, g.m. Gunnar Johansson, bosatt i Sverige, en sønn: Sten).

* Sigurd (1890–1951), ugift, seinere eier av Nedre Vik.

Johan Otto Tandberg eide Nedre Vik til sin død høsten 1919. Da ble gården overtatt av hans yngste sønn Sigurd Tandberg for 14.025 kroner.⁹

Sigurd Tandberg (1890–1951) eide Nedre Vik i 32 år. Han drev gjestgiveri og gårdsbruk og var innehaver av drosjebevilling, til hvis bruk han hadde en flott, åpen, belgisk-produsert bil av type «Minerva» som kong Haakon hadde maken til. Tandberg var en dyktig vert, og med god hjelp av sine ansatte (med Gunda Danielsen fra Sundvollen som drivende kraft) fikk Vik gjestgiveri godt ord på seg, ikke minst for sitt kjøkken. Sigurd Tandberg startet campingplass og bygde fem utleiehytter. En gårdsarbeider som gikk under navnet «Gustav Svenske» fikk mye av æren for campingplassen, som alltid var fin og velholdt.¹⁰

Sigurd Tandberg var ugift og hadde ikke livsarvinger, derfor overtok hans bror Einar Tandberg i 1952 gården for å skjøte den videre til sin datter Gunhild Tandberg Reistad. Hun overtok gården for 50.000 kroner samt livøre til sine foreldre av 5-årlig verdi 3.250 kroner.

GUNHILD TANDBERG REISTAD (1915–1999) var gift med TRYGVE REISTAD (1910–1997) fra Lier. Før de overtok Nedre Vik, hadde de i noen år drevet hennes slektsgård Nedre Tanberg i Norderhov. De har to barn:

* Einar (f. 1952), høgskolelektor i sykepleiefag og anestesisykepleier, har

⁹ Skjøtet ble først tinglyst 14. mars 1923, og ble utstedt av lensmann N. Nicolaisen «i henhold til frivillig auksjon i Andreas Viks dødsbo» (pantebok 55, s. 803).

¹⁰ Etter Bjørn Bili (f. 1935), april 2000.

siden 1986 eid og drevet sin fars slektsgård Horn nordre i Lier, g. 1977 m. Inge Lise Øverby (f. 1955) fra Hønefoss (siden skilt), to barn: Øyvind f. 1984 og Ingun f. 1988. Gift igjen i 1995 med Runa Aadalen (f. 1960) fra Oslo, (siden skilt) én datter: Regine Jenn (f. 1997 i Kina).

* Olav (f. 1953), seinere eier av nedre Vik (se nedenfor).

Gunhild Reistad arvet interessen for hester og travløp fra faren og onkelen. Etter krigen kuset hun mange av hestene – både fra Tanberg og Vik – inn til gode plasseringer. En mengde premier, deriblant 25 førstepræmie-sløyfer, er bevart i familien. I Gunhild og Trygve Reistads eiertid utviklet Nedre Vik seg fra et kombinert gårdsbruk og gjestgiveri til et moderne sykehjem og turistanlegg. Rundt 1960 sluttet de med husdyr og melkeproduksjon, og låve og fjøs måtte vike plass for et nytt hotellbygg, som ble åpnet i mars 1967. De bygde ut campingplassen med nytt servicebygg, utleiehytter og sanitæranlegg, og denne ble etter hvert en av Ringerikes mest moderne.

Fra Nedre Vik ble det i 1957 utskilt tomt til ny sentralskole (med ytterligere arealer i 1960 og 1972). Den nye skolen på Vik ble innviet 18. januar 1963. I 1972 ervervet Hole kommune tomt av Nedre Vik til ungdomsskole, i Viksåsen på grensen mot Koksrud.

Fra 1969 ble hotellet lagt om til sykehjemsdrift, som ble drevet fram til yngste sønn Olav overtok eiendommen i 1986. Samtidig overtok eldste sønn Einar farens slektsgård, Horn nordre i Lier, som Trygve Reistad hadde eid og drevet siden hans eldre bror døde i 1968.

OLAV REISTAD (f. 1953) ble i 1986 gift med ANNE KATHRINE ENGESETH (f. 1961) fra Hønefoss, datter av Olaf Engeseth og Astrid (Vesla) f. Solvang. De har to barn: Caroline (f. 1987) og Olav Alexander (f. 1990).

Olav Reistad har fortsatt driften av campingplassen, ved siden av sin virksomhet som maskinentreprenør. Det tidligere sykehjemmet ble fra 1994 leid ut til Hole kommune, og rommer i dag trygdeleiligheter (omsorgsboliger), bibliotek og barnehage. I tillegg har Hole kommune kjøpt grunn og satt opp et tilbygg, med flere omsorgsboliger samt dagsenter for eldre i kommunen. I Alexandergården, som ble reist i 1985, var det i perioden 1989–1995 glassblåser-verksted, og de siste årene har dette bygget blitt leid ut til et samarbeidsråd for alle kor i Hole (med kommunal husleiegaranti), som «kulturhus» og teatersal.

Siden E-16 tidlig i 1990-årene ble lagt i fylling over Viksbukta og videre i skjæring gjennom østre del av campingplassen, har denes areal blitt redusert fra 100 til 50 dekar. I dag (2001) arbeides det med planer om å legge ut campingplassen til boligtomter. Olav

Gunhild Reistad f. Tandberg (1915–1999).

Trygve Reistad (1910–1997).

Vik cirka 1980, mens Nedre Vik fortsatt hadde en del av jordveien tilbake (se kornåkrene der E 16, rundkjøringer og bensinstasjoner i dag råder grunnen).

Reistad leier ut grunn til to store bensinstasjoner (vegstasjonsanlegg). Statoil er leietaker for begge, men leier ut det ene til Fina/Shell. Mellom E-16 og Steinsfjorden, på Nedre Viks grunn, ligger i dag et vertshus med det tradisjonsrike navnet Vik skysstasjon. Ved Viksbakken, mellom Hole herredshus og de nye omsorgsboligene i det som kalles Vikstunet, ligger det gamle våningshuset på Nedre Vik. Trebygningen fra rundt 1700, med skiltet «Viig faste Skydsstation», ble fredet i 1963.

Rundt 1960 ble den gamle låven på Nedre Vik revet. Den lå der dagens sykehjem (Vikstunet) ligger i dag. I sørenden av låven var det et tilbygg, som rommet bryggerhus og drengestue. I 2. etasje over bryggerhuset bodde serveringsdamene på gjestgiveriet. En stor utedo (skulle betjene både fastboende og gjester), ishus (store isblokker i sagflis til avkjøling/oppbevaring av mat) og den såkalte «Sluskestua» var av de øvrige bygninger som ble jevnet med jorda samtidig med låven. En skysstasjon var forpliktet til å skaffe farende folk tak over hodet, uansett størrelse på reisekassa, derav navnet.

I tillegg til det gamle huset og sykehjemsbygningen fra 1967

Gårdstunet på Nedre Vik ligger i dag på Vikstoppen, der Anne Kathrine og Olav Reistad i 1981 bygde enebolig. Siden har driftsbygning (1988) og stall (2001) kommet til.

(med tilbygg i 1996), er det på eiendommen i dag drengestue/hønsehus fra 1953 og lagerbygning fra 1983 (påbygd 1989). I et nytt gårdstun på den andre siden av veien ble det i 1981 reist nytt våningshus, ny driftsbygning (redskapshus og verksted) i 1988 og stall (2001). Det er i dag ingen jord igjen å dyrke på Nedre Vik. Til eiendommen hører 150 dekar skog i Viksåsen, som i 1982 ble lagt ut som naturreservat (80 dekar) og landskapsvernområde (70 dekar).

Øvre Vik

Etter at Vik ble delt i to gårder en gang rundt 1700, het bygselmannen på Øvre Vik HANS OLSEN VIK, gift med Lisbeth Paulsdatter Kroksund (se nedenfor). Da han døde i 1718 var det bare 3 riksdaler å fordele på arvingene etter at gjelda var betalt. Arvinger var enka Lisbeth og sønnen Kristoffer (3). Etter Hans Olsens død giftet enka seg igjen med Jon Johannessen, som da overtok bygselen av Øvre Vik. Som før nevnt kjøpte hans far Johannes Fristad (tidligere eier av Stein) etter hvert hele Vik, og ved skjøte av 3. november 1732 overdro han Øvre Vik til sønnen, som da hadde bygslet dette bruket i 14 år.

JON JOHANNESSEN VIK (1692–1772) var gift med LISBETH PAULSDATTER (1697–1740), datter av Paul Anders Kroksund og Johanne Kristoffersdatter. De hadde åtte barn som var i live ved

*Hovedbygningen på Øvre Vik
cirka 1915.*

moras død i 1740: Hans (f. 1719), Johannes (f. 1721), Ole (f. 1725), Paul (f. 1727), Berte (f. 1729), Johanne (f. 1731), Nils (f. 1733) og Erik (f. 1736). Jon Johannessen lånte penger av sorenskriver Palludan da han kjøpte gården av faren. Siden måtte han låne mer penger av naboen Anders Ruud på Østre Rud, og begge långiverne fikk pant i gården.

Fra sitt første ekteskap etterlot Lisbeth Paulsdatter seg sønnen Kristoffer (f. ca. 1715), og fra andre ekteskap åtte barn i alderen fra 4 til 21. Men ingen av dem kom til å etterfølge foreldrene som eiere av Øvre Vik. Da boet ble gjort opp, viste det en bruttoverdi på 273 riksdaler, heri medregnet verdien av halve Vik, av skyld $24\frac{3}{4}$ lispund med bygsel. Men gjelda var på 339 riksdaler og ved auksjon 20. desember 1740 ble gården solgt til Paul Bili og Ole Borgen for 228 riksdaler 3 ort.

Dermed ble Øvre Vik delt i to bruk. Paul Bili beholdt øvre del av gårdstunet og den delen av gården som beholdt navnet Øvre Vik (seinere kalt Saravik, bnr. 6), mens Ole Borgen beholdt søndre del av tunet for sin del, også kalt Vestre Vik (seinere Engebrets-Vik, bnr. 3).

Øvre Vik

(SARAVIK) GNR. 13/6

Da Øvre Vik ble delt i 1740, kjøpte Paul Fredriksen Bihli den øvre delen, av skyld $13\frac{5}{8}$ lispund. Han var sønn av Marte Kristoffersdatter Fekjær og Fredrik Paulsen Bihli, og ved farens død i 1748 ble han også eier av Bili. I 1757 kjøpte han ytterligere eierparter av Vik

av amtmann Must (trolig de 10 lispund som Johannes Fristad ikke eide i 1728).

PAUL FREDRIKSEN BIHLI (1700–1774) var gift to ganger. Hans første hustru het MARTE KRISTOFFERSDATTER (d. 1759), og de hadde tre barn: Fredrik, Maria og Kristoffer (se Bili gnr. 201). På skifte etter Marte Kristoffersdatter i 1759 ble boets del av Vik overdratt til sønnen Kristoffer (eldste sønn Fredrik var da død), mens Paul Fredriksen og hans andre hustru Gudbjørg Larsdatter ble boende på Bili (som seinere ble overtatt av hans dattersønn Paul Pedersen Hurum, sønn av Maria Paulsdatter og Peder Nilsen Hurum).

I 1762 bodde Kristoffer Paulsen fortsatt hos faren og stemora på Bili, mens driften på Øvre Vik ble tatt hånd om av en leilending, GULBRAND SYVERSEN og hustru ELI TRONSDATTER. I skattemanntallet er to av deres barn nevnt (Kristen og Hans), og på gården var også en innerst Kari Toresdatter og en person ved navn Nils Erikssen Forsell, og gården hadde én husmannsplass.

KRISTOFFER PAULSEN VIK (1741–1804) overtok gården kort tid etter. Han var gift med Sara JENSDATTER STADUM (1746–1818), datter av Jens Andersen Stadum og Else Hansdatter. De fikk seks barn: Maria (f. 1767, d. som barn), Fredrik (f. 1768), Else (f. 1774), Paul (f. 1777), Maria (f. 1779) og Karen (f. 1785).

I 1801 satt Sara og Kristoffer på Øvre Vik med sine fem barn, og under gården var to husmannsplasser. Kristoffer Paulsen Vik døde 63 år gammel i 1804. Sara Jensdatter fikk bevilling til å sitte i uskiftet bo og drev gården i flere år med hjelp av sine hjemmeværende barn. Hun døde i 1818, og boets nettoverdi var da på 1068 spesidaler 60 skilling. Hun etterlot seg fire barn (Fredrik, Else, Paul og Karen). Maria var ikke ført opp blant arvingene, og var rimeligvis død. Øvre Vik ble overdratt til eldste sønn Fredrik for 1000 spesidaler, etter takst.

FREDRIK KRISTOFFERSEN VIK (1768–1833) var gift med MARTE PAULSDATTER HOLLERUD (1790–1860), datter av Paul Engebretsen Hollerud og Johanne Torbjørnsdatter Haga på Tyrstrand. De hadde fire døtre:

* Marie, g.m. Ole Andersen Dæhli, eier av Haug og Grefsrud på Tyrstrand).

* Johanne, g.m. Ole Olsen Rudsødegård, eier av Svarstad.

* Sara (f. 1824), g.m. Ole Nilsen Gjesvold, seinere eiere av Øvre Vik, én datter, Mathea (se nedenfor).

* Karen Pauline, g.m. Nils Andreassen Løken, Kristiania.

Etter Fredrik Kristoffersens død fikk Marte Paulsdatter bevilling til å sitte i uskiftet bo og hun fortsatte å drive gården inntil hun i 1840

inngikk nytt ekteskap med ANDERS ASLESEN HAFNOR (1779–1855), sønn av Kristense Hansdatter og Asle Andersen Hafnor på Østre Hamnor. Han hadde tidligere vært gift med Kirsti Torgersdatter Skaug fra Haug. Ved hennes død i 1839 solgte han sin gård Østre Hamnor (seinere gnr. 44/5) og inngikk nytt ekteskap med Marte Paulsdatter Vik. Ved skiftet etter hennes første mann ble Øvre Vik solgt til Anders Aslesen for 1.300 spesidaler, mot panterettsutlegg til hennes barn fra første ekteskap.

I 1847 solgte Marte Paulsdatter og Anders Aslesen Øvre Vik til hennes datter Sara og svigersønn Ole Nilsen Gjesvold for 1.100 spesidaler og livøre, og de bodde siden på Øvre Vik til sin død i henholdsvis 1860 og 1855.

OLE NILSEN GJESVOLD (1800–1875) var sønn av Nils Andersen Gjesvold og Mari Jensdatter Haavind på Søndre Gjesval. I ekteskapet med SARA FREDRIKSDATTER VIK (1824–1885) hadde han én datter, Mathea.

I 1865 satt Ole (66), Sara (42) og Mathea (17) på gården med de to tjenestefolkene Marie Torgersdatter (48) og Ole Ellingsen (24). Nede ved Vikssvingen leide de bort tomt til garver Syver Ellingsen og hans familie (se Søndre Vik). På gården hadde de 2 hester, 6 storfe, 5 sauer og 1 gris, og de sådde $\frac{1}{16}$ t. hvete, $\frac{3}{4}$ t. rug, 3 t. bygg, 6 t. blandkorn, 2 t. erter og 15 t. poteter. Under gården hørte fem husmannsplasser: Bilibråten, Gisti, Sålerud og Viksenga (to plasser).

Ole Nilsen døde i 1875, og Sara Fredriksdatter fortsatte å drive gården. I 1878 skilte hun ut og solgte to parseller av sin gård. Den ene parsellen var de tre tidligere husmannsplassene Gisti, Sålerud og Engen, som ble solgt til Anders Kristensen Koksrudhagen (se nedenfor gnr. 13/7 Viksenga), den andre var husmannsplassen Bilibråten med Skredderrud og Skredderrudbergene (gnr. 13/8), som ble solgt til eieren av Bili, Syver Samuelsen Bihli. Seinere samme år, i september 1878, kjøpte hun så Vestre Vik av Ole Engbretsen Vik for 12.000 kroner. Dermed var Øvre Vik igjen samlet på én hånd, etter at gården ble delt i 1740, men nå var den ikke så stor som den gang. I tillegg til de to parsellene som ble utskilt fra Øvre Vik, var et nytt bruk, Viksbråten (seinere gnr. 13/4) blitt utskilt fra Vestre Vik i 1837.

Sara Fredriksdatter var ei «Kars-Kari» og et arbeids-menneske som styrte sin gård på fornuftig vis. Det var i hennes eiertid at gården fikk tilnavnet «Saravik». Da hun døde i 1885, ble den overtatt av datteren MATHEA OLSDATTER VIK (1849–1923), som i 1888 ble gift med ANDERS LARSEN FRØHAUG (1829–1911), sønn av Lars Olsen Frøhaug og Ragne Andersdatter Berg på Frøyhov gnr. 24/3.

Før de giftet seg og ble eiere av Øvre Vik, ble det utskilt fra gården en skogteig ved Nordsetra på Krokskogen (gnr. 13/11) samt en parsell lengst sør på eiendommen, det seinere Søndre Vik (gnr. 13/12), hvor Mathea Olsdatter i 1886 hadde utstedt leiekontrakt på et jordstykke til enka og arvingene etter garver Syver Ellingsen, som fra rundt 1860 drev garveri ved Vikssvingen.

Skogstykket og de to eiendommene Søndre Vik og Solbakken beholdt Mathea Olsdatter og Anders Larsen Frøhaug da de i 1889 solgte Øvre Vik til Paul Johnsen Fekjær og flyttet til Bjørnstad i Steinsfjerdingsgen.

Mathea og Anders hadde én datter, Ragne Sofie (f. 1892), som seinere ble gift med Bjarne Nicolaisen. Skogstykket som ble utskilt fra Øvre Vik i 1888, solgte Anders Larsen Frøhaug (Bjørnstad) i 1907 til Johannes Solberg på Stein.

PAUL JOHNSEN FEKJÆR (1850–1922), den nye eieren av Øvre Vik, var gift med MATHEA ANDERSDATTER GJESVOLD (f. 1863), og hadde siden 1885 eid en av Fekjær-gårdene (østre gården bnr. 4 – i dag en del av Fekjær søndre). De hadde fem barn: Helga, John, Agnes, Ingeborg og Paula (se omtale av Søndre Gjesval). I 1889 solgte han sin del av Fekjær til sin yngre bror Hans, og kjøpte i stedet Øvre Vik for 12.000 kroner. I mai 1896 måtte Paul Johnsen Fekjær gå fra gården, og han kjøpte i stedet en av Svarstad-gårdene (gnr. 32/5) på Røyse. Ny eier av Øvre Vik ble Syver Bili, som betalte 11.700 kroner for gården (skjøte ble utstedt i juni 1900).¹¹

SYVER SAMUELSEN BILI (1834–1908) var eier av nabogården Bili. Han hadde i 1878 kjøpt en parsell Bilibråten, Skredderud og Skredderudbergene fra Øvre Vik, og nå kjøpte han resten av gården.

På trammen på Øvre Vik tidlig i 1940-årene. Barna Gudrun Johanne (t.v.) og Bjørn Bili med farmor Johanne Bili og far Sigurd Bili mellom seg.

¹¹ Kjøpet ble delvis finansiert ved et lån i Hypotekbanken på 4.900 kroner (pantebok 44, s. 345).

Han bodde med sin familie på Bili, og leide ut gårdshusene på Øvre Vik. I 1900 var det Håkon Burud og hans kone Anne Iversdatter (fra Nedre Vik) som bodde der, og de leide ut rom til lærerinne Anne Mathilde Tvedt (24) fra Modum, som seinere ble gift med lærer Karl Selte. I drengestubbygningen bodde Eli Paulsdatter Viksbråten (73), som hadde en liten formue og ellers livnærte seg ved forskjellig arbeid.

I april 1906 skilte Syver Bili fra Øvre Vik en parsell Halden og Vikåsen (gnr. 13/14) som han sammen med Bili (gnr. 12/1 og 13/8) overdro til yngste sønn Martin, mens han samtidig solgte Øvre Vik til eldste sønn Johan for 6.770 kroner.

JOHAN SYVERSEN BILI (1869–1941) ble i 1903 gift med JOHANNE OLSDATTER FRØHAUG (1864–1946), datter av Ole Larsen Frøhaug og Anne Jahnsdatter Rytterager. De hadde én sønn, Sigurd (1906–1984).

Etter Johan Bilis død i 1941 satt Johanne Bili i uskiftet bo, og drev gården med hjelp av sønnen Sigurd og hans familie. Sigurd Bili var dyrlege og gift med Reidun Eriksen (1899–1985) fra Dal i Eidsvoll. Reidun Bili var lærer i matstell ved fortsettelsesskolen (framhaldsskolen) på Løken og barneskolen på Vik i nærmere 30 år, fra 1936 til 1965. De fikk to barn:

* Bjørn Reidar (f. 1935), seinere eier av Øvre Vik (se nedenfor).

* Gudrun Johanne (1936–1987), g.m. Christian Egemar, en sønn: Jesper.

Johanne Bili døde i 1946 og enearvingen, sønnen Sigurd, skjøtet gården over til sin sønn Bjørn Reidar Bili, som siden har eid Øvre Vik gnr. 192/3, 23 og 24.¹² Bjørn Bili overtok gården for 10.000 kroner samt rett til husvære for foreldrene i deres levetid.

I 1950 ble det fraskilt en parsell (bnr. 38) sør for gårdstunet, som ble solgt til Hole kommune. Her ble det bygd herredshus, som ble innviet 30. desember 1955.

I 1948 hadde Øvre Vik av skyld mark 10,23 i alt 100 dekar dyrket jord (mold og leire) og 50 dekar annet jordbruksareal, 300 dekar produktiv skog og 60 dekar annen utmark. På gården var det 2 hester, 10 kyr, 1 okse, 2 ungdyr, 2 griser og 20 høner. I årene 1951-55 forpaktet Odd Bratli på Nedre Løken jorda på Øvre Vik, mens Bjørn Bili gikk gymnas og landsbruksskole. Fram til han giftet seg i 1969, arbeidet Bjørn Bili i lastebilnæringen, ved siden av å drive gården.

¹² De to siste parsellene, gnr. 13/23 Veståsen og gnr. 13/24 Haldåsen, var blitt utskilt fra gnr. 13/8 Bilibråten og gnr. 13/14 Sålerud og Engen i 1923 etter at Martin Bihli, eieren av Bili, var død, og har siden tilhørt Øvre Vik.

BJØRN REIDAR BILI (f. 1935) ble i 1969 gift med SYNNOVE f. ARNESEN (1927–1999) fra Oslo, datter av Jacob Arnesen og Karoline f. Trollerud. Hun har fra et tidligere ekteskap datteren Vibeke Bødtker-Næss (f. 1949).

Bjørn Bili drev skogen mellom Aurtjern og Sørsetra (cirka 250 dekar) og satset i tillegg på poteter og korn, etter at han hadde hogd ned en stor eplehage på gården. I 1984 kjøpte han jordveien på nabogården Søndre Vik for 108.000 kroner, og denne ble da sammenføyd med Øvre Vik, som dermed økte sitt totale dyrkede jordareal til 140 dekar.

I begynnelsen av 1990-årene ble Bjørn Bili rammet av sykdom, som i 1993 gjorde ham avhengig av rullestol. Siden 1994 er jorda blitt forpaktet bort til Øistein Langslet på Fekjær. I 1982 ble cirka 100 dekar av Øvre Viks skog i Viksåsen utlagt som naturreservat. Mye stort tømmer ble stående uten å kunne hogges, og erstatningen på 100.000 kroner var beregnet ut fra forventet tilvekst for skogen.

Av bygninger på Øvre Vik ble den gamle hovedbygningen, som var restaurert og påbygd i 1870, revet i 1955 og erstattet av en

murbygning. Denne bygningen ble brannskadet i 2000, og nytt våningshus på Øvre Vik er under bygging høsten 2001. Låve med stall og fjøs er fra 1942, men østre del ble revet og det gjenstående fikk et tilbygg (redskapshus med potetlager og korntørke) i 1989. Et stabbur fra 1800-tallet ble restaurert i 1926. Et gammelt bryggerhus med drengestue, samt et lite redskapshus med smie, ble revet

*Øvre Vik rundt 1950.
Hovedbygningen ble revet i
1955 og erstattet av en mur-
bygning. Låven med stall og
fjøs ble bygd i 1942.*

i 1986. En sidebygning (kårbygning) ble bygd i 1934 på gråsteinsmuren til det gamle våningshuset på bruket Engebrets-Vik, og her bor gårdens eier Bjørn Bili i dag. I 1987–88 ble det oppført nytt redskapshus og lager på 300 m². På gården er det skurtresker, tre traktorer, lastebil, kaldluft korn tørke og vanningsanlegg.

Åkernavn er Stikkerud, Bråtan, Helgerud, Halden, Øvre og Nedre Fjøsåker, og Gateåkeren.

Vestre Vik

(ENGBRETS-VIK) GNR.13/3

Da Øvre Vik ble delt i to gårder i 1740, kjøpte OLE PEDERSEN BORGEN den ene halvdel, av skyld 13⁵/₈ lispund. Ole Borgen døde allerede i 1741, og hans andel kom da over til hans arvinger, to sønner fra første ekteskap med Helle Torbjørnsdatter Borgen, samt fire barn og enka Kari Eriksdatter Dæhli fra hans andre ekteskap. Ole Borgen var ved sin død leilending på Borgen, og hadde eierparter i Søndre Sørums, Nordre Fjell, Svarstad, Vik, Utvika og Lo i Haug. Hans arvinger eide Vestre Vik til 1753, da de solgte gården til Thomas Paulsen.

THOMAS PAULSEN VIK (1728–1804) var gårdbruker på Vestre Vik fra 1753 til 1793. Han var i første ekteskap gift med RAGNHILD ENGBRETSDATTER (død 1782), datter av Engebret Olsen Lohre og hustru Inger Olsdatter. Ved skiftet etter Ragnhild Engebretsdatter i 1782 etterlot hun seg enkemann og sju barn: Paulina (g.m. Halvor Paulsen Trøgslø), Inger (20), Engebret (19), Gonnor (17), Kristoffer (17), Ole (10) og Eli (7, seinere g.m. Hans Olsen Fekjær). I boet inngikk i tillegg til Vestre Vik, taksert til 400 riksdaler, også Kroksundødegård (340 riksdaler). Boets nettoformue var 639 riksdaler 3 ort.

Thomas Paulsen Vik ble gift igjen med INGEBORG TORS DATTER KOKSRUD (ekteskapet var barnløst). De fortsatte å drive Vestre Vik til 1793, da de overdro den til hans yngste sønn Ole.

OLE THOMASSEN VIK (1771–1802) ble første gang gift i 1794 med MARIE OLS DATTER FEKJÆR (1775–1795), som døde barnløs etter ett års ekteskap. I 1799 giftet han seg igjen med SIRI KRISTOFFERS DATTER MOE (f. 1772), og de fikk to barn: Engebret (f. 1800) og Olea.

I 1801 bodde Siri og Ole på gården med sønnen Engebret (1), de to tjenestefolkene Kari Kristensdatter (20) og Jens Larsen (16), og føderådsfolkene Thomas Paulsen (75) og Ingeborg Torsdatter (69).

Ole Thomassen døde i 1802. Enka giftet seg på nytt i 1803 med LARS ANDERSEN STADUM (d. 1832). Vi kjenner to av deres barn:

Anne (f. 1805) og Anders (f. 1809). I 1823 solgte de Vestre Vik til hennes sønn fra første ekteskap, Engebret Olsen, for takst 700 spesidaler og livøre.¹³ Kjøpet ble delvis finansiert ved et pantelån på 500 spesidaler i Norges Bank.

ENGBRET OLSEN VIK (1800–1836) var gift med ANNE PAULSDATTER HOLLERUD (1793–1873), datter av Paul Engebretsen Hollerud og Johanne Torbjørnsdatter Haga på Tyristrand (og søster av Marte Paulsdatter som ble gift til nabogården Øvre Vik). De hadde fire barn:

- * Ole (f. 1823, ugift), seinere eier av Vestre Vik (se nedenfor).
- * Johan (ugift, død 1878 på Hamnor).
- * Siri, g.m. Ole Gulbrandsen Fjeld (f. 1823), eier av Fjell bnr. 31, seinere av Bråten (Haglund) på Utstranda, én datter Annette.
- * Lise (d. 1890), g.m. Anders Jensen Stadum (1818–1890), eier av halve Østre Stadum, én sønn Ole Kristian (død som barn).

Engebret Olsen døde i 1836, og da skiftet etter ham ble avsluttet i 1838, ble boets eiendom Vestre Vik utlagt enka Anne Paulsdatter til takst 860 spesidaler, mot at hun utredet restpant til Norges Bank 290 spesidaler, og arvelodder til hennes avdødes manns søster Olea Olsdatter (136 spesidaler) og halvbror Anders Larsen Ruud (272 spesidaler) samt hennes sønner Ole og Johan (17 spesidaler hver) og døtre Siri og Lise (8½ spesidaler hver).

Anne Paulsdatter drev gården til 1852, da hun overdro den til eldste sønn Ole Engebretsen for takst 1.450 spesidaler og livøre, samt panterettsutlegg til hans tre søsken.

OLE ENGBRETSSEN VIK (f. 1823) var ugift, og drev Vestre Vik (kalt «Engebrets-Vik» etter hans far) i 25 år. I 1865 var han 43 år, og drev gården med hjelp av broren Johan (41) og søsteren Lise (30). I tillegg til føderådskona Anne Paulsdatter (74, enke) hørte tjenestejenta Borghild Olsdatter (19, f. i Ål i Hallingdal) og dagarbeider Andreas Andersen (23, f. i Norderhov) til husholdningen. På gården var 2 hester, 8 storfe og 10 sauer, og utsæden var 1/16 t. hvette, 3/4 t. rug, 3 t. bygg, 6 t. blandkorn, 2 t. erter og 15 t. poteter (for øvrig samme utsæd som de dette året hadde på nabogården Øvre Vik).

I et annet hus på gården leide smed Peder Andersen (25, f. i Norderhov) husvære med sin kone Sofie Hansdatter (25) og sønn Hans Andreas (1). Peder Andersen er bedre kjent under navnet «Rytteraker-smeden». Etter mange år som smed på «vognfabrik-

¹³ Engebret Olsen fikk kjøpe gården med diverse panteutlegg til sin halvbror Anders Larsen. Sistnevntes søster Anne er ikke nevnt med panteutlegg i panteregisteret, og var da rimeligvis død. Nevnt er imidlertid Olea Olsdatter, som må ha vært Engebrets søster.

ken» på Lille Rytteraker, forpaktet han Midtre Rudsødegården i perioden 1888–1893 og drev da smie i Kroksund, før han i 1894 flyttet sin virksomhet til Hønefoss.

I juni 1878 skilte Ole Engebretsen fra sin gård to parseller på vestsida av Viksåsen (Bilibråten og Viksenga), og den 10. september 1878 solgte han Vestre Vik for 12.000 kroner til Sara Fredriksdatter Vik, eier av nabogården Øvre Vik, og utvandret til Amerika.

Før Vestre Vik (gnr. 13/3)¹⁴ i 1890 ble slått sammen med Øvre Vik (gnr. 13/6)¹⁵ til én eiendom, var det fra Vestre Vik i 1884 fra-skilt ytterligere to eiendommer (i tillegg til Viksbråten i 1840). Det var Sørenga (gnr. 13/5) og en seterløkke på Sørsetra (gnr. 13/10).

Skog

Ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823 ble Vik til-delt tre teiger på Krokskogen, én til hvert bruk.

NEDRE VIK fikk sin teig lengst sør i Hole, ved Langebru på gren-sen mot Bærum. Bare Koksruks skogteig «Koksrud-stykket» lå lenger sør. Viks skog lå øst for Den gamle kongeveien, i lia ned mot Lomma. På Langebru lå den gamle skogplassen,¹⁶ hvorav halvpar-ten etter et skifte i 1755 ble eid av Vik og Koksrud med to like deler hver (mens den andre halvparten var på utenbygds hender). I 1793 kjøpte Iver Kristoffersen Vik også Koksruks del, og ble dermed eier av halve Langebru,¹⁷ som ved den nye matrikkelen i 1838 ble skyld-satt sammen med Nedre Vik.

Den 20. mars 1858 solgte Siri Nilsdatter Vik skogen ved Lange-bru til Johan C. Schrøder for 1.800 spesidaler, med pant i eien-dommen for samme beløp. Parsellen ble kalt «Langebrosæter med Skog». I oktober 1863 ble skogen kjøpt av Ivar Rytterager og Johannes Fuhr for 400 spesidaler, etter at Schrøder hadde mislig-holdt pantobligasjonen. Rytterager og Fuhr eide også Guriby-saga i Lommedalen, og en rekke andre skogeiendommer langs Lomma. I 1868 ble skogteigene sammenføyd til én eiendom, som omfattet skog fra Mo, Øderå, Sørums, Vik, Fjell og Langebru.

I 1870 ble Johannes Fuhr eneeier ved å kjøpe ut Rytterager, og i 1874 solgte Fuhr hele skogeiendommen (med unntak av Langebru «som igjen er blevet selvstendig Brug») til Drammens Damphøv-leri A/S. I desember 1883 ble så skogteigene som tidligere hadde til-

¹⁴ Matrikkelnr. 13 løpenr. 40a, gnr. 13/3 av skyld mark 7,04.

¹⁵ Matrikkelnr. 13 løpenr. 41a, gnr. 13/6 av skyld mark 5,64.

¹⁶ Matrikkelnr. 109 av skyld 1 2/3 lispund.

¹⁷ Skylda på denne del var 5/6 lispund. Den andre halvparten ble eid av andre (se omta-le av gnr. 239 Langebru).

Hestene følges på Krok-skogen til noen ferieuker. Eller kanskje er det slåttomma som står for døren? På bildet fra rundt 1920 ser vi forfra Sigurd Bili, Martin Bibli og Anders Viksengen.

hørt Nedre Vik og Fjell-gårdene utskilt, med Viks «gamle» gnr. 13/2, og solgt til O. Ellefsen og J. Steen fra Bærum. Disse eide så skogen noen år, før interessentene i Drammens Damphøvleri A/S igjen overtok. I mai 1906 solgte disse skogen til Gudbrand Olsen Snedsbøl. Den har siden vært en del av Guriby-godset, som eies av Olsen-familien i Lommedalen (gnr. 192/2 av skyld mark 8,36).

ØVRE VIK fikk i 1823 en teig nord for Nordsetra, mellom Den gamle kongeveien og Åbborås. Da Anders Larsen Frøhaug i 1889 solgte gården til Paul Johnsen Fekjær, holdt han igjen skogen og to parseller i bygda, Søndre Vik og Solbakken. I mars 1907 solgte han både Øvre Vik-skogen (gnr. 13/11) og naboteigen i vest (gnr. 2/7 Tømmerås) for 11.000 kroner til Johannes Solberg på Stein, som eide skogen som grenset inntil i nord. Naboteigen kom fra Bjørnstad, som Anders Larsen Frøhaug da eide. Disse skogteigene har siden tilhørt Stein.

VESTRE VIK ble i 1823 tildelt en teig mellom Sørsetra og Aurtjern, mellom Kroksundødegårdens og Hamnors teiger. Denne skogen har siden ikke vært på salg, og etter at Vestre Vik og Øvre Vik i 1890 ble én eiendom, har skogteigen tilhørt denne (Øvre Vik). Skogen er på 250 dekar, og salg av skogsvirke har gitt et godt bidrag til drift av gården. I 1956 bygde Bjørn Bili en driftshytte i østre del av teigen, og i 1960- og 70-årene hogg han mye gammel skog som måtte tas på grunn av begynnende tørke og billeangrep.

KASPER KÅKK

«Han Kasper Kåkk var kåkk bare for sei sjøl. Han budde på Søsetra på Krokskaugen å hadde krøtter før folk i bygda om såmmårn. Han hadde vøri sveiser på Dæli før-n kåmm te Søsetra, å han hadde et gått lag me dyra. Han var ongar å åleine i mange år, å vart jift me ei som het te Gunil frå Røyse,» skriver Peter Lyse på sitt ringeriksmål. Kasper hadde i sine yngre år vært fjøsmann hos Fougner på Stein, og om sommeren lå han med buskapen på Steinsvollen. Kasper var en kar med snert i replikken, men rensligheta var det så som så med. Han var sønn av bygdepoeten Fredrik Torkildsen Lehne på Røyse, og bestefaren var Torkel Tambur som skar ut apostlene i Bønsnes kirke. Torkel var gift med Maren Stein, og de bodde i en av Jomfruland-plassene.*

* Lyse (1976), s. 49-50.

Seter

Fra 1740 var det tre Vik-gårder, og de hadde hver sin seter på Krokskogen. Av seterlistene fra 1820 går det fram at Vestre Vik hadde sin seter på Sørsetra, Øvre Vik på Nordsetra og Nedre Vik på «Langebroe».¹⁸

Nedre Viks seter på *Langebru* lå ved skogplassen av samme navn, øst for Den gamle kongeveien. Koksrud setret også her. Seterdriften opphørte midt på 1800-tallet og både skog og seterløkke ble solgt fra gården i 1858.

Øvre Vik hadde seter på *Nordsetra*, hvor det lå folk med buskap om sommeren til etter siste krig. Både fjøs og seterhus (størreset) er intakt, bygd i midten av 1920-årene. Gårdens seterløkke er på cirka 15 dekar (se kart s. 239).

Seterløkka som tilhørte Vestre Vik lå på *Sørsetra*, nederst på vol-len, og ble fraskilt i oktober 1884 (bnr. 10), «hvorved en til Kasper Fredriksen angivelig solgt Sæterløkke er givet en skyld af 4 skilling». I 1900 satt Kasper Fredriksen (1828–1901) som gårdbruker og selveier på Sørsetra med sin kone Gunhild Olsdatter (1844–1918). De hadde én losjerende,¹⁹ dyrket korn og poteter på bruket, og hadde både ku og høner i sitt seterfjøs. 35 år tidligere, i 1865, var Gunhild Olsdatter 21 år gammel og budeie på Frøyhov (gnr. 24/3) på Røyse, hos Lars Olsen Frøhaug. Han var far til Anders Larsen Frøhaug som eide Øvre Vik i 1888–1889, og hans niese Johanne ble i 1903 gift med Johan Syversen Bili, eier av Øvre Vik fra 1906. Det var nok ingen tilfeldighet at Gunhild Olsdatter og Kasper Fredriksen fikk overta Sørsetra!

Gunhild og Kasper giftet seg i Hole kirke 30. november 1885.²⁰ Hun hadde én datter, Hansine Olava Hansdatter (f. 1874), fra et tidligere forhold.²¹ I matrikkelen i 1904 står Kasper Fredriksen (død 1901) fortsatt som eier av løkka (gnr. 13/10 Sørsetra), men det var ikke tinglyst verken kjøpekontrakt eller skjøte. Først i 1910 ble det skrevet skjøte på seterløkka fra Johan Syversen Bili til Gunhild Olsdatter «Søsæteren» for 400 kroner. Gunhild døde i 1918, og etter hennes testamente (datert 22. april 1913) ble seterløkka på Sørsetra overdratt til hennes søstersønn Ole Gulbrandsen Mosengen. I 1957 kjøpte Kåre Moe, eier av Nedre Leine med Mosenga

¹⁸ Seterlister fra Statsarkivet (kopi i Hole bygdarkiv).

¹⁹ Dagarbeider Karl Andreas Johansen (f. 1863) fra Jevnaker.

²⁰ I kirkeboka leser vi at hans far het Fredrik Torkelsen, mens hennes far var Ole Kristensen.

²¹ Da Hansine Olava ble konfirmert i 1889, oppgis farens navn til Hans Olsen, mens Kasper Fredriksen er «Stiffader».

(gnr. 36/5) på Røyse, seterløkka og to mindre skogteiger (gnr. 16/19 og 16/22, gammel Kroksundødegård-skog) for 30.000 kroner. Siden 1978 har gården på Røyse og seterløkka på Sørsetra tilhørt sønnen Ivar Moe (f. 1949). Se kart s. 189.

Husmannsplasser

UNDER NEDRE VIK

Under Vik-gårdene har det i alt vært et titalls husmannsplasser. Nedre Vik har hatt seks-sju plasser, hvorav flere i Krokvik og én på Kringlebråten. Og i 1820-årene var det en husmann på Langebru på Krokskogen, som eieren av Nedre Vik betalte kirkeskatt for.

Krokvik

Krokvik ligger på høyderyggen nordøst i Viks gårdsvald, mot Steinsfjorden. Den opprinnelige Krokvik-plassen lå på en rabbe sørøst for dagens låve, med fint utsyn over vika som har gitt plassen navn. Husmannsstua og en gammel tømmerlåve ble revet etter siste krig (rundt 1950), men der er fortsatt tufter etter begge.

Den første husmannen i Krokvik het *Mikkel*. Vi kjenner ham fra et tingbokreferat i 1665, da han med hjelp av kona dro et kvinnelik opp fra Steinsfjorden. Den døde var en av tjenestejentene på Vik, og hennes klær var tilsmurt med blod. Dette førte til rettssak mot gårdens eier Gudbrand Vik, men han ble frikjent (se omtale av

gården på 1600-tallet). I 1662 hogg Mikkel Krokvik tømmer for bonden på Mo i Steinsfjordingen.

I 1719 het husmannen i Krokvik *Ole Andersen*, som 24. august dette året fikk sin lille sønn Guttorm døpt i Hole kirke. I kirkebo-ka er farens bosted oppgitt til «KraagWig».

I 1730 gav Johannes Fristad, som da eide brorparten av Vik, plassen Krokvik til sin sønn Johannes (fordi faren skyldte sønnen 80 riksdaler som innestående morsarv). Men Johannes måtte siden gå fra Krokvik, som igjen ble lagt under Nedre Vik, og i 1762 satt han som husmann under Nedre Løken.

I 1762 hadde Nedre Vik to husmannsplasser, begge trolig på Krokvik. På den ene satt *Siri Svensdatter* (datter av Sven Olsen Gjesvold og Ragnhild Pedersdatter på Nordre Gjesval) og *Peder Pedersen* (død i 1789, 50 år gammel), på den andre *Olea Karlsdatter* og *Sven Jørgensen*, og de hadde en innerst, Kari Ottersdatter.

I 1801 hadde Nedre Vik fortsatt to plasser. På den ene satt *Olea Jensdatter* (40) og *Peder Andersen* (28) med sin lille sønn Anders Pedersen (3), og på den andre *Anne Jakobsdatter* (40) og *Anders Hansen* (31), kalt «jordløs husmand og jæger» og deres barn Jakob (8) og Marte (2), samt en «logerende» Mari Kristiansdatter og hennes barn Kari Pedersdatter (4).

I årene 1824–1830 var det fire husmenn under Nedre Vik. Peder Andersen og Anders Hansen satt på sine gamle plasser, og i tillegg var Anders Hansens sønn *Jakob Andersen* (f. 1793) husmann på egen plass. Den fjerde husmannen het *Engebret Halvorsen* (f. 1788). Han var sønn av fergemann i Kroksund Halvor Paulsen, og gift med *Ragnhild Pedersdatter Vik*. Det er sannsynlig at alle fire husmenn under Nedre Vik i 1830 satt på de fire Krokvik-plassene.

Den 26. november 1842 festet *Hans Kristian Paulsen* plassen Krokvik av Iver Vik. Han var opprinnelig fra Tønsberg, og satt fortsatt på plassen i 1865. Da var han 55 år, husmann med jord og snekker, og bodde der med sin kone *Karen Evensdatter* (52) og deres sønn Kristian Hansen (5) samt hennes to barn fra et tidligere ekteskap, Ole Andersen (13) og Hanna Andersdatter (10). På plassen hadde de 2 kyr, og de sådde 6 t. poteter, 1/2 t. bygg, 1/2 t. blandkorn, 1/4 t. erter og 1/16 t. rug.

Sønnen *Kristian Hansen* etterfulgte faren som husmann i Krokvik. Han var hjulmaker, og skal ha laget den første stuttingen som ble brukt på Krokskogen. Martin Ruud på Østre Rud hadde med seg tegninger fra en av dalene, og Kristian Hjulmaker i Krokvik lagde den på grunnlag av tegningene.²²

²² Jon Guldal i Ring. Blad 19. mars 1935.

«... I NYDELIGSTE UTFØRELSE»

Hans Kristian Paulsen var møbelsnekker, og reiste rundt på gårdene og lagde «hele møblelementer av bjørk. Kråskap, bord, stoler sofa – alt i samme stil og i nydeligste utførelse». En regning fra 1843 viser at han brukte 18 dager på å lage 12 polerte stoler i bjørk. For arbeid, materialer, «Hornlim, Spiritus, Olje og Sjellak», måtte bonden som hadde bestilt stolene, betale 13 spesidaler 4 ort og 16 skilling.*

* Jon Guldal i Ringerikes Blad 25. februar 1933.

Krokvik 2

Den andre Krokvik-plassen lå trolig der husene på dagens bruk ligger. I 1865 bodde her husmann *Peder Thomassen* (41, f. i Norderhov) med kone *Jørgine Iversdatter* (38) og deres to sønner Elling (8) og Karl Torvald (2). De hadde 1 ku, og sådde 2 t. poteter, $\frac{3}{4}$ t. havre og $\frac{1}{8}$ t. blandkorn.

I 1900 satt Peder Thomassen (f. 1825) fortsatt på Krokvik-plassen. Da var han enkmann, husmann uten jord og sysselsatt med gårdsarbeid. På plassen bodde også hans datter Karen Abrahamsen (f. 1867, gift) og hennes 4 år gamle datter Jenny Marie, som var født i Amerika, og Anders Iversen (f. 1831, ugift, ble forsørget av fattigkassen). Av husdyr hadde de kun én gris.

Peder Thomassen hadde nok selv bygd opp husene på plassen, for i april 1900 solgte han dem til *Nils Hansen Opsahl* for 500 kroner.

Nils Hansen var den siste husmann i Krokvik. I 1909 ble plassen fraskilt (bnr. 16 av skyld mark 2,35) og solgte til Edvard Olsen Guriby for 4.800 kroner (se nedenfor, gnr. 192/16 Krokvik).

Krokvik 3 (Stinastua)

Denne plassen lå i østhellinga nedenfor dagens låve i Krokvik. I dag er det åker der, men for 60–70 år siden var tuftene fortsatt synlige.²³

Her bodde i 1865 husmann med jord og dagarbeider *Nils Helgesen* (36) med kone *Maren Andersdatter* (36, d. 1879), og deres tre sønner Hans (9), Anders (7) og Martin (3), samt hennes datter Anne Gurine Andreasdatter (15) og føderådskona Marte Nilsdatter (66, enke), trolig husfarens mor. På plassen hadde de 1 ku og 2 sauer, og de sådde 2 t. poteter, $\frac{1}{4}$ t. bygg og $\frac{3}{8}$ t. blandkorn.

I 1900 satt *Peder Olsson* (f. 1830 i Värmland, Sverige), jordbruksarbeider og husmann uten jord, her med sin kone *Stina Lisa* (f. 1843 i Värmland). Til husstanden hørte også yngstesønnen Alfred Olsson (f. 1881), ugift tømmerhogger, hvis midlertidige bosted var Krokskogen. «Alfred var en dyktig skogsmann – om det regnet tollekniver, gav han seg ikke før «lajet» var fullt. Det sies at han og kona fikk 18 barn. Flere av sønnene drev i skogen, og var arbeidssomme og pålitelige karer».²⁴

Peder og Stina Lisa hadde flere barn, vi kjenner til datteren Kristine (f. 1867), som var gift med Karl Fekjæråsen (også han fra Värmland), og sønnen Karl, som drev i skogen om vinteren og med grøftegraving om sommeren. I 1912 kjøpte Karl Krokvik den gam-

²³ Fortalt av Hilda Guriby til Bjørn Bili cirka 1970.

²⁴ Bjørn Bili (f. 1935), april 2000.

le husmannsplassen Åsenga i Gjesvalåsen (under Søndre Gjesval), hvor han brøt ny jord og satte opp nye hus (se gnr. 194/6 Åslund).

Peder Olsson hadde i yngre år vært skogvokter på et bruk i Värmland som het Garntorp. I 1917, etter at Krokvik var solgt til Edvard Olsen Guriby, var det utpanting hos Peder Krokvik til Hole Fattigvæsen i husene på eiendommen, for 121 kroner og 13 øre. Peder og Stina bodde i Krokvik til sin død.²⁵

Krokvik 4 (Påsestua)

Dette var en plass som i 1865 hadde verken husdyr eller utsæd. Den lå lengst vest på dagens Krokvik-eiendom, inntil veifyllinga ved nyveien nord for bensinstasjonen I stua her bodde i 1865 *Mari Hansdatter* (66, f. i Norderhov), enke etter *Andreas Evensen*, og hennes datter Anne Karine Andreasdatter (25, ugift). Anne Karine giftet seg i 1873 med Johannes Petersen (se Kringlebråten).

I Påsestua bodde til langt ut på 1900-tallet *Lina Paulsen* (f. 1832 i Värmland), på folkemunne kalt «Lina Påls» – det er liten tvil om at hun er opphavet til navnet. Deretter var det den ikke ukjente skomaker *Jørgen Henriksen* – bedre kjent som «Gleden» – som leide Påsestua i mange år. «Gleden» var født i 1866 på plassen Seltebråten under Selte i Steinsfjerdingen, og bodde som voksen (han var ugift) både i Koksrudhagen (under Koksrud) og i bryggerhuset på Østre Rud, før han flyttet til Påsestua.²⁶ Han kalte seg «lappeskomakermester», var glad i en dram og ikke så lite av en skøyer, og muntre historier om ham blir fortsatt fortalt i Hole (se omtale av husmannsplassen Seltebråten (Gledebråten) under Selte i Steinsfjerdingen).

Krokvik 5

Dette var en liten plass som i 1865 ble bebodd av *Anders Pedersen* (75, f. i Norderhov, husmann med jord og dagarbeider) og hans kone *Ingeborg Madsdatter* (72, f. i Norderhov). De hadde ingen husdyr, og sådde 1/2 t. poteter, 1/4 t. bygg og 1/4 t. blandkorn.

I 1900 bodde her *Hans Martinsen* (f. 1875), som var «sysselsatt med forskjelligt arbeide, nu tømmerhugst» og hans kone *Anne* (f. 1872 i Ål i Hallingdal) og lille datter Inger Gurine (f. 1899). Anne og Hans ble seinere eiere av bruket Nordli (gnr. 190/11) i Rudsødegården, og fikk i alt fem barn. De var i mange år seterfolk på Rønningen på Krokskogen.

²⁵ Fra Nils Fekjærs opptegnelser, s. 4.

²⁶ Opplyst av Henry Ruud (f. 1910), mai 2000.

Kringlebråten

Kringlebråten lå på «Kringlebråtahøgda» ved Vik, på vestsida av hovedveien nord for Vikstoppen, der boligkomplekset Vikshøgda ligger i dag. Navnet kan ha sin forklaring i et jorde av samme navn i nærheten, som kan ha hatt form som en kringle (rundt).²⁷

Den 16. juni 1860 festet Kristoffer Vik bort «Pladsen Braaten» til *Johannes Guldbrandsen* (f. 1828 i Land), som i 1865 satt her som husmann uten jord og arbeider, med sin hustru *Marte Marie Helgesdatter* (41) og barna Mathea (16), Maren (9), Karen (9), Kristine (3) og Nils (1). De hadde minst ett barn til, sønnen Gulbrand (12), som i 1865 var legdslem på Nordre Gjesval, og som etterfulgte faren som husmann i Kringlebråten. I 1865 hadde de 1 ku i Kringlebråten. Marte Marie Helgesdatter døde i 1878, og i kirkeboka heter det at hun var født i Rytteraker, og døde av hjertesykdom.

Gulbrand Johannessen (f. 1854) var gift med *Kristine Evensdatter* (f.1852) fra Hvelven under Veien utenfor Hønefoss. De hadde åtte barn: Johannes (f. 1875), Martin (f. 1879), Marie (f. 1882), Olava (f. 1887), Gunvor (f. 1890), Karl Johan (f. 1892), Arnt (f. 1894) og Marte Karine (f. 1896).

I slutten av 1870-årene flyttet familien fra Kringlebråten, og i 1900 satt Gulbrand og Kristine som husmannsfolk i Hestehagen under Vaker i Norderhov. Deres eldste sønn Johannes (f. 1875) var da nygift stallkar på Stein, og kjøpte seinere (i 1915) en av Løken-gårdene (gnr. 21/4) i Hole, hvor slekta fortsatt sitter. Broren Martin var i 1900 gårdsgutt på Hesselberg og søsteren Marie tjenestef jente på en av Vaker-gårdene, mens de øvrige fem søsknene bodde hjemme hos foreldrene i Hestehagen.

I 1873 giftet Anne Karine Andreasdatter (f. 1839) i Påsestua seg med Johannes Petersen, som ifølge kirkeboka bodde i Bråten under Vik. Han arbeidet som tømmerhogger. Plassen var rimeligvis Kringlebråten.

Husene i Kringlebråten ble revet like etter siste krig. I 1953 bygget eieren av Nedre Vik bort tomte til Einar Åslund, som her bygde enebolig.

Langebru

Nedre Vik har eid en del av Langebru på Krokskogen siden 1700-tallet, og gården har hatt husmann her, kanskje etter at seterdriften ble nedlagt. I 1820-årene betalte Iver Vik 8 skilling i året i kirkeskatt for husmannen på Langebru. I 1863 underskrev *Johan Kris-*

²⁷ Harsson (1995).

toffersen husmannskontrakt på Langebru, men da var plassen (kalt Viksløkka) på utenbygds hender. Johan Kristoffersen ble ikke lenge på plassen, for i 1865 satt *Hans Simensen* (30, f. i Asker, husmann uten jord og dagarbeider) der med sin kone Haagine Johansdatter (27) og deres barn Hans (5) og Johan (2). I folketellinga ble plassen kalt «Vigssæter».

Husmannsplasser

UNDER ØVRE OG VESTRE VIK

Øvre Vik og Vestre Vik har hatt sine husmannsplasser i Viksåsen, og på vestsida av denne, på Blomshøgda.

I 1762 var det husmannsfolk på én plass under Vestre Vik, og der satt enka *Kari Nilsdatter* med en innerst, Marte Nilsdatter.

I 1801 bodde det folk på tre plasser under Vestre Vik. Den ene var Grindbakken, som noen år etter må ha blitt overført til Øvre Løken (se nedenfor). På den andre plassen bodde *Lars Olsen* (45, jordløs husmann og dagarbeider) med kone *Berte Jensdatter* (47) og deres to barn, Inger (7) og Ole (4). Den tredje ble leid av *Ole Svensen* (56) og hans kone *Inger Olsdatter* (50), som bodde der med sønnen Ole (16) og en losjerende Ragnhild Olsdatter (60, legdslem).

Øvre Vik hadde i 1801 to plasser. På den ene satt *Kari Andersdatter* (34) og *Fredrik Pedersen* (40) med to barn, Maria (5) og Marte (2), samt to losjerende, Kari Larsdatter (67, legdslem) og Palme Palmesen (30, «gevorben soldat»). Den andre var bebodd av *Guri Simensdatter* (60) og *Simen Olsen* (55, skoleholder uten jord) samt deres datter Anne Simensdatter (25, ugift).

I 1820-årene hadde Øvre Vik tre husmannsplasser. På den ene (Gisti) satt *Erik Melgård* fra 1827, mens de to andre husmennene het *Lars Mikkelsen* (festet plassen fra 1826) og *Ole Monsen* (fra 1825). Sistnevnte overtok plassen dette året etter *Anders Olsen*, som da ifølge kirkeregnskapet var «udflyttet».

Felles for husmannsfamiliene i 1762, 1801 og 1830 er at vi er usikre på hvilke plasser de satt på. Men i folketellinga i 1865 er det navn på plassene.

Grindbakken

Grindbakken var plass under Vestre Vik, og lå på grensa mot Løken og Bili, lengst nord på Løkenmoen. Der satt i 1801 *Lars Andersen* (40, husmann med jord og skomaker) med kone *Anne Halvorsdatter* (36) og sønn *Anders* (8) samt to innerster, *Peder*

Knutsen (56, «lever af Haandarbeide») og hans kone Anne Kristoffersdatter (30). Lars Andersen satt med bygselseddel fra Ole Tomassen Vik, datert 19. november 1796. En gang mellom 1801 og 1865 må Grindbakken ha blitt overført til Øvre Løken ved en grenseregulering.

Bilibråten

Bilibråten var plass under Øvre Vik, og lå ved tajet nordøst for gårdstunet på Bili. Siden 1. juli 1878 har den tilhørt Bili. Men i 1865 var husmann med jord og murer *Ole Trulsen Bilibråten* (50, f. i Ådal) og hans kone *Kirsti Hansdatter* (49) husmannsfolk under Øvre Vik. De bodde på plassen med sine to barn Inger Randine (14) og Ole (11). De hadde 1 ku og sådde 2 t. poteter, $\frac{1}{4}$ t. blandkorn og $\frac{1}{4}$ t. bygg.

Ole Bilibråten utførte murerarbeid rundt i bygda, blant annet var han i dikterpresten Jørgen Moes barndomshjem både i 1860 og 1872.²⁸ Murerens datter Inger Randine Olsdatter (f. 1852) var i 1900 ugift sypike og bodde alene i Bilibråten. Hun var «kåppekjærring», budsendt av fattigfolk som ikke så seg råd til å kontakte doktor når det var sykdom rundt i stuene. Stua hennes brant rundt 1917, etter at hun hadde sopt sammen aske i peisen med sopelime før hun gikk ut. En glo i sopelima ble stuas skjebne. I dag er det vanskelig å finne tufter etter plassen.

Gisti

Gisti ligger på vestsida av Biliåsen, ved Borgeng (plassen ble siden kalt Blom). Fra 1827 satt husmann og smed *Erik Olsen Melgård* på plassen. Han skal ha hatt sine aner i Odalen, og med oppsparte skillinger reiste han som ung mann til København for å utdanne seg til dyrlege. Men krigen kom, og han måtte «loffe» tilbake til Norge gjennom Sverige. Vel hjemme ble det smedlære, og etter å ha reist en del rundt, endte han i Hole. Til Gisti kom han fra en gård i Haug, hvor han var husmann og smed. Erik Olsen var gift med *Kari Kristoffersdatter*, og vi kjenner to av deres barn: Christoffer Leonard (f. 1816 i Larvik) og Anne Nicoline (f. 1825 i Haug).

I januar 1843 ble Erik Melgård etterfulgt som husmann på Gisti av sønnen Christoffer, som da fikk festeseddel av Anders Aslesen, eier av Øvre Vik. I husmannskontrakten forpliktet han seg til «at møte på Gaarden i Skuronnen efter en Dags Tilsigelse, for at skjære 5 Maal Ager», og «uden Forhindren i Slaatonnen efter en Dags Tilsigelse for at møte med 1 Mand i 6 dagers Arbeide».

²⁸ Mo-bibelen II s. 242, 317 og 852.

Christoffer Leonard Eriksen Melgård (1816–1893) var såkalt «kleinsmed». Han smidde nøkler og låser og lagde de herligste ornamenter, i tillegg til at han var svært praktisk anlagt og stod for de første piggtreskeverk i bygda. De første hakkelsmaskiner var også hans oppfinnelse, og modellene skal siden ha blitt støpt og produsert på Bærumsverket. Stabburslåser, nøkler og dørvidere med signaturen «C.M.» skal fortsatt finnes rundt på mange gårder. Smed Martin Rytterager satt med en stabburslås med nøkkel som var Melgårds verk, og den ble i 1950-årene skjenket til den nye Hole kirke.²⁹

Christoffer Melgård ble i 1843 gift med *Sofie Torsdatter* (f. 1818 i Norderhov).³⁰ De fikk seks døtre: Karen Erika (f. 1844), Mathilde Andrea (f. 1846), Oline Marie (f. 1849), Anne Mathea (f. 1852), Maren (f. 1854) og Sanna (f. 1858). Christoffer Melgård må ha tjent penger på sitt håndverk og dessuten hatt evnen til å legge noe til side, for i 1857 forlot han smia i Gisti og kjøpte en av Bjørkegårdene på Ask for 1030 spesidaler.³¹ I 1865 satt Sofie (48) og Christoffer (50) på Bjørke med sine fire yngste døtre samt en smedlærling Lars Larsen (20, f. i Land). På gården hadde de 1 hest, 4 kyr, 6

HATTEMAKERENS MANN

Gisti-smeden Christoffer Melgård ble i 1849 den første formann i arbeiderforeningen i Årnesfjordingen, som ble startet av hattemaker Halsteen Knutsen fra Hønefoss. Han reiste rundt på Ringerike og agiterte for de tanker og ideer som Marcus Thrane stod for, og i årene 1849–50 startet han i alt 20 arbeiderforeninger på Ringerike, deriblant i Steinsfjordingen, Årnesfjordingen og Holefjordingen (Røyse). Våren 1850 skal Melgård ha vært i flere møter hjemme hos Knutsen ved Nordre Torg i Hønefoss, og hattemakeren, som stadig klaget over at flere av formennene i foreningene på Ringerike var for anonyme, uttalte at Melgård gjorde «et godt inntrykk».

Christoffer Melgård hadde flere av arbeiderforeningens møter hjemme hos seg i Gisti. Under hans ledelse var Årnes-foreningen blant de mest aktive og framtidsrettede, og høsten 1850 fikk den i stand en låne- og sparekasse til hjelp for medlemmer som trengte økonomisk hjelp til å komme seg ut av sine trange kår. Da «hattemakerkrigen» raste i Hønefoss i slutten av juli 1851, var Ole P. Rudsødegården formann i Årnes-foreningen, og Melgård kalte seg selv «korresponderende Medlem». Ingen av dem var med i bataljene eller ble straffet, men både i Hønefoss og ute i Årnesfjordingen ble det samlet inn penger til sakførerhjelp for de anklagede. At solidariteten levde i bygda, viser et takkekort fra hattemaker Knutsen for 5 spesidaler som foreningen i Årnesfjordingen «godhedsfuldt har tilstillet min Kone som Hjælp i hendes ulykkelige Tilstand» etter storbrannen i Hønefoss 9. juni 1854, der hattemakerens hjem ble flammens rov.*

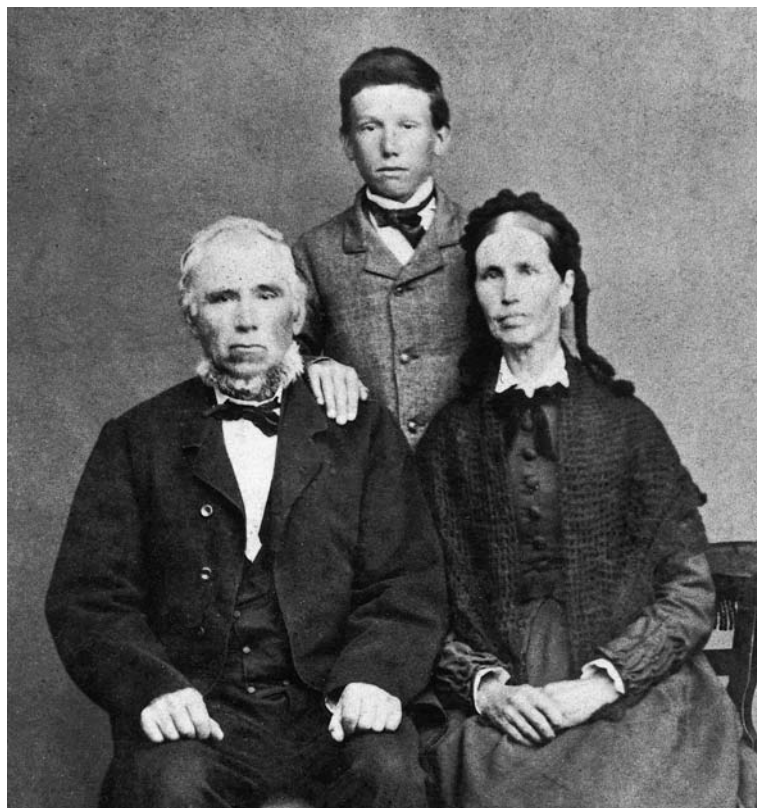
* Ropeid II, ss. 127, 130, 141, 181 og 376.

²⁹ Etter Jon Guldal.

³⁰ De ble viet i Haug kirke 1. november 1843. Hennes far het Tor Hansen.

³¹ Gården var halve Søndre Bjørke (i dag gnr. 1/5) av skyld 3 daler, og selgere var Andreas og Susanne Paulsen (etter A. Lagesen).

sauer og 1 gris, og de sådde 1 t. rug, 2 t. bygg, 3 t. blandkorn, 1 t. havre, 1/2 t. erter og 8 t. poteter. Litt av en overgang fra husmannstida i Gisti!

Hjulmaker Jens Jensen Blom var husmann i Gisti inntil han kjøpte plassen i 1879. Her med hustru Olea Eriksdatter (fra Borgen) og deres yngste sønn Gustav Emil (f. 1866).

I 1870 brøt Sofie og Christoffer Melgård over tvert, solgte gården og reiste til Amerika med sine fem yngste døtre. Eldste datter Karen Erika ble tilbake på Ask, hvor hun året etter (1871) ble gift med Halvor Nilsen Fransrud, og deres etterkommere lever fortsatt i bygda. I Amerika bosatte Melgård-familien seg i Broking, Sør-Dakota, hvor Christoffer anla en bedrift som produserte jordbruksmaskiner. Han døde i 1893, og medborgere i Broking reiste en minnestein på hans grav som takk for og bevis på hans samfunnsbyggende virksomhet i sitt nye fedreland.

Etter at smed Melgård hadde forlatt Gisti, ble plassen leid av *Jens Jensen Blom*, en sønnesønn av Jens Christophersen Blom som eide Storøya i årene 1820–23. Han var hjulmaker, og i 1865 var han 41 år gammel og satt på plassen med kona *Olea Eriksdatter* (41) og barna Johan (8) og Annette (6). De hadde 2 kyr og 1 gris,

og sådde 4 t. poteter, $\frac{1}{2}$ t. bygg, $\frac{1}{4}$ t. erter, $\frac{1}{4}$ t. blandkorn og $\frac{1}{8}$ t. rug.

I 1878 ble Gisti sammen med Sålerud og Viksenga utskilt fra Øvre Vik, og året etter solgte Anders Kristensen Viksengen Gisti til husmannen Jens Jensen Blom for 440 kroner (se nedenfor gnr. 192/9).

Sålerud

Sålerud lå ved Biliåsen, rett nord for Gisti, ved en brønn som i alle år har hett «Sålerud-brynn». I 1769 bodde *Hans Torgersen* i Sålerud da hans datter Mari (1) døde. I 1774 het husmannen *Kristoffer Hansen*, som 2. påskedag dette året fulgte to av sine barn, Kari (6) og Bernt (5), til graven.

I 1865 bodde husmann med jord og dagarbeider *Kristian Olsen* (55) i Sålerud med kone *Berte Halvorsdatter* (60), og de hadde to legdefolk boende hos seg: Kristian Olsen (84, f. i Hof i Våler) og hans kone Berte Engebretsdatter (73, f. i Aurdal). De hadde 1 ku, og sådde $1\frac{1}{2}$ t. poteter, 1 t. blandkorn, $\frac{1}{4}$ t. bygg og $\frac{1}{8}$ t. erter.

Kristian Olsen døde i 1874, 63 år gammel.

Husene i Sålerud ble revet før 1900. I 1951 ble det bygd enebolig på tuftene etter den gamle plassen (gnr. 192/40 Solhaug).

Viksenga

Viksenga ligger lengst vest i Viks gårdsvald, ved Stridshaugen, hvor det fra gammel tid har vært grensemøte mellom Stein, Vik, Borgen og Bys marker. I 1865 var det to plasser i Viksenga. På den ene bodde *Maren Andersdatter* (43, enke), «Huskone med Jord og Dagarbeider» med sine tre barn Antonette Jensdatter (14), Gustava (9) og Jens (6). De hadde 1 ku og sådde $\frac{1}{2}$ t. poteter og $\frac{3}{8}$ t. blandkorn. I huset bodde også (med egen husholdning) en innerst, *Marte Nilsdatter* (34, ugift, «nærer sig ved Spinding») og hennes sønn Peder Olsen (5).

På den andre plassen bodde i 1865 husmann med jord og tømmermann *Ole Nilsen* (70, f. i Modum) med kone *Kristi Olsdatter* (33, f. i Nes i Hallingdal) og deres sønn Kristian Olsen (5), og dessuten hennes datter Oline Eriksdatter (9) og en «logerende kostebinder» Johannes Pedersen (55, ugift). De hadde 1 ku og 2 sauer, og sådde 2 t. poteter, $\frac{3}{8}$ t. bygg og $\frac{3}{8}$ t. blandkorn. Ole Nilsen var 37 år eldre enn sin brud, da han giftet seg med Kristi Olsdatter i Hole kirke 1. mai 1862, på samme dag som sønnen Kristian ble døpt: «Forældrene, han erkjendes Faderen, blev ægtevied Barnets Daabs Dag».

Ole Nilsen døde før 1875. Da var Kirsti Olsdatter Vikseie enke,

hennes alder ble oppgitt til 45 år, og hun utvandret til Amerika sammen med barna Oline (17), Kristian (14) og Dorthea (8).

I 1878 ble Viksenga utskilt fra Øvre Vik og solgt til Anders Kristensen Koksruideie (se nedenfor gnr. 192/7).

Rosterud

Rosterud en gammel plass som lå cirka 150 meter sørvest for Viksbråten, ved den gamle ferdselsveien over Viksåsen fra toppen av Viksbakken og over til Blomshøgda. Her var det en utmarksgrind som ble kalt Rosterud-grinda. Vi har ingen kilder som forteller om når plassen ble nedlagt, eller hvem som har bodd her.

Helgerud

Helgerud lå under Øvre Vik, 250 sør for Viksbråten, på sørsida av den gamle veien over Viksåsen. I 1900 bodde her gårdsarbeider *Olaf Jakobsen* (f. 1876) og hans kone *Annette Jakobsen* (f. 1866) samt deres to sønner Martin (f. 1891 i Jevnaker) og Hans Aleksander (f. 1900).

Fra 1903 var det garver *Sofus Wilhelm Roulund* (1851–1916) fra Odense i Danmark, som bodde i Helgerud med sin familie. Han arbeidet i Mathias Arnesens garveri på Vik, og var gift med *Marie Louise Ahlström* (1858–1904) fra Kronborgs Län i Sverige. I mai 1904 døde Marie Louise fra ektemann og seks barn, hvorav den yngste var bare 8 måneder gammel. Sofus Wilhelms stedatter Agnes (f. 1887) var da 17 år gammel og tok seg av sine små søsken Mikal Johan (f. 1891 i Hole), Alfred Henrik (f. 1892 i Aker), Wilhelm (f. 1894 i Aker), Christian Alexander (f. 1896 i Aker), og Erik (f. 1898 i Kopparbergs Län i Sverige). Den yngste, Bertha Louise (f. 1903 i Lier) ble sendt til familien i Danmark, hvor hun vokste opp.

Sofus Wilhelm Roulund døde i 1916, og levde sine siste år hos stedatteren Agnes og hennes mann Petter Hansen i Gisti på Blomshøgda. Sønnen Erik ble gift med Anna f. Larsen i Pålerud ved Sælabånn, mens de øvrige flyttet fra bygda.

På Helgerud står i dag bare en låve tilbake, og i åkeren vest for denne var det inntil siste krig tufter etter husmannsstua. Låven hadde et tilbygg som rommet fjøs, men det er seinere revet.

Eiendommer og bruk

UTSKILT FRA VIK

Viksbråten gnr. 192/4

Den 14. september 1837 ble det fraskilt en parsell fra Vestre Vik i nærheten av den gamle plassen Rosterud. Parsellen fikk etter den

© Fotograf Marit Fagerli

nye matrikkelen i 1838 løpenr. 40b, og ble solgt til GULBRAND HARALDSEN for 200 spesidaler. I dag blir bruket til daglig kalt Bråten (Viksbråten). Skjøte ble først utstedt i april 1840, med bestemmelse om at det nye bruket hadde rett til 20 lass myrjord årlig fra hovedbølet.

Gudbrand Haraldsen eide Viksbråten til 1848, da han solgte det til Kasper Pedersen Steinseie for 150 spesidaler.

KASPER PEDERSEN (f. 1791) var fra Gran på Hadeland, og gift med INGER HANSDATTER (f. 1889 i Norderhov). Kasper var tidligere husmann under Stein, og overdro 26. april 1864 eiendommen til sønnen Petter Kaspersen for 160 spesidaler, og gikk selv over på livøre.

PETTER KASPERSEN (1827–1889) var gift med ELI PAULSDATTER FEKJÆR (1827–1898). De hadde to sønner, Kristian og Paul, som begge må være født etter 1865.

I 1865 bodde Eli Paulsdatter og Petter Kaspersen på Viksbråten med hans foreldre Kasper Pedersen (75) og Inger Hansdatter (77). På bruket var det 1 ku og 3 sauer, og de sådde $\frac{1}{2}$ t. bygg, $\frac{1}{2}$ t. blandkorn, $\frac{1}{16}$ t. rug, $\frac{1}{8}$ t. erter og 2 t. poteter.

Etter Petter Kaspersens død i mars 1889, drev Eli Paulsdatter bruket videre med hjelp av sin eldste sønn Kristian. I 1893 lånte hun 200 kroner i Hypotekbanken med samtykke fra sønnen, som etter presteattest var eneste arving etter Petter Kaspersen (en sønn, Paul, var død uten å etterlate seg arvinger).

I mars 1898 solgte Eli Paulsdatter (igjen med samtykke fra sønnen) bruket til Erik Olsen for 1.400 kroner, og flyttet selv som innerst til Øvre Vik.

ERIK OLSEN (1857–1936) var fra Värmland i Sverige, og gift med BIRGITTE DANIELSDATTER (1864–1930) fra Rimeplassen i Flå i Hallingdal. Birgitte kom til Ringerike som budeie hos Langslet på Nordre Gile i Norderhov, og seinere hos Hans Fougner på Nordre Sørums i Hole. I 1900 ble Erik Olsen kalt «veivogter» i folketellinga, og satt på Viksbråten med hustru og seks av barna. Erik og Birgitte hadde i alt 11 barn:

* Olav (1888–1971), g.m. Elise Olava Sørums (1889–1977),³² bosatt i Bråten på Brenna, 11 barn: Agnes, Ernst, Bergljot, Ruth, Thorleif, Ragnar, Karl Johan, Olga, Erik, Thorbjørn og Alf. Olav Eriksen var med i kommunens styre og stell i en årrekke, og var bl.a. varaordfører, formann i den kommunale veikomiteen m.m.

* Johan (f. og d. 1889), døde 5. september 1889, tre dager gammel.

* Tora (1890–1931), ugift.

* Johanne (1890–1901).

* Hilda (1892–1896), død av tæring.

* Emil (f. 1895) g.m. Frida, bosatt i Oslo, én sønn, Kåre.

* Bertlin (f. 1898) g.m. Antonie Skjellum, Hole, bosatt i Oslo, fire barn: Aslaug, Leif, Bjarne og Frank.

* Dagny (f. 1900), g.m. Jon Holm, bosatt i Oslo, to sønner: Bjørn og Rolf.

* Karl, g.m. Frida, bosatt i Nittedal, fem barn: Solveig, Alf, Trygve, Kjell og Knut.

* Gotthard (1904–1996), seinere eier av Viksbråten, se nedenfor.

* Didrik (1906–1909), død av tæring.

I 1911 utvidet Erik Olsen jordveien betraktelig ved å kjøpe en parsell, Halden (gnr. 13/19), fra Nedre Vik for 4.000 kroner. Beløpet lånte han i Hole sparebank mot pant i gården. Parsellen hadde en skyld på 1,55 (Viksbråtens skyld var 82 øre). Den lå mellom Viksbråten og husmannsplassen Halvorsbråten på Stein, og bestod av skog lengst nord i Viksåsen og en åker på rundt 35 dekar nærmest Halvorsbråten.

Viksbråten har siden på offentlige kart feilaktig blitt kalt Halden, som er navnet på åkerrenna mellom Viksåsen og Steinsåsen vest for Koksrud, og i dag er delt mellom Øvre Vik (192/3), Viksbråten (192/4) og Bilis parsell Halden og Vikåsen (192/14).

I juni 1931 overtok yngste sønn Gotthard Eriksen eiendommen Viksbråten (gnr. 192/4 og 19) for 6.700 kroner samt livøre til Erik Olsen. Birgitte Olsdatter var død i 1930, og Erik Olsen oppebar livøre til han døde i 1936.

GOTTHARD ERIKSEN (1904–1996) var gift med ANNA HAGEN (1907–1989) fra Vakermoen i Norderhov. De hadde fire barn:

TO SVENSKER GRØFTEGRAVERE

Johannes Solberg på Stein arbeidet svært for å forbedre jorda på gården, og rundt 1880 fikk han to svenske brødre til Hole som grøftegravere og gårdsarbeidere. Det var Karl og Erik Olsen fra Värmland. Brødrene var flinke og arbeidsomme, giftet seg og stiftet familie i Hole. Karl bodde på Steinsbråten og Erik i Jomfruland, før Karl i 1906 kjøpte plassen Åsen under Fekjær og flyttet dit, mens Erik Olsen altså ble gårdbruker på Viksbråten, hvor slekta fortsatt sitter.

³² Elise Olava var datter av Emma Marie Olaisdatter (f. 1860 i Kristiania) og Ole Pettersen (f. 1834 i Hole), bodde som barn bl.a. på Langebru under Sørums og i 1900 på Åsbakken under Frøyskov. Da var faren gårdskar hos lensmann Nicolaisen.

* Aslaug (f. 1927), g.m. Edgar Hagen, Oslo, to døtre: Anne Marie f. 1954 og Liv Irene f. 1955.

* Berit (f. 1934), g.m. Poul Pedersen, Heradsbygda, to sønner: Jan Erik f. 1958 og Arne f. 1960.

* Erna (f. 1935), g.m. Leif Johnsrud, Hønefoss, tre barn: Tony f. 1956, Anita f. 1958, og Eli f. 1960.

* Kåre (f. 1936), seinere eier av Viksbråten (se nedenfor).

I 1948 var Viksbråten på rundt 50 dekar dyrket jord (mold), 8 dekar annet jordbruksareal og 2 dekar produktiv skog. På bruket hadde de 1 hest, 5 kyr, 1 ungdyr, 2 griser og 30 høner.

Gotthard Eriksen arbeidet fram til krigen i garveriet til Simon Arnesen på Vik. Siden drev han tømmerkjøring med egen hest, og hadde også mye snøbrøyting.

I november 1972 solgte Anna og Gotthard Eriksen Viksbråten til sønnen Kåre for 40.000 kroner, med huslyrett for dem selv i deres levetid.

KÅRE ERIKSEN (f. 1936) er gift med RØNNAUG F. TOLPINRUD (f. 1941), datter av Nils Tolpinrud og Gudbjørg f. Eriksen i Åsa. De har to døtre:

* Karin (f. 1961), dagens eier av Viksbråten (se nedenfor).

* Grethe (f. 1963), g.m. Geir Korsdalen, to barn: Simen f. 1990 og Mari f. 1991.

Kåre Eriksen arbeidet i lastebilnæringen ved siden av å drive Viksbråten. I 1975 ble han deleier i et felles vanningsanlegg sammen med flere av nabobrukerne. I 1982 ble det innført fredningsbestemmelser for Viksåsen, og for Viksbråtens del ble 7 dekar (mest berglendt skoggrunn) lagt ut til naturreservat. I 1997 begynte Rønnaug og Kåre Eriksen som bestyrerpar på Skistua på Frognerseteren, og siden 1999 har de vært vertskap på Lauvlia på Krokskogen. De har egen bolig i Åsa. Rønnaug Eriksen har arbeidet i hotellbransjen i mange år, både på Lauvlia, Sundvolden Hotel og Rica Hotel i Sandvika.

I juli 1991 ble Viksbråten overtatt av deres eldste datter KARIN ERIKSEN (f. 1961). Hun var gift med Remi Hagen (siden skilt), og de har to sønner: Frank Remi f. 1983 og Geir Jostein f. 1988. Karin Eriksen er gift igjen med Ole Kjetil Gjelstad fra Åsa. De har én datter Tonje f. 1994. Ole Kjetil Gjelstad har fra tidligere barna Merethe og Vegard.

Våningshuset på Viksbråten er fra rundt 1850, restaurert 1959 og påbygd i 1976. Låve, stall, fjøs og stabbur ble bygd i 1944. På gården er det to garasjer (bygd 1960 og 1963), og et gammelt bryggerhus. Gården har tre traktorer, skogsmaskin, kaldluft korntørke og vanningsanlegg.

Sørenga gnr.192/5

Den 17. mars 1884 ble det fra Øvre Vik utskilt en parsell lengst sør i Viks gårdsvald, sør for bygdeveien fra Vik mot Røyse, som fikk navnet Sørenga og ble solgt til sersjant Johan Madsen Frog.³³

JOHAN MADSEN FROG (f. 1852) var sønn av tømmermann og husmann Mads Hansen Frogseie og Kirsti Olsdatter (fra Klype i Hallingdal) på Snadden under Søndre Frok, og dermed sønnesønn av Hans Hansen Moseie (cirka 1757–1834), bedre kjent som Hans Grenader. Johan Madsen var gift med KAREN GABRIELSDATTER BØNSNES (f. 1854). De hadde fem barn: Georg (f. 1880), Mads (f. 1886), Helga (f. 1890), Carl Johan (f. 1892–1971) og Mathilde (f. 1895).

Johan Madsen Frog var sersjant i 1886, og ble kalt furer i 1904. 30. april 1908 skilte han ut fra Sørenga en tomt Solvik (bnr. 15 av skyld 9 øre) som han selv overtok, før han solgte resten av Sørenga (skyld mark 1,70) til Carl Emil Arnesen for 4.500 kroner.

CARL EMIL ARNESEN (f. 1867) var sønn av garver Mathias Arnesen og hustru Maren f. Bakken på Søndre Vik. Med sin hustru ANNA MARIE f. ELLINGSEN (1866–1968) fra Drammen hadde han 10 barn. Siden 1898 hadde han eid Gjesvik ved Vikssvingen, hvor han drev landhandleri (se gnr. 193/11 Gjesvik). Sørenga var nabo-

Sørenga 1950.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S, avfotografert av Marit Fagerli

³³ Sørenga fikk fra 1886 nytt gnr. 12/5 av skyld mark 1,79.

eiendom, og ble allerede 23. juni 1917 solgt videre til John Paulsen Fekjær for 5.000 kroner.

JOHN PAULSEN FEKJÆR (1886–1970) var sønn av Paul Johnsen Fekjær og Mathea Andersdatter f. Gjesvold. Han ble i 1912 gift med Ida Mathilde Rovelstad (1893–1961) fra Røyse, datter av Karen f. Gullerud og Julius Rovelstad. De fikk fire barn:

* Kåre Fredrik (1913–1997), seinere eier av Sørenga, se nedenfor.

* Paul (1914–1942), g.m. Aase Hansson (f. 1916) fra Asker, én sønn, Arild Paul (f. 1942).

* Arnt Johan (f. 1917), g. 1946 m. Else Bråthen (f. 1923) fra Oslo, bosatt på Simensbråten i Oslo, fire barn: John Bjørn (f. 1946), Anne Marie (f. 1948), Paul Harry (f. 1955) og Robert (f. 1958).

* Ingerid Johanne (1920–2000), g. 1942 m. Karl Fredrik Karlsen (1914–2000) fra Ask, 11 barn: Paul Terje (f. 1944), John Jørgen (f. 1945), Kjell Inge (f. 1947), Thor Øyvind (f. 1948), Svein Erling og Stein Erland (tvillinger, f. 1951), Bjørn Ivar (f. 1953), Rune Otto (f. 1956), Kirsten Marit (f. 1958), Kåre Fredrik (f. 1960) og Karin Synnøve (f. 1963).

I årene 1944–47 ble det fra Sørenga utskilt tre boligeiendommer langs bygdeveien, mellom Sørenga og Gjesvik. Den 15. mars 1956 ble Sørenga overtatt av eldste sønn Kåre Fredrik Fekjær for 10.000 kroner.

KÅRE FREDRIK FEKJÆR (1913–1997) var gift med AASTA ARNESEN GJESVIK (1910–1980), datter av Carl Emil Arnesen (Gjesvik) og Anna Marie f. Ellingsen. De har én datter, Vigdis (f. 1945). Kåre Fekjær anla rundt 1950 gartneri på Sørenga, og drev dette til 1978. I mange år var hans kone Aasta aktivt med i gartneridriften.

I mai 1987 ble Sørenga overtatt av datteren VIGDIS HANNESTAD (f. 1945), med bruksrett for Kåre Fekjær til hovedbygningen på bruket i hans levetid (han døde i 1997). Vigdis og hennes mann OVE ERIK HANNESTAD (f. 1943) bygde i 1971 enebolig på parsellen Sørtun, og har siden bodd der (se gnr. 192/66 Sørtun). De har to sønner:

* Tom Ove (f. 1966), samboer med Guro Bakke (f. 1969), bosatt på Røyse, én sønn Eirik, f. 2001.

* Lars Petter (f. 1970), samboer med Øyunn Aareskjold (f. 1972) fra Åsa, én sønn Even, f. 2000 (se nedenfor).

I dag er det yngste sønn Lars Petter Hannestad og hans familie som bor i Sørenga. Han arbeider som selger/kundeveileder ved Horeka AS på Vik, mens samboeren Øyunn Aareskjold er sekretær i Fredriksens Varetransport AS.

Viksenga gnr. 192/7

I juni 1878 ble det fra Øvre Vik fraskilt en parsell «Gisti, Sålerud og Engen» (bnr. 7 av skyld mark 2,05), som ble solgt til Anders Kristensen Koksrudhagen for 3.400 kroner. Én måned seinere skilte han ut den tidligere husmannsplassen Gisti fra sin nye eiendom, og solgte den året etter til husmannen på plassen, hjulmaker Jens Jensen Blom (se nedenfor gnr. 192/9).

ANDERS KRISTENSEN VIKSENGEN (f. 1843) var sønn av husmann Kristen Kristensen og hustru Anne Kristoffersdatter på plassen Koksrudhagen under Koksrud.³⁴ Han var gift med MARGIT OLS-DATTER TRULSEN (f. 1841) fra Ål i Hallingdal. De var selv barnløse, men hadde flere fosterbarn.

I 1888 kjøpte Anders Viksengen en parsell, Griserudmoen gnr. 20/9 av skyld 85 øre, fra Øvre Borgen, som ble lagt til Viksenga (sammenføyd til én eiendom, gnr. 199/9, i 1978).

I 1923 ble bruket overdratt til pleiesønnen Oskar Karlsen Viksengen for 11.500 kroner og livøre.

OSKAR KARLSEN VIKSENGEN (1887–1976) var gift med BERTHE SIMENSEN (1887–1978) fra Øvre Rendalen i Hedmark. De fikk seks barn:

* Karl Anton (1908–1980), g.m. Gunvor Palmesen, Ådal, to barn: Tone Britt og Wenche.

* Gunda Sofie (1911–1996), g.m. Erik Gamlemoen (1919–1997) fra Nes i

STEINALDERØKS

På Viksenga ble det like før 1890 funnet en del av en spissnakkert steinøks uten skafthull, i sort skifer. Den oppbevares i Oldsaksamlingen i Oslo.*

En tradisjon forteller at det i Stridshaugen, rett vest for gårdstunet i Viksenga, skal ligge et nedgravd skip.** På toppen av haugen er det hustufter etter husmannsplassen Toppenhaug, tidligere plass under Øvre Borgen.

* Univ.Oldsaksamling, reg. nr. C16369.

** «Fornminner i Buskerud» (1985).

³⁴ Koksrud lå under Stein i perioden 1848–1870, og under Østre Rud 1870–1919.

Viksenga i 1955. I bakgrunnen de tidligere Steinsplassene Vestre Jomfruland og Jensrud.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

«... HJEMMEFRA KL. 2 OM NATTEN»

«Alle i Hole og videre utover kjender Anders Viksengen, kanskje bedst fra byveien og Hønefoss-veien, hvor han har slitt sig frem med varelass eller med vognen full av melkespand fra Hole meieri. For at komme tidsnok til Hønefoss st. saa maatte han i længere tid ta hjemmefra kl. 2 om natten. Konen sat oppe og sydde og vævde og saa til hestene, saa manden kunde sove trygt til strævet begyndte. Hestene ja, de maatte først og fremst ha pass, og endda de ogsaa fik hænge i var de altid feite og fine. Nattearbeidet har tat paa øinene til gamlemor. De svir og er onde, men allikevel spinner og væver hun uten at bruke briller. Det gaar lik-som av sig selv, sier hun.»*

* Jon Guldal i Ringerikes Blad november 1922, i omtale av Margit og Anders Viksengen som gullbrudepar.

Ådal, bosatt i Sålerud (Solhaug). De hadde ingen felles barn, men Gunda har én sønn: Kjell.

* Arne (f. 1915–2001), g.m. Margit Grøtnes (1911–1998) fra Hønefoss, fire barn: Lilly, Arne Torbjørn, Viggo og Odd.

* Borghild (f. 1920), g.m. Johan Karlengen (1923–1988), Hallingby, tre barn: Dagfinn, Kristin og Frode.

* Sigurd (f. 1924), ugift, seinere eier av Viksenga (se nedenfor).

* Ruth (1929–1976), g.m. Harry Stensrud, Helgelandsmoen, tre barn: Ellen, Helge og Tove.

I 1951 ble tunet på den gamle husmannsplassen Sålerud fraskilt (bnr. 40 Solhaug) og solgt til deres eldste datter Gunda og hennes mann Erik Gamlemoen.

Oskar Karlsen Viksengen døde i 1976. Den 30. november 1977 solgte hans enke Berthe eiendommen til yngste sønn Sigurd Karlsen Viksengen for 45.000 kroner, med borett i sin levetid (årlig verdi 1.500 kroner). Hun døde i 1978.

SIGURD KARLSEN VIKSENGEN (f. 1924) er ugift, og solgte 15. februar 1993 bruket til sin brørsønn ARNE TORBJØRN VIKSENGEN (f. 1943). Han er bosatt på naboeiendommen Borgtun (gnr. 199/24) med sin familie.

Viksenga har i dag 80 dekar dyrket jord og 20 dekar produktiv skog. Våningshuset er trolig fra første halvdel av 1800-tallet. På bruket er også en gammel låve og grisehus, samt traktor og skur-tresker.

Blomhøi (Gisti) gnr. 192/9

Den gamle husmannsplassen Gisti ble i juni 1878 utskilt fra Øvre Vik sammen med Sålerud og Engen (Viksenga). Halvannet år etter – i november 1879 – solgte Anders Kristensen Viksengen plassen

Gisti til husmannen, hjulmaker Jens Jensen Blom, for 440 kroner.

JENS JENSEN BLOM (1826–1889) var sønn av Jens Jensen Blom d.e. og hustru Lisabeth Abrahamsdatter på Blomsplassen på Storøya, og dermed sønnesønn av kjøpmann Jens Christophersen Blom fra Telemark, som eide Storøya i årene 1820–23. Han var snekker og hjulmaker, og ble i 1858 gift med OLEA ERIKSDATTER BORGEN (f. 1825), datter av Erik Olsen Borgen og Gunnor Rasmusdatter Steinseie. De hadde fire barn:

* Johan (f. 1858), snekker, utvandret til Amerika.

* Annette (1860–1902), g.m. skipsfører Lars Johannessen Borgen (1849–1912), eier av Nordigarden Borgen, tre barn: Jens (1891–1985, seinere eier av Øvre Krakstad i Haug, g.m. Dagny Svarstad (1898–1984) fra Røyse, tre barn: Lise f. 1921, Arne f. 1926 og Leif f. 1928), Mari Oline (1895–1985, g.m. Anders Gjesvold på Søndre Gjesval gnr. 15/2, to barn: Anna Marie og Nils), og Anna (1897–1985), g.m. Anders Gjestvold, Oslo (sønn av Anette Erichsen Lilleby og Kristian Gjestvold, til 1915 eier av Søndre Gjesval gnr. 15/1, seinere av Strand gnr. 14/12 i Hole), to barn: Liv og Gerd).

* Edvard (f. 1863).

* Gustav Emil (f. 1866), seinere eier av Gisti (se nedenfor).

I 1880 og 1886 kjøpte Jens Jensen Blom fra henholdsvis Sørigarden og Nerigarden Borgen to parseller, begge med navnet Nylendet (gnr. 20/3 og 4) av samlet skyld mark 2,23. Parsellene lå på begge sider av gårdsveien mot Rytteraker, sør for Borgestad. Jens Jensen Blom døde i januar 1889 (av tæring), og i februar 1897 skjøtet enka Olea Eriksdatter Blom sine eiendommer Gisti gnr. 13/9 og

Den tidligere husmannsplassen Gisti (seinere Blomhøi) på Blomshøgda cirka 1895. Fra venstre Olea Blom, Anette Blom og Emil Gustav Blom.

BLOMSHØGDA

I 1931 søkte Petter Hansen om å få endret eiendommens navn fra Gisti til Blom, for å unngå forveksling med plassen Gisti under Øvre Borgen (ved Borgestad). Men søknaden ble avvist, etter protest fra Blom-familien. I 1934 søkte han i stedet om navneendring til Blomhøi, og det ble godkjent. Men blant bygdefolk brukes fortsatt Blom-navnet på bruket, og Blomshøgda er blitt navnet på hele området rundt tidligere Borgeng Fabrikker.

Nylendet gnr. 20/3 og 4 til sønnen Gustav Emil Jensen Blom for 2.100 kroner, med føderåd til mora av 5-årlig verdi 1.000 kroner. Da hadde sønnen allerede drevet bruket i flere år, og i 1894 kjøpt til en skogparsell, Nylendengen gnr. 20/11, utskilt fra Øvre Borgen.

GUSTAV EMIL JENSEN BLOM (1866–1906) var gift med MARIE ANDERSDATTER LØKEN (1868–1912). De fikk flere barn, som alle døde som små. I 1900 satt ekteparet på Gisti sammen med hans mor, Olea Eriksdatter (enke og føderådskone) samt en 13 år gammel gutt Nikolai Juliussen, som ble forsørget av fattigkassa.

Etter Marie Bloms død i 1912 (hennes mann døde i 1906) ble hennes eiendommer gnr. 13/9 Gisti, gnr. 20/3 og 4 Nylendet og gnr. 20/11 Nylendengen ved auksjon 30. mai 1912 solgt til eieren av Borgen gnr. 20/5, skipsfører LARS JOHANNESSEN BORGEN, for 8.200 kroner. Lars Johannessen Borgen var Marie Bloms svoger, gift med Gustav Emil Jensen Bloms søster Annette. Allerede 18. juni 1912 solgte han Gisti videre til Petter Hansen Steinseie for 3.500 kroner, mens han selv beholdt jorda og skogen han hadde kjøpt på sørsida av bygdeveien. I kjøpekontrakten het det at det i handelen medfulgte «de paa eiendommen værende huse, undtagen fjøset og den halve skjyku³⁵ bag laaven. Videre medfølger ovnerne, pumpen i kjøkkenet og undervinduerne. Vandret i brønden ved bryggerhuset.» Lars Johannessen døde samme år, og skjøtet på Gisti ble utstedt og tinglyst først 1. august 1920.

PETTER HANSEN (1873–1969) var sønn av husmann Hans Madssen og hustru Berte Marie Larsdatter på Steinsrud under Stein. Han var gift med AGNES ROULUND (1887–1967),³⁶ og de fikk fem barn:

* Louise (f. 1908),³⁷ g.m. Adolf Hansen, Sundvollen, to barn: Oddvar og Alice.

* Harry (1913–1969), g.m. Laura Solberg, Tyrstrand, tre barn: Arne, Reidar og Marit.

* Rolf (1915–1966), g.m. Elida Brua, to barn: Sverre Martin og Torunn.

* Eivind (f. 1918), g.m. Jenny Hagen, Tyrstrand (f. 1923), én sønn Erling.

*Gunnar f. 1923 (tok navnet Rolund etter sin mor), g.m. Gerd Gulbrandsen Rudsødegård, én sønn Per Olav.

Petter Hansen var i sine yngre år i Amerika, hvor han arbeidet på farm og la seg opp penger for å kjøpe Gisti. Siden arbeidet han i Brødrene Arnesens garveri på Vik. I årene 1947–1953 ble det fra

³⁵ Skjyku = tilbygg av planker (bord).

³⁶ Agnes var Marie Louise Roulunds datter fra et tidligere forhold (før hun traff Sofus Wilhelm Roulund), se omtale av husmannsplassen Helgerud under Øvre Vik.

³⁷ Louise var Agnes Roulunds datter fra et tidligere forhold (før hun traff Petter Hansen).

Petter Hansen eide Blomhøi fra 1912 til sin død i 1969. Her med sønnene Gunnar og Eivind.

Gisti fraskilt tre boligtomter mellom tunet på bruket og bygdeveien, til Hans Trygve Haugen (bnr. 34 Furuly), til sønnen Eivind Hansen (bnr. 41 Engstad) og til sønnen Rolf Hansen (bnr. 44 Sannby).

Petter Hansen døde i 1969. I 1971 ble gårdstunet på Blomhøi utskilt fra resten av eiendommen med nytt bnr. 54 Sandstad, og overdratt til Petters svoger Erik Rolund og hans hustru Anna f. Larsen Pålerud (eiere av Vestre Rud på Røyse i årene 1930–1955). Petter Hansens arvinger overtok resten av eiendommen, hvis verdi ble satt til 53.000 kroner. I 1974 ble det fradelt ytterligere tre boligtomter, Gjerdingen (bnr. 63), Heggelien (bnr. 64) og Østmo (bnr. 65). Siden har det resterende av eiendommen Blomhøi vært cirka 10 dekar skog og 2 dekar innmark.

Den gamle husmannsstua av laftet tømmer ble trolig bygd før 1800. Den hadde to rom (stue og kjøkken) og var rappet med leire. Sist i 1930-årene ble smia (kalles i dag Raustua) bygd om til beboelseshus. Her bodde siden Oline Madsen, sypike og ugift søster av Petter Hansen, som da eide bruket. Da tyskerne rykket fram gjennom bygda 13. april 1940, skal kulene ha slått gjennom veggen i Raustua og truffet Olines symaskin. Hun flyttet seinere til

Jomfruland og stelte huset for broren Johan Madsen, da han ble enkemann noen år etter. Siden bodde Jenny og Eivind Hansen i Raustua i noen år, etter at de giftet seg i 1952.

Petter Hansen bygde på låven og et nytt fjøs. Fjøset ble revet i 1972 og erstattet av et vedskjul. Stabburet er fra tidlig på 1800-tallet, men 2. etasje er bygd på seinere. Også i stabburet er det kulehull i veggene fra 1940. Et gammelt bryggerhus som lå inntil fylkesveien, ble revet i 1950-årene.

Garveriet på Søndre Vik cirka 1920.

Søndre Vik gnr. 192/12

Nede ved Vikssvingen, hvor Den gamle kongeveien over Gjesvalåsen krysser fylkesveien mot Røyse, ble det midt på 1850-tallet grunnlagt et såkalt «indsætningsgarveri». Det var Syver Ellingsen Selte, født i Hole i 1804, som leide tomt og satte opp hus, hvor han tok imot huder og skinn til barking. Han hadde allerede i 1839 løst borgerbrev som garver i Oslo, hvor han bodde i Vognmannsgaten. I 1852 sa han opp dette borgerskapet og flyttet tilbake til Hole.

SYVER ELLINGSEN SELTE (1804–1874) var sønn av Elling Syversen Selte (Hurum) og Kari Taraldsdatter Sønsterud på Øvre Selte under Sørum. Han ble i 1842 gift med ELSE JØRGINE ENGBRETS-DATTER MOE (1806–1890), datter av Marthe Jørgensdatter og Engbret Moe på Mo i Steinsfjerdingen, og dermed søster av dikterpresten Jørgen Moe. De fikk fire barn:

* Edvard (1843–1917), g.1 1875 m. Maren Christine Mathea Gusgård (1852–1882) fra Norderhov, to barn: Johannes (f. 1877) og Else Marie (1881–1882), g.2 m. Kristine Halvorsdatter Heie (1854–1935), én sønn: Aaleif. Edvard vokste opp hos sine besteforeldre på Mo og tok derfor slektsnavnet Moe.

* Elvine Martha (1844–1846).

* Engebret (1847–1851).

* Jørgen (1849–1938), g.m. Olea Martinsdatter Niskin (1852–1944), seks barn: Else, Marthe, Sigurd, Sigrid, Håkon og Øistein.

I 1865 satt Else Jørgine og Syver (garvermester) på Vik med yngstesønnen Jørgen (17). Syver Ellingsen drev garveriet på Vik til sin død i 1874. Ingen av sønnene ønsket å overta bedriften, og enka Else Ellingsen drev den i noen år, inntil hun i 1879 leide den bort til garver Mathias Arnesen fra Ringsaker i Hedmark. Hennes to sønner drev etter farens død garveri i Hønefoss, men midt i 1880-årene flyttet de fra Ringerike. Edvard Moe flyttet til Drammen hvor han drev som garver til sin død i 1917, mens Jørgen Ellingsen flyttet til Oslo, hvor han i en årrekke var ansatt i Halléns hanskegarveri. Se senere ble han vaktmester i Vestre Arbeidersamfund, og sine siste yrkesaktive år arbeidet han som gartner.

Deres mor Else Ellingsen fortsatte å bo på Vik. I 1886 ble leieforholdet registrert i en kontrakt, hvorved eieren av Øvre Vik leide bort et jordstykke til Else Ellingsen i hennes og hennes barns levetid, eller «i Tilfælde af disses Død for et Tidsrom af mindst 30 Aar fra 1860 at regne», mot en årlig avgift på 6 kroner. I 1890 var 30 års leietid slutt, og 13. oktober 1890 ble eiendommen Søndre Vik (bruksnr. 12 av skyld mark 1,59), «angivelig solgt til Mathias Arnesen», fraskilt Øvre Vik. Og 27. februar 1891 solgte Jørgen Ellingsen og Edvard Moe, «eneste myndige arvinger efter garver Syver Ellingsen og hustru», husene på eiendommen (deriblant garveribygningen) til Arnesen for 1.100 kroner.

MATHIAS ARNESEN (1834–1912) var opprinnelig fra Ringsaker, og hadde fått sin garverutdannelse hos Paulsberg på Hamar. Han startet garveri i Kristiania, men solgte dette da han leide garveriet på Vik. Samtidig flyttet han til Skui for å komme nærmere, og i 1890–91 overtok han både eiendom, bygninger og bedrift på Vik i Hole. Han var gift med MAREN PAULINE BAKKEN (1848–1927) fra Hønefoss. De hadde sju barn:

* Jenny (f. 1865), utvandret til Amerika.

* Carl Emil (f. 1867), kjøpmann, g.m. Anna Marie Ellingsen (1866–1968) fra Drammen, 10 barn (se omtale av gnr. 193/11 Gjesvik).

* Aksel Martin (f. 1869), garvermester, g. 1900 m. Inga Katrine Christensen. Drev garveri i Bærum i 17 år, siden garveri og hanskefabrikk på Vik-

sund. Fem barn: Mathias f. 1902, Astrid (1901–1986, Ivar (1903–1947), Haakon (1905–1997) og Karsten (1911–1993).

* Josef (1881–1969), garvermester, seinere eier av Søndre Vik (se nedenfor).

* Inga Kathinka (1878–1973), g.m. Ragnvald Waalman (1863–1959), Sørums i Akershus, tre sønner: Bjarne (1902–1987, sjømann, ugift, seinere bosatt i New York), Reidar (f. 1905, sjømann, ugift, seinere bosatt i New York) og Trygve (1907–1972, sjømann, seinere sjøkaptein og havnefogd i Arendal, gift med Randi, tre døtre).

* Arne Simon (1884–1956), garvermester, g. 1906 m. Kristine Olava Karlson (1884–1944), tre barn: Sigrid (f. 1907, g.m. Arthur Andersen, Hønefoss, ingen barn, siden skilt), Thora (1908–1917) og Thor (1917–1983, g.m. Åse Andersen f. 1919, én datter Tove f. 1945), se gnr. 193/13 Steinsvik.

* Marie (f. 1887), g.1 m. Hansen (to barn: Petra og Rolf), og g.2 m. Thorvald Kragstuen (én sønn: Øivind).

I 1900 bodde Mathias Arnesen (66), «garver for egen regning og

Garver Mathias Arnesen leide garveriet på Søndre Vik fra 1879, og kjøpte bedriften i 1891. På bildet med sin yngste datter Marie (f. 1887).

gaardbruger», på Søndre Vik med hustru Maren Pauline (57) og deres barn Inga (22), Josef (19) og Marie (13), samt en garversvenn Petter Reinertsen (25) – se Grindbakken gnr. 200/11.

Mathias Arnesen var en dyktig garver og en driftig forretningsmann. På det meste kunne han ha 20 mann i arbeid, og etter noen år spesialiserte han seg i såkalt «hvitgarving», som var tilberedelse av hvitt skinn og hanskeskinn. Dette var noe helt nytt, og kundekretsen vokste. Mathias Arnesen startet også den første landhandelen i Viksgrenda. Den ble etter hvert overtatt av sønnen, Carl Emil Arnesen.

I 1910 overdro Mathias Arnesen garveriet og sine eiendommer gnr. 13/12 Søndre Vik og gnr. 13/20 Vestjordet (en åker som ble utskilt fra Solbakken samme år) til sin sønn Josef Arnesen for i alt 12.000 kroner, hvorav for løsøre 1.000 kroner. Eiendommene ble verdsatt til 4.000 og bygningene til 7.000 kroner. Maren og Mathias Arnesen trakk seg tilbake til sin eiendom Solbakken (gnr. 13/13), som de hadde kjøpt i juni 1896 av smed Johan Kristiansen for 1.500 kroner. Mathias Arnesen døde i 1912, og hans hustru i 1927.

JOSEF ARNESEN (1881–1969) ble gift med ANNE DORTHEA KARLSEN (1881–1909) fra Hønefoss, og fikk med henne tre barn:

* Martha (1905–1975), g.m. Hans Yngvar Orvik (1900–1971), seinere eiere av Søndre Gjesval gnr. 194/1 og Solbakken gnr. 192/13 (ingen barn).

* Wilhelm (1907–1920), druknet i Steinsfjorden, 13 år gammel.

* Anton Josef (1909–1994), g.m. Anna Strømmen (1914–1997) fra Ådal (ingen barn), seinere eiere av Søndre Vik (se nedenfor).

Anne Dorthea døde i barselseng da yngste sønn Anton ble født, og Josef Arnesen giftet seg igjen med ALETTE ELLINGSEN fra Drammen. De fikk én datter:

* Astrid (1911–2000), g.m. Nils Fekjær (1900–1990), bosatt i Strandbo under Trøksle ved Sundvollen, én datter Ellen Alette f. 1935.

EN «VANDRENDE SVEND»

Rundt 1890 kom en «vandrende Svend» innen garverfaget til Hole og fikk arbeid hos Mathias Arnesen. Det var Sofus Wilhelm Roulund (1851–1916) fra Odense, som etter et par år i Hole vandret videre, i første omgang til Oslo (Aker). Seinhøsten 1903 kom han med sin familie tilbake til Hole. Sofus Wilhelm fikk på nytt arbeid hos garver Arnesen, og bosatte seg i husmannsplassen Helgerud under Øvre Vik.

Det sies at den høye faglige kvaliteten som garveribedriften på Vik etter hvert fikk, ikke minst innen utstyr som tålte ekstrem kulde, for en stor del skyldtes den vandrende svennen fra vårt naboland i sør. Sofus Wilhelm Roulund døde i 1916, og levde sine siste år hos steddatteren Agnes og hennes mann Petter Hansen i Gisti på Blomshøgda.

AMUNDSEN VAR «VEL TILFREDS»

Under firmanavnet «Brødrene Arnesen» vant Josef Arnesens garveri på Vik stor anerkjennelse. Han leverte klær sydd av skinn og pels til flere polarferder, blant annet til Roald Amundsen og til Scotts Sydpolekspedisjon. I brev til Josef Arnesen, datert 11. januar 1910, skrev Amundsen:

«Da jeg er vel tilfreds med de tilsendte 15 skindtrøier, beder jeg Dem sende mig syv skindtrøier til av samme sort. Vær af den godhet at meddele mig når de kan indtreffe hertil. Ærbødigst Roald Amundsen.»

I et annet brev, datert 4. april 1910, skrev Amundsen: «Deres ærede af 1. ds. med sokker og votter har jeg modtaget og fremkommer nærværende for at meddele at de er i full orden og at jeg ikke finder noget at utsette på dem. Ærbødigst Roald Amundsen.»*

* Originalbrev hos Josef Arnesens datterdatter Ellen Alette Fekjær (kopi i Hole bygdearkiv), samt artikkel i Ringerikes Blad 20. mai 1961.

Brødr. Arnesen
Hvittgarveri og Berederi
Vik, Ringerike

*Josef Arnesen i sin salgsbod
utenfor garveriet på Søndre
Vik cirka 1950.*

Astrid fikk heller ikke oppleve sin mor. Alette Arnesen døde i barselstue et par dager etter fødselen.

Den 24. april 1929 overdro Josef Arnesen garveriet og eiendommene Søndre Vik og Vestjordet til sønnen Anton Josef Arnesen for 5.000 kroner og livøre. Men «senior» fortsatte i full jobb som garver, og var med å sette sitt preg på handelsstedet Vik, som da var i sin aller spedeste barndom. Med rød topphue tok Josef Arnesen plass i salgsboden utenfor garveriet på helgedagene, og med sitt humør og sine vittige replikker fikk han i stand mang en god handel. Josef Arnesen døde i 1969.

ANTON JOSEF ARNESEN (1909–1994) var gift med ANNA STRØMMEN (1914–1997) fra Ådal (ingen barn). I 1942 bygde Anton Arnesen og hans far Josef nytt våningshus på Søndre Vik, og sist i 1940-årene ble det bygd ny garveribygning.

I 1948 bestod Søndre Vik av 40 dekar dyrket jord og 10 dekar annet jordbruksareal samt 30 dekar skog. Foruten tre våningshus (hvorav to fra rundt 1860) var det låve, stall, fjøs, stabbur og garveribygning. De eneste husdyra var 20 høner.

Anton Arnesen spesialiserte seg på garving av saueskinn og reinsdyrskinn. Men i tiårene etter siste krig ble det stadig tyngre å drive garveri på bygda, og garveriet på Vik ble nedlagt i 1965.³⁸

³⁸ Opplysninger hentet fra artikkel av Ingebjørg Gjesvik Liljedahl i heftet «Ringerike» 1996–97.

I 1984 ble de gjenstående hus på eiendommen Søndre Vik utskilt i en ny eiendom (gnr. 192/69 Vik søndre) på 4 dekar, og i henhold til Anna og Anton Arnesens felles testamente overdratt til Sigurd Hagene (f. 1931), ambulerende vaktmester i Hole kommune. Samtidig ble resten av eiendommen (jordveien på cirka 27 dekar) solgt til Bjørn Bili for 108.000 kroner, og sammenføyd med hans eiendom Øvre Vik gnr. 192/3.

Krokvik gnr. 192/16

Krokvik lå under Nedre Vik, og midt på 1800-tallet var det fem husmannsplasser her oppe på bakkehellet mot Steinsfjorden. I juni 1909 ble hele Krokvik-området fraskilt (gnr. 13/16 av skyld mark 2,35) og ved auksjon i Andreas Iversen Viks dødsbo solgt til EDVARD OLSEN GURIBY, eier av bruket Guriby under Østre Rud, for 4.800 kroner. Kjøpet finansierte han med et lån i Hole sparebank på 5.200 kroner.

Krokvik er siden blitt drevet sammen med Guriby. Da eierne fram til 1978 bodde i Guriby, er de to eiendommenes historie i dette tidsrommet omtalt under Østre Rud. Men her nevnes at Edvard Olsen Guribys sønn, NARVE OLSEN GURIBY (1896–1968), som ved skjøte av 27. januar 1945 overtok de to brukene Guriby og Krokvik, i 1948–49 satte opp ny låve på Krokvik, og planla å bygge våningshus og etablere sitt nye bruk der. Men det ble med planene. Narve Guriby var ugift, og drev med tømmerkjøring om vinteren. Etter hans død i 1968 ble de to eiendommene overtatt av søsteren HILDA GURIBY (1898–1978).

Etter Hilda Guribys død i 1978 overtok hennes nevø TERJE STEINSÆTHER (f.1944) eiendommene Guriby og Krokvik for 325.000 kroner. Han er bosatt i Muggerud under Steinsetra på østsida av Steinsfjorden, og er gift med ELSA KRISTENSEN (f. 1947) fra Nærøy i Nord-Trøndelag. Elsa har fra tidligere én sønn, Truls f. 1973. Terje Steinsæther har siden 1961 arbeidet som industrimekaniker ved Follum Fabrikker (Norske Skog). Han har brutt opp 10 dekar ny jord i Krokvik, slik at det nå er rundt 60 dekar dyrket mark her i tillegg til 10 dekar i Guriby. Han driver også i underkant av 40 dekar på østsida av Steinsfjorden (bl. a. i Lårvika), og siden 1988 har han også drevet 25 dekar jord for Henry Ruud på Østre Rud (se gnr. 190/8 Guriby under Østre Rud).

Gjesval

Gjesval ligger sør for Vik, i cirka 90 meters høyde på plataet nord og vest for åsen som har fått navn etter gården. Gårdsnavnet antas å komme fra det sjeldne mannsnavnet Geit/Geitir og våll, som betyr jord ryddet ved brenning.¹ Førsteleddet kan også ha sammenheng med geitir (gjeter, gjetehyrde). Det kan ha bodd en gjeter på gården, eller den kan ha fått sitt navn fordi man der holdt flere geiter enn hva som var vanlig i bygda (gården ligger høyt med bratte berg i nærheten).²

Gjesval er en av de eldste gårdene i Årnesfjordingen, og kan være utskilt fra opphavsgården Vik en gang i yngre jernalder. Når gården ble ryddet er usikkert, men sisteleddet vall var i bruk allerede før vikingtida tok til (ca. år 800 e.Kr.).³

Som de øvrige av bygdas gårder ligger Gjesvals historie i mørke før oldfunn og skriftlige kilder har noe å fortelle. Landskylda i middelalderen forteller at gården er av de eldste i denne delen av bygda. Jorda består vesentlig av leirmold, og flere steder går berggrunn opp i dagen (bl.a. i tunet på Nordre Gjesval).

Gjesval grenser i nord til Steinsfjorden og gården Vik, i øst mot Kroksundødegården og Rudsødegården, i sør mot Fekjær, og i vest mot Løken. Bygdeveien mellom Vik og Kroksund, som i dag danner grense mellom Nordre og Søndre Gjesval, er en del av Den gamle kongeveien mellom Christiania og Bergen, som ble åpnet fram til Sundvollen i 1805, og i tiårene etter ble fortsatt videre nordover. Men det gikk en gammel allfarvei over Gjesval også tidligere, og den er synlig flere steder i åsen sør for nåværende vei. Biskep Jens Nilsson kom ridende denne veien på sin visitasferd 2. september 1594, hvor han på strekningen fra Kroksund til Hole kirke kun fant to gårder verdig omtale, nemlig «Getzuald» og Mo. I dag går storveien E16 langs Steinsfjorden på gammel Gjesval-grunn, og det foreligger planer om ny hovedvei i tunnel under Gjesvalåsen, og videre langs åsens vestsida inn på nåværende E16 ved Strand.

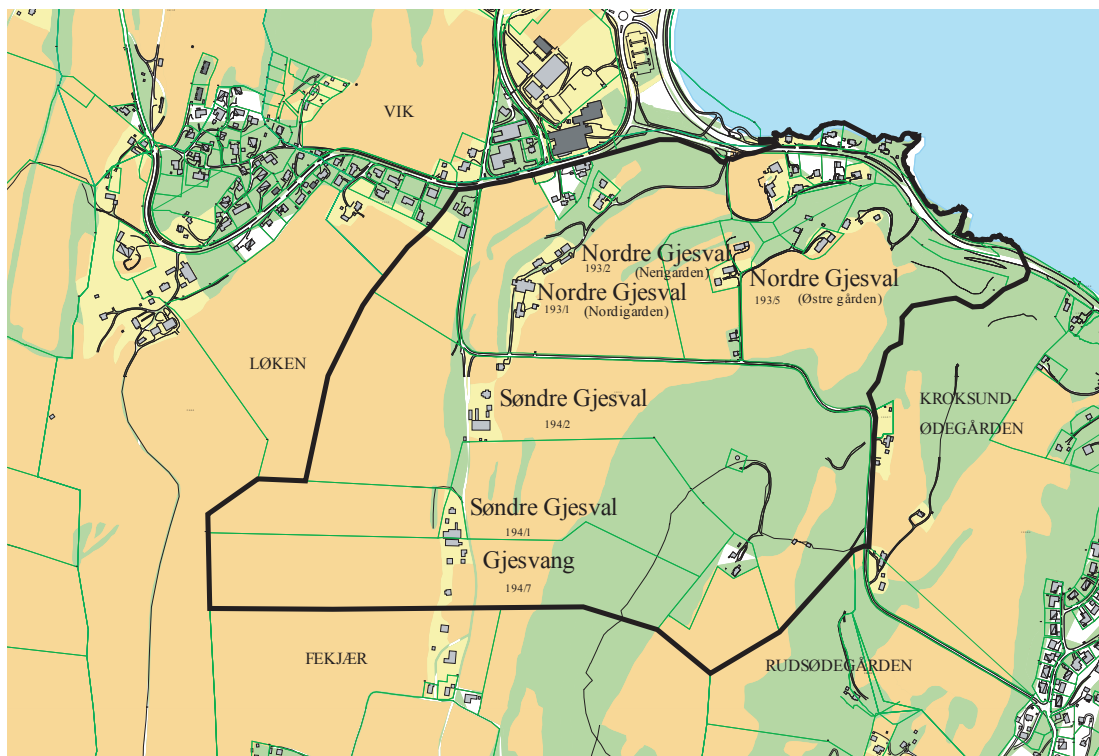
GRAVHAUG

På Hagahaugen, rundt 500 meter øst for gårdstunet på Nordre Gjesval, har det ligget en gravhaug. Tidlig på 1800-tallet ble det her funnet rester av menneskebein, og en jernøks. Funnet lå mellom noen steinheller. Øksa var 6 tommer lang og 2 tommer bred ved eggen, og er tidfestet til merovingertid (550–800 e.Kr.) Haugen ble jevnet med jorda i forbindelse med nydyrking i 1948, og bestod da av jord og rundkamp, og på toppen av haugen stod grunnmuren til en husmannsstue (plassen het Hagahaugen).

¹ NG V, s. 5. Eldre skrivemåter av gårdsnavnet har vært Gyswald, Giswald (1528), Getzuoll (1542), Giedtzuoldt (1578), Gedtzuold, Giestuold (1595), Giedtzuold (1604), Geesuoll (1657), Giesvold (1723).

² Briså (1996), ss. 59 og 140.

³ O. Rygh: Norske Gaardnavne (Forord og Indledning) s. 84.

Gjesval er tidlig blitt delt i to gårder. Allerede i 1528, i manntallet over gjengjerdsskatten som ble utskrevet i forbindelse med Fredrik Is kroning,⁴ omtales GULDBRAND PAA GYSWALD og ALF PÅ GISWALD. Men vi vet ikke hvem av dem som satt på hvilken gård. I 1542 hørte begge gårdene til Mariakirkens «kommune». Mariakirken var kongens egen kirke, og de forskjellige embeter ved kirken eide hver sine eiendommer.⁵ Om Gjesval-gårdene var kirkegods fra gammelt av, eller tidligere bispegods som kongen konfiskerte etter reformasjonen, vet vi ikke sikkert.

⁴ NRJ IV s. 144–148.

⁵ De embetene det gjelder, er prostiet (prosten var leder for Mariakirken, og i årene 1314–1542 også rikets kansler), «kommunen» (kannikenes felles bordhold, prestene var i katolsk tid ugifte og spiste sammen når de var i byen), og flere altere (bl.a. Mariaalteret, som eide flere Ringeriksgårder).

OLDFUNN

I 1888 ble det ved Oldsaksamlingen registrert 18 jernbarrer fra vikingtida, «fundet paa Gjesvalhaugen i Hole». Jernbarrene var cirka 28 cm lange. Liknende funn er gjort i en rekke gode jordbruksbygder på Østlandet, mens det er få funn i fjellbygder hvor det meste av jernproduksjonen foregikk. Funnet knyttes derfor mer til omsetning av jern enn til produksjon.* I det samme området ble også funnet nakkestykket av en større steinøks fra steinalderen, samt en jernnøkkel, antakelig fra middelalderen.

Ved Steinsfjorden, på eienommen Strand under Nordre Gjesval, ble det i 1930 gjort et steinalderfunn.

Under graving av en renne for uttrekk av båter, ble det funnet en 8,5 cm lang steinklubbe, dannet av en flat strandstein av grågrønn bergart, og i tillegg et vev eller garnlodd av rødlig stein. Funnstedet ligger i strandkanten 200 meter vest for Garntangen.

* Brev fra Oldsaksamlingen til bygdebokforfatteren 8. mars 1996.

Den nordre av Gjesval-gårdene har fra gammelt av vært den største av de to, og har grovt sett eid jorda mellom Gamleveien og Steinsfjorden, på vestsida av Gjesvalåsen.

Før 1528	Gjesval delt i to gårder, nordre og søndre
1680-åra	Nordre Gjesval delt i tre bruk (seinere løpenr. 42, 43 og 44)
Ca. 1850	Tre «nye» bruk ved skylddelingrn Nordigarden (seinere gnr. 14/1) av løpenr. 42a, 43d og 44a Nerigarden (seinere gnr. 14/2) av løpenr. 42b, 43b og 44b Østre gården (seinere gnr. 14/5) av løpenr. 43a
1858	Jordet (seinere gnr. 14/6) av løpenr. 43c
1869	Garntangen (seinere gnr. 14/3) av løpenr. 42c, 43g og 44c
1894	Nystua (gnr. 14/10) fraskilles
1898	Gjesvik (gnr. 14/11) fraskilles
1910	Strand (gnr. 14/12) fraskilles

I 1542 eide kommunen (prestenes felles bordhold) ved Mariakirken 2 skippund malt⁶ i Nordre Gjesval, som var hele landskylda for gården. I 1549 ble landskylda betalt til herr Erik med vikar.⁷ Herr Erik var en av prestene (kannikene). Etter reformasjonen kunne kannikene gifte seg, og da trengte de ikke noe til felles bordhold. Kommunegodset ble derfor delt mellom de 12 kannikene, og presten Erik fikk inntektene av Nordre Gjesval.

I 1560–61 betalte LARS GJESVAL ½ daler i fôring – en ny jordeboksskatt som på 1500-tallet ble pålagt bøndene i stedet for at de tok imot kongens hester til fôring. Lars var bruker på Nordre Gjesval, som var fullgård.⁸ Fullgårdene betalte ½ daler og halvgårdene 1 ort (en kvart daler) i fôring, mens ødegårdene slapp å betale denne skatten. I 1577 var skylda fortsatt 2 skippund malt, og den ble

⁶ Malt (tørket korn som har spirt) var vanlig landskyldvare. Også brukt tunge = vanlig fellesbetegnelse på tunge kornvarer som malt og mjøl, til forskjell fra friskt korn som var lett. 1 skippund = 20 lispund = cirka 160 kg.

⁷ NRJ V s. 288.

⁸ Norske lensrekneskapsbøker 1548–67, bind 2 s. 52.

betalt til skolemesteren i Oslo, herr Peder Matssen,⁹ som da var bygselrådlig.

I 1599 het brukeren OLA GJESVAL, som da betalte 3 daler for ei ku.¹⁰ I 1612 var Ola fortsatt bruker på Nordre Gjesval. Dette året betalte han bygningsskatt til bygging og vedlikehold av Akershus festning i Oslo. Ola Gjesval satt på gården også i 1616, men året etter bygslet skolemesteren i Oslo Nordre Gjesval til en mann som het Per Gjesval.

PER GJESVAL (d. 1651) var en framtrædende mann i bygda. Han var bruker på Nordre Gjesval fra 1617, og omtales som lensmann i 1626,¹¹ som den første lensmann i Hole alene (tidligere var det felles lensmann for Hole og Norderhov). Han var lensmann til 1632. I 1624 ble han kalt Per Andersen i skattemanntallet. Av et bilag han beseglet i 1628, leser vi imidlertid initialene PP i seglet.

I 1642 møtte Per Gjesval som tingsvitne, og ble kalt skogfut på Ringerike. Som tidligere lensmann hadde han nok hatt et slags oppsyn med skogene i bygda, med fogden som sin overordnede. Dette kan ha tatt så mye tid at han har gitt seg som bygselmann på Nordre Gjesval. Av en klagesak til stattholderen i 1651 går det fram at Per møtte en ublid skjebne. Der omtales «salig Per Gjesval, som i

Nordre Gjesval, med tunet på Nordigarden midt i bildet, Nerigarden til høyre. Til venstre, på den andre siden av Gamleveien, ligger kårbygning og gårdstun på Søndre Gjesval.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

⁹ Oslo domkapitels jordebok 1595 (Oslo 1983), s. 199. Etter reformasjonen var det fortsatt 12 kanniker i Oslo, deriblant biskopen i Oslo, kantoren ved Hallvardskirken (domkirken), rektoren og lesemesteren ved katedralskolen.

¹⁰ Opplysning hentet fra futeregnskapet (Riksarkivet) av professor Eyvind Fjeld Halvorsen.

¹¹ Bygningskattemanntallet 1617–1642.

«... AVLET BARN MED ANDRE»

Per Olsen var skredder og bodde på Gjesval. Han var trolovet med Angjerd Helougsdatter. I april 1611 ba Per om skilsmisse, for hun hadde avlet barn med andre og ikke holdt sin trolovelse. To år tidligere, i april 1609, hadde Nils Olsen blitt spurt om han hadde ligget med Angjerd, og han nektet ikke. Men hennes festemann Per Olsen hadde ikke «skussmål» (vitner), og saken kunne derfor ikke avgjøres den gangen. Derfor hadde han tatt henne til nåde igjen. Men i 1611 førte han bevis for at hun hadde ligget med ytterligere to menn, og det beviste han med brev, segl og skussmål fra flere dannemenn, til og med fra soknepresten i Hole, herr Hans Hermansen. Det hele endte med at Per Olsen skulle være fri for trolovelsen, og kunne gifte seg med hvem han ville. Mens Angjerd skulle straffes for sin løsløvnet.**

* Oslo kapitelforhandlinger 29. april 1609 og 4. april 1611.

** Oslo kapitel kopibok 1606–1618, s. 102–103. Etter professor Fjeld Halvorsens opptegnelser.

disse dager er drept». Han hadde mistet en hest som fogdens tjener brukte i skyssferd over skogen, og klaget til stattholder Hannibal Sehested, antakelig på grunn av manglende oppgjør for hesten.¹²

Tidlig i 1640-åra møter vi HANS ENGELSEN som bruker av Nordre Gjesval. Han var sannsynligvis gift med MARIT PEDERSDATTER, datter av den forrige bruker Per (Peder) Gjesval. I 1643–44 bygslet Hans Engelsen også Øverby, og i 1645–46 betalte han den nye kontribusjonsskatten – en skatt som ble innført av stattholder Hannibal Sehested i 1644 som erstatning for de eldre småskattene.¹³ I 1647 betalte Hans bygselavgift for Nordre Gjesval til skolemesteren i Christiania, magister Jess. Da var landskylda 1 skippund malt og 1 skippund byggmel, og han betalte 6 riksdaler i skatt.¹⁴ Det samme gjorde han i 1648, men da er anført «derunder en ødegaard Øvreby» av skyld 2 skinn.

I 1650 var det Marit Gjesval som utredet avgiftene til magister Jess. Dette året ble også nevnt en husmann, Tjøstel Gjesval. Hans Engelsen var far til en gutt som ble født i 1652, så han må ha blitt syk eller på annen måte blitt ute av stand til å drive gården, før han døde i 1651 eller 1652.

Fra 1652 var SYVER IVERSEN GJESVAL (f. ca. 1630) bruker av gården, og han kom til å sitte der i et halvt århundre. Han var fra Hadeland, sønn av Iver Kløvstad på Brandbu, og giftet seg med Hans Engelsens enke Marit Pedersdatter. 30 år seinere vitnet Syver «sin verfers Per Gjesvals ord» fra 1650 i en straffesak.¹⁵ Fra 1652 betalte Syver også bygsel for Øverby, noe han i hvert fall fortsatte med til 1661. Men i manntallet for 1664 er det ikke oppgitt noen husmann under Gjesval, og vi kan heller ikke se at brukeren har betalt holding for Øverby etter dette.

I 1661 får vi i Landkommisjonens oppgaver den første oversikt over husdyr, utsæd og drift av gården.¹⁶ Syver Gjesval er bruker, gårdens skyld er 2 skippund til Christiania skole, og 2 skinn «av

¹² Stattholderarkivet, DX pakke 15 i Riksarkivet (Fjeld Halvorsen).

¹³ Kontribusjonsskatten ble seinere kalt landskatten, og skulle utliknes på gårdklassesystemet, dvs. at fullgårder betalte full skatt, halvgårder halv og ødegårder kvart skatt. I 1644 var full skatt 12 riksdaler, redusert til 6 riksdaler fra 1646 og 4 riksdaler fra 1649.

¹⁴ Den nye skattematrikkelen skulle ikke bare (som tidligere) nevne gårdene og oppsitterne og hva de gav i skatt, men også «den som raader bygselen, desligeste hvor meget og hvad slags landskyld samme gaarde skylder, og om der er mange eller faa lodseiere».

¹⁵ Opplysninger fra Th. Solberg, og fra hans oversettelse av tingboka 1680. To av Syver Iversens søsken slo seg også ned på Ringerike: Marte Iversdatter g.m. Tore Olsen Øya (eller Breien, bruker på Storøya 1677–1688, siden 1689 eier av halve Breien på Ask) og Gulbrand Iversen på Nordre Sætrang i Haug.

DE FØRSTE HUSMENN PÅ RINGERIKE

Under Per Gjesvals brukerperiode på Nordre Gjesval ser vi de første spor av et virkelig husmannsvesen på Ringerike. Da folketallet steg mot slutten av 1500-tallet, begynte folk å rydde de mange ødegårdene som var forlatt etter Svartedauen. Øverby på Utstranda var blant disse. Rydningsmennene bygslet selv ødegårdene av fogden, som leide dem bort på kongens vegne (krongods). Mellom 1620 og 1630 ser vi at mange brukere av større gårder betaler bygselen for en del av disse ødegårdene; rimeligvis har ikke de som ryddet plassene, klart sine forpliktelser. Fra rundt 1620 er det brukeren på Nordre Gjesval som bygsler Øverby, og i årene 1624–26 er Gudbrand Øverby oppført i skattemanntallet under Nordre Gjesval. I 1627 er det Per Øverby (ble kalt for Per jemt, var trolig fra Jemtland i Sverige),* og i 1628 igjen Gudbrand. Per Gjesval bygslet i 1629–39 også en liten ødegård Utvika («som Ola døde fra»), og i 1633 betalte han holding (bygselavgift) av Øverby.**

* Fjeld Halvorsen (1961), s. 26.

** Skattemanntallet 1624–1629, og futeregnskapet 1629–30 og 1633.

EN VEL ANSETT MANN

Syver Gjesval var en vel ansett mann i bygda, og var lensmann i Hole i årene 1671–1677. Han var lagrette-mann i perioden 1660–1684, og i 1658 opptrådte han ved flere anledninger som fullmektig for den mekti-ge trelasthandler Hans Pay på Bragernes, for å drive inn gjeld. I juni 1662 stevnet han Tollev Svarstad for manglende oppgjør for en hest han hadde solgt til ham for 6 daler. Tollev møtte på tinget og hevdet at hesten hadde vært sjuk da de avtalte kjøpet, og et halvt år etter døde den. Men han ble dømt til å skaffe Syver tilbake en hest innen neste måneds forløp, hvis ikke måtte han betale gjelda.*

I 1680-åra møtte Syver på tinget både som vitne i straffesaker og som part i tvister om oppgjør for tømmerkjøp (han leverte tømmer både i Svangstrand («Svang») og Vikersund). En gang hadde han levert 7 tylvter 18 alen bjelker i Svang til 5 riksdaler tylvten. I 1686 vitnet han i en eiendomstvist om Pilterud på Øst-Modum. Da fortalte han at i de rundt 35 år han hadde vært i bygda, så hadde han ikke hørt eller visst annet enn at Pilterud hørte til Søhol og Dæli.**

* Tingbok 1662, s. 46.

** Tingbok 33 (1686), s. 44–46.

Øverby derunder», som er krongods. Gården har skog til ved og gjerdefang, og har 3 hester, 9 kyr, 6 ungdyr og 10 sauer, og utsæden er 8 tønner blandkorn. Tienden forrige år ble oppgitt til 3 tønner blandkorn, 2 setting rug og 2 setting erter.

I 1664 var Syver Gjesval 34 år gammel, han må derfor ha vært født rundt 1630. I prestemanntallet dette året var ellers oppgitt de andre karfolka på gården: soldat Engel Hanssen (20), Ola Hanssen (16) og Gudbrand Hanssen (12), trolig sønner av den tidligere bruker Hans Engelsen. I manntallet to år seinere er de samme personene nevnt, og i tillegg Hans Syversen (10). Dermed bekreftefes vår

¹⁶ Landkommisjonen ble nedsatt av kongen i 1661, og skulle registrere all jordeiendom i Norge og utarbeide forslag til ny matrikkel (det siste ble seinere annullert).

«LANGT OWER DE EYEMERKER ...»

I en lagrettsdom fra 1693 ble Ole Gjesval, Syver Gjesval og Isak Vik dømt til å fravike et jordstykke som de «schal hawe ryddet oc tilsaaet en Rougbraate udi Krogschougs almindig langt ower de eyemerker som Ringeriges almue med rette kan tilkomme». Saken ble reist etter klage fra allmuen i Vestre Bærum. Dommen ble anket til Overhoffretten, som i 1694 stadfestet lagrettens dom og frakjente Hole-bøndene området de hadde sådd og høstet.* Vi vet ikke hvor jordstykket lå, men rimeligvis var det i området sør eller øst for Langebru, hvor Vik hadde seterrett og Gjesval-bøndene på 1700-tallet hadde flere kølamiler.

* Overhoffrettsdomar 3 1690–1699 (Riksarkivet, Oslo 1995), s. 315–316.

antakelse om at Syver tidlig i 1650-åra giftet seg med Hans Engelsen enke. Det var skikk at det første barnet ble oppkalt etter en tidligere ektefelle som var død.

Nordre Gjesval blir delt

Så seint som i 1680 var Syver Iversen eneste bruker på Nordre Gjesval, men en gang tidlig i 1680-åra er gården blitt delt. I 1699 var det to brukere, Syver og Ole, som sammen utstyrte en soldat. Han het Sven Olsen Gjesval¹⁷ og var Syvers svigersønn, og seinere bruker av halve gården. Ole Hansen Gjesval, som satt på den andre halvparten, var rimeligvis nest-eldste sønn av Marit og Hans Engelsen, og en av Syvers stesønner. Ole var lagrettemann i 1686, og da må han ha bygslet egen gård.

Nordigarden

SEINERE GNR. 193/1

SYVER IVERSEN GJESVAL fortsatte som bruker av halve gården da Nordre Gjesval ble delt i 1680-årene. Vi kjenner to av hans barn med MARIT PEDERSDATTER:

* Hans (f. 1656), flyttet fra Hole og bodde som gift mann på Vensås i Bærum.

* Marte, g.m. soldat Sven Olsen, seinere bruker av halve gården, to barn (se nedenfor).

Marit Pedersdatter hadde i tillegg sønnene Engel (f. 1644), Ole (f. 1648) og Gudbrand Hanssen (f. 1652) fra ekteskapet med den tidligere bruker Hans Engelsen.

Vi vet ikke når Syver døde, men det ble avholdt skifte etter ham i 1702. Han ble etterfulgt som bruker på halve Nordre Gjesval av sin svigersønn SVEN OLSEN GJESVOLD (1657–1723), gift med MARTE SYVERSDATTER (d. ca. 1703). De fikk to barn:¹⁸

* Iver Svensen, husmann i Svensrud, seinere bruker på Svarstad, g.1m. Lisbeth Gulbrandsdatter fra Nordre Leine (ca. 1694–1728), tre barn: Gulbrand (g. 1748 m. Marte Gulbrandsdatter Svarstad), Siri (f. og d. 1724) og Siri (f. 1725, g. 1751 m. Jakob Andersen). Iver Svensen g.2 i 1728 m. Kari

¹⁷ Rulle offuer de Enrollerede Bønder udi Hoelle och Nørdrehougs Præstegjelder saavit velædle Hr. Capitain Erasmus Ollufsens Compagnie, 9. November 1699 (kopi i Hole bygdearkiv).

¹⁸ Opplysningene om etterkommere av Sven Olsen Gjesvold og hans to hustruer er for en stor del hentet fra Ole Engebretsen Yttris artikkel «Slektsforbindelser på tvers av Tyrifjorden» i Hringariki (medlemsblad for Ringerike Slekthistorielag) nr. 2, desember 1998.

Engebretsdatter Tajet, fra dette ekteskapet kjenner vi to barn (det var trolig flere): Lisbeth (f. ca. 1729, g. 1754 m. Sven Olsen Svarstad, bruker på Leine i 1762) og Marte (f. 1738, g.m. sin fetter Nils Olsen Fure).

* Anne Svendsdatter (Hundstad), g.1m. Halvor Rasmussen (minst tre barn: Marte f. ca. 1723, Guri f. ca. 1728 og Sven f. 1730), og g.2m. Sven Berntsen.

Skifte etter Marte Syversdatter ble avholdt i 1703, og Sven Olsen giftet seg igjen med RAGNHILD PEDERSDATTER SØRUM, datter av Peder Olsen Sørums og Siri Alvsdatter på Nordre Sørums. De fikk seks barn:

* Ole (ca. 1704–1783), g.m. Anne Trulsdatter Øren, de eide fra 1735 bruket Sjuls på Nordre Fure i Modum, vi kjenner fire av deres barn: Nils (1735–1807, g. 1760 m. sin kusine Marte Iversdatter Svarstad, minst seks barn), Sven (f. 1736), Lars (d. ca. 1768, bodde på Sjuls 1762, siden g.m. Johanne Kristoffersdatter og bosatt på Kampen i Modum, ingen barn), og Ragnhild (bodde på Sjuls 1762).

* Marte, g. 1732 m. Erik Johannesen Vik (f. 1707), sønn av «Steins-Valdersen» Johannes Johannessen Fristad, i 1730 eier av halve Nedre Vik. I 1762 var de husmannfolk under Nordre Gjesval, minst to barn: Sven og Berte).

* Siri (f. ca. 1710), g. 1759 m. Peder Pedersen (d. 1789), de var husmannsfolk på en av Krokvik-plassene under Nedre Vik i 1762.

* Peder (d. 1732 uten livsarvinger), trolig ugift.

* Rolv (f. 1720), g. 1753 m. Lisbeth Toresdatter, husmannsfolk på Holle-
rud (Tyristrand) i 1762.

* Engebret (f. 1721), g. 1761 m. Eli Olsdatter Skjærdalen, i 1762 var de husmannsfolk på Hollerud (Tyristrand).

I 1697 møtte Sven på tinget som Syver Gjesvals «versønn» (sviger-sønn) og vedgikk dennes gjeld til Halvor Tollesen på Bragernes.

Ingen av barna kom til å etterfølge Sven Olsen som bruker på Nordre Gjesval. I skiftet etter ham (avsluttet i desember 1724) ble boets bruttov verdi beregnet til 25 riksdaler, men gjelda var på 40 riksdaler og boet dermed fallitt. 13 år seinere, i desember 1737, forlangte Iver og Ole Svenssønner nytt skifte etter faren. Ragnhild Pedersdatters daværende ektemann gjorde da skifteretten oppmerksom på at skifte etter Sven var avholdt mange år tidligere, og det hele ble innstilt.

Etter Sven Olsens død giftet Ragnhild Pedersdatter seg igjen med JAKOB JENSEN GJESVOLD (1694–1784), som i 1726 overtok bygse-
len av halve Nordre Gjesval. I dette ekteskapet var det ingen barn. Ragnhild Pedersdatter døde i 1757, og av skiftet gikk det fram at hennes fem barn fra ekteskapet med Sven Olsen alle levde. Boet ble gjort opp med en nettoverdi på 4 riksdaler 3 ort. Jakob Jensen giftet seg igjen med MARI ASLESDATTER (1714–1766), enke etter Nils

I 1723

sådde de tre oppsitterne på Nordre Gjesval til sammen 2 kv. rug,* 2 kv. erter, 2 t. bygg og 6 t. blandkorn, og høyavlingen var 10 lass. Av husdyr var det 2 hester, 14 storfe og 12 sauer. Ved den nye matrikelen dette året ble gårdens samlede skyld redusert med 10 lispund, til 2 skippund (40 lispund).

* kv. = kvarter, dvs. 1/4 tønne.

Nordre Gjesval (Nordigarden) i dag. Til høyre våningshus og stabbur i Nerigarden.

Pedersen Frøyhov (d. 1748) på Øvre Frøyhov. Hun flyttet da til Gjesval med sine barn. Det ble hennes sønn fra første ekteskap, Peder Nilsen, som kom til å etterfølge stefaren som bysgelmann på Nordre Gjesval, og hans slekt sitter fortsatt på gården.

PEDER NILSEN GJESVOLD (1737–1812) var gift med MARTE ENGBRETSDATTER VIK (1737–1797). I 1760 overtok han bygselen av halve gården som stefaren brukte, og i 1774 overtok han også dennes del slik at han ble bygsler av halve Nordre Gjesval, av skyld 1 skippund. Bygselbrevet innbefattet også en fletføringskontrakt fra 1763, hvor Jakob Jensen og Mari Aslesdatter overlot sitt felles bo til Peder Nilsen på visse betingelser, bl.a. underhold i resten av deres levetid.¹⁹

I 1762 var Jakob Jensen fortsatt «husbond» på gården, og Peder Nilsen sønn i huset. I tillegg til Mari Aslesdatter var der en tjenestejente, Ragnhild Eriksdatter, og under gården var det én husmannsplass. I 1777 leverte Peder Gjesval trekøl til Bærumsverket fra egen mile øst for Langebru på Krokskogen.

Peder Nilsen og Marte Engebretsdatter hadde tre barn som nådde voksenalder:

* Marie (f. 1768), g. 1807 m. Iver Kristoffersen Vik (1775–1851), seinere eier av Nedre Vik, ingen barn. Etter Maries død giftet Iver Kristoffersen seg igjen med Siri Nilsdatter Gjesvold (fra Søndre Gjesval), og fikk med henne fire barn som nådde voksenalder

* Engebret (1770–1846), seinere eier av Nordre Gjesval, g. 1808 m. Ragnhild Iversdatter Løken, seks barn (se nedenfor).

* Nils (f. 1774), g. 1803 m. Marie Olsdatter Rudsødegård (f. 1785), minst én datter Marte f. 1804.

¹⁹ Bygselbrev av 7. desember 1774 (kopi i Hole bygdarkiv). Fletføring er å overdra til en annen alt man eier, mot underhold. (Norsk Historisk Leksikon).

Marte Engebretsdatter døde i 1797. Ved folketellinga i 1801 satt Peder på gården med sine tre voksne barn samt to tjenestejenter: Eli Jensdatter (24) og Kari Olsdatter (18), og én husmannsfamilie på en plass uten jord.

Peder Nilsen fortsatte som bygsler av halve Nordre Gjesval til 1802, da han kjøpte gården (løpenr. 42) til odel og eie for 1200 riksdaler. Det var «Stiftamtmand over Aggershuus Stift» Fredrik Julius Kaas som på skolens vegne underskrev kjøpekontrakten 24. mai 1802. I tillegg til prisen skulle det svares 3 prosent årlig rente fra 1. januar 1800, mot at den innbetalte landskylda for årene 1800 (11 riksdaler 8 skilling) og 1801 (10 riksdaler 32 skilling) ble fratrukket summen. Samme dag kunne katedralskolens kasserer Rasmussen kvittere for å ha mottatt 1293 riksdaler 75 skilling.²⁰ Den andre halvdel av Nordre Gjesval (løpenr. 43 og 44 av samlet skyld 1 skippund) forble bygselgods til 1824 (se nedenfor).

I 1809 solgte Peder Nilsen sin gård til eldste sønn Engebret, og levde som livørsmann til han døde i 1812.

ENGBRET PEDERSEN GJESVOLD (1770–1846) ble i 1808 gift med RAGNHILD IVERSDATTER LØKEN (1788–1867), datter av Iver Iversen Løken d.e. og Anne Gulbrandsdatter Onsaker på Nedre Løken i Hole. De hadde seks barn:

* Peder (1809–1884), g.m. Inger Olsdatter Hurum, sju barn, seinere eier av Nordigarden (se nedenfor).

* Marte (1812–1895), g.1m. Hans Andersen Hurum (død 1839, én sønn Anders) og g.2m. Ole Alfsen Hurum (1813–1886, tre sønner: Hans, Alf og Engebret).

* Anne (1817–1895), g.m. Ole Thorsen Sundødegården/Sundet (1823–1888), én datter Randi Mathea (f. 1850, g.m. Ole Kristiansen Sonerud, sju barn – se Kroksundødegården gnr. 195/4).

* Iver (f. 1819), død i sitt første leveår, av kikhoste.

* Iver (1820–1888), ugift, eier av bl.a. Herøya og Øverjordet i Hole. Ved hans begravelse 4. mai 1888 er det notert i kirkeboka: «Tidligere Dagarbeider, levde nu af sine Pænger».

* Ole (1826–1913), g.m. Inger Marie Bjørnstad, ingen barn, seinere eier av Nerigarden (bnr. 2, se nedenfor).

Den 30. oktober 1809 overtok de Nordre Gjesval (løpenr. 42) samt en halvdel av Finneflaksetra på Krokskogen for 3000 riksdaler. Finneflaksetra (gml. matr.nr. 97 av skyld ½ lispund) hadde hans far kjøpt til gården i 1782. I 1829 kjøpte så Engebret og Ragnhild halvparten av den delen av Nordre Gjesval som fortsatt var benefisert katedralskolens rektorat (løpenr. 44 av skyld 10 lispund), slik at de i alt ble eiere av 1 skippund 10½ lispund tunge (det halve lispund vedkom Finneflaksetra).

Etter Engebret Pedersens død i 1846 ble eiendommen delt mellom sønnene Peder og Ole, og eldste sønn PEDER ENGBRETSSEN GJESVOLD (1809–1884) overtok 30. juni 1846 halvparten av forel-

... AT HAN GAARDEPARTEN STRAXEN TILTRÆDE»

Jacob Peter Hersleb, Kongel. Maj:ts Allernaadigste beskikket Rector for den Cathedralle Skole i Christiania, samt Canonicus Capiteeli samme steds, kiendes og herved vitterlig gjør, at Jeg efter Jacob Jensens godvillige Opladelse, haver til Hans Stifsøn Peder Nielsen bøklet og fæstet ½ Skpd Bygmalt i Gaarden Nordre Giedsvold i Hølle Præstegield paa Ringerige beliggende, og Rectoratet i Christiania med Bøxel Allernaadigst beneficeret, paa de Vilkaar, at han Gaarde Parten straxen tiltræde, og for sin og Hustruens Livstid bruger og beboer, saa længe han aarlig og i rette Tid udrede de Kongel. Skatter og Contributioner, samt Landskyld, Holdning, Skydsfar og anden lovlige Rettigheder, Gaarde Partens Huusebygninger, Giærder, Jorder, Skov og Mark i god og forsvarlig Stand holder, efterlever de Kongel. Love og Anordninger, saa vidt en Leilænding vedkommer, alt under sin Bøxels Forbrydelse. Og endelig ved dette Bøxelbrevs Tinglysning, betaler til Christiania Vaysenhuus de godvillig udlovede 12 s. Under disse Conditioner bliver dette bekræftet og stadfæstet i Christiania d. 1ste April 1760. J. Hersleb.*

* Bygselbrev av 1. april 1760 (kopi i Hole bygdarkiv).

²⁰ Kjøpekontrakt av 24. mai 1802 (kopi i Hole bygdarkiv).

drenes gård Nordre Gjesval (Nordigarden, løpenr. 42a og 44a) av sin mor Ragnhild Iversdatter for 600 spesidaler og livøre. Han var gift med INGER OLSDATTER HURUM (1816–1856), datter av Ole Jørgensen Hurum og Marie Olsdatter f. Lohre. De fikk sju sønner, hvorav fem døde som barn:

- * Engebret (1839–1920), bokholder ved Bærums Verk, ugift.
- * Ole (f. 1841), død som barn.
- * Ole (f. 1842), «død inden Daabens Confirmation i Kirken».
- * Ole (f. 1844), død som barn.
- * Kristian (f. 1846), døde 26. juli 1846, én dag gammel.
- * Martin (1847–1920), g.m. Karen Olsdatter Moe, to barn: Per og Anna (seinere eiere av Nordre Gjesval, se nedenfor).
- * Reinhardt (f. 1852), død som barn.

Både Engebret og Martin Gjesvold gikk en vinter på Ringerike real-skole i Norderhov, Engebret i 1851–52 og Martin i 1863–64. I årene fra 1853 til rundt 1861 leide den faste skolen i Årnesfjerdingen skolerom hos Peder Engebretsen på Nordre Gjesval.

Inger Olsdatter døde i 1856, bare 40 år gammel. I 1865 satt Peder (57, enkemann) på gården med sin yngste sønn Martin (19) og sin mor Ragnhild Iversdatter (78, enke, føderådskone), samt tjenestejenta Karen Andersdatter (23) og et legdslem Gulbrand Johannesen (12), som var sønn av husmann Johannes Gulbrandsen Gjesvoldeie og hustru Marte Marie Helgesdatter.²¹ De hadde 2 hester, 6 storfe, 6 sauer og 1 gris, og sådde $\frac{1}{8}$ t. hvete, $\frac{3}{4}$ t. rug, $2\frac{1}{2}$ t. bygg, 4 t. blandkorn, 1 t. havre, $1\frac{1}{2}$ t. erter og 12 t. poteter. I 1865 var det tre husmannsplasser under gården: Garntangen, Strandjordet og Hagahaugen (se nedenfor).

I 1865 utvidet Peder Gjesvold sin gård ved å kjøpe en parsell som tidligere hadde tilhørt husmann og smed Gulbrand Gunvaldsen i Sanna under Søndre Gjesval. Parsellen var i 1850 blitt utskilt fra løpenr. 43 (den østre gården) og i mai 1859 solgt til Gulbrand Gunvaldsen for 250 spesidaler. I februar 1865 ble imidlertid Gunvaldsens bo tatt under skiftebehandling, og ved auksjonsskjøte av 16. mai samme år ble parsellen (løpenr. 43d) solgt til Peder Engebretsen Gjesvold for 300 spesidaler. Parsellen lå mellom Jordet og Den gamle kongeveien. Gulbrand Gunvaldsen hadde der satt opp en låve som til daglig ble kalt «Sanna-låven». Den sto til langt uti 1930-åra, og ble da brukt av taterne hver sommer, som soveplass.²²

Da Peder Gjesvold overtok halvparten av foreldrenes gård i 1846, hadde hans bruk Nordigarden (løpenr. 42a og 44a) en sam-

²¹ Han var født 13. april 1854 i Gjesvoldeie (opplysninger fra kirkeboka).

²² Opplyst av Johannes Bye (f. 1919) i januar 2000.

let skyld på 5 daler 3 ort 12 skilling. Etter kjøpet av løpenr. 43a økte skylda til 6 daler 1 ort, som ved skriv fra fogden datert 19. februar 1866 ble slått sammen til ett bruk, det seinere gnr. 14/1.

I september 1869 ble den tidligere husmannsplassen Garntangen (seinere bnr. 3) fraskilt og solgt til Nils Svendsen fra Valdres. Nils Svendsen var tidligere kveggrøfter på Stein gård, og bosatte seg på Garntangen med sin datter Anne og hennes familie (hun var gift med Karl Gulbrandsen, tidligere husmann på plassen). I 1879 ble en parsell av Nordigarden som lå mellom grendeveien Vik-Fekjær og gården Løkens grenser, fraskilt og solgt til eieren av Søndre Gjesval gnr. 15/2, Nils Andersen Gjesvold, for 2.152 kroner. Parsellen fikk navnet Sørjordet (etter den nye matrikkelen i 1886 gnr. 14/4).

I begynnelsen av 1880-åra overtok Peder Engebretsens sønner Engebret og Martin gården i fellesskap. Selv gikk han over på livøre, som han oppebar til sin død i 1884. Eldste sønn Engebret satt med odelen, men han ønsket ikke å gi opp sin stilling som bokholder ved Bærums Verk. Broren Martin sto for gårdsdriften, og 13. juni 1888 ble den tilhjemlet ham for 6.200 kroner. I 1891 kjøpte han bnr. 2 av skyld mark 7,98 av sin onkel Ole Engebretsen Gjesvold for 9.000 kroner, med livøre til onkelen av 5-årlig verdi 1.500 kroner. Dermed eide han både bnr. 1 og 2 av Nordre Gjesval.

MARTIN PEDERSEN GJESVOLD (1847–1920) ble 20. november

På trammen på Nordre Gjesval cirka 1910. Fra venstre: Engebret Pedersen Gjesvold, husbonden Martin Pedersen Gjesvold, Ole Engebretsen Gjesvold, Anna Gjesvold (g. 1915 med Jakob Lundberg) og Karen Gjesvold f. Moe (fra Røyse).

*Per Martinsen Gjesvold
(1891–1908).*

LIV OG RØRELSE

«Martin og Karen var dyktige folk, garden ble meget godt drevet. De hadde landbrukslæringer der i sommerhalvåret. De hadde også teknikere i pensjon som skulle utdanne seg til landmålere og kartfolk. Så det var nok liv og rørelse der i gården. Far og Martin var faste taksasjonskarer for Hypotekbanken. Martin var ivrig jeger og holdt alltid jakthund. Hvis vi observerte rev hjemme hos oss, sendte mor bud til Martin at nå fikk han ut,» forteller Nils Fekjær, sønn på en av nabogårdene.*

* Fra Nils Fekjærs opptegnelser, s. 20.

1890 gift med KAREN OLSDATTER MOE (1854–1939), datter av Ole Andersen Moe og Anne Nilsdatter Fjeldstad på Nedre Mo på Røyse. De fikk to barn:

* Per (1891–1908), død 17 år gammel av nyresykdom.

* Anna (1893–1983), g.m. Lars Jacob Lundberg, seinere eiere av gården, fire barn (se nedenfor).

I 1900 bodde Martin og Karen på gården med sine to barn samt hans onkel Ole Engebretsen (føderådsmann) og tre tjenestefolk: Martin J. Helgerud (f. 1882), Charlotte Olava Rynning (f. 1878 i Norderhov) og Ludomilla Elisabeth Rynning (f. 1880 i Norderhov). De bodde alle i hovedbygningen. I sidebygningen (det tidligere våningshuset i Nerigarden, på gården alminnelig omtalt som «bak låven») bodde eierens eldre bror Engebret Pedersen Gjesvold (f. 1839, pensjonist) og Marte Marie Martinsdatter (f. 1855, enke, «sysselsat med forskjelligt arbeide»), trolig hans husholderske.

Høsten 1910 ble den gamle husmannsplassen Strandjordet fraskilt med navnet Strand (bnr. 12), og i februar 1911 solgt til Kristian A. Gjesvold for 11.000 kroner. Med i salget fulgte også skogteigen Danmarksstykket (gnr. 10/17) ved Sundvollen. I 1911 ble det også fraskilt en eiendom ved bygdeveien ved Vik (Steinsvik gnr. 14/13) som ble solgt til garver Simon Arnesen for 1.200 kroner.

Ved årsskiftet 1919–20 ble gården overdratt til Karen og Martin Gjesvolds eneste gjenlevende barn, datteren ANNA GJESVOLD (1893–1983) og hennes mann (gift 1915) LARS JACOB LUNDBERG (1886–1961), sønn av Otto Lundberg på Dæli (fra 1921 eier av Sjefsgården Sørums) og hustru Josefina f. Larsen fra Ermsjø i Frogn, Akershus. Den 18. desember 1919 overtok de Nordre Gjesval gnr. 14/1-2 for 13.000 kroner, med livøre til hennes foreldre. Kjøpet ble finansiert ved en pantobligasjon til selgerne på 11.000 kroner. Martin Pedersen Gjesvold døde 20. september 1920, mens Karen Gjesvold døde 3. januar 1939.

Anna og Lars Jacob Lundberg fikk fire barn:

* Per (f. 1916), g.m. Signe Lundby fra Løten, seinere eiere av Nordre Gjesval, tre barn (se nedenfor).

* Erik (1917–1987), kjøpmann i Sundvollen.

* Martin (1921–2000), avdelingsjef hos Sunde & Co.

* Elsa (f. 1926), forsikringsrådgiver.

I 1938 kjøpte Lars Jacob Lundberg en skogteig «Gomnesstykket» (gnr. 39/30) for 5.500 kroner av Sigrid og Anders Færden i Haug. Skogen ligger nord for Sørsetra, og hadde inntil 1910 tilhørt Gomnes gnr. 39/3 i Hole. I 1941 ble gårdens seterhus på Finneflaksetra

Nordre Gjesval cirka 1910. Martin Pedersen Gjesvold (til venstre) og hans hustru Karen Olsdatter Moe, sammen med husbondens onkel Ole Engebretsen Gjesvold, tidligere eier av Nerigarden.

fraskilt med litt tomt (gnr. 14/19) og solgt til Solveig A. Berthelsen fra Oslo for 1.200 kroner.

I 1948 hadde Nordre Gjesval 150 dekar dyrket jord, 50 dekar annet jordbruksareal og 450 dekar produktiv skog på Krokskogen. På gården var det 3 hester, 14 kyr, 1 okse, 3 ungdyr, 4 griser, 3 sauer og 40 høner. I perioder hadde de inntil 100 høner, og eggproduksjonen gav en ikke ubetydelig biinntekt. I 1948 var frukthagen på cirka 12 dekar, og i årene som fulgte ble den stadig utvidet. I 1954 ble det anskaffet vanningsanlegg. Lars Jacob Lundberg var blant de første bønder i Hole som jevnlig leverte frukt og grønnsaker på Youngstorget i Oslo.

Ved skjøte av 8. januar 1957 ble gården overdratt fra Anna og Jacob Lundberg til eldste sønn Per Lundberg for 65.000 kroner, med livøre til foreldrene av 5-årlig verdi 10.750 kroner. Samtidig ble det tidligere våningshuset i Nerigarden fraskilt som egen eiendom med navn Blåsbort (bnr. 27) og overdratt til den nye eierens søsken Erik, Martin og Elsa Lundberg, og med livøre til Anna og Jacob Lundberg av 5-årlig verdi 1.000 kroner. Endelig ble den tidligere husmannsstua på plassen Hagahaugen (Haugstua bnr. 26) fraskilt og overdratt til datteren Elsa Lundberg. Samtidig ble en parsell Eriksrud (bnr. 21) som sønnen Erik Lundberg hadde fått utskilt og overdratt i 1946, ført tilbake til hovedbølet.

SNØPLOGKJØRING PÅ «CHAUSSEEN»

Før krigen hadde Lars Jacob Lundberg vinterarbeid på «Chausseen» mellom Sundvollen og Homledal. Sammen med naboen Lauritz Frog på Fekjær nordre skrev han årlig kontrakt med veimyndighetene om snøplogkjøring med hest. Dette arbeidet hadde tradisjon på gården: Rundt 1860 drev Anna Lundbergs farfar Peder Engebretsen Gjesvold med det samme.

*Nordre Gjesval i vinterdrakt,
i 1959.*

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

PER LUNDBERG (f. 1916) ble i 1951 gift med SIGNE LUNDBY (f. 1922), datter av Sigvart Lundby og Karen f. Skogen fra Løten på Hedmarken. De har tre døtre:

* Aud (f. 1952), g.m. Snorre Helmer Mørck (f. 1942) fra Hønefoss, seinere eiere av Nordre Gjesval, tre barn (se nedenfor).

* Liss (f. 1954), g.m. Gudmund Bakke²³ (f. 1948) fra Åsbygda, to barn: Ingvild f. 1981 og Arnfinn f. 1985.

* Gro (f. 1957), g.m. Arne Engebretth Færden (f. 1956) fra Oslo, to barn: Per Engebretth f. 1987 og Hedda f. 1989.

Per Lundberg har gartnerpraksis fra Carlshøy/Emdruphøy ved Lyngby på Sjælland, Danmark. Signe og Per Lundberg satset ytterligere på frukt dyrking og utvidet frukthagen (epler, kirsebær og plommer) til cirka 85 dekar. I driftsbygningen ble det bygd moderne kjølelager og pakkeri.

Signe og Per Lundberg bygde i 1980 kårbolig på Hagahaugen. Denne ble leid ut fram til gården ble overdratt til neste generasjon i 1992. I 1968 ble bnr. 1 og 2 sammenføyd til ett bruk, gnr. 193/1.

AUD LUNDBERG MØRCK (f. 1952) ble i 1974 gift med SNORRE HELMER MØRCK (f. 1942), sønn av Gunnar Mørck og hustru Esther f. Halvorsen i Hønefoss. 10. april 1992 overtok de Nordre Gjesval (gnr. 193/1, 193/5 og 193/21 av samlet skyldmark 14,77), og samme måned ble de tre eiendommene sammenføyd til én, gnr. 193/1.

Aud og Snorre Mørck har tre barn: Gunnar (f. 1974), Per Jacob (f. 1976) og Hanna (f. 1979). Ved siden av gården eier og driver de en forretningskjede for moter og dameklær, med et titalls utsalg i

²³ Forfatter av Hole bygdebok.

Oslo-området. Fruktthagen på Nordre Gjesval har måttet vike plass for kornproduksjon, og på gården er det to traktorer, skurtresker, vanningsanlegg og kaldluft korntørke.

Av bygninger på Nordre Gjesval er hovedbygningen en av de eldste i Hole. Den er satt sammen av flere hus, hvorav det eldste fra 1500-tallet kan ha vært en årestue.²⁴ Bygningen er restaurert i 1926, 1955 og 1992. Et gammelt fjøs, samt et bryggerhus med bakerovn fra 1800-tallet, ble revet tidlig i 1950-årene. Den gamle låven ble restaurert i 1931, og utvidet og innredet med fjøs i 1936, stall og bryggerhus (1944), pakkerom (1959) og fruktlager 1965. Et gammelt stabbur fra 1800-tallet ble revet i 1947, og nytt stabbur bygd samme år. Det har stått gamle smier både på Tajet (100 m øst for Nystua) og i Gjesvalbakken. Begge er nå revet.

Nerigarden

SEINERE GNR. 193/2

Da Nordre Gjesval ble delt i 1680-årene, fikk vi de tre brukene Nordigarden (seinere løpenr. 42), Nerigarden (løpenr. 44) og den østre gården (løpenr. 43). Makeskifter på 1800-tallet førte til nye grenser og endret størrelse på brukene. Den fjerdeparten av gården som i 1838 fikk løpenr. 44 (skyld 10 lispund) og siden ble kalt Nerigarden, ble tidlig på 1700-tallet bygslet av PAUL KNUTSEN GJESVOLD, som det var skifte etter i 1739. Han etterlot seg hustru LISBETH OLSDATTER og barna Mari (21) og Rolv (15). Mari hadde en tvillingsøster, Marte, som var død som barn. Boets bruttogjeld var cirka 40 riksdaler, og etter at gjelda var trukket fra, stod det tilbake cirka 9 riksdaler til fordeling på arvingene.

Sønnen ROLV PAULSEN GJESVOLD (1724–1757) etterfulgte foreldrene som bruker av denne delen av Nordre Gjesval. Han var gift med ANNE HANSDATTER, datter av Hans Klemetsen (Koksrud) og Ingeborg Engebretsdatter. De hadde tre barn:

* Pauline (1753–1773), død 20 år gammel, begravet ved Hole kirke 7. mai 1773.

* Ole (f. 1756), død som barn.

* Ingeborg (1757–1796), g.m. Jakob Svensen Bjørnstad, som arbeidet på Bjørnstad i 1801.

Rolv Paulsen Gjesvold døde bare 34 år gammel og etterlot seg hustru og de to døtrene, som da var henholdsvis 5 og 1/2 år gamle. Skif-

²⁴ SEFRAC-registret (registrert 10. august 1983 av Åse Jacobsen).

tet ble avsluttet 30. mai 1758; bruttoverdi og gjeld var begge i overkant av 30 riksdaler, og dermed ble det intet til arvingene. Anne Hansdatter ble i 1773 gift igjen med Anders Andersen Ruud (i hans 3. ekteskap), men døde kort tid etter.

Det var naboene Hans Olsen Gjesvold og Sibylla Kristiansdatter, som bygslet en annen fjerdepart av Nordre Gjesval (den østre gården), som etter Rolv Paulsens død i 1757 overtok bygselen også av Nerigarden. De brukte i noen år begge gårdpartene, inntil de i 1772 overlot bygselen av Nerigarden til eldstesønnen Ole.

OLE HANSEN GJESVOLD (f. 1744) ble 28. januar 1774 gift med ANNE JENSDATTER RUUD (1752–1794). De fikk åtte barn:

- * Hans (1774–1830), g.m. Kari Paulsdatter, fire barn (seinere bruker av gården, se nedenfor).
- * Jens (f. 1777).
- * Marte (f. 1780), g. i 1805 m. Jakob Andersen Søhol.
- * Gudbrand (f. 1782), g. i 1809 m. Anne Mathea Knutsdatter Svarverud.
- * Ole (f. 1785).
- * Kristian (f. 1788).
- * Nils (f. 1791), død som barn.
- * Libella (f. og d. 1794), død 2 dager gammel.

Anne Jensdatter døde i barselseng da yngste datter Libella ble født (de ble begravet ved Hole kirke 6. juni 1794). Ole Hansen Gjesvold giftet seg på nytt i 1796 med SIRI SYVERSDATTER LEINE (ca. 1741–1813), opprinnelig fra Midtskogen og enke etter Paul Hansen Leine (1732–1789), bruker av en gårdpart på Nedre Leine på Røyse. Ole Hansen fortsatte bruken av Nerigarden sammen med eldstesønnen. I en årrekke brant han trekøl på Krokskogen, og årlig betalte han kirkeskatt for en husmann på en seterløkke som hørte under gården, på Benteplassen på Krokskogen.

Sønnen HANS OLSEN GJESVOLD (1774–1830) ble gift med KARI PAULSDATTER LEINE (f. 1772), datter av hans stemor Siri Syversdatter og Paul Hansen Leine. De fikk fire barn: Anne (f. og d. 1808), Ole (f. 1810), Siri (1812–1813) og Paul (f. 1816). Ingen av barna kom til å etterfølge foreldrene som brukere av Nerigarden. Ved skjøte av 20. november 1829 solgte katedralskolens rektor gården (løpenr. 44) til eieren av Nordigarden (løpenr. 42), Engebret Pedersen Gjesvold, som dermed ble eier av i alt 1 skippund 10½ lispund av Nordre Gjesval.

Etter Engebret Pedersens død i 1846 ble eiendommen delt mellom sønnene Peder og Ole. Ved skjøte av 30. juni 1846 overtok yngste sønn Ole Engebretsen Gjesvold halvparten av foreldrenes gård (Nerigarden, løpenr. 42b og 44b) av sin mor Ragnhild Iversdatter for 600 spesidaler.

OLE ENGBRETSSEN GJESVOLD (1826–1913) var gift med INGER MARIE BJØRNSTAD (1837–1884), datter av Jørgen Hansen Bjørnstad og Gunhild Iversdatter Bjerke på Bjørnstad i Steinsfjerdings. De var barnløse. I 1854 utvidet de sin gård ved å kjøpe halvparten den østre gården av smed Kristian Olsen for 700 spesidaler (løpenr. 43b), og i 1866 ble parsellene slått sammen til ett bruk. Siden var Nerigarden (bnr. 2) større enn Nordigarden (bnr. 1), og det var den helt til de to gårdene ble samlet under én eier i 1891.

I 1865 satt Ole Engebretsen Gjesvold (40) og Inger Marie Jørgensdatter (29) på gården med tjenestedrengen Sven Svensen (20, f. i Sverige)²⁵ og tjenestejenta Karen Trulsdatter (21). De hadde 2 hester, 6 storfe, 6 sauer og 1 gris, og sådde $\frac{1}{8}$ t. hvete, $\frac{3}{4}$ t. rug, 3 t. bygg, 4 t. blandkorn, $\frac{1}{2}$ t. havre, 1 $\frac{1}{2}$ t. erter og 12 t. poteter. I 1865 var det én husmannsplass under gården, og det var en av de tre Hagahaugen-plassene.

9. august 1888 ble skogteigen (gnr. 14/9) som tilhørte Nerigarden, mellom Benteplassen og Lomma på Krokskogen, fraskilt og solgt til O. Ellefsen og Jørgen Larsen Sten i Bærum for 1.300 kroner.

Inger Marie Jørgensdatter døde i 1884. Den 4. mars 1891 solgte Ole Engebretsen Gjesvold, som da var 65 år gammel, sin gård av

²⁵ 3. september 1866 ble det født et guttebarn på Krokskogen, «paa Flagsæteren under Gaarden Gjesvold». Som far er i kirkeboka oppgitt Sven Svensen, og mora var Karen Paulsdatter Heieren-eie.

TIL KRISTIANIA ETTER KOPPEVAKSINE

I mars 1864 ble det konstatert barnekopper på Fekjær i Hole. Det var mangel på vaksine, men doktor Stang i Hønefoss, som var formann i Hole Sundhedskommisjon, satte i gang å vaksinere barna på Fekjær og i nabolaget. Men vaksinen var ikke virksam. Det var allerede sendt beskjed til medisinalsjefen i Kristiania, og frisk vaksine kom oppover en uke senere. Denne ble brukt til å revaksinere barna på Fekjær, og på de voksne i det samme området. Da sykdommen også viste seg på Mo, ble mangelen på vaksine prekær. Påskeaften (26. mars) ble det innkalt til vaksinasjonsmøte på Vik skysstasjon. Alt som kunne krype og gå hadde møtt fram fra gårdene rundt om, så i alt var det samlet et par hundre mennesker. Vaksinen slapp snart opp, og halvparten av den store folkemengden måtte gå hjem med uforrettet sak. To nye koppetilfeller var konstatert i ukens løp, og da Stang samme dag oppdaget enda to nye tilfeller på husmannsplasser under Borgen og Gjesval, sendte han uten opphold gårdbruker Ole Gjesvold som ekspressbud den lange veien over Krokskogen til Kristiania for å hente mer vaksine. Gjesvold må ha gått mesteparten av natten, for alt neste dags kveld, første påskedag – var han tilbake med så mye vaksine at det var mulig å sette i gang en øyeblikkelig revaksinering både i Hole, Norderhov og Hønefoss. Og dermed fikk man satt en stopper for en epidemi som kunne ha fått alvorlige følger.*

* Etter H.E. Jørgensen: «Da barnekoppene truet Hole» i heftet «Ringerike» 1955–56 s. 18.

skyldmark 7,98 til eieren av Nordigarden, nevøen Martin Pedersen Gjesvold. Kjøpesummen var 9.000 kroner, med livøre til selgeren av 5-årlig verdi 1.500 kroner. Med i salget var også en skogteig ved Sundvollen, «Danmarksstykket» (gnr. 10/17), som Ole Engebretsen i 1869 hadde kjøpt fra Anton Fougners konkursbo på Stein (hadde tidligere tilhørt bruket Danmark under Sørum). Dermed var Nordigarden og Nerigarden samlet under én eier (sammenføyd til én eiendom først i november 1968).

Det gamle våningshuset i gårdstunet i Nerigarden er fra tidlig på 1800-tallet. Bygningen har vært leid ut til skolelokaler i flere perioder. Rundt 1890 var det husflidsskole her, og i 1908–09 holdt fortsettelsesskolen med Gustav Indrebø som lærer til i bygningen. I årene før 1925 leide småskolen rom der i flere år.²⁶ Bygningen er siden bygd om en rekke ganger. I mellomkrigstida og de første etterkrigsåra var det faste leieboere i en del av huset, mens resten ble leid bort til sommergjester fra hovedstaden. Fra midten av 1950-åra var huset kårbygning på gården, men i 1985 ble det – sammen med den øvrige bygningsmassen «bak låven» – utskilt som egen eiendom, gnr. 193/27 Blåsbort (se nedenfor).

De øvrige bygninger i dette tunet er et stabbur fra 1800-tallet, samt et like gammelt fjøs bygd i skråbakke, angivelig et av de første i Hole med uttak av møkk gjennom golvluke. Rundt 1935 ble revet en gammel tømmerlåve og et bryggerhus med bryggepanne og bakerovn.

Den østre gården

SEINERE GNR. 193/5

Da Nordre Gjesval ble delt i 1680-årene, ble Ole Hansen Gjesvold (f. 1648) bygselmann på en fjerdepart av gården, av skyld 10 lispund. Han var trolig sønn av den tidligere bruker Hans Engelsen.

Ole Hansen Gjesvold var lagrettemann fra 1686, og noen år tidligere (1679) ble han saksøkt av Peder Sørensen ved Hønefossen for 38 tylfter bord som han hadde «linet og bortkommet» ved Hønefossen.²⁷ I 1684 ble han stevnet for gjeld av Elsebet, enka etter tømmerkjøperen Jens Andersen på Strømsø, og han møtte på ting-

²⁶ Harsson (1987), ss. 85, 86 og 124. Den faste skolen i Årnes krets leide rom på Nordre Gjesval i årene fra 1853 til cirka 1861. Sannsynligvis holdt den til i Nordigarden, for utleier var Peder Engebretsen, som da eide Nordigarden.

²⁷ Ropeid I, s. 328.

«ESTIMERTE IKKE BØNDER ...»

Ole Hansen drev med «bordføring» som leiearbeid, det vil si at han besørget trematerialene brakt fra selger til kjøper, mot betaling. Han kan ha vært Gjesval-bonden i denne tildragelsen som det fortelles om i Hønefoss-boka: «Samarbeidet mellom hønefossingene og bygdefolket ser ut til å ha vært godt. Et unntak var forholdet mellom sagfutene og tømmerseilgerne. Det økonomiske hopehavet dem imellom skapte motsetningsforhold og masse krangel om tømmerseidler og gjeldsposter. Men når Lars Ridders svigersønn prokurator Nils Stabell reiste – tilsynelatende ens ærend – til Gjesvoll for å gi en bonde der korporlig avstraffelse fordi han ikke tok av seg lua for ham, så er ikke det utslag av et motsetningsforhold Hønefossen – bygda, men av et snobberi som var typisk for tida. Og når hans bror løytnanten noe senere tok seg en tur dit i samme ærend, så er det et utslag av offisersmentaliteten den gangen. Han skulle ha sagt at han ikke estimerte bønder mer enn skitt.»*

* Ropeid I, s. 276.

et og vedgikk gjelda. Og i 1697 ble han stevnet av amtmann Glud for ikke å ha betalt for 2 tønner bygg og en tønne rug.

Ole Hansen Gjesvold må også ha vært båtbygger. I 1697 ble han stevnet på tinget av Hans Halvorsen på Bragernes for gjeld på 6½ riksdaler til dennes avdøde far Halvor Tollesen. Sønnen Hans Olsen Gjesvold møtte og vedgikk gjelda, og «lovet å betale til St. Hans-dag med båter, hver båt til 2½ riksdaler, hvormed citanten var benøyet».²⁸

På denne tida trer også broren Engell Hansen Gjesvold (f. 1654) fram av tingbøkene. Han stevnes også for gjeld flere ganger i 1680-årene, og i 1683 står han i sokneprestens manntall over «en del fattige husfolk, sådanne som intet eier og intet er å bekomme hos».²⁹

Vi kjenner ikke navnet på kona eller barna til Ole Hansen Gjesvold, men i 1711 fikk sønnen OLE OLSEN GJESVOLD bygselseddel av rektor Jacob Rasch på denne gårdparten av Nordre Gjesval, av skyld 10 lispund, som hans foreldre tidligere hadde brukt. Ole Olsen var gift med MARTE TORGERSDATTER SKAUG, datter av Torger Aslesen Skaug og Berte Iversdatter på Skaug i Åsbygda. Deres sønn Hans Olsen overtok som bygselmann i 1743.

HANS OLSEN GJESVOLD (1711–1783) og hans hustru SIBYLLA KRISTIANSDATTER (1713–1789) bygslet en fjerdepart (den østre gården) av Nordre Gjesval fra 1743 til 1757, da de overtok bygselen av enda en fjerdepart (Nerigarden), slik at de ble sittende med halve Nordre Gjesval. Vi kjenner ni av deres barn:

²⁸ Tingbok 41.2 (1697), s. 9.

²⁹ Tingbok 27 (1683), s. 15.

Nordre Gjesval – østre gården.

- * Ole (f. 1744), seinere bruker av Nerigarden på Nordre Gjesval.
- * Kristian (1753–1789), død 36 år gammel og begravet ved Hole kirke 22. april 1789.
- * Berte (f. 1754), død før 1784.
- * Iver (g. 1787 m. Kristine Kristoffersdatter Hodt).
- * Hans (f. 1758, død som barn).
- * Hans (1762–1840), seinere bruker av den østre gården på Nordre Gjesval.
- * Helle (g. 1773 m. Anders Reiersen Hungerholdt. Deres datter Jøran ble gift med Jørgen Olsen Bye, som fikk sønnen Ole Jørgensen Rytterager, en stor eiendomsbesitter i Hole på 1800-tallet).
- * Gjertrud (g. 1779 m. Gulbrand Pedersen på Borger i Haug).
- * Anne (g. 1780 m. enkemann Ole Midtskogen).

Hans Olsen døde i 1783, og da skiftet ble avsluttet 30. juli 1784, var bruttoverdien i overkant av 161 riksdaler. Men gjelda var like stor, og det ble derfor intet å fordele på arvingene. I tillegg til enka Sibylla Kristiansdatter, var det sønnene Ole, Kristian, Iver og Hans, og døtrene Gjertrud, Helle og Anne.

Det ble eldste og yngste sønn som kom til å etterfølge foreldrene som brukere av halve Nordre Gjesval. I 1772 fikk Ole bygselseddel på Nerigarden (seinere løpenr. 44) som foreldrene hadde brukt siden 1757, og i 1788 overtok Hans bygselen av den østre gården, den fjerdeparten av Nordre Gjesval som hadde vært i familiens bruk i mer enn hundre år.

HANS HANSEN GJESVOLD (1762–1840) overtok bygselen av den

østre gården (av skyld 10 lispund) fra sin mor i 1788. Han var gift med LISBETH JENS DATTER STADUM (1761–1819). Vi kjenner seks av deres barn:³⁰

- * Kari (f. 1788), g.m. Anders Halvorsen Sundet, åtte barn (se nedenfor).
- * Mari (f. 1791).
- * Hans (f. og d. 1793).
- * Hans (f. 1794), g.m. Kristine Hansdatter Fjeld, fire barn (se nedenfor).
- * Sybilla (f. 1798).
- * Else (f. 1800), g.m. Jonas Eriksen Åsterudeie.

I 1801 satt Lisbeth og Hans på gården med sine fem gjenlevende barn. Lisbeth Jensdatter og Hans Hansen døde som livørsfolk på Nordre Gjesval, etter at de før 1819 hadde overlatt bygselen av bruket til sønnen HANS HANSEN GJESVOLD D.Y. og datteren KARI HANSDATTER (f. 1788) og hennes mann ANDERS HALVORSEN SUNDET (1791–1849). De ble selveiere 16. november 1824, da de kjøpte den østre gården (løpenr. 43) av katedralskolens rektor for 450 spesidaler. De eide gården sammen til 1843, da de delte den i to like deler (løpenr. 43a og 43b), hver med en skyld på 5 lispund.

Kari Hansdatter og Anders Halvorsen hadde åtte barn:

- * Marte (f. 1814), konfirmert 1828.
- * Marie (1816–1818), død av «Udslædsfeber», begravet 15. februar 1818.
- * Halvor (1817–1818), død 1/2 år gammel av «Udslædsfeber» og begravet samme dag som sin søster.
- * Lisbeth (f. 1821), konfirmert 1836.
- * Hans (f. 1823), konfirmert 1837, overtok bruket ved farens død i 1849 og solgte den ut av slekta.
- * Marie (f. 1825), konfirmert 1840.
- * Inger (f. 1827), død som barn.
- * Inger (f. 1830), g.m. smed og husmann Gulbrand Gunvaldsen i Sanna under Søndre Gjesval, som i årene 1860–65 eide en parsell av den østre gården (løpenr. 43d). De fikk fire barn (se nedenfor).

Etter Anders Halvorsens død i 1849 overtok sønnen Hans Andersen foreldrenes gårdpart (av skyld 5 lispund) til takst 450 spesidaler. I 1853 solgte han gårdparten til smed KRISTIAN OLSEN for 800 spesidaler. Kristian Olsen solgte den videre allerede året etter, i mars 1854, til OLE ENGBRETSSEN GJESVOLD for 700 spesidaler. Ole Engebretsen hadde i 1846 overtatt Nerigarden (av skyld 15 lispund) fra sin far Engebret Pedersen Gjesvold, og ble dermed eier av halvparten av Nordre Gjesval (20 lispund, dvs. 1 skip pund). Den 3. mai 1858 var det makeskifte av jord, hvorved Ole Engebretsen overtok Hans Hansens halvpart av den østre gården, mens denne

³⁰ I 1806 fødte Lisbeth en dødfødt jente.

KØLABRENNERE

Sist på 1700-tallet var det mye kølabrenning på Krok-skogen. Både Hans Olsen Gjesvold og sønnene var med, og det samme var Peder Nilsen som var bruker på den andre halvdel av Nordre Gjesval. Å levere trekøl til Bærumsverket gav en kjærkommen ekstrainttekt. Hans Gjesvold hadde i 1770-årene to kølamiler ved Lomma øst for Langebru, og en mile sør for Retthella. Sønnen Ole hadde mila si i nærheten av Øyersetra, mellom Benteplassen og Lomma, der gården hadde en seterløkke. Av milekartet ser vi også at Hans og Ole Gjesvold hadde en mile sammen i Bukkebekkdalen, mellom Retthella og Mattisplassen. I 1777 leverte de begge trekøl til verket, men i 1779 var det kun faren, Hans Olsen Gjesvold, som var oppført som leverandør. Da leverte han i alt 143,5 m³ trekøl fra sine to miler, som lå hhv. 16 og 9,6 km fra verket. På utskiftingskartet over Krok-skogens Allmenning i 1823 er inntegnet «Giesvolds Kullebund» i lia øst for Langebru, som ifølge en samtidig håndtegnet skisse av conductør Braag i Stasarkivet tilhørte Peder Gjesvold.

BORDFØRING

Som flere av sine forgjengere på gården drev Hans Hansen Gjesvold d.y. med bordføring. 10. juli 1848 finner vi ham i regnskapsbøkene til fløtningsinspektør Ole Moe. Da tjente han 3 spesidaler 20 skilling, som han «tilkommer efter Acord for paa egen Kost at opfylde til Hungerholtlandet: 20 Tylfter Hoon fra Svangstrand, 30 Tylfter do fra Holmen og 13 Tylfter 4 Stokker Hoon og Bord fra Horn i Lier = tilsammen 63 Tylfter».*

* Mo-bibelen II, s. 151.

fikk i bytte den halvparten som tidligere hadde tilhørt hans søster og svoger. Skylda på eiendommene ble uforandret.

HANS HANSEN GJESVOLD D.Y. (1794–1857) eide fra 1843 5 lispund av Nordre Gjesval (den østre gården). Han ble i 1820 gift med KRISTINE HANSDATTER FJELD (f. 1784). Vi kjenner fire av deres barn:

- * Elisabeth (1821–1891), ugift, levde som innerst på Gjesval, død 1891 som «livørspige».
- * Hans (f. 1823), seinere eier av Nordre Gjesval, se nedenfor.
- * Kirsti (1825–1894), ugift, levde som innerst på Gjesval.
- * Inger (1828–1914), g.m. Magnus Olsen (f. 1829) fra Skinstad på Modum, seinere eiere av Jordet bnr. 6 (se nedenfor).

Hans Hansen Gjesvold d.y. døde i 1857, og i 1858 fraskilte hans enke Kristine Hansdatter to parseller av eiendommen. Den ene var Jordet (løpenr. 43c, seinere bnr. 6), som ble solgt til Magnus Olsen fra Modum, gift med hennes yngste datter Inger. Den andre var et jordstykke mellom Jordet og den gamle hovedveien over Gjesvalåsen (løpenr. 43d, fra 1865 en del av Nordigarden) som 7. mai 1859 ble solgt til Gulbrand Gunvaldsen for 250 spesidaler. Kjøperen var husmann i Sanna under Søndre Gjesval, og gift med Inger Andersdatter, en niese av Hans Hansen Gjesvold d.y. Seinere samme år, 30. desember 1858, overdro Kristine Hansdatter resten av eiendommen til sønnen Hans for 300 spesidaler og livøre.

HANS HANSEN JORDET (f. 1823) ble i 1854 gift med INGEBORG PAULSDATTER SUNDVOLLEN (f. 1825). De fikk tre barn:

- * Hans Petter (1856–1883), død 27 år gammel som dagarbeider i Koksrud, «af Kjørtelsygdøm». Han hadde en sønn Hans f. 1883, barnets mor var Anne Karine Hansdatter (f. 1859).
- * Karl Martin (f. 1857), hjemmedøpt av Marie Sundvollen, men døde rett etter fødselen.
- * Karen Marie (1859–1911), g. 1881 m. Jørgen Knutsen Rørvika (1861–1910), 10 barn (seinere eier av Nordre Gjesval (den østre gården), se nedenfor).

I november 1860 ble gårdens seterløkke på Øiersetra mellom Ben-teplassen og Lomma på Krokskogen fraskilt og solgt til Nils Larsen Onsaker for 50 spesidaler. Ingeborg Paulsdatter døde tidlig. Da skiftet etter henne ble avsluttet i 1863, fikk enkemannen Hans utlagt eiendommen til takst 700 spesidaler, med en del større panterettsutlegg. De største var til avdødes svigerinne Kirsti Hansdatter (65 daler) og avdødes bror Anders Paulsen Sundvollen (20 daler), og var prioritert foran hennes to gjenlevende barn Hans Peder og Karen Marie, med 6 daler 72 skilling til hver.

14. mai 1864 solgte Hans Jordet sitt bruk til Johannes Olsen

Landén for 700 spesidaler. Selv levde han sine siste år som dagarbeider på gården, og bodde i Jordet.

JOHANNES OLSEN LANDÉN (1832–1918) var fra Värmland i Sverige. Hans foreldre het Stina og Ole Torsrud, og faren var leilending på det store godset Västra Torsrud i Borgvik, Skäraborgs län i Värmland. Johannes Landén kom som nyutdannet agronom til Søndre By på Røyse rundt 1850. Han arbeidet på flere gårder i Hole, bl. a. en periode hos Gløersen på Søndre Gjesval, og ble da kjent med INGER ELINE THOMASSEN (1838–1886), husmannsdatter i Nystua under Nordre Gjesval, som seinere ble hans hustru.

Inger Eline Thomassen og Johannes Olsen Landén hadde 11 barn:

* Karl Otto (1862–1873), druknet 10½ år gammel da han på skøyter gikk igjennom isen ved Ramberget (begravet ved Hole kirke 9. januar 1873).

* Johan (f. 1863), utvandret til Amerika og gift der, én datter Fanny.

* Anna Stina (f. 1865), utvandret til Amerika 20. april 1903, og der gift med en tysker ved navn Lobuscher. Flere etterkommere i USA.

* Othilia Eline (1866–1869).

* Helene (1868–1869).

* Othilia Eline (f. 1870), g.m. Nils Paulsen Løken (f. 1868), seinere eiere av Kroksundødegården og Øverjordet, én fosterdatter Olga (f. 1914).

* Karoline Olava (1873–1893), død 20 år gammel av tuberkulose.

* Karl Otto (1875–1954), snekker, ugift.

* Ole (1877–1905), snekker, g.m. Anne Jørgine (Gina) Løken, ingen barn.

* Inger Marie (1880–1966), g.m. Hans Bye (1885–1961), to barn: Johannes og Grethe. Seinere eiere av Nordre Gjesval (østre gården).

* Thorvald (f. 1883), g.m. Olga (fra Sverige), utvandret til Amerika. Før de reiste fikk de en sønn Thorleif (f. 1906), som ble igjen i Hole og ble oppdratt hos farens søster Inger Marie og Hans Bye. Han ble seinere eier av gnr. 197/6 Jordet (se nedenfor). Thorvald og Olga bosatte seg som farmere i Wisconsin, og fikk ytterligere fem sønner.

I 1865 satt Johannes (34) og Inger Eline (28) på gården med barna Karl Otto (4), Johan (3) og Anna Stina (1), samt en tjenestekar Anders Svendsen (31, f. i Sverige). De hadde 1 hest, 2 kuer og 1 sau, og sådde ¼ t. rug, 1 t. bygg, ½ t. blandkorn, ¼ t. erter og 2 t. poteter.

I juni 1868 ble det fra eiendommen fraskilt en skogteig (løpenr. 43f) ved Øiersetra, mellom Benteplassen og Lomma på Krokskogen. I november 1869 ble den solgt til Ivar Rytterager og Johannes Fuhr, som da eide Guriby-saga i Lommedalen og kjøpte opp flere skogeiendommer langs Lomma.

Inger Eline Thomassen døde i 1886. Ved revidering av matrikelen samme år fikk gården nytt gnr. 14/5 av skyldmark 1,61. I 1894 ble husmannsplassen Nystua (bnr. 10) fraskilt, og ved skjøte

*Karl Otto Landén
(1875–1954).*

av 20. april 1896 solgt til den tidligere husmannen Hans Thomassen (Johannes Landéns svoger) for 300 kroner.

I 1900 satt Johannes O. Landén (68, enkemann) på gården med sine barn Karl Otto (25, snekker for egen regning) og Inger Marie (20, husbestyrerinne).

Karl Otto Landén (til daglig kalt Otto) reiste i 1903 til Sør-Afrika sammen med onkelen Hans Thomassen i Nystua og hans familie. De arbeidet noen år som snekkere i traktene rundt Durban, bl.a. bygde de misjonsstasjoner. Otto reiste seinere til Amerika (det samme gjorde fetteren Kristian Thomassen, i 1906). Otto livnærte seg som trappesnekker i Duluth, Minnesota, før han vendte hjem til gamlelandet (se omtale av Nystua gnr. 193/10).

Før han reiste til Afrika, bygde Otto nytt våningshus på gården. Den solide grunnmuren ble murt opp av gråsteinsmurer Edvard Andersen fra Slåra i Åsa. En del av det gamle våningshuset ble satt opp nordøst for driftsbygningen, på en tomt som ble kalt Vilhausen, og brukt som husvære mens den nye bygningen ble reist.

Det ble sønnen OLE JOHANNESEN LANDÉN (1877–1905) og hans kone ANNE JØRGINE (GINA) LØKEN (f. 1873) som overtok gården i 1904, med livvøre til Johannes Landén av 5-årlig verdi 2.000 kroner. Ole løste ut sine gjenlevende søsken med 1.000 kroner til Otto, og 700 kroner hver til Anna, Othilia, Marie og Thorvald. Gina var datter av Maren og Paul Løken på nabogården Kroksundødegården.

Gina og Ole var barnløse. Ole døde av tuberkulose allerede i 1905, bare 38 år gammel. Da Otto Landén kom tilbake fra Amerika, hadde faren Johannes Landén igjen overtatt gårdsdriften, mens Oles enke Gina bodde i hovedbygningen. Det ser ut til at skjøtet til sønnen Ole fra 1904 aldri ble tinglyst, og da Otto ikke ønsket å drive gården, overdro Johannes Landén 3. oktober 1917 den til sin datter Inger Marie og hennes mann Hans Bye. Inger Marie hadde da arbeidet noen år som husjomfru og kokke i et herskapshus i Kristiania. Hun var blitt kjent med sin ektemann mens han var gårdsgutt hos onkelen Kristian Andersen Gjestvold på Søndre Gjesval gnr. 15/1. Gina Landén leide siden husvære i det gamle våningshuset i Nerigarden (Nordre Gjesval) sammen med mora Maren.

Johannes Landén døde i 1918. Otto Landén bodde siden i Vilhausen og levde av sine oppsparte midler fra Amerika, ved siden av at han lagde møbler. I 1921 ble Vilhausen (bnr. 14) fraskilt og solgt til Otto for 500 kroner.

HANS BYE (1885–1961) var sønn av Kristian Nilsen Bye fra plassen Faltinrud under Søndre By og Grethe Andersdatter Gjesvold, som i 1861 kjøpte gården Søhol gnr. 29/1 på Røyse. Hans ble i

Inger Marie f. Landén og Hans Bye på Nordre Gjesval med sine to barn, Grethe (f. 1921) og Johannes (f. 1919). Bildet er tatt på Grethes konfirmasjonsdag i 1936.

1918 gift med INGER MARIE LANDÉN (1880–1966). Da hadde de allerede året før, i oktober 1917, overtatt hennes farsgård for 8.000 kroner og livøre.

Inger Marie og Hans Bye fikk to barn:

* Johannes (f. 1919), g.m. Gunn Hege Thøversen (f. 1925), én sønn Hans Lars (f. 1967).

* Grethe (f. 1921), g.1 m. Johannes Hodt f. 1914 (siden skilt), én datter Inger Marie f. 1949, og g.2. m. Arvid Arnesen (1908–2000), ingen barn.

I 1930-årene var det på gården 1 hest, 3 kuer og 2 griser, og de drev en stor frukthage. Hans Bye arbeidet ellers en del med kjøring for veivokter Anders Hurum, med hest og kjerre. I 1921 kjøpte Inger Marie og Hans Bye en parsell fra Anders Gjesvold på Søndre Gjesval for 250 kroner. Parsellen fikk navnet Agundrud (gnr. 15/9), og lå inntil Gamleveien på nordsida. Kjøpet var egentlig forhandlet fram av Otto Landén, som ønsket å bygge bolig der, men han kjøpte i stedet Vilhausen (se ovenfor). Anders Gjesvold på Søndre Gjesvold ønsket rimeligvis å selge parsellen, som etter en mindre omlegging av veien lå på «feil» side av denne.

Den 12. desember 1949 solgte Inger Marie og Hans Bye gården til sin datter GRETHE BYE (f. 1921) og hennes mann JOHANNES HODT (f. 1914) for 24.000 kroner, hvorav livøre til selgerne (husly, ved og lys) av 5-årlig verdi 5.000 kroner, og løsøre 8.000 kroner. Grethes eldre bror Johannes fraskrev seg odelsretten (han arvet i 1965 Søhol gnr. 29/1 etter sin onkel og tante Johan og Astrid Bye, som var barnløse).

Nordre Gjesval (østre gården) i 1955. Til høyre for gårdstunet skimter vi stuebygningen i Vilhausen, og i bakgrunnen de to andre gårdene på Nordre Gjesval.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

Grethe og Johannes Hodt ble skilt i 1955, og Grethe ble da ene-eier. I 1960 inngikk hun nytt ekteskap med Arvid Arnesen (1908–2000). Året i forveien (1959) ble det fraskilt en tomt, Høyby (bnr. 30), som i februar 1960 ble overdratt til Grethes bror Johannes Bye. Tomta ble makeskiftet mot Vilhausen, som Johannes Bye hadde eid siden 1949, da han kjøpte den av onkelen Otto Landén for 500 kroner. Vilhausen ble for øvrig i mai 1960 sammenføyd med den østre gården (gnr. 14/5) til én eiendom, med rett for foreldrene Inger Marie og Hans Bye til å bruke Vilhausen så lenge de levde.

Hans Bye døde i 1961, og Inger Marie i 1966.

På Høyby, som ligger der gårdsveien tar av fra Gamleveien, bygde Johannes enebolig i 1961 (se gnr. 193/30).

Den 10. februar 1987 ble den østre gården av Nordre Gjesval ved gaveskjøte overdratt til Grethe og Johannes Hodts datter, Inger Marie (f. 1949), med borett for Grethe og Arvid Arnesen i deres levetid.

Inger Marie var gift med Tor Forsmann (f. 1950) fra Asker, og de har to barn: Line (f. 1978) og Bjørn (f. 1983). I 1987 rev de det gamle huset i Vilhausen, og på tomta ble det bygd kårbolig. Grethe og Arvid Arnesen fortsatte å bo i hovedbygningen, mens Inger Marie og hennes familie flyttet inn i kårboligen. Inger Marie

og Tor Forsmann ble seinere skilt.

I september 1991 ble jordveien som tilhørte gnr. 193/5 (ca. 20 dekar kornåker og frukthage samt 13 dekar skog) solgt til eieren av Nordigarden gnr. 193/1, Per Lundberg. Han hadde tidligere leid jorda, men de siste åra var den brukt av en annen nabo, John Fekjær. Samtidig ble gårdstunet, bygningene og litt av hagen på gården fraskilt i en ny eiendom på 3,1 dekar, som fikk nytt gnr. 193/35.

Inger Marie er utdannet førskolelærer, og er i dag gift med treskjærer Torbjørn Holm og bosatt på Nordagutu i Sauherad i Telemark. De har én datter: Jasmin (f. 1995).

Den tidligere kårboligen ble fraskilt i desember 1991 med tomt på 4,6 dekar, og i februar året etter solgt til Egil Imre Ludmann (se gnr. 193/36).

Av bygninger på gården ble våningshuset bygd av Johannes og Otto Landén rundt 1900, og restaurert i 1964. Låve med fjøs og stall er fra 1938. Hovedbygning og driftsbygning tilhører i dag gnr. 193/35.

Seter og skog

Brukene på Nordre Gjesval har setret forskjellige steder på Krok-skogen, både på Sørsetra, Finneflaksetra og Øiersetra, kanskje også på Benteplassen.

Peder Nilsen Gjesvold, som er stamfar til slekta som i dag sitter i Nordigarden av Nordre Gjesval, overtok i 1782 en seterløkke på *Finneflaksetra* med litt skog (gml. matr.nr. 97 av skyld 1/2 lispund). Siden han i 1802 ble eier av Nordigarden, har løkka hørt til gården. Trolig bygde Peder Nilsen seterhus på Finneflaksetra (søndre løkka) ganske raskt etter at han ble eier, og her setret Nordigarden fram til 1905. På den nordre løkka hadde de to Frøyhov-gårdene sin seter, den ene hadde seterdrift der fram til siste krig.

I 1941 ble seterhuset på Finneflaksetra fraskilt med litt tomt (gnr. 14/19) og solgt til Solveig A. Berthelsen fra Oslo for 1.200 kroner, med forkjøpsrett for gårdens framtidige eiere. Den eies i dag av Per Marshall Berthelsen.

Av seterlister fra 1820-årene ser vi at Engebret Pedersen Gjesvold hadde seterrett både på Finneflaksetra og *Sørsetra*. Nordre Gjesval hadde ved utskiftinga i 1823 en løkke på Sørsetra, og det betyr at gården kan ha hatt seter her tidligere. Men verken tradisjon på gården eller kildene vet mer å fortelle. På løkka på Sørsetra stod det en gammel låve som ble revet i 1938, og samme år ble det bygd en skogshytte, og i 1939 en laftet stall (se kart s. 189).

Den østre gården av Nordre Gjesval hadde i 1820-årene seter på *Øiersetra* øst for Benteplassen, og eide her en løkke som i 1860 ble solgt til eieren av Onsaker. Fra 1769 til 1843 eide den østre gården en løkke på *Benteplassen*,³¹ hvor det i 1820-årene satt en husmann. Om Benteplassen også har vært seter for dette bruket av Nordre Gjesval, vet vi ikke. Løkka ble i desember 1843 av Kari Paulsdatter, enke etter Hans Olsen Gjesvold, solgt til Daniel Kristensen Søhol og Ole Olsen Lårvika.

Skog 1

Ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823 ble Nordre Gjesval tildelt tre skogteiger. Den ene lå mellom Sørsetra og Nylandsmyra, og har siden (sammen med en seterløkke på Sørsetra) tilhørt Nordigarden.

Skog 2

Den andre teigen lå sør for Øiersetra, mellom Benteplassen og Lomma, og ble delt mellom de to andre brukene av Nordre Gjesval, Nerigarden og den østre gården (som også hadde seterløkke på Øiersetra).

I 1860 solgte Hans Hansen Gjesvold seterløkka for 50 spesidaler til Nils Larsen Onsaker, eier av Onsaker gnr. 41/1, som eide naboløkka og skogen inntil. Den har siden tilhørt Onsaker, og eies i dag av Erland Slåtto (se nedenfor gnr. 193/7). I 1868 ble den østre gårdens del av skogen fraskilt og solgt av Johannes Olsen Landén til Ivar Rytterager og Johannes Fuhr. Denne teigen eies i dag av Olsenfamilien på Guriby i Lommedalen (se nedenfor gnr. 193/8).

I 1888 solgte så Ole Engebretsen Gjesvold (eier av Nerigarden) sin del av skogen mellom Benteplassen og Lomma til O. Ellefsen og Jørgen Sten fra Bærum, og også denne teigen eies i dag av Olsenkarene i Lommedalen (se nedenfor gnr. 193/9).

Skog 3

Endelig ble en tredje og siste teig som Nordre Gjesval ble tildelt i 1823, sør for Kleivbekken i Krokkleiva, tildelt Ole Hansen Gjesvold (Nerigarden). Da han ble eier av sin tidligere bygselgård i 1824, solgte han samtidig et jordstykke på Vekkern Eng i Steinsfjerdingsammen sammen med skogen i Krokkleiva til eieren av Rå i Norderhov, oberst Jan Collett Müller, og skogteigen i Krokkleiva har siden tilhørt Rå.

³¹ Gml. matr.no. 101, løpenr. 181a av skyld ½ lispund.

Skog 4

I 1869 kjøpte eieren av gnr. 14/2 (Nerigarden) Ole Engebretsen Gjesvold skogteigen «Danmarksstykket» (gnr. 10/17) av konkursboet til Anton Fougner på Stein. Fougner hadde kjøpt den av Nils Kristoffersen på gårdparten Danmark under «gamle» Vestre Sørsum i 1828. Skogen ligger i åssida ovenfor Sundvollen, og grenser inntil den gamle Gjesval-skogen som i dag eies av Rå. I 1891 overdro Ole Engebretsen både skogteigen og gården til sin bror-sønn Martin Pedersen Gjesvold, som i februar 1911 solgte Danmarksstykket skog samt den tidligere husmannsplassen Strandjordet til Kristian A. Gjestvold for 11.000 kroner. Skogen eies i dag av Eirik Langslet.

Skog 5

I 1938 kjøpte eieren av gnr. 14/1 Jacob Lundberg en skogteig «Gomnesstykket» (gnr. 39/30) av Sigrid og Anders Færden i Haug. Skogen hadde inntil 1910 tilhørt Gomnes gnr. 39/3. Den ligger mellom Sørsetra og Uksemyr, og omfatter også en seterløkke på Sørsetra. I oktober 1959 solgte Jacob Lundberg Gomnesstykket skog til sine to yngste barn Elsa og Martin Lundberg. Etter sistnevntes død i 2000 eies den i dag av Elsa Lundberg.

Skog 6

Da militærleiren på Helgelandsmoen ble etablert i 1867, inngikk Armédepartementet avtale om leie av grunn med kandidat Dietrichson, eieren av Helgeland gård. Området som ble leid ble stadig utvidet, og i 1911 ble militærleiren med tilliggende skog (øvingsområde), i alt cirka 1.500 dekar, utskilt fra Helgeland og fikk gnr. 46/7 (av skyldmark 23,09). Seinere ble eiendommen med leiekontrakt solgt til Andreas Hafnor, hvis sønn Fredrik Hafnor overtok i 1933. Da han døde i 1952 ble gnr. 46/7 ved skifteskjøte overdratt til Jenny Lundberg, søster av Lars Jacob Lundberg på Nordre Gjesval, som igjen skjøtet den videre til sine søsken og deres etterkommere. Fra 1953 ble eiendommen eid av Lars Jacob Lundberg og hans kusine Bjørg Wicklund Gydenius med en halvpart på hver.

I dag er det Lars Jacob Lundbergs gjenlevende barn, Elsa og Per Lundberg, som eier halve eiendommen. For sin part mottar de i underkant av 1.000 kroner i årlig leie fra Forsvaret.

Husmannsplasser

UNDER NORDRE GJESVAL

Allerede på 1600-tallet ser vi en form for husmannsvesen under Nordre Gjesval, da leilendingen på gården betalte bygsel for ødegården Øverby, og i perioder hadde en av sine folk boende der. Rundt 1660 fikk imidlertid Øverby egen bruker.

I 1762 var det én husmann under Nordre Gjesval. Han het *Erik Johannessen* og var sønn av Johannes Stein, bedre kjent som «Steins-Vallersen». Erik Johannessen var gift med *Marte Svendsdatter*, hvis far Sven Olsen Gjesvold var tidligere bruker på Nordre Gjesval. Erik eide halve Nedre Vik en periode i 1730-åra, men måtte gå fra gården. I 1762 er nevnt to av deres barn: Sven («National Soldat») og Berte.

I 1801 var det også bare én husmannsfamilie på gården. Det var *Maria Iversdatter* (36) og *Johannes Johansen* (40, husmann uten jord) og deres barn Kari (4) og Johannes (1) – han døde 4 år gammel i 1805.

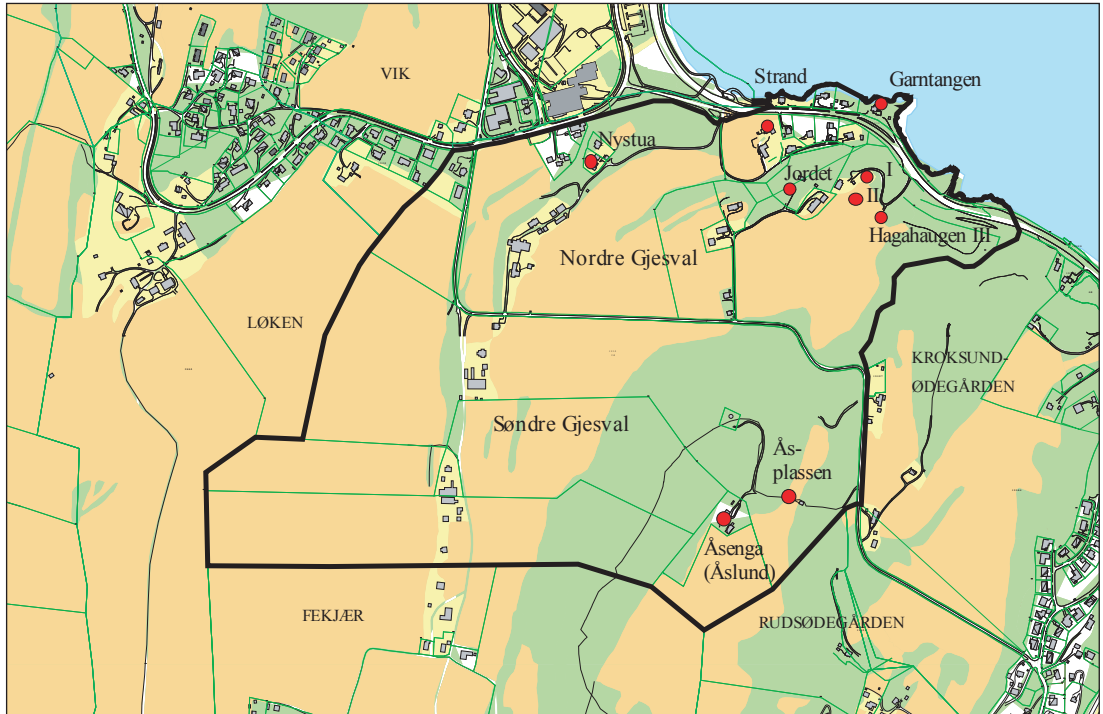
I 1820-årene betalte Hans Olsen Gjesvold i Nerigarden kirkeskatt for en husmann på Benteplassen, og Engebret Pedersen Gjesvold i Nordigarden for en husmann på Finneflaksetra. Nordigarden fikk rundt 1820 enda en husmannsplass, hvor *Ole Hansen* satt i 1824–25. Han var gift med *Kirsti Knutsdatter*, og hadde i hvert fall disse barna: Jens (f. 1818), Dorothea (f. 1821) og Eli (f. 1824). Fra 1826–27 overtok *Andreas Andersen* plassen, og fra 1830 *Peder Olsen*. Husmennene flyttet mye rundt og var stadig på utkikk etter noe bedre. Denne plassen på Nordre Gjesval var nok ikke av de mest attraktive.

Det har vært seks husmannsplasser under Nordre Gjesval: Garntangen, Strandjordet, Nystua og tre plasser på Hagahaugen. I 1865 bodde det husmenn på alle. De tre førstnevnte er siden blitt fraskilt som egne bruk.

Garntangen

På en tange som stikker ut i Steinsfjorden, lå husmannsplassen Garntangen, som er en av de eldste under Nordigarden. Her var den gamle fiskeplassen, hvor garnene ble satt ut, og kanskje hengt til tørking etterpå. Av gamle kart går det fram at husene på plassen lå sørøst for eiendommen som vi i dag kaller Garntangen, med kiosk og gatekjøkken inntil Europaveien.

I 1865 bodde her *Nils Gulbrandsen* (49, enkemann, husmann med jord og fisker) med sine to barn Edvard (13) og Andreas (8).

De hadde ingen husdyr, men sådde $\frac{1}{4}$ t. bygg, $\frac{1}{4}$ t. blandkorn og 2 t. poteter.

Husmannsplasser under Nordre og Søndre Gjesval.

I 1869 ble Garntangen utskilt som egen eiendom og solgt til Nils Svendsen (f. 1800 i Valdres), se nedenfor om Garntangen gnr. 193/3.

Strandjordet

Strandjordet lå i hellinga mot Steinsfjorden, vest for Garntangen, og hørte til Nordigarden. I 1865 bodde her husmann med jord og dagarbeider *Thomas Helgesen* (37) med hustru *Ingeborg Eriksdatter* (38) og deres barn Martin (14), Edvart (10), Andreas (5) og Otto (1). Av kirkeboka ser vi at de hadde minst én sønn til: Julius (f. 1859), trolig død som barn.

I 1865 hadde de ei ku i Strandjordet, og utsæden var $\frac{1}{4}$ t. bygg, $\frac{1}{4}$ t. blandkorn og 2 t. poteter.

I 1910 ble Strandjordet utskilt fra hovedbølet, og solgt til Kristian Andersen Gjestvold (se gnr. 193/12 Strand).

Nystua

Nystua lå på høyderyggen sør for Vik, nord for gårdstunet på Nerigarden, men hørte til bnr. 5 (den østre gården). I 1865 bodde

husmann og skredder *Tomas Pedersen* (58) her med kona *Karen Gulbrandsdatter* (54, f. i Odalen) og de tre barna Helene (23), Hans (14) og Kristian (11). De hadde ei ku på plassen, og sådde 1/4 t. bygg og 3 t. poteter.

Tomas og Karen hadde seks barn:

* Inger Eline (1838–1886), g.m. Johannes Olsen Landén på Nordre Gjesval (østre gården), ni barn (se ovenfor).

* Helene (f. og d. 1842).

* Helene (f. 1843), g.m. murer og gårdbruker Engebret Jensen Gonnæs-ødegården (gnr. 39/15 i Hole), minst én sønn Edvard, g.m. Karen (ni barn).

* Ole Kristian (f. 1845), seinere skogsbestyrer og eier av en av Johnsrudgårdene i Soknedalen, g.m. Ellen Marie Madsdatter (f. 1849) fra Hønefoss 12 barn, deriblant Torvald (vognmann i Hønefoss), Hans, Edvard, Martin, Karen (døde som barn), Kristian³² (f. 1873), Inger Marie (f. 1888), og Erling (f. 1890).

* Peder (1849–1940), g.m. Marie Olsdatter Berg (1856–1921) fra Haug, fire døtre: Karen (g.m. Torger Hansen fra Kongsberg, to barn: Thomas og Peder), Helga (g.m. Georg Håkonsen, f. i Mølndal i Sverige, fem barn: Einar, Ingrid, Gerda, Aud og Marry), Inger (f. 1890, g.m. Sverre Hauan fra Trondheim, ingen barn), og Thora (g.m. Karl Steen, Hønefoss, fem barn: Thorolf, Andreas, Alf, Peder og Marie).

* Hans (1852–1915), snekker, gårdbruker og seinere eier av Nystua, g.m. Gyda (Gina) Engebretsdatter, tre barn (se nedenfor).

* Kristian (1855–1873), død 18 år gammel.

Tomas Pedersen var husmannssønn fra Langebru under Sørum i Steinsfjerdings. Han døde i 1878, og plassen ble da overtatt av sønnen *Hans Thomassen* (1852–1915), som var snekker og gift med *Gina Engebretsdatter* (1856–1944) fra Åmot i Østerdalen. De hadde tre barn: Christian (f. 1879), Karen Thorine (f. og d. 1883) og Thomas (1886–1903). Gina hadde en datter fra før hun ble gift, Anna (f. 1875 i Åmot i Østerdalen), som i perioder bodde hos mora. Anna ble seinere gift med Iver Kleiva fra Hole og flyttet til Lier.

I 1894 ble Nystua fraskilt, og to år etter solgt til husmannen Hans Thomassen for 300 kroner (se gnr. 193/10).

Hagahaugen I

Husmannsplass under Nerigarden, beliggende på høyden mellom Jordet og Løkkevika. Her bodde i 1865 husmann *Østen Thoresen*

³² Kristian Johnsrud (f. 1873) var gift med Olaug f. Jahlden fra Hallingdal, og de fikk 12 barn: Ellen f. 1905, Birgit Kristine f. 1907, Olga f. 1908, Thomas f. 1909 (til Amerika i 1929), Gudrun f. 1911, Ole (f. 1912, død som barn), Ågot f. 1913, Ole f. 1914 (bosatt på Tanbergmoen), Torleif f. 1916, Kristian f. 1917 (død som barn), Kari f. 1918 (gift i Canada), Anna f. 1920, Kristian f. 1921, Engebret f. 1922).

(43) og hans kone *Maren Jakobsdatter* (41), med barna Bitte (14), Lise (11) og Torvald (7). Av kirkeboka ser vi at Maren og Østen hadde minst to barn til: Karen (f. 1849) og Johan (f. 1866).

Datteren Bitte fødte i 1873 en sønn utenfor ekteskap, Johan, og som barnefar ble oppgitt Sven Eriksen, født i Kragstad, som da arbeidet som tjenestedreng i Christiania.

I 1865 hadde de ei ku og 2 sauer på plassen, og utsæden var $\frac{1}{16}$ t. rug, $\frac{1}{4}$ t. bygg, $\frac{1}{4}$ t. blandkorn, $\frac{1}{8}$ t. erter og 2 t. poteter.

På Nordre Gjesval lever fortsatt minnet om Østen Hagahaugen, som skal ha vært den siste husmann under gården. I 1900 bodde det ingen på plassen, men rundt 1930 ble stua leid ut til gamle Marte Helgerud. Stua på plassen står fortsatt, men er modernisert og påbygd (se gnr. 193/26 Haugstua).

Hagahaugen II

Denne plassen lå på en haug (som seinere viste seg å være en gravhaug), mellom de to andre Hagahaugen-plassene, og hørte under Nerigarden. Da haugen ble fjernet i 1948, var tuftene etter husmannsstua fortsatt synlige.³³ I dag er det kornåker på stedet. I gravhaugen, som viste seg å være fra merovingertid, ble det tidlig på 1800-tallet funnet rester av menneskebein, samt en jernøkse, som lå mellom noen steinheller.

I 1865 bodde her husmann med jord og dagarbeider *Nils Petter Nilsen* (32, f. i Kristiania) med sin kone *Olea Andreasdatter* (43), hennes sønn Hans Andreas Jensen (16) og et legdslem Anne Elise Nilsdatter (4). I kirkeboka ser vi at husmannsparet hadde minst ett felles barn, sønnen Olaus (f. 1859), som trolig døde som barn.

I 1865 hadde de ei ku på plassen, og de sådde $\frac{1}{4}$ t. bygg, $\frac{1}{2}$ t. blandkorn og 2 t. poteter.

I 1875 satt husmann *Nils Trulsen* (f. 1820 i Norderhov) på plassen med kona *Johanne Jensdatter* (f. 1823 i Norderhov) og to døtre: Maren (f. 1860) og Gunda Lovise (f. 1863), og en datter-sønn: Karl Johan Jørgensen (f. 1868 i Jevnaker), som ble forsørget av besteforeldrene. De hadde ei ku, og sådde det samme som familien på plassen i 1865, med tillegg av $\frac{1}{8}$ tønne erter.

Johanne Jensdatter og Nils Trulsen hadde i alt åtte barn, de seks eldste var: Anne Mathea (f. 1844), Hans Johan (f. 1847), Karen Thorine (f. 1850), Nikoline³⁴ (f. 1854), Marthe Marie (f. 1854) og Anton (f. 1857).

³³ Opplyst av Per Lundberg (f. 1916) i 1997.

³⁴ Nikoline (Lina) ble g.m. Hans Peter Larsen Sundøen, og de fikk 11 barn (se omtale av Sundøya gnr. 196 og Enga gnr. 231/9 i Sundvollen).

I 1900 bodde ingen på denne Hagahaug-plassen.

Hagahaugen III

Denne husmannsplassen lå under den østre gården på Nordre Gjesval, og lå lengst øst i gårdsvallet, på brautet ovenfor Løkkevika i Steinsfjorden.

I årene 1824–27 satt husmann *Anders Jakobsen* (1758–1828) på denne plassen. Etter lista for kirkeskatt var det ingen husmann her i årene som fulgte, men 9. desember 1834 ble det tinglyst «Fæste mellom Hans Hansen og Jakob Andersen og Kone for Plads Hagehaugen». Jakob etterfulgte rimeligvis sin far som husmann på plassen.

I 1865 satt *Jakob Andersen* (73, husmann og fisker) fortsatt i Hagahaugen med sin datter Anne (44, ugift). De hadde ingen husdyr, og utsæden var 1/4 t. bygg, 1/4 t. blandkorn og 1 t. poteter.

Andre eiendommer

UNDER NORDRE GJESVAL

Eiendommer som er utskilt fra Nordre Gjesval, og ligger oppe på Gjesval-plataået eller ved Steinsfjorden mellom Garntangen og Strand, er tatt med her. Eiendommene i Vik sentrum er omtalt i kapittel 14 (gnr. 193/11 Gjesvik, 193/13 Steinsvik, 193/28 Steinsbu og 193/33 Grønvold).

Garntangen gnr. 193/3

Garntangen er en tidligere husmannsplass under Nordre Gjesval som ble fraskilt i 1869 og solgt til Nils Svendsen (f. 1800 i Valdres). Han arbeidet som kvegrøkter på Stein gård, og bosatte seg på Garntangen med sin datter Anne (1833–1928) og hennes mann Karl Gulbrandsen (1833–1927), som var tidligere husmann og fisker på Loretangen lenger nord i Steinsfjorden.

Karl Gulbrandsen var sønn av husmann Gulbrand Larsen og hustru Mari Nilsdatter på Loretangen. I 1865 satt Karl Gulbrandsen som husmann og fisker på foreldrenes gamle plass under Lore, og bodde der med sin hustru og eldste sønn Gudbrand (2), og sine gamle foreldre. Karl Gulbrandsen og Anne Nilsdatter hadde seks barn:

* Gudbrand (1864–1941), g.m. Ingeborg Mathilde Gustava Schøyen (1870–1944) fra Kristiania, seks sønner (Arvid, Gunnar, Reidar, Trygve,

Birger og Sigurd). Gudbrand Karlsen ble seinere landhandler og hotelleier i Kroksund (gnr. 16/8).

* Nils (f. 1866), konfirmert 1881.

* Martin (f. 1870), konfirmert 1885, i 1900 handelsbetjent hos sin eldre bror i Kroksund.

* Anne Marie (1871–1873), død 2½ år gammel, begravet ved Hole kirke 17. januar 1874.

* Anne Marie (1873–1874), født 17. november 1883, hjemmedøpt 7. januar 1874 av jordmor Kari Koksruideie, men døde før kirkedåpen.

* Anne Marie (f. 1875), g.m. Josef Jonassen, seinere eiere av Garntangen.

Garntangen 1963, med Vik skole og Hole herredsbuss i bakgrunnen.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

I 1900 satt Karl Gulbrandsen (fisker og gårdbruker) og kona Anne alene på Garntangen. De hadde ku og noen høner, og dyrket korn, poteter, grønnsaker og frukt på bruket.

Da Garntangen ble fraskilt i 1869, ble det i panteboka anført at bruket «angivelig er solgt til Nils Svendsen, og givet skyld 15 skilling». Om kjøpekontrakten ikke ble underskrevet eller om den ble misligholdt slik at eieren av hovedbølet har tatt eiendommen tilbake, kan vi ikke se av kildene, men i desember 1911 er det i hvert fall utstedt skjøte på Garntangen fra Martin og Engebret Pedersen Gjesvold til Anne Marie Karlsen for 1.500 kroner, med livøre til hennes foreldre Anne Nilsdatter og Karl Gulbrandsen. Karl døde i 1927, og Anne i 1928.

Anne Marie Karlsen (f. 1875) var gift med Josef Jonassen (1874–1937), sønn av misjonær N. Jonassen på Herøya i Steinsfjorden.

Garntangen rundt 1960, med kiosken som ble startet av Ingeborg og Gunnar Elvigen i 1955.

I 1924 ble fraskilt eiendommen Solstrand (bnr. 15) og i 1927 Odden (bnr. 16), hvoretter Garntangens skyld ble redusert til 11 øre. Den 21. april 1932 ble Garntangen solgt ved tvangsauksjon til kjøpmann A.I. Halvorsen i Hønefoss for 7.800 kroner. Han leide ut til metodistprest i Hønefoss, Hagbart Elvigen (1876–1947), opprinnelig fra Elvika i Norderhov, som nylig var kommet hjem etter et lengre opphold i Amerika (han utvandret i 1903). I januar 1934 overtok hans kone Ragnhild Elvigen (1883–1959) eiendommen ved auksjonsskjøte for 8.300 kroner. Da hadde hun allerede drevet kiosk på eiendommen i et par år. Hagbart Elvigen skaffet seg biinntekt gjennom fiske, og var en periode formann i Steinsfjorden Fiskeforening, og han bygde et mindre utklekkingsanlegg på Garntangen.

I årene 1939–1953 ble flere mindre eiendommer utskilt fra Garntangen: Haugli (bnr. 17) og Fjordgløtt (bnr. 18) i 1939, Fjeldbu (bnr. 22) og Rabben (bnr. 23) i 1949, og Knausen (bnr. 24) og Toppenhaug (bnr. 25) i 1953. Dermed var Garntangens skyld redusert til 1 øre.

Ragnhild og Hagbart Elvigen var barnløse. I februar 1957 ble Garntangen overtatt av Hagbart Elvigens brorsønn Gunnar Elvigen for 45.000 kroner. Han hadde da allerede leid eiendommen et par år.

Gunnar Elvigen (1908–1997) var gift med Ingeborg Persbråten (f. 1915) fra Tyrstrand. De har to barn:

* Lillian (f. 1933), g.m. Tor Gabrielsen, Oslo, ingen barn.

* Elisabeth (f. 1937), g.m. Arnulf Neste, Oslo, én sønn: Arild f. 1964.

Ingeborg og Gunnar Elvigen drev kiosk og gatekjøkken på Garntangen i 23 år, inntil de i 1978 leide ut lokalene til Morten Hal-

stensen, som fortsatt driver der. Etter Gunnar Elvigens død i 1997 eies eiendommen av Ingeborg Elvigen.

Jordet gnr. 193/6

I 1858 ble det fra Nordre Gjesval (østre gården) fraskilt en parsell som til daglig ble kalt Jordet (seinere bnr. 6). Eiendommen ble av eieren Hans Jordet solgt til svogeren Magnus Olsen (f. 1828 på Skinstad i Modum), som var gift med hans søster Inger Hansdatter (1828–1912). De hadde fire sønner: Ole (f. 1853), Hans (f. 1855, gift 1881 med Helle Halvorsdatter), Kristian (f. 1858), og Edvard (f. 1860, g. i Amerika i 1888, fem barn).

I 1865 bodde Magnus Olsen (38, f. i Modum, gårdbruker, selveier og skomaker) i Jordet med sine tre sønner Hans (11), Kristian (8) og Edvard (6), og sin svigermor, føderådskona Kristine Hansdatter (82, enke). Magnus' kone Inger Hansdatter er ikke nevnt i tellinga (antagelig bortreist), og det er heller ikke eldste sønn Ole (trolig død som barn). Denne grenen av familien utvandret seinere til Amerika.

I Jordet hadde de i 1865 ei ku og 3 sauer, og de sådde $\frac{1}{8}$ tønne bygg, $\frac{1}{8}$ t. blandkorn og 1 t. poteter. Som innerster bodde der Hans Hansen (43), som året i forveien hadde solgt den østre gården av Nordre Gjesval til Johannes Landén, med sin andre hustru Inger Hansdatter³⁵ (61), og hans barn fra første ekteskap Hans Peder (10) og Karen Marie (7). Som innerster samme sted, men med egne husholdninger, levde Hans Jordets ugifte søstre Elisabeth (45) og Kirsti (40).

I 1900 er det Hans Jordets datter Karen Marie (f. 1859) og hennes mann Jørgen Knutsen (f. 1861, gårdbruker og hesterøtter til fjells) fra Rørvika som bor i Jordet med sine barn Karen Elise, Petter, Jørgine, Johan og Karl Otto. De hadde overtatt bruket i juli 1896 for 300 kroner, trolig hadde de tidligere eierne samme år reist til Amerika.

Jørgen Knutsen Gjesvold og Karen Marie Hansdatter hadde 10 barn:

* Inger (1881–1975), g.m. Arne Arhol (1881–1963), Oslo, seks barn: Kristine, Alvilde, Ingrid, Lilly, Asbjørn og Marit.

³⁵ Hun er kalt Inger Hansdatter Espelind i en avisartikkel av A. Lagesen i Ringerikes Blad 5. februar 1923. En Hans Espelind eide Gomnes gnr. 39/11 fra 1858 til i begynnelsen av 1880-årene, i dag en del av gnr. 218/10 Tyribakken. Gudbrand Gunvaldsen Sanna (husmann i Sanna under Søndre Gjesval) eide en halvpart i en «Udhugstret i Hans Espelinds Skovstykke paa Krogskov» da hans bo ble tatt til skiftebehandling i 1865.

* Kristian (1883–1943), drosjeeier, bosatt i Oslo, ugift (seinere eier av Jordet).

* Hans (1885–1975), ugift, i 1900 gårdsgutt på Bjørke i Steinsfjordingen, utvandret seinere til Alberta i Canada, hvor han slo seg ned som farmer.

* Karen Elise (1887–1963), g.m. Nils Hammerengen (Framdal), Åsa, seks barn: Hans, Karen, Anette, Jørgen, Else og Viktor (adoptivsonn).

* Petter (1890–1970), utvandret i 1911 til Canada, farmer, «tok en seksjon land (2.500 mål) med svart åkerjord»³⁶, gift med Ethel, to barn.

* Jørgine (1892–1968, gift i 1913 med Engebret Hansen Askilsrud fra Åsbygda, tre barn: Kari, Åse og Hans.

* Johan (1895–1972), jerndreier, g.m. Carla, bosatt i Oslo, tre barn: Tor, Finn, John.

* Karl Otto (1897–1983), ansatt ved Viul Tresliperi, g.m. Jenny Elfride Klavåsen fra Tyrstrand, én sønn Rolf (f. 1929), bosatt i Almebakken ved Hønefoss.

* Ninni (1902–1989), tvilling med Tilla, utvandret til Canada, g.m. Anton Thompson (svensk), tre barn: Ronald, Thelma og Norma.

* Tilla (1902–1976), tvilling med Ninni, utvandret til Canada, g.m. Gabriel Stensrud, fire barn: Otto, Karen, Elisabeth og Danna.

Jørgen Knutsen Gjesvold (Jordet) og Karen Marie Hansdatter med de to yngste av sine 10 barn, tvillingene Tilla (t.v.) og Ninni (f. 1902) som begge utvandret til Canada.

I 1911 døde Jørgen Knutsen Gjesvold, og Karen Hansdatter fikk uskiftebevilling og solgte i desember s.å. Jordet til sin sønn Kristian Jørgensen Gjesvold for 2.000 kroner, med livøre til seg selv samt

³⁶ Notat av Jon Guldal (i Hole bygdearkiv).

forsørgelse av de tre minste barna Karl, Tilla og Ninni, av samlet 5-årlig verdi 2.000 kroner.

Kristian Jørgensen Gjesvold satt med eiendommen til mai 1924, da han solgte den til Eva Rasmussen for 5.000 kroner. I desember 1928 solgte Eva Rasmussen med samtykke fra overformynderiet den videre til Johan Larsen Høgstaket for 7.000 kroner. I skjøtet ble anmerket at eiendommens uthus muligens stod litt inne på Jacob Lundbergs eiendom, og i november 1932 ble det tinglyst en påtegning fra Lundberg om at husene da var flyttet.

Johan Larsen Høgstaket eide Jordet i 6 år, inntil han i mars 1935 solgte eiendommen til Otto Landén for 5.400 kroner. Otto Landén bodde da på naboeiendommen Vilhausen, men flyttet til Jordet hvor han bodde til sin død i 1954, da eiendommen i henhold til testamente fra 1949 ble overdratt til nevøen Thorleif Landén (f. 1906), sønn av Otto Landéns bror Thorvald.

Thorleif Landén var utdannet konditor, og arbeidet i en årrekke som førstekonditor på Ritz i Oslo. Han var gift med Louise Lunne fra Vardal. De hadde ingen barn, og 11. oktober 1978 ble Jordet overdratt ved arveskjøte til hennes nevøer Gunnar Lunne (f. 1945) og Rolf Bjerke (f. 1943), med rett for Louise og Thorleif Landén til å bruke eiendommen så mye de ønsker uten vederlag.

I 1999 solgte Lunne og Bjerke eiendommen til Prowa-gruppen A/S, som planlegger et boligområde med 19 moderne boliger på det tidligere småbruket.

Nystua gnr. 193/10

Den tidligere husmannsplassen Nystua ble i 1894 utskilt fra Nordre Gjesval (østre gården), og i 1896 solgt til husmannen Hans Thomassen (1852–1915) og hans kone Gyda (Gina) Engebretsdatter (1856–1944, f. i Åmot i Østerdalen). De hadde tre barn:

FØRST AFRIKA, SÅ AMERIKA

I 1903 reiste Hans Thomassen med sin kone og to sønner til Sør-Afrika sammen med nevøen Karl Otto Landén. De reiste via England med seilskute fra Hull, og ankom til Durban 9. juni 1905. I Afrika arbeidet de som snekkere, blant annet bygde de misjonsstasjoner, mens Gina drev pensjonat i Durban. Yngstesønnen Thomas ble syk av malaria og døde i 1905, bare 19 år gammel, og ble gravlagt i Afrikas jord. Da reiste Gina og Hans Thomassen hjem til gamlelandet, mens Christian Thomassen og Karl Otto Landén ble igjen i Afrika et års tid før de tok seg over til Amerika i 1906. Christian Thomassen betalte 7 pund for reisen, og kom til Mobile i Alabama, hvor han var med og bygde jernbanestasjonen i byen. Derfra dro han i 1907 til Chicago, hvor han traff Marie Oline Andersen fra Oslo, som han giftet seg med. De fikk to døtre, og flyttet i 1914 tilbake til Norge.

Gyda (Gina) og Hans Thomassen i Nystua. De reiste til Sør-Afrika i 1903, hvor Hans livnærte seg som snekker og Gina drev pensjonat (de reiste tilbake til Norge i 1905).

* Christian (1879–1960), snekker, g.m. Marie Andersen, to døtre: Mabel og Nancy (se nedenfor).

* Karen Thorine (f. og d. 1883). Hun ble født 16. februar og begravet 2. april 1883. Som dødsårsak er «Kighoste» anført i kirkeboka.

* Thomas (1886–1905), døde av malaria under familiens opphold i Durban, og ble gravlagt der.

I 1900 bodde Gina og Hans Thomassen i Nystua sammen med Ginas datter Anna (f. 1875 i Åmot i Østerdalen), i folketellinga nevnt som stuepike.³⁷ Av sønnene arbeidet Thomas i 1900 som tjenestegutt hos major Brandt på Storøya, mens Christian var snekkersvenn på Hønefoss Brug, og losjerte hos «Snedkeriformand» Petter Paulsen i Ullerålgata i Hønefoss.

Christian Thomassen (kalte seg siden Thompson) giftet seg i Chicago i 1908. Hans kone Marie Oline var datter av Marthe Kjeserud fra storgården Kjeserud på Slitu ved Mysen og hennes mann Anton Andersen. Marthe hadde pådratt seg foreldrenes vrede ved å gifte seg med tjenestegutten Anton, og de måtte derfor forlate Mysen og flytte til Oslo. 16 år gammel reiste Marie Oline alene til Amerika, til broren Ole som hadde reist året i forveien, og på den andre siden av havet traff hun Christian Thompson. De fikk to døtre (begge født i Amerika):

* Mabel Christine (1909–1977), g.m. Håkon Hæhre (1909–1979) fra Hønefoss, bosatt i Prinsens gate i Hønefoss, én sønn: Dag Roar f. 1933 (seinere eier av Nystua, se nedenfor).

³⁷ Anna ble født før Gina traff Hans Thomassen. Hun ble seinere gift med Iver Kleiva fra Hole og flyttet til Lier, hvor Iver var sveiser, flere barn.

* Nancy (1911–2000), g.m. Hedvald Kristiansen fra Hofsfoss, bosatt på Storløkka, én sønn: Tom Sverre, f. 1949.

I 1914 var Marie og småjentene på ferietur til Norge, men så brøt verdenskrigen ut og det ble farefullt å reise tilbake. Da kom Christian i stedet over til Norge, og familien bosatte seg i Kroken i nordre Hønefoss. Christian Thompson fikk jobb som modellsnekker ved Follum Fabrikker, hvor han arbeidet i en årrekke.

Hans Thomassen døde av lungebetennelse etter å ha gått gjennom isen på Steinsfjorden under isfiske i 1915, og Gina ble boende alene i Nystua i nær 30 år. Hun var flink til å lage mat, og gikk mye rundt på gårdene og kokte for folk. I august 1941 overdro hun eiendommen til sønnen Christian for 3.000 kroner. Gina døde i 1944, og familien i Hønefoss brukte deretter Nystua som feriested. Ved gaveskjøte av 8. januar 1960 overdro Christian Thompson Nystua til datteren Mabel Hæhre. I 1966 ble huset og låven på eiendommen fraskilt (gnr. 193/31 Nystuen II) med en tomt på 1173 m², og gitt til sønnen Dag Roar Hæhre, som i oktober

Thomas Thomassen (19) ble syk av malaria og døde i Sør-Afrika i 1905. Her er foreldrene Gina og Hans Thomassen ved sønnens bære i Durban. Bak farens venstre skulder står deres eldste sønn Christian, og ved hans venstre side Karl Otto Landén.

– KUNNE MER ENN SITT FADER VÅR ...

Gina Thomassen var «uægte» barn, og vokste opp som legdeunge på Mellegården i Østerdalen. Hun var bare 5–6 år gammel da hun måtte ut i skogen og gjete, og fortalte siden om hvordan de skremte ulv og bjørn vekk fra buskapen ved å slå på blekkspann, når udyra ble for nærgående. Som 11-åring ble hun budeie på setra, og fikk oppleve at en bjørn slo i hjel en kvige på setervollen. Av en gammel legdekall hadde hun lært å «gjøre åt for vred» (reduere hevelse etter ankelvridning o.l), og hun drev også med annen helbredelse av mennesker og dyr. Når det ble varmt om sommeren, kledde Gina på seg mer klær, for å holde varmen ute. Kanskje noe hun hadde lært i Afrika? Hun eide både svarteboka og en spesiell kokebok, som ingen har klart å spore opp etter hennes død.*

* Opplyst av hennes oldebarn Dag Roar Hæhre.

1979 også overtok resten av eiendommen, Nystua gnr. 193/10.

Dag Roar Hæhre (f. 1933, ingeniør) er gift med Maren Johanne f. Lehne (f. 1933), datter av Harald Tidemann Lehne og Karen f. Henriksen, Hønefoss. De har to barn: Hans Christian f. 1969 og Inger Marie f. 1971. Maren Johanne og Dag Roar Hæhre bor i dag på gnr. 193/31 Nystuen II, mens datteren Inger Marie Hæhre bor på gnr. 193/10 Nystua, i et hus som foreldrene bygde i 1969.

Strand gnr. 193/12

Den tidligere husmannsplassen Strandjordet ble utskilt fra Nerigarden Nordre Gjesval i desember 1910, og i februar 1911 solgt til Kristian Andersen Gjestvold for 11.000 kroner. Med i kjøpet fulgte skogteigen Danmarksstykket ved Sundvollen. Kristian A. Gjestvold var tidligere eier av Søndre Gjesval gnr. 15/1, som han i april 1910 hadde solgt til Johan Paulsen Løken for 26.000 kroner.

Kristian Andersen Gjestvold (1855–1934) var gift to ganger, første gang med Anette Erichsen Lilleby (1862–1900). De fikk én sønn Anders (1897–1971), som ble gift med Anna Johannessen Borgen (1897–1985). Anna og Anders fikk to barn:

* Liv (f. 1934), g.1 m. Frank Rensvold (skilt 1973), g.2 m. Arne Blom f. 1926, bosatt i Haug, én datter Anette f. 1979.

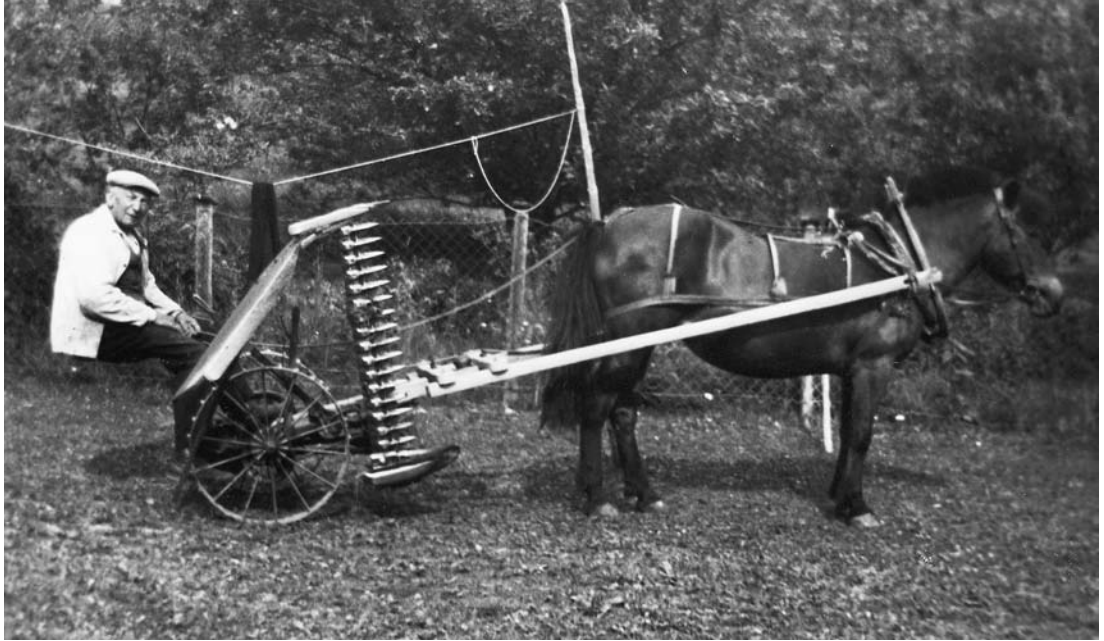
* Gerd (f. 1938), g.m. Sverre Omang (siden skilt), fire barn, bosatt i Oslo.

Etter Anettes død i 1900 giftet Kristian seg igjen med Lina Larsdatter Haagenrud (f. 1864) fra Åsa. De fikk én datter Esther (f. 1903, g.m. Sverre Gulbrandsen, Oslo).

Lina og Kristian Gjestvold bygde nytt våningshus og låve på Strand, og bodde der sammen med hans sønn Anders og deres felles datter Esther. Rundt 1920 leide de bort huset til dr. Schjong i Hønefoss, som brukte det til feriested i et par år. Selv flyttet de til Åsa, hvor de hadde kjøpt en liten eiendom, Støa. Flyttelasset ble kjørt av naboen Hans Bye, med hest og slede over Steinsfjorden.³⁸ I august 1923 solgte Kristian A. Gjestvold sin eiendom Strand til Hans A. Løken for 28.000 kroner. Sju år tidligere, i 1916, hadde han solgt skogteigen Danmarksstykket til Ole Blyberg for 14.000 kroner.

Hans Andersen Løken (1866–1944) var sønn av Anders Hansen Løken og hustru Gunhild Mathea Jensdatter Ullern. Etter farens død i 1911 eide og drev han Nedre Løken i Hole. Han var gift med Ågot Gusgaard (1889–1984). Ågot og Hans Løken var barnløse, og de bygde ny hovedbygning i laftet tømmer på Strand og drev

³⁸ Johannes Bye (januar 2000).

pensjonat der i en årrekke.³⁹ Etter Hans A. Løkens død giftet Ågot seg igjen med Lars N. Fjeldstad på Vestre By, og den 10. juli 1946 solgte hun, som enke og enearving etter Hans A. Løken, eiendommen Strand til Sverre Gomnæs for 50.000 kroner.

Sverre Gomnæs (1906–1968) var fra gården Søndre By på Røyse, og var gift med Olga Synnøve Kjos (f. 1914), datter av Karine og Johannes Kjos. De har én sønn, Svend (f. 1948).

Olga og Sverre Gomnæs fortsatte pensjonatdriften på Strand fram til 1952, da lokalene ble leid ut til Hole kommune. Her var det kontorer for en del av kommuneadministrasjonen, inntil Hole herredshus stod klart i 1955. Jordveien ble brukt til å dyrke frukt og bær.

I mars 1976 overtok sønnen Svend Gomnæs (f. 1948) eiendommen. Han er ingeniør, og arbeider i dag i Vang kommune i Valdres. Han var gift med barnevernspedagog Kari Lise Moløkken (f. 1950), datter av Leif Moløkken og Aase f. Lærum i Hønefoss. De er siden skilt, og har to døtre:

* Lina (f. 1973), g.m. Bjørn Gunnar Karlstad, eiere av naboeiendommen (gnr. 193/34).

Kristian Gjestvold (1855–1934) var tidligere eier av Søndre Gjesval bnr. 1 da han i 1911 kjøpte Strand. Rundt 1920 flyttet han med sin familie til Stoa i Åsa.

³⁹ Tømmermann var Hans Sundøen, som satte opp bygget med hjelp av tre sønner (deriblant Einar, seinere ordfører i Hole).

© Fotograf Marit Fagerli

Strand

* Aase Synnøve (f. 1970), g.m. Magne Lohre, bosatt på Follum ved Hønefoss, to barn: Thor Sverre (f. 1992) og Karoline (f. 1995).

Siden 2000 har Kari Lise Moløkken Gonnæs vært eier av Strand. Det gamle våningshuset på eiendommen brant i 1994, og nytt ble bygd samme år. En gammel låve ble revet i 1988, og ny bygd samme år (påbygd 1996).

14/14 Vilhausen

Vilhausen ble utskilt fra Nordre Gjesval (østre gården) i mai 1921, og av eierne Inger Marie og Hans K. Bye solgt til hennes bror Karl Otto Landén (1875–1955) for 500 kroner. På eiendommen stod da et hus som var halvparten av det gamle våningshuset på den østre gården. Karl Otto Landén solgte i november 1947 Vilhausen til sin søstersønn Johannes Bye (f. 1919), som makeskiftet eiendommen med sin søster Grethe Hodt (f. 1921), daværende eier av den østre gården. Han fikk i stedet en tomt ved Gamleveien (Høyby gnr. 14/30), hvor han bygde enebolig. I mai 1960 ble gnr. 14/14 Vilhausen sammenføyd med gnr. 14/5 Nordre Gjesval til ett bruk. Huset i Vilhausen ble revet i 1987, og på tomten ble reist kårbygning (se gnr. 193/36).

193/15 Solstrand

Solstrand ligger mellom E 16 og Steinsfjorden på nedsiden av

Strand, utskilt fra Garntangen i 1924, og i oktober 1925 overdratt fra Garntangens eiere Marie f. Karlsen og Josef Jonassen til hennes brorsønn Reidar Karlsen uten vederlag. Reidar Karlsen satte opp et bolighus på eiendommen, hvor hans foreldre Mathilde og Gudbrand Karlsen levde sine siste år.

Reidar Karlsen (1899–1981) var ansatt ved Hole E-verk, og gift med Øllegård Marie Nilsen (1910–1983) fra Asker. De har én datter, Astrid Margrethe (f. 1943), som overtok eiendommen i 1983. Hun er gift med Egil Strand (f. 1939), eier av Søhol gnr. 208/9 i Hole, og de har to barn: John Reidar (f. 1967) og Anne Lena (f. 1969).

Astrid Margrethe Strand eide eiendommen i 10 år, og solgte den 11. mars 1993 til Solveig Thorvaldsen Aschim (f. 1950) fra Hønefoss. Hun var gift med Kjell Aschim fra Hen (siden skilt), og de har tre barn: Øystein (f. 1977), Kjetil (f. 1980) og Mari (f. 1984).

193/16 Odden

Odden er en fritidseiendom som ligger mellom E 16 og Steinsfjorden vest for Garntangen, utskilt fra Garntangen i oktober 1927 og solgt til ingeniør Sigurd W. Rosenberg for 1.600 kroner. Siden august 1995 har Nina Lill Hansen (f. 1966) fra Oslo vært eier.

193/17 Haugli

Haugli ligger på østsida av Strand og sør for E 16, og ble utskilt fra Garntangen i 1939 og solgt til Kåre Karlsen (1908–1974) for 1.000 kroner. Han var gift med Martha Løken Bjerketangen (1899–1987). De var barnløse, og ble siden skilt. 5. august 1950 overtok Martha Karlsen eiendommen, og bodde her til sin død i 1987, da den iht. testamente ble overtatt av hennes søster Maren Aspholt (1914–2000) fra Haug. Hun skjøtet samme dag eiendommen over til sin sønn Svein Aspholt (f. 1946), som brukte den som fritidsbolig i noen år før han solgte den til Bo Leivestad, som i mai 1994 solgte den til Gary Kandela (f. 1962). Siden mai 1999 har Synnøve Henriksen (f. 1947) eid eiendommen. Hun er fra Oslo og arbeider som omsorgsarbeider. Hun har en sønn, Chris Aleksander (f. 1976).

193/20 Svingen

Svingen var en eiendom ved krysset mellom Gamleveien og bygdeveien mot Røyse, bedre kjent som Vikssvingen, og ble utskilt fra Gjesvik gnr. 14/11 i 1945. Her lå landhandleriet til Carl Emil Arnesen, som i 1941 ble overtatt av hans sønn Frithjof Gjesvik. Landhandleriet ble nedlagt i 1945, og 6. november 1946 ble eiendom-

men solgt for 25.000 kroner til Hole Samvirkelag, som seinere drev forretning der til 1958 da samvirket bygde ny forretning på Vik. I 1967 ble Svingen overtatt av Ringerike Samvirkelag, før eiendommen i januar 1985 ble solgt til Hole kommune for 14.000 kroner (kommunen kjøpte samtidig gnr. 193/11 Gjesvik for 340.000 kroner, og eiendommene ble deretter sammenføyd til én med gnr. 193/11). Bygningen som stod på eiendommen, ble revet i slutten av 1980-årene.

193/22 Fjeldbu

Fjeldbu er en fritidseiendom på 1,8 dekar som ligger mellom E 16 og Steinsfjorden ved siden av Garntangen, utskilt fra denne i 1949 og solgt til Odd Sønstegaard (f. 1913) for 1.000 kroner. Siden 1975 har Per Øystein Hansen (f. 1932) fra Jar i Bærum vært eier.

193/23 Rabben

Rabben ligger på sørsida av E 16 mellom Strand og Garntangen, utskilt fra Garntangen i 1949 og solgt til Hole kommunale E-verk for 6.000 kroner. E-verket satte her opp bestyrerbolig og et lager/verkstedbygg, og boligen ble siden brukt som funksjonærbolig. 20. oktober 1987 ble eiendommen solgt til Odd Tuvsjøen fra Røyse, sønn av Ottar Tuvsjøen og hustru Borghild f. Sæter på Søndre Gornes.

Odd Tuvsjøen (f. 1957) er gift med Elin Gulbrandsen (f. 1961) fra Hønefoss, og de har én datter Julia (f. 1992). Odd Tuvsjøen har to sønner fra et tidligere samboerforhold: Daniel (f. 1985) og Kim André (f. 1986). Han bygde om den tidligere verkstedbygningen til kontor og lager for importfirmaet som han driver, og i september 1990 ble denne fraskilt med nytt gnr. 193/34 (se nedenfor). I juli 1993 solgte han Rabben til Grete f. Sanner og Knut Arve Skaalvik, for å ta over Elins barndomshjem på Tolpinrud ved Hønefoss.

Knut Arve Skaalvik (f. 1964) fra Sundvollen arbeider som saksbehandler ved ABB i Hønefoss, mens Grete Sanner Skaalvik (f. 1966) er sykepleier (hun er fra Røyse). De har to barn: Jørgen (f. 1993) og Edvard (f. 1998).

193/24 Knausen

Knausen ligger på sørsida av E 16 mellom Strand og Garntangen, utskilt fra Garntangen i 1953 og solgt til Wilhelm Løken (f. 1901) for 4.160 kroner. Wilhelm Løken var bestyrer av Hole kommunale E-verk og bodde i bestyrerboligen på naboeiendommen Rabben. I slutten av 1950-årene bygde han bolig på Knausen, som han siden leide ut. I 1958 ble 250 m² kjøpt til fra naboeiendommen Topp-

haug for 300 kroner. I august 1974 ble Knausen overtatt av sønnen Steinar Oliver Løken (f. 1933). Steinar Løken vokste opp på nabo-eiendommen Rabben, men er bosatt i Lier og har aldri selv bodd på Knausen. Hans mor, Bjarnhild Løken, bodde der i noen år, men den er ellers blitt leid bort til andre. Den 21. juni 1995 solgte Steinar Løken Knausen til Ulf Haglund, som hadde leid huset siden 1989.

Ulf Haglund (f. 1953) er fra Haglund i Hole, og var gift med Gudrun f. Marthinsen fra Lier (siden skilt). De har to barn, som begge bor hos faren i Hole: Hanna (f. 1981) og Erik (f. 1984). Ulf Haglund har arbeidet som ambulansesjåfør, fram til han ble utsatt for en trafikkulykke i 1998.

193/25 Toppenhaug

Eiendommen ligger vis-à-vis Garntangen kiosk, på berget på sørsida av E 16, og ble utskilt fra Garntangen i februar 1953 og solgt til Ingmann Jacobsen for 3.519 kroner.

Ingman Jacobsen (1911–1960) var fra Gildeskål i Nordland, og var gift med Ruth Margrethe Skaar (1918–1985) fra Kongsberg. Paret hadde tidligere arbeidet på Sundøya i Hole, han som kjøkkensjef og hun som koldjomfru, før de flyttet til Veitvedt i Oslo. Han var deretter i en årrekke kjøkkensjef på M/S Blenheim som trafikkerte ruta Oslo–Newcastle. Da Ingman Jacobsen ble syk, kjøpte de tomt i Hole for å flytte tilbake hit.

Ruth og Ingman Jacobsen fikk to barn:

* Knut (1944–1997), g.m. Eva Solli (siden skilt), bosatt i Oslo/Kongsberg, én datter Line f. 1965.

* Liv (f. 1947), g.m. Jon-Erik Henriksen fra Sarpsborg, bosatt på Greåker, to barn: Erik f. 1966 og Tone f. 1968.

Ingman Jacobsen døde i 1961, like før huset på Garntangen var bygd ferdig, og Ruth Jacobsen ble sittende i uskiftet bo til sin død i 1985. I desember 1985 ble eiendommen solgt til Liv Bæra og Endre Grøtnæs for 630.000 kroner.

Liv Bæra (f. 1959, fra Ål i Hallingdal) arbeider som fysioterapeut, mens Endre Grøtnæs (f. 1959, fra Hønefoss) er byggtapetserer. De har to barn: Anders (f. 1988) og Mikal (f. 1991).

193/26 Haugstua

Haugstua er den tidligere husmannsplassen Hagahaugen, som i 1957 ble utskilt fra Nordre Gjesval og overdratt til Elsa Lundberg (f. 1926), datter av Anna og Jacob Lundberg. Den gamle husmannsstua er siden pusset opp, og brukes som fritidsbolig.

193/27 Blåsbort

Eiendommen Blåsbort er bygningsmassen og gårdstunet på den tidligere Nerigarden av Nordre Gjesval, som i januar 1957 ble utskilt fra hovedbølet. Ved skjøte av 15. januar 1985 ble den av gårdens eier Per Lundberg overdratt til hans tre søsken Erik (1917–1987), Martin (1921–2000) og Elsa Lundberg (f. 1926). Etter brødrenes død eies eiendommen av Elsa Lundberg (eieren av bnr. 1 har forkjøpsrett).

193/30 Høyby

Høyby ble utskilt fra Nordre Gjesval (østre gården) i 1959, og overtatt av Johannes Bye (f. 1919) ved makeskifte med hans eiendom Vilhausen (gnr. 14/14). På Høyby bygde Johannes Bye enebolig, og her bodde hans mor Inger Marie de siste årene før hun døde i 1966 (faren Hans Bye døde i 1961).

Johannes Bye arbeidet i trygdeetaten, og var i årene 1953–1963 trygdesjef i Hole kommune. Fra 1964 og til han ble pensjonist i 1989 var han avdelingsleder ved Ringerike trygdekontor. Han engasjerte seg sterkt i Holes kamp for selvstendighet og var sentral i aksjonsutvalget i mange år. Han er gift med Gunn Hege Thøversen (f. 1925) fra Langesund, og de har én sønn, Hans Lars (f. 1967).

Johannes Bye er også eier av gnr. 208/1 Søhol med en løkke på Øskjevallsetra (gnr. 219/5), som han arvet fra sin tante og onkel Astrid og Johan Bye i 1966, samt en løkke på Sørsetra (gnr. 200/6) som han har eid siden 1952. Denne har opprinnelig tilhørt Løken gnr. 200/3.

193/34 Tomt utskilt fra Rabben

Huset på denne eiendommen er den tidligere verkstedbygningen som Hole E-verk satte opp på Rabben gnr. 193/23, og som eieren av Rabben, Odd Tuvsjøen, bygde om til kontorer. Med en tomt på 0,9 dekar ble huset fraskilt i september 1990, og 2. november 1994 solgt til Lina Moløkken Gommæs (f. 1973, førstepostbetjent), datter av Kari Lise og Svend Gommæs på naboeiendommen Strand, og hennes mann Bjørn Gunnar Karlstad (f. 1972, bilmekaniker, fra Oppsal i Oslo).

193/35 Nordre Gjesval

Denne eiendommen er det gamle gårdstunet på Nordre Gjesval gnr. 193/5 (østre gården). Da jordveien til dette bruket ble kjøpt av eieren av Nordre Gjesval gnr. 193/1 Per Lundberg i 1991, ble våningshuset, låven og en del av hagen fraskilt med tomt på cirka 3,1

dekar. Eiendommen eies i dag av Inger Marie Holm (f. 1949), hvis mor Grethe Arnesen (f. 1921) bor på eiendommen (se omtale av gnr. 193/5 Nordre Gjesval).

193/36 Blåveisen

Dette er tomte til det tidligere Vilhausen, (bnr. 14, se ovenfor) som ble revet i 1987 da daværende eier av gnr. 193/5 Nordre Gjesval (østre gården) Inger Marie Forsmann og hennes mann Tor Forsmann bygde kårbygning på tomte. Da jordveien på gården ble fraskilt og solgt i 1991, ble også kårbygningen fraskilt med en tomt på 4,6 dekar og solgt til Egil Imre Ludmann (f. 1965) fra Sundvollen. Han er gift med Merete Iversen (f. 1963) fra Lillehammer, og de har to barn: Magnus (f. 1998) og Vegard (f. 2001). Egil Imre Ludmann er salgsingeniør. Merete Iversen Ludmann er lærer, og har siden 1998 vært rektor på Vik skole.

193/37 Haugen

Haugen ligger på Hagahaugen øst for Jordet, og har tilhørt hovedbølet gnr. 193/1 Nordre Gjesval. Her ble det i 1980 satt opp kårbygning, som i 1992 ble godkjent fraskilt med en tomt på 2,2 dekar. Da gården i april 1992 ble overdratt til Signe og Per Lundbergs eldste datter Aud Mørck, beholdt de tidligere eierne Haugen, og har siden vært bosatt der.

Våren 2001 ble Haugen overdratt til Signe og Per Lundbergs døtre Gro Lundberg Færden (f. 1957) og Liss Lundberg Bakke (f. 1954), med borett for foreldrene i deres levetid.

OLDFUNN

På Søndre Gjesval er det funnet en steinøks som er brukket ved skafthullet, samt en øks av jern som trolig er fra vikingtida. Øksebladets lengde er 14,4 cm, men på grunn av misforhold mellom det kraftige skafthullpartiet og det spinkle bladet, så tror arkeologene den har vært en god del større. De to øksene ble levert til Oldsaksamlingen i 1962 av gårdens eier Nils Gjesvold.*

* Oldfunnene på Søndre Gjesval har følgende registreringsnumre i Oldsaksamlingen: C30600 og C30753.

EN VILLSTYRING

Han var nok en villstyring i mer enn én forstand, Torstein Gjesval. I 1557 fikk han bot på 6 daler for hor, og i 1560 hadde han hogd en finger av Ola Rakkestad, og ble på tinget dømt til å betale 5 daler og ei ku. Samme år måtte han ut med ytterligere 7 daler til øvrigheten, for «halvt hor som han bedrev med sin pike». * Torstein var ikke bruker av Søndre Gjesval, kanskje var han tjenestekar eller sønn av bygselmannen. Bøtene han fikk, svidde nok på pungen!

* Norske Lensrekneskapsbøker 1548–1567, bind I s. 70 og bind II s. 47 og 146 (etter Eyvind Fjeld Halvorsen).

Den gamle kongeveien over Gjesvalåsen er Søndre Gjesvals grense mot nord. I sør ligger Fekjær-gårdene, i øst Rudsødegården og Kroksundødegården, og i vest Løken. I 1542 hørte både Søndre og Nordre Gjesval til Mariakirkens «kommune» (prestenes felles bordhold) i Christiania. Mariakirken var kongens egen kirke, og de forskjellige embeter ved kirken eide hver sine eiendommer som de bygslet ut til leilendinger. Inntektene de fikk av gårdene ble brukt til den daglige driften av embetet.

Søndre Gjesval hadde i 1542 ei skyld på 1 skippund 15 lispund (35 lispund), som i sin helhet ble eid av Mariakirkens kommune. I 1549 var det «Hr. Klemmet med vikar»,¹ altså en av prestene og hans vikar, som hadde inntektene av Søndre Gjesval.

På 1500-tallet ble den nye jordebokskatten føring innført. Den delte gårdene inn i gårdsklasser (fullgårder, halvgårder og ødegårder). I 1577 var Søndre Gjesval halvgård. I 1595 var skylda fortsatt 35 lispund, og den ble betalt til kantor M. Klaus Berg. Han hadde hatt inntektene siden 1578, etter salige hr. Klemmet Persson, som var kantor før ham.² En kantor var en kirkelig tjenestemann som i byene hadde ansvaret for kirkemusikken, ledet kirkekoret o.l. Til langt ut på 1800-tallet var kantoren også lærer ved latinskolen.

I skattemanntallet 1612 og i årene som fulgte var TORE GJESVAL bruker av Søndre Gjesval, som fra samme år var fullgård. Tore var bygselmann utover i 1620-årene, men fra 1628 het brukeren JON GJESVAL, som i 1631 betalte bygningsskatt (innkrevd 1593–1644 til bygging av Akershus festning). I 1647 var det landkommisær og stiftsskriver Johan Garmann i Christiania som var bygselrådlig, og Jon var fortsatt bruker. Men fra 1650 var det ANNE GJESVAL som hadde overtatt bygselen. Stiftsskriveren var den som førte tilsyn med kirkene i stiftet, førte jordebøker over kirkelig eiendom og regnskap over forskjellige kirkelige inntekter. Johan Garmann hadde i 1647 inntekter av i alt 11 gårder i Buskerud, og var bygselrådlig over åtte av disse. I Hole hadde han bygselen over Søndre Gjesval og Vestre Rud, og i tillegg inntekter fra By og Gomnes.

¹ Opplysningene er hentet fra jordeboka over eiendommer som tilhørte Mariakirken (1542 og 1549).

² Oslo Kapitels jordebok 1595 (etter Eyvind Fjeld Halvorsen).

Anne Gjesval kan ha vært Jon Gjesvals enke, eller de ble skilt rett før 1650. I 1658 ble en Jon Gjesval stevnet for gjeld på bygdetinget, men det ble opplyst at han var en fattig mann som ikke hadde noe å betale med, og derfor måtte gjøre opp for seg ved å arbeide. Vi vet ikke om Jon er den samme som var leilending på Søndre Gjesval fra 1629. Da må han ha slått seg på tømmerhandel etter å ha gitt seg som leilending og skilt seg fra Anne. Øyensynlig med mindre heldig resultat.

OLA HALLVARDSSEN GJESVAL overtok som bygselmann på Søndre Gjesval i 1653, etter å ha giftet seg med den tidligere bruker ANNE RASMUSDATTER GJESVAL. Da var gården fortsatt kanonigods, og skylda var 35 lispund. I 1661 reduserte Landkommisjonen skylda til 32½ lispund, som ble betalt til kantorens kanoni. Landkommisjonen var nedsatt av kongen i 1661 for å registrere all jordeiendom i Norge, og utarbeide forslag til ny matrikkel (det siste ble seinere annullert), og i dens oppgaver får vi et inntrykk av gårdens størrelse. Av husdyr var det 2 hester, 7 kyr, 5 ungdyr og 8 sauer, og utsæden var 7½ t. blandkorn. I tiende ble det året i forveien betalt 3 t. blandkorn, ½ setting «torebygg»³ (seksradet bygg med stor kjerne som gikk for å være spesielt lett å treske), 2 settinger rug og 2 settinger erter. Gården hadde skog til ved og gjerdefang.

Ola Gjesval var lagrettemann i 1660-årene, og var en av seks skiftesmenn som foresto deling av Stein gård i to bruk i 1664. Samme år var han vitne til at Knut Larssen Svensrud slo Mathias Sass i brystet med en øksehammer hos «Anne i dalen».⁴ I prestemanntallet i 1666 var Ola Hallvardsen 42 år, og han hadde tre sønner: Rasmus (10), Nils (8) og Per (6 ½).

Ola Hallvardsen var sønn av Hallvard Mikkelsen, bygselmann på Løken i Hole fra 1612. Løken var bygselgods under Nonneseter kloster i Oslo, og i skatteliste for kontribusjonsskatten i 1650 var det Ola Hallvardsen (nevnt som «sønn») som utredet skatten for gården. I skiftet etter Olas avdøde kone Anne Rasmusdatter i 1664, kom det også fram opplysninger om at Olas familie satt på Løken. Anne kan ikke ha hatt barn i live fra sitt tidligere ekteskap da hun døde, for de ville vært arvinger i skiftet. I tillegg til de tre sønnene som er nevnt i prestemanntallet 1666, er det i skiftet nevnt en datter, Marit Olsdatter.

Ingen av Ola Hallvardsens sønner kom til å etterfølge ham som bygselmann på Søndre Gjesval. En gang mellom 1666 og 1678 har

³ 1 tønne = 12 settinger (før 1824).

⁴ D.e. Skjærdalen (tingbok for Ringerike IV 1664, s. 58 og 63). Mathias Sass på Helgeland eide mye skog ved Skjærdalen.

MAT OG ØL TIL SOLDATENE

Bøndene var i middelalderen pliktlige til å utrede penger, mat og husvære til soldater. I september 1660 fortalte Jens Sjørvoll og Ola Gjesval på bygdetinget på Tanberg i Norderhov at de hadde «holdt» en gefreiter* fra de Viths kompani, og gitt ham etter taksten 5 ort 16 skilling i penger, «det andre» i mat og øl til han sjøl og fôr til hesten. Folk på tinget fortalte dessuten at en del av de Viths dragoner i 5 måneder hadde fått mat og øl til seg sjøl og fôr til hestene, av bøndene på Ringerike.

* Gefreiter (tysk), eg. gefrider = menig soldat (korporal) som leder en underavdeling, også brukt om soldat som er fri for å utføre vaktjeneste.

ET SKIFTE PÅ GJESVAL I 1664

Den 15. april 1664 møtte lagrettemennene Syver Gjesval og Henrik Borgen på Søndre Gjesval sammen med sorenskriver Christian Thommesen for å forestå skifte, «beden aff welfornunstige Mand Olle Haluorsen at skiffte och delle huis løssøre der kunde falde hannem och samme børnn til skiffte effter hans S(alige) Hustru Anne Rasmuss datter som boede och døde paa forn. Gessuoeld».

Av skiftet får vi et bilde av hva en leilendingsfamilie eide av husdyr og løsøre midt på 1600-tallet: 9 kuer, 1 kvige, 4 ungnaut, 2 okser, 4 kalver, 5 geiter, 2 «Rissbitt» (bukker), 1 ditto unge, 7 sauer, 5 ungsauer, 3 føll (hvorav 1 blakket), 1 svin, 1 kobberkjele (veide 2 bismerpund, noe slitt), 1 striedyne, 1 gammelt «braaget tepen», 1 hodedyne, 1 liten gammel pute, 4 messing lysestaker, 4 «Hynner», 1 duk, 1 gammelt handklede, 1 putevar, 1 jernfot, 1 gammel mellomgryte, 1 bekken, 1 gammel kvern, 1 strielaken, 1 lerretslaken, 1 svart kåpe, 1 skjørt, 1 fôret trøye, 1 svart trøye, 1 grønt «florete» snøreliv, 9 tønner bygg, 1 tønne erter og 1 kvarter rug. Til slutt «bedrager sigh Al boens formue til penger»: 118 riksdaler 1 ort.

Boets gjeld listes opp som følger: Peder Hallvardsen Løken (3 rdl. 1 ort), Hans ibm.* (1 ½ rdl.), Gulbrand ibm. (1 rdl.), Nils og Gunnor ibm. (hver 1 rdl.), Torgeir Ton** (1 rdl.), Asgaut Laine (1 rdl.), Lauritz Simenssen på Bra-gernes (2 rdl. 1 ort), Ingeborg Jonsdatter (til gode lønn på 8 ½ rdl.), og til «Retten betienere» og avgifter ellers (24 rdl. 1 ort). «Naar forskr. boet schyldige giæld aff tagis i fra boens formue» står boets nettoformue på 94 ½ riksdaler 1 ort til fordeling på arvingene. Enkemannen Ola Hallvardsen fikk halvparten (47 rdl. 1 ½ ort), mens de fire barna delte resten: Sønnene Rasmus, Nils og Per fikk 13 rdl. 2 ort 3 ½ skilling hver, mens datteren Marit fikk halvparten.

Barnas morbror, Anders Rasmussen Kroksund, og deres morsøster, som bodde på Vik, skulle være deres «fjarhaldsmenn»*** (formyndere). Anders Rasmussen Kroksund var sundmann i Kroksund, og 38 år gammel i 1664.

* Ibm. = ibidem = sammesteds.

**Torgeir Ton er trolig bror av Ola Hallvardsen, og identisk med Torger Halvorsen som var husmann under Søndre Gjesval i 1666 (E. F. Halvorsen i heftet «Ringerike» 1961–62, s. 13).

***Fjærhold (gammelnorsk fjarhald): Det å forvalte/bestyre en formue, oftest brukt om umyndiges formue.

en ny leilending, Tollev Olsen, flyttet inn på gården. Skiftet etter Anne Rasmusdatter i 1664 viste at Ola Hallvardsen ikke hadde noen sønn som het Tollev.

Med TOLLEV OLSEN GJESVAL (1638–1719) kom den slekta til Søndre Gjesval som siden har sittet på gården. Han var gift med ELI KNUTSDATTER, og i futeregnskapene fra 1678 stod han som bruker av gården. I 1680 var landskylda økt til «gammelt» nivå, 35 lispund, og gårdens eier var Jørgen Philipsen, tidligere fut i Gudbrandsdalen, sageier på Viul og en av datidens store jordeiere på Ringerike. Etter sin innsats under frigjøringen av Trøndelag fra svenskene i 1658 ble han innvilget skattefritak og andre privilegier for sine sager og jordegods. Ved å inngå ekteskap med enka etter rådmann Jacob Eggertsen Stockfleth, Anna Bentsdatter, økte han sin formue ytterligere, og i 1670-årene ble han ansett å være Christianias rikeste borger. Han lånte ut penger til Kongen, og da denne ikke klarte å betale tilbake, fikk Philipsen i stedet overta offentlige jordeiendommer.

I 1684 oppnevnte amtmann Mathias Tønsberg Tollev Gjesval og Anders Bjørnstad til å «innsende og angive hvis betlere og løse folk» var å finne i Østbygda i Hole.⁵ Tollev var lagrettemann, og vitne i en rekke saker på bygdetinget i Hole i 1680- og 1690-årene, og var i ordets rette forstand en av bygdas «dannemend».⁶

Eli Knutsdatter og Tollev Olsen Gjesval hadde tre barn som nådde voksenalder:

- * Ola (f. 1679, seinere eier og bruker av Søndre Gjesval, se nedenfor).
- * Kari (g.m. Engebret Olsen Rud).
- * Åse (d. 1735), g.1 m. Syver Jensen Karlsrud, fire barn, og g.2 m. Torsten Amundsen Gaasefet, ett barn).

Etter Jørgen Philipsen overtok hans stesønn, Jørgen Stockfleth, jordegodset, og 15. september 1712 solgte han Søndre Gjesval til Tollev Olsen og hans eldste sønn, Ola Tollevsen, for 280 riksdaler. Faren var da 74 år og overtok 10 lispund av den samlede skylda på 35 lispund, mens sønnen ble eier av det øvrige. Etter farens død i 1719 løste Ola ut sine søstre, og ble dermed eier av hele Søndre Gjesval.

OLA TOLLEVSEN GJESVAL (1679–1747) var gift med LISBETH OLSDATTER STADUM (1687–1746), datter av Ragnhild Andersdatter og Ole Rolvsen Stadum. De hadde tre barn:

- * Mari (1711–1764), g.m. Hans Fredriksen Fekjær (1706–1768), to barn: Ole (1742–1794, bysgelmann på Fekjær nordre, g.m. Inger Hansdatter Løken, minst fem barn) og Fredrik (1745–1804, bysgelmann på Fekjær søndre, g.m. Kari Jørgensdatter Gomnes, minst åtte barn), se omtale av gnr. 197 Fekjær.
- * Anders (1716–1789), seinere eier av Søndre Gjesval, se nedenfor.
- * Ragnhild (f. 1720), g.m. Anders Midtskogen.

I 1723 sådde Ola 2 kv.⁷ rug, 2 kv. erter, 2 t. bygg, 5 t. blandkorn og 1 t. havre, og på gården var det 2 hester, 16 storfe og 16 sauer. Høyavlingen var 16 lass. Ved den nye matrikkelen dette året ble skylda satt ned med 2½ lispund til 32½ lispund. Ola Tollevsen var gårdbruker på Søndre Gjesval til sin død i 1747. Da gikk gården over til hans sønn ANDERS OLSEN GJESVAL (1716–1789), som var gift med SIRI NILSDATTER (1710–1796). De hadde fire barn:

- * Lisbeth, g.m. Iver Bølgen (f. 1741), eier av Nordre Bølgen i Haug 1768–1791, flyttet deretter til Lier (flere barn).

⁵ Utpekt ble to bønder på Tyrstrand, to i «Hovedsognet» og to «uti Østbygden» (tingbok 29, s. 41–42).

⁶ Dannemann/-kvinne: Dugende, dyktig (generelt brukt om aktverdige, hederlige mennesker).

⁷ Kv. = kvarter, dvs. ¼ tønne.

HESTEBITING VED SØRSETRA

Ved korsmessetid høsten 1695 (14. september)* var Ola Tollevsen Gjesval, «som var en liten dreng», på Sørsetra på Krokskogen. Der tok han hesten til Anders Bjørnstad ut av en hesteflokk og red den til Nordsetra, fordi den gikk og bet Tollev Olsen Gjesvals hest, «som gich hos schiud».** Ola var redd farens hest skulle bli skadet, og mente at det han gjorde var til gagn for begge hester. Det mente ikke Anders Bjørnstad, som ville ha Tollev Olsen og sønnen straffet fordi han måtte lete i flere dager før han fant igjen hesten. Men de åtte bøndene som var lagrettemenn på bygdetinget på Gomnes 16. november 1696, frikjente Gjesval-bonden og hans sønn.

* Korsmesse om våren var 3. mai.

** Skjut = hoppe. Uttrykket var på 1600 og 1700-tallet i bruk i hele det østlige og nordlige Norge.

SKIFTE ETTER TOLLEV OLSEN

Ved Tollev Olsen Gjesvals død i 1719 dukker det i skifteprotokollen opp et navn som kan forklare hvorfor Tollev ble bruker på Søndre Gjesval etter Ola Hallvardsen. En kvinne som het Anne Olsdatter «begierede» under skiftet å få hjemmegift,* noe de tilstedeværende og fullmyndige arvingene (enka Eli Knutsdatter og de tre barna) tilstod henne med 15 riksdaler. Anne må derfor ha hørt til familien, men hun var ikke datter av Tollev og hadde derfor ikke rett til arv etter ham. En trolig forklaring er at hun var datter av Eli Knutsdatter fra et tidligere ekteskap. Det er ikke usannsynlig at Eli var gift med den tidligere bruker Ola Hallvardsen Gjesval (hans annen kone), og at Anne var datter av denne Ola og oppkalt etter hans første kone Anne Rasmusdatter, som skikken var.

Verdien av boet etter Tollev Olsen ble av vurderingsmennene Ola Borgen og Fredrik Fekjær satt til 220 riksdaler 3 ort og 8 skilling, hvori var medregnet de 10 lispund han eide i gården, verdsatt til 88 riksdaler 2 ort. Til fradrag kom skyldig lønn til tjenestefolkene Jakob Håkensen (3 riksdaler), Lars Monsen (1 riksdaler 2 ort) og Karen Dominicusdatter (2 riksdaler), til sønnen Ola Tollevsen for begravellesutgifter 6 riksdaler 3 ort 12 skilling, til enka Eli Knutsdatter for utgifter i forbindelse med mannens begravelse 6 riksdaler, «hjemmegift» til Anne Olsdatter 15 riksdaler, samt at arvingene tilstod Ola Tollevsen «at nyde udi hiemmegift» 10 riksdaler. Etter at det offentlige hadde fått sitt (stemplet papir til skiftebrevet 1 riksdaler, sorenskriveren 6 riksdaler 3 ort, lensmannen 1 riksdaler og vurderingsmennene 2 ort 16 skilling) ble det 167 riksdaler 1 ort 8 skilling igjen til fordeling mellom arvingene.**

* Hjemmegift = hjemmefølge (det utstyr som bruden får med hjemmefra inn i ekteskapet, og som under skifter kunne tilstås døtre som ennå ikke var gift).

** Skiftet ble holdt 4. oktober 1719 (skifteprotokoll nr. 7 for Ringerike og Hallingdal 1716–1721), s. 216–217 (etter Eyvind Fjeld Halvorsen).

* Marie (1749–1801), g.m. Anders Andersen Ruud d.y. (1761–1833) på Østre Rud, to barn: Anders (f. 1785, g.m. Kari Iversdatter Løken) og Marte (f. 1789, g.m. Nils Jørgensen Hungerholdt).

* Olea (f. 1753), g.m. Erik Kullerud.

* Nils (1755–1825), seinere eier av Søndre Gjesval, se nedenfor.

I 1762 satt Siri Nilsdatter og Anders Olsen på gården med sine barn samt fire tjenestefolk: Paul Simensen, Nils Petersen, Torsten Tomassen og Marte Gulbrandsdatter. I tillegg bodde et fattiglem, Anne Jensdatter (død 1772, 80 år gammel), på gården, som hadde én husmannsplass. I 1777 leverte Anders Gjesval trekøl til Bærums Verk. I 1786 skiftet Anders Olsen Gjesval mellom sine barn, og gården ble da overdratt til sønnen Nils.

NILS ANDERSEN GJESVOLD (1755–1825) ble i 1790 gift med MARI JENSDATTER HAAVIND (1766–1833), datter av Jens Engebretsen Haavind og Anne Torbjørnsdatter Haga fra Østre (Øvre) Hovin på Tyrstrand. De hadde 10 barn, hvorav åtte vokste opp:

* Anders (f. og d. 1791), død 7 uker gammel.

* Anne (f. 1792), g.m. Nils Pedersen Gomnæs (1796–1863), eier av Søndre Gomnes, tre barn, hvorav to døde som små, én datter Anne vokste opp og ble gift med Anders Nilsen Stadum.

* Anders (1794–1867), g.m. Inger Sofie Blyberg, én sønn Nils (seinere eiere av halve Søndre Gjesval, se nedenfor).

* Siri (f. 1796), død som barn, hun levde i 1801.

* Jens (1798–1845), g.m. Anne Mathea Hansdatter Vaker (Leine), seinere eier av halve Søndre Gjesval, tre sønner (se nedenfor).

* Ole (1800–1875), seinere gårdbruker på Øvre Vik, g.m. Sara Fredriksdatter Vik (1825–1885), én datter Mathea, g.m. Anders Frøhaug, gårdbruker på Øvre Vik og seinere på Bjørnstad.

* Kristian (1803–1884), en tid i garverlære i København, i godt voksen alder g.m. Else Marie Olsdatter Gullerud, bosatt i Soknedalen hvor han drev som skogsarbeider.

* Engebret (1806–1889), gårdbruker på Øvre Veien og tok Weien som familienavn, g.m. Anne Marie Ruud (1813–1885), fem barn: Nils, Anders, Johan, Mathea og Karen.

* Marie (1804–1879), g. m. kirkesanger Haagen Hurum (1785–1869), seks barn: Ole, Andreas, Johan, Lovise, Mathea og Karen.

* Siri (1810–1873), g.m. Iver Kristoffersen Vik (1775–1851), hans 2. ekteskap, fire barn: Kristoffer, Andreas, Maren Lovise og Anne.

I 1790-årene ble Nils Andersen Gjesvold eier av Toresplassen på Krokskogen (se omtale av skog/seter).

I 1801 satt Nils Andersen (46), «Bonde og Gjestgiver» på Søndre Gjesval med kona Mari Jensdatter (35) og barna Anne (9), Anders (7), Siri (5), Jens (3) og Ole (1). Seks tjenestefolk hadde de til hjelp på gården og gjestgiveriet: Kirstine Kristensdatter (43), Kari Kristiansdatter (32), Halvor Andersen (20), Paul Kristiansen (18), Inger Abrahamsdatter (18) og Anne Kristensdatter (15). Under gården var det to husmannsplasser.

Etter Nils Andersen Gjesvolds død i 1825 ble Søndre Gjesval delt i to, ved at hans to eldste sønner Anders og Jens overtok hver sin halvdel av gården. Skiftet ble avsluttet 6. mars 1826. De to sønnene overtok også hver sin halvpart av Toresplassen.

Søndre Gjesval

SEINERE GNR. 194/1

JENS NILSEN GJESVOLD (f. 1798) overtok i 1825 halve Søndre Gjesval, av skyld 16½ lispund, for en kjøpesum av 1400 spesidaler samt livøre til mora. Samtidig overtok han halvparten av Toresplassen, av skyld 5 lispund, for 400 spesidaler. Ved den nye skattematrikkelen i 1838 ble Søndre Gjesval og Toresplassen (gamle matr.nr. 28, 99 og 100) samlet under nytt matrikelnr. 15 (løpenr. 46).⁸ Jens Nilsens eiendom (løpenr. 46a, seinere bnr. 1) fikk en samlet skyld på 21½ lispund.

⁸ Løpenummer er det samme som de seinere bruksnr.

ØKSEMORDER

Natta mellom 16. og 17. november 1804 overnattet en fremmedkar på gjestgiveriet på Søndre Gjesval. Da han gikk videre om morgenen, stjal han med seg en øks. Seinere på dagen brukte han øksa og drepte Jøran Engebretsdatter og hennes 6-årige sønn Engebret på Steinsvollen på Krokskogen. Han kalte seg Peder Walberg, men da han ble henrettet på Tanbergmoen året etter, visste de ikke om det var hans virkelige navn.

Jens Nilsen Gjesvold giftet seg i Hole kirke 14. oktober 1831 med ANNA MATHEA HANSDATTER LEHNE, datter av Hans Hansen Lehne på Øvre Leine og hustru Ragnhild Henriksdatter Vaker. Anna Mathea mistet begge sine foreldre som liten, og vokste opp hos moras familie på Vaker i Norderhov. De fikk fire barn: Maren Randine (f. og d. 1832, død 11 uker gammel), Nils (f. 1833), Martin (f. 1835) og Hans Andreas (f. 1837).

Jens Nilsen Gjesvold kjøpte i 1840 sine svigerforeldres gård Øvre Leine på Røyse. Selger var hans svoger, Hans Andreas Hansen Lehne, som i ung alder hadde overtatt gården etter foreldrenes død, men som ikke maktet å holde kreditorene fra livet. Jens Nilsen Gjesvold maktet heller ikke å sitte med den, og solgte den videre samme år.

Jens Nilsen Gjesvold døde i ung alder tidlig i 1840-årene, og etterlot seg enke og tre sønner. Ingen av sønnene kom til å etterfølge foreldrene som eiere av Søndre Gjesval. I 1844 ble gårdens halvpart i Toresplassen utskilt og solgt til Anders Nilsen Gjesvold, eier av løpenr. 46b (seinere bnr. 2). Fra sistnevnte eiendom ble samtidig utskilt en mindre seterløkke på Sørsetra, som ble tillagt løpenr. 46a.

Da skiftet etter Jens Nilsen Gjesvold ble avsluttet i 1845, ble boets halvdel av gården overtatt av enka Anna Mathea Hansdatter, som da hadde inngått nytt ekteskap med hjulmaker Peder Nilsen. De hadde én datter, Maren Johanne (f. 1844). De solgte umiddelbart sin halvdel av Søndre Gjesval videre til Johannes Olsen Midtskogen for 1900 spesidaler.

JOHANNES OLSEN MIDTSKOGEN (f. 1814) var gift med LISE ANDERSDATTER RUUD, datter av Anders Andersen Ruud og hustru Kari Iversdatter Løken på Østre Rud. Det var trolig Johannes Midtskogen som fullførte oppbyggingen av det nye tunet på gården, 150 sør for det opprinnelige tunet på Søndre Gjesval (hvor gjestgiveriet holdt hus, seinere bnr. 2).

Johannes Olsen Midtskogen ble ikke lenge på Søndre Gjesval. Allerede 6. mars 1851 solgte han gården videre til Hans August Gløersen for 2.550 spesidaler.⁹ En mannsalder seinere kjøpte han gården Onsaker på Røyse, hvor hans slekt holdt til i noen år.

HANS AUGUST GLØERSEN (f. 1816) var født i Larvik, og ugift. Allerede i 1854 utvidet han gårdens areal betydelig ved å kjøpe til et jordstykke (Fekjærløkka) fra nabogården Løken for 1100 spesidaler. I skjøtet forbeholdt selgeren Halvor Andersen Løken seg veirett over parsellen og ned til fjorden.

⁹ Pantebok 26, s. 277.

Gløersen finansierte kjøpet med et pantelån på 2.400 spesidaler i «Den almindelige Enkekasse». I grenda ble det sagt at han drev sin gård «med svært liten egeninnsats»¹⁰, altså primært med leid hjelp. I 1865 var han 50 år, og ble titulert som student, gårdbruker og selveier. Han satt på gården med tjenestedrengen Syver Hansen (40, f. i Ådal), dennes kone Oline Halvorsdatter (39, f. i Land), deres datter Anne Marie (11), og en dagarbeider Karl Olsen (56, enkemann, f. i Hurdal). De hadde 2 hester, 2 kyr og 2 sauer, og utsæden var $\frac{3}{8}$ t. rug, 8 t. bygg, 5 t. erter, 4 t. blandkorn og 2 t. poteter.

Søndre Gjesval bnr. 1

I mai 1873 solgte Gløersen gården til PETTER OLSEN BURUD (1843–1929), yngste sønn av Ole Håkonsen Burud og hustru Anne Paulsdatter Aslaksrud på Bure i Norderhov. Han hadde ved skifte etter faren i 1862 (da hans to eldre brødre arvet hver sin Bure-gård) fått panteutlegg i gårdene for sitt arvelodd. Etter noen år til sjøs, kom han tilbake til Norge og kjøpte Søndre Gjesval i 1873. Han var gift med ANNETTE ELISE BJERCK (f. 1847), datter av Jens Christian Bjerck på Nordre Sørum i Hole og hustru Marthe Karine Hverven. De hadde ingen barn.

I 1879 ble det fra Søndre Gjesval fraskilt et jordstykke på grensen mot Fekjær (gnr. 15/3 Gjesval søndre med Fekjærløkken), som

¹⁰ Nils Fekjærs opptegetninger, s. 6.

**«DEN FLOTTESTE
HONNØRMARSJ»**

Den folkekjære kong Carl 15. var flere ganger på Ringerike. En gang kom kongen til Sundvollen, og med i hans følge var både dronningen, kronprins Frederik, prinsessene Louise og Therese, flere offiserer, og den svenske maleren Rydberg. «Efter hele stranden var hus og hytter pyntet til ære for de kongelige, og i Sundvollen var det atter en av de «store dager» med opmøte av glanere og spiloppmakere som gav vitser og drakk til sju og halvfems. Efter en lett frokost bar det opover Kleiva med følget. Gullgallonerte embedsmenn førte an – amtmann Breder, fogden Owren og flere. Inne i en bergskorte under Kubergget hadde gamle Gløersen på Gjesvold gjemt sig, og da følget skred like forbi, gjallet det fra Gløersens horn den flotteste honnørmarsj.» skrev Jon Guldal i Ringerikes Blad i august 1938.

i mars 1881 ble solgt til naboen Ole Nilsen Fekjær på Fekjær (nordre) for 5.000 kroner.

Petter Olsen Burud solgte i november 1888 gården til Anders Kristiansen for 12.600 kroner, og flyttet med sin hustru til Drammen, hvor han i en periode arbeidet som kontormann. Petter Burud døde i februar 1929, etter å ha tilbrakt sine siste leveår på et gamlehjem.¹¹

ANDERS KRISTIANSEN GJESVOLD (1832–1910) var sønn av Kristian Kristiansen Fjeld og hustru Marie Hansdatter (Sundvollen) på småbruket Nordenga under Fjell på Røyse. Han var gift med INGE-BORG MADSDATTER (f. 1828), og i 1865 satt de som husmannsfolk på Klokkerplassen under Hole prestegård. De fikk åtte barn:

* Kristian (1855–1934), seinere eier av Søndre Gjesval (se nedenfor).

* Grethe (1857–1941), g.m. Kristian Nilsen Bye (1851–1894) fra Faltinrud (By-eie, seinere eiere av gnr. 29/1 Søhol), 10 barn: Marthe (1875–1904, g.m. Hans Hansen, fire barn), Ingeborg (1876–1955), Anders (1879–1940, g.m. Elisabeth Askeland, fire barn), Nils (1879–80), Karl Gustav (1880–81), Karl Gustav (1881–83), Nils (f. 1883, g.m. Ingeborg Lønseth, fire barn), Hans (1885–1961, g.m. Inger Marie Landèn, seinere eiere av Nordre Gjesval – østre gården, to barn), Marie (1887–1967), og Johan (1892–1962, g.m. Astrid Fredriksen).

* Hans (f. 1859), utvandret til Amerika.

* Maren (f. 1861), g.m. Edvard Schönning (f. 1856), ni barn: Helfrid (f. 1886, gift og ett barn), Axel (f. 1887, utvandret til Amerika), Valborg (f. 1887, g.1 m. Ole Bjerke, g.2 m. Oscar Hultgren), Thora (f. 1889), William (f. 1891, g.m. Lina Tronsden, to barn), Eugenie (f. 1893), Frithjof (f. 1896), Ingeborg (f. 1898, g.m. Støa, tre barn), og Sara (f. 1900, utvandret til Amerika).

* Mathea (f. 1863), g.m. Paul Johnsen Fekjær/Svarstad (1850–1922), fem barn: John (f. 1886, g.m. Mathilde Rovelstad, fire barn), Helga (f. 1889, g.m. Oscar Hansen, fire barn), Agnes (f. 1894, g.m. Kristian Ullern, fem barn), Ingeborg (f. 1895, g.m. Ole Bekkevold, to barn) og Paula (f. 1897, g.m. Mads Fjeldstad, to barn).

* Johan (f. 1865), utvandret til Amerika i 1888, bosatte seg i Nome, Nord-Dakota.

* Syver (f. 1867), utvandret til Amerika.

* Martin (f. 1872), utvandret til Amerika i 1888, bosatte seg i Nome, Nord-Dakota.

Anders må ha overtatt gården fra Petter Olsen Burud før skjøtet ble tinglyst i 1888. I den nye skattematrikkelen i 1887 står han som eier av gnr. 15/1 Gjesval søndre med Fekjærløkken av skyldmark 13,23, og allerede da sønnen Martin ble konfirmert i Hole kirke i oktober 1885, kalte han seg Anders Kristiansen Gjesvold. Da dat-

¹¹ Lagesen III, s. 67–69.

*Kristian Andersen Gjestvold
og hans andre hustru Lina
Larsdatter Haagenrud, sam-
men med hans sønn Anders
(f. 1897) fra første ekteskap
med Anette Erichsen Lilleby.*

teren Mathea giftet seg med Paul Johnsen Fekjær i oktober 1886, var hennes bosted Gjesval. Rimeligvis var Anders gårdsarbeider eller husmann på Søndre Gjesval før han overtok gården.

I 1900 var Anders og Ingeborg Gjesvold registrert som føderådsfolk. Dermed må de ha overlatt gårdsdriften til eldstesønnen Kristian i slutten av 1890-årene, mens skjøtet ble underskrevet først i februar 1907, og tinglyst i april 1910, samtidig som gården ble solgt til neste eier Johan P. Løken. I 1900 bodde på gården foruten de tre (Kristian var da enkemann), Kristians lille sønn Anders (3), gårdsarbeider Anders K. Bye (f. 1879, sønn av Kristians søster Grethe og Kristian Bye) og tjenestejenta Karen Augusta Borgen (f. 1886). I tillegg hadde de Jørgen Andersen (f. 1858) som var «bortleiet paa fattigkassen». Han var ektemannen til Grete Nilsdatter på Greteløkka i Fekjæråsen.

KRISTIAN ANDERSEN GJESTVOLD (1855-1934), (Kristian Gjestvold skrev seg for Gjestvold med «t») var gift to ganger. Hans første kone var ANETTE ERICHSEN LILLEBY (1861-1900), datter av Johan Jørgen Erichsen og hustru Ingeborg Andersdatter. De hadde én sønn Anders (f. 1897), gift med Anna Johannessen Borgen (f. 1897).¹² Anette døde i 1899 og Kristian giftet seg igjen med LINA LARSDATTER HAAGENRUD (f. 1864) fra Åsa. De fikk én datter Esther (f. 1903), g.m. Sverre Gulbrandsen, Oslo, ansatt ved Tide-
mands Tobaksfabrik.

Kristian A. Gjestvold solgte 15. april 1910 gården til Johan Paulsen Løken for 26.000 kroner, og kjøpte i stedet eiendommen Strandjordet (gnr. 14/12) under Nordre Gjesval.

JOHAN PAULSEN LØKEN (f. 1866) var sønn av Paul Jonassen Løken og hustru Maren Nilsdatter i Øverjordet, og var tidligere eier av en av Elvika-gårdene på østsida av Steinsfjorden. Han var gift med ANNE MATHEA ERIKSDATTER (f. 1856), og de hadde to døtre, Maren Pauline (f. 1895) og Johanne (1902-1997).

I november 1914 skilte Johan Løken ut gårdens skog på Krok-skogen, «Søndre Gjesvalstykket og Sydsæterløkken» (bnr. 5), og solgte den i juni året etter til Alf Western og Elling Aasen for 6.200 kroner. Samtidig kjøpte han Søndre Gile i Norderhov (ved grense-regulering ble den fra 1. juli 1948 liggende i Hole), angivelig fordi den tidligere eieren skyldte ham en del penger. To år seinere, 12. juni 1917, kjøpte han den tidligere jordmoreieendommen Vangen ved Sonerud, og flyttet dit med sin familie.

Høsten 1915 solgte Johan Løken Søndre Gjesval til en vestlending, OLE O. ORVIK (f. 1868) fra Vatne på Sunnmøre, som flyttet til Hole etter å ha solgt sin gård i hjembygda. Han var gift med MARIE F. REMME (f. 1900), og vi kjenner fem av deres barn:

* Hans (1900-1971), g.m. Marta Arnesen (1905-1975), seinere eiere av Søndre Gjesval gnr. 15/1.

* Stina, g.m. organist Kokkim, Oslo.

* Torvald, oppvokst på Vatne.

* Margit, oppvokst på Søndre Gjesval.

* Edvin, oppvokst på Søndre Gjesval, flyttet tilbake til Sunnmøre.

Orvik skulle betale over 30.000 kroner for Søndre Gjesval. For å finansiere kjøpet delte han gården i to, og måtte selge unna den ene halvparten samt en husmannsplass for å makte å betale resten av gården. Da kjøpekontrakten ble tinglyst 12. april 1918, var prisen for den gjenværende del av bnr. 1 redusert til 10.000 kroner. Da var husmannsplassen Åsenga i Gjestvoldåsen (bnr. 6 Åslund) i januar

¹² De fikk to barn, Liv f. 1937 og Gerd f. 1938.

1916 blitt solgt til Karl Pedersen Krokvik for 2.000 kroner, og den andre halvparten av Søndre Gjesval bnr. 1 (bnr. 7 Gjesvang) i desember 1917 solgt til Thorvald Fjeld for 11.000 kroner. Selger var Ole Orvik, «med samtykke fra Johan Løken som hjemmelshaver». Og endelig ble det gamle bryggerhuset på gården solgt til Jens Berg på Helgeland gård på Røyse, og flyttet dit. Dermed var skylda på den gjenværende del av Søndre Gjesval bnr. 1 redusert til 5,11. Etter deling av gården ble våningshus, fjøs, låve og stall eid og brukt av begge oppsittere med en halvpart på hver, fram til en utskifting i 1935.

Marie og Ole Orvik overdro i 1935 gården til sønnen Hans, og flyttet selv tilbake til Sunnmøre, hvor de kjøpte igjen sin gamle eiendom i Vatne.

HANS ORVIK (1900–1971) ble i 1935 gift med MARTHA ARNESEN (1905–1975), datter av garver Josef Arnesen og hustru Anna Dorthea Karlsen på Vik i Hole. De overtok Søndre Gjesval 15. februar 1935 for 13.835 kroner.

I 1948 var det på gården 2 hester, 7 kyr, 1 okse, 3 ungdyr, 4 griser og 10 høner. Jordveien bestod av 75 dekar dyrket mark (mold og leire), 4 dekar annet jordbruksareal samt 30 dekar produktiv skog.

Martha og Hans Orvik, som var barnløse, solgte gården 12. november 1949 til Lars Piro for 37.000 kroner. I desember samme

Søndre Gjesval gnr. 15/1 i 1955. Gårdstun og bygninger på Gjesvang ligger like på sørsiden (til venstre).

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

år ble det fraskilt en tomt Østvoll (bnr. 11 av skyld 9 øre), som lå ved grendeveien i eiendomsgrensen mellom bnr. 1 og 2, og som ble overdratt vederlagsfritt til Martha og Hans Orvik. Her planla de å bygge seg en bolig, men de flyttet i stedet til Solbakken ved Vik (gnr. 13/13), som de hadde overtatt fra Marthas besteforeldre. Her bodde de til sin død.

Lars Piro (1907–2000).

LARS PIRO (1907–2000) var sønn av Paul Piro og hustru Agnes f. Andersen fra Eidsvold Verk. Han forpaktet i en årrekke ættegården Piro i Eidsvoll for sin eldre bror Tormod, før han i 1939 kom til Hole som gårdsbestyrer på Stein. Her ble han i nær 10 år før han kjøpte sin egen gård.

Lars Piro levde ugift. Han drev tradisjonelt gårdsbruk på Søndre Gjesval de første åra, og som de andre i grenda sluttet han med melkeproduksjon midt på 1950-tallet. Siden drev han med korn og grønnsaker, bl.a. tomater. I 1976, og i årene 1979–1986, leide naboen Arne Fjeld jorda (Lars Piro drev gården selv i 1977 og 1978). Den 20. mars 1987 solgte Piro jordveien, cirka 70 dekar innmark og 35 dekar skog i Gjesvalåsen, til eierne av Søndre Gjesval gnr. 194/2 Erna Gjesvold og Christian Grønsløth, for 300.000 kroner. Da hadde han året i forveien (1986) skilt fra gårdens bygninger og tun med en tomt på cirka 3 dekar (nytt bnr. 20), som han beholdt. Med i salget av gnr. 194/1 var også gnr. 194/11 Østvoll, som Lars Piro hadde kjøpt tilbake til gården i 1976.

Lars Piro bodde i husene på sin tidligere gård, Søndre Gjesval, til han døde i 2000. Etter hans død solgte arvingene også gnr. 194/20 til Erna Gjesvold og Christian Grønsløth på nabogården.

Bygningene som har tilhørt Lars Piros gård er gamle, trolig ble både våningshus og låve påbegynt umiddelbart etter at Søndre Gjesval ble delt i 1825. Da gården ble delt enda en gang i 1917, ble som nevnt husene brukt av begge oppsittere fram til 1935, da låven og våningshuset ble fysisk delt, med håndsag! Bygningene bestod av grovt tømmer, og halvparten av hver ble flyttet til det nye tunet til Gjesvang bnr. 7, på sørsida av det gamle. I det gjenværende tunet (bnr. 1) ble det resterende av låve og våningshus bygd om og restaurert i 1936–37. I 1939 ble det bygd fjøs, og i 1941 stall. På gården er et gammelt stabbur fra 1800-tallet.

Søndre Gjesval

SEINERE GNR. 194/2

Da Søndre Gjesval ble delt ved Nils Andersen Gjesvolds død i 1825, var det eldstesønnen ANDERS NILSEN GJESVOLD (1794

–1867) som overtok gjestgiveriet og den nordre del av jordveien. Han giftet seg i Norderhov kirke 16. mai 1837 med INGER SOFIE BLYBERG (1808–1885), datter av kirkesanger Henrik Blyberg og Gunhild Tronsdatter Veien. De fikk én sønn: Nils (1838–1904).

Kjøpesummen var 1.400 spesidaler foruten livøre til mora, og de to gårdpartene fikk hver en skyld av 16 1/4 lispund. I tillegg overtok brødrene hver sin halvdel av Toresplassen, hver del med skyld 5 lispund og pris 400 spesidaler. Den samlede skylda for hvert av brukene ble dermed 21 1/2 lispund. Ved den nye matrikkelen i 1838 ble Søndre Gjesval og Toresplassen (gamle matrikkelnr. 28, 99 og 100) slått sammen med nytt matrikkelnr. 15 (løpenr. 46), og Anders Nilens eiendom fikk løpenr. 46b (seinere bnr. 2).

I 1844 ble det foretatt makeskifte mellom de to gårdpartene av Søndre Gjesval, ved at eier av løpenr. 46b (bnr. 2) Anders Nilsen Gjesvold overtok hele Toresplassen, mot å gi fra seg en mindre seterlønne på Sørsetra til eieren av løpenr. 46a (bnr. 1).¹³

I 1865 satt Anders Nilsen Gjesvold (72) på gården med sin kone Inger Sofie (58) og sønn Nils (28, ugift), samt tjenestefolkene Edvard Pedersen (17) og Bergit Olsdatter (45, ugift, fra Ål i Hallingdal). De hadde 3 hester, 8 storfe, 11 sauer og 2 griser, og utsæ-

Søndre Gjesval (tidligere bnr. 2). Kårbygningen til høyre. I bakgrunnen ser vi Løken.

¹³ Makeskiftet er tinglyst 10. desember 1844 (pantebok 23, s. 324).

HATTEMAKERKRIGEN

Johan Blyberg på Sundvol- den Hotel var i bryllup på Gjesval da han om kvelden 26. juli 1851 fikk befaling om å skaffe 120 hester til mili- tærskyss. Det var militær- styrker fra Kristiania som var utkommandert i anledning «Hattemakerkrigen» i Høne- foss, som trengte hestene morgenen etter på sin ferd nordover. Bryllupsfesten på Gjesval ble trolig holdt på gjestgiveriet, og ble naturlig nok avbrutt.*

* Gunnar Tveiten: «Hole herred», s. 45 og Engebret Moe Færden (red.): «Hønefoss» (1914) s. 70.

FEM HESTER BRANT INNE

«Min far Nils Andersen Gjes- vold var født i 1838. Da han var 19 år gammel brant uthusbygningen på Gjesval ned julaften, og fem hester strøk med i varmen. Noen år etter sendte far Nils Tørt- berg* opp til Vis-Knut** for å få greie på hvor vannåre var å finne på gården. Vis-Knut sa da: «Dere kan grave så og så mange alen ovenfor det stedet hvor fem hester lig- ger begravet, så finner dere vann nok». Jeg husker ikke hvor mange alen der skulle graves fra hestegraven, men sikkert er at vann fantes på stedet.»***

* Nils Gulbrandsen (f. 1813), hus- mann på Tørtberg under Løken.

** Vis-Knut het egentlig Knut Ras- mussen Nordgarden (1792–1876).

*** Anders Nilsen Gjesvold i intervju med Jon Guldal (Ringerikes Blad 14. desember 1949).

den var 1/8 t. hvete, 1/2 t. rug, 3 1/2 t. bygg, 5 t. blandkorn, 1/2 t. hav- re, 1 1/2 t. erter og 11 t. poteter.

Etter Anders Nilsen Gjesvolds død i 1867 overtok sønnen Nils gårdsdriften, mens enka Inger Sofie Gjesvold fortsatt stod som eier. I 1871 leide de bort Toresplassen – eller overdro «nogle Rettighe- der, navnlig over Sætervangen», til hoffjegermester Thomas Fearn- ley og hans svoger Jørgen Young. De leide Toresplassen til 1884, da plassen ble fraskilt Søndre Gjesval og solgt til grosserer Engelhardt Eger (seinere partner i Fearnley & Eger) for 16.000 kroner. Seks år seinere, den 28. november 1890, solgte Eger Toresplassen til Jørgen Young og Thomas Fearnley for samme beløp.

Ved revidering av matrikkelen i 1886 fikk den gjenværende del av Søndre Gjesval (gnr. 15/2) en skyldmark på 7,72. I 1879 ble går- dens åkerareal utvidet ved at en parsell beliggende mellom grende- veien Vik–Fekjær og gården Løkens grenser, Sørjordet (seinere gnr. 14/4), ble kjøpt fra Nordre Gjesval gnr. 14/1 for 2.152 kroner.

NILS ANDERSEN GJESVOLD (1838–1904) ble i 1871 gift med MATHEA HAAGENS DATTER HURUM (1836–1926), datter av klok- ker Haagen Hurum og hustru Marie Nilsdatter Gjesvold. De fikk tre barn:

* Maren Sofie (1871–1938), g.m. Martin Johannessen Borgen, seinere eiere av Sørigarden Borgen, seks barn: Nils, Håkon, Margit, Signe, Alf og Arne.

* Hanna Anette (f. 1874), ugift.

* Anders (1876–1962), g.m. Oline Johannessen (fra Nordigarden Borgen) seinere eiere av Søndre Gjesval, to barn: Anna Marie og Nils (se nedenfor).

Ved Inger Sofie Gjesvolds død 12. november 1885 blir hun i kirke- boka kalt «livørsenke», så sønnen Nils må ha overtatt som eier i 1884 eller 1885.

I juni 1888 kjøpte Nils Andersen Gjesvold naboeiendommen Nordre Rudsødegården ved tvangsauksjon fra Hans Iversen Rudsødegård for 1.980 kroner, og i april 1896 kjøpte han også gnr. 11/5 Rudsødegården av Martin Eriksen Bråten for 2.850 kroner. Etter utskifting i Rudsøde- gården 1902–04 beholdt han det meste av skogen og litt av jordveien som grenset mot sin gård, før han solgte det øvrige som da ble til to

Nils Gjesvold (1838–1904).

«nye» bruk i Rudsødegården (Nordre Rudsødegården gnr. 11/12 og Nordli gnr. 11/11).

I 1900 satt Nils Andersen Gjesvold på Søndre Gjesval med sin hustru Mathea og deres tre ugifte barn, samt tjenestefolkene Adolf Nikolai Kristiansen (f. 1874 i Norderhov, ugift) og Katrine K. Høgstet (f. 1864, ugift). I tillegg bodde der midlertidig en enke, Karen Olsdatter (f. 1838 i Valdres), som til vanlig var bosatt på Ask i Norderhov, og en skomaker, Jørgen Henriksen (f. 1866, ugift, til vanlig bosatt på et bruk under Vik). Sistnevnte var bedre kjent som «Gleden», en munter «lappeskomakermester» som det fortsatt går en rekke historier om i Hole.

Nils Gjesvold døde i 1904, og hans enke fortsatte driften av gården ved hjelp av sine hjemmевærende barn, inntil hun 9. januar 1909 overdro den til sønnen Anders for 13.000 kroner, med livøre av 5-årlig verdi 1.500 kroner. Foruten gnr. 15/2 Søndre Gjesval, omfattet overdragelsen gnr. 14/4 Sørjordet, gnr. 11/4 og 11/5 Rudsødegården, og en halvpart av en seterløkke med skog ved Rønningen seter (gnr. 46/3), hvor Anders Martinsen Ruud på Lille Hundstad på Røyse eide den andre halvparten.

ANDERS NILSEN GJESVOLD (1876–1962) ble i 1917 gift med MARI OLINE JOHANNESSEN (1895–1985), datter av skipsfører Lars Johannessen og hustru Annette f. Blom på Nordigarden Borgen. De fikk to barn:

* Anna Marie (1918–1999), g.m. Sverre Karlsen Koksrud, seinere eier av gnr. 12/1 Koksrud i Hole, fire barn: Sven Anders, Mari, Iver og Elin.

* Nils (f. 1925), g.m. Gudrun Haraldsdottir fra Island (seinere eiere av søndre Gjesval), tre barn: Erna, Unni og Edda (se nedenfor).

I 1921 ble det fraskilt en mindre parsell ved gamleveien, vis-à-vis husmannsplassen Sanna. Parsellen fikk navnet Agundrud¹⁴ (gnr. 15/9), og ble solgt til eieren av Nordre Gjesval (østre gården) Hans Kristiansen Bye for 250 kroner.

Etter siste krig ble gården forpaktet bort til Oline og Anders Gjesvolds datter Anna Marie og hennes mann Sverre Karlsen (Koksrud). I 1948 var den på 130 dekar dyrket jord (leirmold), 350 dekar produktiv skog, 50 dekar annen utmark og 12 dekar frukt-hage, og de hadde 3 hester, 15 kyr, 1 okse, 2 ungdyr, 3 griser, 2 sauer og 30 høner. Anna og Sverre Karlsen (Koksrud) forpaktet gården til 1950, da den ble overdratt til hennes bror Nils. Samtidig

¹⁴ Agundrud – forleddet er mannsnavnet Audun som på Ringerike er kjent i formen Augun.

DE TOK LIVET AV SEG

«En dag uti augusti i 1901 jikk-n Halvor Åsen en tur åver Jessvalåsen, han budde førresten på en plass som hetter Åsen. Han fekk se et ongt par som låg innunder non busker, de lot tel atte dom såv, å-n Halvor jikk stilt unna, før itte å førstyrre dom. En fjortendags-ti seinere jikk-n dær ijenn å da vart-n litt fælen, dom låg dær likeins enda. Den onge mann hadde en pestol i hanna å de var kulehøl i tinninga på begge, å de var fluer å mark.»*

De to tyske ungdommene som valgte døden fordi de på grunn av standsforskjell ikke fikk lov til å gifte seg av foreldrene, gjorde et sterkt inntrykk i Hole. I et brev hun hadde på brystet, stod at deres siste ønske var å bli lagt i en felles grav. Lensmannen ble budsendt, og de ble brakt til Hole kirke hvor de ble gravlagt i et hjørne av kirkegården. Et par tømmermenn som hadde arbeid i nærheten, møtte ved grava. En skillingsvise med sju vers ble laget om tyskerne, og nærmere 100 år etter er det fortsatt eldre holeværingar som kan syngje visa. Det første verset er slik:

*To elskede venner fra Tyskland uddrog,
til Norge de agted sig hen.
Thi de var negted at egte hinanden,
og derfor forlod de sit hjem.*

* Lyse, s. 45.

Anders Nilsen Gjesvold (1876–1962) og hustru Mari Oline Johannessen (1895–1905). Hun var fra Nordigarden Borgen.

Mathea Haagensdatter Gjesvold (f. Hurum) (1836–1926) med sønnesønnen Nils (f. 1925) på fanget.

ble skogteigen på Krokskogen som tidligere tilhørte Rudsødegården-brukene (Dronninghauga gnr. 11/53), fraskilt og overdratt til Anna og Sverre Koksrud. Skogteigen ligger nord for Kleivstua, øverst i Dronningveien.

NILS GJESVOLD (f. 1925) ble i 1949 gift med GUDRUN HARALDSDÓTTIR (f. 1922), datter av Haraldur Gudmundson og hustru Johanna Jonsdóttir fra Akureyri på Island. De overtok gården ved skjøte av 23. oktober 1950 for 55.000 kroner, hvorav løsøre 10.000 kroner, pluss livøre til Anders og Oline Gjesvold og den tidligere gårdskaren Adolf Kristiansen (f. 1874) av 5-årlig verdi 10.000 kroner.

Gudrun og Nils Gjesvold har tre barn:

- * Erna (f. 1951), g.m. Christian David Grønsløth (f. 1951), seinere eiere av Søndre Gjesval, tre barn (se nedenfor).
- * Unni (f. 1954), g.m. Per Løken (f. 1951), bosatt i Nedre Steinsåsen, to barn: Per f. 1982 og Petter f. 1984.
- * Edda (f. 1955), g.m. Peter Ingar Mæhlen (f. 1950), bosatt på Rena i Østerdalen, tre barn: Nils Ingar f. 1978, Anders f. 1979 og Kristin f. 1984.

Gudrun og Nils Gjesvold drev tradisjonelt gårdsbruk fram til 1957, da melkekyrne ble solgt. Nils utdannet seg som jurist, og arbeidet i Landbruksdepartementet fra 1967 til 1993. Gårdsdriften ble tatt hånd om av Gudrun Gjesvold, som i tillegg til korn også drev med bær dyrking, fram til gården ble overdratt til datteren Erna og hennes mann i 1989.

I 1972 kjøpte Gudrun og Nils Gjesvold en skogteig (gnr. 194/8 Søndre Gjesvoldstykket og Utsikten) for 41.800 kroner etter Martha (Tutta) Schøyen. Skogteigen hadde tidligere tilhørt Søndre Gjesval (se omtale av gnr. 194/8).

ERNA GJESVOLD (f. 1951) ble i 1982 gift med CHRISTIAN DAVID GRØNSLØTH (f. 1951), sønn av Nils Christian Grønsløth og Ida Hedvig Brandt-Madsen fra Lørenskog. De har tre barn: Nils Christian (f. 1986), Lars Harald (f. 1988) og Ida Hedvig (f. 1990).

De overtok gården 17. november 1989. Foruten gnr. 194/2 Søndre Gjesval og gnr. 193/4 Sørjordet, bestod eiendommen av gnr. 190/4 Rudsødegården og gnr. 194/8 Søndre Gjesvoldstykket og Utsikten.

To år før de overtok hennes farsgård, hadde Erna Gjesvold og Christian Grønsløth i mars 1987 kjøpt jordveien på nabogården (gnr. 194/1 Gjesval søndre med Fekjærløkken) av Lars Piro for

300.000 kroner.¹⁵ Lars Piro hadde året i forveien fraskilt gårdens bygninger og tun med en tomt på cirka 3 dekar (gnr. 194/20). Jordveien til bnr. 1 var dermed tilbake hos den slekta som solgte den ut av ætten i 1825, og som har sittet uavbrutt på Søndre Gjesval siden rundt 1670 (selveiere siden 1712). Etter Lars Piros død i 2000 har Gjesvold/Grønsleth også overtatt gnr. 194/20.

Erna Gjesvold og Christian David Grønsleth er begge jurister, og arbeider som hhv. politiinspektør i Ringerike Politidistrikt og seksjonsleder i Statens landbruksforvaltning, ved siden av gårdsdriften, som i dag er utelukkende kornproduksjon.

I dag har Søndre Gjesval gnr. 194/1-2 i alt 210 dekar dyrket jord og 700 dekar skog, hvorav 150 dekar i Gjesvoldåsen og 550 dekar ved Sørsetra på Krokskogen.

Av bygninger på gården er den eldste delen av våningshuset fra 1712 (siden påbygd og restaurert flere ganger, sist i 1982). En sidebygning (kårbolig) ble bygd i 1947. Både bryggerhus og låve med fjøs er fra slutten av 1850-årene. I 1908 ble det bygd nytt stabbur, og i 1932 nytt fjøs. Både et kombinert vognskjul/hønsehus og et vognskjul/drengestue er fra tidlig på 1800-tallet. På gården er det skurtresker, 2 traktorer og kaldluft korntørke.

I låven har dagens eiere innredet gårdsmuseum med jordbruksredskaper, verktøy, kjøkkenartikler, klær, gamle bøker og dokumenter fra gamle dager. I bryggerhuset er det bevart en gammel bakerovn av teglstein, og fjøset er nylig blitt pusset opp og innredet som møte- og selskapslokaler.

Seter og skog

Ifølge seterlister fra 1820-årene har Søndre Gjesval setret på *Toresplassen*, som gårdens eier Nils Andersen Gjesvold kjøpte i 1790-årene. Toresplassen besto da av to eiendommer, matrikelnummer 99 Toresplassen («Thorejørgensen eller Svartkiend») og matrikelnr. 100 Toresplassen («Thorejørgensen eller Wolden»), hver av skyld 5 lispund. Nils Andersen Gjesvold kjøpte førstnevnte parsell av Tord Tordsen i oktober 1790, og den andre av Fredrik Hansen Fekjær i mai 1799. Eiendommen omfattet den tidligere finneplassen i nordenden av Plassevannet, samt vollene på vestsida av vannet (ved Nysetra).

Fra 1871 ble eiendommen leid bort til Ths. Fearnley og Jørgen Young, og i 1884 solgt til Fearnleys seinere partner Engelhardt Eger.

¹⁵ Skjøtet ble tinglyst 20. mars 1987.

Etter salget av Toresplassen setret gården på *Rønningen* seter, mellom Toresplassen og Holmevann (Niskinn). Dette var opprinnelig seter for Røyse-gårdene By og Helgeland, men seinere har også Mo på Røyse, Borgen (som tidligere setret på Mattisplassen og Att og Fram-setra) og Søndre Gjesval hatt rettigheter her. Det var to setre på Rønningen (søndre og nordre), og i 1865 bodde det husmannsfamilier på begge. De tok trolig imot buskap om sommeren.

I 1823 ble Helgeland (seinere gnr. 46/1) tildelt skogen rundt Rønningen seter, og i 1896 ble seterløkka med seterhus og omliggende skog (cirka 50 dekar) fraskilt og solgt av Helgelands eier Otto Lundberg til Nils Andersen Gjesvold og hans fetter Anders Martinsen Ruud på Lille Hundstad for 2.000 kroner. Eiendommen fikk navnet Rydningen (gnr. 46/3).

Ved gaveskjøte av 4. mai 1925 overdro Jørgine Ruud, enke etter Anders Martinsen Ruud, sin halvpart av seterløkka til sin nevø Martin Johannessen Borgen (eier av Sørigarden Borgen), som dermed ble ny eier av løkka sammen med Nils Andersen Gjesvold. I 1942 overtok sønnen Alf Johannessen Borgen både gården og halve seterløkka.

Søndre Gjesval hadde buskap på Rønningen så seint som under siste krig. Fra 1920-årene til rundt 1935 var Anna og Hans Martinsen fra Nordli i Rudsødegården seterfolk, før Anders Tjernli og hans datter Nanna fra Åsa var der en kort periode. De ble etterfulgt av Berte og Edvard Martinsen (Bergerbakken, eller Brenna), som var på Rønningen hver sommer inntil Helgeland som siste gård la ned seterdriften der i 1951.

I juli 1959 ble løkka og skogen ved Rønningen makeskiftet med Fearnleys skog Elvelien ved Homledalsveien (gnr. 238/48), som var felles eie mellom Borgen og Søndre Gjesval fram til 1972, da eierne av Søndre Gjesval overdro sin del til eierne av Borgen, og i stedet kjøpte tilbake Søndre Gjesvals gamle gårdsskog ved Sørsetra (gnr. 194/8, se nedenfor). Elvelien skog eies i dag av Marit Borgen.

Ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823 fikk Søndre Gjesval en teig mellom Sørsetra og Nylandsmyra, ved siden av Nordre Gjesvals teig. Da Søndre Gjesval ble delt i 1825, ble også skogen delt. Teigen som ble tildelt bnr. 2 er den nordligste og har siden fulgt gården, mens eieren av bnr. 1 Johan Løken i 1915 solgte sin teig (som også omfattet en seterlökke på Sørsetra – se kart s. 189) til Alf Westernen og Elling Aasen (bnr. 5 Søndre Gjesvalstykket og Sydsæterlökken). I november 1917 ble hele skogen og en mindre del av seterløkka fraskilt med nytt bnr. 8 Gjesvoldstykket og Utsikten, og solgt til kjøpmann Anders Løchen i Hønefoss. Denne

– OFTE BLE DET SVARTE NATTA

Under krigen var Erik Eriksen (f. 1927) fra Bråten på Brenna setergutt på Rønningen i to år. Han har fortalt at i tillegg til Gjesval- og Borgen-krøtter, tok Berte og Edvard imot kyr fra en del Røyse-bønder, og leia ble betalt direkte til Edvard. Setergutten gikk for presten det ene året, og ofte ble det svarte natta før han kom tilbake til Rønningen etter å ha vært til undervisning i Hole kirke, gått tilbake til Vik om kvelden, tatt busen til Sollihøgda og så gått inn til Rønningen.

skogeiendommen tilhørte Løchen-familien til 1972, da den ble kjøpt tilbake til Søndre Gjesval av eierne av bnr. 2, Gudrun og Nils Gjesvold. Det «gamle» bnr. 5 bestod etter 1917 kun av en løkke på Sørsetra, som i 1919 ble solgt til Kristoffer Sætrang fra Bærum (se nedenfor omtale av gnr. 194/5 og 194/8).

Søndre Gjesval har også 150 dekar skog i Gjesvalåsen. Da gårdens eier i 1888 og 1896 kjøpte gnr. 11/4 og 11/5 Rudsødegården (mellom Gjesval og Kroksund), fulgte det med en skogteig nord for Kleivstua på Krokskogen som i 1950 ble overdratt til Nils Gjesvolds søster Anna og hennes mann Sverre Karlsen Koksrud (Dronninghauga gnr. 11/53 av skyld 66 øre). Den eies i dag av Svend Anders Koksrud.

Gjesvang

GNR. 194/7

Den 27. juli 1917 ble gnr. 15/1 Gjesval søndre med Fekjærløkken delt i to like deler. Den søndre delen fikk navnet Gjesvang (bnr. 7 av skyld 5,12), og 10. desember s.å. solgt til Thorvald Fjeld for 11.000 kroner.

THORVALD FJELD (1879–1972) var fra Etnedal, sønn av Trond Fjeld og hustru Tonette Syversdatter Solberg. Han utdannet seg til hjulmaker på Åmot på Modum, hos sin eldre bror Kristian, som drev hjulmakerverksted. Seinere overtok Thorvald verkstedet og drev det en tid, før han solgte og reiste til Amerika. Her ble han i 10 år, og livnærte seg som «carpenter» (byggmester). I 1915 ble

© Fotograf Marit Fagerli

Thorvald Fjeld (1879–1972) og Marie Fjeld f. Byfuglien (1888–1981) var begge fra Etnedal. De reiste som unge til Amerika, men kom tilbake til gamlelandet da de kjøpte halvparten av tidligere Søndre Gjesval i desember 1917.

han gift med MARIE BYFUGLIEN (1888–1981) i Devon i Montana. Hun var også fra Etnedal, og hadde utvandret til Amerika i 1911. De reiste til Norge på bryllupsreise, og under et besøk hos Thorvalds søstre Gunhild og Marie, som var gift i Hole (i Lårvika og Nordenga på østsida av Steinsfjorden), fikk de vite om gården som var til salgs på Søndre Gjesval, og dermed ble også de holeværingene.

Ved siden av gårdsdriften tok Thorvald Fjeld opp igjen sitt tidligere erverv som hjulmaker, og fra verkstedet på gården ble det også levert høvogn og sleder. Han drev dessuten i mange år hellebrudd på østsida av Steinsfjorden, der han i 1919 kjøpte en mindre skogteig ved Lårvika etter sin yngre bror Arne Fjeld. Skogen har siden hørt til Gjesvang. Som mange andre hellebrytere i bygda solgte han steinheller til et byggefirma i Sandvika, som dessverre gikk konkurs før Thorvald hadde fått oppgjør, så han tapte mange penger.¹⁶

Marie og Thorvald Fjeld fikk tre barn:

- * Alma Tonette (f. 1917), g.m. Kristian Sjøstad fra Sokna, fire barn: Reidun (g.m. Asle Foslien, to barn: Rune og Ståle), Kari (g.m. Eivind Haugen, to barn: Eirik og Kristin), Svein (g.m. Marit Odda, to barn: Inger og Espen), og Kjell (g.m. Aslaug Heia).
- * Arne Thorbjørn (f. 1918), seinere eier av Gjesvang (se nedenfor).
- * Tordis Kristiane (Tulla, f. 1920), eier av 194/12 Fjeldstua (se nedenfor).

Etter at han tok over gården, grøftet Thorvald Fjeld opp det meste av jordveien. I 1948 var den på 70 dekar dyrket jord (mold og leire) samt 75 dekar produktiv skog ved Lårvika, og de hadde 2 hester, 8 kyr, 1 okse, 2 ungdyr, 2 griser og 5 høner.

ARNE THORBJØRN FJELL (f. 1918) overtok i 1958 gården fra sine foreldre for 25.000 kroner samt livøre av 5-årlig verdi 4.000 kroner. Samtidig ble det fraskilt en tomt Fjeldstua (gnr. 15/13) som ble solgt til datteren Tulla for 5.000 kroner, med huslyrett for selgerne av 5-årlig verdi 7.500 kroner. Tulla bygde egen bolig på tomten, og hadde sine foreldre hos seg til de døde, Thorvald i 1972 og Marie i 1981.

Skogteigen ved Lårvika beholdt Thorvald i enda noen år, før også denne ble overdratt til sønnen i desember 1964 for 7.000 kroner.

¹⁶ Opplyst av Tulla og Arne Fjell 8. desember 1999.

Melkekyrne på Gjesvang ble solgt et par år før Arne overtok, og han har siden drevet primært med kornproduksjon. Han har dessuten arbeidet som bussjåfør i 38 år. Avbrutt av to lengre opphold i Amerika, hvor han arbeidet som snekker, ble det først åtte år hos rutebileier Adolf Karlsen, og deretter 30 år i Engeseth Busslinjer.

Den 29. mai 1998 solgte Arne Fjell gnr. 194/7 Gjesvang (av skyld 5 mark) samt skogteigen gnr. 230/5 Lia til sin nevø Svein Sjøstad, sønn av hans søster Alma Tonette og Kristian Sjøstad på Sokna.

SVEIN SJÅSTAD (f. 1945) ble i 1968 gift med MARIT ODDA (f. 1944), datter av Karen og Johan A. Odda fra Ådal. De har to barn:

* Inger (f. 1972), g.m. Trond Vidar Andersen (f. 1967), én sønn Kristian f. 1999.

* Espen (f. 1975).

Søndre Gjesval bnr. 15/1 i 1918, året etter at Marie og Thorvald Fjeld kjøpte halve gården. Fram til 1925 delte de våningshus og låve, fjøs og stall med eieren av den andre halvparten. Bildet er tatt fra Gjesvalåsen, av Thorvald Fjeld.

Høykjøring på Søndre Gjesval i 1921. Thorvald Fjeld med høygaffelen, og på hans høyre side kona Marie Fjeld med datteren Tordis (Tulla, f.1921) på armen. På hesteryggen til høyre sitter sønnen Arne Fjell (f. 1918), og på den andre hesten troner søsteren Alma (f. 1917).

Svein Sjøstad har drevet eget elektroinstallasjonsfirma på Sokna i 30 år, samtidig som han har drevet gården Sjøstad på Sokna siden 1966. Fra 1994 har han vært ansatt ved Hønefoss videregående skole som driftstekniker sterkstrøm/svakstrøm.

Bygningene på Gjesvang er fra 1936–37. Våningshus og låve, fjøs og stall består delvis av materialer fra den gamle bygningsmassen på Søndre Gjesval b.nr. 1 (fra 1820-årene) som da ble delt i to. Ellers er et kombinert verksted, bryggerhus og vedskjul fra 1938, stabburet fra 1939, og i 1942 ble det bygd en garasje. Gården har skurtresker, 2 traktorer og kaldluft korntørke, samt en veterantraktor (Fordson 1928-modell).

Gårdens skog på østsida av Steinsfjorden ble i 1913 fraskilt gnr. 51/1 Lårvika og solgt til Arne Fjeld. I juni 1919 kjøpte Thorvald Fjeld skogen etter sin bror for 4.000 kroner,¹⁷ og den har siden fulgt gården.

Husmannsplasser

UNDER SØNDRE GJESVAL (se kart s. 103)

Den første husmannen som er registrert under Søndre Gjesval, er *Torgeir Hallvardsen* i prestemantallet i 1664 og 1666. Han var sannsynligvis bror av han som brukte gården på den tida, *Ola Hallvardsen*, men vi vet ikke på hvilken plass han satt med sin familie.

I 1762 er det fortsatt én husmann på gården, og det er *Lars Larsen*. I 1782 er det innført i kirkeboka at de bor i Gjesvalåsen (se nedenfor).

Åsplassen

Den eldste plassen i Gjesvalåsen er trolig Åsplassen, som ligger på østsida av åsen i lia mot Kroksundødegården. I 1762 var *Lars Larsen* husmann under Søndre Gjesval, og da hans kone *Eli Hansdatter* døde i 1782, ble det opplyst i kirkeboka at de bodde i Gjesvalåsen.

Lars Larsen (1722–1794) og Eli Hansdatter (1718–1782) hadde minst tre sønner:

* Hans (1748–1790), gift 1784 med Dorthe Torgersdatter Trillerud (1752–1836), seinere husmannsfolk under By på Røyse, tre barn: Eli (f. 1784–1857, g.m. Lars Gulbrandsen Moseiet, ingen barn), Torger (1787–1791), og Lars (1789–1860, ugift skredder, seinere bosatt i Svensrud og en av Jørgen Moes mest betydelige eventyrinformanter, se rammesak).

¹⁷ Skjøtet ble tinglyst 16. juni 1919 (pantebok 53, s. 719).

«... EN GAMMEL, HALT SKRÆDDER»

Da Jørgen Moe i 1838 arbeidet med innsamling av eventyr i hjemtraktene på Ringerike, skrev han i et brev til vennen Peder Chr. Asbjørnsen at han i påsken hadde gjort «en ikke ubetydelig Fangst af omtrent eet Dusin Eventyr, en gammel halt Skrædder, de heroppe sædvanlig kalde Lakoder, har fortalt». Denne mannen het Lars Hansen Svensrud, var innfødt holeværing, 49 år gammel og livnærte seg som skredder på plassen Svensrud på Røyse. Lars Hansen var sønn av Hans Larsen på Åsplassen under Gjesval, mens mora, Dorte Torgersdatter, kom fra plassen Trillerud under Helgeland. Fordi Lars var halt, ble han strøket av militærellene, og lærte seg skredderyrket for å ha noe å leve av.

Jørgen Moe-biografen Ørnulf Hodne mener at ungkaren og skredderen Lars Hansen Svensrud var Jørgen Moes mest betydelige eventyrinformant. Det som gjorde hans eventyr så verdifulle, var deres humor, fantasirikdom og religiøse innslag. «Dessuten fortalte mannen med liv!» skrev Moe seinere til Asbjørnsen. Fra Lars Hansen stammer minst åtte av de 28 eventyrene som Moe bidro med til første-utgaven av Norske Folkeeventyr. Alle åtte er kjente og folkekjære eventyr: Askeladden som stjal trollets sølvender, Høna tripper i berget, Enkesønnen, De tre mostre, Jomfru Maria som gudmor, Herreper, Gjertrudsfuglen og Askeladden som kappåt med trollet.*

* Ørnulf Hodne: Jørgen Moe og folkeeventyrene (Universitetsforlaget 1979), s. 91–99.

* Nils (1751–1833), g.1 m. Ragnhild Bersvendsdatter (1755–1791), minst tre barn: Maria (f. 1775), Lars (f. 1787) og Kari (1789–1797), og g.2 m. Kirsti Abrahamsdatter, ingen barn. Nils etterfulgte faren som husmann i Åsplassen (se nedenfor).

* Johannes (f. 1756).

I 1762 hadde Lars og Eli en innerst i Åsplassen, Lisbeth Halvorsdatter. Ved Lars Larsens død i 1794 overtok sønnen *Nils Larsen* som husmann på plassen, og i 1801 satt han der med sin andre kone *Kirsti Abrahamsdatter* og to av barna fra første ekteskap, Maria (26) og Lars (14). Datteren Maria ble i 1807 gift med Halvor Andersen, som var tjenestedreng på Søndre Gjesval i 1801, og i kirkeboka ble omtalt som «National Soldat» da han giftet seg.

Halvor Andersen (f. 1781) og *Maria Nilsdatter* (f. 1775) etterfulgte hennes far som husmannsfolk i Åsplassen. Vi kjenner fem av deres barn:

* Anders (1807–1826), druknet i Kroksundet 18 år gammel (begravet 12. mars 1826).

* Lars (f. 1810), g.m. Anne Palmersdatter (1809–1878), minst seks barn: Halvor f. 1834, Peder f. 1838, Kirsti f. 1841, Andreas f. 1844, Anne Marie f. 1846 og Maren (1850–1878).

* Kirsti (f. 1812), døde som barn.

* Anders (f. 1815), konfirmert 1831.

* Kirsti (1817–1819), død av kikhoste 1 1/2 år gammel.

I 1820-årene betalte eieren av Søndre Gjesval kirkeskatt for to husmenn. Den ene het Halvor (og satt sannsynligvis i Åsplassen), og

den andre satt på Toresplassen. Vi vet ikke når Halvor Andersen flyttet, men i 1865 var det en ny husmann i Åsplassen, *Anders Henriksen* (f. 1829 i Gran). Han var gift med *Ingeborg Johnsdatter* (f. 1823 i Norderhov). I 1865 hadde de seks barn:

* Karen (f. 1852), fødte i april 1874 et barn Inger Anette, og som barnefar ble oppgitt tjenestedreng Andreas Syversen, Nes i Hole.

* Hanna (f. 1854).

* Hans (f. 1857).

* Syver (f. 1859), g. 1879 m. Berte Engebretsdatter (f. 1854 i Ådal), datter av Engebret Olsen Liuhagen. I 1879 var Syver snekker, og i 1900 tresliperarbeider og eier av småbruket Paulshalden gnr. 87/11 i Norderhov, hvor han satt med kona Berte og fire barn: Marie (f. 1872), Anne Jørgine (f. 1880, sypike), Anders (f. 1882, smedlærling) og Inger (f. 1884).

* Anne Jørgine (1862–1878), død 16 år gammel av «Brystsvagheit», begravet 28. desember 1878.

* En pike (f. 1865), «udøpt pike» i folketellinga.

I 1865 hadde de 2 kyr og 4 sauer på plassen, og de sådde $\frac{1}{8}$ t. rug, $\frac{5}{8}$ t. bygg, 1 t. blandkorn, $\frac{1}{8}$ t. erter og 2 t. poteter.

Anders og Ingeborg Henriksen var de siste husmannsfolk i Åsplassen. I 1900 satt de der alene, men med ku på båsen og de dyrket poteter, korn, grønnsaker og litt frukt.

Åsplassen er seinere blitt leid bort som feriested, bl.a. til Arne Arhol fra Oslo og hans kone Inger, som var datter av Karen Marie Hansdatter og Jørgen Knutsen Gjesvold på småbruket Jordet under Nordre Gjesval.

Husene i Åsplassen står fortsatt, men har ikke vært bebodd på mange år.

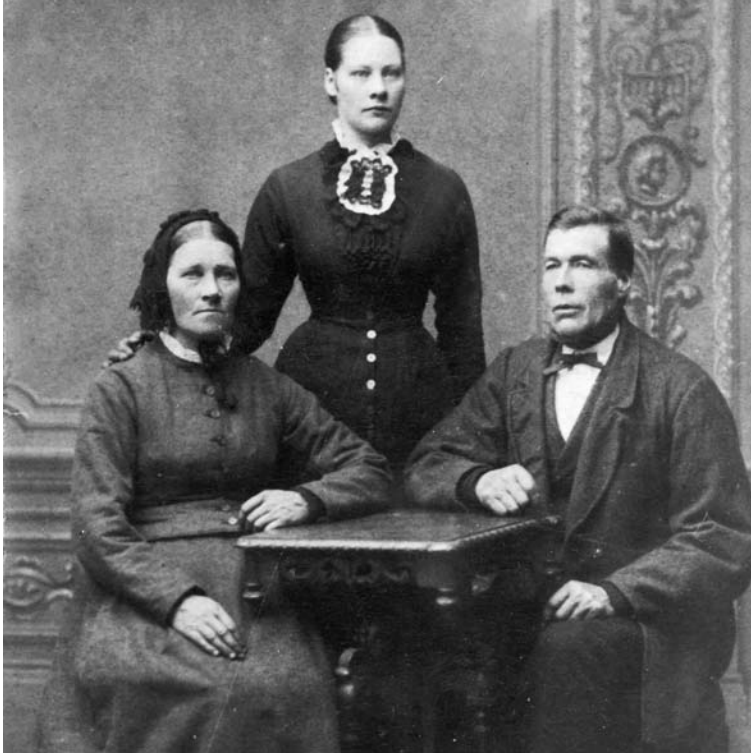
Åsenga (Åslund)

Åsenga var naboplassen til Åsplassen, men ryddet og tatt i bruk seinere. Den ligger litt høyere, og på sørsida av åsen. I 1801 satt her *Hans Andersen* (45), husmann med jord, med kone *Guro Syversdatter* (39) og barna Syver (13), Anders (11), Johan (9), Paul (7), Kristen (5), Eli (4) og Hans (1).

I 1865 var det husmann og dagarbeider *Hans Nilsen* (36) som satt på plassen med sin kone *Inger Marie Hansdatter* (34) og barna Hans Andreas (12), Anne Mathea (10), Jørgine (8), Maren (7) og Lovise (3). De fikk seinere minst ett barn til, sønnen Jørgen (f. 1866).

I 1865 hadde de ei ku, og utsæden var $\frac{1}{4}$ t. bygg, $\frac{3}{4}$ t. blandkorn og 2 t. poteter.

I 1900 var det ikke husmannsfolk i Åsenga. Husene sto til nedfalls, og i 1911 ble den tidligere husmannsplassen utskilt som eget

Husmann Gulbrand Gunvaldsen Sanna (f. 1828) med kone Inger Andersdatter (f. 1830) og deres datter Gunvor (f. 1863).

bruk. I januar 1912 ble den solgt til Karl Krokvik, som satte opp nye hus og utvidet jordveien betraktelig (se nedenfor gnr. 194/6).

Sanna

Sanna het husmannsplassen som fra tidlig på 1800-tallet lå inntil Den gamle kongeveien lengst nord på åkeren til Søndre Gjesval, der gårdsveien til den østre gården av Nordre Gjesval og småbruket Jordet tar av fra gamleveien.

I 1865 var *Gulbrand Gunvaldsen* (38) husmann i Sanna. Han var smed, og bodde der med kona *Inger Andersdatter* (37) og deres barn Martin (9), Anne Karine (7) og Gunvor (3). Av husdyr hadde de kun en sau, og de sådde $\frac{1}{4}$ t. bygg, $\frac{1}{4}$ t. blandkorn og 3 t. poteter. På plassen bodde det også en innerst, Ole Danielsen (52, dagarbeider) med sin hustru Kari Ellingsdatter (48) og deres ugifte datter Inger Marie Olsdatter (28).

Gulbrand Gunvaldsen Sanna¹⁸ (f. 1828) ble i 1856 gift med Ing-

¹⁸ Før han giftet seg, ble soldat Gulbrand Gunvaldsen Gjesvold oppgitt som barnefar da «pige» Karen Johannesdatter By-cie fødte et guttebarn, som ved dåpen 2. september 1855 fikk navnet Johan Martin.

I SANNA HADDE DE KOLERAMEDISIN

«I året 1854 raste koleraen i Kristiania og som et mottrekk mot den farlige farsott bestemte man at alle kunne få gratis dram. Tre menn fra Hole drog dit inn – for drammenes skyld. De gikk fra sted til sted og fikk sin halve pæl.* En av de tre fikk allikevel sykdommen og kom i sin lidende tilstand så langt som til Gjeiteryggen – et sted mellom Kroksund og Gjesvold. Her fant man ham og de sprang til plassen Sanna, hvor koleramedisin fantes, men han var død da de kom tilbake.»**

* 1 pæl (pægl) = 2,4 desiliter.

** Jon Guldal i Ringerikes Blad 14. februar 1933.

EN DRØM SOM BRAST

Gulbrand Gunvaldsen kjøpte i 1859 en parsell av nabo-gården Nordre Gjesval (østre gården) for 250 spesidaler av sin kones familie. Parsellen lå mellom Jordet og veien over Gjesvalåsen, og her satte Gulbrand opp en låve. Han drømte nok om å bygge opp sitt eget bruk, men klarte ikke forpliktelsene. I 1865 ble hans bo begjært konkurs. 15. mai 1865 ble «Auktion afholdt paa Stationen Wiig i Hole» over en skogeiendom Soterud, som han hadde kjøpt i 1859, samt en halvpart i en «Udhugstret» i Hans Espelinds skogstykke på Krokskogen.* Og dagen etter ble jordstykket på Nordre Gjesval solgt til Peder Engebretsen Gjesvold, eier av hovedbølet.

* Hans Espelind eide Gomnes gnr. 39/11 fra 1858 til i begynnelsen av 1880-årene, i dag en del av gnr. 218/10 Tyribakken.

er Andersdatter (f. 1830), datter av Anders Halvorsen (Sundet) og Kari Hansdatter, som eide en del av den østre gården av Nordre Gjesval. Vi kjenner fire av deres barn:

* Martin (f. 1857).

* Anne Karine (f. 1860), g.m. skomaker Hans Olaves Andreassen (f. 1859), i 1900 bosatt i Nordløkka ved Sundvollen med sine seks barn: Gustav Adolf (f. 1887), Inger Marie (f. 1889), Gulbrand (f. 1890), Marta Antonie (f. 1893), Gunvor (f. 1896) og Karl Oskar (f. 1898).

* Gunvor (f. 1863), konfirmert i Norderhov kirke 1878.

* Hans (f. 1867), konfirmert 1882.

I 1900 bodde Gulbrand og Inger Gunvaldsen fortsatt i Sanna, og Gulbrand drev ifølge folketellinga «forskjellig puslearbeide, forsørges af fattigkassen». På plassen bodde også Inger Marie O. Kroksundodegård (f. 1838, ugift sypike, enslig losjerende), som også var bosatt der 35 år tidligere. Og den dagen folketellinga ble registrert, hadde de gamle besøk av sin datterdatter Inger Marie Olavesdatter (11) fra Nordløkka ved Sundvollen.

Husene i Sanna ble revet før 1. verdenskrig, men tuftene ligger der fortsatt.

Andre eiendommer

UNDER SØNDRE GJESVAL

194/6 Åslund

Åslund er den tidligere husmannsplassen Åsenga, som i 1915 ble utskilt fra Søndre Gjesval bnr. 1 og i januar 1916 solgt til Karl Pedersen Krokvik for 2.000 kroner. Karl Krokvik rev de gamle husene på plassen og bygde nye, mens han leide husvære for seg og sin familie i Haugstua (en av Hagahaug-plassene) under Nordre Gjesval. Seinere brøt han ny jord og utvidet jordveien på Åslund til rundt 20 dekar jord, noe som førte til at han i 1948 ble tildelt diplom fra stiftelsen Ny Jord.

Karl Pedersen Krokvik var sønn av Stina Lisa (f. 1843) og Per Olson (f. 1830), som kom fra Värmland i Sverige og satt som husmannsfolk på Krokvik under Nedre Vik. Per hadde i Sverige vært skogvokter på et bruk som het Garntorp. I tillegg til sønnen Karl hadde de en sønn Alfred (f. 1881) som i 1900 bodde hos foreldrene og arbeidet som tømmerhugger på Krokskogen, samt en datter Kristine (f. 1867), gift med Karl Olsen Fekjæråsen.

Karl Pedersen Krokvik (1884–1975) var gift med Marie Moløkken (1884–1963) fra Norderhov, og de fikk to barn:

© Fotograf Marit Fagerli

* Einar Peder Åslund (1913–1983), g.m. Hjørdis Skogheim (d. 1979) fra Krødsherad, tre døtre: Venke (1945–1946), Laila (f. 1947) og Erna (f. 1953).

* Sigrid (1911–1976), g.m. Oskar Ellingsen (1908–1939) fra Steinsfjerdingen, én datter: Marit (f. 1932, g.m. Harry Wangen fra Hønefoss, tre døtre: Eli Gro, Liv Tone og Anne May).

Karl var skogsarbeider om vinteren og drev med grøftegraving om sommeren. I oktober 1969 ble Åslund overdratt til sønnen Einar Peder Åslund for 20.000 kroner. Marie døde i 1963, og Karl flyttet til Hole gamle hjem, hvor han tilbrakte sine siste år.

I 1981 ble det fra Åslund fraskilt en parsell «Åsjordet» (bnr. 19) på 22 dekar, som ble solgt til Hans Fekjær, eier av Fekjær (søndre), for 66.000 kroner.

Etter Einar Åslunds død i 1983 ble Åslund overdratt til datteren Laila Åslund Solberg (f. 1947) for 40.000 kroner, og to år seinere, den 12. juli 1985, kjøpte hennes niese Liv Tone Wangen (f. 1956) og hennes samboer Steinar Kristoffersen (f. 1953) eiendommen for 100.000 kroner. Den 23. juni 1987 kjøpte Paul Andreas Goodwin eiendommen for 150.000 kroner.

Paul Andreas Goodwin (f. 1962) er fra Nesøya i Asker, utdannet som kunsthåndverker og arbeider som rekvisitør i film- og TV-bransjen. Han er samboer med Annette Spratte fra Saurland i Tyskland. På Åslund dyrker paret grønnsaker og urter, og de har høner, ender og kalkuner.

På vestsida av Kroksundet, mellom Steinsfjorden og Gjesvalåsen, ligger Kroksundødegården. Gårdsvaldet dekker den nordre delen av åspartiet, Rudsødegården den søndre.

Den første bosettinga her kom trolig nede ved sundet, hvor det fra gammel tid må ha bodd en sundmann. Middelalderveien fra Oslo over Krokskogen kom Nordkleiva ned til Kroksund, og fortsatte på vestsida over Gjesvalåsen til Vik, og sundmannen skysset folk over sundet. Gården eller bruket her fikk navnet Kroksund.

SUNDET VED KROKEN

Opprinnelsen til navnet Kroksund er usikker, men forleddet Krok kan en gang ha vært et selvstendig navn som er brukt om området ved det»krokete» sundet mellom Tyrifjorden og Steinsfjorden. Sundet kan også sies å gå i en krok rundt Gjesvalåsen. Navnet er så blitt brukt av de reisende fra Oslo og Bærum – en skog man reiste over ble gjerne gitt navn etter endepunktet på veien. Krokskogen er første gang nevnt i en skriftlig kilde i 1276, da en islandsk annal (årbok) forteller at Magnus Lagabøter reiste over Kroka skog fra Oslo til Ringerike. Av samme grunn ble kleiva ned til sundet kalt Krokkleiva.*

Den lille bukta av Steinsfjorden som går inn til Sundvollen, blir i bygda ofte omtalt som «Kroken», men dette navnet er nyere. Her var det sannsynligvis båtstøer for båter som fraktet folk og gods videre etter ferden over skogen i gammel tid.**

* Harsson (1995).

** Christophersen (1961), s. 12.

1600-tallet:	Bosetting bare ved sundet.
1700-tallet:	Kroksundødegården matrikkelnr. 106.
Ca. 1750:	Hovedbølet flyttet vest i åsen.
1768:	Gården delt i to eiendommer: – Kroksundødegården. – Øverjordet.
1777:	Kroksund (seinere gnr. 16/8) utskilt fra Øverjordet (seinere gnr. 16/5).
1793:	Hovedbølet delt i to bruk: – Kroksundødegården vestre (seinere gnr.16/1). – Kroksundødegården østre (seinere gnr. 16/4).
1848:	Sundet (seinere gnr. 16/2) utskilt fra Kroksundødegården vestre.
1884:	Øverjordet vestre (gnr. 16/7) utskilt fra Øverjordet.

På østsida av sundet lå Kroksundvollen, seinere forkortet til Sundvollen, nevnt første gang 1652. Kanskje hadde gården ved Kroksund beite- eller slåttemark på østsida i tidligere tider, derav navnet.

Jordveien lenger vest, i det flate partiet mellom Kroksundåsen og Gjesvalåsen, var nok ryddet i middelalderen, men ble liggende øde etter Svartedauen. Da folketallet steg og behovet for jord ble større i tida rundt år 1600, ble åkrene her tatt opp igjen. I 1686 var navnet «Krogsund med underliggende Ødegaarden».

Biskop Jens Nilssøn reiste i 1594 over Ringerike på bispevisitas. Han kom gjennom Nordkleiva og «ned til Krogsund. Der fore wi offuer i vester och er 3 pilskud bredt».¹ Men han nevnte ingen gård ved sundet.

¹ Nilssøn s. 277.

Kroksund har vært krongods fra gammel tid, og ble bygslet bort av fogden på kongens vegne. Den første brukeren vi kjenner er RASMUS PERSEN, som i 1619–20 bygslet Kroksund og betalte 5 daler i årlig avgift. Skylda (skattegrunnlaget) på bruket var 5 lispund (en bygselavgift på 1 daler pr. lispund var vanlig), men skatten til kongen slapp han å betale, fordi han var sundmann. I fogderegnskapene for 1634–35 ser vi at Rasmus sundmanns kone var i klammeri med Håken Rørvika, som ble idømt en bot for det.²

Fra 1635–36 het brukeren KRISTOFFER TORDSEN, «som heretter skal ha Krogsund», og bygselavgiften var fortsatt 5 daler. Hva som skjedde med Kristoffer, vet vi ikke, for i 1648 er det MARTE KROKSUND som «forestaar, och de fremb och tilbage reiszende folch offuerfører». Hun kan ha vært Kristoffer Tordsens hustru, og etter hennes død inngått nytt ekteskap med Anders Rasmussen, som er den neste sundmann ved Kroksund. I 1652–53 stevnes Marte Kroksund for gjeld (1 riksdaler) på bygdetinget.

I 1664 var ANDERS RASMUSSEN (38) sundmann i Kroksund. Vi vet ikke om han var sønn av den forrige bruker Rasmus Persen. I 1666 ble Anders oppgitt å være 39 år gammel, og da ble også nevnt hans sønner Paul (11), Rasmus (9) og Nils (7) Anders sønner. Han hadde minst én sønn til, Anders, som var født etter 1666. Deres mor het Marte, og vi kan bare anta at hun er den samme som fikk fogdens vrede over seg i 1648. St. Hansdagen 1677 var Rasmus Andersen Kroksund sammen med Hans Gjesvold på vei inn til Mons Finne på Krokskogen, da de oppdaget en skogbrann ved «Herrebraaden» mellom Nordkleiva og Bønnerudtjern.³

I 1660 var skylda på Kroksund oppgitt til 3 skinn, og bygselrådig var MORTEN LAURITZEN på Sand (trolig toller på Sand tollsted i Hurum). Det var vanlig at kongen overlot bygselgods til offentlige tjenestemenn, som fikk inntektene av godset som lønn for jobben de utførte. I tillegg til Kroksund, hadde Morten Lauritzen i 1660 bygselinntekter av krongods i Haug (Klekken), Drammen og Røyken.⁴

I 1662 bekreftet allmuen i Hole på bygdetinget på Frøyshov at det ikke var blitt sådd noe på Kroksund eller ødegården Svensrud i 1661, og at Anders Kroksund alltid før var blitt «forskånet» for tienden. I 1664 ble Anders Kroksund nevnt som morbror til barna

² E.F. Halvorsen: Ekserpter av gårdsnavn fra Hole og Ringerike (uttrykt), kopi i Hole bygdemarkiv.

³ Tingbok 1677 (Thorleif Solberg), og Gudmund Bakke: «Skogbranner på Nordmarka og Krokskogen i 1677» i heftet «Ringerike» 1993–94 (en hærbråte var felte trær som ble lagt opp for å hindre fiendens framrykning).

⁴ Skattematrikkelen 1647 (Oslo 1971), ss. 25, 119, 120, 126 og 195.

Gårdstunet i Kroksundødegården østre 1994.

Foto: Trygve Ellingsen

i skiftet etter salige Anne Rasmusdatter Gjesval, og han fikk tilsyn med arven deres. Samme år ble Gunhild og Anders Kroksund ilagt bøter for å ha drukket øl som Syver Gjesval hadde latt tappe «annen bededag etter preken», noe som ikke var tillatt etter loven. I 1676 var Anders Kroksund død. Da ble skiftet etter ham avsluttet, og det viste en nettoformue på i overkant av 32 riksdaler til fordeling på arvingene.⁵

I slutten av 1670-årene ble lagmann JØRGEN PHILIPSEN eier av en del tidligere krongods på Ringerike og Modum, som oppgjør for lån og tjenester han hadde gjort kongen. Deriblant var Kroksund, som han i oktober 1680 solgte til CHRISTEN CHRISTENSEN på Frøyshov, fogd på Ringerike i årene 1668–1680.

At det allerede midt på 1600-tallet var et slags vertshus i Kroksund, ser vi av fogdens innberetning til stattholderen om Marte Kroksund i 1648. Av tingbøkene i 1690-årene forstår vi at det fortsatt er et sted i Kroksund med servering og overnatting. I april 1691 stevnet Johannes Cronberg – «med logi i Kroksund» – major Søren Rasmussen på Storøya for vold, skjenderi, forsøk på brannstifteri (på gården Nes på Utstranda) og drapstrusler. Både husmenn, tjenestefolk, naboer og personer ellers fra bygda ble ført som vitner, og i mai 1691 endte saken med full frifinnelse for major Rasmussen. Cronberg hadde ikke bevist noen av sine påstander i de åtte til-

⁵ Aschim (1998), s. 70.

«... OG LØP STRAKS DERMED TIL DØRS»

Etter at Christen Christensen sluttet som fogd, forvaltet han sitt etter hvert betydelige jordergods, deriblant Kroksundødegården. På vegne av faren oppsøkte sønnen, Christen Christensen, i mars 1684 Marte Kroksund og hennes sønner for å foreta utlegg etter en dom, og tok samtidig opp det forhold at det ikke var betalt landskyld av gården siden Christensen kjøpte den av Jørgen Philipsen i 1680. «Fullmektigen satt på krakken ved bordet i stuen og oppleste samme dom. Og som Christen hadde utlest dommen, da tok Anders Andersen Kroksund den fra ham, og løp straks dermed til dørs.» Brøren Paul viste i neste rettsmøte til kontrakten fra 1680, og påstod at de hadde tilbudt seg å betale landskyld, men at Christen ikke ville «anamme» den. Landherren Christen Christensen mente at de hadde forbrutt seg og måtte miste rett til fortsatt bruk av Kroksund. Men innen neste rettsmøte (16. juli 1685) hadde landherren og Marte Kroksund og hennes sønner blitt enige om at de skulle betale den forfalne og resterende landskyld av Kroksund. Anders Andersen Kroksund ble imidlertid idømt store bøter for å ha «bortsnappet» en dom; til Kongen åtte ørtuger og 13 mark sølv,* og til Christen Christensen seks riksdaler i omkostninger.

* Ørtug (ertug): Enhet i det gammelnorske skålvektssystemet, lik 1/24 mark = 1/3 øre. (En ørtug = 8,93 gram).

talepunktene, og majoren ble for beskyldningene kjent «aldeles fri og sagesløs». Men Johannes Cronberg ble dømt som løgner og æresskjender, ble ilagt bøter og hvis han ikke betalte «bør han slås til Kagen og entvige dette Ampt og Fogderi» («slås til Kagen» var piskeslag over nakne ryggen, de som var dømt ble bundet til «Kagen» (en pæl), og «Kagstrykningen» ble utført av bøddelen).

Marte og Anders Rasmussen Kroksund hadde sønnene Paul, Rasmus, Nils og Anders.⁶ I 1691 vitnet Paul og Rasmus Anders-sønner sammen med «Ole Rolvsen i Krogsund» (rimeligvis Ole

⁶ I prestemanntallet 1666 ble alle guttebarn tatt med. Anders var den eneste av de fire sønnene som ikke ble nevnt der, og må derfor ha vært høyst 17–18 år da han ble bøtelagt i 1684 etter å ha «bortsnappet» og stukket av med dommen som ble forkynt.

«... FOR SIN UMAK OG BEKOSTNING»

I 1697 ble Paul Andersen Kroksund stevnet på bygdetinget fordi han tre år tidligere skulle ha «annammet til seg» en del klær og annet fra en kvinne som het Kari Gudbrandsdatter. Saken var reist av Elling Bårdsen Tåkerud fra Ås i «Follaug» (Follo). Kari var hans «værsøster» (svigerinne), og døde i 1694 hos Mari Paulsdatter Leine, som også var innstevnet. Av rettsreferatet virker det som om Kari Gudbrandsdatter hadde leid rom en periode hos Paul Kroksund, men så var blitt syk og deretter hadde bodd og fått pleie hos Mari Leine. Både Mari og Paul (som hadde bekostet hennes begravelse) forklarte at de hadde tatt klærne og det øvrige «for sin umak og bekostning med henne uti hennes sykdom». De ble imidlertid dømt til å levere alt inn igjen, da de «uten lovens foresigende adferd bemektiget sig Kari Gudbrandsdatters efterlatte middel uten noen foregående registrering og vurdering». Etter nødvendig registrering skulle de så få godtgjort de utlegg som de hadde krav på etter loven.

Rolvsen i Rudsødegården) i rettssaken mellom major Rasmussen og Jonas Cronberg.

Eldste sønn PAUL ANDERSEN KROKSUND (1655–1721) etterfulgte foreldrene som bruker, sundmann og gjestgiver i Kroksund. I januar 1686 fikk han bygselseddel på «Kroksund med underliggende Ødegaard» av eieren Christen Christensen (fornyet i desember 1719). Han var gift to ganger, først med ELISABETH ROLVSDATTER, og de hadde én sønn Anders (f. 1690). Hans andre hustru het JOHANNE KRISTOFFERSDATTER, og de hadde fire barn som var i live ved farens død i 1721: Nils (24), Kristoffer (17), Lisbeth (24) og Gunnor (20). Datteren Lisbeth var første gang gift med Hans Olsen Vik (én sønn), og etter hans død giftet hun seg igjen med Jon Johannessen Vik (sønn av «Steins-Vallersen» Johannes Johannessen Fristad), og fikk med ham åtte barn (se omtale av Øvre Vik).

Da skiftet etter Paul Andersen Kroksund ble avsluttet i 1721, viste det en bruttoformue på 74 riksdaler 16 skilling, men nettoverdien var bare litt over 17 riksdaler. Sønnen fra første ekteskap, ANDERS PAULSEN (f. 1690), overtok rimeligvis som bruker etter faren. Vi kjenner ikke navnet på hans hustru, men han hadde i hvert fall to sønner: Mads f. 1720 og Ole f. 1723.

Fogd CHRISTEN CHRISTENSEN på Frøyshov eide Kroksund fra 1680. I 1693 lot han tinglyse et pantebrev fra 1685 i Kroksund med underliggende ødegård samt Utøya og plassen Lien, til fogd Koldevin i Gudbrandsdalen. Den 6. juni 1707 solgte Christensen Kroksund til sin svigersønn HENRIK LUTH (gift med hans datter KIRSTEN CHRISTENSDATTER) for 150 riksdaler. Henrik Luth var sønn av Christensens forgjenger som fogd i Ringerike og Hallingdal, Jacob Luth. Han solgte den 3. januar 1721 Kroksund med underliggende ødegårder videre til HANS HORN fra Lier for 900 riksdaler. Horn har etter kort tid solgt gården til BENT ELENSEN VELO, som i november 1727 solgte den videre til Hans Jørgen Søboholm fra Lier for 700 riksdaler.

HANS JØRGEN SØBOHOLM (d. 1744) synes å ha vært den første eier av Kroksund som selv satt på gården. Han hadde siden 1717 eid Øren gård i Frogner i Lier etter sine foreldre Peder Eliesen Søboholm og Magdalene Hansdatter Sommer, og drev den inntil 1727, da han solgte gården til Hans Hansen Horn d.e., Hans Hansen Horn d.y. og Herman Hellesten Holter fra Lier.⁷ En av disse må ha vært den Hans Horn som i 1721 kjøpte Kroksund, men vi kjenner ikke enkelthetene omkring disse gård-kjøpene. Det synes imidlertid klart at Hans Jørgen Søboholm må ha kommet i økonomis-

⁷ Rolf Fladby: Liers historie (bind I), s. 87–88 (Drammen 1953).

PAUL KROKSUND OG PÅL KJELLA

Det har vært hevdet at Paul Andersen Kroksund var identisk med finnen Pål Andersen Kjella, som i 1710 bygslet plassen Kjella (ved Midtskogen) på Krokskogen, og som etter sin innsats under krigen mot svenskene i 1716 fikk utbetalt 6 riksdaler og endatil fikk kongelig gjestgiverbevilling på Midtskogen for seg og sine etterkommere. Årsaken til misforståelsen er trolig at kvitteringen for Pål Andersens mottak av de 6 riksdalerne «for den betimelige Kundskab jeg bringet til Krogskovens Postering om de Svenskes Marsj» var datert Kroksund 18. april 1716 (altså bare to dager etter at slaget sto i Nordkleiva). Fogd Lars Mikkelsen, som var anfører for bondehæren som hadde ligget og ventet på svenskene i Nordkleiva, hadde sitt midlertidige kontor i Kroksund, og hva var mer naturlig enn at den brave skogfinne måtte møte opp på fogdens kontor for å få utbetalt belønningen? At husverten i Kroksund hadde nærmest likelydende navn med Pål fra Midtskogen, gjør sammenblandingen forståelig. Begge hadde dessuten en sønn ved navn Anders. Paul Andersen Kroksund (født 1655) døde i 1721, mens Pål Andersen Kjella (født 1663) døde i Kjella i 1760, nær 97 år gammel.*

* Fredrik Schjander er den første som skriver at Pål Kiella også bygslet Kroksund fra 1686 (i artikkelen «Ett og annet fra Krokskogen gjennom årene» i heftet «Ringerike» 1970–71). Torbjørn Slåtto bygger trolig på Schjander når han gjentar påstanden i sin artikkel «Midtskogen – fra finneplass til skoggård» i heftet «Ringerike» 1981.

ke vanskeligheter på Øren i Lier. Da skiftet etter hans første hustru ANNE MARIE NILSDATTER BRUN (d. 1724) ble avsluttet, var boets bruttoverdi 2.606 riksdaler (hvorav Øren gård ble taksert til 1.500 riksdaler), men etter fratrekk av gjeld var det kun 145 riksdaler tilbake. Øren var en betydelig gård, i 1724 hadde de 6 hester, 12 storfe, 11 sauer, 20 geiter og 6 griser.

Anne Marie og Hans Jørgen Søboholm hadde to barn: Johannes (f. 1721) og Magdalene («Malene», g.m. skredder Kristen Sørensen Kirchhoff på Strømsø). Hans Jørgen Søbohols andre hustru het MARTHE OLSDATTER HØN (fra Asker), som døde i samme måned som sin mann (januar 1744). De hadde to sønner: Ole (f. 1731) og Nils (som døde like før sine foreldre).

Skiftet etter Hans Jørgen Søboholm ble avsluttet i august 1744, og viste en bruttoverdi på 679 riksdaler medregnet Kroksund med underliggende «Krogsund Wold» (må være feilskrift for «Ødegaard»), mens nettoverdien var 346 riksdaler. I mars 1744 ble Kroksund solgt til eldste sønn Johannes Hansen, men allerede innen årets utgang overdro han eiendommen til Jakob Olsen Høn i Asker, bror av hans avdøde stemor Marte Olsdatter, for 510 riksdaler.⁸

JAKOB OLSEN KROKSUNDØDEGÅRD (d. 1754) var gift to ganger.

⁸ Opplysningene om Hans Jørgen Pedersen Søboholm og hans familie, samt kjøp og salg av Kroksund i 1727 og 1744, er hentet fra skifteprotokoll 14 (1744–49), s. 45b. I skiftet er også nevnt avdødes svoger Jens Andersen Svang i Asker.

Vestsiden av Kroksundet med Kroksundødegården og Rudsødegården cirka 1830. Den nye bergenske kongeveien er ført videre over åsen mot Vik, og vi ser de to sentrale Kroksundøde-gårdene-brukene inne i åsen, i tillegg til Sundet (ved Øgardsvika), Øverjordet og Kroksund (samt husmannsplassen Orlangen).

Statens kartverk

Hans første hustru het ELI PEDERSDATTER, og de hadde fire barn som var i live ved farens død i 1754:

- * Ole (myndig, død før 1785), gift, minst to barn: Eli f. 1755 og Jakob f. 1757.
- * Margrete (g.m. Peder Hansen Borgen i Asker).
- * Elling (1735–1777), seinere eier og bruker av Kroksundødegården, se nedenfor.
- * Anne (f. 1742), g.m. Guttorm Nilsen Hafnor, seinere eiere av Øverjordet.

Jakob Olsens andre hustru het INGEBOG HANSDATTER⁹(d. 1783). Dette ekteskapet var barnløst, i hvert fall var ingen barn i live i 1754. Skiftet ble gjort opp med en bruttoverdi i overkant av 754 riksdaler (netto 421 riksdaler).

I 1762 satt Ingeborg Hansdatter som enke og eier av Kroksundødegården med sine to stebarn Elling Jakobsen og Anne Jakobs-

⁹ Skifteprotokoll 20a (1779-82), s. 211b.

datter. På gården var en tjenestejente, Marte Knutsdatter, en mann ved navn Amund Larsen («andre Folk boende paa Gaarden») samt en innerst Berte Helgesdatter (enke), som leide husrom sammen med sine døtre Maria Pedersdatter og Ingrid Pedersdatter. Under gården var det én husmannsplass.

Det var rimeligvis i denne perioden at hovedbølet i Kroksundødegården ble flyttet fra Kroksund og vest i åsen, hvor gårdstunet på det seinere bruksnr. 1 ble bygd opp.

Kroksundødegården blir delt

I 1768 ble Kroksundødegården delt i flere bruk. Jakob Olsen Kroksundødegårds enke Ingeborg Hansdatter og hennes stesønn Elling Jakobsen satt på hovedbølet (av skyld 3 lispund, seinere løpenr. 47, gnr. 16/1), mens stedatteren Anne Jakobsdatter og hennes mann Guttorm Nilsen Hafnor dette året overtok den østre del av eiendommen, Øverjordet (av skyld 1 lispund, løpenr. 49, gnr. 16/5) med fergeplassen ved Kroksund (løpenr. 50, gnr. 16/8). Noen år seinere, i 1777, solgte de Kroksund videre til Thomas Paulsen Vik. I 1793 ble så hovedbruket delt i to, en vestre og en østre del, hver med skyld 1½ lispund. Det «nye» bruket (Kroksundødegården østre, løpenr. 48, seinere gnr. 16/4) ble da kjøpt av Thor Gunvaldsen Koksrud. I 1848 ble så hovedbølet Kroksundødegården vestre igjen delt, ved at Sundet (Øgardsvika, løpenr. 47b, seinere gnr. 16/2) ble fraskilt og solgt til Ole Danielsen.

Kroksundødegården vestre

LØPENR. 47, SEINERE GNR. 16/1

Den 7. desember 1772 overtok ELLING JAKOBSEN KROKSUNDØDEGÅRD (1735–1777) hovedbølet i Kroksundødegården (heretter kalt Kroksundødegården vestre) fra sin stemor Ingeborg Hansdatter for 200 riksdaler. Han ble i 1774 gift med BARBRO HALLGRIMSDATTER (1745–1804). Elling døde allerede sommeren 1777, 42 år gammel. Vi kjenner to av deres barn:

* Anne (1775–1793), g. 1791 m. Gunder Gautesen Sundvollen, én sønn Anders (f. 1792).

* Elina (1777–1780).

Av skiftet etter tre år gamle Elina i 1780 går det fram at formynder for avdødes fem år gamle søster Anne Ellingsdatter var Peder Nil-

TREKØL TIL BÆRUMS JERNVERK

I 1770-åra var både Elling Sundet og oppsitteren i Øverjordet, Ellings svoger Guttorm Nilsen, registrert som leverandører av trekøl til Bærums Jernverk. Kølåbånnene lå nordvest for Steinsvollen mot Djupedal, på vestsida av allmannaveien (den seinere kongeveien), og avstanden til verket var rundt 13 km. Begge var forholdsvis små leverandører. I 1779 leverte Elling Sundets enke 35,7 m³ køl, mens Guttorm i Øverjordet leverte 37,5 m³.

sen Gjesvold. Anne Ellingsdatter var bare 16 år da hun i 1791 ble gift med Gunder Gautesen Sundvollen (18), og da deres sønn Anders ble døpt i februar 1793, ble det anført i kirkeboka at mora var død. I 1801 bodde Anders Gundersen (8) som pleiebarn hos sin mormor Barbro Hallgrimsdatter i Kroksundødegården, mens hans far Gunder Gautesen (28) var «Soldat ved et af de Danske Regimenter», og registrert bosatt hos sin søster Guri Gautesdatter og hennes mann Nils Paulsen i Trøksle ved Sundvollen.

Etter Elling Jakobsens død giftet enka BARBRO HALLGRIMSDATTER (1745–1804) seg igjen i desember 1777 med PEDER SVENSEN (1757–1819), sønn av Ragnhild Olsdatter og Sven Engebretsen Hundstad. Etter arveoppgjøret eide Barbro halvparten av gården, og i februar 1793 solgte Gunder Gautesen (med faren Gaute Isaksen Sundvollen som «curator») den andre halvparten (sin avdøde kones arv) til Peder Svensen for 499 riksdaler. Men Barbro og Peder ble ikke sittende som eiere av hele gården; allerede 17. desember 1793 solgte de halvparten til Thor Gunvaldsen Koksrud for 800 riksdaler (se nedenfor gnr. 16/4). Vi kjenner fire av deres barn:

* Marte (f. 1779), g. 1805 m. Paul Johannessen Rudsødegård (f. 1767), én sønn Peder (1805–1828).

* Elling (f. 1781, seinere eier av Kroksundødegården vestre), se nedenfor.

* Sven (1783–1789).

* Ingeborg (f. 1785).

I 1801 satt Barbro Hallgrimsdatter (56) og Peder Svensen (50) i «Ødegaarden» med to av sine barn, Marte (22) og Elling (20) samt pleiesønnen Anders Gundersen (8). Barbro Hallgrimsdatter døde i 1804, og i skiftet etter henne ble gården verdsatt til 600 riksdaler og utlagt enkemannen Peder Svensen og barna. Han giftet seg igjen 2. mai 1805 med LISBETH ANDERSDATTER SØRUM. Fra dette ekteskapet kjenner vi ikke arvinger.

I desember 1807 solgte Peder Svensen gården til sin sønn Elling Pedersen for 1.150 riksdaler.

ELLING PEDERSEN KROKSUNDØDEGÅRD (f. 1781) var gift med GUNHILD JENSDATTER, og vi kjenner fem av deres barn: Kari (f. 1817, g.m. Ole Danielsen, seinere eiere av Sundet gnr. 16/2), Peder (f. 1820, g.m. Anne Engebretsdatter, seinere eiere av Kroksundødegården vestre), Kristen (f. 1822), Berthe Marie (f. 1823) og Kristine (f. 1826).

I mai 1848 delte Elling Pedersen sin gård i to, ved at gårdparten Sundet (ved Øgardsvika) ble fraskilt og solgt til svigersønnen Ole Danielsen (løpenr. 47b, seinere gnr. 16/2 av skyld mark 1,05). Samtidig overdro han resten av gården for 266 spesidaler til sin eldste

sønn Peder Ellingsen, som lånte 200 spesidaler i Norges Bank for å finansiere kjøpet.

PEDER ELLINGSEN KROKSUNDØDEGÅRD (f. 1820) var gift med ANNE ENGBRETSDATTER (f. 1823). De fikk seks barn: Inger (f. 1845), Edvard (f. 1849), Engebret (f. 1851), Andreas (f. 1856), Peder (f. 1859) og Martin (f. 1863). Ingen av barna kom til å etterfølge foreldrene som eiere og brukere av Kroksundødegården vestre. Peder lånte i 1850 300 spesidaler i Hypotekbanken mot pant i gården, og i 1865 fikk kjøpmann Hoxmark i Kristiania panteutlegg i årets avling for et tilgodehavende. Den 1. august 1865 leverte Peder Ellingsen sitt bo til konkursbehandling. Ved folketellinga 31. desember s.å. satt Anne (42) og Peder (45) fortsatt på gården med sine fire yngste barn. De hadde 1 hest og 1 ku, og oppga som årlig utsæd $\frac{1}{4}$ t. rug, 1 t. bygg, 3 t. blandkorn, $\frac{3}{4}$ t. erter og 5 t. poteter.

I april 1867 ble det avholdt auksjon i Peder Ellingsens konkursbo, og ny eier av gården ble Paul Jonassen Løken, sønn av Jonas Paulsen Løken og Johanne Jensdatter, og siden 1864 eier av en av Løken-gårdene («Gulbrandsen-Løken») i Hole. Kjøpesummen kjenner vi ikke, men Paul Jonassen lånte 2.600 kroner av Edvard Elvigen mot pant i sin nyinnkjøpte gård. I 1870 solgte han Løken og flyttet med sin familie til Kroksundødegården.

PAUL JONASSEN LØKEN (1836–1894) ble i 1864 gift med MAREN NILSDATTER (f. 1837), datter av skolelærer og gårdbruker Nils Engebretsen og Karen Mikkelsdatter på Elvika i Norderhov. De fikk seks barn:

* Nils (f. 1868), seinere eier av Kroksundødegården vestre og Øverjordet, se nedenfor.

* Johan (f. 1866), seinere eier av Elvika, Søndre Gjesval, Søndre Gile og Vangen, g.m. Anne Mathea Eriksdatter, to døtre: Maren Pauline (f. 1895) og Johanne (1902–1997).

* Anne Jørgine (Gina) (f. 1873), g.m. Ole Johannessen Landén (1877–1905) på Nordre Gjesval, ingen barn.

* Ingeborg Kristina (f. 1876), utvandret til Amerika i april 1902.

* Marte Karine (død 1880).

* Kristian (f. 1881).

I 1884 kjøpte Paul Jonassen Løken nordre del av eiendommen Øverjordet (skogen i Kroksundåsen samt cirka 20 dekar jord) av Anders Martin Pedersen. Våren 1894 døde Paul Jonassen, og enka, Maren Nilsdatter, fikk bevilling til å sitte i uskiftet bo. I april 1913 overdro hun sine eiendommer Kroksundødegården vestre og Øverjordet samt en skogeiendom (gnr. 10/8, kjøpt fra Midtre Sørums 1875) til eldste sønn Nils Paulsen Løken for 10.300 kroner.

NILS PAULSEN LØKEN (f. 1868) var gift med OTHILIA ELINE

(TILLA) LANDÉN (f. 1870) fra nabogården Nordre Gjesval (østre gården). De hadde én adoptivdatter, Olga (f. 1914).

I august 1917 solgte Nils Løken Kroksundødegården vestre (gnr. 16/1 og 3) til et konsortium bestående av broren JOHAN LØKEN, JOHANNES KJOS (tidligere eier av bl.a. Vaker, Lerberg og Oppgarn Leine), ADOLF FUHRE (eier av Gomnes 1906–22) og T. ENGER (eide i kortere perioder flere eiendommer i Hole og Norderhov). Salgssummen var 30.000 kroner, som de fire lånte i Hønefos og Oplands Privatbank. Tilla og Nils Paulsen Løken bodde siden i Øverjordet, hvor de hadde bygd nye hus.

De nye eierne fraskilte allerede året etter skog og setervoll ved Sørsetra (gnr. 16/13), og i februar 1921 solgte de resten av eiendommen til KRISTIAN LARSEN for 32.000 kroner. Larsen solgte samme år – 7. november 1921 – eiendommen videre til REIDAR LØBBEN fra Sollihøgda for 29.000 kroner. Løbben var eier i to og et halvt år, inntil han den 14. juni 1924 solgte den til kaptein H. HANSEN og kaptein ALFRED WADEL for 28.500 kroner. Wadel døde i januar 1927, og Hanssen og enkefru Gyda Wadel solgte samme måned eiendommen til Amund Berger for 24.850 kroner, inkludert diverse løsøre for 3.350 kroner.¹⁰

AMUND BERGER (1893–1933) sin farsslekt kom fra gården Berger (nordre) i Sør-Odal. Faren Amund (f. 1846) flyttet til Ringerike i 1876 som bestyrer på Eidsgard på Sokna, som ble eid av hans fetter, sorenskriver Georg Robert Schirmer og hustru Bolette f. Lundesgaard. Amund Berger (den eldre) bestyrte gård og skog på Eidsgard inntil han kjøpte hele gården i 1887. Han var gift med Nille Kristine Nilsdatter (f. 1851) fra Nordsethagen i Sør-Odal. De fikk 10 barn, hvorav eldste sønn Sjønn overtok Eidsgard (hvor slekta fortsatt sitter). Sønnen Amund var nest yngst i søsken-flokken, og ble i 1919 gift med ANNE NILSDATTER BAKKAN (1893–1977), født på Tubbmyr i Krødsherad, og oppvokst på Bakkan ved Bergsjø på Sokna. Amund kjøpte først en eiendom i Sande i Vestfold, hvor de bodde inntil de overtok Kroksundødegården i 1927.

Anne og Amund Berger hadde fire barn:

* Alfred (1920–1939).

* Gunvor (1922) ugift, bosatt i Haug.

* Nils (f. 1927), skogbruksutdannet, arbeidet en tid som skogsbestyrer, og i perioden 1972–1994 ansatt som herredsskogmester i Ringerike og Hole (gift og bosatt med sin familie i Hønefoss, siden 1994 Hamar).

* Arvid (f. 1930), elektriker, gift og bosatt med familie i Haug.

¹⁰ Eiendomsoverdragelsene i dette avsnittet er hentet fra pantebok 54 s. 573, pantebok 55 s. 84, pantebok 56 s. 504 og pantebok 58 s. 274.

I 1932 ble Amund Berger rammet av sykdom, samtidig som arvingene etter den tidligere eieren Alfred Wadel ønsket innløst et pant de hadde i eiendommen. På grunn av de vanskelige tidene ville ingen bank gi nytt lån for å innløse pantet, og det endte med at eiendommen ble solgt på auksjon i januar 1933 til Karine Sprakehaug for 14.000 kroner.¹¹ Amund Berger flyttet da med sin familie til Søndre Gjesval, hvor Anne overtok jobben som husholder for eieren Hans Orvik,¹² og familien måtte omstille seg fra våningshuset i Kroksundødegården med sju rom, til å flytte inn i en av stuene på Gjesval. I april 1933 døde Amund Berger. Anne og barna bodde på Gjesval til 1935 (da Hans Orvik giftet seg med Martha Arnesen), og flyttet da til en av Hurum-gårdene. Her leide de husrom inntil de flyttet til Dalsbråten ved Hønefoss i 1938. Anne var syddame, og livnærte seg og barna med søm.

Den nye eieren, KARINE SPRAKEHAUG (f. 1910), var fra Hønefoss, og drev en liten melkebutikk i nærheten av Rikshospitalet i Oslo. Hun var gift med JOHAN NYSTRØM fra Trondheim, som arbeidet ved Kjeller flyplass. De bodde i Oslo, og ønsket å bruke sin eiendom i Kroksundødegården som helge- og feriested. Men kort tid etter at de overtok i 1933, brant både våningshus og låve ned til grunnen. Karine Sprakehaug bygde ikke husene opp igjen, og 14. september s.å. solgte hun Kroksundødegården vestre (gnr. 16/1 og 3), med cirka 50 dekar dyrkbar jord og 50 dekar skog i åsen vestafor, til eieren av Kroksundødegården østre (gnr. 16/4), KARL O. SONERUD, for 4.000 kroner. Dermed var Kroksundødegården vestre og østre igjen samlet på én hånd, 140 år etter at gården ble delt. På branntomta til det tidligere vestre bruket ble det i 1950 reist en kårbygning, og i 1954 ble de tre parsellene gnr. 16/1, 3 og 4 sammenføydd til ett bruk, gnr. 16/4 av skyld mark 7,49 (se nedenfor).

Sundet (Øgardsvika)

LØPENR. 47 B, SEINERE GNR. 16/2

Den 9. mai 1848 ble det fra Kroksundødegården vestre utskilt en parsell Sundet ved Øgardsvika, som ble solgt til Ole Danielsen for 133 spesidaler 2 ort 16 skilling. Den fradelte parsellen ble antatt å

¹¹ Karine Sprakehaugs bud ble stadfestet 23. januar og tinglyst 1. februar 1933, og auksjonsskjøte utstedt 24. april og tinglyst 1. mai s.å. (pantebok 66, s. 51).

¹² Hans Orvik overtok formelt som eier etter sine foreldre først i 1935 (foreldrene hadde flyttet tilbake til hjembygda Vatne på Sunnmøre).

være $\frac{1}{3}$ av det tidligere bruket, og fikk løpenr. 47b (seinere gnr. 16/2). Med i kjøpet fulgte også en tilsvarende «Andeel af Gaardens ubetydelige Skov og Sæterløkke paa Krogskov», som eierne ble enige om å bruke «i Fællesskab og gjøre sig deraf Nytte i Forhold efter hver deres Skyld».¹³

OLE DANIELSEN (1814–1873) var gift med KARI ELLINGS-DAT-TER (f. 1817), datter av Gunhild Jensdatter og Elling Pedersen Kroksundødegård på hovedbølet. Vi kjenner fire av deres barn:

- * Inger Marie (f. 1838), ugift, sypike, tvilling med Anne Marie.
- * Anne Marie (f. 1838), tvilling med Inger Marie.
- * Dorthea (f. 1841), g.m. Martin Andreassen Kastet, flere barn (bl.a. Karen f. 1870 og Anne f. 1874).
- * Mathea (f. 1844), g. 1874 m. Gulbrand Andersen Sætrangseie fra Haug.

Da tvillingjentene ble født i 1838, bodde Kari og Ole som innerster på Frøyshov. Fra 1841 ser vi av kirkeboka at deres bosted var Kroksundødegården, hvor de rimeligvis bodde hos hennes foreldre. Siden reiste de sitt eget bruk ved Øgardsvika, som så ble fraskilt i 1848. En gammel tømmerstue som ble revet i 1999, ble trolig reist da. I 1853 var den nye veien fra Sundvollen om Skaret til Lier og Drammen ferdig, og like etter ble de første bevilgninger gitt til ny vei fra Kroksund om Ramberga og Garntangen til Vik. Den ble bygd 1857–59, og over Øgardsvika ble veien lagt på fylling.

I juli 1865 solgte Ole Danielsen bruket til Anders Olsen Sundvollen for 485 spesidaler, og flyttet selv til husmannsplassen Sanna under Søndre Gjesval. Ved folketellinga i desember 1865 var Sunder «ubeboet», og Ole Danielsen (52) satt som innerst i Sanna med kona Kari Ellingsdatter (48) og datteren Inger Marie (28, ugift). Husvert var husmann og smed Gulbrand Gunvaldsen.

Den nye eier ANDERS OLSEN (f. 1823) fra Sundvollen giftet seg i 1866 med SAMUELIN (LINA) SAMUELS-DATTER BILI (f. 1836). Vi kjenner seks av deres barn: tvillingene Syver og Ole (f. 1867), Martin (f. 1869), Anne (f. 1872) og tvillingene Anton (seinere eier av Koksrud gnr. 12/1) og Johan (f. 1876).

I november 1876 skilte Anders Olsen fra sin eiendom et jordstykke (gnr. 16/3) som ble solgt til Paul Jonassen Løken, eier av Kroksundødegården vestre. I november 1882 solgte han så den gjenværende del av Øgardsvika (Sundet) til Torvald Iversen Trøksle for 2.600 kroner, og flyttet selv med sin familie til Rytteraker, hvor de ble husmannsfolk på plassen Øvre Klaserud.

TORVALD IVERSEN TRØKSLE (f. 1855) var sønn av fisker Iver

¹³ Kopi av skylddelingsforretningen (tinglyst 9. mai 1848) i Hole bygdtearkiv.

Madsen Trøksle og hustru Jørgine Johannesdatter Øverby, og finansierte kjøpet ved å låne 1.200 kroner i Hypotekbanken og samme beløp hos sin slektning Jørgen Josvassen Øverby. Han kom fort i økonomiske vanskeligheter, og i mars 1889 ble eiendommen solgt på auksjon for 3.000 kroner til Martin Mathiassen Fjeld, som lånte 2.000 kroner i Hole Sparebank med pant i eiendommen. Auksjonsgrunnlaget var den misligholdte obligasjonen på 1.200 kroner til Hypotekbanken.

MARTIN MATHIASSEN FJELD (f. 1856) var fra plassen Fjellsbråten under Fjell på Røyse, og ble i 1881 gift med ANNETTE RANDINE BORGERSDATTER HURUM (f. 1857). I 1881 var han dagarbeider i Åsa i Norderhov, og da deres første barn ble født i 1882, bodde de på en plass under Borgen (de kjøpte Sundet seinere samme år). Vi kjenner fire av deres barn: Marte Mathilde (f. 1882), tvillingene Anne Maria og Bernhard (f. 1887), og Anne Marie (f. 1890).

Det har nok gått ut også for Martin Mathiassen Fjeld, for i 1900 var det smed OLE KRISTIANSEN (1865–1948) som bodde i Sundet med sin kone KAROLINE JAKOBSDATTER (1866–1948), datter av Jakob Johansen fra Langebru på Krokskogen og hustru Anne Marie Olsdatter. Karoline hadde finneblod i årene. Ole Kristiansen var fra Bergeløkka (Jonsbråten) i Sundvollen, sønn av Kristian Jakobsen og hustru Marie Paulsdatter Trillerud (Helgelandseie), og kom seinere til å overta barndoms-hjemmet. Ole og Karoline giftet seg i 1891, og hadde åtte barn:

* Marie (f. 1892), g.m. Olaf Hansen, først bosatt i Oslo, siden overtok de Bergeløkka etter hennes foreldre, tre døtre: Gudrun, Else og Gerd.

* Karen (f. 1894), trilling, g.m. Ivar Ottersen (sønn av Emma og Søren Ottersen i Østeng under Løken), ingen barn. De bodde en tid i Sundvollen, før de flyttet til Oslo. (Ivar hadde en sønn fra før han giftet seg, som bor i Kristiansand S. og heter Arvid Nordli).

* Jenny (f. 1894), trilling, g.m. Olav Blomberg fra Sverige, bosatt på Tjøme, seks barn: Olaf, Ågoth, Jenny, Esther, Randi og Ruth.

* Anna (f. 1894), trilling, ugift, arbeidet i en marmeladefabrikk i Oslo, seinere var hun husholderske i Vegård i Norderhov, én datter Annie (f. 1924), som vokste opp hos besteforeldrene i Bergeløkka, g.m. Einar Kastet på Sokna, tre barn: Liv f. 1947, Per f. 1950 og Jan f. 1952.

* Johan (f. 1895), utvandret til Amerika, ugift.

* Olga (f. 1899), g.m. sjømann Einar Eilertsen, bosatt

Smed Ole Kristiansen bodde i Øgardsvika rundt forrige hundreårsskifte, og hadde sin smie ved storveien. Hans kone Karoline Jakobsdatter var fra Langebru på Krokskogen (foreldrene bodde også en periode i Mosstua) og av finneslekt. Ole og Karoline hadde åtte barn.

TRILLINGER I 1894

Blant Karoline og Ole Kristiansens barn var trillingene Karen, Jenny og Anna. Den 12. mai 1894 stod følgende notis å lese i Ringerikes Blad: «En i Nærheden af Sundvolden i Hole boende Smeds Hustru, bragte sistleden Fredag tre Døtre til Verden. Saa vel Konen som Børnene befinder sig efter Omstændighederne vel.»*

* Opplyst september 2000 av Annie Kastet (f. 1924), datter av en av trillingene (Anna).

I 1894 var det trillingfødsel i Øgardsvika, da Karoline fødte tre jenter: Karen, Jenny og Anna. Likheten er det ingen ting å si på.

på Tjøme, to døtre: Elsa og Olaug (Tutta).

* Karine (f. 1903), g.m. jernbanemann Einar Svingen fra Vestby i Akershus, fire døtre: Solveig, Randi, Kari og Eva.

* Ingeborg (f. 1908), g.m. sveiser og verftsarbeider Øyvind Gulbrandsen i Sundvollen, fire barn: Egil, Synnøve, Lillian og Rolf.

I 1900 bodde Ole og Karoline i Øgardsvika med sine seks eldste barn I tillegg bodde der en østerriksk statsborger, Anton Boares (enkemann, f. 1845), som var steinpukker. De hadde ingen husdyr, men dyrket poteter og litt korn.

Vi vet ikke om Ole Kristiansen var eier av Sundet mens han drev der som smed, for det er ikke tinglyst noen eiendomsoverdragelse på hans navn. Men i april 1900 ble det tinglyst et skadesløsbrev fra Ole Kristiansen til Hans Lårvika og Johan M. Ruud for 300 kroner, med pant i en smie på eiendommen Sundet. Sannsynligvis var det Ole Kristiansen som hadde ført opp smia ved Øgardsvika, og var eier av den.

I matrikkelen 1904 stod naboen OLE ENGBRETSSEN GJESVOLD på Nordre Gjesval som eier av Sundet, men heller ikke han kan ses å ha hatt noe tinglyst papir på eiendommen. I desember 1905 kjøpte så Johan Kristiansen, en eldre bror av Ole Kristiansen, Sundet ved auksjonsskjøte fra sorenskriveren i Ringerike, for 3.000 kroner.¹⁴

JOHAN KRISTIANSEN (f. 1855) ble i 1886 gift med ANNE MATHILDE HANSDATTER (f. 1864) fra Badstuhagen på Bønsnes (hennes far het Hans Andreas Johannessen). Vi kjenner fem av deres barn:

* Jenny Marie (1889–1891), død av difteri.

* Karen (f. og d. 1891), død av «Kighoste» 4 måneder gammel.

* Jenny Marie (f. 1893).

* Hans Andreas (f. 1895).

* Karoline Olava (f. 1896).

I 1900 var Johan Kristiansen «smed for egen regning» på Nerigarden Fekjær, og bodde i drengestubygningen der med sin hustru og de tre barna som da levde, samt en smedlærling Jon Jonsen Tømmerås, f. 1884 i Furnes i Hedmark.

Johan Kristiansen var en anerkjent smed, og var

¹⁴ Auksjonsskjøtet ble tinglyst 11. januar 1906 (pantebok 47, s. 147). Til å finansiere kjøpet lånte han 2.400 kroner i Arbeider- og boligbanken.

dessuten veivokter på Ringeriksschauseen¹⁵ i mange år. I tillegg arbeidet han som kelner på Sundvolden Hotel i helgene, og i en periode (1913–15) var han medlem av Hole herredsstyre. I 1919 solgte han Sundets seterløkke på Sørsetra (gnr. 195/15 Bøhler), og i 1926 solgte han brukets skogteig sør for Sørsetra (gnr. 195/22) til Ole Gulbrandsen Mosengen.

Anna Mathilde døde tidlig, og barna skal ha reist til Amerika.¹⁶ I januar 1935 overdro Johan Kristiansen eiendommen til sin husholderske ANNA JOHANNESDATTER KONGELF (f. 1886) for 2.700 kroner samt livøre av årlig verdi 500 kroner. Men allerede året etter, i oktober 1936, solgte Anna Kongelf eiendommen til Nils Hansen Fekjær, som i flere år hadde leid og drevet jorda i Sundet, for 5.963 kroner. Johan Kristiansens livøre ble da avlyst, og erstattet av huslyrett for Anna Kongelf og Johan Kristiansen for deres levetid, en rett som ble verdsatt til 200 kroner i året.

NILS HANSEN FEKJÆR (1900–1990) var fra Fekjær (søndre), og bodde med sin familie i Strandbo (gnr. 231/29) ved Sundvollen, som han hadde eid siden 1932 (eiendommen het tidligere Bjørsrud). I husene som hørte Sundet til, bodde Johan Kristiansen og Anna Kongelf, og Nils Fekjær bygde en tømmerhytte i lia sør for smia, som han leide ut. Han var eier av Sundet i nærmere 10 år, og i januar 1946 solgte han den til Thor Nøsterud for 12.000 kroner, med fortsatt boret til Anne Johannesdatter Kongelf (Johan Kristiansen var da død).

THOR NØSTERUD (1910–1999) var smed, og bodde med sin familie i hytta som Nils Fekjær hadde bygd. Han satt som eier av Sundet et knapt år. I 1947 kjøpte han eiendommen Holmen ved Vik

Det gamle våningshuset i Sundet stod fortsatt da dette bildet ble tatt midt på 1990-tallet. Det gamle tømmerhuset ble tatt ned i 1999, og er gitt til Kleivstua hvor det skal settes opp igjen. (Avfotografert av Marit Fagerli).

I HANS HANSENS SMIE

«Johan Kristiansen hadde lært smedhåndverket i Hans Hansens smie på Fekjær, hvor Sonerd'n var mester. Siden var han svend der, og drev selv smie en tid på plassen Skauenga under Rytteraker, så på Fekjær, så en tid på Solbakken og fra 1905 ved Ødegårdsvika ved Steinsfjorden. Smeden i «Øgardsvika» skal ha vært den første her på Ringerike som kunne smi ordentlige fjærer til vogner. Ellers laget han beslag til spissleder,» skrev Jon Guldal i Ringerikes Blad i 1935, da Johan fylte 80 år.

¹⁵ Den nye veien fra Enger i Lier over Skaret til Sundvollen (ferdig 1854) og fra Skaret over Sollihøgda til Bærum (ferdig 1858) var, sammenliknet med veistandarden ellers i Norge, så bred og fin at den i en årrekke ble kalt «Chausseen».

¹⁶ Etter Jon Guldal.

(se gnr. 192/18), og solgte i september s.å. Sundet til Reidar Selte for 15.000 kroner.

REIDAR SELTE (1907–1965) var sønn av Anna-Marie og Anders M. Bjerke på Selte i Steinsfjerdingen, og var gift med KRISTINE RUSTAND (1899–1999), datter av Lina og Gunerius Rustand fra Sylling i Lier, som leide gjestgiveriet på Homledal av Fearnley, og drev dette i en årrekke. De fikk to barn: Gunnar (1931–2001), senere eier av Sundet, og Kay (1939–1940).

Reidar Selte var lastebileier og drev egen transportforretning. I 1955 ble smia og tomta den stod på (1,6 dekar) ved hovedveien fraskilt og overdratt til sønnen Gunnar Selte (gnr. 16/39 Andebu). Her hadde Gunnar året i forveien bygd ny enebolig i mur inntil smia, hvoretter denne ble revet.

Reidar Selte døde i 1964, og Kristine Selte satt som eier av Sundet inntil hun i juni 1979 overdro eiendommen til sønnen Gunnar Selte for 202.500 kroner, med boret i hennes levetid. Kristine Selte døde i 1999, nær 100 år gammel.

GUNNAR SELTE (1931–2001) ble i 1955 gift med KARIN HELLTON HANSEN (f. 1935) fra Bærum. De har tre døtre:

* May (f. 1955), g.m. Paal Adam (f. 1959), én sønn Martin (f. 1991).

* Gry (f. 1960).

* Une Kristine (f. 1969), g.m. Jostein Grefsrud (f. 1958), én sønn Even (f. 1998). Jostein Grefsrud har fra tidligere ekteskap to sønner, Kjetil (f. 1983) og Simen (f. 1985).

I 1976 bygde Karin og Gunnar Selte ny enebolig i lia øst for det gamle gårdstunet i Sundet. De flyttet hit, og solgte sin tidligere bolig Andebu. I 1999 ble det gamle tømmerhuset i Sundet tatt ned og gitt som gave til Kleivstua, hvor det skal settes opp igjen. Tømmerhuset ble erstattet av en ny enebolig, som Karin Selte i dag bor i. Underetasjen er seksjonert og eies av datteren Gry Selte (f. 1960). Eneboligen som ble reist i 1976, ble fraskilt og solgt sommeren 2000 (se gnr. 195/102).

Gunnar Selte arbeidet de siste 24 år før han ble pensjonist i brann og redningstjenesten på Oslo Lufthavn Fornebu. Karin Selte har hatt sitt arbeid ved Ringerike sykehus, og i 13 år ved bomstasjonen på Sollihøgda. Gunnar Selte eide også skogteigen «Torgehagen» gnr. 182/13, som ble utskilt fra Vestre Bjerke i 1924 og sammen med bruket Selte (gnr. 189/15) i Steinsfjerdingen ble solgt til hans bestefar Anders Martinsen Bjerke. Gunnar Selte overtok skogeiendommen i 1979 fra bestefarens bo. Gunnar Selte døde våren 2001, og eiendommene eies i dag av Karin Selte.

Krokstundødegården østre

LØPENR. 48, SEINERE GNR. 16/4

Da hovedbølet i Krokstundødegården i 1793 ble delt i to bruk, var det THOR GUNVALDSEN KOKSRUD som kjøpte den «nye» eiendommen for 800 riksdaler. Parsellen fikk løpenr. 48 (seinere gnr. 16/4), og lå sør for hovedbølet, inntil allmannaveien over Gjesvalåsen. Thor Gunvaldsen var gift med KARI THORSDATTER. De var begge fra Ådal, og i 1762 var de leilendinger på Koksrud i Hole. Vi kjenner fem av deres barn: Ole (seinere eier av Koksrud), Gunvald, Thor (seinere eier av Krokstundødegården østre), Ingeborg og Marit.

I 1801 ble bruket overdratt til sønnen THOR THORSEN (Frøhaug) (1749–1828) og hans hustru (gift 1779) OLEA HÅVARSDATTER SØRUM (f. 1756), datter av Håvard Gudbrandsen Sørum og Anne Hansdatter.¹⁷ Vi kjenner seks av deres barn, som alle bodde hjemme hos foreldrene i 1801: Kari (f. 1780), Thor (f. 1781, seinere eier av Krokstundødegården), Håvard (f. 1784), Anne (1787–1812), Ole (f. 1792, gift 1820 med Ingeborg Nilsdatter Fjelstad) og Ragnhild (1795–1812).

¹⁷ Anne Hansdatter ble etter Håvard Gudbrandsens død i 1762 gift igjen med Ole Thorsen Koksrud.

Gårdstunet i Krokstundødegården østre cirka 1940. Våningshuset skal være fra 1790, og har stått tomt siden Arne Sonerud flyttet til villaen Bakkely i 1977. Låven ble revet i 2000.

LÅNTE PENGER AV PEDER ANKER

I 1810 lånte Thor Thorsen Kroksundødegården 550 riksdaler av kammerherre og generalveimester Peder Anker, mot pant i sin eiendom. Generalveimesteren hadde ført Kongeveien over Krokskogen fram til Sundvollen i 1805, og fram til 1808 drev militære mannskaper og arbeidet på østre fylling i Kroksundet, mellom Sundvollen og Sundøya (de ble avbrutt av krigen mot svenskene i 1808, og arbeidet ble først tatt opp igjen i 1814). Kanskje hadde Thor Thorsen i Kroksundødegården oppdrag for veibyggerne, og derigjennom fått lån av selveste generalveimesteren?

I 1801 lånte Thor Thorsen 650 riksdaler av enka Gro Nilsdatter Stadum mot pant i gården (hans sønn Håvard var da tjenestedreng på Stadum). I 1803 var det grenseoppgang mellom hans eiendom og Kroksundødegården vestre.

I april 1818 overdro Thor Thorsen sin eiendom av skyld 1 ½ lispund til sønnen Thor Thorsen d.y. for 500 spesidaler, med årlig livøre av verdi 34 spesidaler 2 ort.

THOR THORSEN D.Y. (1781–1824) ble i 1817 gift med ANNE MARIE KRISTENSDATTER (f. 1791), datter av Kristen Nilsen Moe og hustru Lisbeth Gulbrandsdatter Onsaker på Mo på Røyse. Vi kjenner to av deres barn, tvillingene Håvard (døde før dåpen) og Ole (f. 1823, seinere eier av slektsgården).

Thor Thorsen d.y. døde allerede i 1824, bare 41 år gammel. I skiftet etter ham (avsluttet 15. mars 1825) ble Sundet utlagt enka Anne Marie Kristensdatter til en sum av 1.100 spesidaler. Avdødes far, Thor Thorsen d.e., var livørsmann i Kroksundødegården til sommeren 1828, da han omkom i en ulykke ved felling av et tre, 79 år gammel.

Anne Marie Kristensdatter ble gift igjen med ERIK NUBSEN PÅKERUD (1790–1834) fra Tyristrand, som da ble bruker av Kroksundødegården østre. De fikk fire barn: Berte Marie (f. 1826), Karen Maria, Tolline og Nils (f. 1834). Erik Nubsen druknet i Steinsfjorden 11. august 1834, 44 år gammel, og da skiftet etter ham ble avsluttet i august 1837, arvet sønnen Nils i underkant av 145 spesidaler, mens hans tre søstre fikk det halve (rundt 73 spesidaler hver).

I desember 1844 solgte Anne Marie Kristensdatter Kroksundødegården østre til sønnen Ole for 900 spesidaler, samt livøre til verdi av 30 spesidaler i året.

OLE THORSEN ØDEGÅRDEN (1823–1888) var gift med ANNE ENGBRETSDATTER GJESVOLD (1817–1895), og de fikk én datter Randi Mathea (f. 1850).

I 1865 satt Ole (42) og Anne (49) i Kroksundødegården med sin datter Randi Mathea Olsdatter (16), hans mor Anne Marie Kristensdatter (76, enke og føderådskone) og en fosterdatter Lovise Pedersdatter (8). På bruket var én tjenestedreng Nils Kristiansen (19). De hadde 2 hester, 6 kuer og 9 sauer, og sådde 1/8 t. hvete, 1/2 t. rug, 1 t. bygg, 3 t. blandkorn, 2 t. havre, 1 t. erter og 10 t. poteter.

Ole Thorsen døde av lungebetennelse 28. desember 1888. Hans enke Anne Engebretsdatter fortsatte driften av gården med hjelp av datter og svigersønn, som ved hennes død 21. mars 1895 overtok Kroksundødegården østre.

RANDI MATHEA OLSDATTER (f. 1850) var gift med OLE KRISTIANSEN SONERUD (1846–1908), sønn av Anne Olsdatter Sonerud og Kristian Paulsen Bjørnstad på Sonerud i Steinsfjrdingen. De fikk sju barn:

- * Annette Olava (f. 1874), g.m. løytnant Josef Lier, bosatt på Lysaker, ingen barn.
- * Karl (1876–1953), seinere eier av Kroksundødegården østre (se nedenfor).
- * Ragna Elise (f. 1878), ugift, bosatt i Oslo, arbeidet som hushjelp.
- * Marta Oline (f. 1882), g.m. Simen Hagen, Oslo, én sønn Ove.
- * Inger Marie (1885–1887), død av «strubehoste».
- * Inger Marie (f. 1889), døde ung.
- * Olga (f. 1893), ugift, bosatt i Oslo, arbeidet som stenograf.

I 1900 satt Ole K. Sonerud og hustru Randi Mathea Olsdatter på bruket med sønnen Karl (24, sysselsatt med gårdsarbeid) og de to yngste døtrene Inger Marie (11) og Olga (7). I tillegg bodde der to personer som ble forsørget av fattigkassen: Ingeborg K. Mo (f. 1840, ugift) og Matilde Knutsen (f. 1860 i Norderhov, ugift).

Etter Ole K. Soneruds død i 1908 satt Randi Mathea Olsdatter i uskiftet bo inntil 14. januar 1910, da hun overdro bruket til sønnen Karl for 8.250 kroner, og flyttet til sine døtre Ragna og Olga i Oslo.

KARL O. SONERUD (1876–1953) ble i 1909 gift med THORA EUGENIE CHRISTOFFERSEN (1889–1977) fra Drammen. De fikk 13 barn, hvorav 12 vokste opp:

- * Arne (1909–1998), ugift, seinere eier av Kroksundødegården (se nedenfor).
- * Sverre (1911–1991), forpakter, seinere verftsarbeider ved Kalnes Mek. Verksted, g.m. Anna Trangen fra Åmot på Modum, bosatt i Vestfold, to barn: Asbjørn (f. 1948 g.m. Liv Stigedal (siden skilt), tre sønner: Frode f. 1973 (dagens eier av Kroksundødegården), Øyvind f. 1975 og Håvard f. 1983), og Karin (g.m. Geir Lindqvist, to barn: Reidar og Heidi).
- * Ole (f. 1912), fiskehandler, g.m. Solveig Westby fra Nesodden, bosatt på Nesodden, tre barn: Ranveig, Per og Bjørg (de to sistnevnte er døde).
- * Ragnhild (f. 1914), g.m. Johannes Solbakken, Oslo, to barn: Berit og Erik (begge døde).
- * Ingrid (1916–1994), g.m. Alf Larsen, Oslo, tre barn: Jorunn, Arvid og Tore.
- * Ragnar (f. 1917), førstekonsulent, ansatt i NSB i 46 år, bosatt i Asker, g.m. Sonja Karoline Enersen fra Drammen (død 1999), én sønn, Stein Richard.
- * Trygve (f. 1919), agronom og bonde, g.m. Else Helene Granly (f. 1931) fra Råde i Østfold, bosatt i Råde, ingen barn. Trygve var gårdsbestyrer på

Karl O. Sonerud (1876–1953) og hans hustru Thora Eugenie f. Christoffersen (1889–1977) fikk 13 barn, hvorav 12 vokste opp, og de har en stor etterslekt.

Kjølberg herregård i Onsøy, før han i 1955 kjøpte Solvang gård i Råde (solgt 1992), arbeidet også i Veidekke.

* Randi (f. 1921), g.m. skreddermester Erling Rekdal (1918–1988) fra Romsdal, som drev skredderforretning i Oslo i 40 år, fire barn: Tove Margareth f. 1945, Evy Helene f. 1948, Øyvind f. 1953 og Erling f. 1958. Randi Rekdal bor i dag i leilighet på Vik Torg.

* Karen (f. 1923), g.m. Birger Carlson, Sverige, bosatt i Täby ved Stockholm, to barn: Bertil og Åse.

* Knut (f. ca. 1925), død som barn.

* Birger (f. 1927), førstekonsulent i NSBs hovedadministrasjon, ansatt i NSB i 46 år, bosatt ved Slependen i Bærum, g.m. Else Geert Andersen f. 1938 fra Andemose gaard i Hørby ved Hobro, Danmark, tre barn: Thorleif Egil (f. 1960, Asker, g.m. Kaja Kiær Sørensen fra Bærum, tre barn: Didrik f. 1989, Bettina f. 1992, og Kamilla f. 1999), Bjarne Johannes (f. 1966, ugift, Oslo), og Jens Ove (f. 1969, Bærum, g.m. Karin Helgesen fra Haugesund, to barn: Silje f. 1996 og Victoria f. 1999).

* Thore Eugen (f. 1929), heismontør, g.m. Elsa Alida Nilsen fra Kvaløya i Troms, bosatt i Hole (gnr. 195/36 Roa), fire barn: Torild Anita f. 1957, Rolf f. 1959, Anne Lise f. 1960 og Finn f. 1963.

* Else (f. 1933), g.m. Trygve Hansen, Karmøy i Rogaland, to adoptivbarn: Grete og Turid.

I 1933 kjøpte Karl O. Sonerud naboeiendommen Kroksundødegården vestre av Karine Sprakehaug for 4.000 kroner, og økte dermed gårdens jordbruksareal til 100 dekar (leir- og silurjord). I 1948 bestod gården i tillegg av 120 dekar skog, 20 dekar annet utmarksareal og 8 dekar frukthage, og de hadde 2 hester, 8 kyr, 1 okse, 2 ungdyr, 2 griser og 10 høner.

I 1950 bygde Thora og Karl O. Sonerud kårbygning (kalt Bak-

JEGER OG IDRETSMANN

Gjennom jobben fikk Karl Sonerud holdt sin interesse for jakt og friluftsliv ved like. Rundt århundreskiftet arbeidet han i viltbutikken Karl A. Jensen i Kristiania. I helgene løp han hjem over Krokskogen, og søndag ettermiddag bar det tilbake til hovedstaden. Ved siden av jaktinga gav dette et godt treningsgrunnlag. I 1899 fant han veien til startstrecken i Skandinavisk maraton fra Vestby til Nordstrand. I sitt første maratonløp fikk han tredjeplass på tida 3.22.15, og året etter forbedret han seg til 3.16.45. Det holdt til sølvmedalje. Etter sine løperbragder, gikk han over til vintersport. I 1903 vant han 18 km i Holmenkollrennene, og tok 3. premie på 50 km. Det ga ham «Pokalen for bedste længdeløber fra Kristiania». Etter at han overtok slektsgården i 1910, trappet han ned på konkurransene. Men han holdt det gående med å løpe skogsløp til han ble 60 år gammel.*Rundt 1925 skjøt Karl Sonerud den siste kongeørnen på Krokskogen, ikke langt fra Kleivstua, og den ble brakt av en sambygding til Zoologisk Museum på Tøyen.** Familien har gitt Karl Soneruds premiesamling til Ringerikes Museum, etter at medaljene fra maratonløpene (bronse og sølv) samt andre merker fra skogsløp, ble stjålet ved et innbrudd hos sønnen Arne midt på 1990-tallet.

* Fred Harald Nilssen: «Maratonløper i forrige århundre», i heftet «Ringerike» 1987, s. 34. ** Jon Guldal i Ringerikes Blad 22. februar 1935.

kely) på tunet til det tidligere Kroksundødegården vestre. I 1953 døde Karl O. Sonerud, og i juli 1954 ble gården skjøtet over til eldste sønn, Arne Sonerud, for 27.000 kroner. I skjøtet forbeholdt Thora Sonerud seg rett til bruk av Bakkely med 2,8 dekar tomt i sin levetid, hvoretter Arne Sonerud skulle overta hus og tomt etter takst.

I 1954 ble Kroksundødegården vestre (gnr. 16/1 og 3) og Kroksundødegården østre (gnr. 16/4) sammenføyd til ett bruk, Kroksundødegården (gnr. 16/4 av skyld mark 7,49). Thora Sonerud døde i 1977.

ARNE SONERUD (1909–1998) var eier av Kroksundødegården i 45 år. Han var ugift, og etter moras død i 1977 flyttet han inn i Bakkely. Siden 1982 har jordveien (cirka 115 dekar) blitt forpaktet av John Fekjær. Ved Arne Soneruds død i 1999 ble gården overtatt av ASBJØRN SONERUD (f. 1949), sønn av Arnes nesteldste bror Sverre. Asbjørn Sonerud skjøtet gården umiddelbart over til sin eldste sønn FRODE SONERUD (f. 1973), som i dag er eier av Kroksundødegården.

Frode Sonerud er født og oppvokst i Tønsberg, og bor nå i Kroksundødegården med samboer Kjersti Lassen (f. 1976, student). Han er ansatt i HVPU-omsorgen i Hole kommune, og kombinerer arbeid og studier.

Kroksundødegården har i dag 115 dekar dyrket jord og 124 dekar skog i Kroksundåsen, samt 15 da annet areal. I tillegg hører tre mindre skogteiger på Krokskogen, på i alt 75 dekar, til gården (se nedenfor). Gårdens innmark, utmark og skog utgjør dermed totalt 329 dekar.

Arne Sonerud i vedskogen, på «gamlemåten».

Det gamle våningshuset på gården er trolig fra 1790-årene. Det har stått tomt siden Arne Sonerud flyttet til Bakkely i 1977. På gården er også et gammelt stabbur som sannsynligvis er like gammelt som våningshuset. Den gamle låven med stall og fjøs ble revet i 2000.

Øverjordet

LØPENR. 49, SEINERE GNR. 16/5

I 1768 ble den østre delen av Kroksundødegården (Øverjordet og fergeplassen ved Kroksund) fraskilt og solgt til Anne Jakobsdatter (fra Kroksundødegården) og hennes mann Guttorm Nilsen Hafnor, sønn av Nils Guttormsen Hafnor og hustru Else Cathrine f. Treubler. Vi kjenner ikke kjøpesummen, men 30. oktober 1768 tinglyste Guttorm Nilsen et pant i sin eiendom på 250 riksdaler for et lån hos Lars Madsen Sørum.

ANNE JAKOBSDATTER (f. 1742) og GUTTORM NILSEN ØVERJORDET (f. 1730) hadde 11 barn som vi kjenner:

- * Nils (f. og d. 1766), død 16 uker gammel.
- * Jakob (1767–1773).
- * Else (f. 1769), g. 1798 m. Kristen Andersen Helgelandseie, seinere husmann under Mo og Sørum, minst fem barn: Mari f. 1799, Anders f. 1800, Mari f. 1804, Anders f. 1807 og Kristen f. 1809. Da Kristen Andersen døde ca. 1810, var kun sønnen Kristen i live av barna. Else g.2 m. Jakob Gulbrandsen Sørumeie (tidligere Åsen/Frøyshoveie) som døde i 1815, 48 år gammel. Else g.3 m. Nils Kristoffersen Danmark (Sørum).
- * Maria (1771–1773).
- * Nils (1773–1862), seinere eier av Øverjordet (se nedenfor).
- * Kristine (f. 1775).
- * Hans Jørgen (f. 1778), i 1801 tjenestedreng på Helgeland i Hole.
- * Maria (f. 1780).
- * Jakob (f. og d. 1782), død én dag gammel.
- * Jakob (f. 1783).
- * Ragnhild (f. 1787).

I juni 1777 solgte Guttorm Nilsen fergeplassen ved Kroksund til Thomas Paulsen Vik, eier av gården Vestre Vik, for 287 riksdaler. I september 1798 overdro han så resten av sitt bruk Øverjordet til sønnen Nils Guttormsen for 200 riksdaler. I 1801 var Anne Jakobsdatter død, og Guttorm Nilsen satt som enkemann i Øverjordet med tre hjemmевærende barn: Nils (28), Jakob (18) og Ragnhild (14).

NILS GUTTORMSEN ØVERJORDET (1773–1848) var smed, og ble i juli 1801 gift med ANNE PEDERSDATTER Lie (1774–1868). Vi kjenner seks av deres barn:

* Anne Marie (1803–75), g. 1827 m. Johannes Eriksen Rudsødegård, fem sønner.

* Karen (1804–1809).

* Kari (f. 1806).

* Anders (f. 1807).

* Karen (f. 1811), g.m. Tarald Jørgensen, seinere eiere av Øverjordet.

* Gunhild (f. 1814), g.m. Nils Hansen Espelind, eier av en av Fjell-gårdene (en del av gnr. 217/13), flere barn, bl.a. Anders (f. 1841).

I mars 1843 solgte Anne Pedersdatter og Nils Guttormsen eiendommen Øverjordet til sin datter Karen og hennes mann Tarald Jørgensen for 400 spesidaler samt livøre. Tarald var hjulmaker, og sønn av Ragnhild Taraldsdatter og smed Jørgen Gulbrandsen Rytterager, som eide Lille Rytteraker til 1818.

KAREN NILSDATTER (f. 1811) og TARALD JØRGENSEN ØVERJORDET (f. 1814) hadde fem barn vi kjenner til: Anders (f. 1842), Anne (f. 1845), Nils (f. 1848), Johannes (f. 1853), og Ragne (f. 1857).

I 1849 festet Tarald Jørgensen plassen Orlangen til husmann Ole Hansen og hustru Kristi Knutsdatter. I 1865 satt Karen (55) og Tarald (52) i Øverjordet med sine fire yngste barn samt føderådskona Anne Pedersdatter (92). De hadde 2 kyr, og utsæden var $\frac{1}{8}$ t. rug, $\frac{3}{4}$ t. bygg, 2 t. blandkorn, $\frac{1}{2}$ t. havre og 5 t. poteter.

I 1870 utvandret Tarald Jørgensen med sin familie til Amerika, og året etter ble Øverjordet solgt til IVER ENGBRETSSEN GJESVOLD (1820–1888) fra Nordre Gjesval. Iver Engebretsen var ugift, og solgte allerede i mars 1874 Øverjordet videre til ANDERS MARTIN PEDERSEN. Den nye eier var handelsmann, og gift med ANNE SEVERINE LARSEN. De solgte eiendommen i oktober 1880 til Olaf Isaack Grønbeck (ved verge A. Grønbeck) for 5.000 kroner, men kjøpte den tilbake allerede høsten 1882 for 4.150 kroner.

I oktober 1883 ble Øverjordets seterløkke nord for Sørsetra (den såkalte Nilseløkka) samt Øverjordets del av skogen sør for Sørsetra (løpenr. 49b, gnr. 16/6) fraskilt og solgt til instrumentmaker Jean Mette. I april 1884 ble så en parsell Øverjordet Vestre (løpenr. 49c, gnr. 16/7 skilling) fraskilt og solgt til hjulmaker Anders Nilsen Fekjær for 2.000 kroner. Samtidig solgte Anders Martin Pedersen resten av Øverjordet til Paul Jonassen Løken for 1.800 kroner, med tinglyst adgang for eieren av Øverjordet Vestre til gårdsplassen, samt rett til å oppføre et hus.

PAUL JONASSEN LØKEN (1836–1894) var gift med MAREN NILSDATTER ELVIGEN (f. 1837) fra Norderhov. De hadde seks barn (se omtale av gnr. 16/1). Paul Jonassen Løken hadde siden 1864 eid en av Løken-gårdene («Gulbrandsen-Løken») i Hole. I april 1867

SØNNENE DRO I FORVEIEN

Den 15. september 1865 ble det innført i Holes kirkebok at «Ungkarl» Anders Taraldsen (23) hadde meldt utreise til Amerika. Eldstesønnen i Øverjordet ville se det forjettede land på den andre siden av havet. Vi kjenner ikke til hvordan det gikk med Anders i Amerika, men brevene han skrev til familien hjemme, førte i hvert fall til at den yngre broren Nils allerede året derpå reiste etter, og ytterligere fire år seinere fulgte foreldrene og de tre yngste søsknene. Da var Tarald 56 og Karen 59 år gamle.

«... STORE OG STERKE
KARLE»

Jørgen Rytterager eide Storøya fra 1846 til 1880. I hans tid ble det ryddet en del ny jord på øya, blant annet det over 50 mål store Nordjordet, ned mot fjorden mellom husmannsplassene Sundland og Sjølyst. «... der stod Tømmerskog paa af Birk og Gran. Fader gjorde akkord med Jonas Løken og Søn, Paul Øgaarden, som var store og sterke Karle, om at rodhugge og dele Virket og hermed var begge Parter godt tjent. De holdt paa i lang Tid med Arbeidet.»*

* Rytterager (1905), s. 64.

kjøpte han Kroksundødegården vestre, som han tilflyttet i 1870 etter å ha solgt Løken, og i 1876 kjøpte han ytterligere en parsell (gnr. 16/3, fra Sundet). Etter å ha ervervet Øverjordet i 1884, satt han dermed som eier av både Kroksundødegården vestre og Øverjordet.

I 1894 døde Paul Jonassen Løken, og Maren Nilsdatter fikk bevilling til å sitte i uskiftet bo. I 1911 ble det fra Øverjordet fraskilt en parsell Orlangen og Brynsletta (gnr. 16/12), som ble solgt til Gudbrand Karlsen, eier av naboeiendommen Kroksund (gnr. 16/8).

I april 1913 overdro Maren Nilsdatter Løken sine eiendommer (inkludert en skogeiendom gnr. 10/8 som ble kjøpt fra Midtre Sørums i 1875) til eldste sønn Nils Paulsen Løken for 10.300 kroner.

NILS PAULSEN LØKEN (1868–1952) var gift med OTHILIE ELINE LANDÉN (f. 1870) fra nabogården Nordre Gjesval (østre gården). De hadde én adoptivdatter, Olga (f. 1914). I 1917 solgte Othilie og Nils Løken Kroksundødegården vestre, og de bodde siden i Øverjordet. Nils Paulsen Løken døde i 1952, og Othilie Løken satt i uskiftet bo inntil hun den 18. januar 1955 overdro Øverjordet og skogteigen mellom Sundvollen og Manaskaret (gnr. 10/8) til sin adoptivdatter Olga for 20.000 kroner og livøre av 5-årlig verdi 3.000 kroner. OLGA LØKEN (f. 1914) var ugift og barnløs, og solgte den 1. september 1959 Øverjordet til sin kusine Johanne Løken for 61.000 kroner, hvorav for løsøre 14.000 kroner, og flyttet selv til Hønefoss. I 1961 solgte hun skogteigen gnr. 10/8 til Gunnar Langslet på Fekjær for 55.000 kroner.

Naboen Thorleif Ellingsen leide jorda i Øverjordet (cirka 5 dekar samt en stor frukthage) i mange år. Han ble etterfulgt av Knut Gommæs i Søndre Rudsødegården, som drev fram til Johanne Løken overtok i 1959.

JOHANNE LØKEN (1902–1997) var datter av Johan Paulsen Løken og Anne Mathea Eriksdatter i Vangen under Sonerud, som hun i 1953 hadde overtatt fra faren. Hun var ugift, og arbeidet som husholderske på nabogården Øderå i Steinsfjerdings, etter å ha drevet delikatesseforretninger i Oslo fram til krigsutbruddet i 1940. Hun bodde i Vangen og leide bort husene i Øverjordet. I 1965 solgte hun en ideell halvpart av Øverjordet til EDITH ELLINGSEN (f. 1919) og OLAF ELLINGSEN (1914–1963) for 30.500 kroner, med klausul om selgers rett til å drive hele eiendommen alene så lenge hun levde, og at de to eierne kunne selge sine halvparter når de ville, etter først å ha gitt tilbud til den andre. Olaf Ellingsen hadde i sin ungdom vært gårdsgutt på Øderå. Han var byggmester, og

bodde med sin familie på Veienmoen i Hønefoss. Olaf Ellingsen døde i 1963, og i desember 1974 overdro Edith Ellingsen sin halvdel av Øverjordet til sine to barn Jorunn Ellingsen Renna (f. 1944) og Erik Ellingsen (1955–2000).

Behovet for byggeklare tomter var stort i Hole, og i 1983 vedtok Hole kommunestyre å erverve eiendommen Øverjordet på 75 dekar og legge den ut til boligtomter. Prisen var 7 kroner pr. m², og i oktober 1983 kjøpte kommunen Øverjordet til en samlet pris av 525.000 kroner. I 1984 ble reguleringsplanen vedtatt, og i dag er det 43 boliger på Øverjordets tidligere marker.

Øverjordet Vestre

LØPENR. 49C, SEINERE GNR. 16/7

I april 1884 ble det fra eiendommen Øverjordet fraskilt en parsell, Øverjordet Vestre (løpenr. 49c, seinere gnr. 16/7), som ble solgt til hjulmaker Anders Nilsen Fekjær for 2.000 kroner. Den nye eiendommen fikk tillagt vestre del av gårdstunet i Øverjordet, «med de paa den solgte Parcel staaende Huse, nemlig Hovedbygning og Bryggerhusbygning samt den nu innhegnede Have. Derhos har Kjøperen Adgang til Gaardsrummet og Ret til at opføre et Hus paa nordre Side af det nuværende Fjøs, saaledes at den halve Bebyggelse falder paa Haven».¹⁸

ANDERS NILSEN ØVERJORDET (1853–1933) var gift med LOUISE NILSEN (1851–1927) fra Sande i Vestfold. De var barnløse. Han var sønn av hjulmaker Nils Andersen (fra Storøya) og hustru Karen Hansdatter Hundstad, som eide Fekjær (nordre) i årene 1842–61, og siden satt som husmannsfolk på Fekjær.

I 1900 bodde Louise og Anders Nilsen i Øverjordet Vestre med en hjulmakersvenn Håkon O. Berg (f. 1878) fra Haug i Norderhov, og en hjulmakerlærling Per J. Berg (f. 1885). De hadde krøtter og fjærkre, og dyrket korn og poteter på bruket.

Anders Nilsen Øverjordet var kjent for sitt dyktige håndverk, som resulterte i diplom på jubileumsutstillingen i 1914. Hjulmakerne lagde hjul om våren og sommeren, og på høstparten tok de til med å produsere treverk til sleder og vogner, en virksomhet de drev hele vinteren igjennom.

Rundt århundreskiftet startet Anders Nilsen Øverjordet en kvinneforening for Santalmisjonen, etter at det hadde gått en vek-

¹⁸ Skjøtet ble tinglyst 18. april 1884 (pantebok 37, s. 409). Kopi av dokumentet i Hole bygdemarkiv.

HADDE 16 LÆREGUTTER

«Anders Øverjordet hadde lært hjulmakerhåndverket av sin far, som i ung alder kom til Hole fra Modum. I sin ungdom var Anders i Oslo og hadde ansettelse der på de store verksteder. I sitt lange liv som mester har han i alt hatt 16 læregutter, som alle er blitt flinke i faget. Den gløggeste av dem alle var Håkon Berg fra Haug, som reiste til Afrika, siden til Amerika. Johan Skøien på Krakstad i Haug har også stått læren ut hos ham.

Sledetrafikken holdt en gang på å bli helt ødelagt av det fuskarbeide som frembødes, og for å råde bot dannet man Hole Håndverksforening, som hadde å godkjenne arbeidet før det blev sendt av gårde. Et rødt stempel blev satt på alt førsteklasses og et blått på det som var dårligere. Meget kassertes også. Den drivende kraft i denne organisasjon var Kristoffer Rytterager, og en av dommerne var Anders Øverjordet.»*

* Jon Guldal i Ringerikes Blad 29. september 1932.

© Fotograf Marit Fagerli

Øverjordet vestre

kelse over bygda. «I sin ungdom var han med på all moro og galenskap; men han takker Gud for at han blev vakt og fant et rikere liv uten brennevin og kortspill,» skrev Jon Guldal siden.

I 1903 tok Anders Nilsen Øverjordet inn en 16-årig lærling, Aksel Andersen Ultvedt¹⁹ fra Norderhov, som siden skulle overta hele virksomheten i Øverjordet Vestre. «Det første året fikk jeg ingen betaling, bare kost og losji. Andre året var lønnen 25 kroner, for så å øke til 35 kroner det tredje året, og det siste læreåret hadde jeg den svimlende lønn av 50 kroner. Det var ikke mye, men jeg klarte meg. Den gang kostet brødet bare 20 øre, pengene var mye verdt og jeg hadde ikke store krav,» fortalte Aksel Ultvedt mer enn 60 år seinere.²⁰

I 1924 kjøpte Aksel Ultvedt en naboeiendom, på den andre siden av Den gamle kongeveien (Solvoll gnr. 16/20), men han kom ikke til å bygge bolig der, det gjorde sønnen Hans og pleiedatteren Else mer enn 50 år seinere, i 1980. I april 1927 overtok Aksel Ultvedt

¹⁹ Aksel Ultvedt var sønn av veivokter Anders Andersen (f. 1838 i Värmland) og Anne Marie Martinsdatter (f. 1844 i Enebakk) på Øvre Åsen ved Ultveit i Norderhov.

²⁰ 80-års-omtale i Ringerikes Blad 10. august 1967 (av journalist Putte Øderud).

Øverjordet Vestre for 5.000 kroner samt livøre til Anders Nilsen og hustru for deres levetid. Louise Nilsen døde allerede åtte dager etter, mens Anders levde til 1933.

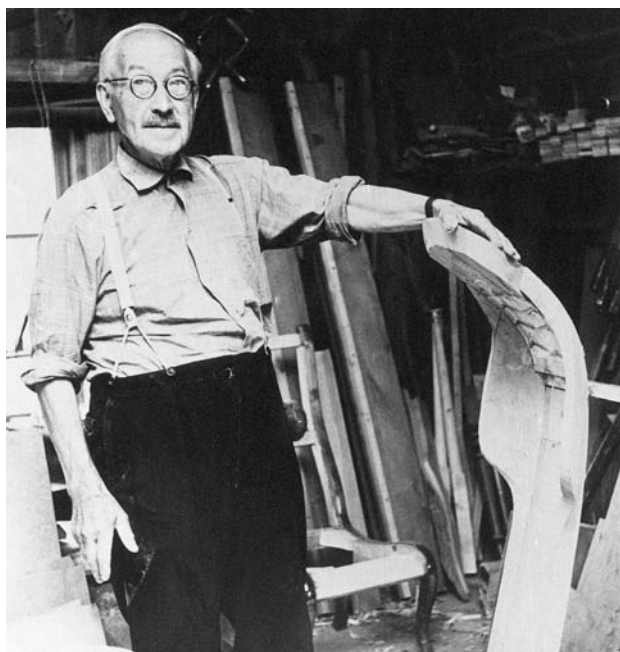
AKSEL ULTVEDT (1887–1968) ble i 1914 gift med ANDREA FJELD (1887–1975), og de hadde to barn:

* Hans (f. 1915), ugift, arbeidet en del sammen med sin far i verkstedet.

* Else Margrethe (pleiedatter, f. 1927), g.m. Anders Holmstrøm (d. 1964), bosatt i Stockholm, to sønner: Hans-Göran og Richard.

Andrea Ultvedt var datter av jordbruksarbeider Petter Andersen og hustru Louise Eriksdatter på Fjell gnr. 38/1-2. Denne Fjell-gården ble eid av Erik Kristensen Fjeld og (fra 1905) sønnen Anton Eriksen Fjeld, som begge var malere og utførte maler- og lakkarbeidene på spissledene som ble tilvirket på Øverjordet. Andre håndverkere som deltok i arbeidet før spissledene var ferdige til å sendes på «markene», var salmakeren ved Hundstad og smeden ved Svensrud.

Aksel Ultvedt var tro mot håndverkstradisjonene i Hole-bygda, og drev i sitt verksted til han var langt over 80 år. Under første verdenskrig og i mellomkrigstida var det stort behov for hjul, men etter siste krig var det definitivt slutt. Gummihjulene slo helt igjenom, og hjulmakeren ble overflødig. Da tilvirket Aksel Ultvedt småmøbler, og han utførte reparasjoner på eldre møbler. Han var i

Aksel Ultvedt (1887–1968) var den siste hjulmakeren i Hole. Etter siste krig var det definitivt slutt med hjulproduksjonen, men Aksel drev sitt snekkerverksted i Øverjordet Vestre til han hadde passert de 80, og enda litt lenger.

ALT BLE GJORT FOR HÅND
«Sleamakeri» og ringeriksheller gjorde bygda kjent, og det var mange som lagde sleder i Hole. Treverkene var lette, men det var tungt arbeid, alt ble gjort for hånd. Materialene kom for det meste fra bygda, men i de siste åra ble det kjøpt mye fra Vestfold. Anders Nilsen Øverjordet og Aksel Ultvedt, som var de siste som lagde smalsleder i Hole, fikk planker med jernbanen fra Holmestrand og med Lierbanen til Svangstrand. Der ble det lastet inn i ei lørje og slept til Sundøya. Omkring 1910 kjøpte de en bensinmotor og båndsag. Verkstedet på Øverjordet leverte mange sledetrevk til vognfabrikanter i Drammen og Gjøvik. «Breislear å sluffer å julreskap var au en del a produksjon,» skriver Peter Lyse.*

* Lyse (1976), s. 122-124.

alle år aktiv i avholdsbevegelsen, en drivende kraft i Østre Hole Avholdslag (medlem fra 1906). Dessuten var han lærer ved søndagsskolen som lærer Johannes Berg startet i Sundvollen i 1906, og som i en årrekke ble holdt på Sundvollen skole og Øverjordet annenhver gang.²¹

Etter Aksel og Andrea Ultvedts død ble Øverjordet Vestre den 22. mars 1979 overtatt av sønnen HANS ULTVEDT (f. 1915) og pleiedatteren ELSE MARGRETHE HOLMSTRØM (f. 1927), som i 1980 flyttet inn i nybygd enebolig på eiendommen Solvoll vis-à-vis Øverjordet Vestre, på en tomt som faren Aksel Ultvedt kjøpte av Thomas Fearnley i 1924. Seinere samme år, den 4. desember 1980, solgte de Øverjordet Vestre (på 3,7 dekar) til MARIT GRINDE (1922–1999) fra Hønefoss. Marit Grinde var gift med hotelleier Truls Grinde ved Grand Hotel i Hønefoss (siden skilt), og hadde tre sønner: Andreas (f. 1947), Thor (f. 1951) og Jo (f. 1958). I Marit Grindes eiertid ble det lagt nye tak på de gamle bygningene. Hun fikk også murt opp ny peis i kjøkkenet, og lagt inn sanitæranlegg.

I desember 1987 solgte Marit Grinde Øverjordet Vestre til RAGNA FØRLAND RATHE (f. 1931) og FRODE RATHE (f. 1939). Frode Rathe arbeidet som avdelingssykepleier ved Ullevål Sykehus i Oslo, og solgte etter halvannet år, i juli 1989, eiendommen til Ringerike Eiendomsutvikling AS. Samme høst måtte den gamle eplehagen på eiendommen vike plass for to boligtomter, og en vei som tidligere gikk gjennom gårdstunet, ble omregulert og lagt øst for husene.

I juni 1989 ble så den gjenværende del av Øverjordet Vestre (det gamle gårdstunet med bygninger og hage, i alt 2,4 dekar) solgt til ANNE RISHOVD MOEN (f. 1953) og HENRIK MOEN (f. 1946).

Anne Rishovd Moen er fra Busund gård i Norderhov, og arbeider som operasjonssykepleier ved Ringerike sykehus. Henrik Moen er født i Moss, utdannet lege, og arbeider som kirurg ved Ringerike sykehus. De har én sønn, Andreas (f. 1983). Fra et tidligere ekteskap har Henrik Moen barna Erling Henrik (f. 1971) og Kari-Ane (f. 1975).

Dagens eiere av Øverjordet Vestre har – «med estetisk blick og nennsom hånd» – utvidet og modernisert hovedbygningen fra 1760-årene. Et gammelt stabbur, og en låve med fjøs, er fra første halvdel av 1800-tallet. Det er også hjulmakerverkstedet og det gamle vognskjulet. Redskaper og verktøy fra Aksel Ultvedts verksted er på det nærmeste intakt, en del befinner seg i dag på Ringerikes Museum.

²¹ Opplyst av Gudrun Berg (f. 1893) i intervju med Harry Sundøen 29.01.1979 (kopi i Hole bygdearkiv).

Kroksund

LØPENR. 50, SEINERE GNR. 16/8

Den 25. juni 1777 kjøpte Thomas Paulsen Vik, eier av gården Vestre Vik, fergeplassen Kroksund av Guttorm Nilsen Øverjordet for 287 riksdaler. Thomas Paulsen lånte samtidig 832 riksdaler av Conrad Clausen, eieren av Bærums Jernverk, med pant i begge eiendommer. I 1780 giftet hans datter Pauline Thomasdatter Vik seg med Halvor Paulsen, sønn av Mari Hansdatter og Paul Andersen Trøksle. Halvor var da fergemann i Kroksund, og i desember 1790 solgte Thomas Paulsen Vik eiendommen til svigersønnen for 340 riksdaler.²²

HALVOR PAULSEN KROKSUND (1750–1802) og PAULINE THOMASDATTER VIK (f. 1752) hadde åtte barn vi kjenner:

- * Erik (1779–1828), seinere eier av Kroksund, se nedenfor.
- * Anders (1783–1784).
- * Ragnhild (1785–1790).
- * Engebret (f. 1788), gift i 1822 med Ragnhild Pedersdatter Vik, av deres barn kjenner vi Anne (f. 1824) og Erik (f. 1828). Da barna ble konfirmert i 1839 og 1843, bodde foreldrene i Vik-eie.
- * Paul (f. og d. 1793), død 8 uker gammel.
- * Anders (1791–1849), g.m. Kari Hansdatter Gjesvold, seinere eiere av en del av Nordre Gjesval (østre gården), åtte barn.
- * Thomas (f. 1795), han levde ved skiftet etter broren Eriks død, avsluttet 1830.
- * Ragnhild (f. 1798), g.m. Nils Hansen Fjeld, minst fire barn: Johannes, Paul, Inger og Dorte.

I 1796 lånte Halvor Paulsen 100 riksdaler av Peder Gjesvold med pant i Kroksund, og i 1797 lånte han 200 riksdaler av Gulbrand Olsen Brenna (i Akers herred). 1801 satt Pauline (49) og Halvor (51) i Kroksund med sine fem gjenlevende barn Erik (21), Engebret (13), Anders (10), Thomas (6) og Ragnhild (3). Halvor Paulsen brukte da «en liden Deel af Gaarden», og var fergemann. Han døde allerede i 1802, og eldste sønn Erik overtok da eiendommen.

ERIK HALVORSEN KROKSUND²³ (1779–1828) ble i 1808 gift med MARIE FREDRIKSDATTER FEKJÆR (f. 1787) fra Fekjær (søndre). Vi kjenner sju av deres barn:

- * Kari (1809–1811).
- * Inger (1811–1882), g.m. Søren Johannessen (1805–1885), f. i Sønsterud,

²² Eldste pantebok, s. 483 (Stasarkivet)

²³ I 1807 ble Erik Halvorsen Sundet oppgitt som barnefar da Anne Gautesdatter Sundvollens sønn Kristian ble døpt.

Kroksund Hotel, med landhandleri og poståpneri i bygningene som ligger mellom hotellet og Steinsfjorden. Motivet er malt av Martha Ruud (Rudsødegården) i 1958 (da hadde det vært gamlehjem i den tidligere hotellbygningen siden 1920).

seinere eier av Sundvollen løpenr. 168 a (seinere bnr. 4), av deres barn kjenner vi: Erik (f. 1832), Johannes (f. 1834), Lovise (f. 1837), et guttebarn (f. 1840, døde rett etter fødselen), Hans (f. 1845), Anders (f. 1851, snekker, g. 1879 med Karen Kristiansdatter, datter av Kristian Samuelson som bodde på Fjell), og Karen Marie (f. 1858).

* Kari (1814–1826).

* Marte (f. 1817), konfirmert 1832, g.m. husmann og smed Kristian Olsen på Gulsplassen på Storøya, seinere eiere av en av Ullern-gårdene, minst tre barn: Inger Marie f. 1845, Erik f. 1850 og Ole Christian f. 1856.

* Hans (1820–1826).

* Fredrik (f. og d. 1823), død 11 dager gammel.

* Paul (1826–1890), g.m. Berte Marie Eriksdatter, minst sju barn (seinere eier av 16/8, se nedenfor).

Erik Halvorsen Kroksund døde i 1828, og hans enke Marie Fredriksdatter overtok da eiendommen (skiftet ble avsluttet 12. januar 1831). Hun satt som eier i juli 1850, da sønnen Paul Eriksen overtok bruket mot livøre til mora.

PAUL ERIKSEN KROKSUND (1826–1890) var gift med BERTE MARIE ERIKSDATTER (f. 1826). Vi kjenner sju av deres barn:

DEN SISTE SUNDMANN

Etter at den nye Kongeveien var ført fram til Sundvollen i 1805, var det på østsida av sundet at tyngdepunktet ble, med Sundvolden Hotel og «Klevens svimlende Portal». I 1806 startet militære mannskaper arbeidet med å erstatte fergeforbindelsen med bru, men de rakk bare å få veifyllinga mellom østsida og Sundøya ferdig, før krigen med svenskene i 1808 satte en stopper for det videre arbeidet. Mellom Sundøya og fastlandet på vestsida måtte det fortsatt benyttes ferge, og sundmannen skal i denne perioden ha bodd på Sundøya. I 1814 klaget han over at det var så mye fri skyss, og i mai 1815 kom det en forordning med nytt pålegg om fergeavgiften. Etter at flytebrua erstattet ferga en gang mellom 1814 og 1819, var det likevel bruk for sundmannen i perioder, som når brua skulle repareres. Brua besto av trestammer som var lagt tett i tett på tvers, og «når en kjører over, bølger broen opp og ned».* Helt fram til steinbrua ble anlagt midt i 1850-åra, var det sundmenn ved Kroksund, men det har rimeligvis vært flere av dem. Jørgen Moe (f. 1813) skrev i et brev i 1840-åra at han husket da han kom ned til «Sundvold-Pladsen» og ropte: «Paal, ud med Baaden!» Og Paul Eriksen Kroksund var klar på kort varsel, med ansvar for å få folk over sundet dersom flytebrua ikke var i orden.**

* Fra en reisebeskrivelse i 1840-åra, referert i Helene L. Klempes artikkel «Sundvolden», i heftet «Ringerike» 1962–63.

** Ifølge Erna Liv Flatebø (f. 1928) var det hennes oldefar Paul Eriksen Kroksund som var «Paal» i Jørgen Moes brev.

* Anne Marie (f. 1848), død som barn.

* Erik (f. 1850).

* Martin (f. 1853), g.m. Anne Andreasdatter, minst to barn: Thora Anette f. 1872 (døpt i Norderhov) og Andreas f. 1874 (døpt i Lunder, «mora bor i Flaskerud»).^24

* Karen (f. 1855).

* Anne Marie (f. 1862), i 1900 tjenestejente (ugift) og bosatt med sin lille datter Borghild Pauline Rytterager (f. 1894) i butikken/føderådsbygningen i Kroksund, sammen med mora Berte Marie.

* Josefine.

* Tea (1865–1866).

* Tilla (f. 1867), g.m. vognmann Otto Olstad fra Romerike, bosatt i Oslo, seks barn: Paul, Borghild Kristine (g.m. Gunnar Martinius Karlsen, sønn av Mathilde og Gudbrand Karlsen som eide Kroksund 1895–1917), Oskar, Sverre, Erling og Olav.

I 1865 bodde Berte Marie (40) og Paul Eriksen (40) i Kroksund med barna Erik (16), Martin (13), Karen (11), Anne Marie (3) og Tea (1). De hadde 1 hest, 1 ku og 2 sauer, og sådde 1/4 t. rug, 1/2 t. bygg, 1 t. blandkorn, 1/4 t. erter og 3 t. poteter.

Paul Eriksen kom i økonomiske vanskeligheter, og i oktober 1865 ble det bekjentgjort at han var konkurs. Men han må ha klart å holde kreditorene fra livet. I 1870 solgte han mer enn halvparten av jordveien som tilhørte Kroksund til Erik Johannessen, sønn av Johannes Eriksen Rudsødegård i Midtre Rudsødegården. Parsellen ble i 1879 lagt til Midtre Rudsødegården.

²⁴ Martin Paulsen hadde et barn utenfor ekteskap med Anne Torstensdatter Åsa.

SOLGTE JAKTRETTE

Høsten 1875 fikk Paul Eriksen «en gang for alle» utbetalt 15 spesidaler ved å overdra jaktretten til brukets skogstykk på Krokskogen til Jonathan Fabritius for hans levetid. Samme år solgte et par av nabobrukene i Rudsødegården (bnr. 4 og 5) jaktretten i sine skogstykker til løytnant Oscar Rieck for 5 spesidaler, «saaalænge Rieck er Eier af Nordre Langebroe».*

* Dokumentet var datert 5. juni 1875, og ble først tinglyst 13. desember 1886 (pantebok 38, s. 48g).

Høsten 1883 ble en seterløkke «Sundløkka» på Sørsetra på Krokskogen (gnr. 16/9) fraskilt og solgt til instrumentmaker Jean Mette jr. for 50 kroner, og i 1891 ble både seterløkka på Nordsetra som tilhørte gården og skogteigen på Krokskogen utskilt som egne eiendommer (gnr. 16/10 og 16/11). Samme år solgte Paul Eriksens enke, Berte Marie Eriksdatter, skogen til Ludvig Rognlien for 300 kroner, og i mars 1895 solgte hun seterløkka til Kristian Johannesen Ruud i Søndre Rudsødegården for 80 kroner.

Ingen av barna kom til å etterfølge foreldrene som eiere av Kroksund. Den 14. mai 1895 solgte Berte Marie Eriksdatter sin eiendom (av rest skyld 32 øre) til Gudbrand Karlsen for 1.500 kroner. Hun flyttet selv inn i føderådsbygningen.

GUDBRAND KARLSEN (1864–1941) var gift med INGEBORG MATHILDE GUSTAVA SCHØYEN (1870–1944) fra Kristiania. De fikk seks sønner:

* Karl Arvid Schøyen (1895–1971), g.m. Margit Christensen fra Hen, drev kolonialforretning på Skøyen i Oslo, én sønn Per Arne f. 1935, ugift.

* Gunnar Martinius Karlsen (1897–1938), baker, g.m. Borghild Kristine Olstad (1898–1978) fra Oslo, sammen drev de bakeri og konditori på Strømmen, én datter Erna Liv (f. 1928, g.m. Leiv Torgeirson Flatebø 1916–2000, fire barn: Torunn f. 1953, Gunhild f. 1955, Ingeborg f. 1958 og Gunnar Trond f. 1964).

* Reidar Karlsen (1899–1981), ansatt ved Hole E-verk, g.m. Øllegård Marie Nilsen (1910–1983) fra Asker, én datter Astrid Margrethe (f. 1943, g.m. Egil Strand (f. 1939, eier av Søhol gnr. 208/9), to barn: John Reidar f. 1967 og Anne Lena f. 1969).

* Trygve Karlsen Kroksund (1901–1970), trikkefører i Oslo Sporveier, g 1 m. Henriette (Netta), én datter Berit f. 1930, og g.2 m. Solveig (1912–1995) ingen barn.

* Birger Karlsen (1902–1985), bestyrer i forbruksforening, bosatt i Oslo, g.m. Solveig (død 1982), ingen barn.

* Sigurd Karlsen (1910–1994), ansatt i Nestle på Hamar, g.m. Lina Refsahl (1907–1995) fra Hamar (frisørdame), ingen barn.

Gudbrand Karlsen var eldste sønn av husmann og fisker Karl Gulbrandsen på Garntangen (opprinnelig fra Loretangen) og hustru Anne Nilsdatter, og hadde i sin ungdom vært ekspeditør i landhandelen på Nerigarden Fekjær. Hans kone Mathilde hadde også røtter i Hole; hennes mormor Ingeborg Guttormsdatter fra Bøygard i Ål i Hallingdal ble i sitt andre ekteskap gift med Hans Iversen Rudsødegård på Nordre Rudsødegården. I første ekteskap med L. Larsgård i Ål hadde Ingeborg datteren Astrid, som ble gift med skipsfører Schøyen, og de var Mathildes foreldre.

Gudbrand Karlsen startet landhandleri i Kroksund, og drev i tillegg hotell, skysstasjon og poståpneri. Butikk og postekspedisjon

var i en bygning som lå mellom riksveien og fjorden, rett øst for det nye og prektige hotellbygget som han satte opp i 1898. For å finansiere byggevirkksomheten, lånte han bl.a. 8.400 kroner av sin svigermor, Astrid Schøyen, mot pant i eiendommen.

I 1900 satt Mathilde og Gudbrand Karlsen i Kroksund med sine tre eldste barn, samt en handelsbetjent Martin Karlsen (f.1870) og tjenestefolkene Karen Marie Guneriussen (f.1880) og Anton Konrad J. Hagelsten (f.1883). I føderådshuset bodde den tidligere eier, enka Berte Marie Eriksen (f.1815, «understøttes af fattigvæsenet») med sin datter Anne Marie Eriksen (tjenestepike, f.1862, ugift) og dennes datter Borghild Pauline Rytterager (f.1894). I et hus på eiendommen (trolig Brattibakk) bodde veverske Karen Olsen (f.1829, enke) og fiskegarnarbeiderske Ingeborg Jensen (f.1841, ugift).

I 1911 overdro Gudbrand Karlsen huset på Brattibakk til sin svigermor Astrid Schøyen for hennes levetid, og i 1913 kjøpte han en parsell, Orlangen og Brynsletta (gnr. 16/12), fra nabobruket Øverjordet for 1.250 kroner. Parsellen lå i skråningen mot Steinsfjorden, mellom Øverjordet og husmannsplassen Orlangen, som ikke ble omfattet av handelen (Orlangen gnr. 195/41 ble ikke fraskilt Øverjordet før i 1958).

Tida under 1. verdenskrig ble vanskelig for mange, også for Gudbrand Karlsen. I årene mellom 1914 og 1917 ble det holdt en rekke utpantingsforretninger på hans eiendom, og 26. oktober 1917 kjøpte Peder Aabel Kroksund for 31.000 kroner på auksjon. PEDER AABEL (1872–1946) var sønn av Jens Jacob Aabel og hustru Kristine f. Berg (fra Nordre Land) på Søndre By i Hole. Han var i årene 1907–12 medeier i Vestre Røysing på Ask, og kjøpte og solgte siden flere gårder, bl.a. Nordberg i Land, Ullvettern og Alkvettern ved Kristinehamn i Sverige, og Knive og Solum i Skoger. Med sin hustru MARGRETHE HAUG (fra Hadeland) og deres fem barn var han bosatt på Solum i Skoger, hvor slekta fortsatt sitter. Han bodde ikke på Kroksund mens han eide eiendommen, og solg-

Hotelleier Gudbrand Karlsen (1864–1941) og hustru Ingeborg Mathilde Gustava Schøyen (1870–1944).

*Kroksund Hotel cirka 1910 –
et staselig bygg!*

te den allerede året etter til fru Petra Enger for 40.000 kroner. Aabel forbeholdt seg rett til båtstø ved Steinsfjorden for en fraskilt parsell, Solstrand (gnr. 16/14), som han hadde utskilt fra Kroksund i november 1918.

PETRA ENGER (f. 1875) var datter av Øllegård og Søren Kjos på Vaker i Norderhov, og gift med pøsemaker Torger Enger. De hadde to barn, Sigurd og Anna, dessuten hadde Petra en datter, Johanne (f. 1895, seinere g.m. Ole Kjørnæs på Rå i Norderhov), fra før hun giftet seg. Petra Enger hadde drevet kjøtt- og delikatesseforretning i Hønefoss, og siden Rå pensjonat (sammen med datteren Anna). Hun ønsket å fortsette Mathilde og Gudbrand Karlsens hotelldrift i Kroksund, men allerede i juni 1919 solgte hun eiendommen for 60.000 kroner til skipsreder THOMAS FEARNLEY på Toresplassen. Fearnleys hensikt med kjøpet var å skjenke eiendommen som gave til Hole kommune, til bruk som gamlehjem for bygda. Det ble ordnet slik at søndre del av de to eiendommene Ødegården (gnr. 16/8) og Orlangen og Brynsletta (gnr. 16/12) i januar 1920 ble fraskilt i en ny eiendom (Hole gamlehjem gnr. 16/16 og 17), som ble overdratt til Hole kommune. Og i august samme år kunne åpningen av gamlehjemmet finne sted (se gnr. 16/16).

Etter at Kroksund var ute av familiens eie, flyttet Mathilde og Gudbrand Karlsen til Solbakken ved Vik, hvor de leide hus av en venn av familien, Mathias Arnesen. I 1925 bygde sønnen Reidar Karlsen et hus ved Steinsfjorden, mellom Garntangen og Vik, på en tomt som ble gitt som gave av hans tante Anne Marie f. Karlsen og Josef Jonassen på Garntangen. Her levde hans foreldre sine siste år.

Gudbrand Karlsen døde i 1941, mens Mathilde Karlsen, som var med i det første styret for Hole gamle hjem, døde i 1944.

Det var først i 1935 at gavebrevet fra Fearnley til Hole kommune på gamle hjemstomta (innbefattet Pålsøya) ble tinglyst. Kommunen fikk samtidig bruksrett til jorda og skogen som tilhørte resten av gnr. 16/8 og 16/12, og 30. desember 1946 ble de to parsellene skjøtet over til kommunen, uten vederlag. I skråningen mot Steinsfjorden fraskilte Hole kommune sju boligtomter, som ble solgt i perioden 1947–49 (se kapittel 15). I januar 1949 ble resten av gnr. 16/8 og 16/12 sammenføyd til ett bruk, gnr. 16/8 Ødegården, som 7. februar s.å. ble solgt – rimeligvis etter tidligere avtale mellom Fearnley og Hole kommune – til Fearnleys sekretær BIRGER BJØRN FJULSRUD MØRCK for 350 kroner. Mørck bosatte seg ikke på eiendommen, men bygde en fritidsbolig som han delvis leide ut, før han solgte den i november 1953. Han var gift med Ingeborg Pedersen.

Den nye eieren, SIGURD KJERNLIE (f. 1915), overtok eiendommen ved kjøpekontrakt av 20. november 1953 for 51.000 kroner. Han er fra Brendum i Vestre Gausdal, og kom til Ringerike under krigen som gartner på Sætrang i Haug. Han ble gift med LISE BLOM (f. 1921), datter av Dagny f. Svarstad og Jens Blom på Sætrangs nabogård Øvre Krakstad (seinere eiere av gnr. 195/28 Jaraheim i Hole). De har to døtre:

* Berit (f. 1947), g.1 m. Stein Arild Thorsen, én datter Siri (f. 1971, g.m. Bjørn Møller, én datter Maria f. 1999), og g.2 m. Tom Santtu (f. 1940). Bosatt i Fet i Akershus.

* Kristin Vibeke (f. 1952), eier av gnr. 195/28 Jaraheim (se nedenfor).

Sigurd Kjernlie er utdannet gartner, og drev blomsterforretning i Hønefoss i 12 år. Siden har han bl.a. arbeidet ved Tomten Fabrikker i Sandvika i 15 år.

Hole gamle hjem

GNR. 195/16

(Øvrige boligeiendommer under Kroksundødegården er samlet i kapittel 15: «Boligeiendommer i Kroksund og Rudsødegården.»)

Da skipsreder Thomas Fearnley kjøpte Kroksund den 26. juni 1919 for 60.000 kroner, var det for å skjenke eiendommen som gave til Hole kommune, til bruk som gamle hjem for bygda (se omtale av Kroksund gnr. 195/8). I januar 1920 ble søndre del av de to eiendommene Ødegården gnr. 16/8 og Orlangen og Brynsletta

GAVEBREVET

«I anledning af min 40 aarige fødselsdag giver, skjæmker og skjøder jeg undertegnede skibsreder Thos. Fearnley jr. herved til Hole herred den mig tilhørende eiendom gnr. 16 bnr. 16 og 17 i Hole, som ved skylddeling af 6. januar 1920 fik navnet 'Hole Gamlehjem', paa den betingelse, at de paa eiendommen værende bygninger bliver benyttet til gamlehjem for herredet i overensstemmelse med vedlagte statuter. Christiania den 16 januar 1920. Thos. Fearnley jr.» Og da gavebrevet ble tinglyst i 1935, fikk det påtegning om at Pålsoya i Steinsfjorden fulgte med i gaven til Hole kommune.*

* Gavebrev fra Thomas Fearnley jr. (kopi i Hole bygdearkiv).

gnr. 16/12 fraskilt i en ny eiendom, Hole gamlehjem gnr. 16/16 og 17, og i august samme år kunne åpningen av gamlehjemmet finne sted (de to parsellene ble sammenføyd til én eiendom, gnr. 195/16 Hole gamlehjem, i 1980).

Et brev fra Olga Solberg på Stein var foranledningen til at Hole fattig- og sykepleieforening i 1911 tok opp tanken om å opprette et gamlehjem for bygda. I 1913 ble den imidlertid stilt i bero på grunn av dårlig kommuneøkonomi, men ble igjen aktuell i 1914 da Kaja Kars skjenket 2.000 kroner til saken. En innsamlingsaksjon ble satt i gang, og bidrag kom inn fra holeværingene både hjemme og i Amerika. Da hoffjegermester Thomas Fearnley og hans sønn skipsrederen (med samme navn) høsten 1917 ga 10.000 kroner, var de innsamlede midlene kommet opp i rundt 30.000 kroner. Men det var skipsreder Fearnleys storslåtte eiendomsgave ved Kroksund som gjorde at planene kunne realiseres. Hotellbygningen fra 1898 ble innredet som gamlehjem, og mens arbeidet pågikk, løp det inn ytterligere gaver (bl.a. 10.000 kroner fra T. Simonsen i Myra). Dame- og barneforeninger avholdt basarer, og det var en stor dag for Hole da bygdas gamlehjem kunne innvies lørdag 21. august 1920, med plass til 20 pensjonærer.²⁵ Hjemmet var i bruk fram til høsten 1959, da et nytt bygg med 21 enkeltrom og to dobbeltrom kunne tas i bruk. Byggmester Alf Ruud reiste nybygget, og formann i byggekomiteen var hjulmaker Aksel Ultvedt. I dag er navnet Hole sykehjem, som er selve kjernen i et godt utbygd omsorgssenter som på faglig høyt nivå gir trygge bo- og livsforhold til eldre, syke og funksjonshemmede i Hole.

Skog og seter

Da Krokskogens Allmenning ble skiftet ut på gårdene i Hole i 1823, fikk Kroksundødegården en skogteig sør for Sørsetra, mellom Løkens og Viks teiger. Etter hvert som gården ble delt i flere bruk, fikk de utskilte brukene også sin del av skogen.

Skogteigen ble delt slik at Kroksundødegården vestre og østre (gnr. 16/1 og 16/4) fikk hver sin store teig lengst vest, ved Rokketjern, mens Øverjordet (gnr. 16/5) fikk den delen av skogen som lå lengst øst, og Kroksund (gnr. 16/8) den midterste. Størrelsen på skogteigene avspeilte landskylda på brukene. I 1848 ble Sundet (gnr. 16/2) utskilt fra Kroksundødegården vestre, og fikk da andel i dette brukets skog og seterløkke.

²⁵ «Hole gamlehjem» av lærer Gjermund Aarnes, i heftet «Ringerike» 1927 s. 9–12. Aarnes var selv en drivende kraft i arbeidet for å få gamlehjemmet realisert.

De fire brukene under Kroksundødegården hadde i 1823 også hver sin seterløkke på Sørsetra. Gården må derfor ha hatt seterrett her fra gammel tid. I dag er det ikke seterhus på noen av løkkene, og det lever heller ingen tradisjon om seterdriften her. På den øverste løkka på Sørsetra (tilhører Kroksundødegården østre) var det imidlertid inntil for få år siden synlige tufter etter seterhus.

Kroksundødegården østre

Teigen som Kroksundødegården østre (gnr. 16/4) fikk sør for Rokketjern, var på 61 dekar og tilhører fortsatt bruket. I tillegg har man to mindre teiger (løkker) på Sørsetra. Den minste (5 dekar) ligger øverst på vollen, og den andre (9 dekar) ligger sør for setervollen, vest for stien mot Auretjern og Sollihøgda.

Birger Sonerud (f. 1927) forteller at Kroksundødegården østre i hans ungdom hadde kyr på Finneflaksetra, hos Per Muggerud (på Gjesval-Finneflaksetra), og på Fjellsetra hos Knut og Hilda Hurum. Dessuten hadde de kyrne noen somre hos Per Muggerud på Kneikasetra.

Øverjordet

I oktober 1883 ble Øverjordets skogteig, samt en seterløkke nord for Sørsetra (den såkalte Nilseløkka), fraskilt og solgt til instrumentmaker Jean Mette jr. (f. 1857) for 400 kroner (både skog og løkke fikk gnr. 16/6). Jean Mette kjøpte samtidig en setervoll lengst vest på Sørsetra, gnr. 16/9 Sundløkka, som tilhørte Kroksund (se nedenfor). Mette eide skogen samt de to seterløkkene til 1937, da han solgte dem til Ole Gulbrandsen Mosengen (f. 1880), eier av gnr. 36/5 Nedre Leine på Røyse, for 2.000 kroner.

I desember 1943 tok imidlertid medlemmer av Mette-familien eiendommene tilbake på odel. Kjøpere var Jean og Christen Herlov Mette ved sin verge, Herluf Steenberg, og de betalte 10.500 kroner for skog og seterløkker. Siden 1986 har Marianne Mette (f. 1966) og Henrik Mette (f. 1967) vært eiere.

Kroksund

Skogteigen sør for Sørsetra som ble Kroksund til del i 1848, ble høsten 1891 fraskilt og solgt til Ludvig Jacobsen Rognlien fra Bærum for 300 kroner. Rognlien eide skogteigen (gnr. 16/11) til 1916, da han solgte den sammen med en teig som opprinnelig hadde tilhørt Mo på Røyse (gnr. 23/19), til Bjørn Eidahl for 6.000 kroner. Eidahl lånte samtidig 6.090 kroner av hoffjegermester Thomas Fearnley med pant i skogeiendommene, med bestemmelse om at avkastning av skogen skulle gå til renter og avdrag på pantobligasjon.

SKJØDE

«Undertegnede Anders Martin Pedersen erkjenner herved at have solgt likesom jeg herved selger og skjøder til Instrumentmager Jean Mette jr. af Kristiania den min Eiendom Gaarden Øverjordet Matr. No. 17 L. No. 49 i Hole Herred tilliggende Sæter paa Krogskoven kaldet Sydsæteren med Husebygninger, Sæterløkker og andre tilliggende Rettigheder og Herligheder samt ligeledes Gaardens Skovstykke paa Krogskoven. Herved har jeg selvfølgelig ikke solgt eller fraskrevet mig den Gaarden tilkommende almindelige Havningsret på Krogskoven.»

sjonen. Fearnley fikk samtidig enerett til jakt og fangst i Eidahls skoger i 10 år, fram til 1926.

I august 1921 solgte Bjørn Eidahl, som da hadde samlet flere skogeierdommer på sin hånd, sine skoger til hoffjegermesterens sønn, skipsreder Thomas Fearnley jr., for 76.000 kroner. I februar 1927 solgte Fearnley Kroksund-teigen samt en teig sør for Nesse- tra som opprinnelig hadde tilhørt gnr. 57/7 Nes (gnr. 57/19 Sæter- stykket), til Oskar Hafnor for 2.000 kroner. Hafnor lånte 2.000 kroner av Hans Berg, eier av gnr. 27/1 Berg i Hole, med pant i de to skogteigene, på hvilke det ble tinglyst heftelse om at hugst ikke kunne foretas uten Bergs samtykke, og at utbyttet skulle gå til avdrag på pantgjelda. I april 1930 overtok Hans Berg skogteigen gnr. 16/11 for 1.000 kroner. Skogen har siden tilhørt Berg, som i dag eies av Marie Berg Gjermundbo (f. 1943) og Håkon Gjermundbo (f. 1941).

Seterløkka som tilhørte Kroksund lengst vest på Sørsetervollen (gnr. 16/9 Sundløkka), ble høsten 1883 fraskilt og solgt til instrumentmaker Jean Mette jr. for 50 kroner. Denne løkka ble sammen med skogen og seterløkka som opprinnelig tilhørte Øverjordet, solgt til Ole Mosengen i 1937, men ble tatt tilbake på odel av Mette-familien i 1943, og eies i dag av Marianne Mette (f. 1966) og Henrik Mette (f. 1967).

1823 hadde Kroksund, som det eneste av brukene i Kroksund- ødegården, også en setervoll på Nordsetra, mellom Bili-løkka og Fekjær-løkka. Denne seterløkka (gnr. 195/10) kom trolig under Kroksund da Marie Fredriksdatter Fekjær i 1808 giftet seg med Erik Halvorsen Sundet. Høsten 1891 ble seterløkka utskilt fra Kroksund, og i mars 1895 solgt til Kristian Johannessen Ruud i Søndre Rudsødegården for 80 kroner. Via Karen og Kristian Ruuds datter Anne Johbraaten, som ble gift med Fingar Johbraaten i Ut- vika, kom denne seterløkka i 1940 i Johbraaten-familiens eie, og siden 1965 har deres yngste sønn Kristian Johbraaten (f. 1925) vært eier.

Kroksundødegården vestre

Etter at Kroksundødegården vestre den 15. august 1917 ble solgt til et konsortium bestående av Johan Løken, Johannes Kjos, Adolf Fuhre og T. Enger, gikk det bare knapt ett år før skogen ved Rok- ketjern og seterløkka på Sørsetra med et mindre seterstykke/skog ble fraskilt (gnr. 16/13). Høsten 1920 ble så skogteigen ved Rok- ketjern utskilt som egen eiendom (gnr. 16/19).

Den gjenværende delen av gnr. 16/13, seterløkka og seterstykket på Sørsetra, ble i desember 1920 solgt til Jens Berg, eier av Helge-

© Fotograf Marit Fagerli

Seterløkkene på Sørsetra etter utskiftingen av Krokskogens Allmenning i 1823. Følgende gårder og bruk hadde løkker og dermed seterrett her:

1 Øverjordet (Nilselokka),
 2 Kroksundødegården østre og vestre, 3 Søndre Gjesval, 4 Øvre Løken, 5 Nordre Gjesval, 6 Kroksund (Sundlokka), 7 Gomnes søndre, 8 Hammor, 9 Gomnes nordre, 10 Øvre Vik, 11 Nedre Løken, 12 Hammor, 13 Dombolt, 14 Øvre Løken og 15 Kroksundødegården østre.

land i Hole, for 3.500 kroner. Seterløkka og seterstykket har siden tilhørt Helgeland, og ble i 1981 sammenføyd med en del andre eiendommer ved Sørsetra til gnr. 225/1 Helgeland. Eier siden 1991 er Trine Lise Berg Western (f. 1962), som er Jens Bergs datterdat-

ter. Seterløkka er rimeligvis den samme som Peder Svendsen Kroksundødegården i 1799 kjøpte av Halvor Paulsen Kroksund for 40 riksdaler.

Skogen ved Rokketjern (gnr. 16/19) ble høsten 1920 solgt til Ole Gulbrandsen Mosengen (f. 1880), eier av gnr. 36/5 Nedre Leine, for 4.000 kroner. Mosengen kjøpte i 1926 også naboteigen (gnr. 16/22) fra eieren av Sundet. I 1949 solgte han sin gård Nedre Leine til Kåre Moe (1918–1970), gift med Anne-Marith f. Sand (f. 1923) fra Bønsnes. Den 1. november 1957 overtok Kåre Moe også de to skogteigene, samt en seterløkke på Sørsetra (gnr. 13/10, som opprinnelig kom fra Vestre Vik), for 30.000 kroner. Siden 1978 har både skogen, gården på Røyse og seterløkka på Sørsetra tilhørt Anne-Marith og Kåre Moes eldste sønn, Ivar Moe (f. 1949).

Sundet (Øgardsvika)

Skogteigen ved Rokketjern som tilhørte Sundet, ble fraskilt i 1926 og av smed Johan Kristiansen solgt til Ole Gulbrandsen Mosengen, eier av gnr. 36/5 Nedre Leine på Røyse, for 1.800 kroner. Mosengen hadde siden 1920 også eid naboteigen gnr. 16/19 (fra Kroksundødegården vestre). De to teigene ble i 1957 solgt til Kåre Moe (1918–1970), som i 1949 hadde overtatt Nedre Leine av Ole G. Mosengen. Siden 1978 har Ivar Moe (f. 1949) vært eier.

Dagens eier av Sundet, Karin Selte (enke etter Gunnar Selte, som døde våren 2001), eier en skogteig vest for Torgesetra (Torgehagen, gnr. 182/13) som ble utskilt fra Vestre Bjørke gnr. 13/3 i 1924, og solgt til Gunnar Selves bestefar Anders Martinsen Bjerke.

Da Sundet (Øgardsvika) i 1848 ble utskilt fra Kroksundødegården vestre, fikk det fraskilte bruket en ideell del av den ubebygde løkka på Sørsetra. I november 1919 ble Sundets del av seterløkka (gnr. 16/15 Bøhler) fraskilt og solgt til Kristian Johannessen Hurum, eier av Oppgarden Leine (Nedre Leine gnr. 36/14) for 300 kroner. I juli 1946 delte Kristian J. Hurum løkka i to og overdro den største delen til sin yngre bror, Arne Johannessen Kleven (f. 1908), som her bygde serveringssted (gnr. 195/25 Søsætertun). Håkon Linnerud (1913–1987) kjøpte resten av løkka (den nordre delen) for 1.000 kroner i april 1961. Løkka er ubebygde, og eies i dag av hans tre sønner Petter, Einar og Dag Linnerud.

Husmannsplasser

I 1762 var det én husmannsplass under Kroksundødegården, men vi vet ikke hvor plassen lå. Bare noen år etter (1768) ble gården delt i flere bruk, og det er ikke usannsynlig at husmannsfamilien i 1762 hadde sin plass på et sted som seinere ble tun på et selveier-bruk.

I 1762 var det husmann *Knut Kristensen* («meget fattig») med hustru *Inger Larsdatter* og sønn Kristen Knutsen som bodde på husmannsplassen. Tjenestejenta i Kroksundødegården dette året het Marte Knutsdatter, og var rimeligvis datter av husmannsparet Knut og Inger.

I 1820-årene betalte Erik Kroksund kirkeskatt for en husmann på Sundøya. Sundøya var da en del av allmenningen, og brukeren av Kroksund leide rimeligvis øya av fogden.

Orlangen

Dette er stua som ligger mellom E 16 og Steinsfjorden et par hundre meter nord for Hole sykehjem. Her skrev Tarald Jørgensen Øverjordet i januar 1849 kontrakt om husmannsfeste med Ole Hansen Orlangen og kona Kristi Knutsdatter. Vi kjenner fire av barna til Kristi og Ole: Marte (f. 1827), Karen (f. 1831), Marie (f. 1835) og Sørine (f. 1838). Ole Orlangen døde i 1860.

I 1865 satt Kristi Knutsdatter (74, enke) som «Huskone med Jord» i Orlangen med døtrene Marte (39) og Karen (35) samt en «uekte» datterdatter Olava Kristoffersen (6). De hadde 1 ku, og sådde 1/4 t. bygg, 1/4 t. blandkorn og 2 t. poteter. Kristi Orlangen døde i 1869, og kontrakten ble «udslettet» etter attest fra presten om at begge husmannsfolkene var døde.

I årene 1878–1892 bodde tømmermann *Hans Peter Larsen* (Sundøen) (1854–1925) med hustru *Nikoline (Lina) Nilsdatter* (1854–1929) i Orlangen. De hadde 11 barn, hvorav fem ble født mens de bodde i Orlangen²⁶ (se Sundøya gnr. 196).

I 1900 leide «Hus-Tømmermand» *Lars Petersen* (f. 1870) Orlangen-stua med hustru *Karen Petersen* (f. 1863 i Norderhov) og barna Marta (f. 1894) og Peter (f. 1895), samt Dorteia Olsdatter Sundøen (f. 1821), som «forsørges af Fattigkassen». Lars Petersen ble seinere eier av småbruket Lyse på østsida av Steinsfjorden.

Orlangen ble først i 1958 utskilt fra Øverjordet og ble egen eien-
dom (se kapittel 15, gnr. 195/41).

HAN BLE FØDT I ORLANGEN

Femåringen Peter som vi møter i Orlangen i 1900, var ingen ringere enn den seinere lokalpolitiker og språkforsker Peter Lyse (1895–1982). I et upublisert bokmanus om oppveksten sin kaller han seg Peik, og forteller: «Han vart født i ei lita stue i søreinen, på vest-sia a Steinsfjorn en aprildag i 1895. Det fyste-n såg av væla var di stupbratte bærja å fjorn, å det vart mye penere når isen hadde gått å enner å lomm rodde omkring. Da vart-n Peik døft. De var i Bønsnes kjærkja, for de var stuttteste veien dit nå-n sku gå å ro, tel Bønsnes. Det var itte å snakke om å leie hestesys, måtta.»*

* Peter Lyse: «Peik» – upublisert bokmanus (kopi i Hole bygdearkiv).

²⁶ I kirkeboka er anført at foreldrene bodde i Øverjordet da de fem barna ble døpt. Orlangen tilhørte Øverjordet, og i familien er det ingen annen tradisjon enn at Nikoline og Hans Peter bodde der, i den vesle stua ved fjordkanten (opplyst av deres barnebarn Harry Sundøen september 2001).

Sundøya ligger i Kroksundet, mellom Tyrifjorden og Steinsfjorden. En fjordrestaurant som ble bygd i 1931 (i dag hotell), har gjort den vesle holmen i sundet kjent over det ganske land.

Øya var ikke bosatt i 1801, men karene som drev med tømmerføring, hadde en hvilehytte her. Etter at Den bergenske kongeveien over Krokskogen ble åpnet i 1805, ble Sundøya i årene etter (1806–07) knyttet til fastlandet på østsida med en steinfylling. Kriegen mot svenskene i 1808 satte en stopper for det videre arbeidet med å føre nyveien over sundet, og fra Sundøya og over til fastlandet på vestsida måtte det fortsatt benyttes ferge. Sundmannen bodde i Kroksund, men det er rimelig å tenke seg at Sundøyas beboere også deltok i fergevirksomheten. Det må ha vært i denne perioden man oppførte permanente hus på øya. Her kunne farende folk, røyert¹ og andre hvile seg, og de som bodde her, kunne tjene noen ekstra skillinger på å selge kaffe. Røyertene rodde føringsbåter mellom Hungerholt og Svangstrand, og derfra ble varene fraktet med hest ned Lier til «Branes» (Drammen). Varer blev også losset av på Sundøya, der det var sjøbu på østsiden, og så ble de fraktet opp Krokkleiva og til Christiania.

Da ei flytebru erstattet ferga en gang mellom 1814 og 1819, ble det mindre å gjøre med sundfarten, men først etter at steinbrua ble bygd i 1850-årene ble det helt slutt på denne tjenesten.

Som de øvrige øyene i Steinsfjorden var Sundøya fra gammelt en del av Krokskogens Allmenning. Ved utskiftinga av allmenningen i 1823, ble alle øyene – med unntak av Sundøya og Herøya (som var skyldsatt tidligere) – tillagt Utøya, som da ble eid av Ole Jørgensen Rytterager (Hungerholt). Sundøya forble allmenning.²

Det synes som at Ole Jørgensen Rytterager inntil 1823 leide Sundøya av fogden. Han var fra Hungerholt, og hadde som ung-gutt tjent seg opp penger ved å ro føringer med egen båt. Han ble

¹ Røyert = rorskar, som rodde føringsbåter.

² I tillegg til Sundøya forble Geitøya i Øyangen, lengst nord på Krokskogen, også allmenning.

STEINØKS

Sundøya kan også skilte med steinalder-funn. I 1890-årene ble det innlevert til Oldsaksamlingen en 15 cm lang skafthulløks som var funnet på øya. Øksa var slipt ved eggen og noe forvitret, men forteller at steinaldermennesker har oppholdt seg i perioder på øya i Kroksundet.*

* Oldsaksamlingen reg. nr. C15524.

© Fotograf Marit Fagerli

en stor eiendomsbesitter i Hole, og eide bl.a. Rytteraker fra 1805 og Storøya fra 1823.³

I 1818 bodde *Elisabeth Sørensdatter* og *Johannes Olsen* på Sundøya da deres datter Anne Marie døde, bare 18 år gammel. I 1801 var de husmannsfolk på Storøya, og Johannes var «pensionist af krigskassen». Da hennes søster Olea Johannesdatter giftet seg i 1821 med Erik Larsen Byeie, var hun bosatt i «Rytterager-Sundøen». Kanskje var Johannes Olsen og hans familie den første som bodde fast på øya og bygde opp husene her?

Vi kjenner fire av barna til Johannes Olsen (f. 1747) og Elisabeth Sørensdatter (f. 1763):

* Kirsti (f. ca. 1783).⁴

* Jonas (f. ca. 1792), deltok i krigen mot svenskene, seinere husmann i Bråten (Bråtahaugen) under Øverby, g.1 i 1818 m. Dorte Abrahamsdatter

³ Ole Jørgensen Rytterager eide Storøya sammen med Gulbrand Tandberg fra 1823, og fra 1825 var han eieier.

⁴ En søster av Olea Johannesdatter skal ha blitt gift med Johannes skredder i Grønvold, det var sannsynligvis Kirsti (vi kjenner ikke flere søstre).

LISBETH PÅ SUNDØYA

Lisbeth var av finneslekt, og hun kunne finne skjulte ting. Var en ku eller annet fe borte på skogen, så greide Lisbeth straks å si hvor de skulle lete. Sønnen Jonas var med i krigen, og Lisbeth, som var synsk, skjønnte at Jonas gikk med selvmordsplaner. Lisbeth dro inn til grensen og fikk sønnen bort fra de tankene.*

* Jon Guldal i Ringerikes Blad 9. mai 1935 og 27. mars 1951. Guldal beretter ellers i flere artikler og bøker om ekteparet Lars og Lisbeth på Sundøya, som fikk hjelp av Iver Wiel (fogd på Ringerike 1736–46) slik at «de med kontrakt fra kanselliet på Akershus kunne sitte trygt som brukere av sundstedet og nyte inntektene som fulgte med ferjestillingen». I denne sammenheng nevner han deres barn Olea og Jonas, men her har nok Guldal blandet kortene, for Olea og Jonas var født i 1790-årene, og deres mor Lisbeth Sørensdatter var født ca. 1763, altså i god tid etter at Wiel hadde gått av som fogd på Ringerike. Ifølge Guldal skulle den samme Lisbeth på Sundøya ha hatt en tam bjørn i Krokkleiva som hun en gang hjalp med å trekke en flis ut av labben, og som takk for det fikk hun et låv av et kuslakt bamsen hadde liggende inne ved Nordsetertjernet (se bl. a. Guldal (1985) s. 17–19, og en artikkel i «Fremtidsmagasinet» januar 1931).

Sundvollen-eie (da var han «Afs. Soldat»), og g.2 m. Berte M. Taraldsdatter (f. 1801 i Rakkestad).

* Olea (f. ca. 1797), g.m. Erik Larsen Faltinrud, seinere bosatt på Sundøya, og i Jomfruland under Stein (se nedenfor).

* Anne Maria (1800–1818), død 18 år gammel.

Olea Johannesdatter (f. ca. 1797) og hennes mann *Erik Larsen Faltinrud* (1794–1877) etterfulgte hennes foreldre på Sundøya-plassen. Fra 1823–24 leide eieren av bruket Kroksund (seinere gnr. 16/8) øya av fogden, for han betalte da kirkeskatt for husmann Erik Sundøya.

Vi kjenner fem av barna til Erik Larsen og Olea Johannesdatter: Johannes (f. 1821), Lars (f. 1824), Martin (f. 1826), Marte Marie (f. 1830) og Anne Marie (f. 1834). Da eldste sønn Johannes ble født, bodde foreldrene i Byeie, mens Sundøya var bostedet da de øvrige barna kom til verden. Olea og Erik ble seinere husmannsfolk på en av Jomfruland-plassene under Stein, hvor de satt i 1865 med sin ugifte datter Marte og hennes to barn Erik Karlsen (9) og Andreas Knutsen (1).

At Erik Larsen fikk en av de beste Stein-plassene til bruk, skal ha sin bakgrunn i at han i sin militærtjeneste var oppasser for Steins seinere eier Christopher Fougner, og at denne ville takke ham ved å gi ham en god plass. Da steinbrua i Kroksundet ble bygd i 1850-årene, var Christopher Fougner en sentral person. Fougner var «en flink Mand og teknisk anlagt; han var med og bygget Sundvold Bro og Wigersons Bro, som i den Tid ansaaes for et stort Arbeide».⁵ Men Erik Larsen må ha flyttet fra Sundøya før 1851, da en ny leilending, Lars Pedersen, fikk tinglyst utlegg i sin stuebygning på øya på grunn av gjeld.

⁵ Rytterager (1905).

Lars Pedersen (1818–1890) var tømmermann, født på en plass i Urskleiva under Sørum (trolig Jota), og gift med *Dorthea Olsdatter* (1821–1904). I 1840-årene satt de på plassen Biliberget under Bili. Vi kjenner fire av deres barn:

* Inger Karoline (1845–1920), g. 1872 m. Petter Olsen (1850–1944), husmannssønn i Jensrud under Stein, de bodde på Sundøya fra 1870 til rundt 1890, seinere i Nordløkka i Sundvollen, fem barn: Lars (f. 1870, seinere husmann i Orlangen og eier av Lårvikkleiva (Lyse), g.m. Karen fra Nordrehov, to barn: Marta og Peter), Edvard (f. 1873), Dorthea (g.m. Ola Larsen, vaktmester ved Lilleaker skole i Oslo, én datter Lovise som var lærerinne, bygde Høgberget (Borgås, gnr. 52/33) i Sundvollen som feriested), Hans (f. 1882, i 1900 lå han som tømmerkjører på Kneikasetra med faren), Karen (1885–1964, ugift, seinere eier av Nordløkka gnr. 52/12).

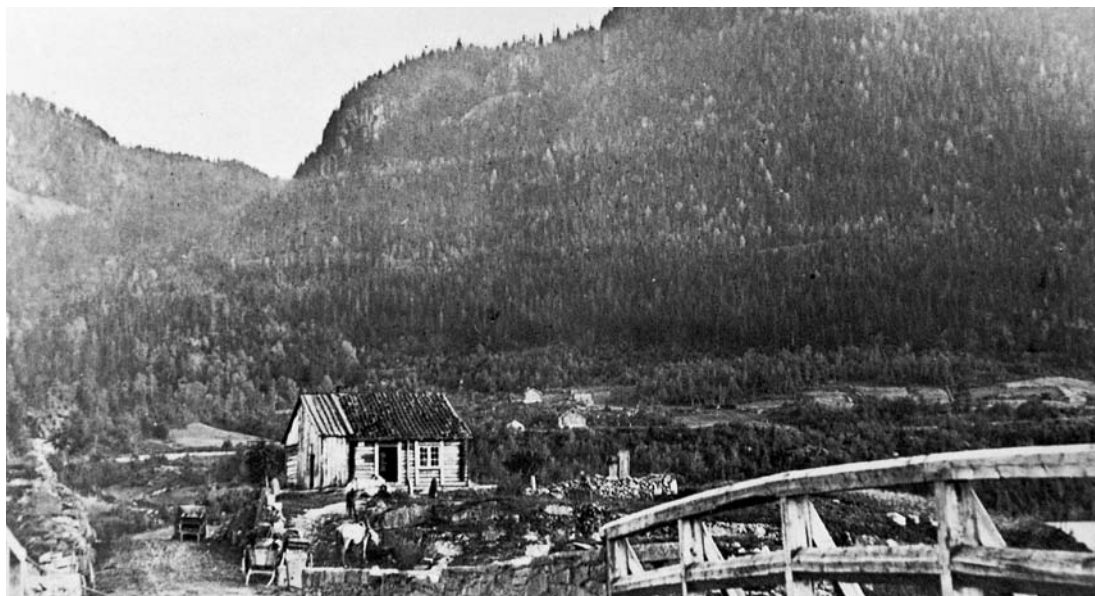
* Karen Olava (f. 1849), g. 1874 m. husmann Gulbrand Larsen (f. 1839) i Steinsbakken under Stein (enkemann,). De bodde på Sundøya i 1880 og 1883, da to av hans barn fra første ekteskap ble konfirmert,⁶ og i 1900 bodde de i Bjørsrud ved Trøksle i Sundvollen (da var Gulbrand "fisker og forpagter"). De hadde ingen felles barn, men tok til seg en gutt som reiste til Amerika, hvor han ble utkalt som soldat i Den første verdenskrig og falt på slagmarken i Frankrike. Karen Olava fikk siden krigspensjon fra USA etter sønnen.

* Hans Peter (1854–1925), tømmermann, g. 1874 m. Nikoline (Lina) Nils-

⁶ Lars (f. 1866) og Karen (f. 1867) ble konfirmert i 1880 og 1883, og da bodde faren og stemora på Sundøya. Gulbrand Larsens første kone het Randine Johannesdatter (f. 1833 i Nordrehov). Vi kjenner ytterligere tre av deres barn: Karen (f. 1861, d. som barn), Anne (f. 1861) og Johan (f. 1863).

Sundøya cirka 1860.

Foto: P.A.Thorén

*Sundøya i 1880-årene,
malt 1931 av Lars Lyse
(etter fotografi).*

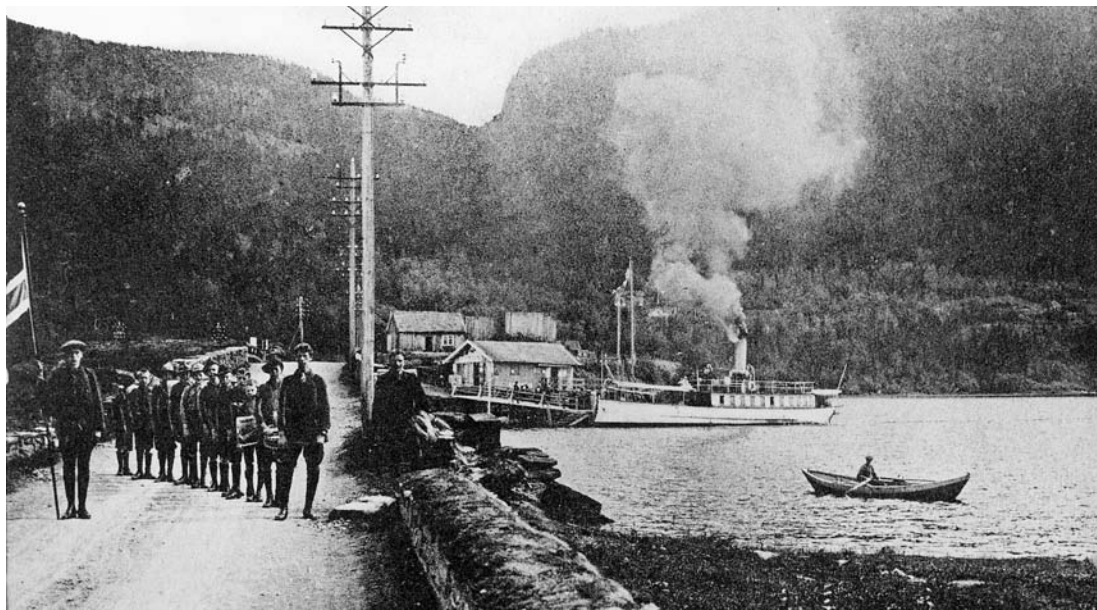
datter (1854–1929), husmannsdatter fra Haug,⁷ bosatt i Orlangen under Øverjordet 1878–92, fra 1893 eiere av gnr. 52/9 Enga i Sundvollen, 11 barn: Laura (1875–1935, g. 1897 m. Martin Madsen Bjørketangen, fire barn: Mads, Lars, Randine Nikoline og Hans Petter), Martha Marie (1877–1971, g.m. Karl Larsen (d. 1966), Hønefoss, to barn: Lauritz og Ragna), Johanne Dorthea (1880–1883), Petra (f. 1883, g.m. Lars Dahl, bosatt i Hønefoss, fire døtre: Lilly, Borghild, Hedvig og Emmy), Nils Hagbart (1885–1963, g.m. Alma Charlotte (1883–1954) fra Sverige, tre barn: Haakon, Astrid og Nora), Gunda Lovise (f. 1888, g.m. Arnt Heggen fra Veme, to døtre: Signe og Agnes), Lars (f. og d. 1891), Helga Nikoline (f. 1892, g.m. Mads Løbben, to døtre: Helene og Marie), Jenny (1894–1897, druknet i en brønn på Enga i Sundvollen), Herman (1897–1990, g.m. Martha Sønsterud 1898–1977, tre barn: Arne, Harry og Kåre Vidar), Einar (1900–1976, ordfører i Hole 1946–1963, g.m. Astrid Kristine d’Bourg, to barn: Åse og Hans).

* Lars f. 1863.

I 1865 satt Dorthea og Lars på Sundøya med sine tre yngste barn. De hadde 1 ku og sådde 1/4 t. bygg og 1 t. poteter på øya. Lars drev også med lagging, bl.a. lagde han «postkar» (store vasskar).⁸

⁷ Nikoline (Lina) Nilsdatter var datter av Johanne Jensdatter og Nils Trulsen, som i 1844 satt som husmannsfolk under Braak i Norderhov, i 1847 under Vegstein i Norderhov, i 1850 under Ultveit i Norderhov, i 1853 under Gjørud i Åsbygda, i 1854 under Gundersby i Åsbygda, i 1860 under Amundrud i Åsbygda, i 1865 i Linløkka under Berg i Haug, i 1868 under Sætrang i Haug, og i 1875 på Gjesvalhaugen (Hagahaugen) i Hole. Nikoline kom til Hole som tjenestejente i Rudsødegården i 1871.

⁸ Peter Lyse: «Lars Pedersen Sundøya», i heftet «Ringerike» (1955–56), s. 19.

Sundøya ble skyldsatt i 1868, og fikk en skyld på 6 skilling. I 1886-matrikkelen var Lars Pedersen nevnt som bruker av Sundøya (skyld 11 øre). I 1887 fikk hotelleier Johan Blyberg ved Sundvolden Hotel «inntil videre» tillatelse av Hole kommune til å oppføre et badehus på øya.

En speiderpatrolje har tatt oppstilling på Kroksundbrua i 1906. I bakgrunnen ligger D/S Ringerike ved kai ved Sundøya.

Stua til Dorthea og Lars på Sundøya var hvilested for lassekjørerere, røyterter, tømmerfløtere og reisende gjennom mer enn en mannsalder. Dorthea drev med kaffesalg, og røkte skråtobakk på en liten svart krittpipe. Det ble kjørt glass fra Hadelands Glassverk, og krutt fra kruttmølla på Hofsfoss. Kruttkjørerene Ole og Engebret Thon og Hans Hvelven var av de siste. «Dom brukte stivvågn me karmen å hadde et røtt flag, spikre på en kjepp som var bønnin fast bak på vågna. Dom kjørte i skrett hele veien, krutynnene måtte itte riste, men om vinteren, på sleaføre, kunne dom nåkk dulle på litt

REISE TIL KRISTJAN I GAMLE DAGER

»Ola kjørte butter og glassvarer fra Hadelands Glassverk til Kristjan og hadde varer tilbake til kremmer'n, men også en sildetønne eller saltsekk til andre. Presis klokken 8 kom Ola og en annen kjører med hvert sitt lass, og av sted bar det, for det gjaldt å komme op Kleiva mens det var lyst, dagen var kort nu, for det var bare 3 veker til jul. Uten større gjenvordigheter kom de til Sundøya. Mannen her stod og hugg ved. – De får gå inn, de skal vel ha dere kaffe, sa han, jeg skal sørge for hesta både med för og drikke.»*

* Johan Skøien i heftet «Ringerike» (1939–40), s. 21.

... GIKK OFTE SULTNE

Albert Gudbrandsen (f. 1896) var sist i 1930-årene gårdskar på Storøya. Da fortalte han om trange kår i husmannsstua på Sundøya under oppveksten. Barna gikk ofte sultne, men de viste råd. De fanget kime i strandkanten, som de kokte i en blikkboks over en liten varme, før de ble fortært – i hel og urensket tilstand.*

* Fortalt av Kjeld Nørgaard (september 2001).

utførbakke. Krukjørera var innom på Sunnøya å vilte. På Smesta i Bærom, låg dom åver om natta.»⁹

I 1900 bodde Dorthea Olsdatter i Orlangen hos sin dattersønn Lars Petersen og hans familie. Da var hun 79 år og ble forsørget av fattigvesenet. På Sundøya bodde da gårdsarbeider *Jørgen Gudbrandsen* (f. 1858) og hans hustru *Anne Mathilde Johannesdatter* (f. 1868). Han var husmannssønn fra Dal østre under Ullern på Røyse, mens hun var fra plassen Borgentangen under Borgen. De drev med kaffesalg og opprettholdt Sundøya som «hvilestille». Av husdyr hadde de bare geiter, og de bodde der med sine seks barn: Gudbrand, Jens, Johan, Martin, Albert og Anne Marie. De fikk senere ytterligere fire barn: David, Marta, Annette og Tordis, og flyttet siden til Rønningen under By (i Borgenmoen).

Hole kommune leide ut areal på Sundøya til andre enn småbrukere, bl.a. til sagbruksdrift. Hans Andersen Leine, eier av Nordre Sørums 1917–24, drev sagbruk på Sundøya i mange år. Han eide en ambulerende sag og en lokomobil (dampmaskin), som ble fyrt med sagflis, og reiste rundt over hele Ringerike, Bærum og Asker og skar tømmer. Sagbruket stod på Sundøya i lengre perioder. I 1916 søkte Johannes Kjos om leie av Sundøya for et tidsrom av åtte år for oppsetting av dampsag, og tilbød seg å betale 75 kroner i året i leie. Men herredsstyret avsto søknaden, under henvisning til at daværende leier Hans Leine hadde seks måneders oppsigelsestid, og de folkevalgte syntes dessuten at åtte år var for lang leieperiode.¹⁰

Dampskipstrafikken på Tyrifjorden hadde jevnlig anløp på Sundøya, hvor Sundvollen brygge lå med et pakkhus innenfor. Etter at D/S «Ringerike» la inn årene i 1927, var det båten til Herøya, hvor Oslo Sporveisbetjenings Forening hadde sitt feriested, som skapte liv og røre på brygga, særlig i helgene.

I januar 1930 vedtok Hole herredsstyre med 13 mot seks stemmer å godta et tilbud fra Hønefoss Bryggeri A/S om kjøp av Sundøya til en pris av 10.000 kroner. Pengene ville de folkevalgte bruke til nedbetaling av gjeld. Dermed kom en ny tid på øya i Kroksundet.

Disponent Carl Sætre ved Hønefoss Bryggeri så mulighetene på Sundøya. Allerede samme år ble bygging satt i gang, og i 1931 kunne Sundøya Fjordrestaurant åpnes. Det karakteristiske bygget i funkisstil¹¹ ble satt opp av holeværingene Nils Sundøen og Hans

⁹ Lyse (1976), s. 41.

¹⁰ Protokoll fra Hole herredsstyre 29. januar 1916.

¹¹ Andre bygg fra samme periode i samme stilart er restaurantene «Kongen» og «Dronningen» på Bygdøy samt Ingierstrand Bad.

Solveig og Rolf Engebretsen eide og drev Sundøya Fjordrestaurant fra 1963 til sønnen Reidar overtok i 1988.

Karlsen og deres arbeidsfolk. De to måtte tinglyse skadesløsbrev til byggherren Hønefoss Bryggeri AS for inntil 8.000 kroner med pant i sine respektive hjem (pantet ble først slettet i 1953). Det runde tårnet rommet en vanntank, og på den andre siden av riksveien ble «Sportscafeen» bygd, den som snart fikk tilnavnet «Busserullen». Her gikk bygdefolket, som ikke følte seg hjemme på selve Sundøya. Restauranten fikk på folkemunne tilnavnet «Hvitsnippen», fordi folk med fine vaner snart fant seg godt til rette. Sundøya var på alles lepper, og folk fra hele Østlandet valfartet dit for å nyte naturen, god mat og godt selskap. Og over halvannen vegg i spisesalen ruvet Tormod Sjaamos gedigne maleri med motiver fra de fire primærnæringene.¹² De første årene var det hotelleier Andreas Grinde ved Grand Hotell i Hønefoss som drev Sundøya for eierne.

Hønefoss bryggeri eide Sundøya til 1944, da Johnny Gulbrandsen (f. 1913) fra Solør kjøpte restauranten og eiendommen for 150.000 kroner. I slutten av 1950-årene utvidet Gulbrandsen restauranten ved å bygge «Krepseren»¹³, et tilbygg ut mot fjordkanten i sør. Da han noen år etter også bygde en større restaurant i Sarpsborg, ble gjeldsbyrden for stor, og i 1963 ble Sundøya solgt til Solveig og Rolf Engebretsen. Dermed kom en eierfamilie til Sundøya som fortsatt sitter der.

Rolf Engebretsen (f. 1929) fra Kjelsås og hans hustru Solveig f. Andersen (f. 1927 i Årdal) hadde fra 1955 til 1960 drevet Restaurant Flamingo på Grefsen i Oslo. Siden drev de Torgheim kafé i

KONGEN BLE NEKTET ADGANG

Sundøya har også hatt kongebesøk. Bryske dørvakter som skulle sørge for at bare personer med tilfredsstillende antrekk og lommebok slapp inn på restauranten, kunne fort bli for ivrige i tje-
nesten. Ved en anledning skal kong Haakon 7. og hans adjutant ha blitt nektet adgang, da de stakk innom for å få seg en matbit, angivelig fordi dørvakta ikke kjente gjestene! Men den storsinnede Haakon hadde tatt det med godt humør, og besøkte Sundøya flere ganger siden. Ved «Kongebordet» på Sundøya har alle de tre norske kongene etter 1905 sittet – vår nåværende regent riktignok «bare» som kronprins.

¹² Sjaamoses seinere elev Odd Nerdrum besøker fortsatt Sundøya, hvor han etter sigende henter inspirasjon ved å betrakte sin læremesters verk.

¹³ Satt opp av Byggmester Olaf Ellingsen A/S.

Sauda i Ryfylke, der Solveig hadde vokst opp. Kaféen hadde de overtatt etter hennes mor. De første årene de eide Sundøya, drev de fjordrestauranten om sommeren og reiste til Sauda i vinterhalvåret, da Sundøya var stengt.

Solveig og Rolf Engebretsen har tre barn:

* Inger Synnøve (f. 1957), g.m. Ole-Jørgen Moe¹⁴ (f. 1941), én datter Maren Synnøve f. 1994. Fra tidligere ekteskap har Inger Synnøve datteren Ida f. 1984, mens Ole-Jørgen Moe fra tidligere ekteskap har to barn: Siri Anne f. 1970 og Jørgen f. 1973.

* Reidar (f. 1967), ugift, dagens eier av Sundøya Fjordhotel.

* Sten (f. 1968), ugift, bosatt i Gamleveien 2 i Hole.

I slutten av 1960-årene ble restauranten leid bort i et par år, og da ble dørene åpnet for disco-generasjonen. En sølvglinsende disco-kule som skal ha vært landets første, henger fortsatt i restauranten som en kuriositet.

I 1971 overtok Solveig og Rolf Engebretsen igjen den daglige driften, og som alltid tilstedeværende vertskap, lyktes de to med å gjøre Sundøya til et møtested for folk flest, både bygdefolk og andre.

I 1988 overtok sønnen Reidar Engebretsen (f. 1967) Sundøya Fjordrestaurant. Med ungdommens pågangsmot planla han raskt utvidelser, og i 1996 kunne navnet endres til Sundøya Fjordhotel, da en fire etasjers hotellfløy med 50 rom ble tatt i bruk. Siden har antall hotellrom økt til 65. Bedriften har etablert seg i kurs- og konferansemarkedet, og det foreligger planer om ytterligere utvidelser.

¹⁴ Ole-Jørgen Moe har vært formann i Hole bygdebokkomité siden 1995.

Fekjær ligger ved Tyrifjorden, på vestsida av Fekjæråsen som skiller Kroksund fra resten av Årnesfjerdings. Gårdsnavnet er egentlig *Fetjar*, flertall av det norrøne *fit*, som betyr «frodig grasmark ved vann». Navneformen *Fetjar* er brukt i jordebøker og diplomer fra middelalderen, men dagens form Fekjær ligger nær uttalen og har lang tradisjon som skriftform og familienavn.¹

Inntil 1537	Fekjær er ødegård – brukt under Storøya (eid av Hamarbispen)
1537	Bispegodset inndras av kongen, og blir krongods
1616	Fekjær blir eget bruk
1600-tallet	Kongen overdrar Fekjær til «Christiania lærde skole»
1764	Fekjær deles i to bruk: Fekjær søndre (seinere gnr. 18/1) Fekjær nordre (seinere gnr. 18/3)
1823	Fekjær søndre blir selveierbruk
1833	Fekjær østre (seinere gnr. 18/4) utskilles fra Fekjær nordre
1841	Nerigarden (seinere gnr. 18/5) utskilles fra Fekjær nordre Nerigarden utvides med én parsell (gnr. 18/2) fra Fekjær søndre, og én (gnr. 18/7) fra Fekjær østre
1881	Fekjær nordre utvides – kjøp av gnr. 15/3 Gjesval søndre med Fekjærløkken Småbruket Åsen (gnr 18/6) utskilles fra Fekjær østre, med tilleggsparsell (gnr. 18/8) fra Fekjær nordre i 1884
1889	Fekjær søndre (gnr. 18/1) utvides, slås sammen med Fekjær østre (gnr. 18/4)

På Fekjær er det i dag tre bruk, som grenser i nord til Gjesval, i øst til Rudsødegården og Fekjæråsen, i sør til Tyrifjorden og i vest til Løken. Gårdstun og jordvei ligger cirka 80 meter over havet, mens Fekjæråsen er 147 meter på det høyeste. Jordsmonnet er primært leirmold, med mer lettrevet jord oppi åsen.

Fekjær ligger sentralt i bygda og har vært ryddet og brukt i vikingtida, men ble liggende øde etter Svartedauen. I jordeboka for Akershus len i 1577 var Fekjær ødegård og ble (sammen med Rytteraker) brukt under Storøya, som opp gjennom middelalderen var

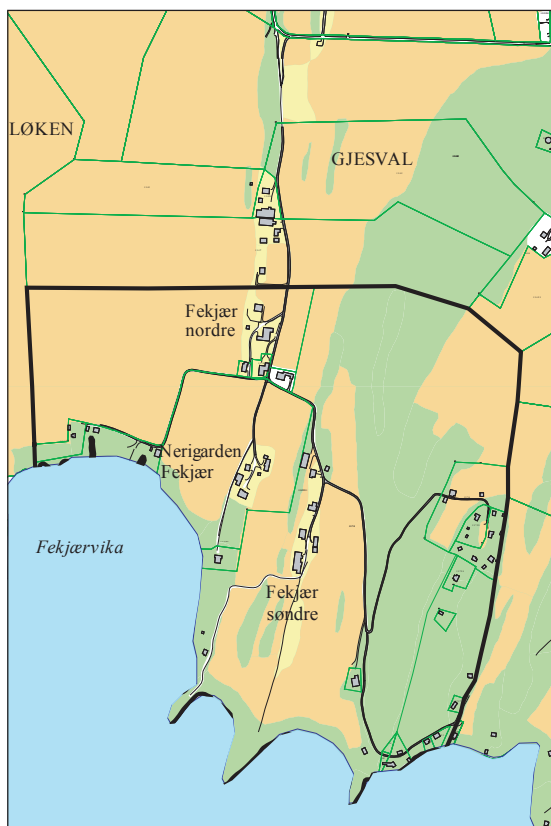
¹ Eldre skrivemåter har vært Fietther (1595), Fedkier (1617), Fecher (1657), Feichar (1723).

STEINALDERFUNN

På Nerigarden Fekjær er det på jordene nordvest for gårdstunet funnet en flintsigd, og seinere et spinnehjul og en steinklubbe med skafthull, fra steinalderen. De nøyaktige funnstedene for disse kjenner vi ikke, men gjenstandene oppbevares på gården. På den søndre Fekjær-gården fant eieren Hans Fekjær i 1970 en spydspiss av jern like vest for låven, og rundt 1980 fant han en 3000 år gammel flintdolk (13 cm lang) på Åsjordet i Fekjæråsen. På samme tid fant han i nærheten av tunet en liten møllestein for håndkvern, av kleberstein. Ingen av disse er registrert, og de oppbevares på gården.

BRONSEALDERRØYSER?

I Fekjæråsen mellom plassene Benterud og Greteløka ligger flere røyser og deler av steingjerder. Røysene ligger på åsryggen med storslått utsikt mot Tyrifjorden. Både plassering, form og beliggenhet tyder på at de kan være bronsealder-røysere, men arkeologene er usikre. Røysene kan også være rydningsrøysere fra nyere tid.

Hamar-bispens eiendom. I 1560 måtte en mann som het Sjur betale bot på 3 daler og 1 ku for å ha brukt jorda på Fekjær ulovlig. Da betalte brukeren på Storøya 10 lispund malt i årlig landskyld for Fekjær.

Etter reformasjonen i 1536 ble bispegodset inndratt av kongen, og ble krongods. I 1577 hørte Fekjær med blant de 15 gårdene i Hole og Tyrstrand som fogd Palle Schade fikk i forlening av Fredrik 2. I 1585 fikk Schades etterfølger som fogd, Peder Knudsen (Wincke) på Toten, de samme gårdene i forlening. Fekjær lå under Storøya til 1616. I jordeboka for Hadeland fogderi (som Ringerike da var en del av) var Fekjær da fortsatt ødegård med skyld 10 lispund.

I 1617 ble skylda økt til 15 lispund, og gården fikk egen bruker. Han het HARALD LARSEN, og var fortsatt bruker i 1624. Under Fekjær brukes dette året også ødegården Rørvika, hvor det nevnes en husmann fra 1627 (Rørvika ble først skyldsatt omkring 1642, med skyld 2 skinn). I 1629 ble Fekjær halv-gård, og i 1630–31 het brukeren TORBJØRN FEKJÆR. Han hadde før tjent hos soknepres-

ten i Norderhov. I 1633 betalte TØRE FEKJÆR holding (tredjeårstake) – en bygselavgift som ble betalt hvert tredje år, som var den vanlige leieperioden for jord i høymiddelalderen. I 1642–43 var skylda økt til 1 skippund, og Tore betalte 1 daler i tredjeårstake. Samme år nevnes en husmann, Alv Fekjær, og Fekjæråsen skog ble synfart for uthogst av skipsmaster til kongens krigsflåte.² I 1646–47 ble skylda igjen satt ned til 15 lispund.

En gang på 1600-tallet har kongen gitt Fekjær til Christiania lærde skole («Skolen i Christiania»). Det var skolens rektor (mester) som var bygselrådlig (bygset den bort til leilendinger og sørget for innkreving av avgiftene), og inntektene gikk til drift av skolen. På bygdetinget på Frøyshov 22. desember 1662 ble det lagt fram stevning fra rektor ved skolen, Mester Søren, som ved sin fullmektig Syver Gjesval stevnet Tore Fekjær for skyldig landskyld, tredje-

² Opplysninger om landskyld og brukere før 1650 er hentet fra professor Eyvind Fjeld Halvorsens ekserpter av skattemanntall, jordebøker osv. fra Ringerike i høymiddelalderen.

UBLID SKJEBNE

I tingbøkene i 1660-årene møter vi Henrik Fekjær, som fikk en hard skjebne. I 1662 ble han dømt på bygdetinget til å betale Helge Svarstad 8 daler for tort og svie, fordi han hadde gitt Helge tre knivstikk slik at han ble liggende tre uker til sengs. I tillegg måtte Henrik bøte 8 ørtuger* 13 merker sølv til kongen. At boten ikke ble større, skyldtes at «hand er ehnn fattig Soldat, och inted ehr eiendiss». Henrik var gift, men vi kjenner ikke navnet på kona. I mars 1662 ble de to, sammen med fem andre par i Hole, dømt til å betale 9 merker hver i bot, fordi de hadde fått barn for tidlig etter giftermålet.

Henrik Fekjær ble drept i et drikkegilde en av bededagene** i 1664. Da saken kom opp på bygdetinget i juni, var Syver Gjesval innstevnet fordi han hadde solgt øl etter prekenen annen bededag, noe som ifølge kongens forordning ikke var tillatt. Av tingboka går det fram at «en ved navn Henrik Fekjær er ved døden avgåen og tatt av dage av en fiende, som har rømt bort». Det var skjenkestue på Gjesval, og Syver måtte bøte 3 mark i helligdagsbot for å ha tappet øl. Selv påsto han at han ikke hadde solgt mer enn en halvkanne, og det bekreftet de tre som hadde stått for tappingen: Helge Fekjær, Gunnar Hårum og Randi Hansdatter. Fem skogfinner på hjemvei fra kirken hadde også vært til stede, og to av dem, Henrik Finne og Mattis Eriksen Øyangen, ble hver dømt til å betale 3 mark i helligdagsbøter. Det samme ble Anders i Sundet (Kroksund), Jon Gjesval og en kvinne ved navn Gunhild.

* Egentlig «ertug» (enhet i det gammelnorske skålvektsystemet). 1 ertug = 1/24 mark = 1/3 øre.

** Fra katolsk tid var det mange forskjellige bededager i Norge, men i 1686 bestemte Christian 5. at det bare skulle være én fast bededag i året.

årstake og julemark,³ og dermed måtte «ha sin gård, samt avling og avgrøde forbrutt». Saken ble utsatt til neste ting, da Tore var i Christiania for å forlike seg med sin landherre. Og Tore ble nok enig med Mester Søren, for i prestemanntallet 1664 satt han fortsatt som bruker på Fekjær. Da var han 50 år gammel, og ble nevnt sammen med sønnen Kristoffer Toresen (14). I 1665 vitnet Tore Fekjær på bygdetinget etter å ha funnet en død kvinne i Steinsfjorden, nedenfor Gudbrand Viks gård.

KRISTOFFER TORESEN FEKJÆR (f. 1650) etterfulgte sin far som leilending på Fekjær. Han var lagrettemann i en årrekke, og vitnet i flere rettssaker i 1680- og 90-årene. I 1699 utstyrte han en soldat, Ole Torgersen Øverby (34), sammen med sju andre bønder.⁴ I 1708 fikk svigersønnen Fredrik Paulsen, gift med hans datter Marte, bygselseddel på hele Fekjær av rektor Rasch, etter at han siden 1698 hadde bygslet halve gården.⁵

FREDRIK PAULSEN FEKJÆR (1666–1748) og MARTE KRISTOFERSDATTER (1674–1756) fikk tre barn:

³ Tredjeårstake var en avgift som bygsleren måtte ut med hvert tredje år. Julemark var et tillegg på 1 mark sølv som han måtte betale dersom landskylda ikke ble levert innen julaften.

⁴ Det var brukerne av Lårvika, Sundvollen, Rørvika, Øverby, Lien, Fekjær, Utvika, Nes og Sønsterud som sammen utredet proviant og klær til én soldat.

⁵ Hans bygselseddel på 1/2 pund i Fekjær «av 17. exbris 1698» ble tinglyst på bygdetinget på Mo 27. februar 1699.

* Paul (1700–1774), seinere eier av Bili, g.1 m. Marte Kristoffersdatter (tre barn: Fredrik, Kristoffer og Maria), g.2 m. Gudbjørg Larsdatter (flere barn).

* Hans (1706–1768), seinere bruker av Fekjær, g.m. Mari Olsdatter Gjesvold, to sønner Ole (f. 1742) og Fredrik (f. 1745).

* Gunnor (1710–1773), g.m. Iver Rolvsen Løken, fire sønner: Rolv (d. 1773), Fredrik (f. 1743), Kristoffer (1746–1814) og Iver (1754–1841). Gunnor g.2 m. Bjørn Torsteinsen Borgen, ingen barn.

De eide også Bili, som Fredrik Paulsen hadde kjøpt i 1709 av Ole Kristensen Moe, svigersønn av den rike lensmann Ole Torkildsen Hønen i Norderhov som eide flere gårder på Ringerike og Modum. Deriblant var Bili, en liten gård av skyld 2 skinn.⁶

I 1742 var Fredrik Fekjær en av de 40 gårdbrukerne i Hole som frivillig ga en sum til skolekassa, og han tegnet seg for et årlig beløp på 12 skilling.⁷ Etter hans død i 1748, solgte Marte gården Bili til eldstesønnen Paul for 90 riksdaler, mens den andre sønnen Hans ble leilending på Fekjær.

HANS FREDRIKSEN FEKJÆR (1706–1768) fikk i 1749 bygselseddel på halve Fekjær (10 lispund) av rektor Hersleb, og noen år seinere bygslet han også de resterende 10 lispund, slik at han brukte hele gården. Han var gift med MARI OLSDATTER GJESVOLD (1711–1764), og de hadde to sønner: Ole (f. 1742) og Fredrik (f. 1745). I manntallet for ekstraskatten i 1762 er løpenr. 52 Fekjær fortsatt halvgård og benefisert til Rektor i Christiania. Av personer over 12 år finner vi foruten sjølfolket og de to sønnene, tjenestefolkene Hans Larsen og Marte Engebretsdatter samt en innerst Gunhild Johansdatter og et husmannspar.

Ved Mari Olsdatter Fekjærs død i 1764 ble boets nettoverdi beregnet til i overkant av 162 riksdaler. Sønnene Ole og Fredrik var da henholdsvis 23 og 15 år gamle. Samme år overtok eldste sønn Ole bygselen av halve gården. I 1768 døde også faren Hans Fredriksen Fekjær. Boets nettoverdi var på litt over 33 riksdaler, og yngste sønn Fredrik fikk da bygselseddel på den andre halvparten.

Siden har Fekjær vært delt i flere bruk. Det var teigblanding på Fekjær fra gammel tid, inntil en utskifting i 1933. De to brukene på gården i 1760-årene var et søndre og et nordre bruk.⁸

⁶ Dvs. 1 2/3 lispund (12 skinn = 1 hud = ca. 10 lispund).

⁷ Harsson (1987), s. 12.

⁸ De tre Fekjær-gårdene har ikke hatt egne navn som f.eks. Søndre, Nedre eller Nordre Fekjær. «Nerigarden Fekjær» er blitt brukt på dagens gnr. 197/2, 5 og 7 for mange år siden, og brukes også i dette kapitlet. Men eierne av den nordre (gnr. 197/3) eller søndre gården (gnr. 197/1 og 4) ønsker ikke at gårdene skal omtales som Nordre eller Søndre Fekjær, og vi vil derfor omtale disse som Fekjær (nordre) og Fekjær (søndre).

© Fotograf Marit Fagerli

Fekjær (nordre)

SEINERE GNR. 197/3

OLE HANSEN FEKJÆR (1742–1794) overtok bygselen av nordre halvdel av Fekjær i 1764. I 1769 ble han gift med INGER HANS-DATTER LØKEN (f. 1741) fra Øvre Løken. Vi kjenner fem av deres barn:

- * Hans (1769–1770).
- * Hans (1771–1836), seinere bruker på Fekjær, g. 1797 m. Eli Thomasdatter Vik, minst seks barn (se nedenfor).
- * Marie (1775–1795), g. 1794 m. Ole Thomassen Vik (1771–1802), ingen barn.
- * Gjertrud (f. 1778).
- * Fredrik (f. og d. 1781).

Ole Hansen Fekjær leverte trekøl til Bærums Jernverk i 1770-årene. Av verkets kart går det fram at han hadde to kølamiler i lia vest for Mattisplassen, og i 1777 fikk han betalt for 13 km transportvei av den dyrebare køla, fra mila til verket. På samme tid brant også husmann Halvor Hansen Fekjærstua trekøl for Bærumsverket. Han hadde mila si mellom Midtskogen og Lang-ebru.

Ole Hansen Fekjær døde i 1794. Enka Inger Hansdatter fortsatte som bruker, men avstod denne siden til sønnen HANS OLSEN FEKJÆR (1771–1836). Han ble i 1797 gift med ELI THOMASDATTER VIK (f. 1775), og vi kjenner seks av deres barn:

TIL MØLLA I HØNEFOSS

I 1781 var Ole Fekjær på bytur til Hønefoss for å male korn på mølla. Der ble han vitne til en krangel som endte med at Gulbrand Nilsen Hønen skadet mølleren Lars Helgesen i ansiktet med en kvernhakke. Mølleren stevnet Gulbrand på tinget, og derfor kjenner vi til episoden. Grunnen til slagsmålet var at Gulbrand hadde malt noe linfrø på en annen kvern enn den mølleren hadde vist ham, og dermed ødelagt den.*

* Tingbok 79 Ringerike og Hallingdal, s. 464, og A. Ropeid: «Hønefoss I» (Hønefoss 1952), s. 350.

* Marie (f. 1798), g. 1823 m. Paul Paulsen Bihli, seinere bruker og eier av Fekjær (nordre), åtte barn.

* Ragnhild (f. 1801).

* Ole (f. 1804), ugift, seinere bruker av Fekjær (østre) – se nedenfor.

* Inger (f. 1806).

* Thomas (f. 1808), hjalp broren Ole med bruken av Fekjær (østre), g.m. Karen Marie Johansdatter Gullerud, åtte barn (se nedenfor).

* Siri, i 1828 gift med Iver Mikkelsen Borgeneie (f. 1803), seinere husmann under Fekjær, og fra 1838 eier av Nordre Rudsødegården, minst tre barn: Gunhild Marie f. 1828, Helene f. 1834 og Hans f. 1836.

I 1801 var Hans Olsen 30 år, og satt på Fekjær som leilending og soldat med kona Eli (26) og deres eldste barn Marie (2) samt Elis sønn Kristoffer Andersen (6). Tjenestedrengen Johannes Iversen⁹ (24) og husbondens mor Inger Hansdatter (60) var de øvrige i huslyden. I 1801 hørte dessuten en husmannsplass under denne Fekjær-gården, hvor husmann Halvor Hansen (77) satt med sin familie.

I 1823 kjøpte Hans Olsen Fekjær gården (løpenr. 52 av skyld 10 lispund) av det offentlige og ble selveier. Prisen var 580 spesidaler, med tillegg av en årlig jordavgift til Christiania lærde skole på $\frac{1}{2}$ skippund byggmel samt kornrente av 3 tønner og $\frac{3}{5}$ skjeeper bygg (jordavgift var en årlig avgift på besittelse og bruk av fast eiendom, mens kornrente var en avgift til staten fra benefiserte gårder som var kjøpt av brukerne).

I 1833 ble Fekjær (nordre) delt i to like deler (hver med skyld 5 lispund), ved at Hans Olsen Fekjær fraskilte den østre halvpart av gården, og selv ble eier og bruker av denne. Hovedbruket ble overdratt til svigersønnen Paul Paulsen Bihli, som hadde drevet gården siden 1826, for 290 spesidaler. Hus og driftsbygninger for Fekjær (østre) ble da reist rett nord for gårdstunet på Fekjær (søndre), der kårbygningen på sistnevnte bruk ligger i dag. Jordveien som tilhørte det østre bruket ble i 1879 solgt som tilleggsjord til nabobrukene (se nedenfor).

PAUL PAULSEN FEKJÆR (f. 1798) eller Bihli var eier av sin farsgård Bili fra 1824 til 1829, da den ble solgt på auksjon til Nils Olsen Fjeld. Han var gift med Marie Hansdatter Fekjær (f. 1798), og de fikk åtte barn:¹⁰

* Anne (f. 1823, død 3 måneder gammel).

* Anne (1824–1899), g.m. husmann Hans Hansen Fjulsrudeie (f. 1812),

⁹ Johannes Iversen (med bosted Fekjær) ble i 1797 oppgitt som barnefar til Kirsti Knutsdatters guttebarn Anders. Kirsti bodde på Fjell.

¹⁰ Opplysninger hentet fra Axel Winge Simonsens slektsbok om Hurum-slekten (Fredrikstad 1966), s. 37–38.

fem barn: Inger Marie, Paul, Maren, Elise og Anders (se Fjulsrud gnr. 59/1, i dag del av gnr. 240/1).

* Eli (1827–1898), g. 1865 m. Petter Kaspersen Vik (1827–1889), to sønner: Paul og Kristian (se Viksbråten gnr. 192/4)

* Jørgine (f. 1829), g.m. husmann Peder Isaksen Fjulsrudeie (som døde tidlig), fikk så to barn med Elias Pedersen: Peder (f. 1855) og Paul (f. 1857). I 1865 satt hun som huskone uten jord på plassen Skaret under Fjulsrud, med sine tre barn: Peder Eliassen (11), Paul Eliassen (9) og Marie Knutsdatter (5). I 1900 var hun føderådskone i Skaret.

* Paul (1832–1841).

* Marthe (f. 1835, død 5 uker gammel).

* Hans (f. 1836), seinere eier av Nerigarden Fekjær (se nedenfor).

* Mathea (f. 1839).

I 1841 delte Paul Paulsen Fekjær sin del av Fekjær i to like deler, og året etter (1842) solgte han nordre del (Fekjær nordre, seinere bnr. 3) til hjulmaker Nils Andersen fra Storøya for 350 spesidaler, mens han selv beholdt søndre del (Nerigarden, seinere bnr. 5).

NILS ANDERSEN (f. ca. 1810) var fra Krogsrud på Modum, og kom som ung gutt til Storøya hvor hans eldre bror Erik (f. 1801) var hjulmaker i Ole Jørgensen Rytterakers verksteder. Erik ble seinere gift med Anne Hansdatter Sundvollen, og flyttet til Ellingsrud i Aker, hvorfra han reiste rundt i bygdene og bygde møller og sagbruk.¹¹ Nils Andersen gikk rimeligvis i lære hos broren og utdannet seg som hjulmaker. Han ble gift med KAREN HANSDATTER HUNDSTAD (1813–1889), og de fikk åtte barn: Hans¹² (f. og d. 1830), Anne Marie (f. 1833), Hans Andreas (1837–1838), Hans Andreas (f. 1839), Thorvald (f. 1844), Trine (f. 1846), Johan (f. 1848), Johan (f. 1851), Anders (f. 1853, seinere hjulmaker i Øverjordet) og David (f. 1857).

I juli 1850 skilte Nils Andersen ut en parsell på cirka 10 dekar, som han solgte til sin svoger Nils Hansen Hundstad. Resten av Fekjær (nordre) ble eid av Nils Andersen inntil han den 12. november 1861 solgte også denne til svogeren for 500 spesidaler. Ifølge skjøtet beholdt den tidligere eieren bruksrett til 2 dekar jord og ei stue. Ved folketellinga i 1865 var han husmann med jord og hjulmaker, og satt i sin stue på Fekjær med kona Karen Hansdatter (53) og barna Trine (20), Anders (13) og David (9). De hadde ingen husdyr, og utsæden var $\frac{1}{8}$ t. bygg og 2 t. poteter. Nils Andersens alder ble da gitt til 50 år, noe som åpenbart var feil. Da sønnen Hans ble født i 1830, var Nils soldat. Han var trolig født cirka 1810.

¹¹ Opplyst av Solveig Tvedten Sviu i brev til Randi Nørgaard 1. desember 1985.

¹² Hans ble født i 1830, før foreldrene giftet seg. Da var Karen Hansdatter bare 17 år og bodde på Fekjær, mens Nils Andersen var soldat, bosatt på Storøya.

Ole Nilsen Fekjær (1843–1935) og hustru Maren Oline f. Buttingsrud (1851–1933).

– ET MEGET TUNGT ARBEIDE FOR MIG

«Far var i mange år smed på Borgen hos Christoffer Rytterager. Så måtte jeg være med ham som smedgutt, et meget tungt arbeide for mig, som var liten og sped – og dertil dårlig kost. Arbeidet varte fra klokken 5 morgen til klokken 8 aften, da var jeg nok trett av dagen. Så sluttet han der og giftet sig, jeg hadde da været med ham i vel 3 år. Vi satte opp smie hjemme og drev litt der, men så begynte vi så smått at handle, kjøpte hest m.m.» skriver Ole Nilsen Fekjær i sine optegnelser.*

* Ole Nilsen Fekjær: «Trekk fra mitt liv» (ca. 1925) – kopi i Hole bygdearkiv.

NILS HANSEN FEKJÆR (HUNDSTAD) (1810–1884) var sønn av Hans Nubsen Hundstad (Ullern) og Tabita Gulbrandsdatter, og var gårdbruker på Fekjær (nordre) til 1875. Etter at han overtok resten av bruket i 1861, var jordveien på 33 dekar. Han arbeidet i tillegg som smed, og drev også landhandleri på gården. Han var gift med ELI OLSDATTER RYTTERAGER (1820–1848), datter av husmann og skredder Ole Andersen og hustru Ingeborg Svendsdatter på Rytterakertangen. De hadde tre barn:

* Thrine (f. 1841), gift, minst to barn: Nils (til Amerika) og Elise (g.m. tømmermann Hagen, flere barn).

* Ole (1843–1935), seinere eier av Fekjær, g.m. Maren Oline Buttingsrud, 10 barn (se nedenfor).

* Hans (1846–1851)¹³.

Eli Olsdatter døde i 1848, bare 28 år gammel. I 1865 var Nils Hansen Fekjær 56 år, «Gaardbruger og Selveier, Frihandler», og bodde på Fekjær med sin andre kone ELLEN MARIE LARSDATTER GJERMUNDBO (46, f. i Norderhov) og sønnen Ole (23) fra første ekteskap. På gården hadde de 1 hest, 2 storfe og 1 gris, og de sådde 1/4 t. rug, 1/4 t. bygg, 2 t. blandkorn, 1/4 t. erter og 3 t. poteter.

I 1875 ble gården overdratt til sønnen Ole for 500 spesidaler og livøre til faren og stemora, av årlig verdi 100 spesidaler. Nils Hansen Fekjær døde som livørsmann i 1884.

OLE NILSEN FEKJÆR (1843–1935) ble i 1874 gift med MAREN OLINE BUTTINGSRUD (1851–1933), datter av Anne Larsdatter og Helge Tronsen Buttingsrud på Krakstad i Haug. De fikk 10 barn:¹⁴

* Nils (f. 1874), eier av Fekjær etter sine foreldre fra 1896, emigrerte senere til Amerika (Nord-Dakota), hvor han var farmer og ble gift med en norskøttet kvinne.

* Hans Andreas (f. 1877), bosatte seg på Gjøvik, arbeid ved Mustad Fabrikker, g.m. Nella Skaug, tre barn: Harald, Olav og Magda.

* Elise Marie (f. 1878), g.m. veiarbeider Gustav Adolf Larsen (f. 1878) i Hønefoss, tre barn: Gudrun Eugenie, Solveig og Gunnar.

* Tora (f. 1881), g.m. Thorvald Busund, bosatt i Hønefoss, tre barn: Elinor f. 1909, Leif f. 1911 og Ragnar f. 1915. Etter Toras død giftet Thorvald Busund seg igjen med Karoline Johnsrud fra Åsa, og de fikk fire barn: Henry f. 1919, Alf f. 1923, Tor f. 1929 og Roald f. 1931.

¹³ Da sønnen Hans ble døpt i 1846, skrev presten i kirkeboka at farens navn var Knud Niels Hansen.

¹⁴ Opplysninger fra Håkon Fekjærs datter Helga Johansen (f. 1912).

* Håkon (f. 1882), vognmann i Hønefoss, g.m. Ida Larsen (f. 1887), tre barn: Helga, Ruth og Kåre.

* Marta (1884–1887), død av skarlagensfeber.

* Olav (f. 1886), bankrevisor, ugift, bosatt i Drammen (tok etternavnet Fekjer).

* Martin (f. 1888), reiste til Amerika og slo seg ned som farmer, flyttet etter noen år tilbake til Norge og bosatte seg på Gjøvik, gift to ganger, én datter Gerd.

* Engebret (f. og d. 1891), hjemmedøpt, døde noen dager etter fødselen.

* Hilda (1893–1979) reiste som ung til Amerika, en tid bosatt i Brooklyn, New York, g. m. Martin Carlsen (av norsk avstamning), to barn: Edith og Reidar.

Som unggutt drev Ole Nilsen Fekjær med lassekjøring til Christiania, han fraktet steinheller innover og rug tilbake. Da han giftet seg, hadde han lagt seg opp 10.000 kroner. Han fulgte i farens fotspor og drev landhandel på Fekjær. 18. mars 1881 utvidet han sitt bruk vesentlig ved å kjøpe 87 dekar jord fra naboeiendommen Søndre Gjesval for 5.000 kroner av P. Burud. Parsellen fikk navnet «Gjesval søndre med Fekjærløkken» (seinere gnr. 15/3), og gårdens jordbruksareal var dermed økt til rundt 120 dekar. I 1884 ble så husmannsplassen Fekjæråsen fraskilt og solgt til den tidligere husmannen på plassen, Halvor Larsen.

Våningshuset på Fekjær (nordre) cirka 1930. Det ble revet i 1936, og ny hovedbygning ble reist samme år.

MEIERIFORPAKTER

I flere perioder mellom 1873 og 1892 var Ole Nilsen Fekjær forpakter av Hole meieri på Svensrud. Meieriet var i drift fra 1871 til 1928, og i perioden 1873–1892 ble både meieri-driften og landhandleriet samt jordbruksseiendommen (35 dekar) forpaktet bort. Ved sønnen Engebrets dåp i 1891, ble Ole Nilsen Fekjær i kirkeboka titulert som «meieriforpagter og landhandler». Han hadde først meieriet i litt over 2 år, og «tjente nok en tusen kroner på det. Så var jeg fra det i 3 år, tok det igjen på 3 år og atter på 3 år, men de siste 3 år skulde jeg ikke hatt det, tapte mange penger, for alt gikk så ned, og så hadde jeg rent for meget å stri med. Hadde også utsalg på Helgelandsmoen, alt skulle passes».*

* Ole Nilsen Fekjær: «Trek fra mitt liv» (ca. 1925) – kopi i Hole bygdarkiv.

AUKSJON PÅ FEKJÆR I 1889

En april-dag i 1889 ble det avertert auksjon på Fekjær — det var Ole Nilsen Fekjær som skulle selge husdyr og annet løsøre på grunn av flytting fra gården. Han skulle begynne som meieri-forpakter i Svensrud, og ønsket å selge «flere unge Kjør, 1 a 2 Svin, 1 næsten ny Trille, 1 Arbeidsfjærvogn, 1 næsten ny Klædesrulle, 1 Komfûr, endel Butikvarer, brugte Gangklæder og diverse Løsøre m. m. M. samt endel Halm, Korn og Potes. Som Appendiks for Magnus Olsen Gjesvold bortsælges 1 Seng, 1 Klædeskiste, 2 Dragkister, 1 Bord, 1 Skomagerdisk, 1 Uhr, 1 Kakkelovn, endel Melkeringer, Øxer, Grev, Stenslægger, Flesk og Potetes m.m.»*

* Ringerikes Blad 5. april 1889.

Ole Nilsen Fekjær og hustru Maren Oline f. Buttingsrud med åtte av sine ti barn (cirka 1895). Bak fra venstre: Else Marie, Hans, Nils og Martin. Midterste rekke fra venstre: far Ole, mor Maren Oline, Håkon og Thora, og foran: Olav (t.v.) og Hilda.

Etter at gårdens areal var økt, satte Ole Nilsen i gang med å bygge flere og større hus, noe han selv forteller om i sine erindringer: «Der var en liten låve, jeg bygget til den det halve, og så satte jeg opp en stor låve til og så bygget jeg til bygningen to rom og større kjøkken og tre værelser ovenpå, klædde og malte den, så den blev pen. Så bygget jeg et langt hus; fjøs, gang, pakkbod, butikk, bryggerhus og stabbur. Nytt stakitt om haven, og så la jeg vannledning til stalden og fjøset og inn i kjøkkenet.»

Den 18. januar 1896 solgte Ole Nilsen Fekjær sin gård (gnr. 15/3 og 18/3) til sønnen NILS OLSEN FEKJÆR (f. 1874) for 11.250 kroner. Ved skjøtet var påheftet livøre til selgeren og hans kone og øvrige barn, de siste inntil de nådde voksen alder og skulle forlate hjemmet, «bestaaende i alt til Livets Ophold, saasom Klæder, Mad, Hus etc.» av 5 årlig verdi 2.250 kroner. Av kjøpesummen henstod

2.000 kroner som pant i de solgte eiendommer, mens resten ble betalt kontant.

Den unge eieren – Nils Olsen Fekjær var 22 år da han tok over – måtte imidlertid etter få år gå fra gården. Sist i 1890-årene reiste han til Amerika og etablerte seg som farmer i Nord-Dakota, og Fekjær ble solgt for 9.500 kroner til KARL JOHANNESSEN STUA (1867–1944), eier av Sørumstua i Steinsfjerdingen (han ble også kalt Tajet etter faren Johannes Andersen Tajet, gift med Maren Thorine Kristiansdatter Stua).

I 1900 satt Karl Johannessen Stua som ugift «Gaardbruger, Selvejer og Snedker» på Fekjær med sine foreldre og to yngre søsken, Martin og Inger Matilde. Broren Martin var da amerikansk statsborger (Iowa) og midlertidig bosatt på Fekjær, men da tellinga ble foretatt, var han på arbeid i Nes i Ådal (han ble i 1906 eier av Sørigarden Borgen). Sørumstua var ubebodd i 1900.

Karl Johannessens skjøte på Fekjær ble aldri tinglyst, og familiens opphold på gården ble ikke langvarig.¹⁵ Sommeren 1902 ble den solgt på auksjon for 10.000 kroner til ANDREAS HELGESEN, gift med tidligere eier Nils Olsen Fekjærs søster Inger Mathilde. Auksjonen var forlangt av overrettssakfører B. Bache i Hønefoss, etter misligholdt pantobligasjon på 4.000 kroner fra 1892. Andreas Helgesen hadde vært i USA og rimeligvis lagt seg opp en del penger, men han solgte gården videre allerede i juni 1903 til Gabriel B. Hurum for 8.200 kroner

GABRIEL BORGENSEN HURUM (1854–1932) var sønn av Borger Kristiansen Hurum og hustru Maren Olsdatter, og ble i 1877 gift med RAGNA JOHNSDATTER fra Krødsherad (1854–1929). De fikk seks barn, hvorav flere døde som små:

*Johan Brede (f. 1876), død 1882 av lungebetennelse. Han ble døpt i Norderhov kirke 31. august 1877, og foreldrene giftet seg i kirken samme dag.

*Johanne Birgine (f. 1884), g.m. Martin Hansen, seinere eier av Sundvolden Hotel, to barn Ruth og Harriet.

*Olaf Martinius (f. 1886).

· Inga Marie (f. 1889), ugift, døv, bodde hjemme, tok imot vask/strykning av stivetøy for folk.

*Karl Johan (f. 1891), død fire uker gammel.

*Gunvor Randine (f. 1892), g.m. sersjant Lauritz Frog, seinere eier av Fekjær, se nedenfor.

Gabriel Hurum hadde tidligere livnært seg som tømmerkjører, og i 1900 eide han småbruket Rødhaug under Burud i Norderhov, hvor

¹⁵ Karl Johannessen Stua ble seinere gift med Johanne Nilsen fra Røyse, tre barn: Johannes og Nils (tvillinger f. 1908) og Gunnar Ring (adoptiv sønn, f. 1912) – se Sørumstua gnr. 189/6 (bind II).

familien da bodde. Ragna og Gabriel B. Hurum eide Fekjær til 1. desember 1924, da gården ble overdratt til svigersønnen Lauritz D.M. Frog for 15.000 kroner og pant og livøre til svigerforeldrene.

LAURITZ FROG (1889–1938) var sønn av sersjant og gårdbruker Peder Anton Frog og hustru Maren på Rolighet i Norderhov. I ekteskapet med GUNVOR RANDINE HURUM (f. 1892) hadde han én sønn Mads.

I tillegg til gårdsdriften, arbeidet Lauritz Frog om vinteren med snøbrøyting på «chausseen» mellom Sundvollen og Homledal. Sammen med en av naboeene, Lars Jacob Lundberg på Nordre Gjesval, skrev han årlig kontrakt med myndighetene om snøplogkjøring med hest, for å holde hovedveien åpen gjennom vinteren. Lauritz Frog døde i 1938, og hans hustru ble sittende i uskiftet bo. Ved auksjonsskjøte av 31. august 1939 ble gården solgt til sønnen MADS FROG (1914–1943) for 17.000 kroner. Han var gift med EDLE BUNÆSS (f. 1917) fra Eidsvoll, og de fikk én datter Unni Ragna (1939–1971). I 1942 og 1946 ble det fra gården utskilt og solgt et par hyttetomter ved Nordsetertjern på Krokskogen (bnr. 15 Tjertopp og bnr. 23 Hygga).

Mads Frog døde av tuberkulose i 1943, bare 29 år gammel, og ved skjøte tinglyst 15. januar 1947 solgte hans enke gården til Gunnar Langslet for 34.000 kroner.

GUNNAR MAGNUS LANGSLET (1914–1981) var sønn av Mari f. Liodden og Øistein (Østen) Langslet fra Nes i Hallingdal, som

Fekjær (nordre) i 1947–48. Av husene er det bare stabburret som er tilbake i dag, og det er flyttet til vestre kant av gårdstunet. Låven med stall og fjøs ble bygd i 1935, og brant i 1962. Våningshuset ble erstattet av et nytt i 1956.

kjøpte en av Borgen-gårdene i 1913. Han var gift med RUTH ØVERBY (f. 1922), datter av Karen f. Krokum Olsen (fra Sør-Fron i Gudbrandsdalen) og Jørn Øverby på Øverby i Hole. De har følgende barn:

* Øistein (f. 1948), seinere eier av Fekjær og Borgen, g.m. Marit Evenstuen, to barn (se nedenfor).

* Eirik (f. 1949, g.m. Astri Margrethe Svang (f. 1949), to barn: Knut f. 1969 og Marianne f. 1970.

* Guro (f. 1955), g.m. Edvard Harald Bentsop (f. 1953), tre barn: Anne Beathe f. 1973, Camilla f. 1976, og Trude (f. 1987).

* Morten Snorre (f. 1956), g.m. Toril Carina Nagel Staff (f. 1961), tre barn: Silja (f. 1983), Marius og Emil (tvillinger, f. 1992).

* Kari (f. 1958), g.m. Ola Magnussen (f. 1958), tre barn: Maria og Karoline (tvillinger, f. 1984), og Jørgen (f. 1987).

* Sjur (f. 1959), g.m. Kjersti Røgeberg (f. 1960) fra Hønefoss. Fra tidligere ekteskap med Eirik Fugleberg har Kjersti to døtre: Ann-Kristin f. 1979 og Siri Marlene f. 1985.

I 1948 var Fekjær gnr. 18/3 og 15/3 av skyld mark 6,44 på 100 dekar dyrket jord (mold og leire) og 120 dekar produktiv skog. På gården var det 2 hester, 8 kyr, 1 okse, 5 ungdyr, 3 griser og 20 høns.

Gunnar Langslet hadde allsidig praksis som agronom og gårdsbestyrer samt forpakter av gårder, da han kjøpte Fekjær i 1946. Han var med i bygdas styre og stell i en årrekke, var formann i Hole Elektrisitetsverk, og satt som medlem av kommunestyre og formannskap i Hole fram til kommunesammenslutningen i 1964.

Ruth og Gunnar Langslet med sine seks barn, cirka 1961. Fra venstre: Ruth med minstemann Sjur på fanget, Eirik, Øystein, og Gunnar med Kari på fanget. I midten foran står Guro (t.v.) og Morten.

Fekjær (nordre) 1955. Nord for tunet skimter vi bygningene på nabogården Gjesvang.

Foto: Widerøe's Flyveselskap AS

Siden var han en av de sentrale personer i arbeidet for at Hole skulle gjenoppstå som egen kommune.

I 1952 ble det fraskilt en boligtomt Kjærås (bnr. 28) som ble overdratt til Gunnar Langslets søster Magnhild og hennes mann, herredsskogmester Håkon Bjella (se gnr. 197/28). I 1964 kjøpte Gunnar Langslet skogparsellen Sørum skog (gnr. 189/8) på Krok-skogen. Skogen hørte opprinnelig til Midtre Sørum gnr. 189/4 i Hole, og ligger i lia mellom Sundvollen og Manaskaret.

Gunnar Langslet døde i 1981, og året etter – ved skjøte av 10. mars 1982 – overdro Ruth Langslet Fekjær (nordre) til sin eldste sønn Øistein. Samtidig fikk Ruth Langslet tinglyst rett til bruk av Lillebo gnr. 197/40 (eier Øistein Langslet) som livørsbolig samt rett til garasje plass og ved til husbehov.

ØISTEIN LANGSLET (f. 1948) er utdannet biloppretter, og arbeidet som det fram til han overtok gården etter foreldrene i 1982. Han er gift med MARIT EVENSTUEN (f. 1950) fra Norderhov, datter av Andreas Evenstuen og hustru Gerd (f. Granli fra Storelvdal), som arbeider i forretningen hos Baker Narum i Hønefoss. De har to barn:

* Magnus (f. 1971), g.m. Kaja Haglund (f. 1971), tre barn: Rine f. 1995, Eivind f. 1997 og en gutt (f. 31. oktober 2001).

* Ola (f. 1974), samboer med Hege Karlsen (f. 1974), en datter Martine f. 2000.

Fekjær (nordre) gnr. 18/3 og 15/3 i Hole er i dag på 100 dekar dyr-

ket mark, hvor det dyrkes korn og oljevekster. Siden 1981 har Øistein Langslet også drevet jorda på Nordigarden Borgen (gnr. 199/5, cirka 140 dekar) som han forpaktet av sin tante Erna Langslet fram til 1992, da han kjøpte gården. I årene 1981–1997 forpaktet han i tillegg 160 dekar jord på Nordre Gile i Norderhov. Siden 1992 har han forpaktet 140 dekar jord på Øvre Vik og 35 dekar på Viksbråten, og siden 1997 50 dekar på Nerigarden Fekjær. Til Øistein Langslets gårder Fekjær og Borgen hører i alt 450 dekar skog. Av dette er 200 dekar i Sørums skog (gnr. 189/8) ved Sundvollen, 95 dekar ved Nordsetra, 62 dekar i Seltestykket ved Sundvollen (innkjøpt 1999), samt 93 dekar skog under Borgen). Salg av skogsvirke har spilt en rolle i driften av gården, da eierne ikke har hatt annet arbeid utenom. Navn på jorder er Leira, Flata og «Over veien» (ligger på den andre siden av grendeveien).

Hovedbygningen på Fekjær (nordre) er fra 1956, da det gamle våningshuset ble revet. Den gamle låven med stall og fjøs var fra 1935, men brant i 1962, og ble gjenoppbygd i 1963. Den inneholder verksted, redskaps- og lagerrom samt garasjer. Ved tunet er også et stabbur fra 1880 (flyttet 1967). Før brannen i 1962 var det også bryggerhus, høylåve, kyllinghus og tre drivhus på gården.

Fekjær (østre)

I DAG GNR. 197/4, EN DEL AV FEKJÆR (SØNDRE)

I 1833 ble den nordre gården på Fekjær delt i to, ved at eieren Hans Olsen Fekjær solgte hovedbruket til svigersønnen Paul Paulsen Bihli, mens han selv fortsatte som eier og bruker av den østre halvdelen. Denne gårdparten, Fekjær (østre), solgte han den 11. mai 1836 til eldste sønn Ole for 246 riksdaler.

OLE HANSEN FEKJÆR (f. 1804) var ugift, og drev gården sammen med sin yngre bror Tomas (f. 1808). Tomas Hansen Fekjær var gift med Helene Pedersdatter Selte (1813–1877), og vi kjenner ni av deres barn:

* Karen (f. 1833), g.m. hjulmaker Johannes Sørensen, minst tre barn: Jørgen f. 1861, Hans f. 1863 og Jørgen f. 1869.

* Eli (f. 1836).

* Mathea (f. 1838), ble i 1874 gift med Hans Andreas Hansen (f. 1845) sønn av Hans Hansen Fekjær, sledefabrikanten på nabogården Nerigarden Fekjær

* Hans (f. 1841), seinere eier av Fekjær (østre).

* Martha (1843–1912), tok arbeid i Oslo og ble der g.m. Hans Jensen Norum fra Sørums i Akershus. En sønn Thomas Hansen Norum, som i

1888 emigrerte til Amerika. I 1890 reiste Martha etter sin sønn og bodde noen år i New York, før de flyttet til Brooklyn, Wisconsin, hvor Martha døde i 1912. Hun har i dag mer enn 350 etterkommere i USA.¹⁶

* Peder (f. 1846).

* Pauline (f. 1848).

* Inger (f. 1850).

* Kristoffer (f. 1854), seinere gift og bosatt i Kristiania.

Ved folketellinga i 1865 var Ole Hansen Fekjær 62 år, og bodde på gården med broren Tomas (57), «Inderst, bruger Gaarden med Broderen», dennes kone Helene Pedersdatter Selte (53) og deres ugifte barn Eli (30), Mathea (28), Hans (25, gårdsarbeider) og Kristoffer (12). De hadde 1 hest, 4 kyr og 10 sauer, og utsæden var ble $\frac{1}{8}$ t. hvete, $\frac{1}{4}$ t. rug, $1\frac{1}{2}$ t. bygg, $1\frac{1}{2}$ t. blandkorn, $\frac{3}{4}$ t. erter og 5 t. poteter. Det hørte i 1865 én husmannsplass under gården (Åsen), som ble fraskilt i 1866 og solgt til den tidligere husmannen Halvor Larsen (seinere gnr. 197/6, se nedenfor).

Året etter, 20. januar 1867, solgte Ole Hansen Fekjær gården til sin nevø, HANS TOMASSEN FEKJÆR (f. 1841). Hans Tomassen var i 1875 blitt gift med KAREN MARIE JOHANDATTER GULLERUD (Slora) (f. 1852) fra Norderhov. Vi kjenner fire av deres barn: Helene Johanne (f. 1876), Ingrid Pauline (f. 1882), Hanna Karoline (f. 1885) og Thea Ingeborg (f. 1891).

Hans Tomassen arbeidet også som garver. Den 10. november 1879 solgte han sin gård Fekjær (østre) til John Paulsen Fekjær, eier av Fekjær (søndre), for 7.200 kroner. Selv flyttet han til sin svigerfars gård Gullerud i Norderhov, som han overtok i 1881. Hans onkel, Ole Hansen Fekjær, flyttet også til Gullerud, hvor han døde noen år seinere, mens faren, Tomas Hansen Fekjær, flyttet til sin sønn Kristoffer i Kristiania. Mora, Helene Pedersdatter, var død i 1877. I 1900 bodde Hans Tomassen på Gullerud med hustru Karen Marie og to av døtrene, Ingrid Pauline (sypike) og Thea Ingeborg samt jomfru Maren Elise Askim (f. 1852 i Hole). Hans Tomassen eide og drev Gullerud til 1914, da han solgte den til Anders Burud.

Da John Paulsen Fekjær kjøpte Fekjær (østre) i 1879, var det fra gårdparten tidligere samme år blitt fraskilt en parsell, Åsen og Nedjordet (seinere gnr. 197/7), som ble solgt til Hans Hansen Fekjær, eieren av Nerigarden Fekjær. Samme år kjøpte Hans Hansen Fekjær også en mindre parsell (bnr. 2) fra Fekjær (søndre), rimeligvis som del av en avtale gårdbrukerne imellom, for å få mer hensiktsmessig arrondering av jordveien.

JOHN PAULSEN FEKJÆR (1818–1889) hadde eid Fekjær (søndre)

¹⁶ Hringariki (medlemsblad for Ringerike Slektshistorielag) nr. 2 1999, s. 64–65.

Paul Johnsen Fekjær (1850–1922) og hustru Mathea Andersdatter Gjesvold (f. 1863) var eiere av Fekjær (østre) fra 1885 til 1889. Gårdpartens hus lå nord i gårdstunet på Fekjær (søndre). Paul og Mathea kjøpte da Øvre Vik, hvor de bodde til 1896, da de kjøpte en av Svarstad-gårdene på Røyse.

siden 1846. Han brukte sin nye parsell sammen med gården til 1885, da han solgte parsellen til eldste sønn, Paul Johnsen Fekjær, for 2.000 kroner. Fekjær (søndre) beholdt faren til sin død i 1889, da han ble etterfulgt av nest-eldste sønn Hans (se nedenfor).

PAUL JOHNSEN FEKJÆR (1850–1922) var gift med MATHEA ANDERSDATTER GJESVOLD (f. 1863). De fikk fem barn:

* John (1886–1970), seinere eier av Sørenga gnr. 192/5, g. 1912 m. Ida Mathilde Rovelstad (1893–1961), fire barn: Kåre (1913–1997, g.m. Aasta Arnesen Gjesvik, én datter Vigdis), Paul (1914–1942, g.m. Aase Hansson, én sønn Arild Paul), Arnt Johan (f. 1917, g.m. Else Bråthen, fire barn: John Bjørn, Anne Marie, Paul Harry og Robert), og Ingerid Johanne (1920–2000, g.m. Karl Fredrik Karlsen, 11 barn: Paul Terje, John Jørgen, Kjell Inge, Thor Øyvind, Svein Erling, Stein Erland, Bjørn Ivar, Rune Otto, Kirsten Marit, Kåre Fredrik og Karin Synnøve).

* Helga Gunhilda (f. 1889), g.m. Oscar Hansen, fire barn: Ragnar, Øyvind, Gerd og Paula.

* Agnes (1894–1972), g.m. Kristian Ullern (1892–1983), fem barn: Ole (f. 1925, g.m. Marit Bjerkhagen f. 1931, tre barn: Christian, Anne Jorunn og Solveig Irene), Ragne Marie (f. 1927, g.m. Kristian Johbraaten f. 1925, tre barn: Nils Erik, Aina og Bjørn Fingar), Paul Anders (f. 1928, g.m. Inger Johnsrud f. 1932, fire barn: Eli, Anders, Ina og Helge), Erik Johan (f. 1929, g.m. Elsa Rovelstad f. 1939, fire barn: Hildegunn, Per, Pål og Guro), og Bjørnar Fredrik (f. 1937, g.m. Bjørg Dæhli f. 1937, to barn: Jørn Christian og Wenche).

* Ingeborg (f. 1895), g.m. Ole Bekkevold, to barn: Egil og Borgny.

* Paula Mathilde (1897–1962), g.m. Mads Fjeldstad (f. 1897), to barn: Esther Sofie (f. 1930, g.m. Johannes Løken f. 1931, to barn: Ingeborg og Mads), og Ellen Marie (f. 1936, g.m. Ole Kristoffer Rytterager f. 1932, fire barn: Ole Gunnar, Anne Sofie, Per Erik og Knut Jørgen).

I januar 1889 solgte Paul Johnsen Fekjær den østre gårdparten til broren Hans Johnsen Fekjær for 2.000 kroner. Ved farens død samme år ble Hans også eier av Fekjær (søndre), og disse er siden blitt drevet som én gård (se nedenfor).

Fra den østre gårdparten (bnr. 4) ble i 1903 fraskilt småbruket «Grantoppen» på Krokskogen (bnr. 9), i 1907 parsellen «Solheim» (bnr. 10), og i 1909 skogteigen «Fekjærstykket østre» (bnr. 11).

Etter å ha solgt gården flyttet Paul Johnsen Fekjær med sin familie til Øvre Vik, hvor han drev noen år før han kjøpte en av Svarstad-gårdene på Røyse etter kandidat Leegaard (se gnr. 211/5 i bind III).

Nerigarden Fekjær

SEINERE GNR. 197/2, 5 OG 7

I 1833 ble den nordre gården på Fekjær delt i to, da eieren Hans Olsen overlot hovedbruket til svigersønnen Paul Paulsen, og selv drev videre på en østre gårdpart (seinere bnr. 4). I 1841 delte så Paul Paulsen Fekjær sin gårdpart i to deler, og solgte den nordre (seinere bnr. 3) til Nils Andersen. Den andre (bnr. 5) kjenner vi i dag som Nerigarden Fekjær, etter at eieren av gården i 1879 utvidet den ved å kjøpe to tilleggsparceller fra nabogårdene.

Paul Paulsen drev Nerigarden Fekjær fra 1841 til oktober 1852, da han solgte gården til sønnen Hans for 300 spesidaler. HANS PAULSEN FEKJÆR (f. 1836) var bare 16 år gammel da han overtok gården fra faren. Han var gårdbruker på Nerigarden i knappe to år. I november 1854 solgte han gården til Hans Hansen Rytterakerieie for 500 spesidaler.

HANS HANSEN FEKJÆR (f. 1820) var sønn av husmann Hans Andersen og Anne Hansdatter Rytterakerieie. Han var gift med ANNE OLSDATTER (f. 1822), og vi kjenner to av deres barn:

* Hans Andreas (f. 1845), g. 1874 m. Mathea Tomasdatter Fekjær (f. 1838), se Fekjær (østre) bnr. 4.

* Ole (f. 1848).

Hans Hansen startet sledemakeri og vognfabrikk på Fekjær. Håndverket hadde han trolig lært fra grunnen på Rytteraker, hvor Ole Jørgensen Rytterager (fram til sin død i 1842) og seinere sønnene Johannes (på Rytteraker) og Christoffer (på Øvre Borgen) stod i spissen for en omfattende produksjon av sleder og vogner.

I folketellinga i 1865 ble Hans Hansen (46) kalt «Gaardbruger, Selveier, Slededefabrikant» og satt på Fekjær med hustru Anne Olsdatter (44) og sønnen Hans Andreas Hansen (21, ugift), som hjalp

faren med gårdsbruket. Ellers bodde i husstanden smed Carl Kristiansen (22, ugift), smedlærling Anton Paulsen (17) og tjenestejenten Johanne Randine Andersdatter (16). På gården hadde de 1 hest, 4 storfe, 6 sauer og 1 gris, og de sådde 1/4 t. rug, 3/4 t. bygg, 2 t. blandkorn, 1/4 t. erter og 3 t. poteter.

Hans Hansen Fekjær var en dyktig håndverker som forvaltet sitt bo på en fornuftig måte. I 1879 utvidet han Nerigarden Fekjær ved å kjøpe til to jordstykker fra nabogårdene – ett fra den søndre Fekjær-gården og ett fra det østre bruket. De to parsellene fikk bnr. 2 (Fekjær) og bnr 7 (Åsen og Nedjordet), og har siden vært en del av Nerigarden. Kjøpesummen for Åsen og Nedjordet var 1.937 kroner.

Ved kjøpekontrakt av 19. oktober 1882 solgte Hans Hansen Fekjær sin gård til HANS K. MELBY, og innpå to år seinere, i april 1884, kjøpte han i stedet brukene Sørbråten (gnr. 54/2) og Ødelien (gnr. 55/6) på Utstranda av Hans Peter Eriksen Berget for 4.000 kroner, og flyttet dit.

Av pantebøkene går det fram at Hans Melby, den nye eieren av Nerigarden, ganske raskt fikk problemer med å overholde sine økonomiske forpliktelser. Skjøtet ble aldri tinglyst, og det hele endte med at gården ble solgt 10 år seinere, i april 1892, til Lauritz Hagelsteen, «til hvem H.K. Melby har afhendet sin Ret efter Kjøpekontrakt af 19/10 tinglyst 19/11 1882,» for 8.000 kroner. Og selger, i 1892 som i 1882, var Hans Hansen Fekjær.

LAURITZ J. HAGELSTEEN (f. 1844) fra Bergen var sønn av kjøpmann Johan Hagelsteen og Laura Catarina Trap, og utdannet landbrukskandidat.¹⁷ Han var ugift, og flyttet til Ringerike fordi hans fetter Johan Giæver J. Hagelsteen hadde slått seg ned her, først som forpakter på Oppen i Heradsbygda, deretter på Rytteraker i Hole. Etter å ha bodd på Løken en tid flyttet Johan G.J. Hagelsteen med sin familie i 1893 til Fekjær og overtok som forpakter for sin fetter. Kontrakten lød på 5 år med virkning fra 1. oktober 1893, mot en naturalytelse til Lauritz Hagelsteen på 250 kroner årlig, og «fritt opphold på gården for han og hunden Feiom».¹⁸

Johan G.J. Hagelsteen (f. 1830 på Osterøy) og hustru Oline Korneliussen Steien (f. 1840 i Sunnfjord) hadde seks barn:

*Johan (f. 1876), utvandret etter en kort periode i Afrika (1905) til Amerika, hvor han omkom i en ulykke som ung mann.

*Martha Louise (f. 1878), telefondame, g.m. Rolf Haavind, Kristiania,

«HAN MÅ HA VÆRT SÆRLIG FLINK»

Hans Hansen Fekjær hadde mange folk i arbeid: «Det var hjulmakere, smeder, gjørtlere* og malere. Han laget arbeidsvogner, kjøkkenvogner,** bredsleder og smalsleder. Varene ble solgt ikke bare innen bygda, men ble sendt rundt til markedsplasser i Kristiania, Kongsberg, Drammen og Elverum. Han må ha vært særlig flink. Det ble sagt at han hverken kunne skrive eller regne, men han hadde det vel i hodet allikevel.»***

* Håndverker som arbeidet med messing og bronse, og lagde spenner, sælebeslag, lysestaker osv.

** Høy, firehjult vogn med to seter som begge vendte framover.

*** Nils Fekjærs opptegnelser (kopi i Hole bygdearkiv).

¹⁷ På Norges Landbrukskøyskole var han en av de første kandidatene som ble uteksaminert, for øvrig sammen med Ole Rytterager fra Hole.

¹⁸ Etter Nils Fekjærs opptegnelser (kopi i Hole bygdearkiv).

EN KARJOL FRA FEKJÆR

I 1996 fikk en mann i Oppegård i Akershus tak i en gammel, velbrukt spisslede fra en bondegård i Østfold. Han ønsket å pusse opp spissleden og bringe den tilbake til fordums utseende og glans. Etter å ha reingjort den grundig skimtet han bokstaver på undersiden, som han tolket til «H.H. Fækjer». Oppegårdmannen hadde en kjenning i Hole som brakte spørsmål til bygdehistorikere om det kunne ha noen sammenheng med den gamle sledeproduksjonen som foregikk her i bygda på 1800-tallet. Og det kunne bekreftes. Det er vel liten tvil om at det er Hans Hansen Fekjær som skjuler seg bak initialene.

SEINT OG TIDLIG

«Kjærringa på Fekjær fekk henge i seint å tili, de ær nesten utruli a kunne greie alt. Hu hadde alt stell å matlaging te alle hannværkera, å om såmmårn et tongvinnt krøtterstell. På østsia av fjorn, møllom Sunnvøllen å Nes ligger en eiendom som heter Søbråtån, dær hadd-a krøttra om såmmårn. Hu rodde åver dit mårra å kvell å mjælke. De ær tre kilometer åver dit, så de vart tålv kilometer om dagen, i allslags vær,» forteller Peter Lyse på ringeriksmål om Anne Olsdatter Fekjær.*

* Lyse (1976), s. 125.

bosatt på Stabekk, seks barn: Randi (g.m. rittmester og dyrlege Ole Ramstad, Nannestad, to barn: Veslemøy og Odd), Leif (g.m. Gunhild Fekjær fra søndre gården Fekjær, tre barn: Anne Lise, Kari og Astrid), Ingeborg (kalt Mette, g.m. lege Herman Klem, Oslo, to barn: Regine og Elisabeth), Erik (omkom som sjømann under krigen, g.m. Helga Knutsen, Høvik, to barn: Bjørn og Sissel), Astrid (kalt Vesla, g.m. kjøpmann Bjarne Kamfjord, Lillehammer, fire barn: Finn, Vibeke, Mette og Gya), og Roar (g.m. Julie Horn fra Blommenholm, to sønner: Per og Jan).

*Kristoffer Johan (f. 1879), gift med Helga Hoel (f. 1882) fra Svingerudbråten på Røyse, hvor de bodde til 1910, da de solgte stedet og kjøpte Nordre Gomnes. De fikk tre barn: Wenche, Olaug og Johan. Helga døde tidlig, og Kristoffer giftet seg igjen med Ragna Amalie Solberg fra Tyrstrand, to barn: Åse Cecilie (g.m. Terje Tingstad, Oslo, ingen barn), og Knut, (g.m. Birgit Larsson fra Sverige, tre barn: Agnetha, Bjørn (driver rørleggerforretning i Hole) og Elisabeth).

*Oline Kristine (Lina, f. 1881), ugift.

*Anton Konrad (f. 1883), seinere eier av Nerigarden Fekjær (se nedenfor).

*Karen Margrethe (f. 1883), tvilling med Anton.

*Herman (f. 1888), ugift, gikk underoffisersskolen, utvandret til Amerika og deltok i 1. verdenskrig. Ble hardt såret og levde resten av sitt liv på et krigsinvalidehjem, hvor han døde midt i 1960-årene.

Ved folketellinga i 1900 var det Kristoffer Johan Garman Hagelsteen (21) som var forpakter på Fekjær. På gården bodde ellers eieren, rentenist Lauritz Hagelsteen (56), forpakterens far Johan

Marthe Karine Hagelsteen f. Søhol (1885–1965) var jordmor i Hole i over en mannsalder. På bildet ser vi henne med ektemannen Anton Konrad Hagelsteen (1883–1961) og deres datter Ingeborg (f. 1923). Ingeborg Hagelsteen Vik er i dag eier av Nerigarden Fekjær sammen med sin mann Nils Vik.

Hagelsteen (70) og mor Oline (60), som hadde tittel av husmor på gården, samt yngstebror Herman (12). Av de øvrige søsknene som bodde i Hole i 1900 var Lina (19, stuepike på Storøya), og broren Anton (17, tjenestegutt i Kroksund). På gården bodde det ellers en familie i drengestubbygningen. Det var smed Johan Kristiansen (f. 1855, seinere eier av Sundet gnr. 195/2), hans kone Anne Matilde (f. 1864) og deres tre barn Jenny Marie (f. 1893), Hans Andreas (f. 1895) og Karoline Olava (f. 1896). I huset hadde de også en 16-årig smedlærling, Jon Jonsen Tømmerås (f. 1884 i Furnes).

Nerigarden Fekjær.

Anton Konrad Hagelsteen etterfulgte sin bror som forpakter av Nerigarden Fekjær. Etter bestemmelse i Lauritz Hagelsteens testamente, opprettet 4. mars 1920, skulle gården etter hans død tilfalle Anton, og den 20. april 1921 overtok han gården for 15.000 kroner.

ANTON KONRAD HAGELSTEEN (1883–1961) ble i 1922 gift med jordmor MARTHE KARINE HANSDATTER SØHOL (1885–1965), datter av tømmermann Hans Jensen Søhol og hustru Lovise Halgrimsdatter på Roterud, et småbruk under Søhol på Røyse. De fikk en datter, Ingeborg (f. 1923). Etter å ha overtatt Fekjær drenerte Anton Hagelsteen hele gården, og han anla frukthage på 8 dekar. I

EN «EKTE» HOLEVÆRING

Marthe Hagelsteen tok eksamen ved Kristiania jordmorskole i 1910, og begynte samme år som privatpraktiserende jordmor i Hønefoss. I 1919 ble hun distriktsjordmor i Hole, en stilling hun hadde fram til 1952, og som pensjonist vikarierte hun på Det katolske sykehus i Hønefoss.

Marthe Hagelsteen ble en legende i levende live. Hun tok imot to generasjoner holeværing, og ble berømmet som en svært dyktig jordmor. Fødslene foregikk ofte under vanskelige kår i små stuer. Ikke sjelden var Marthe lusete når hun kom hjem til Fekjær etter endt oppdrag. Som distriktsjordmor hadde hun fast lønn. For inntil 20 fødsler i året fikk hun 1 krone for hver fødsel. Ble det flere fødsler, fikk hun ingen lønn av kommunen. De som brukte henne skulle da betale sjøl, men mange hadde det trangt og Marthe gjorde nok ofte jobben gratis. De privatpraktiserende jordmødrene kunne i større grad velge hvem de ville hjelpe, og da ble det gjerne de som kunne betale skikkelig.

Seint og tidlig, i all slags vær, var Marthe Hagelsteen på farten med jordmorkofferten sin. For det meste ble det brukt hesteskyss. Av og til ble det rekvirert bil, men det var ikke alle steder det var mulig å komme fram med den. I den tida var jordmora i bygda involvert i langt mer enn å ta imot barn. Vaksinerings og barnekontroll, og ikke minst behandling av sår og kuttskader. Det var ikke alltid så lett å få tak i lege. Mange gråtende kvinner kom til Marthe og tryglet og ba om hjelp i forbindelse med uønskede svangerskap. Men hun trøstet og pratet med dem, og fikk de fleste til å bære fram barnet.* Det går den dag i dag et ordtak blant karfolk i Hole, at for å kunne kalle deg «ekte» holeværing, «må du ha hoppa minst 20 meter i Væsursbakken og væra tatt imot av'a Marthe Hagelsteen!»**

* Opplysninger hentet fra minneoppgave av 24.02.1994, skrevet av datteren Ingeborg Hagelsteen Vik (i Hole bygdarkiv).

** Fortalt av Trygve Ellingsen (f. 1922). «Væsursbakken» er Vestjordsbakken, en hoppbakke ved småbruket Vestjordet ved Fjelstad på Røyse.

årene fra 1939 til 1954 ble det fra gården utskilt og solgt et titalls hyttetomter i Fekjæråsen.

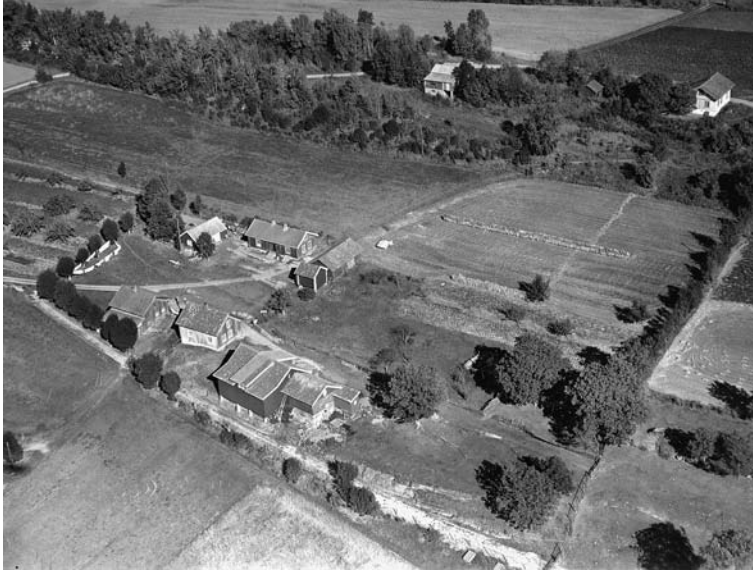
I 1948 var det på gården 2 hester, 5 kyr, 2 ungdyr, 3 griser og 30 høner, men dette året var det siste med husdyr på Fekjær. I årene fra 1947 til 1954 ble jorda forpaktet bort til Johannes Laupsa fra Øystese i Hardanger, som tidligere hadde vært forpakter på Nordre Gile i Norderhov. Laupsa drev primært med grønnsakproduksjon.

INGEBORG HAGELSTEEN VIK (f. 1923) og hennes mann NILS VIK (f. 1924) overtok Fekjær ved skjøte av 22. januar 1954 for 15.000 kroner, inkludert livøre til hennes foreldre av 5-årlig verdi 5.000 kroner. Nils Vik er fra Øystese i Hardanger, og kom til Hole som agronom på en av Borgen-gårdene i 1950. Han er sønn av Lars Vik (1885–1927) og Lisa f. Råke (1889–1945). Som eldste sønn overtok han slektsgården Vik (Hvavold) i Øystese etter sine foreldre. Gården grenset inntil bygdesenteret i Øystese, og ble ekspropriert av Kvam kommune i 1969.

Ingeborg og Nils Vik har tre sønner:

* Arne (f. 1953), g.m. Gro Nilsen (f. 1954) fra Sundvollen, bosatt på Fekjær, to barn: Tone (f. 1976) og Linda f. 1979.

* Helge Anton (f. 1956), g.m. Eli Kristoffersen (f. 1957) fra Heradsbygda, hvor de bor. De har tre barn: Lisa f. 1985, Lene f. 1987, Linn Andrea f. 1993.

Nerigarden Fekjær 1949.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

* Erik (f. 1959), g.m. Runi Malthe Sørensen (f. 1958) fra Haug. De er bosatt på Røyse, og har tre barn: Ida f. 1985, Tea f. 1989, Lars f. 1992.

Ingeborg og Nils Vik drev i perioden 1955-1967 med stor produksjon av grønnsaker, spesielt blomkål, og de leide i tillegg den store frukthagen på Nordre Gjesval (gnr. 14/5, østre gården) av Hans By. Seinere har Nils Vik arbeidet med salg av byggevarer, en tid med eget firma, mens Ingeborg i en årrekke arbeidet som kokke ved Hvalheim pleiehjem på Røyse.

Anton Hagelsteen døde på Fekjær i 1961, og Marthe døde i 1965.

Nerigarden Fekjær (gnr. 197/2, 5 og 7) er i dag på rundt 50 dekar dyrket jord, 100 dekar skog øst for Nordsetra på Krokskogen, samt 40 dekar annen utmark. Gården har traktor og vanningsanlegg, og jorda nyttes til kornproduksjon. Navn på jorder er Langåkeren, Grunna, Smalåkeren og Nedjordet.

På gården er det tre våningshus, hvorav to gamle. Det er «Gamlehuset» fra rundt 1750, og en gammel vevstue fra rundt 1870 med beboelsesrom ved siden av. Den ble ombygd og utvidet i 1980, og her bor i dag sønnen Arne med sin familie. I det tredje, som ble bygd i 1964, bor Ingeborg og Nils Vik. På gården er det ellers et gammelt stabbur fra cirka 1800, låve med stall og fjøs (ombygd 1945), og en gammel smie som seinere ble ombygd til hønsehus og som i dag er garasje. Både vevstua og smia er fra den tida det ble drevet vognfabrikk på gården. Bygningen hvor landhandleriet holdt til, ble i en periode benyttet som vognskjul, før det ble revet

i 1951. En gammel kombinert drengestue og bryggerhus med stor bakerovn ble revet i 1960-årene.

Fekjær (søndre)

SEINERE GNR. 197/1, 4 OG 10

Ved Hans Fredriksen Fekjærs død i 1768, fikk yngste sønn Fredrik Hansen Fekjær bygselseddel av rektor Hersleb ved katedralskolen i Christiania på søndre halvdel av gården, av skyld 10 lispund.

FREDRIK HANSEN FEKJÆR (1745–1804) ble i 1769 gift med KARI JØRGENDATTER GOMNES, datter av Jørgen Haagensen Gomnes og hustru Marte Nilsdatter. Vi kjenner åtte av deres barn:

- * Hans (f. og d. 1770).
- * Mari (1772–1775).
- * Marte (f. 1775).
- * Hans (f. 1778).
- * Jørgen (f. 1780).
- * Paul (1783–1855), seinere bruker og eier av Fekjær (søndre), se nedenfor.
- * Maria (f. 1787), g. i 1808 m. Erik Halvorsen Sundet (Kroksund), sju barn, se gnr. 195/8.
- * Marte (1792–1862), g.m. Kristen Hansen Fjeld, seks barn).

Fredrik Hansen var leilending på Fekjær i 36 år. I 1777 brant han trekøl i egen mile på Krokskogen og leverte til Bærumsverket. Av kartet går det fram at han hadde mile mellom Sollihøgda og Toresplassen. Sist på 1700-tallet eide Fredrik Hansen Fekjær halvparten av Toresplassen på Krokskogen. Den andre halvparten eide Tord Tordsen, som i 1790 solgte sin del til Nils Andersen Gjesvold på Søndre Gjesval. I 1799 solgte også Fredrik Hansen Fekjær sin del (av skyld 5 lispund) til sin nabo på Søndre Gjesval.

I 1801 satt Fredrik Hansen (56) og Kari Jørgensdatter (54) på gården med fire barn: Jørgen (20), Paul (17), Maria (12) og Marte (8). Under gården hørte én husmannsplass.

Fredrik Hansen Fekjær døde i 1804, 59 år gammel. Barna Jørgen (23), Paul (20), Mari (16) og Marthe (10) ble nevnt i skiftet, men da gjelda langt oversteg verdiene, «faller boet med 112 riksdaler 2 ort 22 skilling».

Det ble nest eldste sønn Paul som etterfulgte Fredrik Hansen som bygselmann på Fekjær. I 1815 døde mora Kari Jørgensdatter. I skiftet nevnes at hun etterlot seg to sønner og to døtre, og boets nettoverdi var 5 spesidaler 68 skilling.

PAUL FREDRIKSEN FEKJÆR (1783–1855) var gift to ganger. Hans første kone var OLEA JOHNSDATTER LÅRVIKA, og de fikk to barn:

* Kari (1817–1887), g.m. Ole Josvassen Nes (1812–1866), eier av Nes gnr. 57/1, fem barn: Olava f. 1850, Johannes f. 1852, Paul f. 1854, Anders f. 1856 og Jørgen f. 1859.

* John (1818–1889), seinere eier av Fekjær, g.m. Gunhild Hansdatter Frøshaug, seks barn (se nedenfor).

Fekjær søndre.

Barna var bare fire år gamle da Olea Johnsdatter døde i 1822. Boets nettoverdi var 365 spesidaler. Paul Fredriksen giftet seg igjen samme år med ELSE KRISTOFFERSDATTER VIK, men dette ekteskapet var barnløst.

I 1823 ble Paul Fredriksen Fekjær selveier, da han fikk skjøte fra det offentlige på Fekjær (søndre) mot å svare jordavgift og kornrente til Christiania lærde skole på $\frac{1}{2}$ skippund byggmel og 3 tønner $\frac{3}{5}$ skjepper bygg. I november 1846 overdro han gården til sin sønn John Paulsen Fekjær for 940 spesidaler.

JOHN PAULSEN FEKJÆR (1818–1889) var gift med GUNHILD HANSDATTER FRØSHAUG (f. 1818). De fikk seks barn, hvorav fem nådde voksenalder:

* Else Oline (f. 1848).

* Paul (1850–1922), g. i 1886 m. Mathea Andersdatter Gjesvold (f. 1863) fem barn: John, Helga, Agnes, Ingeborg og Paula). Paul Johnsen Fekjær var fra 1885–89 eier av Fekjær (østre) bnr. 4, deretter av Øvre Vik, før han i

1896 kjøpte en av Svarstad-gårdene på Røyse og flyttet dit.

* Maren (f. 1851), g.1 m. lærer Knut Knutsen (død 1882, de hadde én datter Helga f. 1879, lærerinne), og g.2 m. ekspeditør Nils Hansen fra Storøya (se gnr. 197/10 Solheim).

* Hans (f. 1854), seinere eier av Fekjær (søndre), g.m. Maren Nilsdatter Ullern, seks barn (se nedenfor).

* Else Oline (f. 1856), utvandret til Amerika.

* Karen (f. 1858), utvandret til Amerika.

I 1865 satt John (48) og Gunhild (48) på gården med barna Paul (16), Maren (15), Hans (12), Else Oline (10) og Karen (8). De hadde én losjerende, privatlærer Lars Iversen (41) som var separert og «fraskildt fra bord og seng» med sin kone. På gården hadde de 3 hester, 6 storfe, 9 sauer, 2 griser, og utsæden var $\frac{1}{4}$ t. bygg, $\frac{1}{2}$ t. rug, 2 t. bygg, 4 t. blandkorn, $1\frac{1}{2}$ t. erter og 10 t. poteter. I tillegg bodde det husmannsfamilier på plassene Fekjærstua, Benterud og Tangen (Svartsteintangen), som alle tilhørte denne Fekjær-gården.

I 1879 ble en parsell (bnr. 2 av skyld 89 øre) fraskilt gården og solgt til Hans Hansen Fekjær, eier av Nerigarden Fekjær.

Den 10. november 1879 kjøpte John Paulsen Fekjær det østre bruket på Fekjær (bnr. 4) for 7.200 kroner av Hans Thomassen Fekjær. Dette overdro han i 1885 til eldstesønnen Paul, mens han selv var eier og bruker av Fekjær (søndre) til sin død 18. februar 1889.

Den 15. mars 1890 overtok Hans Johnsen Fekjær (f. 1854) sin farsgård av mora og søsknene for 8.000 kroner. Da hadde han året i forveien, og bare noen uker før farens død, også kjøpt Fekjær (østre) bnr. 4 av broren Paul for 2.000 kroner. Siden 1889 har Fekjær gnr. 197/1 og 4 vært én gård.

Husene som tilhørte den østre gården, lå nord for gårdstunet på Fekjær (søndre), og det ble derfor kalt Nordigarden.¹⁹ Det var på grunnmuren av våningshuset i Nordigarden at «Tantehuset» (i dag Solheim) seinere ble bygd.

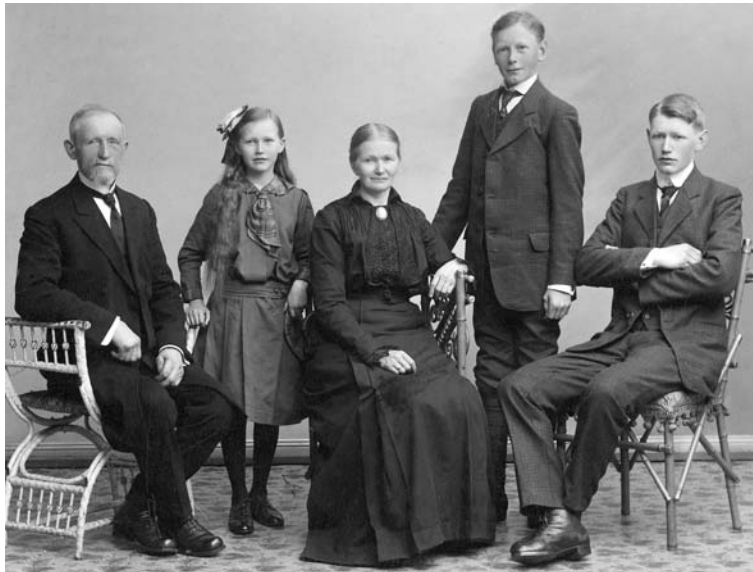
HANS JOHNSEN FEKJÆR (f. 1854) ble i 1893 gift med MAREN NILSDATTER ULLERN (f. 1865), datter av Nils Jensen Ullern og Berthe Marie Nilsdatter Onsaker. De hadde seks barn, hvorav tre døde som små (Nils, Gunvor og Fredrik), og tre nådde voksenalder:

* John (1898–1955), seinere eier av Fekjær (se nedenfor).

* Nils (1900–1990), seinere eier av Sundet gnr. 195/2 og Strandbo gnr. 231/29, g.m. Astrid Arnesen (1911–2000), én datter, Ellen Alette (f. 1935).

* Gunhild (1905–1992), g.m. Leif Haavind (1905–1980), sønn av Martha f. Hagelsteen og Rolf Haavind på Stabekk i Bærum. Bosatt på Stabekk til

¹⁹ Fortalt av Hans Dag Fekjær (f. 1933).

*Hans Johnsen Fekjær og
bustru Maren Nilsdatter
f. Ullern med sine tre barn,
cirka 1915. Fra venstre: Hans
J. Fekjær, Gunhild (f. 1905),
Maren Fekjær, Nils (f. 1900)
og John (f. 1898).*

1940, deretter på Fekjær (i «Tantehuset») inntil de bygde hus på Bønsnes på Røyse i 1959. Tre barn: Anne Lise (g.m. Halvor Gullingsrud på Bønsnes, fire barn), Kari (g.m. Mario Marcetti fra Italia, bosatt i Trollhättan, Sverige, to barn), og Astrid (Vesla, g.m. Helge Vereide fra Hallingdal, bosatt i Oslo (seinere skilt), tre barn).

Hans J. Fekjær var som unggutt med og hjalp til i vognfabrikken til Hans Hansen Fekjær i Nerigarden, og der lærte han metallarbeid. Han reiste til Kristiania og tok seg arbeid i samme bransje. Etter en tid startet han eget metallverksted på Kampen sammen med en kollega. Firmaet gikk godt, men av helbredshensyn (han tålte ikke metallstøvet) trakk han seg ut etter noen år, og reiste hjem for å overta farsegården.²⁰

I 1900 bodde Hans og Maren på Fekjær med sine to sønner John og Nils, samt Marens far, enkemann Nils Jensen Ullern (f. 1833), Marens søsterdatter Margrethe M. Haugen (f. 1891) og de to tjenestejentene Anne Marie Larsdatter Langerud (f. 1846)²¹ og Helga Andreassen (f. 1878). I "Tantehuset", ei stue nord i gårdstunet som Hans J. Fekjærs søster Maren Knutsen bygde etter sin første manns død i 1882, bodde Maren (f. 1851) og hennes mor Gunhild H. Fekjær (f. 1818, føderådsenke) – se gnr. 197/10 Solheim.

Nils Jensen Ullern levde sine siste år hos datteren Maren og hen-

²⁰ Firmaet het seinere A.F. Andersen & Co. og hadde 50 ansatte (Nils Fekjærs opptegnelser, s. 10).

²¹ Hun bodde i husmannsplassen Langerud under Søndre Rudsødegården sammen med sin søster Kirsti.

«– EN LITEN VEISTOMP Å PASSE PÅ»

John H. Fekjær hadde i flere år bierverv som kommunal veivokter i østre del av bygda. I begynnelsen av 1930-årenemistet han jobben på grunn av skral kommuneøkonomi, da Hole herredsstyre gjeninnførte den gamle rodeinndelingen på bygdeveiene med arbeidsplikt for gårdene. At herredsstyret «i sin visdom besluttet at de skulle gå baklængs ved å ta op den gamle gjæla å la hver mann få en liten veistomp som han skulde passe på»,* førte naturlig nok til at Holeveiene ble dårligere enn noen gang.

* Jon Guldal i Ringerikes Blad 20. oktober 1934.

Alis Fekjær f. Thoresen og John Hansen Fekjær med barna Hans Dag (f. 1933) og Marit (f. 1931). Bildet er tatt sist i 1940-årene.

nes familie på Fekjær. En del av avtalen for oppholdet var at svigersønnen Hans Johnsen Fekjær seinere fikk overta en eiendom ved Sundvollen, Trøksle gnr. 52/3 av skyldmark 3,43.

I 1909 ble det fraskilt to skogeierdommer på Krokskogen som ble solgt til Harald Solberg, daværende eier av Sjefsgården Sørumsund (se omtale av skog og setre).

Den 8. desember 1925 overtok eldste sønn John gården fra sine foreldre. Han betalte 20.000 kroner for Fekjær (søndre) gnr. 18/1, 4 og 10 samt Trøksle gnr. 52/3, med bruksrett for selgerne til plassen Bjørsrud (i dag Strandbo) ved Trøksle samt rett til hus og ved med videre på Fekjær av 5-årlig verdi 2.500 kroner. Den siste klausulen skulle bortfalle dersom John Fekjær solgte Fekjær til andre enn sine slektninger, men «på Solheim kan dog selgerne bo til sin død».

JOHN HANSEN FEKJÆR (1898–1955) ble i 1930 gift med ALIS THORESEN (1902–1973) fra Oslo. Hun var lærer i Hole i 26 år, ved Løken, Sundvollen og Stein skoler.²² Alis og John Fekjær fikk tre barn:

* Marit (f. 1931), g.m. Lauritz Hanken (f. 1928, skipsmaskinist) fra Sunnmøre. Bodde en periode på Toten, hvor han arbeidet som maskinsjef, i dag bosatt i Vegsund ved Ålesund. Fire barn: Bente Alis, Jorunn Laila, Bård Rune og Øyvind Petter.

* Hans Dag (f. 1933), seinere eier av Fekjær, g.m. Reidun Myrvang, to barn (se nedenfor).

* Tore Fredrik (1941–1943), død av krupp 2 år gammel.

²² Harsson (1987), s. 112.

John H. Fekjær var en av de første i grenda som kjøpte seg bil. I 1924 sto en T-Ford i tunet på Fekjær, og den ble til god nytte, ikke minst når melka skulle fraktes til meieriet i Svensrud.

I Trøksle ved Sundvollen, som hørte til gården, var det et større hellebrudd. Her arbeidet Sigvart Syversen (i Åsen) og Peter Lyse, som drev for egen regning og betalte avgift etter uttatt kvantum. Minnesteinen over Kari Hiran som ble reist på Benteplassen i 1966, kom fra Trøksle, og det gjorde også det meste av steinen som ble brukt i den nye Hole kirke (innviet 1954).

I 1935 var det utskifting på Fekjær. Småteiger som hadde tilhørt de enkelte bruk i mange hundre år, ble oppmålt og skiftet, og de tre Fekjær-gårdene fikk samlet sin jordvei i mer driftsriktige størrelser.

I 1948 var det 3 hester, 10 kyr, 1 okse, 5 ungdyr, 5 griser og 20 høns på gården. John Hansen Fekjær døde i november 1955, og Alis Fekjær ble sittende i uskiftet bo inntil hun ved skjøte av 29. desember 1956 solgte Fekjær (søndre) og Trøksle til sønnen HANS DAG FEKJÆR (f. 1933) for 67.000 kroner samt livøre av 5-årlig verdi 10.000 kroner, hvori innbefattet restaurering av «Tantehuset» med boret for Alis Fekjær i resten av hennes levetid (hun døde i 1973).

Hans Dag Fekjær ble i 1958 gift med REIDUN MYRVANG (f. 1931), datter av landhandler Anders Myrvang og hustru Ragnhild f. Rebne i Steinsfjordingen (begge opprinnelig fra Valdres). De har to barn:

Fekjær søndre i 1950, med «Tantehuset» lengst nord i gårdstunet (til høyre). I bakgrunnen ser vi Fekjærvika.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

*John (f. 1960), seinere eier av Fekjær, g.m. Anne Fidjestøl, én sønn Hans f. 1998 (se nedenfor).

*Anders (f. 1964), samboer med Gro Anita Thorsen, én sønn Nils Andreas f. 2000 (se Fekjærstua gnr. 197/43).

Reidun Fekjær var kommunerevisor i Hole fram til 1996. Hans Dag Fekjær har ved siden av gårdsdriften arbeidet 11 år som buss-sjåfør i Engeseth Busslinjer, og 26 år som landbruksmekaniker hos Torkild Nohre i Hønefoss. De siste åra har han reparert landbruksmaskiner i eget verksted på Fekjær. Han har også engasjert seg i lokalpolitikken i Hole, og har vært formann i Hole Senterparti i 4 år.

I 1960 forlot de siste melkekyrne fjøset på Fekjær. På samme tid ble det gjort forsøk med fruktdyrking, men frostskafer satte en stopper for det. Siden har produksjonen vært korn og poteter. På eiendommen har Hans Fekjær bygd to hytter for utleie. I 1981 utvidet han jordveien ved å kjøpe et jorde oppi åsen på 22 dekar (Åsjordet, gnr. 194/19) fra Åslund gnr. 194/6.

Den 1. januar 2001 overtok eldste sønn JOHN FEKJÆR (f. 1960) som eier av Fekjær (søndre). Han er gift med ANNE FIDJESTØL (f. 1966) fra Åmot på Mødum, og de har én sønn: Hans (f. 1998). John forpakter også jorda på nabogården Kroksundødegården gnr. 197/4. I vinterhalvåret driver han med skogsarbeid og snøbrøyting. Anne Fidjestøl Fekjær arbeider som operasjonssykepleier ved Ringerike sykehus.

Fekjær (gnr. 197/1, 4 og 10) medregnet Åsjordet (gnr. 194/19) og Trøksle (gnr. 231/3) har i dag 150 dekar dyrket jord, 530 dekar produktiv skog og 60 dekar annen utmark. Gården har skurtresker, 2 traktorer, korntørke og vanningsanlegg. Gården hadde eget vannverk (Fekjær vannverk) inntil det ble stengt av helsemyndighetene i 1998 på grunn av giftalger i fjorden. I dag får man vann fra det kommunale Gjesvoldåsen Vannverk. Navn på jorder er Langåkeren, Hesteløkka, Skjeråkeren, Apalåkeren, Sauerompa og Åsjordet.

På gården er det to gamle våningshus: Hovedbygning bygd 1895 og siden restaurert flere ganger (her har John Fekjær og hans familie bodd siden 1999), og «Tantehuset», en bygning fra 1880-årene, restaurert 1960 og ytterligere restaurert/påbygd i 1999, i dag kårbolig på gården (se nedenfor gnr. 197/10 Solheim). Andre bygninger er bryggerhus/vognskjul, stabbur bygd 1910 (flyttet 1947), låve med fjøs og stall fra 1895, nytt fjøs bygd 1914, vognskjul med potetkjeller fra 1943, og redskapshus med kjølelager fra 1987. På gården var det også eget hus for oppbevaring av is, på cirka 20 m². Det lå delvis under bakken med fast fjell på tre sider, mens den fjer-

de var av laftet tømmer, tettet med leire og mose, samt et bordlag. Huset ble hver vinter fylt med isblokker fra Storøysundet som ble gravd ned i sagflis, og det hendte at isen holdt seg over sommeren. Ishuset var i bruk til i slutten av 1950-årene.

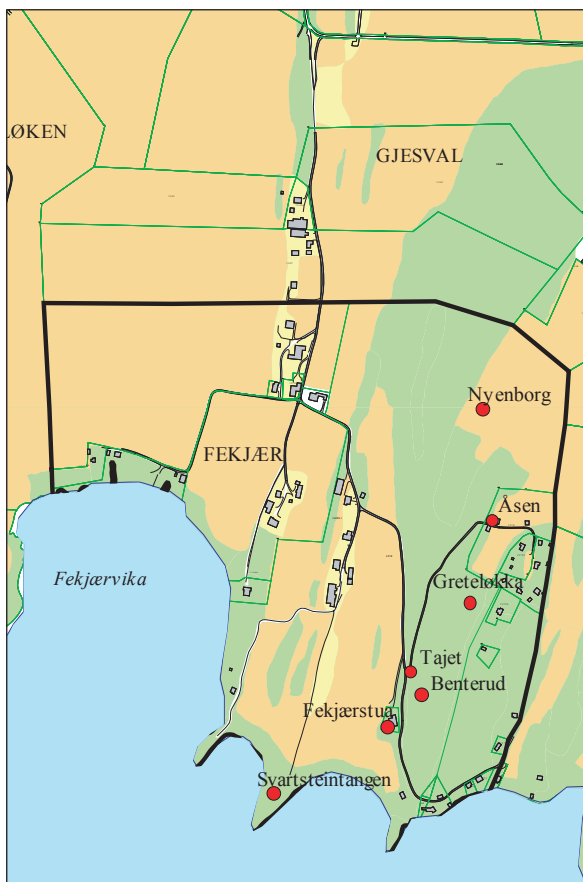
Tunet var mye trangere før stabburet fikk sin nåværende plassering i 1947, og bryggerhuset noen år seinere ble flyttet noen meter mot øst. Før utskiftinga i 1935 gikk grendeveien gjennom tunet på alle de tre Fekjær-gårdene og ned til fjorden ved Svartsteintangen. Da ble veien lagt om og fikk sin nåværende trase, langs åsen i øst-kanten av Langåkeren.

Husmannsplasser

I 1762 var det én husmann på Fekjær, og han het *Halvor Hansen* og bodde i Fekjærstua (se nedenfor). I 1801 var det to husmenn på gården. I tillegg til Halvor Hansen i Fekjærstua, var det den jordløse husmann *Kristoffer Johansen* (30). Vi vet ikke hvilken plass Kristoffer bodde på sammen med kona *Marte Samuelsdatter* (32). De ble trolovet 11. oktober og giftet seg 9. november 1797. Han bodde da i Gjesval, mens hun bodde i Bili. Allerede 2. juledag samme år ble deres førstefødte Johannes (f. 1797) døpt i Hole kirke, og da ble foreldrenes bosted oppgitt å være Rudsødegården. Da sønnen Samuel (f. 1800, døde som barn) ble døpt, bodde familien i By-eie, og året etter var de altså husmannsfolk under Fekjær, hvor de også bodde da sønnene Erik (f. 1802) og Samuel (f. 1806) ble døpt.

I 1820-årene ble det betalt kirkeskatt kun for én husmann på Fekjær. Han het *Jørgen Olsen* og satt i Fekjærstua. Fra 1828 var det én til, *Iver Mikkelsen*, som seinere ble eier av nabogården Nordre Rudsødegården. De holdt begge til på plasser under den søndre Fekjær-gården. Fra 1830 fikk denne gården sin tredje husmann, på plassen Benterud. Husmennene betalte 8 skilling hver i årlig kirkeskatt.

I 1865 satt det husmenn på de tre plassene Fekjærstua, Benterud og Svartsteintangen, og i tillegg var det da en husmann på plassen

Husmannsplasser under Fekjær.

Åsen (se nedenfor). Med unntak av Åsen, som var plass under den nordre Fekjær-gården inntil Åsen ble selveierbruk i 1866, lå alle husmannsplassene på Fekjær på jord som i dag tilhører den søndre gården. Kjøp og salg av parseller samt utskiftinga i 1935 gjør at vi ikke er helt sikre på hvilke av Fekjær-gårdene en del av plassene har tilhørt til enhver tid.

Fekjærstua

Fekjærstua lå i østkanten av Langåkeren et par hundre meter sør-øst for gårdstunet på Fekjær (søndre), og synes å ha vært den eldste husmannsplassen på gården. I 1746 ble det avholdt skifte etter *Hans Halvorsen* på «Pladsen Fæcherstuen». Han etterlot seg enka *Gunhild Johannesdatter* (1691–1771), og barna Eli (24), Anne (22), Halvor (20), Marthe (18) og Johan (9). Boets bruttoverdi var på litt over 18 riksdaler, og etter at gjelda var fratrukket, ble det 11 riksdaler igjen til enka og barna.

Sønnen Halvor etterfulgte faren, og i 1762 var *Halvor Hansen* den eneste husmannen på Fekjær. Han var gift med *Ragnhild Pedersdatter*, og voksne i husstanden var ellers hans mor *Gunhild Johannesdatter* (innerst). Av regnskapene til Bærums Jernverk går det fram at Halvor Hansen Fekjærstua leverte trekøl til verket i 1770-årene. Vi kjenner sju av deres barn:

- * Anne (f. 1744), g. 1776 m. Jens Andersen Rørvikeie.
- * Marte (f. 1748), g. 1787 m. Kristen Andersen Sørumseie.
- * Gunhild (f. 1754).
- * Hans (1764–1769).
- * Gunhild (1767–1786).
- * Mari (f. 1769), tvilling.
- * Helle (f. 1769), tvilling, g. 1798 m. Lars Eriksen, minst ett barn: Engebret (1805–1816).

I 1801 satt Halvor (77) og Ragnhild (74) på plassen med datteren Helle Halvorsdatter (31), svigersønnen Lars Eriksen (27) samt en losjerende, føderådsenka Elina Larsdatter (58). I 1820-årene het husmannen i Fekjærstua *Jørgen Olsen*, som da ble nevnt som rettighetshaver til en setervoll på Benteplassen på Krokskogen. Rime-ligvis har Jørgen og familien vært seterfolk på Benteplassen. Kildene forteller intet om at Fekjær-gårdene noen gang har setret der.

En gang før 1865 har *Anders Fekjærstua* sittet på plassen, for i 1865 bodde enka *Gunhild Marie Larsdatter* (41, huskone med jord) og hennes to sønner Andreas (18) og Peder (15) Anderssønner i Fekjærstua. De hadde 1 ku og 2 sauer, og sådde $\frac{1}{8}$ t. bygg, 1 t. blandkorn og $1\frac{1}{2}$ t. poteter. Der bodde også en innerst, Ellen Marie Håkensdatter (33, f. i Norderhov, ugift, dagarbeider), som

hadde egen husholdning, med sine to barn Karen Håkine Olsdatter (8) og Jørgine Nilsdatter (4). I en egen stue ved plassen bodde «strandsitter» Anne Trulsdatter (73, f. i Modum, ugift).²³ Gunhild Marie Larsdatter gikk under navnet Gunhild Stua, og bodde i Fekjærstua til hun døde en gang i 1890-årene.

Den siste som bodde i Fekjærstua var *Ole Ellingsen* (1843–1918). I sine yngre år hadde han vært svinerøkter på Stein, før han ble maskinist på Hole meieri i Svensrud.²⁴ I 1900 bodde han i Svensrud med kona *Karen Hansdatter* (f. 1833), datteren Hanna (f. 1874, ugift sypike) og hennes lille sønn Ove Martinsen (f. 1893). Karen og Ole hadde også datteren Elise og en sønn som reiste til Amerika, hvor han omkom i en skyteulykke. Før han reiste, vølte²⁵ han sine gamle foreldres glisne hus i Fekjærstua. Ole Ellingsen hjalp til på flere av gårdene i grenda, og hadde arbeidsplikt på Fekjær (søndre) til han døde i 1918. Etter hans død ble det holdt auksjon, og husene ble solgt til bortflytting. Låven havnet på nabogården Gjesvang som vognskjul, mens huset ble kjøpt av Sigurd Tandberg på Nedre Vik og er i fortsatt bruk i nærheten av campingplassen.

I 1996 bygde Reidun og Hans Dag Fekjærs sønn Anders ny enebolig på den gamle husmannsplassen, og kjøpte tomte på cirka 1 dekar (gnr. 197/43) som samtidig ble utskilt fra gården.

Benterud

Benterud lå lengst sør i Fekjæråsen, øst for Fekjærstua. En bratt sti går opp til plassen, hvor det i dag er masse syrinbusker og synlige tufter etter en grunnmur. På østsida av tuftene var det tidligere en lang og smal åkerlapp som hørte til plassen, men i dag er den gjenrodd.

I 1865 satt husmann *Nils Andersen* (61) i Benterud med sin hustru *Olea Gulbrandsdatter* (54, f. i Norderhov) og deres tre ugifte barn Anne (33), Mathea (20) og Anders (12). De hadde 1 ku på plassen, og sådde 1 t. blandkorn, 1/4 t. erter og 2 t. poteter. Vi kjenner sju av barna til Olea og Nils: Anne (f. 1833), Ole (f. 1840), Anders (f. 1843), Mathea (f. 1846), Syver (f. 1847), Lise (f. 1850) og Anders (f. 1854).

«Mannen ble kalt Benterud'n. Han skulle ha vært særst neve-dyktig. Han hadde for eksempel laget en kaffekvern, som er på

²³ En strandsitter var en husmann som bodde ved sjøen eller fjorden, betegnelsen var særlig mye brukt på Vestlandet.

²⁴ Hole meieri i Svensrud ble startet i 1871, og var i drift fram til det i 1928 ble en del av Ringerikes Meieri.

²⁵ Vøle = reparere, sette i stand (vøle sko, vøle hus).

DEN SISTE HUSMANN I FEKJÆRSTUA

«Ola Ellingsen var mye hos oss i arbeide, og vi guttonger fløy mye i hælene på ham. Om våren lagde han seljefløyter til oss, og det var storstas. Og så gikk han bestandig med slirekniv på seg, og den kniven var så god at det fantes ingen bedre i bygda. Han Ola var en tettvokst og kraftig kar. En gang i ungdommen hadde han hatt gårdsarbeide på Nedre Vik. Samtidig var det en smed der som het Per. Han var fra en plass på Rytteraker, og var også en kraftkar. En gang Ola var inne i smia begynte de å krangle. Ola ble sint og tok tak i bringa på Per, og røsket til så både busserullen og vesten fulgte med. Dette fortalte Per meg en gang jeg var hos han og skodde en hest. Ola var låghalt. Han brakk beinet en gang han veltet med et høylas, og ble liggende lenge. Vi ungene var nede hos han med middagsmat hver dag, og Karen, kona hans, stelte og hjalp ham. Det var vanskelig for en arbeidsmann å bli syk den gangen. Det var jo lenge før det ble noen sykekasse.»*

* Nils Fekjærs opptegnelser (kopi i Hole bygdarkiv), s. 12. Ved folketellinga i 1865 var Ole Ellingsen tjenestekar på en av Vik-gårdene (Vestre Vik, også kalt «Engebrets-Vik»).

DE VAR GROVE I MÅLET

De var brødre, og satt som husmenn på hver sin plass ved Fekjærvika. Nils* på Tørtberg under Løken, Kristian på Svartsteintangen under Fekjær. Begge var sterke karer, flinke til å arbeide, og tok også en del jobber på gårdene omkring. På folkemunne ble de kalt Havfrubauln og Grannebauln, fordi de var så grove i målet, de baula. Peter Lyse forteller på ringeriksmål om et møte mellom de to og major Jürgensen på Rytteraker: «En gong dissa to kara dreiv å jæle opp en sjigal, kåmm majorn. – Jei har hørt at du skal være så gråv i røsten, sa-n te brorn. – Å ja, men brorn min er nåkk grøvre, sa-n. – Be ham kåmme hit, så jei får høre ham da, sa majorn. Havfrubauln var et stykkje unna. – Kåmm hitåver, majorn vill snakke me dei, rofte brorn. – Jasså vill-n de! Be majorn kåmma hit å kjysse mei i rævva, brølte Havfrubauln tebars. – Jo, det ær nåkk som du sier, han ær meget grovere han, sa majorn.**

* Ved folketellinga i 1865 var det Nils Gulbrandsen (53, f. i Norderhov), husmann med jord og snekker, som bodde i Tørtberg sammen med kona Berte Johannesdatter (65, f. i Modum).

** Lyse (1976), s. 48. Nils Fekjær nevner også denne historien i sine opptegnelser, men da er det major Brandt på Storøya som ber om å få høre målet på Havfrubauln, og brødrene er på øya og hogger tømmer. I en artikkel i Ringerikes Blad i 1932 skriver Jon Guldal at brødrene ble kalt Havfrubauln og Løvenskiold, og at de var husmenn på Rytteraker i den tiden major Jürgensen leide hus der (Jürgensen døde i 1842).

Fekjær ennå. Ellers drev han vel mest på gården,» skrev Nils Fekjær seinere i sine erindringer.²⁶

Svartsteintangen

Svartsteintangen er en plass på Fekjærtangen, som stikker ut i Storøysundet sør for den søndre Fekjær-gården. Fortsatt er det rester av grunnmur og kjeller der. I 1865 bodde husmann med jord *Kristian Gulbrandsen* (49, f. i Norderhov) på Svartsteintangen med sin kone *Berte Marie Andersdatter* (38) og deres stedatter Karen Oline Andersdatter (17). Jordveien var nok liten: I 1865 var der ingen husdyr, og en utsæd på kun $\frac{1}{16}$ tønne bygg. Berte Marie og Kristian hadde minst ett felles barn, sønnen Karl Martin (f. 1868).

Siden bodde *Adolf* på Svartsteintangen. Han livnærte seg som fisker og skogsarbeider. En annen som bodde der i noen år, var *Gustav Svenske*. Han spilte trekkspill, og når han hadde besøk av kjæresten, Anne Sydame fra Brenna, blomstret romantikken til trekkspilltoner ved Storøysundet.²⁷

Forbi tuftene etter husmannstua går det en gammel vei ned til stranda, som ble brukt når det var isskjæring om vinteren, eller vannhenting til gårdene. På Hammeren (en tange øst for Svartsteintangen) var det vaskeplass med bryggepanne for gårdene i grenda fram til rundt 1950.

²⁶ Nils Fekjærs opptegnelser (kopi i Hole bygdearkiv), s. 3.

²⁷ Etter Nils Fekjær, gjenfortalt av Anders Fekjær (f. 1964).

Fekjæråsen (Åsen)

Fekjæråsen har vært en av de største plassene under Fekjær, beliggende på toppen av åsen mellom Rudsødegården og Fekjær. Plassen lå opprinnelig under den nordre Fekjær-gården. I 1848 festet eieren av gården, hjulmaker Nils Andersen, en del av plassen til *Håken Nilsen* og hustru. I 1865 bodde husmann med jord *Halvor Larsen* (31) her med sin kone *Marie Nilsdatter* (32). De hadde 1 ku og 2 sauer, og utsæden var $\frac{1}{16}$ t. hvete, $\frac{1}{4}$ t. bygg, $\frac{1}{2}$ t. blandkorn, $\frac{1}{8}$ t. erter og $1\frac{1}{2}$ t. poteter. Halvor og Marie giftet seg i 1860.

Åsen ble selveierbruk i 1866, da den ble fraskilt og solgt til husmann Halvor Larsen (se nedenfor gnr. 197/6).

Greteløkka

var en liten plass i Fekjæråsen rett sør for Åsen. Her bodde sist på 1800-tallet *Jørgen Andersen* (f. 1858) og hans kone *Grete Nilsdatter* (f. 1836), som må ha vært opphavet til plassens navn. Gretes far het Nils Gulbrandsen, og kan være den samme som i 1865 var husmann på Tørtberg under Løken (Havfrubauln). Hun ble i 1860 gift med Morten Olsen (1832–1877), og i 1865 var de husmannsfolk på Honerudstua under Honerud i Åsbygda, men da Morten døde i 1877, var han «arbeidsmand» av yrke, og bodde på Løken i Hole.

På Løken bodde også skredder Jørgen Andersen, og 15. november 1883 ble han Grete Nilsdatters andre ektemann. Han var sønn av husmann Anders Eriksen og hustru Olea Olsdatter i Onsakerbråten på Røyse. Jørgen og Grete slo seg ned i Greteløkka. Etter en ulykke i arbeid på et damptreskeverk måtte Jørgen amputere foten ved kneet. Siden gikk han med trebein og ble kalt Jørgen Trefot. Han ble syk etter hvert, og ble «satt bort» til forpleining på en nabogård.

Ved folketellinga i 1900 bodde Grete Nilsdatter (f. 1836) alene i Greteløkka. Det ble opplyst at hun ernærte seg med forskjellig arbeid, foruten av et jordstykke (hun hadde noen høner, og dyrket korn og poteter). I rubrikken for «Ægteskabelig stilling» het det kort og godt: «Hendes mand sindsyg.» Jørgen Andersen finner vi i tellelistene som bosatt på Søndre Gjesval (gnr. 15/1), hvor han var «bortleiet paa fattigkassen».

Grete minnes som et sosialt og omgjengelig menneske som alltid beholdt humøret, sine trange kår til tross.

Den 7. januar 1919 solgte Grete Nilsdatter stua i Greteløkka til Hans J. Fekjær, eier av den søndre Fekjær-gården, for 700 kroner. Han solgte den videre til Karl Olsen, som flyttet den til Åsen. I dag er grunnmur og kjellerhull fortsatt synlige etter stua i Greteløkka, og den tidligere jordlappen som hørte til, er gjenvokst med små-

STYGGEN SJØL

«Nede på Svartsteintangen bodde Grannebauln, som også hadde jobb med å ro folk over fjorden, og det hendte nok ganske ofte. Far fortalte at i bestefars tid, en sen høstkveld, var det kommet en som skulle over. Men det regnet og blåste og fergemannen kvidde seg for å dra ut. Men så tok mannen opp en sølvmark og la på bordet, og det avgjorde saken. De la i vei utover, men vinden ble verre og verre. – Å herregud, jeg trur vi går sta jeg, skrek fergemannen. – Du nevner ikke det navnet en gang til, svarte han som satt bak i båten. – Jeg trur du er den vonde sjøl, jeg, så reis du til helvetes pine! ropte fergemannen. Han så bare et lysglimt og hørte et bulder i vannet, og borte var mannen. Da Grannebauln kom hjem igjen, var det bare en brent ring der sølvmarken hadde ligget. Dette er helt sant,» har Nils Fekjær skrevet.

Peter Lyse har den samme historien, men hos han er det Havfrubauln som er ror-kar: «Mårrån etter jikk Havfrubauln ner te stranna å sku se om båten. Da låg de en diger stein i-n, å dær dalern hadde løggi (på tåfta), var-e brennt et juft mærke etter-n. Den store stein ligger på stranna den dag i dag. Svartstein kaller dom-n.»*

* Fra Nils Fekjærs opptegnelser (kopi i Hole bygdearkiv), og Lyse (1976). s 48.

skog. 10 meter øst for hustuftene ligger en røys som *kan* være en bronsealderøys. Etter befaring i 1968 mente imidlertid arkeologene at det trolig er en rydningsrøys.

Nyenberg

Nyenberg lå i Fekjæråsen, nordvest for plassen Åsen. Tuftene var synlige helt til de ble borte under nybrottsarbeid i 1957, og i dag er det frodig kornåker der husmannsfolket i Nyenberg hadde sin sengekarm.

Nyenberg lå på en parsell under den nordre Fekjær-gården fram til 1833. Deretter hørte den til Fekjær (østre) bnr. 4 til 1889, da dette bruket ble sammenføyd med den søndre gården.

Det bodde ikke folk i Nyenberg ved folketellingene i 1865 eller 1900. Heller ikke Nils Fekjær (f. 1900) kunne minnes hus der.²⁸ En annen har hørt at mannen i Nyenberg var håndspålegger.²⁹

Tajet

I skogkanten 100 meter nord for Fekjærstua, der veien svinger opp mot plassen Åsen, skal det ha ligget en plass som het Tajet. På Fekjær er det i dag ingen tradisjon om denne plassen. Navnet Tajet betyr åpen plass med fin utsikt, gjerne ved en grind mot utmarka hvor krøttera ventet på å bli hentet hjem om kvelden. I fegata fra den søndre Fekjær-gården mot Fekjæråsen var det et utmarksled akkurat på dette stedet.

Skog og seter

Ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823 ble Fekjær tildelt en større teig ved Nordsetra, fra Åbborås i vest til Den gamle kongeveien i øst. Skogen ble så delt på de tre Fekjær-gårdene, etter størrelsen på skylda. Grovt sett kan vi si at Fekjær (søndre) fikk sin skog vest for Nordsetra, mens Fekjær (nordre) og Nerigarden fikk skog mellom Nordsetra og Den gamle kongeveien.

Etter hvert som de forskjellige gårdpartene på Fekjær skiftet eiere på 1800-tallet, fulgte skog ved Nordsetra med i salgene.

I 1909 ble det fra Fekjær (søndre) fraskilt to teiger som ble solgt til Harald Solberg, eier av Søndre Sørums (sjefsgården). Det var «Fekjærstykket østre» (i dag gnr. 197/11), som inntil 1889 tilhørte Fekjær (østre), og «Fekjærstykket vestre» (i dag gnr. 197/12), som

²⁸ Nils Fekjær forteller i sine opptegnelser at besteforeldrene til presten Alsing skal ha bodd på Nyenberg.

²⁹ Opplyst av Hans Dag Fekjær 1998.

var skogteigen som den søndre Fekjær-gården ble tildelt i 1823. Hans J. Fekjær fikk 13.000 kroner for teigene, med forbehold om gjerdefang og vedrett for setra, som sammen med noen løkker ble holdt utenom salget. Da Harald Solberg solgte Søndre Sørums i 1918, beholdt han de to skogstykkene. I 1920 overtok han Stein gård etter faren, og den tidligere Fekjær-skogen har siden hørt til Stein (se nedenfor gnr. 197/11 og 197/12).

Fekjær (søndre) har i dag cirka 50 dekar skog og en seterløkke ved Nordsetra.

Fekjær (nordre) har fortsatt sin gamle skog ved Nordsetra – en teig på 70 dekar mellom setra og Nordsetertjern, samt en seterløkke på 25 dekar med litt skog sør for setervollen. På berget vest for Nordsetertjern satte Øistein Langslet i 1968 opp en skogshytte. Denne ble i 1999 flyttet til Kleivstua, og skal der brukes som gjestehus. På grunnmuren ved Nordsetertjern er det satt opp en ny hytte, som Øistein Langslet selv har håndlaftet.

I tillegg har gården en skogteig på 200 dekar i «Berja» ved Sundvollen, med navn Sørums skog (gnr. 189/8). Teigen hørte opprinnelig til den gamle gårdparten Vestre Sørums, og ble kjøpt av Jørgen Olsen Rytterager på Storøya i 1854. I 1869 kjøpte eieren av Nordigarden Hårums teigen, og han solgte den videre til Paul Jonassen Løken i Kroksundødegården (fra 1884 eier av Øverjordet). I 1960 kjøpte Gunnar Langslet skogteigen for 55.000 kroner fra Øverjordet (gnr. 195/5).

I 1999 kjøpte Øistein Langslet også halvparten av naboskogen Seltestykket (gnr. 189/40), som grenser inntil Sørums skog i nordøst. Denne skogen ble fraskilt Selte gnr. 189/15 i 1924. Eier var lærer Peder A. Selte, og han holdt igjen skogen da han samme år solgte gården til Anders Martinsen Bjerke. Skogen har siden vært i hans etterkommeres eie. Den delen som nå tilhører Fekjær (nordre) er på 62 dekar, og ble solgt av Anne Lise Sandvik (f. 1932), som tidligere var gift med Peder A. Seltens barnebarn Per Selte Nøtnæs (f. 1934). Sistnevnte eier den andre halvdel av skogteigen sammen med to sønner.

Øistein Langslet eier i tillegg 93 dekar skog under Borgen.

Nerigarden Fekjær har en skogteig på 40 dekar mellom Nordsetertjern og Kongeveien.

Fekjær-gårdene har setret på *Nordsetra*. Av utskiftingskartet over Krokskogen i 1823 går det fram at det var ni seterløkker på vollen. Tre av dem tilhørte Fekjær-gårdene, mens de øvrige var Øvre Vik, Rudsødegården, Hole prestegård, Bili (to løkker) og Kroksundødegården.

Sist på 1700-tallet eide den søndre Fekjær-gården halvparten av

– NOK Å RUSLE MED LELL ...

«Far hadde noe skog ved Nordsetra, cirka 400 mål. Den ble solgt til Solberg på Stein i 1909 for 13.000 kroner. Han fant vel ut at han hadde nok å rusle med lell. Dessuten var tømmerprisen så lav at det var lite lønnsomt med skogen.»*

* Nils Fekjærs opptegetninger (kopi i Hole bygdtearkiv), s. 9.

SETERLIV PÅ NORDSETRA

«De første seterfolk jeg husker var Johannes og Maren. De var fra et lite sted som het Kleiva som soknet til Norderhov.* Tidlig om morgenen var det tid for melking. Det var nok litt å passe på, så de forskjellige eiere fikk sin del av melken. Den ble silt opp i melkebaren og satt inn i bua i de respektive hyllene. Eierne hadde bestemte hyller. Det måtte jo holdes orden på det. Hver 14. dag kom de som hadde melkekuer der opp for å stelle, dvs. kjerne og yste. Det var trivelig når det kom folk fra bygda. Ystingen foregikk for det meste i Bili-størreset, for der var det peis, og den svære gryta ble stablet opp der på et såkalt brandjern. Byfolk som ferierte hos Lange Falck på Kleivstua kom ofte på besøk til Nordsetra. Maren solgte melkeringer til dem av og til. Hun sparte ikke seg selv. Det hendte hun gikk til butikken nede på Sundvollen og kom opp igjen med 12 kg mel i sekken. Det var stelt til en provisorisk bakerovn nede ved bekken som renner forbi, og brødet var alltid vellykket. I seterhuset var det ikke komfyr, men en feleovn. Så det var ingen steikemuligheter der.»**

* Maren og Johannes Kleven fra Kleiva på vestsida av Hårumsåsen.

** Fra Nils Fekjærs opptegetninger (kopi i Hole bygdtearkiv). Ifølge Hans Fekjær (1999) foregikk ystingen i den såkalte «Bili-kula», et gammelt bryggerhus som lå på vollen mellom seterhusene til Fekjær og Bili.

Toresplassen på Krokskogen, og da er det grunn til å tro at gården også setret der. Eierparten i Toresplassen (samlet 5 lispund) ble i 1799 solgt til naboen på Søndre Gjesval, Nils Andersen Gjesvold, som allerede i 1790 hadde sikret seg den andre halvdel.

I seterlistene fra Krokskogen i 1820-årene³⁰ ble Jørgen Fekjærstua nevnt som innehaver av en seterrett på Benteplassen, men ingen andre kilder forteller at Fekjær har setret på Benteplassen.

I 1898 brant det gamle seterhuset på Nordsetra som tilhørte Fekjær (søndre). I en av stakkene var årstallet 1659 hogd inn. Hans Johnsen Fekjær bygde da et nytt seterhus med to rom, et for seterfolket og en melkebod. I 1906 ble det bygd til et rom på nordsida. Da han solgte skogen fra gården i 1909, holdt han igjen seterløkka og litt skog på i alt 50 dekar. Her ble det setret fram til siste krig. I perioder var det krøtter både fra Fekjær, Bili og Øvre Vik på setra.

Etter Maren og Johannes Kleivas tid på Nordsetra kom det andre seterfolk, bl.a. Fossum fra Hårumsgrenda, Karen Larsen og datteren Andrea fra Sundvollen, Alma og Peder Muggerud, samt Ruth Pettersen fra Grantopp. De siste var Hanna Lovise og Anton Løken (Bjørketangen). I 1948 lå Åsta og Johan Fjeldstad fra Frøyhov på Nordsetra med sin besetning. De brukte Fekjær-fjøset og

³⁰ I Statsarkivet på Kongsberg (kopi i Hole bygdtearkiv).

Fekjær-gårdene har hatt seterrett på Nordsetra, og på dette utsnittet av utskiftingskartet for Krokskogens allmenning i 1823 ser vi i alt ni seterløkker. Tre av dem tilhørte Fekjær (1, 2 og 9), to var Bili-løkker (3 og 7), mens de øvrige tilhørte Øvre Vik (4), Rudsødegården (5), Hole prestegård (6) og Kroksund (8).

Utskiftingskart 1823, av fotografert av Marit Fagerli

Fra Nordsetra cirka 1930. Fekjærs seterhus til høyre, en løe som tilhørte Bili til venstre, og i midten den såkalte «Bili-kula» – et gammelt seterhus med vedovn som tilhørte Bili, og hvor ystegryta ble brukt av alle som setret på Nordsetra.

Bili-størreset, og var der kun denne ene sommeren («størres» = størhus, seterhus for folk).

Fjøset på Nordsetra brant i 1960. Seterhuset er nå restaurert og tjener som hytte. Det var utskifting på Nordsetra i 1963. Av Fekjær-gårdene er det i dag bare den søndre gården som har seterhus på vollen.

Andre eiendommer

UNDER FEKJÆR

Åsen gnr. 197/6-8

Åsen er den gamle husmannsplassen Fekjæråsen, utskilt fra Fekjær (østre) bnr. 4 i 1866 og solgt til den tidligere husmannen Halvor Larsen (f. 1834). Ved folketellinga året før hadde Halvor Larsen og hans kone Marie Nilsdatter (f. 1833) 1 ku og 2 sauer i fjøset, og de sådde $\frac{1}{16}$ t. hvete, $\frac{1}{4}$ t. bygg, $\frac{1}{2}$ t. blandkorn, $\frac{1}{8}$ t. erter og $1\frac{1}{2}$ t. poteter.

I april 1884 utvidet Halvor Larsen sin eiendom ved å kjøpe en parsell (bnr. 8) fra Fekjær (nordre) bnr. 3.

I 1900 hadde Marie og Halvor ku og høner, og de dyrket korn, poteter, frukt og grønnsaker på sitt vesle bruk. De fikk én datter, Mathilde, som etter foreldrenes død flyttet til Hønefoss med sin datter Helga, og bosatte seg der.³¹

I mai 1906 solgte Marie Nilsdatter Fekjæråsen til Karl Olsen, som da var husmann på Stein, for 1.200 kroner. For å finansiere kjøpet lånte den nye eieren 1.300 kroner i Arbeiderbruk- og Boligbanken, med pant i eiendommen.

Karl Olsen (1860–1947) og hans kone Kristine Pedersdatter (f. 1867) var begge fra Värmland i Sverige. Hennes foreldre Stina Lisa (f. 1843) og Per Olson (f. 1830) hadde også innvandret hit fra Sverige, og bodde i 1900 på husmannsplassen Krokvik under Nedre Vik sammen med sønnen Alfred (f. 1881). En annen av deres sønner het Karl (Krokvik) og ble seinere eier av Åslund (gnr. 194/6) i Gjesvalåsen.

Kristine og Karl Olsen satt i 1900 som husmannsfolk på plassen Steinsbråten under Stein med sine fem eldste barn (de hadde seks i alt): Elise (f. 1888), Selma (f. 1891), Olga (f. 1893), Oskar Vilhelm (f. 1897), og Sara Hildeborg (f. 1900). De to siste døde i ung alder. Deres yngste datter Alma ble født i 1902.

Karl var en seig sliter, hogg tømmer om vinteren og drev med grøftegraving om sommeren. Han var også flink med hagearbeid, og assisterte i perioder herredsgartner Dyngje.³² I 1911 kjøpte han stua i Greteløkka av Hans J. Fekjær og flyttet den til Åsen.

I 1923 opprettet Kristine og Karl testamente, og i februar 1928 solgte de eiendommen til sin datter Alma (1902–1987) og hennes mann Sigvart Syversen (1899–1982) for 1.000 kroner, med bruksrett og seinere livøre for selgerne. I 1934 ble eiendommen solgt til-

STERK SKOGSMANN I HOLE

«Karl Olsen bor i Fekjæråsen. Han er 81 år gammel, men alderen til tross går han hver dag den seige veien hjemmefra og opp til Krokskogen, hvor han hugger tømmer, og han hugger mer enn mang-en ung mann kan greie,» skrev Jon Guldal i Ringerikes Blad i februar 1941. Karls brorsønn Olav Eriksen hadde også minner om onkelen: «Jeg traff ham en gang på Vikshøgda for mange år siden, han måtte vel da ha vært bortimot 70 år. Da var han på hjemtur fra Stein, hvor han hadde hentet oppgjør for vedhogging. Han hadde hogd ett tusen reis* med ved på Krokskogen, og fått 1 krone for reiset. – Jeg har høggi treogtredve reis på treogtredve dager, og gått hem og bort fra Fekjæråsen til Åbboråshøgda mårra og kveld, og enda har jeg sliretreske 4 tønner blandkorn i fyrabend mens jeg har holdt på med høgginga, sa han, og lo da.»**

* Ved som er hogd og lagt i kryss, som regel én meter høgt (Lyse 1976, s. 218).

** Olav Eriksens slektsbok (håndskrevet manus, kopi i Hole bygdtearkiv).

³¹ Nils Fekjærs opptegetninger (kopi i Hole bygdtearkiv), s. 3–4.

³² Nils Fekjærs opptegetninger (kopi i Hole bygdtearkiv), s. 4.

bake til Kristine og Karl, og først 11 år seinere (i februar 1945) kjøpte Alma og Sigvart Syversen Åsen gnr. 18/6-8 for 5.500 kroner.

Sigvart Syversen var skogsarbeider, og arbeidet i tillegg i hellebruddet ved Trøksle. Tidlig i 1950-årene var han med og bygde steingjerdet rundt nye Hole kirke. 11. desember 1974 overdro Alma og Sigvart Syversen eiendommen ved gaveskjøte til datteren, Sara Alice Hildeborg (f. 1934), gift med Søren Petersen (f. 1935) fra Odder på Jylland i Danmark, som i mange år arbeidet som gartner på Ringvold frukthage i Norderhov. De er bosatt i Ringelia i Søndre Land.

Den 20. september 1979 solgte datteren Åsen til Asbjørn Dølerud (f. 1926) fra Hønefoss for 20.000 kroner. Dølerud hadde i 1977 også blitt eier av gnr. 190/45 Rudstad (ved Kroksund), hvor Alma og Sigvart Syversen bygde enebolig i 1941 og bodde til sin død. Denne var overdratt til datteren ved gaveskjøte i april 1970, med rett for foreldrene til å kunne bruke husene vederlagsfritt. Dølerud betalte 100.000 kroner for Rudstad, og hadde eiendommene som sitt særeie³³ inntil han solgte dem videre i 1983. Rudstad gnr. 190/45 ble solgt til Kjell Jørgensen (f. 1961) for 150.000 kroner, mens Hans Kristian Ullbraathen den 13. november 1983 kjøpte gnr. 197/6 Åsen for 101.000 kroner.

Hans Kristian Ullbraathen (f. 1944) er opprinnelig fra Bærum, og driver eget bilfirma i Hønefoss. Han bor på Røyse, og leier bort Åsen til en slektning.

I tillegg til det gamle våningshuset, er det på Åsen en uthusbygning/låve, samt «Raustua», en mindre bygning som ble reist som bolig for Alma og Sigvart Syversen da de giftet seg i slutten av 1920-årene.

Grantopp gnr. 197/9

Ved Den gamle kongeveien over Krokskogen, halvannen kilometer sør for Kleivstua, ligger småbruket Grantopp. Sist på 1800-tallet lå her en utslått som ble kalt Jonsbråten, trolig med navn etter John Paulsen Fekjær, som eide skogen her fram til sin død i 1889. I 1900 var Jonsbråten rydningsplass, og her bodde Jørgen Anton Magnussen, enkemann og kurvbinder (f. 1827 i Østre Aker). I 1903 ble plassen utskilt fra skogparsellen som tilhørte den søndre Fekjærgården (før 1889 under Fekjær østre). Eiendommen fikk navnet Grantoppen (bnr. 9), og ble i august 1903 solgt for 600 kroner til dr. Reidar Müller, som var eier til 1907. Eiere har siden vært Petter Hansen Grantopp fra 1907 til 1947, Karl Pettersen Grantopp fra

³³ Ifølge tinglyst ektepakt fra 1982. Hans kone Inger var født 1937.

1947 til 1957, og Leif Øiseth siden 1957 (se Hole bygdebok bind IV, hvor plassene på Krokskogen omtales mer utførlig).

Solheim gnr. 197/10

I 1882 døde lærer Knut Knutsen (f. 1836), som siden 1861 hadde vært folkeskolelærer i Hole (Løken, Utvika og Sundvollen skoler). Han bodde på Løken sammen med kona Maren Johnsdatter Fekjær og datteren Helga, og etter hans død fikk Maren Johnsdatter lov av sin far, John Paulsen Fekjær, til å sette opp et lite hus på en grunnmur nord for gårdstunet i Fekjær (søndre). Grunnmuren var etter det tidligere våningshuset i Fekjær (østre) – kalt «Nordigarden» – som John Hansen Fekjær hadde kjøpt i 1879. Det gamle huset ble da solgt og flyttet.

Her bodde Maren Knutsen sammen med sin datter Helga Gunhilda Katarina, som tok lærereksamen ved Hamar seminar i 1898, og etter et par år som vikar i Hole ble lærer ved Vegård skole i Norderhov fra 1902 til 1935. Helga ble gift med gårdbruker Gudbrand Elvigen på Midtre Elvika i Åsa, og de fikk fire barn:

- * Malmfrid, g.m. Birger Gulbrandsen, Oslo, to barn.
- * Gudrun (ugift).
- * Odd, g.m. Hilda Fossum i Åsa, fire barn.
- * Else, g.m. Gunnar Flaaten på Heggelia, Krokskogen, 11 barn.

I 1900 bodde Maren Knutsen (f. 1851), «der has Pension som Enke efter Folkeskolelærer», i huset sammen med sin mor Gunhild H. Fekjær (f. 1818, føderådsenke).

Maren giftet seg igjen med en enkemann som drev kull- og vedforretning i Oslo, og flyttet til hovedstaden. Han het Nils Hansen (f. 1847) og var opprinnelig husmannssønn fra Hesselberggrønningen på Storøya. I november 1907 ble Marens stue utskilt fra Fekjær (søndre) og fikk navnet Solheim (bnr. 10), og ved skjøte av 6. februar 1908 solgt til Maren for 100 kroner, med rett for gårdens eier til innløsning etter takst, og til å kunne nekte bortleie.

Etter noen år flyttet Maren og Nils tilbake til Hole og bosatte seg i Solheim. Nils drev da som skomaker. Ved skjøte av 16. mai 1925 ble eiendommen overdratt til Marens bror (og eier av gården) Hans Johnsen Fekjær for 1.500 kroner, med rett til fritt husrom for de to i deres levetid. Solheim har siden tilhørt Fekjær (søndre). Huset er på gården blitt omtalt som «Tantehuset». Bygningen ble restaurert i 1960, og ytterligere restaurert og påbygd i 1999. Den er i dag kårbolig.

Østre og vestre Fekjærstykket gnr. 197/11 og 197/12

Dette er de to skogteigene som Hans J. Fekjær solgte til Harald Solberg på Søndre Sørumsdal i 1909 (fra 1920 eier av Stein).

Etter Harald Solbergs død i 1923 ble Stein drevet videre av hans enke Elise. Den 14. november 1933 ble gården med tilliggende skog på Krokskogen via Hønefos og Oplands Privatbank solgt til landbrukskandidat Finn Egede Moltzau (f. 1909) for 147.500 kroner.³⁴ I tillegg til skogen som Stein ble tildelt ved allmenningens utskifting i 1823 (ved Kleivkollen sørvest for Kleivstua) og de to tidligere Fekjærstykkene, var det skog som tidligere hadde tilhørt Midtre Sørumsdal, Bjørnstad og Vik.

I 1956 fikk Moltzaus hustru Erna f. Elgaard særeie på Stein med tilliggende skog, og ved skjøte datert 26. november 1974 ble Stein-godset overdratt til hennes sønn Jan Fredrik Hornemann (f. 1949). I dag er alle skogteigene slått sammen som en del av gnr. 188/1 Stein (se omtale av Stein gård i bind II).

Hylla gnr. 197/16

ligger ved Storøysundet der Fekjæråsen møter Tyrifjorden. Eiendommen ble utskilt fra Nerigarden Fekjær i 1943, og solgt til bakermester Anders Eriksen (f. 1895) fra Hønefoss for 900 kroner. Eriksen kjøpte samtidig en naboparsell (bnr. 19) som ble utskilt fra Fekjær (søndre). Anders Eriksen drev bakerforretning i Hønefoss, og på tomten ved Fekjær, som går bratt ned mot fjorden og har cirka 70 meter strandlinje, satte han opp et 200 år gammelt tømmerhus fra Ådal, samt garasje, båthus og brygge.

I september 1967 ble eiendommen solgt til den tidligere krigsseileren Jens Tonje Lauenborg (f. 1922) for 65.000 kroner. Allerede to år etter, ved årsskiftet 1969–70, solgte Lauenborg den videre til advokat Ulf K. Dahl (f. 1924) fra Oslo for 150.000 kroner. De to parsellene ble da sammenføyd til én eiendom (gnr. 197/16). I 1982 ble den utvidet ved at Dahl kjøpte ytterligere en parsell (bnr. 42) som året etter ble føyd sammen med den øvrige eiendom. Den er i dag i underkant av 2,7 dekar og er omregulert til bolig, og utgjør eierens faste bopel.

Kjærås gnr. 197/28

Kjærås er en boligeiendom som ble utskilt fra Fekjær (nordre) i 1952, og solgt til eierens søster Magnhild Langslet (1917–2000) og hennes mann, herredsskogmester Håkon Bjella (1916–1995) for

³⁴ Konesjon ble gitt av Landbruksdepartementet 1. september 1933, og skjøtet ble tinglyst 1. desember s.å. (pantebok 66 Ringerike og Hallingdal, s. 372).

500 kroner. De bygde samme år enebolig, som siden har vært familiens hjem. Magnhild og Håkon Bjella fikk to døtre:

* Grete (f. 1945), g.m. Asbjørn Finstad Aastrøm (f. 1944) fra Steinkjer, én sønn Alfred f. 1974. De er bosatt i Steinkjer.

* Mari (f. 1948), g.m. Rolf Raymond Lassen (f. 1946) fra Tønsberg, fire barn: Tone f. 1971, Bente f. 1975, Terje f. 1976 og Pernille f. 1982. Familien bor i Tønsberg.

Etter Magnhild Bjellas død i 2000 har døtrene Grete Aastrøm og Mari Lassen eid eiendommen.

Lillebo gnr. 197/40

I 1970 ble det fraskilt en tomt på 673 m² på sørsida av gårdstunet på Fekjær (nordre), som fikk navnet Lillebo (bnr. 40). Tomta ble ved gaveskjøte overdratt til sønn av daværende eier, Øistein Langslet, som bygde enebolig for seg og sin familie. Etter at han overtok gården i 1982, er Lillebo blitt brukt som kårbolig på gården – se omtale av Fekjær (nordre).

Hjørne gnr. 197/41

I 1973 ble det fraskilt en tomt på 1,1 dekar sør for gårdstunet på Fekjær (nordre), som fikk navnet Hjørne (bnr. 41). Her har bror av dagens eier, Eirik Langslet og hans familie bygd enebolig. Eirik Langslet (f. 1949) er utdannet biloppretter, og i dag innehaver av Sundvollen Dekk. Han er gift med Astri Margrethe Svang (f. 1949), og de har to barn: Knut (f. 1969) og Marianne (f. 1970).

Fekjærstua gnr. 197/43

I 1995 ble det utskilt en tomt fra Fekjær (søndre), ved tuftene etter den gamle husmannsplassen Fekjærstua. Her har Anders Fekjær (f. 1964) bygd ny enebolig. Anders Fekjær er utdannet jurist og arbeider som rådgiver i Miljøverndepartementet. Han er samboer med sykepleier Gro Anita Thorsen (f. 1967) fra Kristiansand, og de har én sønn, Nils Andreas f. 2000.

Hytteeiendommer utskilt fra Fekjær

Fra de tre Fekjær-gårdene er det blitt fraskilt 15-16 hytteeiendommer. De fleste ligger i Fekjæråsen, et par ved Storøysundet, og et par på Krokskogen.

197/13 Bakkely

Bakkely ligger ved Storøysundet lengst sør i Fekjæråsen, og ble

utskilt fra Fekjær søndre i 1939. Eier er Nodest AS. Tomta er på 744 m².

197/14 Fekjærhytta

Fekjærhytta ligger på østsiden av Fekjærvika. Eiendommen ble utskilt fra Nerigarden Fekjær i 1941 og solgt til Arthur Aamodt for 6.000 kroner. Siden 1973 har Liv Karin Aamodt Palomba (f. 1939, bosatt i Italia) vært eier. Etter kjøp av en tilleggsparcell i 1949 er eiendommen på i underkant av 4 dekar.

197/17 Åsly

Åsly ligger i Fekjæråsen og ble utskilt fra Nerigarden Fekjær i 1943 og solgt til Olaug Hagelsteen for 100 kroner. Siden 1997 har eiendommen vært eid av Agneta Cortsen (f. 1945), Bjørn Hagelsteen (f. 1951) og Elisabeth Hagelsteen (f. 1960).

197/18 Briskehaug

Briskehaug ble fraskilt Nerigarden Fekjær i 1943 og solgt til William M. Arnesen for 520 kroner. Siden 1979 har Johnny Egil Andre Arnesen (f. 1923) fra Oslo vært eier.

197/22 Knutehytta

Knutehytta ligger ved Storøysundet lengst sør i Fekjæråsen, og ble fraskilt naboeiendommen Bakkely i 1945. Dagens eier er Frithjof Storm Hagens bo.

197/24 Hasselli

Hasselli ble utskilt fra Nerigarden Fekjær i 1949. Siden 1990 har Tormod Vesterby (f. 1930) på Nesøya i Asker vært eier.

197/26 Åsbu

Åsbu ligger i Fekjæråsen og ble utskilt fra gnr. 197/8 Åsen i 1951 og solgt til Birger Andreas Hauge (f. 1917) fra Oslo. Han sitter fortsatt som eier.

197/27 Grønnbo

Grønnbo ligger i Fekjæråsen og ble utskilt fra Åsen i 1951. Siden 2000 har Tina England Karstensen og Pål Harald Karstensen fra Oslo vært eiere.

197/29 Breskehaug

Breskehaug ligger i Fekjæråsen og ble utskilt fra Nerigarden Fekjær i 1952. Eier fra 1975 var Gunnar Johansen (f. 1925) fra Hønefoss.

I februar 2000 overtok Eva Reidun Johansen. I dag er det hennes bo som eier eiendommen (855 m²).

197/30 Fjellbo

Fjellbo ligger i Fekjæråsen og ble utskilt fra Åsen i 1954. Siden 1992 har Aril Ringerike (f. 1940) fra Oslo vært eier.

197/34 Bjørkebo

Bjørkebo ligger i Fekjæråsen og ble utskilt fra Åsen i 1958 og solgt til Karin Karlsen (f. 1922) fra Oslo. Eiendommen eies i dag av hennes bo.

197/37 Tyribo

Tyribo ligger i Fekjæråsen og ble utskilt fra Åsen i 1960. Eier siden 1994 har vært Bjørg Jensen (f. 1930) fra Oslo.

197/39 Endeli

Endeli ligger i Fekjæråsen og ble utskilt fra Åsen i 1962 og solgt til Ragnhild Nygaard for 5.000 kroner. Fra 1988 til 2000 ble eiendommen eid av Gunnar Robertsen (f. 1968), og siden september 2000 har Pål Enderud Frodahl fra Røyse vært eier.

194/10 Solvik

Solvik ligger ved fjordkanten i Fekjærvika. Eiendommen på 3,7 dekar ble utskilt fra Fekjær nordre i 1940 og solgt til Sigrid Marie og Rudolf Andersen fra Hønefoss for 550 kroner. Eier siden 1970 har vært deres sønn, skohandler Kjell Andersen (f. 1936).

194/14 Solstad

Solstad ligger i Fekjærvika og ble utskilt fra Fekjær nordre i 1958 og solgt til Bergljot Olsen for 4.000 kroner. Fra 1983 til 1999 var Tom Hilton Olsen (f. 1945) fra Oslo eier. I september 1999 overtok Asbjørn Faleide fra Asker eiendommen.

194/16 Sørumsstrand

Sørumsstrand ligger i Fekjærvika. Eiendommen ble utskilt fra Fekjær nordre i 1962 og solgt til Inger Sørum (f. 1912) for 5.000 kroner. I 1975 kjøpte hun et tilleggsareal på 1,3 dekar, og eiendommen har siden vært på cirka 2,5 dekar. Eiere siden 1994 har vært Britt Gun Sortdal (f. 1939, bosatt i Hønefoss), May Grethe Sørum (f. 1937) og Gro June Sørum (f. 1942), de to sistnevnte bosatt i Oslo.

Det hviler en historisk dåm over Storøya, som er Tyrifjordens største øy. Den ligger sentralt i skipsleia ved innseilingen til Kroksund, og er atskilt fra fastlandet i øst og nord med smale sund.

Det er usikkert når Storøya ble ryddet og bosatt. I middelalderen hørte øya under Hamar bispestol, som ble opprettet 1152–53. Mye av det eldste bispegodset i Norge var gaver fra konger og høvdinger, og med Hårfagreættens sterke fotfeste på Ringerike kan Storøya ha vært kongens eiendom før den ble bispegods, kanskje en gang på 1200-tallet.

Storøya er på 1800 dekar, hvorav 500 dekar dyrkbar jord. Siden 1994 har en av Norges flotteste golfbaner lagt beslag på det meste av jordveien. Til eiendommen hører også de skogkledde øyene Geitøya (180 dekar) og Purkøya (60 dekar).

Storøya er nevnt i fem middelalderdiplomer fra 1300-tallet, hvorav det eldste er fra 1339.¹ I fire av diplomene heter at de er skrevet på «den bosatte øya», og det betyr at den har vært bebodd lenge før brevene ble skrevet.² Et av middelalderbrevene bekrefter

En sigd av jern fra romertid er funnet på Storøya, men vi mangler nærmere opplysninger om funnstedet.

© Universitetets kulturhistoriske museer. Foto: Åse Kari Hammer.

¹ DN V, s. 131. Diplomet er en kontrakt som biskop Hallvard setter opp 20. november 1339, mens han er på Storøya. Den gjelder en eiendomsoverdragelse på Rælingen i Akershus.

² I de fem middelalder-diplomene omtales øya som følger: 1339: «i øynni bygdu», 1345: «i Æøyni byghdu», 1347: «Ønnebygdenn», 1389: «i Øynne byda», og 1393: «Oyna».

GRAVHAUG

30 meter nordøst for hovedbygningen på øya ligger det en haug hvor det i dag står et lysthus. Her lå trolig gravhaugen som ble utgravd i 1690. To sverd som var lagt i kors, en mengde kullbiter samt skjelettet av en hane, ble funnet. Sverdene er siden gått tapt. Etter tradisjonen på øya skal det ha stått et fangetårn på dette stedet. Mer sannsynlig har det ligget et vakttårn på haugen, som utgjør det høyestliggende punktet i området ved gårdstunet.

Ifølge en innberetning til Oldsagskommissionen i København i 1810 skal det ha vært flere gravhauger på Storøya. Ingen av disse er kjent i dag, og de er trolig blitt fjernet. I 1997 ble det 100 meter nord for gårdstunet funnet en gravrøys, som er tidfestet til eldre jernalder. Det er funnet både skinnskrape og pilespiss av flint på øya, noe som viser at fangstfolk har vandret langs strendene her helt siden steinalderen.

Av andre funn som er gjort på øya, kan nevnes en 14,1 cm lang jernkniv, forskjellige deler av bly (blant annet vektlodd) og kobberlegeringer (knapper), hestebrodd-deler og hestekosøm av jern. En fire cm lang dolk av kobberlegering er funnet på Ollejordet, og ved Oldsaksamlingen er også registrert funn av en sigd av jern fra romertid på Storøya, men denne mangler vi nærmere opplysninger om.

MIDDELALDERKJELLERE OG UNDERJORDISK GANG

Tre middelalderkjellere er registrert under dagens bygninger på Storøya. De to største er henholdsvis 12 x 12 m (under hovedhuset, muren ble forlenget til 20 m i den ene retningen i 1838 da hovedbygningen ble utvidet), og 9 x 10 m (gamlebygningen). Den tredje kjelleren finner vi under en del av bryggerhuset. Mellom hovedbygningen og bryggerhuset er begynnelsen til det som skal ha vært en underjordisk gang under Storøysundet til Rytteraker (eller Bønsnes), som biskopen angivelig skal ha latt bygge for å kunne unnslippe dersom øya ble angrepet mens han oppholdt seg der. Det synes lite trolig at et slikt byggverk har vært mulig å anlegge i middelalderen, men den underjordiske gangen kan ha hatt utgang et annet sted på øya. Den skal ha blitt murt igjen i 1899 etter at en liten pike forvillet seg ned i den under lek og druknet i en kulp.* Fra Hamar-bispens eiertid skal også være «en overmaade dyb, muret brønd, hvor vandet aldrig fryser.»**

* Ifølge Johannes Solberg jr. (f. 1905) skjedde dette i 1899, mens arkitekt Henrik Thrap-Meyer var på øya og søkte etter oldtidsminner (opplyst av Margit Harsson mai 1999).

** Brønnen er omtalt bl.a. i Johan Vibes topografisk-historiske beskrivelse av Buskeruds Amt i 1895 (s. 205)

Hamar-bispens eiendomsrett til Storøya. Det dreier seg om et pavebrev fra 1393, hvor pave Bonifacius IX stadfester at Hamar domkirke er i besittelse av i alt 20 gårder rundt om på Østlandet, og en av dem er «Oyna in Tyri».³

I dag ser vi rester av et stort bygningskompleks på øya, med kjellermurer og underjordiske ganger som dateres tilbake til 1200-tallet.⁴ Herfra kan biskopen ha styrt den økonomiske virksomheten i denne delen av sitt vidstrakte bispedømme. Kjellermurene kan være opphavet til tradisjonen som har levd om at det har vært både kirke og kloster på Storøya.⁵ Da Hamar-bispen i perioder har bodd på øya, er det ikke utenkelig at han kan ha hatt et kapell eller gudshus her til bruk for seg og sine folk, men vi har ingen kilder som bekrefter det. Dersom det hadde vært et kloster på øya, ville klosterets jordegods ha vært registrert. Registrere over klostergods i Norge eksisterer fremdeles, og de nevner ikke noe kloster på Storøya. En annen tradisjon er at øya har vært Hamar-bispens sommerresidens, men dette savner også belegg i kildene. Biskopen oppholdt seg på øya da han skrev flere av diplomene, blant annet 20. november 1339 og 16. mars 1389, og da er det lite sommerlig ved Tyrifjorden.

I lange perioder opp gjennom århundrene har Storøya og Rytteraker hatt samme eiere, vært en del av samme gods. Om dette var

³ DN XVII, s. 179.

⁴ Storøyas kulturminner fra Hamar-bispens eierperiode vil bli behandlet mer inngående i bygdebokas bind V (Holes generelle bygdehistorie fram til ca. 1850).

⁵ Professor Eyvind Fjeld Halvorsen i brev til Margit og Bjørn Geirr Harsson 14. september 1994.

© Fotograf Marit Fagerli

tilfelle i 1363, er usikkert, men da gav fru CECILIA BOLT – datter av den tidligere riksråd Håkon Ogmundsson – 1 ringeriksk markebol i Rytteraker i Steins sokn på Ringerike til Mariakirken i Oslo, sammen med annet jordegods, for at prestene ved kirken skulle holde sjelemesse for en rekke av hennes slektninger.⁶

I 1528 er ikke Storøya nevnt i forbindelse med gjengjerdsskatten⁷, trolig fordi brukeren der var biskopens ombudsmann (årmann) og dermed fritatt for skatten.

Storøya juni 2001. I bakgrunnen Storøysundet, til venstre Sælabånn.

Storøya blir krongods

Etter reformasjonen i 1537 ble det geistlige godset i Norge inndratt av kongen, og det ble også Storøya med underliggende gårder.⁸ Ifølge jordeboka for Akershus len i 1577 utgjorde Hamar-bispens tid-

⁶ DN IV, s. 338.

⁷ Gjengjerdsskatt var en avløsning av kongens veitslerett (hans rett til mat, drikke og hus for seg og sitt følge når han reiste gjennom landet).

⁸ Hamar bispedømme ble opprettet i 1152–53, og ble etter reformasjonen slått sammen med Oslo bispedømme til Akershus stift.

TO SEGLSTAMPER

Rundt 1990 ble det på Storøya funnet to seglstamper av kobberlegering fra middelalderen. En seglstamp ble brukt til å signere dokumenter med segl, som bevis for dokumentets ekthet. Det ene viste et skjold med opprettstående dyrefot med todelt klov, gjennomboret av en pil, og med skrift som er tydet til «seglet til Gyrd Pålsson». Det ble funnet i skråningen nord-vest for låven. Gyrd Pålsson har bevitnet flere middelalderbrev i perioden 1334–1348, og to segl fra ham i Riksarkivet har samme motiv, men avtrykk fra en annen stamp. Det andre ble funnet på Ollejordet og består av et skjold med bokstaven A, og over skjoldet er en alterkalk. Omskriften er ikke mulig å tyde, mens siste halvdel kan muligens være PALS (Pålsson).*

* Univ. Oldsaksamling, reg.nr. C37969.

«EN STOR ØE KALLIS BISCOPSØE»

I februar 1591 reiste Oslo-bispen Jens Nilssøn om Storøya på en av sine visitasreiser, og han omtalte også øya i sine reiseopptegetninger i september 1594. Han hadde krysset Krokskogen på vei til Hole og Ringerike, og da han passerte Kroksundet, beskrev han området sønnenfor: «Siden strecker sundet sig i synder 1 fiering til en stor øe kallis Biscopsøe och er 1 stor gaard paa, samme øe er en halv mijll omkring, och iche vden 1 pils kud imellum fastlandet och den østre side ad øenn, men paa den vestre side er fiorden en 1/2 fiering offuer. Synden for øenn er fiorden, som kallis Tyri.»*

* Nilssøn s. 278.

ligere jordegods på Ringerike rundt 550 lispund, hvorav Storøya med underliggende ødegårder Rytteraker og Fekjær utgjorde 60.⁹

Rundt 1577 fikk fogden PALLE SCHADE «Biskopsøen» i forlening av kong Frederik 2. Palle Schade var fogd over Hadeland og Toten (omfattet den gang også Ringerike) fram til cirka 1585. Han fikk 15 gårder i Hole og Tyristrand i forlening: Løken, Østre Bønsnes, Søhol, Øvre Hundstad, Hovin, Vestre Stadum, Vestre Hafnor, Rytteraker, Fekjær, Frognoya, Nes, Hoff (?), Domholt, Solberg og Storøya. I tillegg eide han Helgeland i Hole. Schades etterfølger i embetet var PEDER KNUDSEN (WINCKE), bosatt på Hallingstad på Toten og fogd fra cirka 1585 til cirka 1608. Knudsen fikk i 1585 de samme femten gårder i forlening som Schade hadde hatt, og eide både Helgeland og en stor del av Mo i Steinsfjerdings.

Brukere på Storøya inntil 1770

Den første leilendingen (brukeren) på Storøya som vi kjenner navnet på, er ANDERS, som vi møter i lensregnskapene i 1557.¹⁰ Fram til cirka 1770 ble gården drevet av leilendinger, med unntak av perioden 1691–1755, da det virker som eierne selv forestod gårdsdriften. I 1617 nevnes OLA (Oluf) som boende på «Øen», og samme år blir Klaus Fjelstad i Hole på sakinget dømt til en bot på 10 riksdaler, fordi han «udi Drukkenskab talte en Kvinde ved Navn Gurun Øen nogen Ukvemsord til, som han ikke kunde bevise». Men om Gudrun var Olas hustru, vet vi ikke.

I skattemanntallet 1624 er Storøya og dens ødegårder benevnt som krongods og «gammelt Hamar-gods». Bruker i 1624 er fort-

⁹ Fjeld Halvorsen 1983 s. 19, og Fjeld Halvorsen 1956 s. 23. Av andre gårder i Hole som da tilhørte Hamar bispesete var Østre Bønsnes 40 lisp. med Frognoya 10 lisp., Vestre Stadum, Vestre Hafnor, Øvre Hundstad, ødegårdene Domholt og Løken, samt en del av Lore.

¹⁰ Akershus Lensregnskaper.

satt Ola, og Storøya er fullgård med skyld 40 lispund, dessuten 15 lispund av Rytteraker som blir brukt under gården.¹¹ I 1645 betaler Ola 1/2 daler og 8 skilling i koppskatt «med sinn Koene, 2 Søner og 3 Piger».

I 1661 het oppsitteren på gården ROLV ØYA, og han sådde det året 14 t. blandkorn (blanding av havre og bygg). Tienden var 4 1/2 t. blandkorn, 1/2 t. lettorn,¹² 1 setting rug og 1/2 setting erter, og på gården var det 3 hester, 12 kyr, 6 ungfø og 12 sauer. Skatten var 10 riksdaler.¹³ I 1660 var Rolv lagrettemann, og ved hyllingen av Frederik 3. i Christiania i 1661 var han en av Hole-bøndene som måtte levere mat til festbordet på Akershus: Et halv voksent «Sylte Suin» – en slaktegris.

Manntallene i 1664 og 1666 viser at Rolv Olsen fortsatt er bruker. I 1666 er han 45 år og nevnes sammen med sine sønner Elen (13), Ola (10) og Iver (2). Da er det oppgitt én husmann på Storøya, Guttorm Håvardsen (45), og i tillegg er det to tjenestedrenger: Ola Aslesen (soldat, 22) og Peder Aslesen (20). Rolv Øya var kirkeverge i Hole i 1666–68 sammen med Lars Onsaker. I 1663 ble Torger Øya stevnet til tinget av Svein Fjell, fordi Torger «i mod hans Minde om Natte Thider haffuer gaaen aff hans Tieneste med sampt en Nøgel», altså stukket av fra tjenesten hos Svein uten lov, og i tillegg tatt med seg en nøkkel.

Fra 1677 het brukeren TORE OLSEN, som da fikk bygselseddel av eieren Lars Christensen. Tore Olsen var gift med Marte Iversdatter (fra Kløvstad i Brandbu på Hadeland), som var søster av Syver Iversen Gjesval på Nordre Gjesval. I 1683 ble Tore Olsen stevnet for en obligasjonsgjeld på 20 riksdaler etter sin formann Rolv, men saken ble utsatt da Tore mente at gjelden delvis var betalt, og at han kunne komme til minnelighet med «citanten» (den som stevner).

I 1687 ble Tore Olsen oppsagt som bruker av en ny eier (major Rasmussen), som hadde overtatt øya året før (se nedenfor). Men Tore var åpenbart en stridbar bonde, og flyttet ikke frivillig. 5. april 1688 stevnet den nye eieren sin leilending på bygdetinget på Gornes tingstue, fordi han ikke ville flytte fra gården til tross for at han var lovlig oppsagt før jul, og var blitt tilbudt 60 riksdaler (20 riksdaler for hvert skyldpund) og gården Sætrang til beboelse.¹⁴ Majo-

KOSTBAR TØMMERHOGST

I 1632 bestemte Kristian 4. at en del skog i Norge skulle spares til bruk som maste-tømmer til krigsflåten, og blant disse var skogen på Storøya. En gang i slutten av 1640-åra måtte «Olle Stoerøen» bøte 40 riksdaler i bot og 20 riksdaler i redepenger* for å ha hugget i skogen på øya etter at den ble «fredliust och forbøden, ey nogenn sig at Wnderstaa eller tilfordriste derudi at hugge, menns udi god Fred, till Hans Ko: Ma: serlig Nøtte och Gaffnn, at schulle bestaa». Ola måtte gi fra seg tømmeret uten vederlag, og det blir på fogd Hans Eggertsens vegne ført vekk av Tore Fekjær.**

* Redepenger = ytelse til presten i en del kirkesogn som ikke ga preste-tiende, også kalt redegift og prestreide.

** Sehestedske Kommissjon: Skogene på Ringerike 1651.

¹¹ Fekjær lå under Storøya til 1616.

¹² Det dårligste kornet, som regel brukt til fôr, men i små kår og dårlige år også til mat.

¹³ Bilag til Landcommisjonen for 1661 (Rentekammeret).

¹⁴ Major Rasmussen opplyste på tinget at han trengte Storøen «selv å bruke og besitte», og at han ikke eide noen annen gård i Norge. Tore Olsen viste til gjeldende lovgivning, og mente han burde «nyde» gården etter sin bygselseddel i hele sin livstid (tingbok 36, s. 12–13).

Storøya cirka 1830 med veier og husmannsplasser. Ferdsl til fastlandet gikk over Storøysundet til Rytteraker. Først etter at «chausséen» ble bygd langs Utstranda i 1850-årene, tok øyboerne heller den kortere strekningen over til Elstangen.

Statens kartverk

ren hevdet at han trengte Storøya «selv å bruke og besitte», og at han ikke eide noen annen gård i Norge. Tore Olsen viste til gjeldende lovgivning, og mente han burde «nyde» gården etter sin byggeseddell i hele sin livstid. Men Tore ble dømt til å «vike og rødiggjøre» Storøya seinest én uke etter, 14. april 1688, samt til å betale 8 riksdaler i omkostninger. Etter dette bodde Tore på Rytteraker, inntil han året etter, i februar 1689, lot tinglyse et skjøte utstedt til ham av Jørgen Larsen på Hønen på halvparten av Breien gård på Ask. I tingbøkene kan vi utover i 1690-årene følge Tore Olsen Breien og hans landherre Jørgen Larsen, som i 1695 stevnet naboer for ulovlig hugst, men saken ble avvist på grunn av manglende bevis.

Fra 1688 til rundt 1750 ser det ut til at eierne av Storøya selv forestod gårdsdriften, men i 1755 festet Jørgen Nachschow Storøya med underliggende Rytteraker til AMUND MATHISEN. I 1762 var Amund fortsatt bruker – i manntallet er han feilaktig oppført som en av ni husmenn under gården, men han hadde både dreng og tjenestejente i husstanden, og var rimeligvis bruker av det meste av gården. Skattemanntallet viser at det i 1762 bodde i alt 37 personer over 12 år på Storøya og Rytteraker. I tillegg til Amund Mathisen og hans kone Mari Olsdatter, var det tjenstedrengene Ole Hansen, Christopher Alvsen, Ole Andersen og Nils Iversen, og tjenestejentene Anne Gregoriusdatter, Berte Henriksdatter og Gunnor

Eriksdatter, samt en innerst, Ragnhild Olsdatter. Av de åtte husmannsfamiliene hørte minst én hjemme på fastlandet, på Rytteraker.

I 1767 var HANS OLSEN bruker på Storøya. Han er den siste brukeren vi finner i manntall og skattelister som ikke selv er eier av gården. I 1767 pantsatte han tre kyr (taksert til 24 riksdaler) og en hest (6 riksdaler) for et lån på 30 riksdaler hos Ole Larsen på Stein.

STORØYAS EIERE TIL 1825

Hamar bispegods	Inntil 1537
Krongods	1537–1649
Hans Eggertsen Stockfleth	1649–1664
Lauritz Jacobsen	1664–ca. 1670
Lars Christensen Vendel	ca. 1670–1686
Søren Rasmussen	1686–1691
Arvid Christian Storm	1691–1692
Nils Andersen	1692–1695
Christian Thommessen	1695–1728
Gunhilde Warberg	1728–1736
Nils Arctander/Karen Sophie Sehested	1736–1744
Jørgen Nachschow	1744–1779
Holger Arctander	1779–1797
Christopher Gram Nachschow/Jørgen Walter	1797–1801
Jonas Lewyn	1801–1803
Jacob Walter	1803–1815
Johan Laursen Bull	1815–1820
Jens C. Blom	1820–1823
Ole Jørgensen Rytterager/Gulbrand Tandberg	1823–1825
Ole Jørgensen Rytterager	1825–1842

På private hender fra 1649

Storøya var krongods inntil 1649, da stattholder Hannibal Sehested på vegne av Fredrik 3. makeskiftet Storøya med underliggende Rytteraker, av samlet skyld 3 skippund malt, med borgermester i Christiania og tidligere fogd på Ringerike, HANS EGGERTSEN STOCKFLETH.¹⁵ En medvirkende årsak til at Stockfleth fikk overdratt Storøya og annet jordegods som før hadde tilhørt kongen, var at han hadde gitt Fredrik 3's avdøde far, Kristian 4. (død 1648) store lån med pant i krongods, til dennes mislykkede krigføring.¹⁶

¹⁵ Hans Eggertsen Stockfleth var fogd på Ringerike i årene 1636–41.

¹⁶ Opplysning fra fogderegnskapet, etter S.A. Sørensen. Sørensen (1848–1912) var teolog, historiker og forfatter, drev en del år en privat realskole i Oslo. I 1908 nedtegnet han en del opplysninger om Ringeriksgårder fra de gamle arkiver, bl.a. om Mo, Stein og Storøya i Hole.

«Gamlehuset» fra cirka 1665 er i dag det eldste huset på Storøya. Huset stod til nedfalls da dagens eierfamilie kom til øya i 1935, og de har gjort mye for å restaurere det tilbake til den opprinnelige stilen.

Siden har Storøya hatt mange eiere, over 30 i tallet. I 1661 eide Hans Eggertsen Stockfleth fortsatt Storøya med underliggende Rytteraker, selve øya hadde en skyld på 2 skippund mens Rytterakers var 1 skippund.¹⁷

Hans Eggertsen Stockfleth døde tidlig på året i 1664, og vi vet ikke hvor lenge hans arvinger satt med Storøya. I 1671 var det rådmann LAURITZ JACOBSEN på Bragernes som «er ejendes Øen med underliggende Rytteragger», og det var Rolv som var bruker. Skylda var 3 skippund. Rådmann Lauritz Jacobsen var en av sin samtids rikeste menn, handelsmann og skipsreder, og i 1685 opplevde han den ære å få besøk av selveste kong Kristian 5. på sitt gods ved Drammen. Men da han døde året etter (1686), var han en uformulende mann.

Da hadde assessor (seinere lagmann) LARS CHRISTENSEN VENDEL allerede i flere år vært eier av Storøya med Rytteraker. Den 4. april 1677 utstedte han bygselseddel på Storøya til brukeren Tore Olsen. Lars Christensen Vendel var født på Jylland, og i 1650-årene ble han utnevnt til fogd over Lier og Bragernes. I 1663 var han rådmann i Christiania, og i 1670 lagmann og assessor i Overhoffretten. Han eide Storøya og Rytteraker til juni 1686, da han utstedte skjøte på eiendommen til major SØREN RASMUSSEN, sjef for «Hallingdals Compagnie under Oplandske Infanteriregiment». Major Søren Rasmussen hadde både venner og uvenner, og var ofte å se på bygdetinget i søksmål mot sine sambygdinge. I april 1691 var

¹⁷ Norske Rigsregistrarer B. IX s. 505.

han selv stevnet på Gomnes tingstue, men møtte ikke i saken som var reist av Johannes Cronberg «med logi i Kroksund». Stevnesedelen inneholdt både påstander om vold, skjenderi, forsøk på brannstifteri og drapstrusler, det siste mot selveste fogd Petersen! I rettssaken ble det ført en rekke husmenn, tjenestefolk,¹⁸ naboer og personer ellers fra bygda som vitner. Saken endte med full frifinnelse for major Rasmussen. Retten fant at Cronberg ikke hadde bevist noen av sine påstander i de åtte tiltalepunktene, og majoren ble kjent aldeles fri og sakesløs for beskyldningene. Men Johannes Cronberg ble dømt som løgner og æresskjender, og til å bøte 3 mark og 40 lodd sølv. Han ble også dømt til å betale majoren 10 riksdaler i saksomkostninger, og hvis han ikke hadde noe å betale med, da «bør han slåes til Kagen og entvige dette Ampt og Fogderi». Å skulle «slåes til Kagen» var det samme som piskeslag over nakne ryggen. De som var dømt til hudstrykning, ble bundet til «kagen» (ofte en pæl), og selve «kagstrykningen» ble utført av boddelen.

Major Rasmussen flyttet snart fra øya. Samme år som han ble frikjent i retten (1691), solgte han Storøya med Rytteraker til «Generalkvartermester og Oberstlieutenant ved det Agershusiske Regiment, høiædle og velbaarne» ARVID CHRISTIAN STORM.¹⁹ Storm var opprinnelig svensk, og kom til Norge som ingeniørkaptein rundt 1670. Han var først major ved Bergenhusiske regiment, og tjenestegjorde seinere som oberstløytnant ved Akershusiske Infanteriregiment. Fra 1694 og til sin død i 1712 var han kommandant i Fredrikstad, med generalmajors grad fra 1710. Etter skattelista i 1691 var Storm «eiende og self bruger af Øen med underliggende Rytterager».

Denne offiseren ble heller ikke lenge på Storøya. Allerede i mai 1692 fikk hr. NILS ANDERSEN utstedt skjøte på eiendommen. Han var opprinnelig fra Tønsberg, og ble i 1664 utnevnt til sogneprest i Ål i Hallingdal. Ifølge bygdeboka for Ål kom han ikke videre godt ut av det med sine sognebarn, og i bygda gikk han under oppnavnet «Tønsberg-fanten.» Han tok avskjed i 1694 på grunn av et sterkt motsetningsforhold til sin personellkapellan Ole Engelstrup, og flyttet så til sin gård Storøya, som han da hadde eid i to år. Da han reiste fra Hallingdal «tok han med seg nokre kyrkjebøker som

¹⁸ Av vitner var husmennene Isak Gregersen og Anders Reiersen, «preceptor» hos majoren Herman Skøtler, samt tjenestedreng Ole Jacobsen. På et av punktene vitnet Mogens Andersen, «som tilholder nu paa Storøen» (tingbok 40.1 s.13–14).

¹⁹ Pantebok 1, s. 73 (etter S.A. Sørensen). Som vitterlighetsvitner ved salget underskrev sogneprest Henrik Opdal og løytnant Georg Kristian Krohn.

ikkje har funnest meir».²⁰ I fogedregnskapene for 1694 heter det at «den paaboende selv er eiende», og samme år betaler hr. Nils i tiende 7 tønner blandkorn, 1/2 setting hvete, 1 1/2 setting erter og 6 «Meler Tori».²¹ «Tori» var «torebygg», et sekskantet, nakent bygg, mens «mæl» var et kornmål som ble svært lite brukt på Ringerike (i Valdres var en mæl = 1/16 såld, cirka 29,16 liter).

I 1695 reiste Jens Sivertsen Kusk sak mot en kvinne som påstod at han hadde stjålet en bukk fra «Hr. Nils i Storøen». Samme år døde Nils Andersen, og den nye eieren, assessor CHRISTIAN THOMMESEN WARBERG, overtok og flyttet til øya. I 1699 var han «vohnhaftig» på Storøya, og utstyrte sammen med Engebret Borgen en soldat, Bent Aslesen Solie.²²

Christian Thommesen var assessor, og hadde tidligere (bl.a. i 1689) vært konstituert fogd. Etter hans egne opplysninger var hans siste periode i Kongens tjeneste i 1710. I 1703 skjenket Thommesen og hans hustru ved gavebrev til Bønsnes kirke 1 1/2 fjerding tunge (7 1/2 lispund) årlig landskyld uten bygsel i gården Nordre Gomnes.

I 1711 var Thommesen gift og hadde fem barn. På Storøya hadde han to tjenestegutter og tre tjenestejenter, og det var fire husmannsplasser under gården. Av de ekstraskatter som ble innført dette året, var skatt på sko, tjenerlønn og parykker. De to tjenesteguttene tjente henholdsvis 6 og 3 riksdaler, mens den ene tjenestejenta hadde 3 1/2 og de to øvrige 3 riksdaler i lønn. Av dette måtte betales en sjettedel i skatt, i tillegg til skoskatt og skatt på parykker (for de som hadde parykk, og Thommesen hadde flere i sin husholdning). At den fordums konstituerte fogd følte skattetrykket, kom klart til uttrykk i et klagebrev han skrev til fogden i april 1711.

Men hos øvrigheten møtte han ingen forståelse for at Storøya var en slik «jammerdal». I arkivene ligger flere brev som den ulykkelige mannen sendte til fogden, bl. a. i november 1713, hvor han skrev at «mine Vilkaar er ei annerledes end som en Bondes, hvilke jeg tungt nok maa gaa igjennem og arbeide tillige med de faa Tjenestefolk, dertil behøves, aarle og silde, saa den stor Gud ved, hvor smertelig og jammerlig det er at gaa fra Pennen til Boløxen²³ og

²⁰ Helge Fonnum og Kristen Svarteberg: Aals bygdesoge I (Oslo 1952), s. 247–248. At kirkebøkene i sin tid var på Storøya, bekreftes i en avisartikkel av Jon Guldal i Ringerikes Blad 29.12.1954

²¹ Tiendemantallet i fogderegnskapene for Ringerike og Hallingdal 1694.

²² Militære ruller i Riksarkivet, pk. 500–501 hylle nr. 230031.

²³ Boløks (bolløks) er en alminnelig tømmerøks til skogsarbeid

nære sig, det har jeg prøvet i 18 Aar og prøver endnu desværre». Han hadde altså drevet jorda på Storøya siden 1695.²⁴

I 1711 bodde også på Storøya «studiosus» Anders Nilsen Ål, en sønn av den tidligere sognepresten (han kalte seg Ål etter sitt fødested i Hallingdal). Han klaget på ekstraskatten i et brev til sognepresten, og skrev at han hadde oppholdt seg et års tid «hos den Dannemand Christian Thomæsøn, hvilken tillige med sin Hustru mig i al den Tid af en særdeles Høflighed og Godædighed med nødtørftig Fournement af Livs Ophold haver suppediteret». Men han var fattig, ba om å få slippe å betale skatten, og visste heller ikke hvor lenge han kunne få bo på Storøya. I en påtegning bemerket rentekammeret at Anders Nilsen heller ikke hadde betalt sin skostatt, så den arme studenten måtte nok punge ut. Han var født i 1685, og ble seinere sogneprest på Modum, hvor han døde i 1754. I 1713 kalte et tingsvitne ham Christian Thommesens stesønn, så det er sannsynlig at Thommesen har giftet seg med Nils Andersens enke, og på den måten kommet i besittelse av øya.

I 1723 har Storøya «skov til husfornødenhet» og jorda består av mold og sandjord, og er «skierlendet». Utsæden er 1 t. rug, 1 t. erter, 5 t. bygg, 7 t. blandkorn, og høyavlingen er 80 lass. På gården er det 5 hester, 20 storfe, 12 sauer og 12 geiter.

Christian Thommesen var i hvert fall gift to ganger. Han var først gift med GJERTRUD HANSDATTER SPYDEBERG – trolig Nils Andersens enke – mens ANNE MARGRETHE GRAM var hans andre hustru. Vi kjenner tre av hans barn med Gjertrud Hansdatter:

* Gunhild (d. cirka 1746), seinere eier av en del av Storøya og Rytteraker, g.m. Lorents Wiffe, fem barn (se nedenfor).

* Christiane, g.1721 m. Christen Aall.

* Sidsel Cathrine (1703–1721).

GUNHILD CHRISTIANSDATTER WARBERG arvet en del av Storøya etter farens død i 1728. Hun var gift med en gullsmed fra Christiania ved navn LORENTS WIFFE (ca. 1702–1754). De fikk fem barn, og bodde tid på Rytteraker (se s. 308).

Av kildene ser vi at Gunhild Warberg og Lorents Wiffe ofte var i pengenød – de var stadig på lånemarkedet, og hun førte rettssaker med sine halvsøsken om bruk og festerett til Storøya. Da hun i 1730 lånte 580 riksdaler av sogneprest Hans Blichfeldt i Hole, pantsatte hun 1½ fjerding «Odels- og Fæstegods» i Storøya og

²⁴ Thommesen eide også 1 skippund og 11 lispund i gården Fjell i Hole. Etter hans død lyste to av hans gjenlevende barn pengemangel for seinere å kunne benytte seg av sin rett til odelsløsning, men det ble aldri tatt opp.

Rytteraker, og samme år sluttet hun en overenskomst med formynnerne²⁵ til sine yngre halv søsken om bruken av eiendommen. Det het i kontrakten at «for at undgaa Proces til stor Bekostning i disse besværlige Tider, frafalder jeg, Gunhilde Warberg, den af mig reiste Sag om Aasædesretten til den halve Part i Storøen, saalænge min Halvbroder Christofer Christiansen (Warberg) er umyndig». Som del av avtalen skulle Gunhild ha 14 riksdaler i året til reparasjon av bygningene, da «Storøens Huse saavel som Husmandspladsene og Rytteragers Huse er meget brøstfældige».

Den 23. mai 1730 signerte Gunhild Warberg en kontrakt med salige Christian Thommesen og Anne Margrethe Grams umyndige barn, deriblant sønnen Christopher Christiansen Warberg, som gav Gunhild rett til å bruke Storøya med Rytteraker i 10 år. Da skulle halvbroren, som myndig, ha rett til å overta eiendommene.

Gunhild og hennes mann solgte i 1736 sin del av eiendommen for 297 riksdaler til sin svoger, premierløytnant Nils Arctander. Da hadde Arctanders hustru Karen Sophie Sehested tidligere arvet 8³/₄ lispund i eiendommen. Karen Sophie Sehested var «uekte» datter av Anne Margrethe Gram og kaptein, seinere generalløytnant Knud Gyldenstjerne Sehested (sjef for et av de tre dansk-norske kompaniene som slo svenskene i slaget ved Norderhov kirke i 1716). Gunhild Warberg og Lorents Wiffe flyttet deretter til Rytteraker. Det var skifte etter Gunhild Warberg på «pladsen» Rytteraker i 1746. Det at Rytteraker ble omtalt som en plass, kan tyde på at Storøya var gården og at jorda på fastlandet ble drevet av husmenn som bodde der på plassene sine.

Lorents Wiffe giftet seg igjen i 1752, og ble boende på en Rytteraker-plass. I 1801 var både sønnen Hans og en sønnesønn husmenn på Rytteraker.

Premierløytnant NILS ARCTANDER var eier av Storøya med Rytteraker fra 1736 til han døde i Christiania i november 1741. I 1742 ble øya eid av hans unge enke KAREN SOPHIE SEHESTED (1711–1783). Hun giftet seg igjen i 1744 med prokurator Jørgen Nachschow, som dermed ble eier av Storøya med Rytteraker.

JØRGEN NACHSCHOW (1701–1779) var født på Mo på Røyse som sønn av prokurator Anders Christensen og Tabita Thomasdatter. Han var sønnesønn av tidligere fogd Christen Christensen, i sin tid en betydelig eiendomsbesitter på Ringerike. Navnet Nachschow skal han ha tatt etter sorenskriver på Modum, Jørgen Nachschow, som var gift med hans mormor Karen Sørensdatter,

²⁵ Wallentin Gram og Hans Olsen Bønsnes.

enke etter sorenskriver Thomas Thomassen på Nedre Mo.²⁶

Jørgen Nachschow eide midt på 1700-tallet både Storøya, Helgeland og Frøyshov (hvor han bodde), i tillegg til en rekke gårdparter både i Hole og nabobygdene.²⁷ Han ble første gang gift i 1729 med med sin kusine ANNA DOROTHEA LUTH (1710–1739), og hadde med henne seks barn vi kjenner til:

* Henrika (1729–1776), g.m. Ole Robarth (1722–1792), deres sønn Christopher forsøkte seinere å ta Storøya på odell.

* Tabita (f. 1732).

* Dorothea Kathrine (f. 1734).

* Karen f. 1735, g.m. Jørgen Walter på Dramdal i Eiker, deres sønn Jacob Walter ble seinere eier av Storøya (se nedenfor).

* Andreas (Anders) f. 1737, g.1 m. Marie Bye (1734–1779), deres sønn Christopher Gram (Nachschow) ble seinere kongelig fullmektig i Vestindien,²⁸ og g.2 m. Anne Margrethe Gram. Andreas ble utdannet som offiser og var en tid løytnant, men ble avskjediget i ung alder pga drikkfeldighet. Seinere ble han også umyndiggjort. Hans verge ble svogeren Jørgen Walther, mens Maries bror, lensmann og seinere prokurator Torsten Bye, ble verge for sønnen Christopher.

* Kirsten (f. 1738).

Jørgen Nachschow og Karen Sophie Sehested fikk i sitt ekteskap seks barn, som alle døde i løpet av sine to første leveår: Christian (f. 1744), Nils (f. 1746), Anna Dorothea (f. 1747), Christian (f. 1748), Johan Christoffer (f. 1749) og Anna Margrethe (f. 1751).

Nachschow eide mange gårder, og bodde selv på Frøyshov med sin familie, og Storøya drev han ved hjelp av leilendinger.

Strid om eiendomsretten

I 1777, to år før sin død, utstedte Jørgen Nachschow et dokument hvor han overdro Storøya med Rytteraker og øvrige underliggende eiendommer, samt Pjåkerud med sag i Skjærdalen, til sin stesønn Holger Arctander, mens hans to gjenlevende barn fra første ekteskap arvet Frøyshov. Dette godtok ikke Nachschows livsarvinger, og dermed fulgte en årelang kamp om eiendomsretten til disse eiendommer, en kamp som først ble avgjort i Høyesterett i 1797.

Holger Arctander skulle arve Storøya fordi han hadde «gaaet os Tilhaande i vor skrøbelige Alderdom». Men skjøte skulle ikke unge

²⁶ Etter A. Lagesen.

²⁷ Ved sitt første ekteskap, og seinere ved arv, kom han i besittelse av en betydelig formue, hvorav en stor del før hadde tilhørt hans hustrus farfar, tidligere fogd Jacob Luth (bl.a. Pjåkerud med sagbruk i Skjærdalen).

²⁸ Lagesen 1927 s. 83.

Hovedbygningen på Storøen gård ble bygd i 1789, og utvidet i 1838 av Ole Jørgensen Rytterager.

Foto: Kjeld Nørgaard

«... SEIGT SOM TJÆRE»

«Arctander boede paa Storøen i flere Aar; han gjorde mange Forbedringer der, lod de gamle Murruiner rydde og byggede paa Tomten af de to hvælvede Kjeldere omkring 1798 à 1800 den nuværende Hovedbygning. Paa Brandtomten over Kjelderne var opvoxet Skov, og der fandtes i Kjelderen 1 Tønne Øl, der efter sigende var seigt som Tjære.»*

* Fra håndskrevet hefte «Familie-Erindringer» av Jørgen Olsen Rytterager (i Ole Kr. Rytteragers eie).

Holger få så lenge Nachschow levde – han skulle nemlig bo på gården og drive den «saalænge den store Gud sparer og opholder mig i det timelige Liv».²⁹

Jørgen Nachschow var en «hard negl.» I årene etter hans død skal det ikke ha blitt knyttet mange varme ord til hans minne. En biograf har omtalt ham som følger: «Jørgen Nachschow begynte med to tomme hender. Han synes å ha vært en dygtig men hårdhendt og hensynsløs mann. Av rettsprotokollene fremgår at han likefrem dominerte paa Ringerike, og var mer fryktet enn avholdt, enn si estimert.»³⁰ Men han hadde også en annen side: Altertavlen i Bønsnes kirke er gitt av Jørgen Nachschow.

I 1779 døde Jørgen Andersen Nachschow, og 20. september samme år var det dødsboauksjon på Frøyshov. En stor boksamling, som utgjør tre tettskrevne sider i auksjonsprotokollen, gikk under hammeren sammen med en mengde sølvgjenstander. Av husdyr på Storøya nevnes i protokollen 1 brun vallak, som ble solgt for 16 riksdaler, 1 rød hest «Dullekoppen» 6 riksdaler, 1 fole 8 riksdaler, 14 kreaturer som betales med 5–6 riksdaler pr. stk., 4 kalver à 1 riksdaler, 7 svin à 2–4 riksdaler, og 25 geiter à 1 riksdaler. Og i henhold til dokumentet som avdøde satte opp to år før sin død, overtok stesønnen HOLGER ARCTANDER i 1779 Storøya med underliggende eiendommer Rytteraker, Ødelien og Utøya, samt Pjåkerud

²⁹ Dokument datert Frøshaug i Hole 14. april 1777 (etter S.A. Sørensen).

³⁰ Finne Grønn i «Norske Prokuratorer».

på Tyristrand med tilliggende sag i Skjærdalen. Kjøpesummen for Storøya med underliggende eiendommer var 5000 riksdaler.³¹

I 1787 gjorde Jørgen Walter på Dramdal i Eiker, på sin kones og sin myndlings vegne, odelskrav på Storøya og det øvrige gods som Jørgen Nachschow hadde testamentert til Holger Arctander. Han krevde dessuten at eiendommene skulle overdras til ham for samme pris som Arctander hadde betalt, 5000 riksdaler.

En kommisjon³² som ble nedsatt for å dømme i saken, tilkjente 19. november 1791 Jørgen Walter og hans myndling Andreas Nachschow retten til eiendommene.³³ Arctander appellerte avgjørelsen til Overhoffretten, og utfallet ble her i 1794 det samme: Jørgen Walter ble tilkjent odelsretten til eiendommene, da Arctander «ikke har fremført fuldkomment Bevis for, at Gaarden Storøen har været hans Moders og hændes Forfædres Odel, til hvilket hans Stedfader afgangne Procurator Nachschow alene skulde have været Giftingsmand». Saken gikk helt til Høyesterett, som 14. januar 1797 stadfestet de tidligere dommene, og Storøya og de øvrige eiendommene skulle innløses av Jørgen Walter etter «uvillige Mænds Takst».

Dermed ble det åstedssak, og Storøya (hvor Arctander bodde) ble sammen med Rytteraker og Geitøya vurdert til 12.500 riksdaler. Under øya hørte sju husmannsplasser, samt «2 paa den anden Side af Fjorden», og til Rytteraker to plasser. Ødelien med plassen Berget ble vurdert til 1.100 riksdaler, og Utøya, «hvorpaa der ikke

³¹ Frøyshov var opprinnelig én gård, men i årene 1704–1735 var den delt i Søndre og Nordre Frøyshov. Det var Jørgen Nachschow som i 1735 igjen samlet gården på én hånd. Ved hans død i 1779 ble gården igjen delt i to, og overlatt hans to gjenlevende barn fra første ekteskap, den nordre gård av «avskjediget løitnant» Andreas Nachschow, den søndre av svigersønnen Jørgen Walther, gift med Nachschows datter Karen. Før 1790 var begge gårder solgt ut av slekten. Helgeland var før Nachschows død solgt til sorenskriver Halvor Heyerdahl for 2500 riksdaler, men han fikk ikke beholde gården da Nachschows sønnesønn Christopher Nachschow (Gram) gjorde sin odelsrett gjeldende, via sin verge og morbror, Torsten Bye. Da Christopher Gram ble utnevnt til kongelig fullmektig i Vestindien, ble det imidlertid ordnet slik at Torsten Bye overtok Helgeland, som han eide fram til ca. 1800, da han måtte gå fra gården til fordel for nok en odelspretendent, Niels Christophersen Robarth, som gjennom sin farmor, Jørgen Nachschows datter Henrika, gjorde odelskrav gjeldende. I 1811 solgte imidlertid Robarth Helgeland til Johannes Torstensen Bye, sønn av den tidligere eier. Dermed var også Helgeland ute av Nachschow-slektens eie.

³² Kommisjonen ble nedsatt av Christian 7., og bestod av justisråd og sorenskriver Peter Georg Boll, konferensråd Bernt Anker, justisråd og sorenskriver Thomas Stockfleth, og kanselliassessor Friedrich Christian Moss.

³³ Kommisjonen hadde flere rettsmøter på Helgeland høsten 1789, og her var innkalt følgende vitner: Klokke Bing, Torsten Borgen, Hans Alvsen, Nils Iversen, «Snedker» Kaas, Hans Lorentzen, Erik Pjåkerud, Jakob Veien, Mikkel Svarstad, Mathias Utviken, Ole Solberg, Ole Haug, Henrik Støa og Paul Leine.

findes Bygninger», til 300 riksdaler.³⁴ Husmennene på Storøya hadde selv oppført sine hus (unntatt på plassen Purkøya), og en stuebygning på Storøya tilhørte Anne Margrethe Gram, som hadde festet grunnen som bygningen sto på.³⁵

Holger Arctander var misfornøyd med taksten og forlangte overskjønn, men angret seg nok da han fikk resultatet: De nye takstmennene reduserte eiendommenes totale verdi fra 31.100 riksdaler til 13.850 riksdaler. Storøya med Rytteraker og Geitøya ble taksert til 8.000, Ødelien til 500 og Utøya til 50 riksdaler. Og skjønnsmennene hadde gått grundig til verks. De erklærte at alt nagelfast inventar var tatt i øyensyn, med unntak av «Madklokken paa den gamle Bygning» og en kakkelovn på Purkøya.

Dermed var en lang strid brakt til ende. På Holger Arctanders vegne uttalte hans sønn, prokurator Nils Arctander, at «uagtet hans Fader ved den afholdte Takst saa sig skilt med en betydelig Del av sin Formue, saa vilde han, for endelig en Gang at faa Ende paa de vidløftige Processer, som han nu næsten i et Snes Aar havde maattet udholde med Hr. Jørgen Walter, blot forlange, at Skjønsmændene vilde beedige, at Taksten var skeet efter bedste Skjøn». Jørgen Walters sakfører var sønnen, prokurator Jacob Walter, og han «maatte ligeledes tilstaa, at omendskiønt hans Parters Formue ganske er ruineret ved de mange Processer med Hr. Holger Arctander, saa maatte han dog med Taksten være fornøiet, da denne endelig afgjør Sagen».

Holger Arctander holdt ut til det siste. Han ble dømt til å fraflytte Storøya innen 3. mai 1799, men det måtte utkastelsesforretning til før han forlot den. Han døde i mai 1806 på Nordre Bjørke på Ask i Norderhov, som han kjøpte i 1800 og i 1805 overdro til sin sønn, stiftsoverrettsprokurator på Ringerike Nils Arctander (1766–1828).

Jørgen Walter startet saken på vegne av sin kone Karen f. Nachschow og sin myndling Andreas Nachschow, men sistnevnte var åpenbart død før saken ble avgjort. Det var derfor Andreas' sønn i

³⁴ Jordeiendommer, skog, sagbruk og mølle på vestsiden av Tyrifjorden ble vurdert som følger: Pjåkerud med tilliggende husmannsplasser og den tredjedel som Arctander eide i Grytingsvolden, dessuten fiske og skog samt et kvernhus, ble taksert til 8.000 riksdaler (grynmøllen ved Pjåkerud var råtnet ned mange år tidligere). Skogen ved Skaugmarka og plassen Skaug ble taksert til 5.000 riksdaler, saga ved Skjærdalen til 3.000 og Kvernhuset sammesteds til 1.200 riksdaler. I alt ble hele godset taksert til 31.100 riksdaler. Ved overskjønnet, som reduserte den samlede takst til 13.850 riksdaler, var Pjåkerud satt til 3.000 riksdaler, skogen med Skaugmarka og plassen til 1.000, saga ved Skjærdalen til 600 og kvernhuset til 700 riksdaler.

³⁵ Etter S.A. Sørensen.

ekteskapet med Marie Bye,³⁶ CHRISTOPHER GRAM NACHSCHOW, som i 1799 sammen med JØRGEN WALTER overtok Storøya med underliggende gods. De lånte 15.900 riksdaler med pant i Storøya og de øvrige eiendommene av Jonas Lewyn i Christiania. Lewyn skulle ha 4 prosent renter av pengene. Og det var sakføreren, prokurator Jacob Walter, som fikk råderett over godset. Han hadde dels lagt ut saksomkostninger, og dels lånt Jørgen Walter og Christopher Gram i rede penger i alt 15.999 riksdaler. I stedet for renter av disse pengene, fikk han fullkommen «Brugs- og Frugtsret» (rett til bruk og avkastning) av de pantsatte eiendommer, og det fikk han mot å betale Jonas Lewyn renter, samt dekke eiendommenes påløpende skatter og avgifter.

I desember 1800 ville Jonas Lewyn ha sine penger tilbake, og Jørgen Walter og Christopher Gram (brukte delvis navnet Gram, etter sin mors slekt) måtte da selge ødegården Pjåkerud for 6.000 riksdaler til Nils Gårdhammer fra Soknedalen.³⁷ Samtidig kom Jacob Walter med regning på forbedringer han hadde gjennomført (bl.a. på en del bygninger) på 4.154 riksdaler. Til avbetaling på dette ble plassen Ødelien solgt for 1.400 riksdaler. Men salgene av Pjåkerud og Ødelien hjalp ikke. «Formedelst Tidernes yderligere Vanskelighed» så ikke Jørgen Walter og Christopher Gram noen mulighet til å beholde eiendommene, og 25. februar 1801 solgte de Storøya og de øvrige eiendommer som var tilbake til JONAS LEWYN for 30.000 riksdaler, som var gjelda som hvilte på eiendommene.³⁸

Lewyn var ikke bosatt på Storøya i de årene han var eier. I 1803 omtalte han Jacob Walter som «Fuldmægtig over mine Eiendomme», og han berømmet Walter for å utvise en «patriotisk Iver for Landbrugets Realisation og Opkomst». I 1801 var det stiftsrettsprokurator Jacob Walter (32), hans kone Henriette Ewath (28) og deres sønn Håkon Adelsten (1) som bodde på øya med sin husholderske Helena Winge (30) og fem tjenestefolk: Gunnor Kristiansdatter (22), Ingeborg Larsdatter (21), Gunnild Larsdatter (18), Herman August (52, gartner), og Lars Olsen (16). I tillegg bodde enka Karen Løwenhjelm (32) og hennes datter Hanna hos dem (begge «har Pension»), og husbondens fetter Christopher Gram

«FODANGLER OG SKARPE SELVSKUD»

Med hjemmel i norsk lov fredlyste Jacob Walter i 1799 Storøya og de øvrige eiendommer han fikk bruksrett over, og truet med «Lovens yderste Strengthed» mot dem som ikke overholdt hans forbud mot jakt og fiske, og all annen virksomhet som å sanke nøtter, bær, løv, osv. Han hadde til og med lagt ut «Fodangler og skarpe Selvskud». Alle som skulle ferdes på hans eiendommer måtte følge den største vei til stedets våningshus, hvor oppsitterne bodde. Dersom de ikke gjorde det, anså Jacob Walter dem som tyver. Fredlysningen ble avsluttet med at det smertet Walter stort å måtte ta disse strenge forholdsregler, «som saa nylig ankommet Fremmed til Bygden».

³⁶ I 1799 er Christopher Gram Nachschow Examinatus Juris og «Volonteur» i det kongelige rentekammer i København.

³⁷ Walter og Gram forbeholdt seg grunn og vannfall i Vælerndammen til fri disposisjon, på grunn av deres bruk i Skjærdalen. Og så lenge Walters familie bodde på Storøya, skulle Pjåkeruds eiere hvert år levere 60 levende ørreter «saa store som de hvert Aar falder ved Fangsten om Høsten». I tillegg skulle Storøyas eiere ha enerett til fiskeriet i Karusputten under Pjåkerud, og Pjåkeruds eiere forpliktet seg til å «levere to tjensteddyktige Karle til Skuren ved vores Sag i Skjærdalen mod almindelig Betaling».

³⁸ 11.247 riksdaler til Lewyn og 15.999 + 2.754 riksdaler til Jacob Walter.

«ET VOGNSKJUL PAA DET FASTE LAND»

Da Jacob Walter i november 1805 solgte Rytteraker til Ole Jørgensen Hungerholdt, forbeholdt han Storøyas eiere og beboere rett til fri vei «herefter som tilforn» for alle slags kjøreredskaper og kreaturer. Rytterakers eiere kunne selv bestemme om den eksisterende veien skulle nyttes, eller om de ville bygge en ny, som i så fall måtte være «bequem, saa at mødende kan fare forbi hinanden med Heste og Vogne». Likeledes reserverte Walter seg rett til årlig å ta ut tilstrekkelig kvantum kalkstein, sand og singel til Storøyas kalkverk ved Sundland, samt til å sette fiskegarn under Lemostangen felles med Rytterakers eier og husmann Kristoffer Hansen. Og «da Storøens Eier trænger til et Vognskjul paa det faste Land, for der at forvare sin Kjøreredskaab, Sommer og Vinter, fordi Overfarten til denne Gaard ikke altid er bekvemmelig, saa er hermed samme reserveret af Rytteragers Eier fri Tomt blant den sidste Gaards Vaaningsbygninger for der paa egen bekostning at sætte en nødvendig Vognremisse under Laas».*

* Etter S.A. Sørensen.

(23), «Kongelig Fuldmæktig i Vestindien». Egen husholdning hadde også Anne Margrethe Nachschow (62), som «lever af sine Midler». Dersom vi tar med folkene på de 11 husmannsplassene, var det i alt 78 mennesker som bodde på Storøya og Rytteraker i 1801.

Jonas Lewyn kom ikke til å beholde Storøya lenge. Etter at Jacob Walter i januar 1803 presenterte for ham en regning på 5.226 riksdaler for forbedringer han hadde foranstaltet, og som han ønsket å få dekket, erklærte Lewyn at han med Walter var blitt «mundtlig forenet» om at sistnevnte skulle ettergi sin regning, mot at Lewyn skjøtet over eiendommen til Walter for 11.999 riksdaler, som var samme pris Lewyn selv betalte for eiendommen. Skjøtet ble utstedt samme dag som regningen ble presentert, 31. januar 1803. Etter takseringsprotokollen ble gården verdsatt til 3.600 riksdaler. Den kunne fø 4–5 hester og 12–14 «store Kreaturer», utsæden var 14–15 tønner, og avlingen 60–70 tønner.

Dermed var JACOB WALTER blitt eier av Storøya med underliggende Rytteraker, Geitøya og Purkøya. Den 21. november 1805 solgte han Rytteraker «med paastaaende Bygninger og tilliggende Pladser» til Ole Jørgensen Hungerholdt for 8.000 riksdaler. Rytteraker fikk en skyld på 1 skippund, og de fem plassene var Vestre Rytteraker, Mariland, Hestehagen, Godager og Roberget. Plassen Østre Rytteraker ble solgt særskilt og fikk en skyld på 1 lispund. Etter salget ble dermed Storøyas skyld 1 skippund 19 lispund.

Dagen etter salget av Rytteraker, den 22. november 1805, solgte Jacob Walter resten av det gamle Storøya-godset til sin fetter LORENTS ANDERSEN NACHSCHOW.³⁹ Kjøpesummen var 2.650 riksdaler, samt livøre til Walter og hans hustru. Med i kjøpet var alle gårdens bygninger, inventar (deriblant ni kakkelovner), jaktrett «og øvrige med Gaarden følgende Herligheder og Rettigheder». Jacob Walter og hustru fikk til eget bruk beholde det nye og gamle våningshuset samt Gulldalsjordet, Kalveroa og Gulldalsbråten. I tillegg fikk de rett til å hugge i skogen på Geitøya, i begge Kvislehaugene og Gulshaugen. På lyststedet Halvdanshaugen kunne ingen komme uten etter tillatelse fra Walter eller hans hustru. Og endelig: «.. den Nachschowske indelukte Pulpitur⁴⁰ og Begravelser i Hole og Bønsnes Kirke maa ingen benytte uden deres Tilladelse.»

Dagen etter salget av Storøya utstedte prokurator Walter og Lorents Andersen Nachschow et dokument, hvor sistnevnte og hans hustru Anne Iversdatter «med paaholden Pen» ga Walter og

³⁹ Lorents Andersen Nachschow må være en sønn av Andreas (Anders) Nachschow, som bodde på Storøya i 1801 (i dennes annet ekteskap med Anne Margrethe Nachschow).

⁴⁰ Fra 1600-tallet helst brukt om gallerier i kirkene, men her menes nok kirkestoler.

hans hustru alle rettigheter til fortsatt å bo og drive gården. Nachschow var av yrke «Kongelig Majestets Artilleri Soldat», og selv om han var blitt «frimand», hadde han fått ordre om å reise til Fredrikstad og innfinne seg ved sitt kompani. Han erkjente på vegne av seg selv og sin hustru at deres «Opdragelse ikke har været saaledes, at vi tiltror os Styrke nok at bestyre vore Eiendomme i disse oplyste Tider», hvorfor de gir prokuratoren og (når han er død) hans hustru fullmakt til å handle på deres vegne i «alle vores Affærer, Gods og Formue betreffende».

Kjøperne, «begge i lovligt Ægteskab uden enten at have eller haabe paa Livsarvinger», bekreftet at prokuratoren, hans hustru eller deres livsarvinger skulle arve deres eiendommer når de selv var døde. Og av dokumentet går det fram at årsaken til denne gavmildheten var at prokuratoren hadde hjulpet dem med å betale gjeld, og at de «var ham selv tilforn betydelige Kapitaler skyldig».

Jacob Walter skal ha tilbrakt sine siste dager på tukthuset i Christiania, hvor han døde rundt 1816,⁴¹ men vi kjenner ikke årsaken til at han kom på tukthuset. Etter hans død førte denne – vi må si noe spesielle – overenskomst mellom ham og Lorents Nachschow til nye prosesser. I Akershus Stiftsoverrets dom 14. november 1814 ble Nachschows «saakaldte Skjøde» satt ut av kraft, og prokuratorens bo ble lovmessig eier av Storøya. Dommen ble tinglyst i april 1815, og 2. mai samme år ble gården solgt ved offentlig auksjon.⁴² Ole Jørgensen Rytterager hadde tidligere bydd 18.500 riksdaler, og dette var oppropet.

Etter mange bud og overbud var det til sist justisråd JOHAN LAUSEN BULL (1751–1817) som fikk tilslaget, med 42.000 riksdaler. Budet ble approbert på stedet.

Johan Lausen Bull var justisråd og ridder av Dannebrog,⁴³ og som magistratspresident leder for magistratet (byrådet) i Christiania. Han hadde i perioden 1779–1798 vært sorenskriver på Sunnmøre (i Ålesund finner vi fortsatt «Sorenskriver Bulls gate»). Fra 1804 var han eier av Tøyen gård i Oslo, som ble botanisk hage etter at han i 1812 solgte den til det nye Universitetet i Oslo. I ekteskap med sin fetters datter, CHARLOTTE BRIX BULL (1763–1844), fikk han én sønn, Jørgen Andreas Bull (1781–1816), som var i ferd med å overta Storøya etter foreldrene da han druknet i Storøysundet,

⁴¹ Etter Jørgen Olsen Rytteragers opptegetninger (kopi i Hole bygdtearkiv).

⁴² Ved auksjonen ble opplyst at Walter hadde solgt Rytteraker til Ole Jørgensen 21. november 1805, samt at han ved auksjonsskjøte av 26. juli 1812 hadde kjøpt «Rosenlund» tilbake under gården. Rosenlund er et flatt, større jorde langs gårdsveien opp mot gården, hvor plassen «Nøysomhet» lå.

⁴³ Iflg. arvefesteavtalen med husmann Abraham Helgesen i 1817 (i Hole bygdtearkiv).

«ET ANSTENDIG LIVSOPPHOLD»

Justisråd Bull var ifølge auksjonsbetingelsene forpliktet til å skaffe Jacob Walters enke og sønn et anstendig livsopphold. «Dette Livsopphold bestemmes at indbefatte alt, hvad der henhører til Mad og Drikke for Madame Walter og bemeldte Familie efter hendes Stand og Vilkaar. I paakommende Tilfælde af Misfornøielse fra hendes Side, staaer det hende frit for paa Kjøberens bekostning selv at skaffe sig her i Bygden det ovenfor stipulerede, imod at Kjøberen forpligtes til efter uvillige Mænds Skjøn at utrede til hende Godtgjørelse herfor. Den lille Hovedbygning ved Haven forbeholder Madame Walter sig til fri Disposition i ovennævnte Tidsrum.»*

* Etter S.A. Sørensen.

GJEST I HANS NIELSEN HAUGES BRYLLUP I 1815

Som leder av byrådet (magistratet) i Christiania, har Johan Lausen Bull i ettertid blitt rost for sin humane holdning til den fengslede Hans Nilsen Hauge. Han sørget for at fengselsforholdene ble lettet, og bad ved flere anledninger Hauge hjem til seg på Tøyen. Bull stilte kausjon da Hauge i 1809 ble satt fri en tid for å hjelpe opp saltkokeriene ved Lillesand og Stavanger. Han var også til stede i Hauges bryllup i 1815. Hva Bull mente om Hauges lære, vet man mindre om.*

* Norsk Biografisk Leksikon

mellom Sundland og Rytteraker, 23. desember 1816. Med sin unge kone Agathe Cecilie Messel (f. 1793) hadde han én sønn, Johan, som døde 9 måneder gammel i september 1815. Da ektemannen druknet et drøyt år etter, ble sorgen rimeligvis for tung å bære for 23 år gamle Agathe, som døde på Storøya 16. januar 1817, tre uker etter at mannen gikk gjennom isen. Seinere samme år døde justisråd Bull, og hans enke flyttet til byen. Ved offentlig auksjon 5. mars 1820 solgte Bulls bo Storøya for 12.370 spesidaler til kjøpmann Jens Christophersen Blom, som pantsatte øya samt en del eiendommer i Skien og forskjellig løsøre til boet for 11.000 spesidaler.

JENS CHRISTOPHERSEN BLOM (f. 1777 i Kviteseid i Telemark) var sønn av Christoffer Jensen Blom og hustru Annelaug Olsdatter. Han hadde vært kjøpmann i Skien, og var gift med Andrea Kolderup fra Randers i Danmark. Kjøpmann Blom fra Skien skal være stamfar til de mange i Ringerike og Hole med slektsnavnet Blom, men denne slektsrekken kommer via hans sønn Jens Jensen Blom d.e. (f. 1796 utenfor ekteskap). Hans mor var Rannei Bjørnsdatter Øiene, datter av Bjørn Sæmundsen f. 1739 og Anne Gudmundsdatter f. 1742.

I 1822 ble det sådd 24 t. korn på Storøya, og gården hadde 6 hester og 25 «Fækreature». På øyas seks husmannsplasser ble det sådd 10–12 t. korn og husmennene hadde mellom 10 og 12 kuer.⁴⁴

Jens Christophersen Blom eide Storøya i tre år, og det var Bulls arvinger – «da Blom intet havde betalt paa Gaarden»⁴⁵ – som solgte øya til nye eiere. Selv flyttet Blom til en av de to husmannsplassene som fra gammelt av ble kalt Alvsplassene, og opprettet et arvefeste for sine etterkommere. Denne plassen er siden blitt kalt Blomsplassen, etter den tidligere kjøpmann.⁴⁶

Det var OLE JØRGENSEN RYTTERAGER og GULBRAND ERIKSEN TANDBERG som 14. september 1823 kjøpte Storøya for 5.701 spesidaler av Bulls arvinger. Da Gulbrand Tandberg i 1825 solgte sin halvpart til Ole Jørgensen Rytterager for 2.850 spesidaler (med tillegg av 1.000 spesidaler),⁴⁷ var igjen Storøya og Rytteraker samlet på én hånd. De to årene Tandberg og Rytterager eide Storøya sam-

⁴⁴ «Det Søndenfjeldske Norge, topographisk-statistisk beskrevet af Jens Kraft, Anden Deel» (Christiania 1835), s. 320.

⁴⁵ Fra Jørgen Olsen Rytteragers opptegnelser (utlånt av Ole Kr. Rytterager, kopi i Hole bygdarkiv).

⁴⁶ Ved folketellinga i 1865 ble plassen kalt Kristinehamn, og husmannen der var en sønn av kjøpmann Blom.

⁴⁷ «... og saa maatte min Fader give G. Tandberg 1000 Spd. i Fortjeneste for dennes Halvdel,» skriver Jørgen Olsen Rytterager i sine opptegnelser (original utlånt av Ole Kr. Rytterager, kopi i Hole bygdarkiv).

STORØYAS EIERE FRA 1823 TIL I DAG

Ole Jørgensen Rytterager/Gulbrand Tandberg	1823–1825
Ole Jørgensen Rytterager	1825–1842
Jørgen Olsen Rytterager	1842–1880
Birger Rytterager	1881–1885
Ivar Olsen Rytterager	1885–1890
Thorvald Løvenskiold	1890–1895
Kristian Hagemann Brandt	1895–1903
Erik Haarseth	1903–1907
Haakon Færden	1907–1911
Sig. Svenneby, John Bjørneby og Ole K. Glorviken	1911–1915
Alf Solberg	1915–1919
Thorvald Kiær	1919–1924
Fredrik og Robert Hesselberg Meyer	1924–1927
Anders Loe	1927–1932
Gulbrand Loe	1932–1935
Kjeld Nørsgaard sr.	1935–1963
Kjeld Nørsgaard jr.	1963–1992
Eirik Nørsgaard	1992–

men, bodde ingen av dem på øya. Om sommeren hadde de en slags oppsynsmann der, den første sommeren var det Tandbergs sønn Erik, og deretter skolelærer Lars Alme (1808–1875), som seinere ble lensmann i Lier.⁴⁸

OLE JØRGENSEN RYTTERAGER (1776–1842) var nest-eldste sønn av Jørgen Olsen Bye (1745–1815) og hustru Jøran Andersdatter Hungerholdt (1746–1829) på Vestre By. Familien flyttet til Hungerholt i 1790-årene og overtok gården etter hennes far Anders Reiersen Hungerholt. Ole Jørgensen Rytterager ble gift med GUNNOR IVERSDATTER LØKEN (1780–1873). De fikk i alt ni barn, hvorav fem – fire sønner og en datter – nådde voksen alder:

* Jørgen (1809–1899), seinere eier og bruker av Storøya (se nedenfor).

* Johannes (1816–1903), seinere eier og bruker av Rytteraker, g. 1 m. Jacobine Lorentze Marie Hoffeldt (datter av forvalter Hoffeldt ved Hassel Jernverk på Modum og hustru Anne Sofie f. Preus), én datter Gunvor Sofie (1843–1882), g.m. forfatteren Jacob Breda Bull (1853–1930), og g.2 m. Maren Kaspersdatter Vik (1827–1910), to barn: Ole Christian (død som barn) og Oline Christine (også død i ung alder).

* Ivar (1818–1898), examinatus juris og kgl. fullmektig i Revisjonsdepartementet, seinere eier av Storøya og flere andre eiendommer i Hole (se nedenfor).

⁴⁸ Jon Guldal i Ringerikes Blad 8. april 1937.

**VILLE IKKE OVERTA
KJERRATEN**

«Baronen* henvendte sig til Ole Rytterager, som allerede da var bekjendt som en driftig Mand, om han vilde overtage Bedriften, men han svarede at han heller vilde kjøre en Tylvt Tømmer udover end en Stok op. Herover blev Baronen stødt, men de kom senere i god Forstaaelse med hinanden og Ole kjøbte Vefserud Skov ved Holsfjorden af Baronen.»**

* Baron Harald Wedel-Jarlsberg, som styrte Bogstad-godset og Bærums Verk etter sin far Herman Wedel-Jarlsbergs død i 1840. Herman Wedel-Jarlsberg var Peder Ankers svigersønn, gift med dennes eneste datter Karen i 1807. Kjerraten i Åsa var i drift i årene 1806–1849.

** Rytterager (1905), s. 23.

Ole Jørgensen Rytterager (1776–1842) var en av sin tids store eiendomsbesittere på Ringerike. I tillegg til Storøya, Rytteraker og Øvre Borgen, eide han skoger på Utstranda, i Lier og på Øst-Modum, samt eierparter i Tandberg Brug.

Gunnor Iversdatter Rytterager (1780–1873) var fra Løken i Hole. Hun overlevde sin mann med 31 år. Av hennes livøre på Storøya var før til fire kyr samt rett til beboelse av halve hovedbygningen på øya i sin levetid. (Malerier av ukjent kunstner, avfotografert av Marit Fagerli).

* Anne Jørgine (1820–1905), g. m. Gulbrand Iversen Bjerke (død 1887), bokholder ved Bærums Verk. Etter mannens død levde hun som enke i Christiania til sin død. To døtre, Gunvor og Anna.

* Christoffer (1822–1890), fra 1846 eier av Øvre Borgen, som han fikk i arv fra sine foreldre sammen med Vefsrud skog, ordfører og bankdirektør, g.m. Ingeborg Eriksdatter Næss (1846–1920) fra Ådal, to sønner: Ole Gunnar (f. 1883, eier av Øvre Borgen, seinere av Borgestad, g.m. Ingeborg Western fra Hundstad i Hole, ingen barn), og Erik Christian (1888–1967), eier av Nordre Lore, seinere av Øvre Borgen, g.m. Martha Fjeldstad fra Nedre Fjelstad, sju barn).

Ole Jørgensen var en arbeidsom og framsynt mann. Etter konfirmasjonen begynte han å ro «føringer» fra Svangstrand til Hungerholt, og fikk seg etter hvert en egen stor føringsbåt med seil. Som unggutt handlet han skog oppe i Land, som han i den første tiden tjente penger på og fikk solgt i rett tid. Pengene plasserte han i fast eiendom. I noen år eide han en halvdel av Nordre Bølgen i Haug, før han i 1809 måtte vike for en odelsberettiget. I 1805 kjøpte han Rytteraker, og arbeidet seg etter hvert opp til å bli en av Holes største eiendomsbesittere. Rundt 1820 eide han Søndre By i noen år, før han også der måtte fravike på grunn av odel. Foruten Storøya og Rytteraker eide han Øvre Borgen, som han handlet til seg på auksjon i 1832 etter å ha forpaktet gården en tid. I tillegg eide han skog på Utstranda og Øst-Modum som han hadde handlet til seg meget billig, og som etter hvert innbrakte ham god fortjeneste. Han hadde flere tillitsverv i bygda, og ble valgt som suppléant til Stortinget i 1824. Dette til tross for at han ikke hadde hatt mulighet til å tilegne seg videre boklig lærdom. Det ble sagt at han «kunde ikke stort mer end skrive Navnet sit».⁴⁹

Ole Jørgensen Rytterager anla både teglverk og kalkovn på Rytteraker.⁵⁰ Han skal ha vært den første i Hole som i større stil organiserte håndverkere til produksjon av vogner (karjoler) og sleder. Med hovedbase på Rytteraker, og med bruk av husmenn både der og på Storøya, ble karjoler og sleder produsert. Det ble sagt at han knyttet til seg ungdom han trodde på, sørget for opplæring, og gav dem gode husmannsplasser til bruk. Noen var snekkere, noen smeder, én maler, én hjulmaker, og én arbeidet med lær og skinn. Produktene ble solgt på markedene i Drammen, Kristiania og Kongsberg. Noen ganger reiste de helt til Gulset-marken ved Skien, men

⁴⁹ Rytterager (1905), s. 12.

⁵⁰ Teglverket ved husmannsplassen Sundland på Storøya er mye eldre.

Smia på Storøya ble bygd i 1832 av Ole Jørgensen Rytterager. Den ble restaurert i siste halvdel av 1990-årene.

ellers ble produktene solgt til privatpersoner over store deler av Østlandet.

Det fortelles at Ole Jørgensen Rytterager en tid tenkte på å kjøpe Bygdøy i Oslo (Ladegaardsøen), da han forutså at den ville få stor verdi i fremtiden. Kjøpekontrakt skulle endog ha vært satt opp, men handelen ble ikke avsluttet, da hans kone var av den jordnære typen, og mente at han hadde nok jordegods fra før.

Da Ole Jørgensen Rytterager ble eneier av Storøya i 1825, var det mye å ta fatt på. Han «murede op Fjøs og Staldbygning, bygget ny Lade og indredet Hovedbygningen paa Storøen i 1827, da alt var forfaltent».⁵¹

I 1835 var det på Storøya og Rytteraker i alt 19 husholdninger med 107 personer, hvorav en selveier, en militær embetsmann,⁵² 14 husmenn, to daglønnere, 14 tjenestefolk og to fattige. En kvinne på gården var over 90 år. Utsæden var 1/2 t. hvete, 2 1/2 t. rug, 13 t. bygg, 22 t. blandkorn, 6 t. havre, 8 t. erter og 60 t. poteter. Av husdyr var der 8–10 hester, 40–50 storfe, 60 sauer og 6 griser.⁵³

Ole Jørgensen Rytterager døde på Storøya 2. november 1842. Hans kone overlevde ham med 31 år, og hadde livøre på Storøya, blant annet «Fodring til 4 Kjør og Beboelse af halve Bygningen, og desuden mange andre Fornødenheder. Paa sine Gamle Dage vævet hun og strikket Strømper».⁵⁴

I juni 1846 ble Valtersbråten utskilt fra Storøya, og seinere sam-

⁵¹ Rytterager (1905), s. 28.

⁵² Major Wilhelm Jürgensen (død 1842), den velkjente sjef for det Lærdalske Compagnie i krigen mot Sverige, som på sine eldre dager leide hovedbygningen på Rytteraker og bodde der med sin kone Maria f. Eckstrøm fra Båhuslen (se omtale av Rytteraker, gnr. 198/2). Eieren av Rytterager, Ole Jørgensen Rytterager, bodde på Storøya.

⁵³ Folketellinga i 1835 var en rein tellingsliste, uten navn.

⁵⁴ Rytterager (1905), s. 23.

«SEGA-SJUR»

«De var åver fjorn færsla jikk, både såmmår å vinter, den veien var den letteste, i opi vann å på isen,» skriver Peter Lyse på sitt ringeriksmål. Han forteller om båttrafikken på Tyrifjorden, fra Kong Ring ble sjøsatt som den første hjul-dampbåten i 1837, via «Kong Halvdan» og til Jørgen Rytteragers «Sigurd Syr»:

«Den trea jul-dampbåten het «Sigurd Syr», men vart kallt «Sega-Sjur», etter de-n hadde små krefter å liten fart. Den kåmm på vanne i 1854. De var Jørgen Rytteraker i Hole å Hans Andreas Hovind på Tyristranna som sette penga i den båten. Røtteråkeren var jift me Anne Hovind å fekk me henner Grefsru på Tyristranna. Båten vart så dyr atte hele Grefsrugaln jikk me, å da-n flaut før fyste gong, sa-n te-a Anne: «Dær flyter Grefsru». «Sigurd Syr» ennte sine dar ve Nakkeru, dær søkk'n.»*

* Lyse (1976), s. 81. Lyses opplysning om at båten sank ved Nakkerud, er ikke korrekt. Den sank utenfor Skjærdalen.

me år – 14. september 1846 – ble skiftet etter Ole Jørgensen Rytterager avsluttet. Storøya ble da overdratt til eldste sønn Jørgen Olsen Rytterager for 5.500 spd. og livøre til enka. Rytteraker og Valtersbråten ble overdratt til nest-eldste sønn Johannes for 3.500 spd., mens sønnen Ivar overtok skogene på Utstranda og yngste sønn Christoffer arvet Øvre Borgen og farens eierandel i Tandberg Brug på Øst-Modum.

JØRGEN OLSEN RYTTERAGER (1809–1899) eide Storøya fra 1846 til 1880. Han var gift med ANNE ENGBRETSDATTER HOVIN (1813–1899) fra Tyristrand. De hadde 10 barn:

* Ingeborg Laura f. 1839, g.m. lensmann G. J. Bergsund i Ådal. Ingen barn.

* Gustava Anette f. 1841, g.m. Ole Reich, Veholt, flyttet siden til Sverige hvor Reich døde 1896. Hun levde sine siste år i Sundsvall. 10 barn.

* Ole f. 1842, ugift, utdannet som landmåler på Ås høiere landbruksskole i 1865. I 1905 utgiver av boken «Rytterager paa Ringerige», som primært omhandler slekten. Bodde på sine eldre dager hos sin yngre søster Randine Karine på Modum, og de siste år hos sin fetter Ole Gunnar Rytterager på Borgestad i Hole, hvor han døde i 1937, nær 96 år gammel.

* Karen Sofie (1844–1900), ugift, døde hos sin moster på Halsteinrud.

* Engebret (1847–1930), en tid handelsmann i Kristiania, hvor han drev forretning i trelast og skiferstein, g.m. Anna Berntsen Berg fra Asker. Ingen barn.

* Anne Jørgine (1849–1901), g.m. Peter Gregersen (f. 1828), Mælum på Modum. Ingen barn.

* Sigurd (1852–1856), død som barn ved et ulykkestilfelle på Storøya (klemt i hjel av en åkертrommel).

* Randine Karine f. 1854, ugift, en tid husbestyrerinne hos sin søster og svoger på Modum, bodde seinere på sin eiendom under Bjølgerud ved Vikersund.

* Nicolai (1856–1919), arbeidet først i butikk og som bokholder i Kristiania, g.1 m. Gunvor Pedersen (en sønn Georg Odleif 1879–1963), utvandret deretter til Amerika, hvor han var bankbokholder i St. Paul, Minnesota, hvor han ble g.2 m. Jenny Anderson (1872–1906, tre barn: Ann Gunhild f. 1899, Ragnhild 1901–1923 og William Nicolay f. 1904), g.3 m. Ellen Marie Dorothea Angell (f. 1884, to barn: Emma Louise f. 1909 og Valborg Gunvor Karine f. 1911). Mange etterkommere i Amerika.

* Johan (1859–1910), utvandret til Amerika, hvor han var farmer i Dakota. G.m. Ingeborg Seim, Leeds, Bentzon County, Dakota, barnløse.

Jørgen Olsen Rytterager ble, som sin far, en foregangsmann i bygda. «Jørgen var noget ældre end sine Søkende, han fik en god Skolegang og blev sin Faders Bogholder,» skriver sønnen Ole i sin slektsbok.⁵⁵ Fra 1839 til 1854 eide Jørgen også Grefsrud på Tyristrand (bestående av det tidligere Søndre Haug, hans hustrus odelsgård, og Grefsrud). Grefsrud var ingen ubetydelig gård, under den

⁵⁵ Rytterager (1905), s. 27.

lå på den tid en del av Ertelia, hvor Ringerikes Nikkelverk ble drevet. Jørgen Rytterager utvant brunrød farge av gruven, som han solgte videre. Han solgte sin del av gruva på Ertelia til verkseier Christopher Munthe Wardrum, og Grefsrud solgte han til Engebret Haug. Pengene han fikk for gården brukte han til å bygge en dampbåt, som i 1854 under navnet «Sigurd Syr» ble satt i rutefart på Tyrifjorden. Svogeren Hans Andreas Hovin eide også en del i båten, men den holdt liten fart og lønnsomheten var lav. Til sist sank den utenfor Skjærdalen, og eierne led et betydelig tap.

Som sin far, forbedret Jørgen Olsen Rytterager gården atskillig. Om Jørgen Rytterager skriver sønnen Ole i sin slektsbok at «han var skjønnsom, grov Render og anlagde Vekselbrug. Før i Tiden saæde man Byg, som var Hovedsæden, Aar efter Aar paa samme Ager. Rytterager inndelte Jorden i ordentlige Skifter. Han kostede meget paa Eiendommen, men uden nogen Gang at have Indtægter deraf; men Familien vokset jo op der.»⁵⁶

Jørgen Rytterager holdt gården i hevd og ryddet en del ny jord på Storøya. Det over 50 mål store Nordjordet, ned mot fjorden mellom husmannsplassene Sundland og Sjølyst, ble ryddet i hans tid: «der stod Tømmerskog paa af Birk og Gran. Fader gjorde akkord med Jonas Løken og Søn, Paul Øgaarden, som var store og sterke Karle, om at rodhugge og dele Virket og hermed var begge Parter godt tjent. De holdt paa i lang Tid med Arbeidet. Da jeg kom fra Landbrugsskolen, saa pløiet vi det op og nu er det deilig Ager og Eng. Vi anlagde ogsaa flere Veie paa Storøen, ned til Rosenlund og Sundstedet ved Kuskepladsen».⁵⁷

Ved folketellinga i 1865 bodde Jørgen Olsen Rytterager (57) med kone Anne Engebretsdatter (53) og seks av barna på Storøya. Det var Ole (23, agronom, hjelper faren på gården), Sofie (21), Jørgine (16), Karine (12), Nikolai (9) og Johan (7). I tillegg bodde der husbondens mor, enke Gunor Iversdatter (86), samt tre tjenestepiker og to drenger,⁵⁸ og det var 10 husmannsplasser på øya. På gården (husmannsplassene ikke medregnet) var 5 hester, 20 storfe, 20 sauer og 10 griser, og de sådde 1/2 t. hvete, 1 1/2 t. rug, 16 t. bygg, 6 t. blandkorn, 2 t. havre, 4 t. erter og 30 t. poteter.

Jørgen Olsen Rytterager var kjent som en dyktig jeger. I 1860 skjøt han en ulv på Utøya. Han var atskillig benyttet i kommunens tjeneste, og var i mange år valgmann, forlikskommisær m.m. Han

Jørgen Olsen Rytterager (1809–1899) var eier av Storøya fra 1846 til 1881, men allerede i 1872 flyttet han med sin hustru Anne Engebretsdatter Hovin til Modum, hvor han var stasjonsmester på Snarum til januar 1883.

⁵⁶ Rytterager (1905), s. 28.

⁵⁷ Rytterager (1905), s. 64.

⁵⁸ Tjenestedrengene var Abraham Helgesen (58) og Nils Kristensen (18), mens de tre tjenestejentene var Anne Johannesdatter (18), Berte Marie Olsdatter (18) og Maren Johannesdatter (18).

«... DET DUNDREDE OVER HELE RINGERIGE»

«Vi havde to Malmkanoner paa Storøen, som var plantet paa Fæstningen ved Lysthaugen, som vi skjød med om St. Hans Aften og ved Bryllupper og Selskaber i Bygden, saa at det dundrede over hele Ringerige og Ekkoet gjenklang fra Aas til Aas. Dette drev min Fader paa med som Gut og jeg ogsaa i min Ungdom.*

* Rytterager (1905), s. 64.

Låve og driftsbygning på Storøya, tegnet cirka 1900 av Harald Solberg.

nøt stor aktelse i hjembygda. Hans formue gikk tapt på grunn av uheldige disposisjoner, og ingen av hans barn kom til å etterfølge ham som eier av Storøya. 21. juni 1865 ble hans bo tatt under skifterettens behandling som konkursbo. Det påfølgende år overdro boet to skogstykker til Christoffer Rytterager, «det ene til Udhugst, det andet til Eiendom», og 5. april 1867 ble det inngått kontrakt med Jørgen Rytteragers sønn Ole om forpaktning av gården i 5 år.

Jørgen Rytterager flyttet i november 1872 med sin hustru til Modum, hvor han var stasjonsmester på Snarum til januar 1883. Seinere bodde de noen år i Ådal hos sin eldste datter Ingeborg Laura, gift med lensmann Gulbrand Bergsund. De døde begge i 1899 hos datteren Anne Jørgine Gregersen på Mælum på Modum, der de levde sine siste år.

Familien klarte å holde på gården gjennom vanskelige tider. I navnet sto Jørgen som eier inntil 1. mars 1881, da agronom BIRGER IVAR HOFFELDT RYTTERAGER (1852–1906), sønn av Jørgen Rytteragers bror Ivar, overtok Storøya for 50.080 kroner. Han eide gården i fire år, til han den 2. mars 1885 solgte den til sin far Ivar Rytterager for 40.000 kroner, men han fortsatte å drive gården for faren inntil 1890, da han kjøpte Rytteraker.

IVAR OLSEN RYTTERAGER (1818–1898) var utdannet jurist og drev en tid som sakfører, før han ble kongelig fullmektig i Revisjonsdepartementet. Han var gift med LOVISE EMILIE HOFFELDT

Ivar Rytterager (1818–1898) var utdannet jurist og tilsatt som kongelig fullmektig i Revisjonsdepartementet. Han eide Storøya fra 1885 til 1890, da han solgte øya ut av slekten.

Lovise Emilie Rytterager f. Hoffeldt hadde tre barn i ekteskapet med Ivar Rytterager. Deres yngste datter Mimmi ble gift med kunstmaleren Nils Hansteen.

(søster av Jacobine Lorentze, gift med hans bror Johannes). De hadde tre barn:

* Johanne Olivia (1850–1924), pianistinne (utdannet bl.a. hos Halfdan Kierulf), g.m. lege Henning J. Thue, Oslo, tre sønner.⁵⁹

* Birger Ivar (1852–1906), g.m. Wilta Paulsen, som etter sin manns død var bosatt i Oslo, hvor hun drev med sykegymnastikk og massasje. Ingen barn. Birger Rytterager eide Storøya 1881–1885 og Rytteraker 1890–1906.

* Mimmi Emilie Sofie (f. 1854), g.m. kunstmaleren Nils Hansteen (1855–1912), én datter. Mimmi var utdannet sangerinne, og underviste i sang. Nils Hansteen malte under sine opphold i Hole flere bilder, bl. a. av Rytteraker. Etter hans død levde Mimmi som enke i Vestre Aker, bl.a. i lengre tid på Holmenkollen.

Foruten Storøya var Ivar Rytterager medeier i flere andre eiendommer i Hole. Fra sine foreldre hadde han fått Pilterud skog på Mødum i arv,⁶⁰ og sammen med broren Christoffer kjøpte han flere skogeiendommer på Krokskogen og bygde i 1855 en dam og et sagbruk ved Sandbrofossen i Lomma, der elva løper inn i Lommedalen ved gården Guriby. Fra 1861 var det konsul Johannes Fuhr i Christiania som overtok Christoffers eierpart, og sammen med Fuhr kjøpte han opp en rekke skogeiendommer som tilhørte Hole-

⁵⁹ I januar 1888 lånte Ivar Rytterager 12.000 kroner av sin svigersønn H.J. Thue, og forpliktet seg til «ikke at forringe eller hugge i Gårdens Skov videre end til Husbrug, uden Samtykke af Eieren af nærv. Obligation, sålænge den er uindfriet». (Tingbok 39, s. 182 ff.)

⁶⁰ Rytterager (1905), s. 43.

bønder langs Lommavassdraget, før han i 1870 overdro det hele til konsulen. Guriby-godset har siden 1906 tilhørt Olsen-familien i Lommedalen.⁶¹

En periode handlet Ivar Rytterager med Ringeriksheller, som han kjøpte opp «langs fjorn å frakte dom te Svangstranna i Lier me båt».⁶² Han hadde kunstneriske anlegg som komponist og musiker, og var kjent som en dyktig fiolinspiller. Han var meget interessert i sport og friluftsliv, og var særlig opptatt av vedlikeholdet av den gamle veggen i Krokkleiva, hvor han bl.a. sto bak oppsetting av «Kleivmannen» for innsamling av penger til vegens vedlikehold, og han var også delaktig i oppsetting av jernrekkverket på Kongens Utsikt.

Den 15. desember 1890 solgte Ivar Rytterager Storøya, av skyld mark 40,70, til kandidat Thorvald Løvenskiold for 54.500 kroner. Sønnen Birger, som hadde drevet Storøya for sin far, overtok samtidig Rytterager.

Cand. philos. THORVALD LØVENSKIOLD (1866–1939) var sønn av oberst Herman Severin Løvenskiold på Ullern gård i Vestre Aker, og nevø av statsminister Carl Otto Løvenskiold på Vækerø. Han ansatte en agronom ved navn Juell til å drive gården for seg. Løvenskiold eide Storøya i knappe fem år, og arbeidet med en plan for brubygging over sundet, mellom øya og Elstangen. I en avisartikkel i Ringerikes Blad skriver Jon Guldal om kandidatens plan: «Etter sigende var kostnadsoverslaget 70.000 kroner, men da Løvenskiold fikk et annet gods under sitt rådvælde, oppga han Storøen, og noen brubygging ble det ikke noe av. Eierne både før og etter ham har måttet plundre seg fram over sundene. Ofte har det gått galt, og vil en lage liste over de personer som siden 1800 har mistet livet ved drukning på tur fra og til Storøya, så kommer en opp til 12 i tallet. I de siste 60 år har 6 druknet der.»

Det «annet gods» som Løvenskiold fikk under sitt rådvælde, var Overud gård ved Kongsvinger. Hans tilkommende kone var datter av den rike trelasthandler og kjøpmann Thv. Meyer, og denne syntes så synd på sin datter som skulle bo så ensomt til, at han ga dem penger for å kjøpe en ny gård. 16. november 1895 solgte Løvenskiold Storøya til major Kristian Hagemann Brandt for 50.000 kroner.

KRISTIAN KORNELIUS HAGEMANN BRANDT (1831–1905) var født i Eidsberg, og var fra 1888 sjef for Ingeniørunderoffiserskolen,

⁶¹ Valentin Voss: «Guribysagas historie» (Bærum 1934), utlånt fra Ole Kristoffer Rytterager, kopi i Hole bygdearkiv. Se forøvrig omtale av Guriby-godset i Hole bygdebok bind IV.

⁶² Lyse (1976), s. 59-60.

og fra 1890 major og distriktsingeniør for Akershus. Han hadde vært stortingsmann fra Moss i 1865–66 og 1868–69. Han ble kalt «Smaalensbanens Fader» da han som stortingsmann i 1866 tok initiativet til den henvendelse om bevilgning til undersøkelse av denne linjen, som resulterte i anlegg av den dobbeltlinjede Smaalensbanen i 1879 (Østfold fylke het Smaalenenes Amt til 1919). Han var ridder av Vasa-ordenen, ordfører i Moss (konservativ) og en periode redaktør av Militært Tidsskrift.

Med sin hustru BIRGITTE CHRISTIANE FREDRIKKE GRÜNER (1834–1873) fra Ringsaker fikk han 11 barn, hvorav to av de yngste, Anna (f. 1868) og Hans Otto (f. 1869), flyttet til Storøya sammen med faren. I 1900 ble Brandt senior omtalt som «gardbruger, pensionist og fhv. ingeniør-major», mens sønnen var «gaardsbestyrer og gartner» og datteren «husbestyrerinde». På gården var det da ellers 10 tjenestefolk og én hjulmaker: Nikoline N. Holmen (kokke f. 1876), Oline Kristine J. Hagelsten (stuepike f. 1881), Inger J. Gjesvold («mellempige» f. 1881), Marie Frantsdatter (gårdspike f. 1846), Anne Andresdatter (sypike f. 1872), Viktor August Wahlsten (hjulmaker f. 1838 i Jönköping, Sverige), og de fire tjenesteguttene Johan Larsen (f. 1873), Thomas H. Gjesvold (f. 1886), Anton J. Tangen (f. 1881) og Anders J. Tangen (f. 1884) – de to siste husmannssønner fra Borgentangen. I tillegg bodde det en familie på husmannsplassen Sundland, hvor mannen var jordbruksarbeider og kona budeie, og disse hadde også sitt arbeid på gården.

Datteren Anna Brandt, som bestyrte huset på Storøen for sin far og bror, ble i 1907 tilsatt som avdelingsbestyrer og kjøkkenskolelærerinne ved Institut Auguste Förster i Oberzweeren ved Kassel, Tyskland, hvorfra hun tok avskjed i 1928 og bosatte seg i Oslo.

Hans Otto Brandt ble 24. september 1900 gift med Jenny Olsen (f. 1874), og hadde med henne datteren Eva (født 23. oktober 1900 i Kristiania, gift i Oslo i 1928 med Reidar Ahlstrøm).⁶³ Hans Otto Brandt var utdannet gartner i København og Ørebro, og må tilskrives det meste av æren for hageanlegget og de mange fine alleene på øya. Han var i to år formann i Hole Idrætsforening. Den 20. januar 1902 druknet han i Tyrifjorden, 33 år gammel, og året etter (1. juni 1903) solgte major Brandt Storøya til ERIK HAARSETH fra Rendalen for 70.000 kroner. Han lånte 18.000 kroner av Brandt, og måtte forplikte seg til ikke å hugge i skogen for salg så lenge obligasjonen ikke var innfridd, eller det var stilt annen betryggende sikkerhet i stedet.

⁶³ Slektsopplysningene er hentet fra boka «En slekt Brandt» av Fredrik Oscar Brandt.

Den nye eieren var sønn av skogeier Jakob Haarseth i Østerdalen, som en tid drev sagbruk på Lillestrøm sammen med Engebret Rytterager, Jørgen Olsens sønn.

I 1907 var utsæden på Storøya 2½ hl. rug⁶⁴ på 26 mål, 30 hl. havre på 80 mål, 4,8 hl. poteter på 2 mål; turnips ble dyrket på 22 mål. Der var 300 mål eng til høyslått; 10 mål lå brakk. I alt var der 500 mål dyrket jord foruten hagen, 25 mål frukthage med 200 frukttrær, og 2 mål ble benyttet til kjøkkenhage. Man holdt 7 hester, 21 kyr, 10 ungfø, 3 svin, 11 høns og 4 gjess. Til gården hørte to husmannsplasser som ble benyttet til arbeidspliktige husmenn, mens to husmannsplasser var ubebodde. Til gården hørte 2.000 mål skogmark, hvorav 910 mål var til havn (merk at dette var «gamle» mål á ca. 910 m²).

Erik Haarseth eide Storøya til han i desember 1907 solgte gården for 100.000 kroner til HAAKON FÆRDEN (1881–1911) fra Haug, sønn av Haakon Færden (1844–1905), gårdbruker på Løken i Haug og en større eiendomsbesitter på Ringerike, og Anne f. Lundesgaard (1849–1917). Det var Haakon Færden som 18. august 1909 solgte Storøyas skog på Krokskogen, det såkalte «Storøistykket», til direktør Inge Ytteborg fra Oslo for 10.500 kroner. 2. juni 1911 solgte han Storøya til et konsortium fra Solør for 92.000 kroner. Etter salget av Storøya utvandret Haakon Færden til USA, hvor han døde allerede samme år, 30 år gammel og ugift.

SIGURD SVENNEBY, JOHN BJØRNEBY og OLE KJ. GLORVIGEN fra Solør eide en tredjedel hver av Storøya, og i de fire årene de satt som eiere, ble det drevet ut mye tømmer fra gårdens skog. I 1915 ble Geitøya og Purkøya fraskilt som egen eiendom (bnr. 10), men eierne var de samme som for hovedbølet. 11. desember 1915 solgte de begge eiendommene (bruksnr. 1 og 10) til verkseier Alf Solberg for 107.500 kroner. Solberg fikk konsesjon 18. mai 1916. Storøyas skyld mark var nå redusert til 30,50.

ALF SOLBERG var sønn av Johannes Solberg på Stein, og en yngre bror av dikteren Harald Solberg. Hans søster Valborg ble gift med Wilhelm Thrap-Meyer, sønn av arkitekt Henrik Thrap-Meyer (1833–1910),⁶⁵ som i 1899 undersøkte en del av middelaldermurene på Storøya mens han var på Ringerike for å søke etter oldtidsminner (hans innberetning står å lese i Fortidsminneforeningens årsberetning fra samme år). Alf Solberg eide Hønefoss teglverk fra 1913. Han var gift med en skotsk dame, Mary Emslie Bruce, og de hadde én adoptivsønn, Alf.

⁶⁴ 1 t. korn = 1,4 hl. 1 t. poteter = 1,6 hl.

⁶⁵ Jon Guldal i Ringerikes Blad 27. januar 1955.

Allerede i juli 1919 solgte Alf Solberg Storøya til sin fetter, skoginspektør THORVALD KIÆR, for 300.000 kroner,⁶⁶ med forbehold om forkjøpsrett dersom Kiær solgte til andre enn sine egne etterkommere.⁶⁷ Thorvald Kiær konsentrerte seg mye om skogen som hørte til eiendommen.⁶⁸ Blant annet plantet han til en del av jordlappene som tidligere lå til husmannsplassene, bl.a. på Purkøya. I juli 1924 solgte han eiendommene til brødrene FREDRIK og ROBERT HESSELBERG MEYER, den første forstmester, den andre ingeniør, for 220.000 kroner. De eide en halvpart hver, men ble snart uenige om driften. Etter tre år solgte de 13. august 1927 eiendommene⁶⁹ for 120.000 kroner til ANDERS LOE (1886–1978), sønn av gårdbruker Hans Andreas Loe og hustru Berthe f. Blakstvedt på Lo i Haug.

Anders Loe levde ugift, og lyktes ikke på Storøen. Det endte med auksjon i april 1932, og høyeste bud (80.000 kroner) kom fra hans yngre bror GUDBRAND LOE. Han var direktør i Felleskjøpet, gift med Helene f. Gløersen og hadde to sønner, Øyvind og Christian. Broren Anders bestyrte gården for ham. Men allerede 20. juli 1935 solgte Gudbrand Loe Storøya til Kjeld Nørsgaard fra Oslo for 152.000 kroner, hvorav 30.000 kroner for løsøre.⁷⁰ Gudbrand Loe kjøpte da Sem gård i Asker, mens Anders Loe flyttet tilbake til Haug.

Familien Nørsgaard kom til å slå rot på Storøya, og har nå sittet der like lenge som Ole Jørgensen Rytterager og hans slekt. Da sistnevntes etterkommere solgte øya i 1890, hadde familien sittet der i 67 år. De 10 eierne som hadde øya i årene 1890–1935, satt med den i gjennomsnitt 4–5 år hver.

Å drive bondegård på en øy i Tyrifjorden, uten fastlandsforbindelse, var ikke lett. I lange perioder høst og vår, i milde vintre sågar hele vinteren igjennom, førte usikre isforhold til at øyboerne var nærmest avskåret fra omverdenen. Med de praktiske vanskeligheter dette blant mye annet fikk for melkeleveranser til meieriet og barnas skoleveg, forstår vi bedre hvorfor Storøya gjentatte ganger skiftet eiere den første mannsalderen etter 1900. Flere av eierne hadde syslet med bruplaner, men det var først i 1981 at drømmen ble realitet.

⁶⁶ Salget gjaldt bnr. 1 Storøya og bnr. 10 Geitøya og Purkøya (pantebok 53, s. 812).

⁶⁷ Forkjøpsretten ble avlyst 16. mai 1924 (pantebok 56, s. 474).

⁶⁸ «Forstmenn er som bekjent slette gårdbrukere» (Bladet «Skogeieren» nr. 2, 1930).

⁶⁹ Forstmester Fredrik Hesselberg Meyer ble seinere herredsskogmester i Hole og bosatte seg på Sollihøgda. I 1930 kjøpte han skogeiendommen Valtersbråten, se nedenfor (gnr. 198/11), som i dag eies og drives av hans sønn med samme navn.

⁷⁰ Eiendommen var på 1890 dekar, hvorav 1010 dekar skog, 606 dekar innmark og 174 dekar plasser (Ringerikes Blad 28. juni 1935).

URÅD Å DRIVE BONDEGÅRD

Anders Loe eide Storøya i fem år, og drev siden gården for broren Gudbrand i ytterligere tre. Han var oppgitt over problemene man ble stilt ovenfor ved å drive en større gård på en øy. – Vi gikk over sundet med sparkstøtting på fin is på formiddagen. Men da vi hadde utført ærendet vårt og skulle hjem utpå dagen, hadde isen gått opp og sundet var åpent. Uråd å drive bondegård på en slik plass, hadde Anders Loe fortalt til sin familie på sine eldre dager i Haug.*

* Opplyst av nevøen Arild Loe (mars 1999).

Fra Storøya i månedsskiftet april-mai 1940. Byfolk evakuerte hit som til andre gårder på landet. På krakkene i forgrunnen sitter et par av de evakuerte sammen med øyas eier Kjeld Nørgaard sr. (til høyre).

Med KJELD NØRGAARD SR. (1899–1975) kom en eier som ønsket å verne om og ta vare på de historiske minnesmerker på Storøya, i tillegg til å kunne leve av gårdsdriften. Med krum hals tok han fatt på oppgaven. Bygningene var totalt nedslitt og dårlig vedlikeholdt, det såkalte «Gamlehuset» hadde eksempelvis et stort hull i taket. Nørgaard tok for seg hus etter hus og satte dem i skikkelig stand. På samme vis ble maskiner og anlegg for øvrig satt i stand. Skogens tradisjoner som en mønsterskog ble søkt ivaretatt.

Melkeproduksjon var kjernen i gårdsdriften i 1930- og 40-årene. Melka ble separert på gården, og fløten kjørt med gårdens egen bil til Oslo og solgt sammen med andre gårdsprodukter som frukt og bær, grønnsaker, egg og kyllingslakt. Den nye meieriloven i 1938 bestemte at alle meieriprodukter skulle omsettes gjennom godkjente meierier, og dermed ble det stopp for Oslo-handelen. Melka ble da ferget over til Rytteraker, og fraktet videre med melkerute til meieriet i Hønefoss.

I 1948 hadde Storøya 320 da jord under plogen, 90 da beitemark og 1400 da skog. Der var 8 hester, 32 kyr og 12 griser på gården, og skylda var 30 mark 50 øre. Høsten 1949 ble besetningen solgt på auksjon, og fra 1950 konsentrerte eierne seg om produksjon av korn, og etter hvert også grasfrø, Ringerikspoteter og grønnsaker.

Kjeld Nørgaard sr. var gift med KARI ROSENQVIST (1900–1954). De fikk tre barn:

- * Kari f. 1924, g.m. Jørgen Rolsted fra Fyn, bosatt i Danmark, seks barn.
- * Oscar f. 1927, jurist, g.m. Ingrun Vågmo fra Moss (bosatt der), to barn.
- * Kjeld jr. (f. 1929), seinere eier av Storøya, se neste side.

I 1957 giftet Kjeld Nørgaard sr. seg på nytt, med Marie Dixon O'Neill fra Miami, USA., og de bodde siden delvis i Norge og delvis i USA.

KJELD NØRGAARD JR. overtok driften av Storøya i 1953, og ble eier fra 1. januar 1963. Han er gift med RANDI GERD SKØIEN (f. 1932) fra Hønefoss, datter av Erling Martin Skøien og Agnes Sørhoel. De har tre barn:

* Henriette (f. 1957), g.1 m. Leif Thu fra Sandnes (seinere skilt), to barn: Linn Benedicte f. 1980, og Anette f. 1982. G.2 m. Sture Fransson fra Bærum, to barn: Thomas f. 1995 og Gabrielle f. 1998. Bosatt i Lier.

* Eirik (f. 1958), seinere eier av Storøya, se nedenfor.

* Sindre (f. 1961), g.m. Noemi Esther Vasques Rosas (f. 1961) fra Canyon i Equador (se omtale av Nordli gnr. 190/11).

I 1955 ble strøm ført fram til gården. I løpet av noen år ble hele innmarka drenert, ved graving av 45.000 m grøfter. Kjeld Nørgaard jr. har også vært opptatt av å utnytte de muligheter som Storøyas beliggenhet og natur gir for alternativer til den tradisjonelle gårdsdrift. Hans kunnskaper om Storøyas og hele Ringerikes historie har – sammen med øyas mange kulturminner – skapt grobunn for gårdsturisme med kulturhistoriske kåserier. I 1989 startet Randi Nørgaard opp sitt kunstgalleri «Galleri Dronning Tyra», som med flere sommerutstillinger drar et stort antall interesserte til Storøya hvert år.

Allerede før Kjeld Nørgaard jr. overtok gården etter sin far, ble

FRA FERGE TIL BRU

En kabelferge drevet med håndkraft hadde gjort tjeneste gjennom en årrekke da Kjeld Nørgaard jr. i 1958 kjøpte fergeren «Helgøya» fra Mjøsa og flyttet den 36 tonns trebåten til Tyrifjorden. Men drømmen om bru var like levende. Helt siden øyas eier Ivar Rytterager i 1871 fikk tinglyst avtale med Gulbrand Nilsen på Elstangen om rett til vei og brygge på fastlandet, med rett til å anlegge bru og til denne ta stein i åsen på Elstangens grunn, var fastlandsforbindelse det store målet. Det var derfor en merkedag i Storøyas historie da brua over til Elstangen sto ferdig i januar 1981, og den gamle fergeren kunne kjøres på land.* Brua kostet 4,2 mill. kroner, hvorav eieren dekket det halve, offentlige tilskudd (fra Landbruksdepartementet og Landbrukets Utbyggingsfond) 42 prosent og de 79 hytteeierne 8 prosent. Fem års planlegging og tre års byggetid med en betydelig egeninnsats fra øyas eier, lå bak før den 430 meter lange forbindelsen var klar. Fyllinger på begge sider og en flytende bru av hel betong**i 150 meters lengde med tunnel for gjennomseiling av mindre fartøyer, gjør brua til et pionerverk. Planene møtte motstand blant bygdas egne folkevalgte, som fryktet at allmennhetens rett til fri ferdsel ville bli sterkt redusert. Brua ble derfor bygd uten tilskott fra kommune eller fylke.

* Noen gårdbrukere på Helgøya kjøpte båten tilbake for en symbolsk sum. Norsk Kulturråd har uttalt at den er bevaringsverdig.

** På grunn av vanskelige bunnforhold i sundet, måtte det bli flytebru. Betongbrua veier cirka 1.350 tonn og er godkjent for vogntog opp til 70 tonn. I fyllingene på hver side ligger 46.000 m³ steinmasser.

«EN SKIØN MURED GAARD»

I 1993 kunne arkeologene igjen ta fatt på Storøya, etter at en anonym giver hadde bevilget penger til nye utgravinger. Det ble da avdekket rester av noe som etter all sannsynlighet har vært et sammenhengende muranlegg rundt den gamle bispegården, til vern mot inntrengere. Øst for gamlebygningen ble det gjort funn av fragmenter av profilteglstein, som forteller at det et sted i dette gårdskomplekset – innenfor murene – har stått et større bygg, med minst ett stort (to- eller flerdelte) vindu. Profilteglsteinen viser at bygget sannsynligvis ble reist sist på 1200-tallet. Denne bygningen må ha stått så seint som i 1590-årene, da biskop Jens Nilssøn forteller om «øen der, som bispen i Hammer haffde i gamel dage sinn woning. En skiøn mured gaard staar end nu til siune». I 1734, da fogd Wiel forfattet sin Ringeriksbeskrivelse, var bygningene borte.

de første hyttetomtene bygget bort sørøst på øya, rundt de tidligere husmannsplassene Blomsplassen (Kristinehamn) og Alvsplassen. I dag er det i alt 79 fritidshytter på bygslede tomter på øya. På et lite sagbruk har Nørgaard skåret materialer til mange av hyttene, i tillegg til skur av løvtrelast, som for det meste er levert på kontrakt til Christiania Spigerverk og Jordans Børstefabrik.

I desember 1992 overlot Kjeld Nørgaard Storøya til sin eldste sønn Eirik, men har selv fortsatt å drive gårdsturisme med historiske kåserier, mens fru Randi konsentrerer seg om galleriet. Allerede i 1990 startet reguleringsarbeidet med sikte på anlegg av en golfbane på øya. Det første spadestikk ble tatt våren 1993, og i 1994 kunne Eirik Nørgaard og Tyrifjorden Golfklubb ønske velkommen til en av Norges flotteste golfbaner. Etter en utvidelse i 1996–97 disponerer banen i underkant av 385 da tidligere åker og eng, og 215 da skog, i alt 600 da. Det gjenstår i dag 125 da jordbruksareal, hvorav det meste er dyrket.

I 1991 var det på gården skurtresker, 4 traktorer, og 2 kaldluft korntørker.

EIRIK NØRGAARD (f. 1958) er gift med KRISTIN EGELUND (f. 1960). De har to barn: Elise (f. 1987) og Maria (f. 1992).

Bygninger på gården

De to våningshusene på Storøen gård er bygd på de gamle middelalderkjellerne. Det eldste huset er «Gamlehuset» fra cirka 1665, som dagens eierfamilie har gjort mye for å restaurere tilbake til den opprinnelige stil. Det er flere stilarter i huset. Hovedbygningen fra 1789 ble opprinnelig bygd over middelalderkjelleren på 12 x 12 meter, men ble utvidet i 1838 av Ole Jørgensen Rytterager og måler nå 12 x 20 meter.

Det er to stabbur fra 1700-tallet på gården. Det ene ble flyttet til sin nåværende plass i 1828, og sto før på haugen «Fuglesangen» øst for tunet. En lang bygning som er vognskjul/bryggerhus, hvorav eldste del er fra 1700-årene, setter sitt preg på gårdstunet.

De to våningshusene og stabburene er fredet. Låven ble bygd rundt 1910. Litt sør for gårdstunet ligger ei smie fra 1838, som nylig er blitt restaurert. På de to tidligere husmannsplassene Sundland og Kuskeplassen står fortsatt husmannsstuene. På sistnevnte plass har Kristin Nørgaard de siste år drevet kafévirksomhet i forbindelse med golfanlegget, men i 1999 ble det reist et nytt bygg rett sør for Kuskeplassen, som skal dekke golfspillernes behov.

Husmannsplasser

Det er fire gårder i Hole hvor jordvei og natur la forholdene til rette for mange husmannsplasser på 17- og 1800-tallet: Helgeland, Mo (i Steinsfjordingen), Stein og Storøya. På sistnevnte har det på det meste vært inntil 16–17 plasser.

I 1691 vitnet to husmenn på øya, *Anders Reiersen* og *Isak Gregersen*, i en rettssak mellom Storøyas eier, major Søren Rasmussen, og Johannes Cronberg.

I 1762 var det åtte husmenn på Storøya med Rytteraker (i skattemanntallet er det ført opp ni, men en av dem er leilendingen på øya, Amund Mathisen). Av et skifte i 1769 går det fram at minst én av husmennene hørte hjemme på Rytteraker (husmann *Hans Lorentsen*, se Rytteraker 198/2).

Vi vet ikke på hvilke plasser de øvrige sju husmenn satt i 1762 (bare personer over 12 år er med i manntallet):

* Mads Gulbrandsen med kone Mari Sivertsdatter, sønn Even og datter Kirsti.

* Hans Sørensen med kone Elsebeth Olsdatter, begge gamle, svake og

uformuende, plassen drives av deres sønn Søren Hansen og dennes kone Kirsti Larsdatter.

* Lars Iversen med kone Inger Hansdatter, sønn Nils og døtre Ingeborg og Marte.

* Hans Alfsen med kone Berte Abrahamsdatter, og innerst Anne Andersdatter.

* Kristen Gulbrandsen med kone Berte Toresdatter og datter Margrete.

* Tore Bjørnsen med kone Anne Gulbrandsdatter (begge gamle og uformuende).

* Henrik Olsen og kone Guri Pedersdatter.

Fra en åstedssak i 1797 går det fram at det da var sju plasser på Storøya, hvorav to på den andre siden av fjorden, og til Rytteraker hørte to plasser. Husmennene hadde selv oppført sine bygninger, unntatt husmannen på Purkøya.

Ved folketellinga i 1801 var 11 husmenn registrert under Storøya med Rytteraker. Dessverre er ikke navn på plassene påført i listene, men de to første husmennene som er nevnt, *Hans Lorensen* (70) og hans sønn *Kristoffer Hansen* (45), hørte hjemme på de to Rytteraker-plassene (se under 198/2). De var sønn og sønnesønn av Gunhild Christiansdatter Warberg og Lorents Wiffe, som eide deler av Storøya og Rytteraker i 1740-årene. De øvrige var:

* Kristian Kaas (63), (husmann m/jord, snekker) og Marte Paulsdatter (54) og barna Fredrik Kristiansen (26, ugift, vervet soldat), og Andreas Kristiansen (15), samt datterdatteren («uægte») Marte Kristiansdatter (2).

* Nils Klausen (44), husmann m/jord, hans kone Mari Elevsdatter (30) og deres datter Marte Nilsdatter (1). Med egen husholdning men trolig boende på samme plass, finner vi den unge enka Anne Klausdatter (30), «Inderste, lever af Haandarbeide». Etter navnet å dømme kan hun være husmann Nils Klausens søster. Hun har hos seg sine barn Kornelius (5) og Truls (1) Hansen samt den «logerende Land Artillerist» Ole Elensen (25).

* Johannes Olsen (54), husmann m/jord og «Pensionist af Krigskassen», med kone Elisabeth Sørens datter (38) og deres barn Kirstie (18), Jonas (8), Olea (4) og Anne Maria (1). Familien satt seinere på Sundøya (se gnr. 196).

* Ole Sørensen (30) på Alvsplassen (Kristinehamn), se nedenfor.

* Lars Johansen (33), husmann m/jord, smed, hans kone Mari Simensdatter (35) og deres barn Mallene (7) og Anne (4) Larsdøtre (det er Lars' første og Maris annet ekteskap), samt Elen Hansdatter (12), «Mandens Stifdatter». Et skifte etter «Lars Jonassen Liberg (den bortrømte)», avsluttet 13. november 1811, viser at boet var fallitt. Husmannen hadde rømt fra alt i et av de verste nødsårene.

* Alv Hansen (29), husmann m/jord, landartillerist, hans kone Maria Mathiasdatter (37), deres barn Hans (4) og Johanne (1), samt Eli Johannesdatter (9), «Mandens Søster-Datter». I egen husstand men boende på samme plass, finner vi Hans Alfsen (71) og hans kone Berte Abrahamsdatter (71), som begge er innerster og lever av håndarbeid. De er trolig husmann Alv Hansens foreldre. I 1804 er det forøvrig skifte etter Maria Mathiasdatter, som etterlater seg enkemann Alv Hansen og barna Hans Alvsen (8) og

Johanne Alvsdatter (3). Boet er fallit, med bruttoverdi på rundt 84 riksdaler og utgifter på over 190 riksdaler.

* Even Madsen (55), husmann m/jord, hans kone Anne Svensdatter (63) og deres to ugifte døtre Mari (29) og Kari (23) samt «Konens Broder-Søn» Poul Jacobsen (8). Even er død før 1824, for i årene 1824–27 er det enka Anne Svensdatter som svarer avgiftene for plassen.

* Isak Svensen (53), husmann med jord, hans kone Marte Knutsdatter (54), samt deres tre barn Inger (14), Sven (11) og Olea (8).

* Hans Tollefsen (48), «bruger Plads», hans kone Kirsti Tomesdatter og deres barn Christian Hansen (21, ugift, landsoldat), Siri (18), Tomes (14), Sara (11) og Kristian (9). Med egen husholdning, men trolig på samme plass, finner vi Kari Olsdatter (78), «Enke af 2det Ægteskab, Inderste, lever af Haandarbeide».

* Ole Henriksen (81), jordløs husmann, har legd, med kone Berte Pedersdatter (62). Det er hans andre og hennes første ekteskap.

* Abraham Kristensen (79), jordløs husmann, har legd, med kone Marte Toresdatter (78).

De to plassene på den andre siden av sundet var sannsynligvis Valtersbråten og plassen Bråten, som lå et par hundre meter lenger sør ved fjorden. Men vi vet ikke på hvilke plasser alle husmannsfamiliene bodde. De to husmennene uten jord levde på legd og hadde neppe egne plasser. Da var det på selve Storøya bebodd sju husmannsplasser i 1801, i tillegg til de to på Rytteraker og to på østsida av fjorden.

I et matrikkelarbeid i 1819 går det fram at det var seks husmenn på Storøya og seks på Rytteraker. Manntallet over «contribuerede» (som gir bidrag) til Hole kirke i årene 1824–1830 gir oss både antall og navn på husmennene. I 1825, året da Ole Jørgensen Rytterager samlet Storøya og Rytteraker på én hånd, hadde han totalt 17 husmenn, og av disse hørte 10 hjemme på Rytteraker og sju på Storøya. Det var i denne perioden Ole Jørgensen Rytteragers fabrikkasjon av sleder og vogner skjøt fart for alvor, og hovedbasen for denne virksomheten var Rytteraker og husmennene der.

De sju husmennene på Storøya som betalte 8 skilling hver i årlig kirkeskatt i slutten av 1820-årene, var *Peder Trulsen, Jens Jensen Blom, Helge Abrahamsen, Ole Johannessen, John Isaksen, Kristian Fredriksen (flyttet 1825), og Even Madsens enke Anne Svensdatter.*

Først utpå 1800-tallet har vi kilder som stedfester folk til de enkelte plasser. I folketellinga 1865 er husmennene ført opp med navn på plassene de bodde på, og da er det 10 husmenn med jord på Storøya (og sju på Rytteraker). Storøya-plassene kan alle stedfestes i dag, selv om det bare er tufter som står igjen på de fleste. Rester av grunnmurer viser at det kan ha vært enda flere, kanskje opp til 15–16 plasser på det meste.⁷¹

Ole Rytterager skriver i sin slektsbok at det i 1850-årene var

⁷¹ Under befaring med grunneier på Storøya 26. mai 1998, fant vi tufter av 15 husmannsplasser.

Ole Rytterager (f. 1842) var sønn av Anne Engebretsdatter Hovin og Jørgen Olsen Rytterager, og utdannet seg som landmåler. Han skrev boken «Rytterager paa Ringarige» som ble utgitt i 1905. Han var ugift, og levde de siste årene av sitt liv hos sin fetter Ole Gunmar Rytterager på Borgestad. Han døde i 1937, nær 96 år gammel.

«flere Husmænd paa Storøen, som havde noksaa store Pladse, de holdt baade to og fire Kjør hver»,⁷² og «de havde i Løn 6 Skilling Dagen om vinteren og 15 Skilling Dagen om Sommeren og Kosten. De holdt det saa rent og koseligt i disse Husmandsstuene, saa det var en Lyst at se».⁷³

Sundland

Sundland var en stor plass med god jord, beliggende nede ved fjorden nord-vest på øya. Husmannen her hadde fergeplikt over sundet til Rytterakerlandet, og i dag ser vi rester her etter en større steinbrygge. Synlige er også brystolper etter en enkel bru som gikk over til Hareøya, som gjorde overfarten kortere.⁷⁴ Fra gårdsanlegget inne på øya går en fin bjørkeallé ned til Sundland, og ved stranden er et lite lysthus, anlagt rundt år 1900 av Hans Otto Brandt, som var utdannet gartner og sønn av eieren, Chr. Hagemann Brandt.

I november 1821 utstedte Storøyas eier, Jens Christophersen Blom, festeseddel på plassen Sundland til sin sønn *Jens Jensen Blom d. e.* (f. 1796). Han flyttet seinere til en av Alvsplassene. (Blomsplassen).

I 1865 bodde husmann og fisker *Ole Syversen* (75) på Sundland. Han var fra plassen Skrio under Gullingsrud i Nes, enkemann, og bodde på plassen med sin datter Karen Olsdatter (37, enke) og hennes datter Inger Marie Andreasdatter (7). I tillegg bodde i huset Syver Olsen (40), som var matros om sommeren og ugift (trolig sønn av husmannen). De hadde 1 ku og 3 sauer, og sådde 1/4 t. bygg, 1/2 t. blandkorn og 2 t. poteter. Karen Olsdatter var enke etter Andreas Olsen (yngste sønn av husmann og skredder Ola Rytteraker-tangen), som døde i ung alder av tæring. I tillegg til datteren Inger Marie, hadde de én sønn Ole.

Den 28. februar 1891 tegnet Storøyas eier Thv. Løvenskiold kontrakt på plassen Sundland med husmann *Gustav Iversen*.

Ved folketellinga 1900 var det bare én husmannsplass på Storøya som var bebodd, og det var Sundland. Der bodde jordbruksarbeider *Karl August Andersen* (1858–ca. 1930) med hustru *Oline* (f. 1860 på Helgøya i Hedmark) og deres to barn, som begge var født i Amerika. Karl August Andersen var fra plassen Koperud i Sundvollen. De to barna var:

⁷² Rytterager (1905), s. 28.

⁷³ Rytterager (1905), s. 64.

⁷⁴ Kjeld Nørgaard sr. slapp kaniner på Hareøya en sommer i 1930-årene. De formerte seg voldsomt, gravde underjordiske ganger og spiste øya snau. Da de ble fanget inn med hov om høsten, døde mange kaniner av sjokk.

KALKVERK

Ved Sundland er det rester etter et stort byggverk av stein. Her lå kalkverket på Storøya. Da Jacob Walter solgte Rytteraker til Ole Jørgensen Hungerholdt i 1805, forbeholdt han seg rett til å bryte så mye kalkstein på Rytterakers grunn som han trengte til å drifte kalkverket på Sundland, «samt saa megen Sand og Singel samme forbruger».* Sundland kan ellers ha vært en egnet plass for et transittlager, hvor Hamar-bispen i middelalderen lagret varer han fikk som inntekt i den vestre delen av sitt vidstrakte bispedømme, før de ble ført videre til utskipping i Drammen eller Oslo. Denne lagringen kan også ha funnet sted i kjelleranleggene oppe på øya, men som sted for et transittlager, har nok Sundland egnet seg mye bedre. Ved Sundland er det leiregrunn, og skogbunnen bærer preg av at leire er blitt gravd ut i fjerne tider. Kanskje har det også ligget et mindre teglverk her.

* Pantebok 17a (1804–1807), referat fra månedstinget for Norderhov, Haug og Hole sogn på Hønen i Norderhov 20. januar 1806.

* Dagny Eugenie (f. 1890 i Amerika), g.m. Anton Nilsen Tomta (f. 1882), tambur på Helgelandsmoen, én datter Margit (1910–1981, g.m. David Jørgensen, fem barn). Dagny og Anton Tomta eide rundt 1930 eiendommen Nordstua gnr. 189/23 på Brenna. Anton var fra plassen Tomta under Stadum på Røyse, sønn av Anne Mathea Paulsdatter Tomta og Nils Kristensen (født utenfor ekteskap).

* Alfred Markus (f. 1893 i Amerika), reiste tilbake til Amerika som voksen og bosatte seg der.

I 1920-årene finner vi Karl August Andersen på plassen Bоргentangen med sin andre hustru Laura Jørgine Aleksandersdatter (1888–1925). De fikk seks barn (se omtale av Borgen).

I dag er det Sindre Nørgaard, bror til eieren Eirik Nørgaard, som har tinglyst bruksrett på Sundland for hele sin levetid. Husmannsstua er den opprinnelige, med stue, kjøkken og kammers, men loftet er istandsatt til soveplass.

Sjølyst

Nord på øya, på en tange som stikker ut i Storøysundet, lå husmannsplassen Sjølyst. Tuftene ble fjernet av Kjeld Nørgaard ved nydyrking i 1960-årene. Et annet navn på denne plassen er Skredderplassen (Skreddertangen ligger utenfor) og Smedplassen.

I 1807 er det skifte på «Søelyst» etter avdøde husmann Gulbrand Olsen, en bror av Jørgen Olsen Bye og dermed onkel til Ole Jørgensen Rytterager som to år tidligere hadde kjøpt Rytteraker. Boets bruttoværdi var over 141 riksdaler, og nettoværdien 30 riksdaler. Det opplyses at Gulbrand Olsen tidligere har vært gift med Marthe Marie Nilsdatter (død), og med henne har barna Nils, Anne (gift med Johannes Hansen på Hengsle under Helgeland), Røyen (gift under Måserud i Lier), Olea (22) og Marte (18). Med

SUNDLAND PENSJONAT, MED «LÅNT» NAVN

Den unge enka Karen Olsdatter finner vi på en eiendom i Sundvollen ved folketellinga i 1900. Da er hun «Svigermoder og Gaardbrugserske», og hennes datter Inger Marie (f. 1859) er gift med Karl Johannessen (f. 1853), hvis yrke er «Arbeider sysselsat med tømmerfløting og jordbrugsarbeide». De har tre barn, Andreas (f. 1884), Karen (f. 1888) og Inga (f. 1896). Disse tre søsknene forblir ugifte og starter senere Sundland pensjonat på denne eiendommen. Navnet har deres mor trolig brakt med seg fra husmannsplassen på Storøya.

sin andre kone Anne Engebretsdatter har han sønnen Ole (3), som vi møter igjen som husmann på Storøya i listene for kirkeskatt fra 1828–29.

Vi vet ikke hvilken plass *Ole Gulbrandsen* satt på den gang, men ved folketellinga i 1865 er han 62 år gammel og husmann på Sjølyst, hvor han bor med kone *Marte Olsdatter* (71), deres datter Gunnor Olsdatter (29) og svigersønn Kristoffer Kristiansen (31, dagarbeider) samt disses tre barn Kristian (8), Berte Marie (4) og Ole (1). På plassen er det ytterligere to husholdninger. I den ene finner vi stedatter og dagarbeider Anne Nilsdatter (45, ugift) og hennes datter Nikoline Andersdatter (10). Egen husholdning har også Gustav Andersen (34), innerst og dagarbeider, født i Sverige, med kone Kari Kristofersdatter (38) og deres datter Sofie (1). På plassen er det 2 kuer og 2 sauer, og de sår $\frac{3}{16}$ t. rug, $\frac{1}{2}$ t. bygg, 1 t. blandkorn, $\frac{1}{8}$ t. havre, $\frac{1}{4}$ t. erter og 2 t. poteter.

Husmann Ole Gulbrandsen var altså fetter av Storøens tidligere eier, Ole Jørgensen Rytterager, og han skrev dagbok om vær og vind på øya gjennom 20 år. I dagboka er nøyaktig innført når isen gikk opp, når gauken gol, og boka åpnes med en hundreårskalender. På siste blad forteller han om seg selv: «Jeg Ole Gulbrandsen Storøen er født den 15. desember 1803 og er gift med Marta Olsdatter Vakereie. Min far het Gulbrand Olsen Bye og min bestefar Ole Hansen Bye. Min mor het Anne Engebretsdatter Eikra og var fra Hemsedal Annex i Hallingdal.»⁷⁵

I januar 1891 tegnet Storøyas eier Thv. Løvenskiold kontrakt på «Skræddertangen» med husmann *Gulbrand Olsen*, trolig eldste sønn av den forrige husmann på plassen. Men han flyttet raskt videre, for allerede i oktober 1892 tegnet Løvenskiold ny kontrakt på «Skræddertangen eller Sølyst» med husmann *Anders Andersen Sandli*.

Nøysomhet

Nøysomhet lå øverst på Rosenlund-jordet, langs dagens gårdsvei rett nord for dalsøkket mellom Kvislahaugen og Hansehaugen. Tuftene er borte, i dag er det jevn og fin golfbane der plassen lå. Ifølge navneforskerne kan navnet være brukt om en plass med beskjedne status. På Storøya sier tradisjonen at den gode jorda nærmest gjorde gjødsel overflødig, at man kunne være «nøysom med gjødsel».⁷⁶

⁷⁵ Kopi av dagboka ligger i Hole bygdemarkiv. Opplysninger ellers hentet fra avisartikkel av Jon Guldal i Ringerikes Blad 30. desember 1954.

⁷⁶ Kjeld Nørgaard jr. 26. mai 1998.

Av gamle dokumenter ser vi at de som bodde i Nøysomhet i perioder hadde mer status som leilendinger enn som husmenn, og dette kan ha vært tilfelle på flere av plassene på øya. Et festebrev fra 1805 mellom Storøyas eier på den ene siden, og *Abraham Helgesen (Thon)* og dennes sønn *Helge Abrahamsen* på den andre, viser at Abraham allerede i 1797 ble meddelt bygselseddel på plassen Nøysomhet. I 1805 blir avtalen endret, slik at Abraham og Helge fra 1806 hver skal feste det halve av plassene Nøysomhet og Purkøya. Og avtalen skal gjelde ikke bare for dem selv og deres hustruer i deres levetid, men også for deres barn. I årlig avgift av forleiningen skal betales 40 riksdaler, og festerne er fri for all slags arbeid på hovedgården, men begge forplikter seg til hvert år å stille en mann med redskap i tre dager til vedlikehold av Storøyas veistykke på Krokskogen. Abraham og Helge eier halvparten hver av bygningene på Nøysomhet (på Purkøya er det ingen bygninger, men om det kommer noen, blir eierforholdet som på Nøysomhet).

I avtalen er det detaljerte bestemmelser om ansvar for gjerdehold mot plassene Smittero og Kristinehamn (se nedenfor). Før avtalen blir underskrevet av partene, blir man enige om å holde Purkøya utenfor, noe som medfører at den årlige avgiften blir redusert til 28 riksdaler.

I 1817 blir avtalen revidert på ny, «da denne Plads Nøisomhed ligger ubeleiligt baade for Storøens Eier selv, som for dens Beboere, i det den er indesluttet og omgivet af hvad Storøens Eier selv bruger i Storøen og Rosenlund, saa var vi kommet Overens om, at ombytte Pladsen Nøisomhed med Pladsen Christinehamn, som Ole Sørensens Enke afvigte Aar fraflytter, saaledes at Abraham Helgesen og Helge Abrahamsen faar denne Plads til Brug og Beboelse, paa de samme lovlige Vilkaar som forstaaende Fæsteseddel udviser at de have havt Nøisomhed, og svarer de samme Afgifter deraf».

Da Kristinehamn er mindre enn Nøysomhet, får førstnevnte plass tillagt ny jord langs Rosenlund-jordet, og «endvidere overdrages Helge Abrahamsen til fuldkommen Eiendom den Stue han hidtil har beboet i Rosenlund og et derstaaende Stabur, mod at jeg Justitsraad Bull nyder 4 Tylfter Bygningstømmer som ligger i Nøisomhed. Abraham Helgesen overdrages til fuld Eiendom det i Nøisomhed staaende Smidehus, et derstaaende Fæhus og et Kammer med Dagligstue bestaaende af 3 Vægger med det deri værende Vindue».⁷⁷

⁷⁷ Avtalen ble tinglyst 17. juli 1817, og ble bevitnet av Ole Jørgensen Rytterager og Nils Gjesvold (en avskrift av avtalen finnes i det håndskrevne manus til Ole Rytteragers slektsbok).

Nøysomhet ble trolig jevnet med jorda rundt 1817, da Abraham Helgesen og sønnen Helge Abrahamsen flyttet.

Blomsplassen (Kristinehamn)

Plassen var opprinnelig en av Alvsplassene, på 1800-tallet også kalt Kristinehamn.

I 1801 bodde *Ole Sørensen* (30), husmann m/jord og landsoldat, på plassen med kone *Maria Hansdatter* (29), deres sønn Hans Olsen (4) og mannens mor Kirstie Larsdatter (70), enke og innerst (levde av håndarbeid). Med egen husholdning bodde der også *Søren Sørensen* (23), jordløs husmann og vervet soldat, med kone *Ingeborg Olsdatter* (25). Han var antagelig en yngre bror av Ole Sørensen.

Av festebrevet nevnt ovenfor under Nøysomhet, ser vi at Ole Sørensens enke bodde på Kristinehamn i 1817. Samme år er det skifte etter Ole Sørensen, og det oppgis at han har to sønner, Hans og Søren. Boets bruttoverdi er 75 spesidaler 2 skilling, og netto 53 spesidaler 39 skilling. Enka Maria Hansdatter flytter samme år og overlater plassen til *Abraham Helgesen*. Hun gifter seg igjen med Hans Larsen på en plass under Rytteraker, som ble enkemann omtrent på samme tid.

Plassen fikk trolig navnet Blomsplassen etter at Storøyas eier Jens Christophersen Blom flyttet dit da han måtte gå fra gården i 1823. Seinere ble den overtatt av *Jens Jensen Blom d.e.* (f. 1796), uekte sønn av Jens Christophersen Blom og Rannei Bjørnsdatter Øiene. Han giftet seg i 1823 med *Lisbeth Abrahamsdatter* (f. 1799), datter av Abraham Helgesen og Berthe Svensdatter. Vi kjenner ni av deres barn: Anne (f. 1823), Abraham (f. 1824), Jens (f. 1826), Helene (f. 1831), Hans (f. 1833), Dorteia (f. 1835), Berthe Marie (f. 1837), Kristoffer (f. 1839), og Kristen (f. 1843).

«Datteren Lisabeth gift med Jens Blom hadde den andre Plats,» skriver Ole Rytterager i et notat til festekontrakten vedrørende plassen Nøysomhet. «Sønnen Hans Blom hadde i nogle år platsen, kjøpte seg en eiendom ved Sundvolden, ligeså gjorde Jens Helgesen død 1900, nogle og 80 år gammel.»⁷⁸

I 1865 er det sønnen som har etterfulgt faren på plassen: husmann og dagarbeider *Hans Jensen Blom* (32) og kone *Dorteia Andersdatter* (31) og deres to døtre Line (2) og Sofie (1). I tillegg finner vi Lisbeth Abrahamsdatter (70, enke) som er «logerende, Mandens Moder,» og tjenestejenta Berte Marie Jensdatter (28, ugift). De har 2 kuer og 2 sauer, og sår 1/2 t. bygg, 1/4 t. blandkorn,

⁷⁸ Kopi av notatet er i Hole bygdearkiv.

1/4 t. erter og 2 t. poteter. Denne familien er selveiende bønder på et bruk ved Sundvollen i 1900.

Det sies at Jens Christophersen Blom, før han solgte øya, skal ha ordnet det slik at hans etterkommere fikk arvefesterett til husmannsplassen: «På Blomsplassen satt mannen med arvefesterett til plassen. Eieren av øya ville ha dette vekk, men mannen sa at han ikke ville fraskrive seg retten før kona samtykket. Hun ble hentet til møtet, men hun sa nei! Etter lange forhandlinger sa hun til slutt: Skje din vilje! Og mannen skrev fra seg arvefestet til plassen.»⁷⁹

Alvsplassen (Kristinehamn)

Alvsplassen er i dag blitt borte i hyttefeltet sørøst på Storøya. Ifølge et kart fra 1826 skal det ha vært to Alvsplasser, den ene ble seinere kalt Blomsplassen. Et annet navn på disse to plassene, var Kristinehamn.

I 1817 flyttet *Helge Abrahamsen* til den ene av Alvsplassene. Trolig brakte han med seg tømmerstua som tidligere sto i Nøysomhet. På dokumentet hvor avtalen om flytting ble nedfelt, har Ole Rytterager anført at de to plassene «i vor Tid blev kaldet Helges Pladsen og Bloms Pladsen. Jeg kan huske Helge Abrahamsen som gammel Mand i min Ungdom».

I årene 1824–1830 betaler Helge Abrahamsen punktlig 8 skilling i året i skatt til Hole kirke. I 1854 er det hans sønn som overtar. «Helge Abrahamsens yngste sønn Jens Helgesen fikk plassen», skriver Ole Rytterager i sine etterlatte notater.

I 1865 er denne plassen en av to som kalles Kristinehamn, og det er husmann og dagarbeider *Jens Helgesen* (53) som bor her sammen med sin kone *Anne Pedersdatter* (50) og deres tre sønner Martin (17), Gulbrand (14) og Andreas (8). De har 2 kuer og 2 sauer, og sår 1/2 t. bygg, 3/4 t. blandkorn, 1/4 t. erter og 2 t. poteter.

Hesselberggrønningen

I dag er det bare navnet på et jorde, og tydelige tufter etter en husmannsstue og en låve, som minner om denne plassen. Den lå øst for Sjølyst, på høyden mot Hesselbergvika og Storøysundet.

Den første husmannen vi hører om i Hesselberggrønning er *Simen Olsen*, som i 1802 pantsatte husene på plassen til Storøyas Jonas Lewyn for 99 riksdaler. Han var gift med *Inger Iversdatter*, husmannsdatter fra Sandvika under Borgen.

I 1865 bodde i Hesselberggrønningen husmann og skomaker

ALLE TIDERS SKØYTELØPER

Jens Helgesen har fått et ettermæle som «alle tiders skøyteløper». I 1955 fortalte en av hans etterkommere, Olaus Blom, at Jens var barnefødt på en av øyas plasser, og om isen var brukandes, var han stadig å se utpå. Både i hurtigløp og kunstløp var han en mester. Så han en «røyser» som kom med et høyllass, så tok han rennefart og hoppet over hest og doning. En dag det var forrykende nordastorm, og isen var blankpolert helt over til Modumlandet, fulgte ei katte med Jens ned til stranda. Men ulykken ville – eller var det Jens som ville – at katta kom ut på blankisen, hvor klørne, hvor skarpe de enn var ikke hjalp det grann. Med svimlende fart ble kattepus slengt bortover isen som var den en høydytt. Jens spente fra det beste han kunne, og tok katta igjen midt fjords.* Seinere retter skribenten disse opplysningene, etter å ha fått vite mer av en anonym ringeriking. Denne påstod at «Jens hadde satt valnøttskall på beina til katta før han satte den på isen i den sterke nordavinden, og det er vel uvisst om han tok den igjen!».**

* Olaus Blom i Sundvollen fortalt til Jon Guldal (Ringerikes Blad 19. januar 1955).

** Jon Guldal i Ringerikes Blad 27. januar 1955.

⁷⁹ Artikkel av Jon Guldal i Ringerikes Blad 12. april 1955, hvor det også heter at kjøpmann Blom gav arvefestet til «sitt illegale avkom».

Hans Olsen (48), hans kone *Maren Nilsdatter* (46) og deres barn *Ole Hansen* (21, skomaker), *Nils* (19, skomaker, seinere gift med *Maren Johnsdatter Fekjær*, se gnr. 197/10), *Andreas* (14) og *Jørgen* (1). De hadde 2 kuer og 2 sauer, og sådde $\frac{1}{8}$ t. rug, $\frac{1}{2}$ t. bygg, $\frac{1}{4}$ t. erter og 3 t. poteter.

Hans Olsen Hesselberggrønningen er en av husmennene som *Ole Rytterager* forteller at han kunne minnes.⁸⁰

Gulsplassen

Gulsplassen har nok vært en av de bedre plassene på Storøya. Rett sørvest for Hesselberggrønningen, med storslagen utsikt mot nord, er det i dag bare tufter etter husene som minner om at det her har vært en plass.

I 1805 er det skifte på Gulsplassen under Storøya etter *Petronelle Alvsdatter*, som etterlater seg enkemann *John Isaksen* og barna *Marie* ($5\frac{1}{2}$) og *Alf* ($2\frac{1}{2}$). Boets nettoverdi er på 118 riksdaler – det var velstående husmannfolk!

I 1865 bodde husmann og dagarbeider *Kristian Olsen* (50) på Gulsplassen med kone *Marte Eriksdatter* (48, f. i Kroksund) og deres barn *Inger Marie* (20), *Erik* (17) og *Ole* (10). På plassen hadde de 4 storfe og 5 sauer, og de sådde $\frac{1}{8}$ t. hvete, $\frac{3}{16}$ t. rug, $\frac{1}{2}$ t. bygg, $1\frac{1}{2}$ t. blandkorn, $\frac{1}{4}$ t. erter og 3 t. poteter.

Husmann *Kristian Olsen* var eldste sønn av husmann og skredder *Ole Andersen* på Rytterakertangen og hustru *Ingeborg Svendsdatter*. En av hans brødre var *Anders Olsen Sundland*, som en periode var eier av Lille Rytteraker (se omtale av Rytteraker).

Purkøya

Purkøya er på cirka 60 dekar og ligger på vestsida av Storøya, adskilt fra «hovedbølet» med et smalt sund. Rett over sundet står grunnmuren etter husmannsstua nesten intakt, og fundamenter viser hvor låven har ligget. Det er noen mindre jordlapper i nærheten av stedet hvor husene har stått, og inne på øya var det tidligere et jorde på rundt 6 mål, som eieren Thv. Kiær plantet til med skog i 1920-årene. Både syrin, bærbusker og et glassepletre i nærheten forteller om tidligere bosetting. Ifølge et kart fra 1822 hadde husmennene på de tre plassene «Purkøen, Gjedøen og Braaten» i tillegg jordlapper på Rosenlund-jordet, inne på selve Storøya.

I 1865 bodde på Purkøya husmann og båtbygger *Kristen Andersen* (1808–1891) med kone *Kristine Larsdatter* (1816–1904, f. i Enebakk) og deres barn *Anders* (26, ugift, matros om sommeren),

⁸⁰ Rytterager (1905), s. 64.

Hans (14) og Karine (9). En annen av deres barn var sønnen Nils Kristensen Selte (1846–1934), g.m. Maren Jørgensdatter Næss, seks barn, seinere fanejunker og eier av et av Selte-brukene i Steinsfjordingen.

I 1865 hadde de på Purkøya 1 ku og 3 sauer, og utsæden var 1/2 t. bygg, 1/2 t. blandkorn og 1 1/2 t. poteter.

I 1886 tegnet Ivar Rytterager kontrakt med *Erik Håkensen* om «Pladsen Purkøen»,⁸¹ men i 1900 bodde det ingen mennesker der.

Geitøya

Geitøya ligger sør for Storøya, og er på cirka 180 mål. Det er tuffer etter to plasser på øya, hvorav den største er lett å finne. En godt bevart grunnmur med store kjellerrom, og mur etter et uthus/fjøs med gjødselskjeller gravd inn i skråbakken, ligger i et dalsøkk på den østre del av øya. Det er flere steingjerder på Geitøya, og lengst øst mot fastlandet er det to gravrøyser.

I 1865 bodde husmann og fisker *Anders Pedersen* (75, enke-mann) på Geitøya med sin husholderske Karen Olsdatter (54, ugift). De hadde 2 storfe og sådde 1/8 t. bygg, 1/4 t. blandkorn og 1 t. poteter.

Rundt 100 meter sørøst for den store Geitøya-plassen ligger tuffer etter nok en plass. Dette kan ha vært bosted for en husmann uten jord. Lengst vest på Geitøya har Kjeld Nørgaard satt opp en privat hytte. Ellers er øya båndlagt som friluftsområde.

Gustava Haglund (f. 1875) har fortalt at den siste som bodde på Geitøya var en gammel og gråhåret dame som bandt garn og fisket i fjorden.

Valtersbråten

Valtersbråten ligger på fastlandet, der en flombekk faller ut i fjorden rett sør for dagens båthavn. Her sto en flommølle i gammel tid, brukt som barkemølle, og flere av fundamentene til mølla er fortsatt synlige.

I 1797 hadde Storøen gård to husmannsplasser på fastlandet på østsida, Valtersbråten og Bråten.

I 1865 bodde i Valtersbråten husmann og dagarbeider *Erik Pedersen* (41) med kone *Anne Gulbrandsdatter* (45), stesønnen Martin Kristiansen (17) og døtrene Gunhild Marie (13), Olava (12) og Maren (3). De hadde 2 storfe og 1 sau, og sådde 1/4 t. bygg, 1/4 t. blandkorn og 1 1/2 t. poteter.

⁸¹ Kontrakt av 24. april 1886, tinglyst 15. februar 1887 (pantebok 38, s. 544), avlyst 15. desember 1890 (pantebok 40, s. 17).

Med ferge over sundet fra Elstangen i 1950-årene. Det var klundresamt å drive bondegård på en øy, og derfor var det en merkedag i Storøyas historie da en bru endelig stor klar i januar 1981.

Bråten

Den andre husmannsplassen under Storøen gård på fastlandet på østsida (Utstranda) het Bråten og lå et par hundre meter sør for Valtersbråten (se nedenfor under 198/6).

I 1865 bodde her «huskone med jord» *Marie Hansdatter* (59, gift) med en datter *Maren Kristiansdatter* (22, hjemmeværende). Hvor Maries ektemann befant seg, står det intet om. På plassen hadde de ingen husdyr, og de sådde kun 1 t. poteter.

Kuskeplassen (Fergeplassen)

I 1695 stevnet Jens Siverson Kusk en kvinne som påstod at han hadde stjålet en bukk fra hr. Nils på Storøya. Hun nektet for å ha sagt det. Kan Jens ha vært den første husmann i Kuskeplassen? Etter at hovedveien til Bragernes ble anlagt over Utstranda i 1850-årene, ble brorparten av transport og ferdsel til og fra Storøya flyttet fra Rytteraker-siden og over til denne siden av øya. Husmannen i Kuskeplassen fikk ansvar for å frakte folk og gods over sundet, og videre med hest opp til gården. Men navnet Kuskeplassen var i bruk også i 1817,⁸² og brukes faktisk den dag i dag av lokalbefolkningen.

Husmannsstua skal være fra 1700-tallet, men i 1865 bodde det ingen mennesker på plassen.⁸³ I 1879 utstedte Ivar Rytterager husmannskontrakt til *Karl Johannesen* på Kuskeplassen,⁸⁴ og i 1885

⁸² I festekontrakten til Abraham Helgesen og Helge Abrahamsen som ble revidert i 1817, angis en grense som går «nordefter til det Gjerde, som gaar langsmed Rosenlund til Kuskeplatsen».

⁸³ I dag står kun to av husmannsstuene igjen på Storøya: Sundland og Kuskeplassen.

⁸⁴ Kontrakt av 20. oktober 1879, tinglyst 1. oktober 1880 (pantebok 36, s. 61).

ble plassen overtatt av en ny «fergemann», *Edvard Olsen*.⁸⁵ Ifølge opptegnelser skal det ha bodd fergemenn her fram til 1949,⁸⁶ men ved folketellinga i 1900 bodde det ingen på plassen.

Rundt 1930 bodde Lars Olsen Borgen (f. 1864) på Kuskeplassen med hustru Anna Kristiansdatter Næss (1874–1958) og fire barn. Etter siste krig ble plassen leid bort til flere familier.

Siden golfbanen på Storøya ble anlagt i 1994 og fram til 2000 (da nytt klubbhus ble bygd), ga husmannsstua rom for en kafeteria for golfspillerne. Låven på plassen ble fjernet av Kjeld Nørgaard rundt 1965, og stabburet ble solgt til en hytteeier.

Smittero

På Rosenlund-jordet, mellom Nøysomhet og Kuskeplassen, har det ligget en husmannsplass ved navn *Smittero*. I dag er det ingen tuffer eller andre synbare minner om denne plassen, som bl.a. omtales i festekontraktene vedrørende Nøysomhet i 1805 og 1817.

Ved utvidelsesarbeider på golfbanen i mai 1998 fylte maskinene jord over en grunnmur cirka 300 meter nord for Kuskeplassen, mot Vinterguten. Dette kan ha vært tuftene etter *Smittero*.⁸⁷

Lien

I 1761 var det skifte etter avdøde *Ingeborg Pedersdatter* på plassen Lien under Storøya. Det er uvisst hvor denne plassen lå, men det kan ha vært på fastlandet på østsida, kanskje en av dem som seinere ble kalt Bråten eller Valtersbråten. Avdøde etterlot seg enkemannen *Anders Jonsen* og to barn fra et tidligere ekteskap, Anders Nilsen (myndig) og Gunhild Nilsdatter (27, ugift). Boets bruttoverdi var 26 riksdaler, men det var intet igjen til arvingene. De gjenvlevende må ha flyttet ganske fort, for året etter bodde ingen av dem på plasser under Storøya.

Annen næringsvirksomhet

Det har vært et *kalkverk* ved plassen Sundland, og mye tyder på at det også kan ha vært et mindre teglverk her. Et større muranlegg står fortsatt igjen. Kalkstein til verkets drift fikk man i hovedsak fra Rytteraker. Da Ole Jørgensen Hungerholdt kjøpte Rytteraker av Jacob Walter i 1805, forbeholdt Walter seg rett til å ta ut kalkstein på Rytterakers grunn. Ole Jørgensen bygde for øvrig både kalkverk og teglverk på Rytteraker mellom 1810 og 1820.

⁸⁵ Kontrakt av 3. juli, tinglyst 21. september 1885 (pantebok 38, s.101), avlyst 17. desember 1895 (pantebok 42, s. 629).

⁸⁶ Harsson (1995).

⁸⁷ Opplyst av Kjeld Nørgaard jr.

På Storøya har det vært flere store *kølmiler*, bl.a. på Vintergutten, Hansehaugen og på vestre del av Geitøya (hvor det også er flere groper etter kølbrenning).

Mølla i Valtersbråten er mye eldre enn øyas eiere som har gitt møllerplassen navn. Den har trolig vært en av flere mindre bygdemøller i østre Hole, som vår og høst kunne male mindre mengder korn. *Mølla* i Valtersbråten har ellers vært brukt til å male bark, til bygdas garverindustri.

Galleri Dronning Tyra (1989) og *Tyriffjord Golfbane* (1994) er nye former for næringsvirksomhet på Storøya, ved siden av den tradisjonelle gårdsdriften (se ovenfor).

Jakt og fiske

Tidlig på 1900-tallet ble det satt ut europeisk storhare på Storøya. Disse formerte seg raskt, med den følge at øyas eiere sammen med jegervenner kunne arrangere uvanlig store harejakter. Det ble sagt at det kunne være opptil 14 harer i losen, og berømteter som Fridtjof Nansen og forfatteren Sophus Aars skal ha deltatt.⁸⁸

Jørgen Rytterager skriver i sin dagbok at han stadig var på jakt «i Bjergerne» og på Krokskogen. En sommerdag «jagede Hundene en Hare i Berg ved Kroktjern, denne fik vi. Jeg skjød en ved Østre Flagsæter og saa skjød jeg en Aarhane-Unge ved Nes-Sæteren, solgte begge mine Harer i Krogkleven til en svensk Major for 3 Mark. Samme major ville hverve mig til Garden i Stockholm.»⁸⁹

At både husmenn og gårdens egne har tatt for seg av naturens spiskammer og fisket i fjorden, synes åpenbart. Det er få tradisjoner om denne siden av livet på Storøya, men i 1865 kalles husmann *Ole Syversen* på Sundland også «fisker».

Sagn og spøkeri

Middelalderkjellerne, de underjordiske gangene og en broket eierhistorie har nok hatt sitt å si for at det på Storøya er rikelig med historier om skrømt. De to ungguttene som så en skikkelse med middelalderkappe om kvelden 13. april 1940, da tyskerne hastet gjennom Hole på sin krigerferd nordover, sverger fortsatt på at de så skikkelsen i rask og haltende gange ut fra Gamlehuset og videre langs stien mot haugen hvor Fangetårnet en gang skal ha stått. Han hadde vel blitt uroet, da ...

«En kjent bygdemann, som vokste opp på Øya, skulle en vinterfeta gå fra Kuskeplassen opp til gården, og på den turen så han noe

DEN SISTE ULV I HOLE

I 1860 skjøt Jørgen Olsen Rytterager en ulv på Utøya, som etter sigende skal være den siste som er skutt i bygda:

«Der blev meldt fra en af Pladsene, at de havde seet en Ulv paa Sundet. Isen laa over hele Fjorden, der var Nysne, det var i Marts Maaned. Fader gjør istand sin Børse og kjører afsted; han opdager, at den havde gaaet iland paa Udøen og ikke forladt den. Ret som det var kommer Ulven farende forbi ham og den fik idetsamme en Ladning paa Bredsidan; men den blev ikke indhentet førend ved Tandberg, hvor den fik to Skud til. Paa Slæden blev den lagt og kjørt hjem.»*

* Rytterager (1905), s. 58 (Tandberg er på Øst-Modum).

⁸⁸ Opplyst av Kjeld Nørgaard jr.

⁸⁹ Rytterager (1905), s. 33.

han aldri glemmer. Han kunne være sånn i konfirmasjonsalderen. Det var snelyst på bakken, og han gikk der alene oppover alleen. Kommet dit hvor veien til Blomsplassene tar av, fikk han se et kvinnfolk komme frem mellom trærne. Hun hadde gammeldags stakk av grått vadmel, og stakken var så sid at den sopte bakken. Det var intet å høre, og det forekom ham som om skikkelsen svevde. Han ble ille ved, og stanset 10 meter fra dette kvinnfolket og stirret, men på et blunk var hun vekk!»

Han ble spurt etterpå om han ble redd, og det kunne han bekrefte.⁹⁰

Sveiseren til Anders Loe så også skrømt; ei kjerring uten bein!

Og husmann Jens Helgesen hadde sett huldra, på Krokskogen! «Han var på vårskytteri bortmed Retthella, og brått såg'n en århana som spelte i en grantopp bortpå en haug. Han Jens stiltra innpå, men med det samme skøttet gjekk, kom det en fæl skrik bortpå haugen, og'n såg et bronkledd kvinnfolk – men dermed vart'a stoms borte. Åja, dom var nok atti noko ta hårt, gamlekara – og detta hadde nå vøri huldra.»⁹¹

Skog og seterbruk

Det er cirka 1.100 da produktiv skog på selve Storøya,⁹² og skogen er åpenbart en av årsakene til at øya har hatt så mange eiere gjennom de siste 200 år.

Som andre av bygdas bønder hadde eieren av Storøya bruksrett i *Krokskogens Allmenning*, og da utskiftinga var gjennomført i 1823, fikk gården to teiger: En mindre på nedsiden av branten på begge sider av Manaskaret, og en større i nærheten av Nordlandsåsen, ut mot Sønsterudelva. I sistnevnte teig lå også ifølge utskiftningskartet «*Storøen sæter*», men kildene kan ikke si oss nøyaktig hvor setervollen lå. Ruiner etter seterhus har heller ikke vært mulig å finne, selv om både Nørgaard-familien og andre har søkt etter dem.

Da Rytteraker ble fraskilt og solgt til Ole Jørgensen i 1805, het det at det til Rytteraker skulle høre *Anpart i Krogskoven*. Her kunne eieren, om han ville, bygge seg en seter «ved den nye, Storøen der har ladet opføre, naar han kun ikke bygger i Storøsæterens indhegnede Løkker».⁹³

Ole Jørgensen Rytterager var en foretaksom mann. I tillegg til

⁹⁰ Jon Guldal i Ringerikes Blad 12. april 1955.

⁹¹ Holtvedt (1985), s. 198.

⁹² I tillegg kommer Geitøya (180 dekar) og Purkøya (60 dekar).

⁹³ Etter S.A. Sørensen.

«DOM VAR REINT FORSTYRRE»

«Dom var reint forstyrre i spelljakta – dom som fuggeln. Det var en som hette Jens Høljesen. En gong som'n gjekk og loverte, blei'n vår en århanaleik utpå ei øy, men haldet var nå så reint for langt, måta. Da la'n seg i vannet og svømte ut imellom isflaka med børsa høgt i eine handa! Og så måtte århanan tel pers, veit du.»*

* Holtvedt (1985), s. 198.

... TROEDE FULLT OG FAST PAA TOMTEN

«Husmand Jens Helgesen troede fuldt og fast paa Tomten. Han fortalte, at han engang stod og saa paa Nissen laa og sov i Høladen; han snorket som en Gris, sagde han. – Ja, men da maa der være Kjød og Blod i ham, sagde vi. – Nu faar I nok passe dere, svarede Jens, den lille Fyren er ikke at spøge med, han er saa stærk at han vælter baade Hest og Vogn! Det skal være andre steder paa Ringerige som Tomten regjerer, og det er paa Hverven og gamle Tandberg. Naar Tomterne mødes, saa slaas de saaledes at Jord og Sten spruter, dette fortalte min Fader noksaa troværdigt, men jeg har mine Tvil om dens Virkelighed.»*

* Rytterager (1905), s. 28-29.

«... TIL BRÆNDE
ELLER KUL»

I et festebrev til de to husmennene Abraham Helgesen og Helge Abrahamsen vedrørende plassene Nøysomhet og Purkøya i 1805, het det at festerne hadde rett til å havne med proprietæren på «Storøen Sæter» på Krokskogen, men det fulgte ingen automatisk rett til husrom for folk og fe, medmindre de ble enige med proprietæren om det, eller ville bygge sitt eget seterhus. Festerne fikk klarsignal til å hugge på Krokskogen alt de måtte behøve av all slags tømmer og andre trevarer «til Brænde eller Kul, ligesom andre opsiddere i Hole pleier hugge i den Alminding. (...) Naar Krogskoven bliver delt saa hver Selveier faar sin Lod, da faar Fæsteren af denne Fordring af Storøens Eier Raadighed til Hugst, saa meget som paa En kan falde». De to festerne ble fritatt for arbeidsplikt på gården, men hvert år skulle de hver stille én mann med redskap i tre dager til Storøens veistykke på Krokskogen.

* Kopi av festeseddel i Hole bygdearkiv.

Rytteraker (1805), Storøya (1823–25) og Øvre Borgen (1832), kjøpte han skogeiendommer på Utstranda og Øst-Modum. Etter en tid hadde han «saaledes de fleste Skove paa Udstranden, eiede Udøen, Kimerud, Pilterud og Tandberg, store Skoveiendomme paa Østmodum samt Natveit, han gav ikke mange Dalerne for det hele, som indbragte Tusinder».⁹⁴

I 1817 kjøper Ole Jørgensen Rytterager 1 skinn av nabogården Øverby på Utstranda.⁹⁵ Da har han allerede noen år tidligere kjøpt «den udvendige Deel af Oudvigens Skov og Mark» av skyld 1½ skinn,⁹⁶ og 15. desember 1831 kjøper han av Josva Jørgensen Øverby det skogstykket som Øverby ble tildelt ved utskifting av allmenningen i 1823, som grenset inntil Storøyas teig ved Manaskaret. Disse eiendommene, som utgjør et sammenhengende skogstykke fra Manaskaret i nord til Utvika i sør og primært består av skog, blir utskilt fra Storøya sammen med Rytteraker i den nye matrikelen i 1838.⁹⁷

I 1842 dør Ole Jørgensen Rytterager, og ved skiftet i 1846 blir hans eiendommer delt på sønnene. Eldstesønnen Jørgen overtar selve Storøya og den store skogteigen ved Nordlandsåsen.⁹⁸ Nesteldste sønn, Johannes, får Rytteraker samt Valtersbråten og skogteigen ved Manaskaret.⁹⁹ Yngste sønn, Christoffer, overtar Borgen samt Vefsrud skog i Lier og farens eierpart i Tandberg Brug på Øst-Modum. Skogen på Utstranda blir overtatt av sønnen Ivar. Han er utdannet jurist, og som farsarv får han skogeiendommen *Øverby* og *Udvig Skov*¹⁰⁰ for 1.300 spesidaler. Denne skogen blir siden solgt til flere deler.¹⁰¹ I tillegg får han Pilterud skog på Modum.

Jørgen Olsen Rytterager overtok hovedbølet etter faren. Han utnyttet skogen både på øya og på Krokskogen, det ble sagt at han

⁹⁴ Rytterager 1905 (s. 10)

⁹⁵ Pantebok 19, s. 110. Skjøtet er datert 29. august 1817, tinglyst 21. januar 1818. Øverby hadde en samlet skyld av 2 skinn, så Ole Rytterager kjøpte halve eiendommen (1 skinn gir en skyld på 10/12 lisp.).

⁹⁶ Pantebok 18, s. 224. Utviken (Utvika) er gården sør for Øverby (1½ skinn gir en skyld på 1 3/12 lisp.) Skjøte på denne eiendom er først tinglyst 1. november 1840. Selger var Ole Samuelsen Næs (1761–1813).

⁹⁷ Den samlede skyld på den nye eiendommen ble 11 daler.

⁹⁸ Det såkalte «Storøistykket» (se nedenfor, gnr. 198/8).

⁹⁹ Hørte til Rytteraker inntil 1915, da den ble utskilt og solgt (se nedenfor, gnr. 198/11).

¹⁰⁰ Ved skylddelingsforretningen samtidig med skiftet (tinglyst 1. juli 1846), «hvorved Øverby og Udvig Skov samt Pladsen Øverbybraaten er fradelt Gaarden Rytteragers Skyld», ble den samlede skyld på 11 Daler fordelt med 7 Daler 2 Ort på Rytteraker, og 3 Daler 3 Ort på «Øverby og Udvig Skov», gnr. 198/3.

¹⁰¹ Se nedenfor gnr. 198/3, 198/4, 198/5, 198/7, 198/18 og 198/43.

«fragtet Planker og Bord til Svangstranden, førend Jernbanen blev ferdig, for siden at kjøres gjennom Lier til Drammen».¹⁰²

Da Storøya gjentatte ganger skiftet eiere i årene 1890–1935, ble skogen som hørte til eiendommen ansett å ha stor verdi. Pantebøkene forteller om eiere som ofte hadde behov for lån, som Erik Haarseth i 1903 og Haakon Færden i 1907. De måtte begge forplikte seg til ikke å hugge i skogen, så lenge lånet var uinnfridd. Det var Haakon Færden som i 1909 solgte skogteigen på Krokskogen unna gården (se nedenfor, gnr. 198/8).

Skogen på Storøya består for det meste av gran. På bedre boniteter er det også ask, eik og lind, og en mindre del blandet barskog. Undergrunnen er silur, og jordlaget består av dyp, frisk moldjord som gir de beste vekstvilkår for skogen. I 1930-årene ble tilveksten på Storøya ansett å være ganske enestående, med en årlig tilvekst på 8–10 kubikkmeter pr. hektar. På grunn av de mange eierne ble det imidlertid en lang periode uten noen ensartet plan i skogbehandlingen, men de fleste gav skogen varsom behandling, «bortsett fra en kortere periode da den var på noen solungers hender.»¹⁰³

Potetsetting på Klorebakken på Storøya i 1936. Potetene likte seg godt på Klorebakken, der de fikk den rette smaken pga «skjæljorda». Vi ser (fra venstre) Oscar Nørgaard, Kari Nørgaard, fru Rosenqvist og fru Kari Nørgaard f. Rosenqvist).

¹⁰² Rytterager (1905), s. 46.

¹⁰³ Solunger = folk fra Solør («Skogeieren» nr. 2 1930, s. 19).

198/3 Utvik og Øverby skog

Skogeiendom på Utstranda, som opprinnelig har tilhørt gårdene Øverby, Utvika og Ødelien.

I årene 1813–1835 ble skogen kjøpt opp av *Ole Jørgensen Rytterager*, som ved sin død i 1842 eide både Storøya og Rytteraker. Ved den nye matrikkel i 1838 ble skogen tillagt Rytteraker. Ved skiftet etter Ole Jørgensen Rytterager i 1846 ble «Øverbye og Udvig Skov samt Pladsen Øverbyebraaten» overtatt av en av Ole Jørgensen Rytteragers sønner, *Ivar Rytterager*, til takst 1.300 spesidaler.¹⁰⁴ Den utgjorde et sammenhengende skogstykke fra Valtersbråten i nord til Utvika i sør, med tillegg av to små teiger ved Tømmerås på Krokskogen som etter utskiftningen av allmenningen i 1823 hadde tilhørt Ødelien og Utvika.

To år seinere, den 4. september 1848, solgte Ivar Rytterager skogen til *Ole Alfsen Hurum* og *Alf Taraldsen Hurum*, for 3.000 spesidaler. De to var eiere av hver sin Hårum-gård i Steinsfjerdingen, og solgte samme høst en mindre del av skogen til Johannes Olsen Rytterager på Rytteraker for 35 spesidaler.

I 1860 solgte de ytterligere en teig til Iver P. Svensrud (se nedenfor gnr. 198/4).

Året etter delte de to eierne resten av skogeiendommen mellom seg. Alf Taraldsen beholdt den største delen, Ole Alfsen en mindre (se nedenfor gnr. 198/5).

Alf Taraldsen Hurum (1813–1877) oppgav sin gård Nordre Hårum i sine seinere leveår¹⁰⁵ og drev siden som handelsmann. Sin del av Utvik og Øverby skog overdro han til sønnen Thorvald Alfsen Hurum¹⁰⁶ (1839–1909), som i 1869 solgte skogstykket til Hans Hansen Fekjær (eide Nerigarden Fekjær, seinere Øde-Lien), Paul Løken og snekker Johs. Løken.

I 1874 ble enda en teig, eiendommen Bråten (se nedenfor gnr. 198/6), solgt unna. Den lå ned mot fjorden, og kjøper var Ole Gulbrandsen Fjeld. Kjøpesummen var 1.400 kroner.

I 1876 er det klart for nytt eierskifte, da Hans H. Fekjær, Paul Løken og Johs. Løken selger skogen til kjøpmann *Chr. Tandberg* fra Hønefoss for 1.700 spesidaler. Tre måneder seinere bekjentgjøres ifølge panteboka at den samme Chr. Tandberg er konkurs, men Hønefoss-kjøpmannen holdt nok hodet over vannet ennå i mange år. Først i 1907 kjøper brukseier *W. Stibolt* fra Drammen skogen

¹⁰⁴ Pantebok 25, side 22. Gården Rytteraker fikk nytt løpenr. 54 a, mens skogen fikk løpenr. 54 b.

¹⁰⁵ Lagesen (1927), s. 135.

¹⁰⁶ Grosserer, og medeier i firma Conrad Langaard, Oslo.

ved auksjon i Chr. Tandbergs konkursbo, for 7.000 kroner.

Brukseier Stibolt kjøpte i 1908 også gården Nes,¹⁰⁷ men solgte snart sine eiendommer i Hole. I april 1912 ble skogen kjøpt av et konsortium av Norderhov-bønder, bestående av *Ole E. Aasen* (Sætra, seinere Nedre Veien), *Petter E. Aasen* (Branddalen), *Helfred Kihle* (Øvre Kile) og *Johan Kihle* (Nedre Veien) for 7.000 kroner. Johan Kihle døde i 1928, og hans dødsbo overdro i februar 1929 hans eierdel i Øverby og Utvik skog (samt to andre skogeieendommer i Hole, gnr. 236/20 og 236/23 under Nes) til de tre førstnevnte.

I 1964 overtok *Thor Bergsund Aasen* en tredjedel av eiendommen etter sin avdøde far Petter Aasen, mens *Ole Ragnvald Aasen* i 1970 overtok sin fars, Ole E. Aasens, eierpart. Før 1978 har Ole Ragnvald Aasen også kjøpt den tredjedelen som tilhørte Helfred Kihle.

Siden 26. september 1991 er eiendommen 198/3 Øverby og Utvik skog samt 236/20 Vestre Nes skog og 236/23 Nerødegaaards skog eid av *Morten Gjerdrum Aasen* (f. 1958). Morten Gjerdrum Aasen er bosatt ved Nes i Hole, og har i en årrekke vært en av landets beste sprangryttere, bl.a. med OL-deltagelse.

198/4 Utvik og Øverby skog

Den 19. mars 1860 ble denne skogeieendommen utskilt fra løpenr. 54 b (se ovenfor 198/3), og kjøper var *Iver Paulsen Svensrud*. Den utskilte delen fikk løpenr. 54 e. Iver Paulsen var snekker, født i 1819 og bosatt i Svensrud på Røyse, hvor han leide hus av Nils Gulbrandsen Moe.¹⁰⁸

Den 19. november 1867 ble det avholdt auksjon i Iver Paulsen Svensruds «opbudsbo», og auksjonsskjøte på hans skogeieendom 54 e utstedt til *Nils Gulbrandsen Moe*, en tid eier av en av Frøys-hov-gårdene, og sønn av Gulbrand Pedersen Moe på Mo på Røyse. Eiendommen må siden ha gått over til hans bror *Christen Gulbrandsen Moe*, for 10. april 1885 var det ifølge panteboka auksjon i C.G. Moes konkursbo, og auksjonsskjøte på skogteigen utstedt til *Peter Jørgensen Øverby* for 2.400 kroner.

Peter Jørgensen Øverby var eier av Øverby, og kjøpte dermed tilbake en del av skogen som før 1818 hadde tilhørt gården.

Siden har Utvik og Øverby skog gnr. 198/4 tilhørt Øverby, gnr. 233/1. Eier fra 1956 var *Petter Øverby*. I årene 1958–75 ble det festet bort 11 hyttetomter. I 1991 overtok hans sønn *Ole Jørn Øver-*

¹⁰⁷ Lagesen (1927), s. 168.

¹⁰⁸ Ifølge folketellinga 31. desember 1865.

by (1947–1998). Hans kone *Hilde (f. Tjeransen)* sitter i dag i uskiftet bo.

198/5 Utvik og Øverby skog

Den 4. april 1861 delte Alf Taraldsen Hurum og Ole Alfsen Hurum sin skogeiendom «Udvig og Øverby Skog» løpenr. 54 b mellom seg, slik at Alf Taraldsen beholdt den største del (løpenr. 54 b), mens *Ole Alfsen* fikk nytt løpenr. 54 f på den utskilte delen.

I juni 1867 solgte Ole Alfsen Hurum løpenr. 54 f til *Anders Hansen Løken*. I 1879 ble det fraskilt en parsell (løpenr. 54 h) som ble solgt til Ole Jørgensen Utviken (se nedenfor gnr. 198/7).

Anders Hansen Løken eide Nedre Løken i Hole. Etter hans død i 1911 overtok sønnen *Hans Andersen Løken* gården og skogen. Han solgte gården etter en tid, men beholdt skogen på Utstranda. Sammen med sin kone Aagot (f. Gusgaard fra Norderhov) bygde og drev han Strand pensjonat ved Vik i en årrekke.

I november 1941 ble fra skogen utskilt en parsell, det såkalte «Solvangstykket», som ble solgt til Karl Selte, eier av Solvang i Steinsfjerdings (se nedenfor gnr. 198/18). Dette skogstykket lå oppe på Krokskogen ved Tømmerås.

Hans Andersen Løken døde i 1944, og Aagot arvet skogeiendommen. Hun giftet seg på ny med Lars Fjeldstad på Vestre By på Røyse (begges 2. ekteskap). Lars Fjeldstad døde i 1970, og da Aagot døde i 1984, var det tre av Lars Fjeldstads sønner fra første ekteskap, *Nils Johan Fjeldstad* (f. 1922), *Lars Johannes Fjeldstad* (f. 1924) og *Erik Bye* (1926–1990) som overtok skogeiendommen på Utstranda.

Skogen drives i dag som et sameie. Etter Erik Byes død i 1990, har hans enke *Signe Margrethe Bye* (f. 1931) overtatt hans eierpart (fra 2000 *Kjetil Bye*), mens Nils Johan Fjeldstads part i 1994 ble overtatt av sønnen *Hans Chr. Fjeldstad* (f. 1961).

198/7 Utvik og Øverby skog

Denne skogeiendommen ble skilt ut fra løpenr. 54 f (198/5) i oktober 1879, og kjøper var *Ole Jørgensen Utviken*, eier av Utvika. Teigen fikk løpenr. 54 h.

I 1880-årene overdro Ole Jørgensen sine eiendommer til maler *Narve Olsen Løbben*, en tid innehaver av Homledal skysstasjon, og i 1871 gift med Berte Marie Fjulsrud (f. 1838). I 1910 arvet deres barn Ingeborg, Johanne og Håkon Løbben eiendommene, og 16. april 1910 overdro Ingeborg og Johanne sine eierparter og utstedte skjøte til broren *Håkon Løbben* på gården og skogen for 9.000 kroner.

I januar 1911 solgte Håkon Løbben eiendommene til *Nils F. Johbraaten* for 54.000 kroner, og siden har Utvika gård (gnr. 233/1 og 234/4) og skogen (198/7) tilhørt familien Johbraaten på Utvika. Siden 1979 har *Brede Johbraaten* (f. 1952) vært eier.

198/8 «Storøistykket»

Skogteigen ved Nordlandsåsen som tilfalt Storøya ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823, ble kalt «Storøistykket». Her lå også «Storøen sæter» som ble nedlagt før 1850.

Skogen ble skilt ut 18. august 1909, og noen måneder seinere, 17. januar 1910, solgte eieren Haakon Færden «Storøistykket» (av skyldmark 5,81) til direktør *Inge Ytteborg* for 10.500 kroner. I 1921 solgte enken Fernanda Ytteborg skogen til skipsreder *Thomas Fearnley jr.* for 83.000 kroner. Siden ble skogen tillagt Fearnleys eiendom Fjulsrud, og er i dag en del av skogeiendommen Toresplassen (gnr. 238/1), eier *Nils Astrup*.

198/11 Valtersbråten

Skogeiendom bestående av en skogteig i Manaskaret som tilfalt Storøya/Rytteraker ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823, samt den tidligere husmannsplassen og mølla i Valtersbråten. Ved skifte etter Ole Jørgensen Rytterager i 1846 ble eiendommen tillagt Rytteraker.

Hole kommune overtok Rytteraker i 1916, og skogen ble holdt igjen da gården ble videresolgt samme år. Først den 1. august 1930 solgte kommunen skogen til forstmester *Fredrik Hesselberg-Meyer*¹⁰⁹ for 40.000 kroner. Siden juni 1962 eies den av sønnen *Fredrik Hesselberg-Meyer* (f. 1921).

198/18 Solvangstykket

«Solvangstykket» er en skogeiendom på Tømmerås på Krokskogen. Teigen har nærmest identiske grenser med de to små teigene som ble tildelt Utvika og Ødelien ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823, og som før 1835 ble kjøpt opp av Ole Jørgensen Rytterager. Fram til 1941 hørte skogen til eiendommen Utvik og Øverby skog gnr. 198/5 og ble utskilt fra denne i november 1941. Ved skjøte datert 20. november 1941 solgte *Karl Andersen Løken* skogen til *Karl Martinsen Selte*, eier av Solvang i Steinsfjerdingsdalen, for 2.400 kroner. I 1953 overtok sønnen *Sigurd Selte* (f. 1915), og eier siden 1977 har vært *Karl Selte* (f. 1947).

¹⁰⁹ Var en periode herredsskogmester i Hole, og eide Storøya 1924-27 sammen med sin bror Robert.

198/43 Utvik skog

I september 1985 ble «Utvik skog» gnr. 198/43 utskilt fra «Utvik og Øverby skog» gnr. 198/5, begge eiendommer ble eid av sameiet Nils Johan Fjeldstad, Lars Johannes Fjeldstad og Erik Bye. I dag er det Lars Johannes Fjeldstad, Kjetil Bye og Hans Chr. Fjeldstad som er eiere (kfr. gnr. 198/5).

Hytter på festetomter

Det er 79 fritidshytter på bygslede tomter på Storøya. De ble festet bort i første halvdel av 1960-årene, og ligger sørøst på øya, ved de tidligere husmannsplassene Blomsplassen og Alvsplassen. Mange av hyttene har skiftet eiere flere ganger siden den gangen. I denne oversikten er tatt med festeår, byggherre for hytta, og dagens eiere av hyttene (tomtene er fortsatt bygslet):

- Tomt 1 festet 1961, bygd av Nora Schou, eier 2001 Steinar Schou, Bekkestua
- Tomt 2 festet 1961, bygd av Eivind Wik, eier 2001 Monica Moltzau
- Tomt 3 festet 1961, bygd av Erik Pedersen, 2001 Marie Finne/Kjell Henriksen, Oslo
- Tomt 4 festet 1961, bygd av Reidar Schou, eier 2001 Bjørn Kåre Berg, Oppegård
- Tomt 5 festet 1962, bygd av Svein E. Blom, eier 2001 Steinar Frøyshov, Haugsbygd
- Tomt 7 festet 1962, bygd av Alv Jørnevik, eier 2001 Oddvar Døssland, Rasta
- Tomt 8 festet 1962, bygd av Trond Moe, eier 2001 Odd Ekroll Sørdal, Oslo
- Tomt 9 festet 1962, bygd av Kjell Myhre, eier 2001 Sverre Nordby, Oslo
- Tomt 10 festet 1962, bygd av Kristen Solheim, eier 2001 Wenche Irene Vangen, Oslo
- Tomt 11 festet 1962, bygd av Alf Gunnestad, eier 2001 Knut Oleivsgard, Oslo
- Tomt 12 festet 1962, bygd av Knut Gjerdrum, eiere 2001 Lill og Ditlef Knudsen
- Tomt 13 festet 1962, bygd av Thorbjørn Slåttvik (også eier 2001)
- Tomt 14 festet 1962, bygd av Arve Korslund, eiere 2001 Torill og Jarle Nordby, Oslo
- Tomt 15 festet 1962, bygd av Helge Lafton, eier 2001 Steinar Kiil, Oslo
- Tomt 16 festet 1962, bygd av Helge Lafton, eier 2001 Gunnar Ask Martinsen, Oslo
- Tomt 17 festet 1962, bygd av Helge Lafton, eier 2001 Lars Liæker, Bekkestua
- Tomt 18 festet 1962, bygd av helge Lafton, eier 2001 Henriette Nørgaard, Lier
- Tomt 19 festet 1962, bygd av Gudleiv Aardal, eier 2001 Kristin Aardal
- Tomt 20 festet 1962, bygd av William Ilaug, eier 2001 Bjørn William Ilaug
- Tomt 21 festet 1962, bygd av Finn Normann, eier 2001 Øystein Fredriksen, Oslo
- Tomt 22 festet 1962, bygd av Helge Fjordvang, 2001 Frits Salomonsen, Fjerdingsby
- Tomt 23 festet 1962, bygd av Finn Amundsen (også eier 2001), Oslo
- Tomt 25 festet 1962, bygd av Gunnar Vangen, eier 2001 Marit Vangen, Oslo
- Tomt 26 festet 1962, bygd av Arne Hontvedt, 2001 Jorun og Pål Berntsen, Haugsbygd
- Tomt 27 festet 1962, bygd av Alf Borg, eier 2001 Kurt Farstad, Skjetten
- Tomt 28 festet 1962, bygd av Solveig Borgen, 2001 Tove og Trond Halvor Brennhovd
- Tomt 29 festet 1962, bygd av Johan Sven Johansen (også eier 2001), Oslo
- Tomt 30 festet 1962, bygd av Elida Jarl, eier 2001 Roar Viken

Tomt 31 festet 1962, bygd av Morten Spongsveen (også eier 2001), Oslo
 Tomt 35 festet 1962, bygd av Inger Lise Moe (også eier 2001), Oslo
 Tomt 36 festet 1962, bygd av Åge Øverås, eier 2001 Tore Øverås, Oslo
 Tomt 37 festet 1962, bygd av Erling Hellerslien, eier 2001 Gunnar Hellerslien
 Tomt 38 festet 1962, bygd av Robert Solheim, eier 2001 Tone Amlien og Henrik Lund
 Tomt 39 festet 1962, bygd av Knut Kristiansen, eier 2001 Jorunn Helga Evenrud, Oslo
 Tomt 40 festet 1962, bygd av Bjørn Mikalsen, eier 2001 Tore Ask Martinsen, Oslo
 Tomt 41 festet 1962, bygd av Per Warg, eier 2001 Øystein Fredriksen, Oslo
 Tomt 42 festet 1962, bygd av Bernt Sørli Olsen (også eier 2001), Oslo
 Tomt 43 festet 1962, bygd av Theodor Nilssen (også eier 2001), Kolbotn
 Tomt 44 festet 1962, bygd av Ole Olsen, eier 2001 Unni Boberg, Oslo
 Tomt 45 festet 1962, bygd av Odvar Bottolfs, eier 2001 Hans K. Birkeland, Jørpeland
 Tomt 46 festet 1962, bygd av Arne Lund, eier 2001 Simon Dreyer, Oslo
 Tomt 47 festet 1962, bygd av Harald Haraldsen, eier 2001 Tom Lauritzen, Rasta
 Tomt 49 festet 1962, bygd av Knut Møller Christensen, 2001 Ann-Brith Christensen
 Tomt 50 festet 1962, bygd av Kristen Solheim, eier 2001 Bente Sandli
 Tomt 51 festet 1962, bygd av Magnar Karlsen, eier 2001 Kjell O. Bakken, Drammen
 Tomt 54 festet 1962, bygd av Terje Haraldsen, 2001 Olaug Hagerup og Kjell Billing
 Tomt 57 festet 1962, bygd av Odd Lilloe, eier 2001 Jan F. Skarpaas, Oslo
 Tomt 59 festet 1962, bygd av Arne Martinsen, eier 2001 Gina Martinsen
 Tomt 60 festet 1962, bygd av Olav Nohr, eier 2001 May Evelyn Nohr, Oslo
 Tomt 63 festet 1962, bygd av Øivind O. Wold, eier 2001 Else R. Olsen
 Tomt 65 festet 1962, bygd av Rolf Bjørn Hansen, eier 2001 Dagfinn Frenningsmoen
 Tomt 66 festet 1962, bygd av Bjarne Økern, eier 2001 Torild Nygård Øverås, Oslo
 Tomt 67 festet 1961, bygd av Leif Olsen, eier 2001 Kristin Aspelund
 Tomt 69 festet 1963, bygd av Trygve Hauge, eier 2001 Gunvor Hauge
 Tomt 70 festet 1963, bygd av Hans A. Skajem, 2001 Berit Strømsbråten/Terje Marka
 Tomt 71 festet 1963, bygd av Randi Solheim, eier 2001 Geir Lauritzen, Oslo
 Tomt 72 festet 1963, bygd av Adolf Sandvik, 2001 Conny/Thor L. Friestad, Hønefoss
 Tomt 73 festet 1963, bygd av Kjeld Nørgaard, eier 2001 Anne Michelet
 Tomt 73 festet 1963, bygd av Anne Lise og Tor Brandt (også eiere 2001)
 Tomt 74 festet 1963, bygd av Terje Jacobsen (også eier 2001)
 Tomt 75 festet 1963, bygd av Jarle Mæhlum, eier 2001 Else Mæhlum, Haslum
 Tomt 76 festet 1963, bygd av Peder Larsen, eier 2001 Steinar Lauritzen, Oslo
 Tomt 77 festet 1963, bygd av Jan Nettum (også eier 2001), Hønefoss
 Tomt 78 festet 1963, bygd av Olav L. Lydersen, eier 2001 Randi Lydersen
 Tomt 79 festet 1963, bygd av Kaare Sjøwall (også eier 2001), Bødalen
 Tomt 80 festet 1963, bygd av Ethel Kristiansen, 2001 Gro/Jarle Kristiansen, Fetsund
 Tomt 81 festet 1963, bygd av Rolf By, eier 2001 Trond Henrik By
 Tomt 82 festet 1963, bygd av Knut Bruun, eier 2001 Egil Spongsveen
 Tomt 83 festet 1963, bygd av Finn Arne Øvern (også eier 2001), Oslo
 Tomt 84 festet 1963, bygd av John Gangestad, eier 2001 Erling Stubholt, Lørenskog
 Tomt 85 festet 1963, bygd av Agnar Hønsi, eier 2001 Ole I.Haukedalen, Hønefoss

Tomt 86 festet 1963, bygd av Agnar Hønsi, eier 2001 Tore Rønning, Oslo
Tomt 87 festet 1963, bygd av Per Kvam, eier 2001 Eva Sigrunn Rogne, Oslo
Tomt 88 festet 1963, bygd av Arve Kristiansen (også eier 2001), Oslo
Tomt 90 festet 1963, bygd av Kjell Jøldal (også eier 2001), Oslo
Tomt 91 festet 1963, bygd av Sverre Wavik, eier 2001 Marit Larsen, Rasta
Tomt 92 festet 1963, bygd av Svein Jørgensen, eiere 2001 Rina og Helge Auster
Tomt 93 festet 1963, bygd av Arvid Eknes (også eier 2001), Krokstadelva
Tomt 94 festet 1963, bygd av Ole Pedersen, eier 2001 Otto Pedersen

Rytteraker

GNR. 198/2

Rytteraker ligger idyllisk ved Tyrifjorden, med Sælabånn i vest og Storøya rett i sør. De flate, fruktbare jordene er omkranset av vann på tre kanter, ligger 70–80 meter over havet og har variert jordsmonn (mest leirjord). Gårdens historie er nært knyttet til Storøya.

Opprinnelig var Storøya og Rytteraker to gårder, men i middelalderen fikk de felles eier, som bispegods og seinere krongods. Storøya var hovedbølet, og Rytteraker ble etter hvert redusert til utmark og beitehavn. Det var først da den energiske Ole Jørgensen fra Hungerholt i Steinsfjerdingsken i 1805 kjøpte Rytteraker av prokurator Jacob Walter, at gården ble gjenoppbygd og igjen sto fram som eget bruk.

Rytteraker har i dag 430 dekar dyrket jord samt 150 dekar skog, beite og strandarealer.

Navnets betydning er usikker, men antas å ha sammenheng med

FUNN FRA STEINALDEREN

Det er gjort flere funn fra yngre steinalder på Rytteraker, blant annet av to tynnakkete steinøkser. Den siste ble funnet så seint som i 1934 under graving av kjeller under den vestre delen av hovedbygningen. Den uferdige steinøkse hadde én glatt og én forvitret side, uten skafthull men med spor til å lage hull i, og ble anslått å være ca. 4.000 år gammel.*

I begynnelsen av 1930-årene ble det også funnet fragment av en øks av brunlig bergart, som var avbrutt i skafthullet, og i 1944 ble det innmeldt til Oldsaksamlingen funn av enda en uferdig skafthulløks «et sted på Rytterakerhalvøya».** I 1969 ble det funnet en skive av grå-gul flint (4,4 cm lang) nede ved fjorden, fem meter fra stranda, men opplysninger om nøyaktige funnsteder mangler.

På sørsida av Lemostangen,**i sterkt hellende terreng ned mot stranda, ligger en rundrøys av runde steiner, delvis torvdekket, 9 m i diameter og cirka 1 m høy. Det er en grop i midten av røysa, cirka 2,5 m dyp, noe som kan tyde på at det er en gravrøys som har vært utsatt for gravrøvere. Funn fra denne gravrøysa, som kan være fra bronsealderen, er ikke kjent. Gravrøysa ble registrert i juni 1968.

* Brev fra bestyrer Arne Altern til Oldsaksamlingen 10. april 1934.

** Brev fra Jon Guldal til Oldsaksamlingen 19. juni 1944.

*** Egentlig «Limovnstangen», limovn = kalkovn, har sammenheng med det engelske «limestone».

«... EFTER SVARTEDAUDEN»

«Et Sagn fortæller, at efter Svartedauden var det ikke mange folk igjen paa Ringerike. En Rytter havde set at der opsteg Røg fra et Sted og han red ned af Høiden og fandt en Kone med en Datter; det var de eneste overlevende, han kunde finde. Stedet blev kaldt Lehne. Rytteren lovet at han skulde komme tilbage med Folk, Kreaturer og Saakorn. Men da han kom igjen tog han feil af Veien og kom ned paa Rytteragertangen, istedet for Røisetangen. Han satte sig ned paa Rytteragertangen og begyndte at harve og saa og fandt ikke Lehne igjen før lang Tid efter.»*

* (Etter S.A. Sørensen).

det norrøne *rytr*, som betyr måke eller vipe.¹ I våronna er vipene ofte å se på jordene her nede ved fjorden.

Første gang Rytteraker blir nevnt i skriftlige kilder, er i et middelalderbrev fra 1363. Her gir CECILIA BOLT, datter av den tidligere riksråd Haakon Ogmundsson, 1 ringeriksk markebol² i Rytteraker i Steins sokn på Ringerike til Mariakirken i Oslo, sammen med annet jordegods, for at prestene der skal holde årlige sjelemesser for en del av hennes slektninger, samt bespise tre fattiglemmer.³ At datteren til en riksråd eide en del av en gård, kan tyde på at gården før hadde vært krongods. Storøya var nok også kongens eiendom før øya ble bispegods en gang på 1300-tallet, og det er ikke utenkelig at kongen i samme periode gav Rytteraker til en av sine edsvorne menn.⁴

Men fra 1363 var det Mariakirken som eide Rytteraker, eller en del av den. Vi kjenner ikke gårdens totale skyld i middelalderen, men 1 markebol var trolig en stor del. Det er ukjent hvor lenge gården var kirkegods, men det er nær å tro at den kom under Hamar-

¹ I Danmark kalles vipen for «rytterfugl».

² Markebol var en jordegodsenshet som tidlig på 1300-tallet normalt kunne svare årlig landskyld på 3 lauper smør, dvs. cirka 46 kilo (Norsk Historisk Leksikon).

³ DN IV, s. 338.

⁴ Haakon Ogmundsson var som ung væpner til stede ved fredsslutningen i København i 1309, og ble ridder ved Magnus Erlingssons fødsel i 1316. I 1326 var han Riksrådets utsending i Novgorod, og avsluttet på Norges vegne feiden med Russland. I 1333–34 hadde han Riksseglet i sin varetekt, og i 1342 ses han å ha syssel på Ringerike og Opplandene. Fra 1345 blir det stille om hans navn.

bispen ikke lenge etter. Ved skattemanntallet over gjengjerdsskatten i 1528 manglet både brukeren av Rytteraker og Storøya, og det tyder på at disse hadde skattefritak. Andre av Mariakirkens gårder i Hole ble skattlagt, og da må Rytteraker ha vært underlagt en eier som var fritatt for skatt, og det var biskopens ombudsmann på Storøya.

Før reformasjonen i 1536 hørte Storøya med Fekjær og Rytteraker til Hamar-bispens gods på Ringerike, men i 1536 overtok kongen alt bispegods som før hørte under Hamar bispestol. I 1577 var de tre gårdene blant dem som fogden Palle Schade hadde i forlening av Fredrik 2. Rytteraker lå under Storøya ifølge jordeboka 1577.⁵ Fekjær ble eget bruk i 1616, og Storøya med underliggende Rytteraker var krongods inntil Fredrik 3. makeskiftet gården med borgermester Hans Eggertsen Stockfleth⁶ i Christiania i 1649.

Den første brukeren vi hører om på Rytteraker, er TORE OLSEN ØYA i 1688–89. Tore var tidligere bruker på Storøya, men måtte fravike gården da eieren Søren Rasmussen sa opp bygselskontrakten. Tore var gift med Marte Iversdatter Kløvstad fra Brandbu på Hadeland (søster av Syver Iversen Gjesval), og holdt til på Rytteraker et års tid før han i februar 1689 kjøpte halvparten av Breien gård på Ask og flyttet dit.

Fra 1649 til 1805 hadde Storøya og Rytteraker samme eiere (se omtale av Storøya gnr. 198/1). I 1671 het eieren LAURITZ JACOBSEN og var rådmann på Bragernes, og fra midten av 1670-årene var det assessor og seinere lagmann LARS CHRISTENSEN. Fra 1686 overtok major SØREN RASMUSSEN, som «forviste» øyas bruker Tore Olsen til Rytteraker i 1688. I 1691–92 var en offiser ved navn ARVID CHRISTIAN STORM⁷ eier, før tidligere sogneprest i Ål i Hallingdal, NILS ANDERSEN, hadde eiendommene i årene 1692–95. Etter ham fulgte assessor CHRISTIAN THOMMESEN, som var tidligere konstituert fogd og trolig ervervet Storøya med Rytteraker ved å inngå ekteskap med Nils Andersens enke. Hans barn fra to ekteskap arvet eiendommene ved hans død, og det virker som at datteren GUNHILD CHRISTIANSDATTER WARBERG var den sentrale av disse, da hennes søsken og halvsøsken var mindreårige. Hun arvet en del av Storøya etter farens død i 1728, og var gift med en gullsmed fra Christiania ved navn LORENTS WIFFE (ca. 1702–1754). Fra rundt 1737 og til hennes død cirka 1745 bodde de på Rytteraker. De hadde fem barn:

⁵ Fjeld Halvorsen (1956), s. 23, og (1955), s. 11.

⁶ Fogd på Ringerike i åra 1636–1641.

⁷ Arvid Christian Storm var kommandant i Fredrikstad 1694–1712.

- * Ole Christian (f. 1731).
- * Gjertrud Margrethe (f. 1732), d. før 1746.
- * Gjertrud Maria (f. 1733).
- * Christian (f. 1735), d. før 1746).
- * Hans Ulrich (f. 1739), g.1 i 1756 m. Marte Pedersdatter Kastet (ca. 1725–1769), fem barn, g.2 i 1770 m. Else Kristoffersdatter. De satt på en av Rytteraker-plassene i 1801, da var Hans husmann med jord og snekker.

I skifte etter Gunhild 12. mai 1746 på «Pladsen Rytteråker», ble det opplyst at husene på plassen var bygd opp av Wiffe, og disse ble taksert til 26 riksdaler. Boets bruttoverdi var i overkant av 157 riksdaler, men med en gjeld på over 241 riksdaler, var det fallitt. Enkemannen satt igjen med de tre barna Ole Christian (16), Gjertrud Marie (11) og Hans Ulrich (9).⁸ Dette er siste gang vi hører om familien Wiffe (se omtale av Storøya). Det at Rytteraker ble omtalt som en plass, kan tyde på at Storøya var gården og at jorda på fastlandet ble drevet av husmenn som bodde der på plassene sine.

I 1736 solgte Gunhild og hennes mann sin del av Storøya og Rytteraker til sin svoger, premierløytnant NILS ARCTANDER. Han var gift med Karen Sophie Sehested, som tidligere hadde arvet en del av eiendommene. Ved Arctanders død rundt 1740 ble enka eier. I 1744 giftet hun seg igjen med prokurator Jørgen Nachschow, som dermed ble ny eier av Storøya med Rytteraker. Ved Nachschows død i 1779 testamenterte han sine eiendommer til stesønnen HOLGER ARCTANDER, og dermed fulgte en langdryg kamp i rettsapparatet mellom Arctander og Nachschows livsarvinger. Striden ble først avgjort av Høyesterett i 1797, da Nachschows sønnesønn CHRISTOPHER GRAM NACHSCHOW (sønn av Andreas Nachschow) og sistnevntes svoger JØRGEN WALTER, overtok eiendommene. Fra 1801 til 1803 ble Storøya med Rytteraker eid av JONAS LEWYN i Christiania, og fra 1803 overtok prokurator JACOB WALTER.

Da prokurator Jacob Walter 21. november 1805 solgte Rytteraker med påstående bygninger og tilliggende plasser for 8.000 riksdaler til Ole Jørgensen Hungerholdt, kom den nye tid til Rytteraker.⁹

OLE JØRGENSEN RYTTERAGER (1776–1842) var en framsynt og dyktig bonde, og han forvaltet sine eiendeler på en måte som har gitt ham en spesiell og fortjent plass i Holes historie. Han var gift med GUNNOR IVERSDATTER LØKEN (1780–1873), og de fikk i alt

⁸ Skifteprotokoll 14 (1744–1749), s. 252..

⁹ I S.A. Sørensens oversikt over Storøyas historie nevnes at plassen «Østre Rytterager, der fikk en skyld af 1 Skippund, sælger Prok. Walter særskilt». Her er nok skylda feil, det skal nok være 1 lispund. Dette er trolig samme eiendom som i 1818 ble kjøpt av Ole Jørgensen og lagt til gården.

ET LÅNEDOKUMENT FRA 1737

I 1737 lånte Gunhild Warberg og Lorents Wiffe 132 riksdaler av kapellan Henrik Werring i Norderhov. I lånedokumentet pantsatte Wiffe «alle min eiende Løsøremidler: 4 Melkekjør, 4 blakkede Skyd (Heste), 1 Dragkiste, 1 stort laqueret Bord med Cheridoner, 6 Stoler, 1 Rødt Stoffes Sengeomhæng, 1 1/2 Dusin Tintalerkner, 4 Tinfade, 1 malet Slæde, 3 store Malerier, 3 Sengedyner, 2 Hovedlag, 2 Sengekarnisser, 1 Kobber Thekjedel, 1 Messing Thekande meed Fyrfad til, 1 Jernfyrfad, 1 Væv med Tilbehør, 1 liden Haandkvern, 1 stort Ølgangskar med Laag paa, 4 Tønder, 4 do. mindre, 5 Øltønder, 2 Kløvsadler, 2 Baa-de ved Vandet, og endelig ethvert Aars Avling af Byg, Blandkorn, Havre, Erter, Hvede og Rugsæd, item Hø- og Fodret, som vokser og høstes paa Rytterager...»*

* Pantebok 7 (s. 12 ff., s. 32–41), og pantebok 8 (s. 30, 114 og 117). (Etter S.A. Sørensen).

© Fotograf Marit Fagerli

ni barn, hvorav fem nådde voksenalder: Jørgen, Johannes, Ivar, Anne Jørgine og Christoffer.¹⁰ Men det var mye å ta fatt på, for det var ingen *bondegård* de kjøpte i 1805.

Rytteraker gård 1890, med husmannsplasser og åkernavn.

Ole Jørgensen Rytterager overtok en eiendom i forfall, men var framsynt og full av tiltakslust. Først bygde han våningshus og driftsbygninger. Fabrikasjon av sleder og vogner, som han startet med hjelp av sine husmenn (hvorav mange var utlærte håndverkere) hadde tradisjoner i Hole. Men det synes som at Ole Jørgensen Rytterager var den første som satte produksjonen i system og skapte en liten industri ut av det. Både på Storøya,¹¹ Rytteraker og Borgen¹² var det full virksomhet både med jordbruk og håndverk i Ole Jørgensens tid, og i tillegg anla han mellom 1810 og 1820 både

¹⁰ Om Ole Jørgensen Rytterager og de tidligere eiere av Storøya med Rytteraker, se omtale av Storøya gnr. 198/1.

¹¹ I 1823 kjøpte Ole Jørgensen Rytterager Storøya sammen med Gulbrand Tandberg, og fra 1825 var han eneier.

¹² Ole Jørgensen Rytterager kjøpte i 1832 Øvre Borgen på auksjon, etter først å ha forpaktet den en tid.

«SÆTERHAVN FOR STORØEN»

Ole Jørgensen Rytterager «gav ikke stort for Eiendommen, da den var bevokst med småskog og ingen Huser, andet enn en Sundstue ved Fjordkanten, der var Underbrug eller Sæterhavn for Storøen og kaltes i Matrikelen Storøetangen. Efter den tid ble det kaldt Rytterager. Det har tidligere vært Exerplats, og blev ogsaa benyttet som saadan nogle Aar efter, Ole Jørgensen Rytterager fik Eiendommen og man har lige til den sidste Tid fundet Bidsler, Sabler og Geværlaaser i Jorden. Nu er det en deilig Gaard med ca. 500 Maal flad, deilig Jord, med Husene midt paa Eiendommen, rundt omgivet af Vand. Ole Rytterager anlagde Teglværk og Kalkovn og har bygget op alle Husene paa Gaarden som benyttes og staar ligedan den Dag i Dag.

Den øvre Del, Røtteraker, en mindre Eiendom, som tilhørte en Smed, Jørgen, kjøbte han 1818 og forenede til Rytterager, den har siden hørt til Gaarden».*

* Rytterager (1905), s. 9–10.

teglverk og kalkovn på eiendommen.¹³ Til disse virksomheter trengtes store mengder brensel, så rydding av småskogen kom nok til nytte i mer enn én forstand.

Etter at Ole Jørgensen i 1823 kjøpte en del av Storøya (eneieier fra 1825), leide han ut hovedbygningen på Rytteraker og tok selv opphold på Storøya med sin familie. Leieboere i den nye hovedbygningen som var reist på Rytteraker noen år tidligere, ble major Wilhelm Jørgensen (1762–1842) og hans hustru Marie f. Eckstrøm, som var født i Båhuslen og oppvokst hos kjøpmann Bruun i Halden. De hadde to barn:

* Wilhelmine Marie (1807–1880) – kalt Mimmi – bodde med sine foreldre på Rytteraker, ble seinere g.m. kaptein Carl Georg Neumann, eier av gården Søndre Haug på Tyristrand.

* Johan (f. 1805), oppkalt etter moras pleiefar, tok offisersutdannelse og døde som premierløytnant 32 år gammel, året etter at han mistet sin hustru Anne Sophie f. Dorph.

Ole Jørgensen Rytterager døde i 1842, og skiftet ble avsluttet først i september 1846. Rytteraker og Valtersbråten ble overdratt til nest-eldste sønn Johannes Rytterager (1816–1903) for 3.500 spd. I eiendommen Valtersbråten var da innlemmet skogteigen ved Manaskaret som Storøya ble tildelt ved utskifting av Krokskogens Allmenning i 1823.¹⁴ Da fradeling av Valtersbråten fra Storøya ble tinglyst i september 1848, ble samtidig den tidligere husmannsplassen Lille Rytteraker med en mindre skogeiendom fradelt Rytteraker. Den 29. juni 1854 solgte Johannes Rytterager disse to småeiendommene til Anders Olsen Sundland (fra plassen Sundland på Storøya) for 800 spesidaler, men ni år etter, i 1863, kjøpte han dem tilbake. Anders Olsen Sundland fortsatte å bo på Lille Rytteraker med sin familie. Han kjøpte seinere en av Svarstad-gårdene, som han også solgte igjen – se omtale av husmannsplassen Lille Rytteraker.

Johannes Rytterager eide Rytteraker fra 1846 til 1890, og var en høyt ansett mann i bygda. I sitt første ekteskap med JACOBINE LORENTZE MARIE HÖFFELDT hadde han én datter, Gunvor Sofie (1843–1882), som ble gift med forfatteren Jacob Breda Bull (1853–1930) fra Rendalen, Østerdalens store dikter. Gunvor Sofie

¹³ I Johan Vibes topografisk-historiske beskrivelse av Buskeruds Amt i 1895 er det nevnt at det «paa Rytteraker er et lidet teglverk» (s. 205). Kalkstein til kalkovnen kom både fra Rytterakers egen grunn (det er bl.a. brudd på Lemostangen) og fra Borgen, hvor navnet «Kalkovnsbrygga» forteller om virksomheten.

¹⁴ Storøya ble tildelt to teiger på Krokskogen i 1823, den andre lå ved Nordlandsåsen og fulgte med Storøya ved skiftet i 1846.

døde barnløs i 1882 og Breda Bull giftet seg igjen i 1883 med Anna Maria Augusta Bergløf (1854–1922). De ble samme år foreldre til en gutt, den seinere kjente forfatter Olaf Bull.

I 1882 satte Johannes Rytterager og hans andre kone MAREN KASPERSDATTER VIK (1827–1910) opp testamente, som innledes med at paret «ikke have Livsarvinger og formedelst vor Alder ei haver haab om nogen».¹⁵ Johannes og Maren hadde hatt to barn sammen, Ole Christian og Oline Christine (f. 1858), men begge døde som barn.

I 1865 bodde «Husfader, Gaardbruger og Selveier» Johannes Olsen Rytterager (50) på Rytteraker med kone Maren Kaspersdatter (37) og deres datter Oline Kristine (8), samt tjenstedrengen Johan Madsen (21) og de to tjenstepikene Berte Marie Hansdatter (21) og Anne Svendsdatter (22, fra Ål i Hallingdal). Dessuten bodde i husstanden Mathilde Nilsdatter (21, lærerinne, f. i Kristiansand), losjerende Gurine Bårdsdatter (60) og et legdslem Peder Olsen (14).

Johannes Rytterager drev selv gården, og som sine brødre holdt han fram med vognproduksjonen som faren hadde startet.¹⁶ På Lille Rytteraker leide han ut hus og jordvei til tre leilendinger samt en

Ole Jørgensen Rytterager startet teglverk på Rytteraker en gang mellom 1810 og 1820. Årsproduksjonen skal ha vært oppe i cirka 80.000 stein årlig.

« ... ALLEHAANDE VOITURER »

I folketellingsprotokollen fra 1835 er det notert at Ole Jørgensen Rytterager driver «et Kalk- og et Teglstensbrænderi» på gårdens grunn. Vognproduksjonen er også omtalt: «Desuden forfærdiger han allehaande Voiturer, men alt ved sine Husmænd og sine Tjenestefolk. Det Hele er for ubetydeligt til at fortjene egentlig Navn af Fabrique. Imidlertid anmeldes det dog til Efterretning, om det kgl. Finantsdepartement har en anden Anskuelse af Tingene.»*

* Gjengitt etter S. A. Sørensen. Folketellinga i 1835 var kun en numerisk telling; det ble ikke notert navn.

¹⁵ Kopi av testamente, datert 25. april 1882, i Hole bygdearkiv.

¹⁶ Også broren Christoffer på Borgen lagde vogner og sleder. I folketellinga 1865 ble han kalt gårdbruker, brukseier og vognfabrikant.

«OLE RYTTERAGERS BASTION»

Teglverket på Rytteraker ble anlagt av Ole Jørgensen Rytterager, og var i drift til rundt 1900. Ved verket skal det ha blitt tilvirket cirka 80.000 stein årlig.* Et område nordøst for teglverket bærer tydelige spor etter uttak av leire. I dag er det kun muren etter brenneovnen som gjenstår av teglverket. Den ble murt igjen i direktør Johan Throne Holsts tid. Direktøren var selv en driftig mann, og han visste å verdsette sin for-gjenger Ole Jørgensen Rytterager og hans virke. Platået ble av direktøren døpt til «Ole Rytteragers Bastion», og her ble satt opp en plakett med et dikt av Ivar Aasen:

Lat oss inkje Forfedrane gløyma
under alt som me vende og snu
for dei gav os ein Arv til å gøyma
den er større enn mange vil tru.

* «Hole i bilder 1850-1950» (1981), s.42

MAJOR WILHELM JÜRGENSEN

Han var født i Slesvig i 1762 og skaffet seg navn som uredd anfører for Det Lærdalske Kompani i krigen mot svenskene i 1808–09. Lærdølene under majorens ledelse deltok i flere slag, bl.a. ved Skansgården, Mobekk og Jerpset på norsk side av grensen. For sin tapperhet ble han utnevnt til ridder av Dannebrog. Etter hær-reduksjonen i 1818 måtte en rekke offiserer gå av, deriblant major Wilhelm Jürgensen, som da var 56 år gammel.

Majoren kjente lærdølene etter å ha ledet veiarbeider i Lærdal i 1792–93. Til å begynne med gikk det ikke så bra. Folk ville ikke lystre og det ble kamp. Etter at majoren røk på en som skrålte, og dengte ham opp, tok lærdølene til kniven «og sognehylet skingret». Men Jürgensen ble dem ikke svar skyldig, og snart ble det igjen ro og orden. 10 år seinere var majoren atter i Lærdal, denne gang som sjef for en avdeling Øst-landssoldater på 500 mann. Nå skulle lærdølene tvinges til la seg utskrive til soldater. Så langt hadde de nektet, og vist til et gammelt kongebrev om fritak for hærtjeneste mot at de holdt veien over Fillefjell i stand. Da Jürgensen med sin hærstyrke kom ned til Lærdal, hadde lærdølene samlet seg om sine anførere, Anders Ljones og Anders Vold. Med en korporal og en soldat til følge gikk major Jürgensen inn i hopen, satte sin kårde mot Anders Ljones' bryst og sa: «Folk mik Andris.»* Med resolutt opptreden og myndig stemme på sitt gebrokne norsk satte han seg nok en gang i respekt, og lærdølene krøp til korset. Helt til han døde 9. mai 1842 hadde majoren sitt hjem på Rytteraker, hvor han forpaktet en parsell hagejord. Med sin hustru førte han et gjestfritt hus, og var aktivt medlem av et dramatisk selskap i Kristiania. Sitt strenge oppsyn til tross, sto han på god fot med naboer og bygdefolk ellers. I 1932 ble det reist en minnestein over krigshelten utenfor Hole kirke.

* «Følg meg, Anders»; Jon Guldal i Ringerikes Blad 10. januar 1955.

husmann, og i tillegg var det husmenn på Skauenga, Klaserud og Haugen som tok et tak både i verkstedene og på gården ellers. Johannes Rytterager skal forøvrig ha vært svært brysk mot sine husmenn. I samlingen av arbeider- og husmannsminner fra Hole på Norsk Folkemuseum på Bygdøy, heter det at Johannes Solberg på Stein skal ha opptrådt meget bryskt ovenfor sine husmenn, og denne opptreden mot undersåttene hadde han lært av Johannes Rytterager, «også en storbonde».

Johannes Rytterager (1816–1903).

Birger Ivar Rytterager (1852–1906).

Rytteraker gård ca. 1890, malt av Nils Hansteen.

«... KÆRERE END ALT PAA JORDEN»

I sine «Folkelivsbilleder» fra Østerdalen kommer Jacob Breda Bull inn på sitt ekteskap med Gunvor Sofie Rytteraker. På en jakttur i august 1879 kom han med en kamerat ned mot en seter i Østerdalsfjellene, for å kjøpe rømme. Den unge Bull (26) kvakk til da kameraten fortalte at det var forfatterens barndomskjæreste Sigrid som var budeie på setra. De hadde ikke sett hverandre siden de var 16, men på hans høyre hånd blinket det i en gullring. «En uendelig vemodig Stemning tog mig langsomt, Tomme for Tomme, som om al Virkelighed døde og kjære, forgangne Drømme fik Liv og Farver,» skriver Bull. «Men i samme Stund tændtes der i mig en bestemt Vilje om at se hende og Vakkersæteren igjen, og jeg gikk trygg; for jeg mindedes et brungyldent Hode bøiet over et Skrivebord i et lidet nyskabt Hjem – kærere end alt paa Jorden.»*

* Jacob Breda Bull: Folkelivsbilleder I (Gyldendal 1904), s. 232–233.

Slåttonn på Rytteraker ved århundreskiftet.

I 1881 inngikk Johannes Rytterager kontrakt om forpaktning av jorda med Johan Hagelsten til en årlig avgift av 1.500 kroner, men denne ble avsluttet etter bare ett år.

Johannes Rytterager kom i økonomisk uføre, og det hele endte med auksjon i 1890, da brorsønnen BIRGER IVAR RYTTERAGER (1852–1906) kjøpte gården for 34.000 kroner. Johannes og Maren flyttet da til Lille Rytteraker, hvor de leide husvære av nevøen fram til de døde (i 1903 og 1910).

Birger Ivar Rytterager eide Storøya i årene 1881–1885, da han solgte øya til sin far Ivar. Men Birger Ivar fortsatte å drive gården på øya inntil faren solgte denne ut av slekta i 1890, og sønnen kjøpte Rytteraker.

I 1900 bodde på Rytteraker den ugifte «gaardbruger og teglverkseier» Birger Ivar Hoffeldt Rytterager med husbestyrerinne

Julie J. Høibraaten (f. 1848 i Vestre Aker) og tjenestefolkene Johan A. Klaserud (f. 1876), Anton A. Klaserud (f. 1876), Karoline Olsdatter (f. 1861) og Anna A. Rolighet (f. 1883). Husbestyrerinnen bodde i hovedbygningen sammen med gårdens eier, mens de fire tjenestefolkene holdt til i drengestua. Johan og Anton Klaserud var husmannssønner under Rytteraker, Anton ble seinere eier av Koksrud i Hole.

Birger Ivar Rytterager ble i godt voksen alder gift med WILHELMINE ANTONETTE (WILTA) PAULSEN FLOR fra Nordland. Han var svært interessert i travhester, og reiste rundt og deltok i travløp med stort hell. Hans ekteskap med Wilta Paulsen var barnløst, og ekteparet opprettet i 1905 gjensidig testamente. Etter Birger Ivar Rytteragers død i 1906 solgte Wilta Rytterager i mars 1907 Rytteraker til ERIK JACOB HAARSETH, eier av Storøya, for 38.000 kroner. Selv flyttet hun til Oslo, hvor hun drev med massasje og sykegymnastikk.

Erik Jacob Haarseth fra Rendalen hadde siden 1. juni 1903 eid Storøya. I desember 1907, et halvt år etter at han kjøpte Rytteraker, solgte han Storøya til Haakon Færden. Haarseth var gift med SOFIE BLYBERG (f. 1886), datter av hotelleier Johan Blyberg i Sundvollen og hustru Olava Madsdatter Bye. De fikk én sønn Claus (f. 1923). Den 15. februar 1916 solgte Haarseth Rytteraker til Hole kommune for 56.000 kroner, og emigrerte med sin kone til Canada. Forut for dette hadde Haarseth solgt en eierpart i gården til Thor Haavind.

Haarseth og Haavind solgte først Rytteraker til Norderhovsbøndene Anders Strande og Sven Enger (forpakter på Norderhov prestegård). Men skogutvalget i Hole frarådet konsesjon fordi man mente det var en spekulasjonshandel, og i januar 1916 ble konsesjonssøknaden avslått av Hole herredsstyre. De folkevalgte vedtok i samme møte med 27 mot 1 stemme å gjøre kommunens forkjøpsrett gjeldende i henhold til konsesjonslovens paragraf 29. En komité bestående av H. Bjella, Engebret J. Moe og K. Selte ble valgt til å forhandle med interesserte kjøpere.

18. februar 1916 vedtok Hole herredsstyre,¹⁷ etter forslag fra komiteen, med 17 mot 1 stemme at Rytteraker skulle selges kun med den «indvendige» havn og skog, og at kommunen skulle beholde skogen og eiendommen på østre side av Holsfjorden.¹⁸ Skogen var allerede noen måneder tidligere, i oktober 1915, skilt fra gården og fått eget bruksnr. 11. Eiendommen fikk navnet

BRYGGA PÅ ROBERGET

I november 1870 undertegnet brødrene Ivar, Johannes og Christoffer Rytterager, eiere av henholdsvis Storøya, Rytteraker og Øvre Borgen, en avtale om bygg og vedlikehold av en brygge på Roberget, og anlegg av en ny vei. Roberget er en tange ved husmannsplassen av samme navn ved Storøysundet. I avtalen het det at veien skulle anlegges fra Rytteraker forbi Borgen og opp til bygdeveien, og at utgiftene skulle deles likt på de tre gårdene. På Roberget kunne Storøyas eier oppføre et hus, og til dette avga Rytterakers eier 1/2 mål jord. Avtalen opphevet «Storøens givede Ret» i Walters skjøte fra 1805, bl.a. om rett til fritt uttak på Rytteraker av kalkstein, sand og singel til kalkverket ved Sundland på Storøya. Kontrakten mellom brødrene viser at på tross av «chausseen» som i 1850-årene var åpnet langs Utstranda til Drammen og Christiania, var det viktig for Storøyas eier å opprettholde forbindelsen med de sentrale delene av Hole, blant annet til Hole meieri på Svensrud.

¹⁷ Saken ble behandlet av sognestyret for Østre Hole.

¹⁸ Valtersbråten, gnr. 198/11, som i 1930 ble videresolgt til Fredrik Hesselberg-Meyer.

Waltersbråten fordi den også omfattet den tidligere husmannsplassen med mølla, i tillegg til skogteigen opp mot Manaskaret som Storøya ble tildelt i 1823. Et mindre skogstykk tilhørende bruksnr. 9 Bråten lå som en «øy» inne i eiendommen, som fikk en skyldmark på 8,50 (se nedenfor gnr. 198/11).

Flere interesserte kjøpere til Rytteraker meldte seg. Blant dem var Erik Rytterager, yngste sønn av Christoffer Rytterager på Øvre Borgen. Han hadde noen år i forveien kjøpt gården Helgeland, og la inn bud på Rytteraker med skogen på østsida av fjorden. De øvrige la kun inn bud på gården og den innvendige havn og skog. 10. mai 1916 solgte Hole kommune Rytteraker uten skogen til ERIK RYTTERAGER for 46.500 kroner, og samme dag solgte Rytterager den videre til Lars Roen fra Jevnaker for 49.000 kroner.

LARS ROEN (1868–1951) var fra Østre Roen ved Sløvika i Jevnaker. Han var gift med MARIE TORSTEINSDATTER BJØRGESETER (f. 1871) fra Harestua, og de overtok gården Igelsrud (som hans mor kom fra) i tillegg til at de drev landhandleri. Seinere ble både landhandleriet og gården solgt, og i 1907 kjøpte Lars Roen Onsrud gård i Ullensaker, som han eide til 1911 da han kjøpte Breien gård på Ask. Da han ble eier av Rytteraker i 1916, ble Breien solgt tilbake til en representant for den gamle Breien-slekta, kaptein Roal Breien.

Lars og Marie Roen hadde ni barn, men ingen av dem kom til å etterfølge foreldrene som brukere på Rytteraker.¹⁹ 28. november 1919 solgte Lars Roen Rytteraker til Odd Knagenhjelm Heiberg for 85.000 kroner, og flyttet selv til Skedsmo hvor han kjøpte gårdene Ringnes og Solberg. Disse solgte han etter en tid og kjøpte Kopperud, også i Skedsmo, før han endte opp med Høybo gård på Frogner i Sørums, hvor han bodde til sin død 22. januar 1951. Hans etterkommere lever fortsatt på Høybo.²⁰

ODD KNAGENHJELM HEIBERG (1882–1941) var fra Kaupanger Hovedgård i Sogn, og hadde i ung alder utvandret til Amerika. Etter noen år som farmer i Minnesota og Washington, reiste han hjem til Norge i 1916. Han kjøpte Rytteraker høsten 1919, og ble året etter gift med RAGNA LANGSLET (1893–1980), datter av Mari og Øistein Langslet på Nordigarden Borgen i Hole. De drev Rytteraker fram til 1926, da de utvandret til Alberta i Canada. De hadde

¹⁹ I 1921 kjøpte Lars Roen gården Bentestøvern i Soknedalen og overdro den til sin eldste sønn Kristian (1898–1982), gift med Anna Hansen (1900–1990) som var datter av baneformann Petter Hansen ved Bergensbanen. Deres sønn Reidar etterfulgte dem som bruker på Bentestøvern, og i dag (1999) er det hans sønn Kjell Arne Roen som eier gården.

²⁰ Opplyst av Reidar Roen 28. juni 1999.

tre barn, Andreas (1924–1979), Eystein (1926–1974) og Marie (f. 1928), som alle har etterkommere i Canada.²¹

Ny eier av Rytteraker i juli 1926 (for 55.000 kroner) var INGVALD HELDAL, men han fikk ikke konsesjon på gården, og i mars 1927 ble den solgt igjen for 60.000 kroner til TRINE SELMER STEEN (1884–1931) og THORLEIF VIBE SELMER (f. 1876). Thorleif Vibe Selmer var sønn av Fredrik Vilhelm Selmer og Sofie Fredrikke Seehuus, som fra 1890 eide Sollihøgda på Krokskogen, hvor de oppførte hotellbygning og fikk skysstasjon-bevilling. Etter Fredrik Vilhelm Selmers død i 1901 drev Thorleif og mora Sollihøgda videre, inntil eiendommen i 1917 ble solgt til skipsreder Thomas Fearnley. Thorleif Vibe Selmer kjøpte da Søndre Fjell gård ved Drammen (som han solgte i 1925). Han var utdannet ved skogskolen på Kongsberg 1898–99 med karakter 1,35, som var kulletts beste.

Trine og Thorleif Selmer fikk en vanskelig tid på Rytteraker. Gården var tungdrevet og husene dårlige. I 1928 ble Lille Rytteraker (skyldmark 2,09) utskilt fra gården og fikk bruksnr. 13. Rytterakers skyld ble dermed redusert til 14 mark 40 øre, som den fortsatt er. Trine var Thorleif Selmers andre kone, og de hadde seks barn²² hvorav fem døtre. Sønnen Wilhelm (f. 1912) overtok foreldrenes gård, men måtte etter kort tid – 12. mai 1933 – selge den til ODIN LANGSLET (1895–1954), svoger av Rytterakers tidligere eier Odd Knagenhjelm Heiberg og eier av nabogården Nordigarden Borgen. Men Odin Langslet bosatte seg ikke på Rytteraker. Et halvt år seinere, 29. november 1933, overdro han sin kjøpekontrakt til direktør Johan Throne Holst ved Freia Sjokoladefabrikk A/S for 45.000 kroner.²³ Hole herredsstyre knyttet ingen betingelse om boplikt til sin enstemmige anbefaling om konsesjon, men forventet at den nye eier ville drive eiendommen «på forsvarlig måte som jordbruk.»²⁴

JOHAN THRONE HOLST 1868–1946) var født og oppvokst i Trondheim som sønn av en vin- og kolonialhandler. Somrene ble

²¹ Opplysninger hentet fra «Langslet-slekten 1637–1983», av Sverre og Trygve Langslet.

²² Thorleif Vibe Selmers første kone var Stine Marie f. Steen (1883–1915), som han også hadde seks barn med. Etter hennes død i 1915, giftet han seg i 1916 med søsteren Trine.

²³ Konsesjon var gitt 16. november 1933, og auksjonsskjøte ble tinglyst 1. desember s.å. (pantebok 66, s. 379). Odin Langslet mottok 49.000 kroner av Throne Holst for Rytteraker, men 4.000 kroner var «godtgjørelse for annullasjon av kjøpekontrakten» mellom Langslet og Selmer fra 12. mai s.å. (ifølge notat fra h.r.adv. Harald Hauge til direktør Johan Throne Holst 4. november 1933).

²⁴ Møteprotokoll fra Hole herredsstyre 11. november 1933.

GARANTI FOR INNKJØP AV SÅKORN

I møte i Hole herredsstyre 22. april 1932 søkte Thorleif Selmer om kommunal garanti for innkjøp av såkorn. Med 11 mot 9 stemmer ble garantien innvilget, på betingelse av at betryggende sikkerhet ble stilt. I neste sak i samme møte besluttet herredsstyret enstemmig å garantere for såkorninnkjøp til følgende: Erik Fjeld, Anders M. Bjerke, Johan Berget, Thv. Ellingsen, Søren Ottersen, Joh. Bratlie, Ole Renshusløyken og Petter Nylendet, og i protokollen er saken avsluttet slik: «Garantibeløp for Selmer og disse blir ca. 1300 kroner.»

«NOGLE DRAABER AV MIN SVED DERI»

Da jeg i november 1933, altså for åtte år siden, overtok Rytteraker, tenkte jeg mig ikke at gården skulde sluke så mange penger – hvor mange er en hemmelighet som skal gå i graven med mig – og at den skulde ta så meget av min tid og interesse, skaffe mig så meget besvær og så megen glede. Jeg har oplevd å se at den gamle, kjente Ringeriksgård, som lå vanskjøttet i en utrolig grad, nu er blitt en veldreven gård. Den har gitt mig skaperglede, selv om det er andre, først og fremst gårdens energiske bestyrer Haugen, som har den vesentligste del av æren. Men jeg kan igjen bruke det ord at «det er dog ogsaa nogle draaber av min sved deri».*

* J. Throne Holst: «Erindringer og refleksjoner» (Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1941), s. 239–240.

Johan Throne Holst (1868–19466) og fru Hanna f. Jenssen kjøpte Rytteraker gård i 1933. Han var tidligere stortingsmann, president i Norges Industriforbund og direktør ved Freia Chokolade Fabrikk. Hanna og Johan Throne Holst investerte mye penger på å sette Rytteraker i stand.

tilbrakt på Østmarken gård som foreldrene eide, og Johan drømte siden om å eie sin egen gård. I 1894 ble han gift med HANNA JENSEN fra Leangen gård i Trondheim. De fikk fem barn: Henning (1895–1980),²⁵ Elna (f. 1897), Roar (1899–1903), Signe (f. 1904) og Harald (1905–86). I 1892 hadde Johan Throne Holst overtatt ledelsen av Freia Chokolade Fabrik i Oslo, som han opparbeidet til den største innen bransjen i Skandinavia, og gjorde til en mønsterbedrift. Han satt i Oslo bystyre 1904–10 og var stortingsmann (Frisinnede Venstre) 1909–12, og president i Norges Industriforbund 1930–33.

Da Hanna og Johan Throne Holst overtok Rytteraker, var mye av bebyggelsen vanskjøttet og i forfall, og de investerte mange penger i å sette gården i stand. Hoved- og sidebygningen ble restaurert, og nye driftsbygninger ble bygd. En stor del av jordveien ble drenert, og på gården ble bygd et av landets første anlegg for kunstig vanning, med pumpehus i en vik ved Sælabonn i nærheten av Lille Rytteraker. Driften ble i stor grad lagt om til frukt, og resultatet ble Norges største frukthage på 4.000 trær, seinere økt til

²⁵ Henning Throne-Holst ble etter studier i Tyskland og USA adm. direktør ved Freias svenske datterselskap A/S Marabou 1918–47, ved Scania-Vabis 1951–53 og i SAS 1955–57. Han var styreformann i Marabou (1946), Scania-Vabis (1953), AB Findus (1941–66) og i A/S Freia (1945–71).

«PROMENADE DES ANGLAIS»

«På gården satte han våren 1938 i gang store arbeider med å anlegge alleer og plante trær i en naturpark ytterst på eiendommen. Som vanlig tilkalte han den høyeste ekspertise, professor Agnar Barth fra Landbrukshøgskolen. Fremmedartede lerketrær og popler fikk sin plass, sammen med bjerk og furu. «Jeg tenker ofte på min far,» skrev Throne Holst et par år senere, «når jeg ser på nyplantingene på Rytterager. Nu forstår jeg den glede han hadde av sine plantinger på Østmarken. Han fikk ikke se plantingene bli til skog. Det vil gå mig likeså, men ikke desto mindre gir de mig glede.»

Han lot anlegge veier og gangstier, små hvileplasser og løvnisjer. Som på Freia fikk han montert pene metallplater med utvalgte sitater av Viktor Rydberg og Vilhelm Krag til ettertanke. Han moret seg med å gi gangstiene og utsiktspunktene fasjonable navn – «Promenade des Anglais», «Kapp Finisterre». På lang avstand kunne man se noen eldre herrer promenerere, de tok noen skritt, stoppet og gestikulerte, gikk et stykke igjen. Hit, til sitt «palæ på Ringerike», tok han med sine mange samtalepartnere.

En og annen ubuden gjest dukket også opp – især i krepsesongen. Han fikk laget et lite skilt beregnet på inntrengere: «Egen kreps kjøpes til dagens høieste pris.»*

* Erik Rudeng: «Sjokoladekongen. Johan Throne Holst, en biografi» (Universitetsforlaget 1989), s. 314–315.

7.000. «De før så arrige marker fik den overrisling de trengte, og på under fjerdeparten av gårdens dyrkede areal avles nå årligårs opp til 125 tonn epler,»²⁶ ble det skrevet i 1956. På Lemostangen ble det plantet trær og lagd spaserstier, utført av en ansatt som ikke hadde noe med den daglige gårdsdriften å gjøre.

Den 13. november 1946 overtok sønnen HARALD THRONE-HOLST²⁷ (1905–1986) Rytteraker fra farens dødsbo for 120.000 kroner. Harald var utdannet som kjemiingeniør fra Norges Tekniske Høgskole 1928. Fra 1930 var han ansatt ved Freia, hvor han ble direktør 1948–1971 og styreformann fra 1970. Han hadde en rekke tillitsverv i samfunns- og næringsliv, og opprettet sammen med sin hustru Riborg stiftelsen Sat Sapienti, som støtter sosialt, kulturelt og industrielt arbeid.

Harald Throne-Holst var gift med RIBORG F. RÜSSING (1908–1986), og de fikk tre barn:

* Einar (f. 1932), dagens eier av Rytteraker (se nedenfor).

* Per (f. 1936), etterfulgte faren som direktør ved Freia, g.m. Aslaug Kaas, tre barn: Cathrine, Elisabeth og Harald.

* Hanna (f. 1931), g.m. Morten Lind, tre barn: Erling, Riborg og Birgitte.

Riborg og Harald Throne-Holst overlot, som hans foreldre, den daglige drift av gården til en gårdsbestyrer. Etter siste krig var det

²⁶ H.O. Christophersen: På gamle veier og nye stier i Osloomarka (Oslo 1956), s. 301.

²⁷ Johan Throne Holsts etterkommere har tatt familienavnet Throne-Holst (med bindestrek).

Hovedbygningen på Rytteraker i slutten av 1930-årene, etter at den var restaurert. (Akvarell av Einar Throne Holst 1981)

flere gode fruktår, men etter hvert fikk man på Rytteraker store problemer med frost. På fjøset var det 25 melkekuer inntil 1955, da besetningen ble solgt. I 1960- og 1970-årene ble driften igjen konsentrert om planteproduksjon, korn, oljefrø og løk.

Ved en tragisk brann på gården i 1986 omkom Riborg og Harald Throne-Holst, og den 6. april 1987 var det (etter testament) hjemmelsovergang til sønnen, arkitekt Einar Throne-Holst, på gnr. 198/2 og 13.

EINAR THRONE-HOLST (f. 1932) er utdannet arkitekt fra Edinburgh 1958, og etablerte sammen med kolleger arkitektfirmaet Hultberg, Resen og Throne-Holst (seinere HRTB)²⁸ i Oslo, og AROS i Sandnes. Han er gift med LIV FRIIS-GIEBELHAUSEN (f. 1932) fra Fredrikstad. De har én datter, Anne Aleksandra (f. 1956), som er gift med Marius S. Skaugen, Oslo (f. 1958). De har to barn, Einar (f. 1989) og Jan Petter (f. 1993).

Under dagens eier har gårdens drift vært konsentrert om korn,

²⁸ Arkitektfirmaene har hatt flere store oppdrag, bl.a. som boligarkitekter for Skjettenbyen i Skedsmo (1970–73) og Hallagerbakken på Holmlia i Oslo (1982), STATOILs hovedkontor på Forus ved Stavanger, diverse bygg for Universitetet i Oslo, samt flere flyplassutbygginger, bl.a. Sola Lufthavn, og Hamar Olympiske Amfi til vinter-OL i 1994.

*Riborg og Harald Throne-Holst
overtok Rytteraker i 1946.
De omkom ved en tragisk brann
på gården i 1986.*

*Direktør Harald Throne-
Holst ved avdukingen av
minnesteinen på Byermoen
i 1963.*

ULVESTØTTA VED KASTEBAKKEN

I 1963 tok Harald Throne-Holst initiativ til å reise en minnestein ved Kastebakken på Byermoen på Røyse, på stedet hvor en ungdom ifølge et sagn skal ha blitt revet i hjel av en ulv en gang i fjerne tider. Det skjedde i samarbeid med Hole Ungdomsforening. Minnesteinen ble utformet av Nic. Schiøll og teksten skrevet av ringeriksdikteren Elling M. Solheim. Utgiftene ble dekket av Harald Throne-Holst. I 1999 ble minnesteinen og området rundt satt bedre i stand, og kostnadene til dette ble betalt av et familiefond. Andre lokale formål som har blitt tilgodesett fra dette fondet, er bl.a. Bønsnes kirke og ferieopphold for barn fra Tsjernobyl.

oljevekster og diverse frøproduksjon. I 1988 ble en del av eendommen (strandsoner på Haugertangen og Lemostangen) fredet.

Gårdsbestyrere

I familien Throne-Holsts eiertid har Arne Altern (seinere kjent fra NRK/radio), Hans Trygve Haugen (seinere eier av gnr. 180/1 Mo i Steinsfjerdings), Per Øvrelid, Odd Kjosbakken og Ole Martin Borgen vært gårdsbestyrere.

Per Øvrelid (1907–1989) og hans hustru *Sara f. Person* (1908–1990) var begge fra Ørsta på Sunnmøre. Han kom som gartner (og fagmann innen epledyrking) til Rytteraker før krigen, og arbeidet der i noen år før han reiste ut og praktiserte andre steder. Da Hans Trygve Haugen ga seg som bestyrer i 1945, kom Øvrelid tilbake og overtok stillingen, som han hadde til 1972, da han flyttet med sin kone til Hønefoss. I Per Øvrelids tid på Rytteraker vant gårdens produkter flere utmerkelse for sin høye kvalitet.

Sara og Per Øvrelid har to døtre:

* Anne Karina (f. 1946), g.m. Aage DaaGruehagen fra Årnes, bosatt i Oslo, to sønner: Henning f. 1973 og Christian f. 1975.

* Eva (f. 1950), g.m. Bardi Valdimarsson fra Reykjavik, Island, bosatt i Hønefoss, to barn: Frida f. 1978 og Snorre f. 1980.

Per Øvrelid ble etterfulgt som bestyrer av *Odd Kjosbakken* (1922–2000) fra Nes på Hedmarken. Han kom til Ringvold frukt-hage i Norderhov som nyutdannet gartner i 1945, og der traff han *Astrid Moe* (1926–1994) fra Mo på Røyse, som var gartnerlærling. De giftet seg i 1949. I 1947 ble Odd Kjosbakken ansatt på Rytteraker som gartner, og han var bestyrer fra 1972 til 1994. I 1987 mottok han gullur fra gårdens eier for 40 års ansettelse, og han fortsatte som gårdsbestyrer til 1994. Våren 1999 flyttet han inn i ny leilighet på Vik Torg, hvor han døde i november 2000.

Astrid og Odd Kjosbakken har to døtre:

* Torill (f. 1951), g.m. Einar Linnerud (f. 1947), bosatt i Sundvollen, to barn: Christian f. 1981 og Haakon f. 1983.

* Ellen (f. 1954), g.m. Ulf Engenes (f. 1953), bosatt i Sundvollen, to barn: Marianne f. 1978 og Thomas f. 1983.

Ole Martin Borgen (f. 1969) har vært gårdsbestyrer på Rytteraker siden 1994. Han er fra nabogården Nerigarden Borgen, og samboer med *Helle Røed* (f. 1971) fra Tyrstrand. De har én sønn, Martin Johann f. 1999.

Bygninger på gården

Den gamle hovedbygningen på Rytteraker var fra begynnelsen av 1800-tallet, men brant ned i 1986. Da Johan Throne Holst kjøpte gården i 1933, ble hovedbygningen utvidet og pusset opp. Da fant man årstallene 1821 og 1824 innrisset i tømmerveggene, og i kjellermuren var årstallet 1809 risset inn.

Throne Holst bygde tunet litt større enn det hadde vært tidligere, og satte i tillegg opp nytt stabbur, låve med fjøs og stall (1934) og sveiserbolig (1935), med påbygd gjestefløy i 1938. Smie, badstue og eplelager/verksted kom i 1943, gartnerbolig i 1954 og vognskjul i 1955.

Hovedbygningen på Rytteraker er bygd i 1988, etter at den gamle brant ned i 1986. Det er ellers på gården to veksthus, skurtresker, tre traktorer, kaldluft korntørke og vanningsanlegg.

På gårdskartet fra 1924 ligger det to mindre bygninger mellom

Flyfoto av Rytteraker 1951. I bakgrunnen Vik-området og Steinsfjorden.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

gårdstunet og plassen Øvre Klaserud, og stedet er kalt «Badstuehaugen». Her lå trolig en badstue.

Et båthus ved stranda mellom Roberget og Telefontangen²⁹ ble bygd i 1943. På østsida av Telefontangen ligger en del gammel teglstein i strandkanten. Kanskje sundstua som ble nevnt i 1805 lå her?

Av navn på jorder har vi Sydjordet, Midtjordet, Haugerjordet, Nordjordet, Nordhellinga, Storflaten, Evjeflaten, Hvelven, Klaserud, Vesthallen, Sydhallen, Smiejordet, Fjøsjordet og Hagaåkeren.

Husmannsplasser

Det har vært minst sju husmannsplasser under Rytteraker. På en av dem, Lille Rytteraker, bodde det i perioder flere husmannsfamilier som var sysselsatt i produksjon av sleder og vogner. Øvrige plassnavn er Haugen, Roberget, Rytterakerplassen, Øvre Klaserud, Nedre Klaserud og Skauenga. En plass som ble kalt Rytteraker-tangen, er sannsynligvis den som seinere ble kalt Roberget.

I 1762 var det åtte husmenn på Storøya med Rytteraker, men i skattemanntallet er det ikke opplyst hvilke plasser de satt på. Av et skifte i 1769 ser vi at minst én av dem hørte hjemme på Rytteraker, nemlig *Hans Lorentsen*. Han satt rimeligvis på den opprinnelige Rytteraker-plassen, den som i dag heter Lille Rytteraker.

I en åstedssak i 1797 får vi vite at det hørte til plasser til Rytteraker.³⁰ Opplysninger i skifteregisteret viser at det i tillegg til Rytteraker-plassen var Roberget. Rundt århundreskiftet ble det nok ryddet flere plasser, for da Ole Jørgensen Hungerholdt kjøpte Rytteraker i 1805, ble Vestre Rytteraker, Roberget, Mariland, Hestehagen og Godager nevnt som husmannsplasser under gården. Da var «den øvre Del, Røtteraaker» solgt til smed Jørgen Gulbrandsen, og bestod som egen eiendom noen år før den ble kjøpt tilbake av Ole Jørgensen Rytterager i 1818. Vestre Rytteraker var trolig plassen Haugen vest for Lille Rytteraker. De tre plassene Mariland, Hestehagen og Godager vet vi ikke hvor lå, men de kan ha vært eldre navn på de to Klaserud-plassene og Skauenga.

I en skatteliste fra 1819 over «Ejendomscontigent» ble det oppgitt at det var seks husmenn på Rytteraker, og dette tallet steg i 1820- og 30-årene, da det var stor håndverksvirksomhet med produksjon av vogner og sleder på gården. Dessuten trengte Ole Jør-

²⁹ Navnet «Telefontangen» skriver seg fra 1915, da det ble anlagt telefonlinje fra fastlandet til Storøya. Luftstrekket over sundet var 500 meter, og rester etter stolpen på Telefontangen er fortsatt synlige.

³⁰ Etter S.A. Sørensen.

gensen arbeidsfolk til teglverket og kalkovnen, som han hadde bygd på vestsida av Lemostangen. Av de i alt 17 husmennene som ifølge manntallet over «contribuerede»³¹ til Hole kirke hørte hjemme på Ole Jørgensens gårder Storøya og Rytteraker i 1825, var 10 på Rytteraker: *Peder Andersen, Jørgen Andersen (Skauenga), Jakob Kristoffersen, Anders Jørgensen, Gabriel Pedersen hjulmaker, Ole Andersen, Mikkel Alvsen, Mads Jørgensen, Nils Andersen skredder, Ole Andersen (Rytterakertangen) og Hans Andersen.*³²

Husmennene på Rytteraker hadde det nok lettere enn mange av sine standsfeller i bygda, på grunn av de ekstraskillingene de kunne tjene i vogn-/sledeproduksjonen.

Etter Ole Jørgensen Rytteragers død i 1846 gikk det gradvis tilbake med virksomheten, og ved folketellinga i 1865 var bare fire husmannsplasser i bruk på Rytteraker: Skauenga, Haugen, Øvre Klaserud og Lille Rytteraker, hvor det i tillegg var hus til tre leilendinger og deres familier.

Lille Rytteraker

Lille Rytteraker lå ved gårdsveien mellom Rytteraker og Borgen, cirka 300 meter nord for gårdstunet på Rytteraker. På 1700-tallet

³¹ «Contribuerede» = de som betalte en personlig skatt, her til kirken.

³² Hans Andersen var gift med Anne Hansdatter, og de hadde bl.a. sønnen Hans Hansen Fekjær, seinere eier av Nerigarden Fekjær.

ble den også kalt Rytteraker-plassen. Da Gunhild Warberg³³ døde i 1746, bodde hun med sin familie på «Pladsen Røtterager», hvor hennes mann Lorentz Wiffe hadde bygd husene. Etter all sannsynlighet var dette Lille Rytteraker. Både i 1753 og 1769 var det nye skifter på en plass ved dette navn, som var den ene av to husmannsplasser på «Rytteraker-sida» i 1797 og 1801. Den andre må ha vært Roberget.

I skiftet etter avdøde Gunvor Paulsdatter på plassen Rytteraker i 1753 er også husene medregnet i boets nettoverdi på litt over 25 riksdaler. Hennes mann er ikke nevnt, derimot barna Thomas Paulsen (myndig), Paul (24), Johanne (20), Iver (18) og Marte (13).

I 1769 er det nytt skifte på plassen Rytteraker, denne gang etter Marte Pedersdatter, kona til husmann *Hans Lorentsen* (f. 1739). Han var sønn av Gunhild Warberg og Lorentz Wiffe, som tidligere eide en del av Storøya og Rytteraker, men som fra cirka 1735 bodde på «Pladsen Røtterager» hvor Lorentz Wiffe hadde bygd opp husene. Hans Lorentsen var gift med *Marte Pedersdatter Kastet* (ca. 1725–1769), og de hadde fem barn (se nedenfor). De to var nevnt som husmannsfolk under Storøya med Rytteraker i 1762, og til husstandens voksne hørte da også hans stemor Margrethe Klingsborg, samt Mari Paulsdatter («Inderste, fattig og har Til-læg»). Ved Martes død i 1769 satt enkemannen igjen med barna Kristoffer (13), Gunhild (10), Ingeborg (7), Mari (5) og Kristina (1/2 år). Ellers var nevnt avdødes bror, Abraham Pedersen Kastet.³⁴ Boet var fallitt, da gjelda langt oversteg verdiene.

I 1801 bor fortsatt *Hans Lorentsen* (70), «Husmand med Jord, Snedker», under Storøya og Rytteraker med sin andre kone *Else Kristoffersdatter* (68). Da han dør fem år seinere, er Lille Rytteraker solgt, og han bor på Roberget hos sønnen Kristoffer. Skiftet åpner 25. august 1806 og avsluttes 15. desember 1807, med en nettoformue på i overkant av 54 riksdaler. I tillegg til enka *Else Kristoffersdatter* (det andre ekteskapet var barnløst), oppgis i skiftet hans barn fra første ekteskap: Anne (30), Kristoffer (myndig, f. 1756, senere husmann i Roberget), Ingeborg (f. 1760, gift med Mads Børdalen),³⁵ Maria (død, etterlevende én datter Else Marie på 13 år), og Kristina (gift med Hans Jensen Svarstad).

Prokurator Walter solgte i 1805 Rytteraker til Ole Jørgensen Hungerholdt, mens Lille Rytteraker ble skilt ut og solgt særskilt. I

³³ Eldste datter til Christian Thommesen, som eide Storøya og Rytteraker 1695–1728.

³⁴ Marte og Abraham var blant barna til husmann Peder Jacobsen og hustru Ingeborg Halvorsdatter på Kastet under Mo i Steinsfjordingen. Det var skifte etter Peder Jacobsen i 1748 (se avsnitt om husmannsplassen Kastet under Mo).

³⁵ Børdalen var husmannsplass under nabogården Borgen.

1818 ble «den øvre Del, Røtteråker, en mindre Eiendom, som tilhørte en Smed, Jørgen,» kjøpt tilbake til gården.³⁶

Det virker som at smia til denne Jørgen ble senter i en liten «håndverkerlandsby» som vokste fram på Lille Rytteraker, for produksjonen av vogner og sleder. Flere kilder forteller at Ole Jørgensen knyttet til seg unge og dyktige karer som han gav opplæring, og tillike en god husmannsplass, og flere av disse lå ved Lille Rytteraker, eller langs gårdsveien mellom Rytteraker og Borgen. Noen var arbeidsledige gruvearbeidere fra Kongsberg, som da Sølvverket på Kongsberg ble nedlagt etter Christian 7.s reskript i 1806 fikk hjelp til å utdanne seg innen et håndverksfag, og deretter søkte til andre distrikter for å få arbeid. Flere av disse kom til Hole.

I 1865 bor det én husmann på Lille Rytteraker, og dessuten har tre leilendinger med sine familier samme adresse, og i tillegg et par skomakere:

Ole Andersen (74), husmann med jord, enkemann. Ingen husdyr, og utsæden er 1/4 t. bygg og 1½ t. poteter (se Roberget).

Nils Johannesen (34), «Leilæending, Skomager, Matros om Sommeren»,³⁷ med kone Karen Olsdatter (33) og deres barn Karl Martin (12), Jørgen (9), Anne Jørgine (6) og Annette (2). De har ingen husdyr, men sår 1/2 t. bygg, 1/2 t. blandkorn og 3 t. poteter.

Jahn Jørgensen (63), «Leilæending og Maler,» med kone Kristi Olsdatter (57) og hans sønn Jørgen Jahnsen (34), malersvenn. De har 2 kyr, og sår 1/4 t. rug, 1/2 t. bygg, 1 t. blandkorn og 3 t. poteter.

Jahn Jørgensen var først gift med *Marte Ellingsdatter Selte* (1798–1840),³⁸ og de fikk sju barn. Det siste var dødfødt, og mora døde i barselseng på Lille Rytteraker i 1840. De seks øvrige barna var:

* Maren (f. 1827), gift med Hans Jensen Trøksle.

* Karen Eline (f. 1829), gift med Ole Andersen Kjernet/Borgen, sju barn: Marte, Anne, Karine, Lars, Jahn, Anders og Johanne (se gnr. 199/1 Sørigarden Borgen).

* Anne (f. 1830), gift med Ole Larsen Frøhaug, fire barn: Lovise, Marthe, Johanne og Lars.

* Jørgen (f. 1832), ugift, eier av Borgen etter sin søsters død i 1889.³⁹

³⁶ Rytterager (1905), s. 9–10. Det har ikke lyktes å finne skjøter eller noteringer i panteregistrene på disse overdragelsene (se forøvrig omtale av gnr. 198/13 nedenfor).

³⁷ Trolig matros på en båt som trafikkerte på Tyrifjorden.

³⁸ Datter av Elling Syversen Selte (1766–1808) og Kari Taraldsdatter Sønsterud (1777–1859).

³⁹ I 1899 overtok hans nevø Jacob Rytterager (f. 1868, lege) Nedre Borgen. Ved folketellinga i 1900 bodde Jørgen Jahnsen hos sin søster og svoger på Frøyhov. Da var han «Haandverks Maler for egen Regning» og hadde amerikansk statsborgerskap.

JAHN MÅLER

Han het Jahn Casper Jørgensen og var født på Kongsberg i 1803.* Jahn utdannet seg som maler og lakkerer, og flyttet til Lille Rytteraker i Hole i 1821, hvor han overtok male- og lakkeringsoppgavene på vognfabrikken etter Jørgen Erichsen. Han ble kalt «Jahn Måler», og kan stå som representant for de mange dyktige håndverkerne som gjorde karjolene og sledene fra Ringerike kjent langt utenfor distriktet. Jahn tok navnet Rytterager, og han har mange etterkommere både i Hole og andre steder. Jahn Måler døde på Lille Rytteraker i 1887, 84 år gammel.**

* Hans foreldre var bruksarbeider Jørgen Syversen Brattstad (f. 1770) og Maren Tobiasdatter (f. 1770).

** Opplysninger hentet fra stensil «Rytterager, og en av de slektene som tok dette navn», av Erling Rytterager.

* Kristian (f. 1835), gift med Gustava Jonassen, Lier.

* Olava (f. 1837), ugift.

Etter Marte Ellingsdatters død i 1840 giftet Jahn Jørgensen seg igjen i 1842 med *Kristi Olsdatter* (f. 1810), datter av Ole Johannesen og Marie Iversdatter Helgelandseie (ekteskapet var barnløst).

Anders Olsen (44), «Leilending, Dampskibsfører,» med kone *Anne Olsdatter* (44) og deres barn Inger Mathea (24), Ole (15), Marie Olava (11), Hans Peter (9) og Andreas (5). De har 1 ku og sår 1/4 t. bygg, 1/4 t. blandkorn og 4 t. poteter (Anders Olsen hadde tømmerførselen for drammenserne. Han var sønn av husmann Ole Andersen Rytterakertangen, og ble seinere eier av en av Svarstadgårdene).

Sven Olsen (42), «ugift, leier Huus, uden Jord, Skomager» i egen husholdning med en «logerende», John Jakobsen (38), ugift skomaker (Sven Olsen var bror av Anders Olsen, og sønn av husmann Ole Andersen Rytterakertangen).

Fra sist i 1860-årene bodde smed Peder Andersen (f. 1841) på Lille Rytteraker med sin hustru Sofie Hansdatter (f. 1841). Han var sønn av Anders Aslesen, mens hennes far het Hans Haagensen og bodde på Tolpinrud ved Hønefoss. Etter noen år som smed på Engbrets-Vik kom Peder Andersen til Rytteraker, og her ble han i rundt 20 år som smed på «vognfabrikken». I 1888 forpaktet han Midtre Rudsødegården og satte opp en smie ved storveien på Kroksund. Her drev han i fem år, før han flyttet til Hønefoss i 1894 og overdro Kroksund-smia til sønnen Martin. Noen år etter (1900) var de begge etablert som smedmestre i Hønefoss, og «Rytterager-smedene» ble begge kjent for sitt solide håndverk.⁴⁰

Sofie Hansdatter og Peder Andersen fikk ni barn:

* Hans Andreas (f. 1865), g.m. Maren Hansdatter (f. 1866 i Haug), flere barn, de fleste døde som små, bare Sara Pauline f. 1891 vokste opp. Hun ble g.m. Martin Gulbrandsen, én datter Ragne. I 1900 var Hans Andreas (best kjent som A.P. Rytterager) maskinfører ved sagbruk og kommisjonær for landbruksmaskiner. Han eide seinere en av Krakstad-gårdene i Haug.

* Martin (1866–1949), seinere smedmester i Norderhovsgata i Hønefoss, g.m. Nikoline (Lina) Eriksdatter⁴¹ (1867–1956) fra Haug, to barn: Johanne (f. 1890, ugift, bodde hjemme hos foreldrene, d. før 1930), og Astrid (f. 1898, g.m. Oscar Godtfred Lundgren fra Søndrum ved Halmstad i Sverige, to døtre: Else Sofie f. 1925 og Margit f. 1931).

⁴⁰ Martin Rytterager hadde smie i Norderhovsgata, mens farens smie lå i Storgata.

⁴¹ Lina Eriksdatter var datter av Erik Lukassen Hverven-eie og Anne Sofie Nilsdatter Løken-eie.

* Anton (f. 1869), i 1900 ugift og bosatt hos foreldrene i Hønefoss («tæringssyg»), og som yrke ble oppgitt elektrisk montør i Kristiania.

* Anne Mathea (f. 1872), g.m. skohandler Kristian Haug i Hønefoss, ingen barn.

* Peter (tvilling, f. og d. 1874).

* Karl (tvilling, f. 1874), g. og bosatt i Oslo, én datter, Ruth.

* Sofie (f. 1878), g.m. Erik Jenserud, bosatt på Lillehammer, én sønn Sverre (seinere arkitekt i Hønefoss).

* August (1879–1954), g.1 m. Sofie Bjørnstad fra Åsa (siden skilt), g.2 m. Solveig Boesen fra Hønefoss (begge ekteskap var barnløse). August var i 1900 hjulmakersvann, og «elektrisk lærling» ved Hønefos Lysværk. Som gift bodde han i Åsa, hvor han drev Vikheim landhandleri, og fra 1927 Åsa landhandleri ved Elvely.

* Margrethe (f. 1881), i 1900 var hun «sætterske» i Ringerikes Blads trykkeri, g.m. kjøpmann Hans Pettersen i Hønefoss, én sønn Ragnar.

I 1900 var det Rytterakers tidligere eier, Johannes O. Rytterager (f. 1816), som bodde på Lille Rytteraker med sin kone Maren K. Rytterager (f. 1827). De levde begge av sin formue. I 1928 ble Lille Rytteraker skilt ut som eget bruk (se nedenfor, gnr. 198/13).

Roberget (Rytterakertangen)

Roberget lå nede ved fjordkanten sørvest for gårdstunet, og kan ha vært den plassen som tidligere het Rytterakertangen. Husmannsfamilien her har nok hatt en viktig attåttnæring i fiske, og ikke langt unna lå brygga med båttrafikk til og fra Storøya.⁴² Sammen med husmannsfamilien i Sundland (på Storøya) kan familien i Roberget ha hatt plikt til å frakte folk og varer til og fra øya.

Husmann *Kristoffer Hansen* som i 1801 fikk rett til å sette ut fiskegarn ved Lemostangen sammen med Storøyas eiere, satt trolig på Roberget. Ved folketellinga samme år var han 45 år og «Huusmand med Jord, Snedker», og han bodde på plassen med kona *Gjertrud Torgersdatter* (57) og deres datter Anne Hansdatter (26, ugift), samt datterdatter Anne Hansdatter (16), og en dreng Ole Kristensen (23), «Læredreng i Snedker Profession».

I 1819 er både Kristoffer Hansen og Gjertrud Torgersdatter døde, da åpnes skifte etter de to, som avsluttes i 1821. De har ingen livsarvinger, og testamentet er «til fordel for Ole og Hans Andersønner», begge husmenn under Rytteraker i 1820-årene. Som arvinger oppgis Anna Henriksdatter (gift med Hans Andersen) og Ingeborg Svendsdatter (gift med Ole Andersen). Avdøde

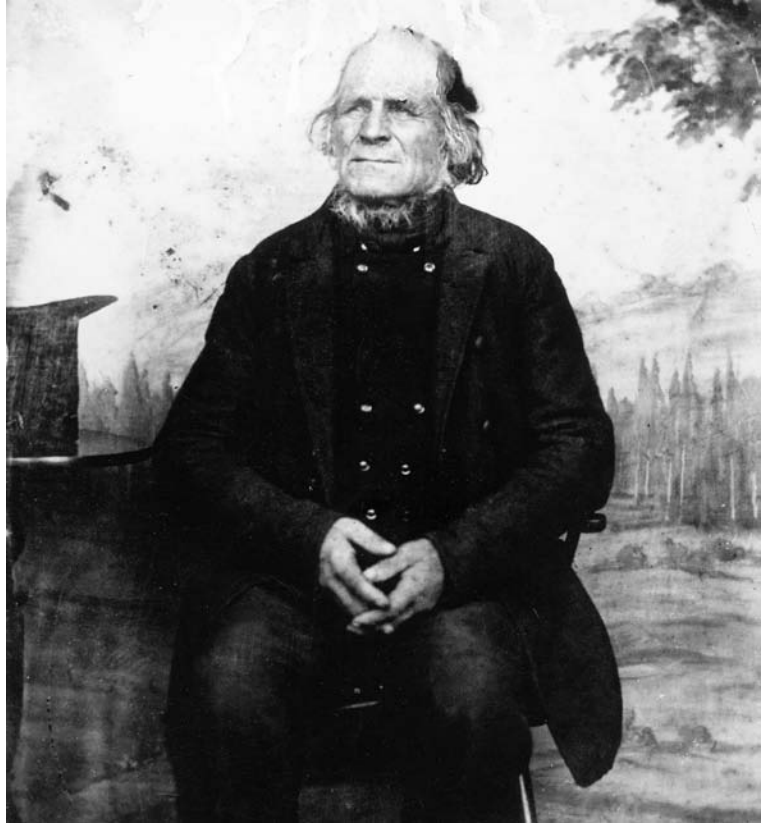
⁴² Brygga var bygd opp av laftet tømmer og fylt med stein, og lå på den såkalte Telefontangen. Den var i bruk til under siste krig.

GABRIEL HJULMAKER

Gabriel Hjulmaker hadde gått i hjulmakerlære i Drammen, kom til Hole og ble ansatt av Ole Jørgensen Rytterager. Han var tambur i det militære, og var født på plassen Øgardsbråten på Snarum på Modum. Hans egentlige navn var Gabriel Pedersen, og han har mange etterkommere i Hole som har utmerket seg som dyktige håndverkere. Gabriel var bestefar til Bernhard Frøshaug.*

* Jon Guldal i Ringerikes Blad 30. desember 1954 og 4. januar 1955.

*Husmann
Ole Rytterakertangen.*

Gjertruds arvinger er hennes søsken Amund, Henrik og Dorte, samt flere nieser og nevøer. Etter auksjon kommer boets bruttoverdien opp i 202 spesidaler, og nettoverdien (etter fradrag av gjeld) er 143 spesidaler.

Det synes som den ene av de to brødrene som ble tilgodesett i testamentet, skredder *Ole Andersen*, tok over plassen. Han er siden kjent som Ole Andersen Rytterakertangen (1792–1875), han kan også ha sittet på plassen Haugen i en periode (ut mot Haugertangen). Kanskje har ha fått navnet Rytterakertangen derfra? Vi kjenner sju av barna fra Ole Andersens ekteskap med Ingeborg Svendsdatter, og etterkommere av de to sitter i dag som eiere av flere gårder i Hole:

* Kristian (f. 1916), smed på Gulsplassen på Storøya, kjøpte siden Søndre Ullern i Hole, g.m. Marte Eriksdatter Sundet (Kroksund) f. 1817, tre barn: Inger Marie, Erik og Ole Christian.

* Hans (f. 1818), skomaker, husmann på Hesselberggrønningen på Storøya, g.m. Maren Nilsdatter (f. 1820), fire barn: Ole, Nils, Andreas og Jørgen.

* Eli (1820–1848), g.m. Nils Hansen Hundstad/Fekjær (f. 1810), tre barn: Thrine, Ole og Hans.

* Anders (f. 1822), dampskipsfører, i 1865 på Lille Rytterager, eide siden en av Svarstad-gårdene, g.m. Anne Olsdatter (1822–1886), fem barn: Inger Mathea, Marie Olava, Ole, Hans Petter og Andreas.

* Sven (f. 1824), ugift, skomaker, i 1865 bosatt på Lille Rytteraker.

* Peder (1826–1827).

* Andreas (f. 1830), skomaker, bodde i 1862 på Storøya, død før 1865, g.m. Karen Olsdatter (f. 1829), to barn: Inger Marie og Ole.

Vi vet ikke når Roberget (eller Rytterakertangen) ble nedlagt som plass. I dag er det ingen synlige tufter som forteller om en husmannsplass her, verken nede ved stranda eller inne på Robergtangen. En brygge ved Roberget ble brukt i forbindelse med transport av melk fra Storøya så seint som like etter siste krig, men denne brygga er også borte.

Haugen

Haugen lå vest for Lille Rytteraker, ut mot Haugertangen, og er tidligere blitt kalt Vestre Rytteraker. I 1865 bodde *Nils Andersen* (72), «Husmand med Jord, Skredder,» på Haugen med kone *Kari Olsdatter* (68), og deres datter Anne Marie (33), ugift, «hjælper Forældrene», samt et fattiglem, *Marte Madsdatter* (73, ugift).

I desember 1894 het husmannen på Haugen *Anders Kristensen*. Da var det utpanting for herredsskatt for 1894 med kr 7,49, «med pant i debitors paa pladsen Rytteragerhaugen under d.e. staaende huse».

Hustuftene er fortsatt synlige på Haugen. På plassen skal det ha vært en oppmurt bakerovn, hvor alle plassekonene kom for å bake ovsbrød.⁴³

Øvre Klaserud

Øvre Klaserud lå cirka 200 meter rett øst for gårdstunet, på en høyde hvor syriner og rester etter en skorstein viser hvor husmannsstua har stått. I jordekanten rett øst for plassen, lå sommerfjøset på Rytteraker i tida under og etter siste krig.

I 1865 bodde på Øvre Klaserud *Hans Pedersen* (31), «Husmand med Jord, Dagarbeider» med kone *Karen Marie Kristiansdatter* og deres barn Peter (3) og Lise Karine (1). De hadde ingen husdyr, og sådde 1/2 t. bygg, 1/2 t. blandkorn og 2 t. poteter på plassen.

I april 1899 undertegnet Rytterakers eier Birger Rytterager kontrakt om husmannsfeste på plassen Øvre Klaserud med *Anders*

⁴³ Notat (udatert) i Rytteraker-mappa, Hole bygdemarkiv.

Olsen og hustru *Lina*, for deres levetid. I kontrakten ble det slått fast at «husmanden har ret til ved samt fri havnegang for en ko». *Anders Olsen* (f. 1823) var fra Sundvollen, og var husmann på Rytteraker fra 1883. Han eide Sundet (Øgardsvika) gnr. 16/2 i årene 1865–1882, og ble i 1866 gift med *Samueline (Lina) Samuelsdatter Bili* (f. 1836). De hadde seks barn: tvillingene *Syver* og *Ole* (f. 1867), *Martin* (f. 1869), *Anne* (f. 1872) og tvillingene *Anton* (seiere eier av *Koksrud* gnr. 12/1) og *Johan* (f. 1876). I 1900 bodde *Lina* og *Anders* alene på plassen. Deres to yngste sønner, *Johan* og *Anton*, var da tjenestedrenger på hovedbølet, ansatt av *Birger Rytterager*.

Nedre Klaserud

Nedre Klaserud lå cirka 150 meter øst for Øvre Klaserud ned mot *Borgen-evjua*, og er avmerket på gårdskartet fra 1924. I dag er det noen hustuffer og kjellerhull som forteller at her har bodd folk. Tømmerfløteren *Ole Saska* (*Ola Sjask*) skal ha bodd i Nedre Klaserud.⁴⁴

Betydningen av navnet *Klaserud* er usikker, men forleddet kan være *klase*, «klump eller dyngje av noe». Kanskje sikter navnet til en plante med en bestemt blomsterstand.⁴⁵

Skauenga

Skauenga lå rett sør for Øvre Klaserud, på en «øy» i åkeren hvor syrer og bringebærbusker i dag viser at her har ligget en husmannsplass.

Før 1832 var *Jørgen Andersen* husmann i *Skauenga*. Det får vi vite av en festekontrakt som *Ole Jørgensen Rytterager* da inngår med husmann *Ole Hansen* og hans kone *Marie Taraldsdatter* om «Pladsen *Skovengen* kaldet». Av deres barn kjenner vi én sønn *Tarald Olsen* f. 1826.

I 1863 ble kontrakten overdratt til *Lars Svensen* og hans hustru *Grete Martinsdatter*, som underskrev på å oppfylle de samme forpliktelser som formannen *Ole Hansen* og hans kone. De nye husmannsfolkene forpliktet seg «tillige til at forsørge den Afdødes Kone og Datter *Ingeborg* til sines Død, mot at *Lars* erholder til Godtgjørelse *Husene* som findes paa *Pladsen* samt *Aflingen* for indeværende *Aar*, en gammel *Baad*, 1 *kakkelovn*, det *Løsøre* som findes i *Huset*, og 1 *Koe*. De *Sengeklær* som har tilhørt de gamle forbliver *Enkens Eiendom*, og fordeles efter hendes Død blant

⁴⁴ Jon Guldal i *Ringerikes Blad* 10. januar 1955.

⁴⁵ *Harsson* (1995).

Arvingerne, ligesaa de Penge som bliver tilbage hos Huusbonden». ⁴⁶

I 1865 satt Lars Svensen (37), husmann med jord og dagarbeider, i Skauenga med kona Grete Martinsdatter (27) og deres datter Anne Marie (6), og enka Marie Taraldsdatter (83), den tidligere husmannskona på plassen. De hadde 1 ku, 2 sauer og 1 gris, og utsæden var 1/4 t. rug, 1/2 t. bygg, 1/2 t. blandkorn og 2 t. poteter.

I slutten av forrige århundre bodde *Kristian Gabrielsen* og kona Lise i Skauenga ⁴⁷ (i 1900 hadde de flyttet til Dal, en plass under Fjelstad på Røyse). Seinere var det smed *Johan Kristiansen* (f. 1855) som bodde her. Han drev smie på plassen, og var gift med *Anne Mathilde Hansdatter* fra Badstuhagen på Bønsnes. Johan og Anne Mathilde eide seinere (fra 1894) Solbakken ved Vik og (fra 1905) Sundet (Øgardsvika).

Ved folketellinga i 1900 var det ingen som bodde i Skauenga.

Andre plasser

Ingen nålevende kjenner til hvor plassene Mariland, Hestehagen og Godager, som ble nevnt i 1805, har ligget. Kanskje er de gamle navn på noen av plassene som er nevnt ovenfor.

På et kart fra 1826 er avmerket en plass på Sydjordet, mellom Skauenga og brygga på Telefontangen. I dag er området dyrket opp og det er ingen rester etter plassen. Det ligger en potetkjeller like i nærheten. Den har hvelvtak bygd i stein, og måler cirka 6 x 3 meter.

Der denne plassen skal ha ligget, fant Martin Borgen i våronna i mai 1999 en liten kvernstein til en håndkvern. Den oppbevares nå på gården.

Skog og seter

Ole Jørgensen Rytterager kjøpte i årene 1813–1835 skog på Utstranda som tidligere hadde tilhørt gårdene Øverby, Utvika og Ødelien. Ved den nye matrikkelen i 1838 ble denne skogen lagt til Rytteraker, men ved skiftet etter Ole Jørgensen Rytterager i 1846 ble den utskilt med eget løpenr. 54 b og overtatt av sønnen Ivar Rytterager til takst 1.300 spesidaler (se nedenfor gnr. 198/3).

Ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823 fikk Storøya to teiger på Krokskogen (én ved Manaskaret og én på Nordlandsåsen). Ved skiftet i 1846 ble teigen på Nordlandsåsen tillagt Storøya (se nedenfor gnr. 198/8) og teigen ved Manaskaret ble lagt til

TARALD TRÅVER

– Det er svært som du tråver i dag da, Tarald! sa læreren til unggutten Tarald fra Skauenga under Rytteraker. Siden kalte de ham Tarald Tråver. Han var født i 1826, og en livsglad og morsom mann. Han giftet seg med Eli Jørgensen (f. 1827) fra Høglaupt ved Sundvollen. Der på Høglaupt åpnet Tarald en landhandel, og lenge gikk det bra, men handelen ebbet ut da veien ble lagt om forbi huset. Tarald skrev da oppsigelse til fogden på Ringerike i disse ordelag: «Da underbalansen haver taget overbalansen, nødes jeg til at opsiges mit handelsbrev. Ærbødigst Tarald Olsen.»* Tarald kom seinere i arbeid på Hønefoss Bryggeri, og eide Frognøya i en kort periode, men måtte gå fra gården. Ved folketellinga i 1900 eide han et bruk på Fægri på Tyristrand, og bodde der sammen med fru Eli. Han døde i små kår på småbruket Trulserud ved Hønefoss.**

* Jon Guldal i Ringerikes Blad 30. desember 1954 og 4. januar 1955.

** Notat i Rytteraker-mappa (udatert) i Hole bygdearkiv.

⁴⁶ Kopi av husmannskontrakt i Hole bygdearkiv.

⁴⁷ Jon Guldal i Ringerikes Blad 1933.

Rytteraker sammen med den tidligere husmannsplassen Valtersbråten.

I 1915 ble Valtersbråten med skogen på østsida av fjorden skilt ut med eget bruksnr. 11, og da Hole kommune brukte sin forkjøpsrett til Rytteraker i 1916, ble skogen holdt utenfor da gården ble solgt videre samme år. Først i 1930 solgte kommunen skogen til Fredrik Hesselberg-Meyer (se nedenfor 198/11).

Det foreligger ingen kilder som omtaler noen seter under Rytteraker, men *Storøen seter* på Krokskogen er avmerket på utskiftningskartet i 1823, beliggende på Nordlandsåsen. Da Rytteraker ble fraskilt og solgt fra Jacob Walter til Ole Jørgensen Rytterager i 1805, het det at det til Rytteraker skulle høre «Anpart i Krogskoven», og her kunne eieren, om han ville, bygge seg en seter «ved den nye, Storøen der har ladet opføre, naar han kun ikke bygger i Storøsæterens indhegnede Løkker».⁴⁸ Det er lite trolig at Rytteraker har benyttet seg av denne retten, og i dag kjenner ingen til hvor Storøyas seterløkke lå.

Andre eiendommer

UNDER RYTTERAKER

198/11 Valtersbråten

Valtersbråten er en skogeiendom som består av en skogteig i Manaskaret som tilfalt Storøya/Rytteraker i 1823, og den tidligere husmannsplassen og mølla i Valtersbråten. Ved skifte etter Ole Jørgensen Rytterager i 1846 ble eiendommen lagt under Rytteraker.

Hole kommune overtok Rytteraker i 1916, og holdt tilbake skogen da gården ble videresolgt samme år. Først den 1. august 1930 solgte kommunen skogen til forstmester *Fredrik Hesselberg-Meyer* for 40.000 kroner. Den eies i dag av sønnen *Fredrik Hesselberg-Meyer* (f. 1921), som 26. juni 1962 overtok den for 60.000 kroner.

198/13 Lille Rytteraker

Lille Rytteraker ligger cirka 400 meter nord for gårdstunet, i svingen ved gårdsveien mellom Rytteraker og Borgen. Eiendommen er på det nærmeste identisk med den som Ole Jørgensen Rytterager kjøpte til gården i 1818, og som før hadde tilhørt en smed, *Jørgen Gulbrandsen Rytterager*, som tidligere hadde bodd på Fjell. Det ble åpnet skifte etter Jørgen på Rytteraker i 1817 (avsluttet 1820), og han etterlot seg da enka Ragne Taraldsdatter og barna Tarald og Anne, hvis verge var Kristen Gulbrandsen Dæli. Boet ble gjort opp

⁴⁸ Etter S.A. Sørensen.

med en bruttoverdi på 4.271 spesidaler, og en nettoverdi på 2.496 spesidaler, hvorav «en Obligation til Paul Fjelds Bo paa 1.100 Spesidaler».

I 1801 var Jørgen Gulbrandsen (23) tjenestegutt på en av Nesgårdene på Utstranda, og han fant sin kone Ragne Taraldsdatter på nabogården Sønsterud. De bosatte seg på Lille Rytteraker, som de da må ha overtatt. Obligasjonen på 1.100 spesidaler som inngikk i hans bo gjaldt gården Nordre Fjell, som Jørgen hadde kjøpt nesten tre fjerdeparter av (den delen som ikke var benefisert bispestolen) på auksjon etter avdøde Paul Larsen Fjeld i 1815 eller 1816. Etter Jørgen Gulbrandsens død gikk Nordre Fjell over til Gulbrand Hansen, som i 1819 giftet seg med Jørgens enke, Ragne Taraldsdatter.

Lille Rytteraker, skilt ut som egen eiendom i 1805 og slått sammen med Rytteraker igjen i 1818, ble i 1848 igjen utskilt med eget løpenummer 54d. I juni 1854 solgte Johannes Rytterager denne eiendommen sammen med et lite skogstykk (løpenr. 54c) til *Anders Olsen Sundland* for 800 spesidaler. Men 7. november 1863 ble begge eiendommer solgt tilbake til Johannes Rytterager, og året etter ble Lille Rytteraker igjen slått sammen med hovedbølet.

Anders Olsen var dampskipsfører, og i 1865 var han en av flere leilendinger på bruket som han hadde solgt to år tidligere. Da var han 44 år og ble også titulert som skipsfører (se omtale av husmannsplassen Lille Rytteraker).

I 1928 ble Lille Rytteraker igjen utskilt som eget bruk, gnr. 19/13 av skyld mark 2,09, og i 1952 ble Lille Rytteraker II utskilt fra bnr. 13, og fikk gnr. 19/29 (se nedenfor).

I dag (2000) eies både bnr. 2, 13 og 29 av Einar Throne-Holst.

Stabburet fra Lille Rytteraker skal ha blitt flyttet til Østigarden Fjell (gnr. 217/21), trolig etter Jørgen Gulbrandsens død. På Lille Rytteraker er det i dag våningshus og låve, trolig bygd på midten av 1800-tallet og restaurert i 1935 og 1990.

198/29 Lille Rytteraker II

Eiendommen ble skilt ut fra Lille Rytteraker i 1952, og ved gavebrev av 2. januar 1953 overdratt uten vederlag til Harald Throne-Holsts søster Elna Hinsch. Etter hennes død ble eiendommen i 1980 overtatt av sønnen Johan Hinsch (f. 1923) for 116.000 kroner. Ved skjøte datert 16. mars 1989 overtok Einar Throne-Holst eiendommen.

EN BYGDEBORG?

Gårdsnavnet antyder at det kan ha ligget en bygdeborg på Borgen, rimeligvis i folkevandringstida (cirka år 400–570 e.Kr.). På Island ble navn som Borg og Borgen brukt på lokaliteter som passet til et slikt formål, selv om de aldri ble benyttet til det. En bygdeborg må eventuelt ha ligget på toppen av skrenten som går bratt opp fra fjorden vest for gårdstunet på Øvre Borgen, og naboskapet til gården Løken (Leikvin) med stevneplass og store folkesamlinger kan underbygge teorien. Dersom angrep utenfra med påfølgende stridigheter skulle inntreffe når bygdefolket var samlet til stevne, var de ganske ubeskyttet, og et forsvarsverk på Borgen kunne gi dem et tilfluktssted.* Men arkeologer fra Oldsaksamlingen kunne tidlig i 1890-årene slå fast at det «paa Børgen kjendes ikke nogen gammel Befæstning eller Bygdeborg. Der var heller ikke noget Spor af saadan paa den Gaarden nærmest liggende Aas».**

* Briså (1996), s. 96.

** Fortidsminnesforeningens årsberetning 1893–94, s. 174–75

Borgen ligger lengst vest i Årnesfjordingen, med Rytteraker i sør og Blomshøgda i nord. I vest grenser gårdsvaldet mot Borgenvika og Vestre By, og i øst mot gården Løkens marker. Gårdsnavnet er sammensatt av *borg* (høyde, berg, bygdeborg) og *vin* (naturlig eng, beite), og betyr «*enga ved berget*».¹ Ved gården er det en bratt bergskrent ned mot fjorden. Gårdens navn blir også skrevet *Børgen*, som er mer i tråd med den gamle bygdeuttalen. Borgen kan ha blitt ryddet i de første hundreårene etter Kristi fødsel, da den ble utskilt fra opphavsgården Vik.

Inntil 1763:	Én gård – Borgen (gml. matrikelnr. 30 av samlet skyld 45 lispund), eies av Eiker kirke (30 lispund) og Oslo bispestol (15 lispund).
1760-årene:	Gården deles i Øvre Borgen og Nedre Borgen (hver 22½ lispund).
1790-årene:	Øvre Borgen (30 lispund) og Nedre Borgen (15 lispund).
1816:	Utskifting – Nedre Borgen deles: Sørigarden (seinere gnr. 20/1). Nordigarden (seinere gnr. 20/5). Nerigarden (seinere gnr. 20/6).
1817:	Øvre Borgen (seinere gnr. 20/7) blir selveierbruk.
1832:	Engene (seinere gnr. 20/8) fraskilles Øvre Borgen, selges til eieren av Lilleby.
1850–55 :	Sørigarden, Nerigarden og Nordigarden Borgen blir selveierbruk.
1857:	Skogen på Krokskogen (seinere gnr. 20/2) fraskilles de fire brukene og selges.
1885–88:	Griserudmoen (gnr. 20/9) fraskilles Øvre Borgen, blir en del av Viksenga.
1893–95:	Utskifting, tidligere teigblanding oppløses.
1904–05:	Lillebystykket (gnr. 20/13) fraskilles Engene (gnr. 20/8), Engene selges til Løken.
1929:	Borgestad (gnr. 20/16) fraskilles Øvre Borgen.

Flere steinalderfunn

Funn av våpen og redskaper fra steinalderen viser at både jordsmonn og naturforhold på Borgen gjorde området attraktivt for

¹ Rygh (1909) s. 5 og Harsson (1995). Tidligere skrivemåter er «Byrghene» (1399), Børiinn (1528), Børienn (1604), Byrgen (1617) og Børgen (1657 og 1723).

fangst- og veidefolk lenge før vår tidsregning startet. På Borgentajet ble det i 1883 funnet en 13 cm lang steinøkse, «efter Sigende i en liden rund Haug, tilligemed Skaar af lerurner».² Rundt 1890 fant Martin Johannessen Borgen to pilespisser og en spydspiss av flint (ukjent funnsted). Spydspissen var 12,7 cm lang og «godt arbeidet».³ Ytterligere to steinøkser er levert til Oldsaksamlingen. I 1897 ble registrert en 13,4 cm lang steinøkse med skafthull,⁴ men funnstedet er ukjent. Fra Viksenga nord i Borgens gårdsvald ble det noen år tidligere funnet og innlevert en 11,5 cm lang steinøkse av lys grå leirskifer, uten skafthull.⁵ To steinøkser som ble funnet i 1920 og 1975, befinner seg i dag hos eierne.

I 1994, under registrering av kulturminner i alternative traseer for Ringeriksbanen, fant arkeologene to flintavslag fra steinalderen på Borgestad, like ved fylkesveien mot Røyse, og på åkeren Øvre Blom under Nordigarden Borgen ble det funnet tre flintavslag og en brynestein.⁶ Arkeologene slo fast at det i området Borgestad

Borgen-gårdene 1955, med Borgenvika og Sælabånn. Til venstre ser vi låven på Øvre Borgen, og mot høyre Sørigarden, Nerigarden og Nordigarden Borgen. Den nye hovedbygningen i Nordigarden (bygd 1944–45) ble aldri innredet. Den ble revet i 1996.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

² Oldsaksamlingen reg.nr. C11776 (Fortidsminnesforeningens årsberetning 1884).

³ Spydspissen ble sendt til Oldsaksamlingen (C15070), mens pilespissene (6,5 og 4,3 cm lange) oppbevares på gården.

⁴ C18801 – «... temmelig uregelmessig formet, formodentlig formindsket vede Omhugning. Sleben ved Eggen.»

⁵ C15056 – «... helt sleben». Bredden var 4,9 cm ved eggen.

⁶ «Spor i Ringeriksjord» (Buskerud fylkeskommune 1994), s. 43–47.

GRAVHAUGER

I 1845 skal det ha vært flere gravhauger på Borgen, og i 1857 ble jordmassene fra en større gravhaug på gården brukt til «at skaffe Fyld over en Postgrav eller Vandledning», hvorved det i haugen ble funnet en oval jernbøyle og tre jernringer, sammen med potteskår og kull- og beinrester. I brev til Oldsaksamlingen samme år skrev gårdens eier Christoffer Rytterager: «Jernringene sendes. De øvrige Sager ere forlorede.» Funnet er tidfestet til yngre jernalder.* Gravhaugen lå 60 meter nordøst for stabburet på Øvre Borgen, og synes fortsatt i terrenget, på en naturlig forhøyning med diameter 8 meter og høyde cirka 75 cm. På den avflatede toppen ligger et lysthus, og det er beplantet med syriner og hasselbusker. 40 meter vest for hovedbygningen på gården er det en samling rundhauger med diameter 8–10 m, som alle er avflatet på toppen. De ligger på en bergknaus, med en bratt skrent ned mot fjorden i vest.**

I Lillebystykket og Borgestad, i skogbandet lengst nord-vest på gårdsvaldet, ligger fire kullgroper og fem gravhauger. Arkeologene mente i 1968 at haugene var »temmelig sikre naturdannelser», men ved ny registrering i 1994 slo de fast at det var snakk om gravhauger, men de er ikke blitt undersøkt. Den største har en diameter på 17 meter og er 2 meter høy, og det er gravd i toppen på flere av dem. Haugene ligger på begge sider av den gamle bygdeveien innpå moen, like øst for grensen mot Vestre By – én på nordsida og de øvrige på sørsida av veien.

* Oldsaksamlingens reg.nr. C6518 (Fortidsminnesforeningens årsberetning 1873), og brev fra Christoffer Rytterager (1857) i Oldsaksamlingens arkiv, Oslo.

** Fornminner i Buskerud (Universitetets Oldsaksamling, Oslo 1985).

–Bråten (den tidligere husmannsplassen Bråten, nå Bødalen) sannsynligvis er tale om svært store steinalderlokaliteter.

Funn fra jernalderen

En stor spydspiss av jern fra yngre jernalder, hele 45,5 cm lang, ble i 1870-årene funnet på Borgen (sannsynligvis på Østeng) av gårdbruker Johan Erichsen Lilleby «under Pløining paa en Ager, hvor der før havde været 2–3 smaa Hauger». Til spydspissen var fortsatt rester av spydets treskaft, som var gjennomtrengt av rust og dermed blitt steinhardt. På Sørigarden Borgen ble i 1888 funnet et 21,5 cm kileformet økseblad av jern (uvisst om det er fra eldre eller yngre jernalder), og i 1897 ble det (ukjent funnsted) registrert nok et økseblad av jern (16 cm langt), og et plogjern, som hadde «ved Forrustning næsten ganske mistet de ombøiede Fliger». Plogjernet var 16,5 cm langt.⁷

Eiere

Første gang Borgen omtales i en skriftlig kilde, er i et diplom datert på Løken i Haug «torsdagen nest før Pålsmesse i kong Eriks 10.

⁷ C7235 (spydspiss), C14067 (økseblad), C18968 (plogjern) og C18969 (økseblad), hhv. Fortidsminnesforeningens årsberetninger 1875, 1888 og 1897.

regjeringsår», dvs. 23. januar 1399. Her kunngjør Håkon Åsulvsson og Eivind Guttormsson at de var til stede og påhørte at Asbjørg Smedsdatter tilkom 2 øresbol og 2 penningbol «i Byrghene a Arnæsi».⁸ Asbjørgs arv var bare en liten brøkdel av hele landskylda for Borgen, og svarte neppe til mer enn halvparten av prisen for en normal ku. Vi vet ikke hvem som eide resten av gården, og heller ikke hvor stor gården var i 1399.⁹

I 1616 var Borgen fullgård (betalte full skatt), og bygselrådlig var borgermester Jens Holm i Oslo. Bygselrådlig var den som eide eller disponerte den største parten i gården, og dermed stod for bortbygginga. Holm kan ha fått inntektene av gården fordi han hadde den i pant fra den rette eier, rimeligvis en bonde i Asker eller Bærum. I 1624 tilhørte hele gården lensmann Elling Vøyen i Asker,¹⁰ og skylda var 2 skippund (40 lispund). I 1640 hadde skylda økt til 2 skippund 1 riksdaler, og eier var Tore Eriksen Haneval, som da var lensmann i Asker og sannsynligvis en slektning av Elling Vøyen.¹¹ Seinere i 1640 make-skiftet lensmann Eriksen Borgen med Kongen på Oslo domkapitels vegne. Tore fikk Haneval i Asker, den gården han tydeligvis brukte som leilending, mens kongen fikk Borgen og noen gårdparter i Gran (Toverud ødegård) og Krødsherad. Av makeskiftebrevet, som ble bekreftet av kongen 2. januar 1641, går det fram at brukeren på Borgen sådde 13 tønner korn og slo 20 lass høy, hadde fiske «i Tyrstrand og Holtsfjorden», og skog med sag- og hustømmer.¹²

I 1647 lå Borgen under kanoniet til rektor ved Katedralskolen i Christiania, magister Ambrosius Rhodius.¹³ Kanonigods var jordegods hvis inntekter var tillagt prestene ved en domkirke, men etter reformasjonen ble det vanlig at en del av dette ble brukt til avlønning av offentlige tjenestemenn.

Etter 1661 må det ha foregått en del makeskifter mellom kirkelige institusjoner, for i 1690-årene var Eiker hovedkirke (Haug kirke på Hokksund) og Oslo bispestol eiere av Borgen. I 1723 fikk

Spyspiss av jern fra yngre jernalder (trolig vikingtid), funnet på Borgen i 1870-årene.

© Universitetets kulturhistoriske museer. Foto: Åse Kari Hammer.

⁸ «i Borgen i Årnes», nå Årnesfjerdingen (DN IX, s. 193).

⁹ Professor Eyvind Fjeld Halvorsen i brev til bygdebokforfatter 4. januar 2001.

¹⁰ Fjeld Halvorsen (1985), s. 12.

¹¹ Fjeld Halvorsens brev av 4. januar 2001.

¹² Kildeverket «Norske Rigsregistranter, bind VIII s. 5.

¹³ Rhodius var i 1647 også bygselrådlig over gården Jellum i Røyken, og hadde ½ pund humle i årlig inntekt av Brastad i Lier (Fladby og Imsen: Skattematrikkelen 1647 (Oslo 1971), s. 16, 107 og 121).

«EN VOXEN FED GALTE»

I 1661 ble Henrik Borgen pålagt å levere «en voksen fed Galte» til Fredrik 3.s hyl-ling på Akershus, og ble sei- nere samme år dømt til å bøte 3 mark fordi han ikke ville vitne i rettssaken etter et slagsmål mellom Helge Sjursson og Henrik Fekjær. Året etter – den 4. mars 1662 – ble han stevnet av Jørgen Philipsen for en del korn han hadde kjøpt, og ble dømt til å betale innen «halvmå- nedsdag», dvs. innen 15 dager. Samme år vitnet en Mats Borgen på tinget, han hadde rimeligvis arbeid og bodde på Borgen.

Borgen (gammelt matrikelnummer 30) nytt matrikelnr. 19, og av den samlede skylda på 45 lispund eide Eiker hovedkirke 30 lispund og bispestolen 15 lispund.

Brukere

ANDERS BORGEN leser vi om i skattemanntallet i 1528, og han er den første brukeren av Borgen som vi kjenner navnet på. I 1612 betalte HANS BORGEN skatt, og han var bruker fram til 1621. Fra 1622 til 1634 het oppsitteren OLA BORGEN, og fra 1635 ble han etterfulgt av en bruker som ble sittende på gården i mer enn én mannsalder – til 1666 (og kanskje enda lenger). Han het HENRIK BORGEN (f. ca. 1608), var lagrettemann i perioden 1652-60, og tro- lig gift med MARTE ROLVSDATTER SØHOL, datter av Rolv Enge- bretsen Søhol.¹⁴ Fra manntallene i 1664 og 1666 kjenner vi navnet på tre av deres sønner: Lars (f. ca. 1638), Ola (f. ca. 1648) og Hans (f. ca. 1657). I 1666 er Henrik Borgen 58 år gammel. Det synes ikke som noen av sønnene etterfulgte ham som bruker på Borgen.

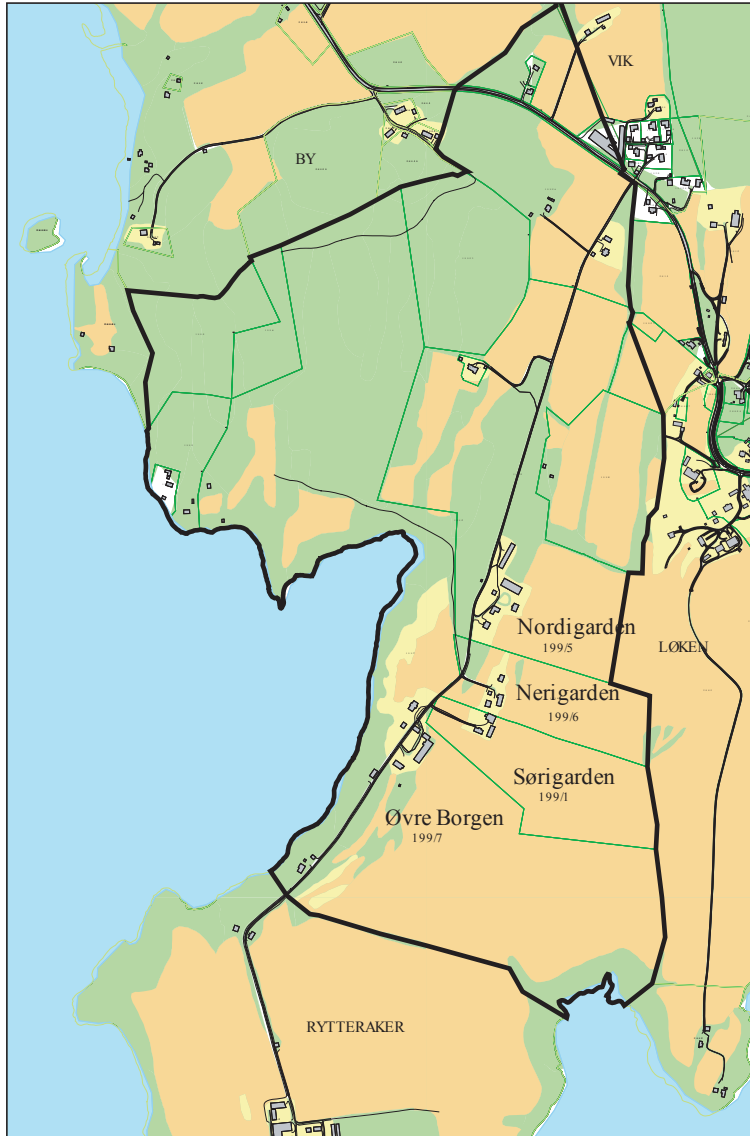
I manntallet 1666 er også nevnt Torbjørn Abrahamsen (33), som fra 1665 bygslet en del av Borgen, og en tjenestedreng Gudbrand Alvsen (14). Det synes som TORBJØRN ABRAHAMSEN BORGEN (f. ca. 1633) etter hvert overtok bygselen av hele gården. Han ble i 1685 stevnet på tinget for en hest som Marte Rolvsdatter ifølge skiftet etter Engebret Gulsrud på Modum 20 år tidligere – i 1665 – da skulle ha skyldt boet. Torbjørn møtte og sa at han verken had-

¹⁴ Marte Borgen nevnes blant Rolv Embretsen Søhols åtte barn, i vitneprov på bygde- tinget på Gomnes tingstue i Hole 11. oktober 1686 (Hringariki 1/1998, s. 56).

En jernøks med kileformet økseblad på 21,5 cm ble fun- net på Sorigarden Borgen i 1888.

© Universitetets kulturhistoriske museer. Foto: Åse Kari Hammer.

Borgens opprinnelige gårdsvald.

de hatt eller fått nevnte hest, og ei heller hadde forpliktet seg til å betale for en slik. Han framviste sin bygseddell på Borgen, datert 14. oktober 1665, og mente seg fri for å bli krevd etter så lang tids forløp. Det var lagretten enig i. I årene 1676-78 var Torbjørn Borgen kirkeverge i bygda (sammen med Kristoffer Gomnes), og han ble seinere lensmann i Hole. Vi kjenner ikke navnet på hans hustru, men vi kjenner ett av hans barn, datteren Helle, hvis to ektemenn begge seinere ble brukere av Borgen.

TRELASTHANDLER I DRAMMEN

Anders Engebretsen Borgen giftet seg på Bragernes i 1780 med Susanna Heide, datter av Bernt Heide og Maren Dorph. De fikk ni barn: Maren Mathea (1780–1817), Bernt Heide (f. 1782), Anne Dorph (1784–1801), Hellena (f. 1787, g.m. Christ. Faye), Engebret (f. og d. 1790), Maren Anne Elisabeth (f. 1791), Engebret (f. og d. 1793), Andreas (f. 1794) og Engebret (f. 1796). Anders Borgen kom i lære hos kjøpmann Omsted i Drammen, og etter at Nordre Sørnum var solgt i 1775, investerte han pengene i egen forretning innen trelasthandel. «Han hadde sine egne sjøboder og skibe og forretningen blev betydelig».* Etter hans død i 1798 ble forretningen fortsatt av hans dyktige hustru under navnet «Madame sal. Anders Borgen», og seinere overtatt av sønnen Engebret (f. 1796). Engebret Borgen ble gift med Anne Kirstine Poulsson (f. 1797) fra Drammen, og de fikk seks barn: Bernhardine Anne Mathea, Susanna, Andreas, Halvor, Otto og Gustav Adolph.

* Halvor Poulsson Borgen: «Borgens – en orientering» (Oslo 1925), s. 12–15.

HELLE TORBJØRNSDATTER BORGEN (d. 1730) var i første ekteskap gift med ENGEBRET ENGEBRETSSEN BORGEN, som i 1695 lot tinglyse sin bygselseddel fra Mads Jensen Wiel på tre fjerdingertunge (dvs. $\frac{3}{4}$ skippund eller 15 lispund) i Borgen, og året etter tinglyste han bygselseddel fra stiftsskriver Rasmus Broholm på et halvt skippund (dvs. 10 lispund) i gården, «som hans vermor for ham opplatt». Det viser at Torbjørn Abrahamsens enke satt med bygselen etter hans død. I 1699 var det Engebret Borgen som sammen med brukeren på Storøya utrustet en soldat Bent Aslesen Solie.¹⁵ Vi kjenner tre av Helle og Engebrets barn: Siri (gift med Syver Paulsen Hval i Haug, og død før 1733), Boel og Ole (Sjørvoll).¹⁶

Engebret Borgen må være død før 1705, for dette året bygslet biskop Hans Munck Oslo bisppestols 3 fjerdingert (15 lispund) i gården til Ole Pedersen Borgen,¹⁷ som Helle Torbjørnsdatter da hadde inngått nytt ekteskap med. I 1707 fikk Ole Pedersen også bygselsbrev på 10 lispund som ble eid av Eiker kirke, utstedt av Rasmus Broholm, og fornyet i 1720 av Anthon Schøyndal.

OLE PEDERSEN BORGEN (d. 1741) var sønn av Peder Olsen Sørnum¹⁸ og Siri Alvsdatter Hval fra Haug. Vi kjenner to av barna fra hans ekteskap med Helle Torbjørnsdatter:

* Engebret (1707–54), seinere gårdbruker på Sørnum, g.1 (1741) m. Berte Kristoffersdatter Raa (1704–44), én datter Helle døde ved fødselen, og g.2 (1745) m. Marte Andersdatter Bjørnstad (d. 1754), tre barn: Ole (f. 1746, g.m. Johanne Stochmann 1745–73), Anders (1751–98, seinere handelsmann i Drammen, g.m. Susanna Heide (1756–1830, ni barn), og Berte (døde ung).

* Peder (flyttet til Christiania og bosatte seg der).

I 1727 betalte Ole Borgen i årlig kirketiende $\frac{1}{2}$ kv.¹⁹ rug, 1 kv. erter, 1 t. 2 kv. bygg, 2 t. blandkorn, 1 kv. havre, og 1 ort 8 skilling i «ostepenger» (avgift etter antall kuer). Etter Helle Torbjørnsdatters død i 1730 giftet Ole Pedersen seg på nytt med KARI ERIKSDATTER DÆLI (d. 1762), og med henne fikk han fire barn:

* Erik (f. 1731), brant i 1777–79 trekøl på Krokskogen.

¹⁵ Militærruller 1699 (fra Riksarkivet, kopi i Hole bygdearkiv). Bent Aslesen kan ha kommet fra plassen Solli under Fjulsrud.

¹⁶ Opplyst i skiftet etter Ole Pedersen Borgen, Helle Torbjørnsdatters andre mann.

¹⁷ Pantebok 2 s. 113. Bygselseddelen ble fornyet 14. juni 1719 (pantebok 4, s. 193).

¹⁸ Peder Olsen var sønn av Ole Jonsen Sørnum, og Siri Alvsdatter var datter av Alv Hval, hvis far Gunder Klækken var lensmann i Norderhov i 1650-åra (Lagesen 1927, s. 27).

¹⁹ Kv. = kvartdel eller kvarter, dvs. kar som rommer $\frac{1}{4}$ tønne.

* Anders (f. 1734).

* Helle (f. 1737, g.m. Ole Arnesen Lohre, seks barn).

* Kristian (f. 1740, eier av Løken i Haug 1760–1775).

Ole Pedersen Borgen døde i 1741. Han var en forholdsvis velstående mann, og eide parter i flere gårder både i Hole og Haug. Skiftet ble avsluttet 18. desember 1741 og viste en brutto formue på 1015 riksdaler (netto 225 riksdaler), hvori medregnet jord i Store Svarstad (1 skippund med bygsel, taksert til 420 riksdaler), Søndre Sørums i Hole (10 lispund – 45 riksdaler), plassen Flagseter på Krokaskogen (20 riksdaler), Nordre Fjell (7½ lispund, verdi ikke nevnt), Lo i Haug (22½ lispund med bygsel – 151 riksdaler), plassen Utvika (3 skinn med bygsel – 95 riksdaler) og en fjerdepart i gården Vik i Hole (12⅜ lispund – 115 riksdaler). I boet var dessuten en del sølv. I skiftet ble anført at avdøde var «en synløs Mand», altså blind.²⁰ Skylda som boet eide i gårder i Hole og Haug, ble utlagt enka Kari Eriksdatter og barna fra begge ekteskap.

Etter Ole Pedersens død fortsatte Kari Eriksdatter bruken av Borgen, og inngikk nytt ekteskap med Bjørn Torsteinsen Helgerud, som i 1743 overtok bygselen av hele gården. Hennes skyldgods i andre gårder ble da solgt til vedkommende brukere.

BJØRN TORSTEINSEN BORGEN fikk 29. mars 1743 bygselseddel av biskop Niels Dorph på 15 lispund i Borgen, tilhørende Oslo bispestol, og 19. august av Niels Madssen i «Hougssund» (Hokksund) for de 1½ skippund (30 lispund) som Eiker kirke eide.

Kari Eriksdatter og Bjørn Torsteinsen fikk to sønner, Torstein og Ole (tvillinger, f. 1745), begge seinere brukere av Borgen. Kari Eriksdatter døde i 1762, og hennes bo hadde en bruttoverdi på 876 riksdaler 12 skilling (netto 442 riksdaler 18 skilling). Alle hennes seks barn var i live, og formyndere for de to sønnene fra annet ekteskap var Peder Knestang og Engebret Hollerud.

I manntallet for ekstraskatten 1762 satt Bjørn Torsteinsen på Borgen med sønnene Ole og Torstein, stedatteren Helle Olsdatter og tre tjenestejenter: Ingeborg Johansdatter, Marte Hansdatter og Kirstina Gulbrandsdatter. Til gården hørte tre husmannsplasser.

I 1763 overdro Bjørn Torsteinsen sin bygselrett til Borgen til sønnene, og giftet seg på nytt med GUNNOR FREDRIKSDATTER LØKEN, enke etter Iver Rolvsen Løken. Dette ekteskapet var barnløst. Bjørn Torstensen døde i 1766, og etter skiftet viste boet en bruttoverdi på 328 riksdaler (netto 100 riksdaler). Gunnor Fredriksdatter levde sine siste år hos sønnen Kristoffer Iversen Vik, eier av Nedre Vik.

²⁰ Skifteprotokoll 13 (Ringerike og Hallingdal) 1741–44, s. 176a.

DE LÅ VED KØLMILENE

Av gamle regnskapsbøker ved Bærums Verk finner vi tre Borgen-karer som leverte trekøl til jernverket i slutten av 1770-årene. I 1777 leverte både Ole og Torstein Borgen køl fra egne miler i nærheten av Mattisplassen. Torsteins kølmile lå i den østvendte lia vest for Plassevannet, mens Ole hadde sin mile lenger sør, i nærheten av Lomvollen. Samme år leverte også deres halvbror Erik Olsen Borgen et mindre kvantum køl fra ei mile han hadde mellom Mattisplassen og Monsebråten. I 1779 leverte Ole Bjørnsen Borgen 88,9 m³ trekøl fra sin mile, som lå 15 km fra verket, mens Erik Olsen Borgen leverte 28,7 m³ trekøl, med en transportvei på 17 km.*

* Jan Martin Larsen: «Det var kølabrenninga som heldt liv ti dom», i Norsk Skogbruksmuseums årbok nr. 14 (Elverum 1996).

To gårder – Nedre og Øvre Borgen

Midt i 1760-årene ble Borgen delt i to bruk – Øvre og Nedre Borgen. Det skjedde etter at Bjørn Torsteinsens sønner Torstein og Ole i 1763 overtok bygselen av hver sin halvpart. Den 16. november 1763 utstedte Jørgen Nielsen på vegne av Eiker kirke bygselsedler til de to 18-åringene på 15 lispund til hver, og to dager seinere gjorde biskop Hannestad det samme med 7¹/₂ lispund til hver for Oslo bispestols eierpart i gården.

I 1784 overtok Torstein Bjørnsen halvparten av broren Ole Bjørnsens bygselpart. Dermed ble Torstein bruker av tre fjerdeparter (33³/₄ lispund) av gården, mens broren beholdt de resterende 11¹/₄ lispund. Torstein Bjørnsen satt på Øvre Borgen, som trolig ble bygd opp i denne perioden og siden har vært det største bruket på Borgen. Nedre Borgen synes å ha vært den opprinnelige gården. Etter utskiftinga i 1816 ble Nedre Borgen delt i tre bruk, og etter en ny utskifting i 1893–95 har de fire brukene stort sett hatt de grensene som de har i dag.

Øvre Borgen ble selveierbruk i 1817, mens de tre brukene som tidligere utgjorde Nedre Borgen (Sørigarden, Nerigarden og Nordigarden) ble selveiere i årene 1850–55.

Nedre Borgen

OLE BJØRNSEN BORGEN (1745–89) overtok i 1763 bygselen av halve Borgen etter sin far Bjørn Torsteinsen. Av gårdens samlede skyld på 45 lispund, fikk han og broren Torstein bygselsedler på 22¹/₂ lispund hver. Ole satt på Nedre Borgen, mens Torstein etter hvert bygde opp gårdstun og bygninger på Øvre Borgen. Fra 1784 overtok Torstein halvparten av brorens bygsel, slik at han ble sittende med 33³/₄ lispund, og Ole på Nedre Borgen med 11³/₄ lispund.

KLOKKESTØPER FRA BORGEN

I 1802 ble det født «et uægte drængebørn» på Borgen, som ved dåpen fikk navnet Ole. Mora var Ole Bjørnsens datter, Kari Olsdatter, og som barnefar ble oppgitt Ole Kristensen Libakke. Han var sønn av Kristen Korneliussen Bønsnes, og arbeidet i 1801 som gårdskar på Hole prestegård, der Kari Olsdatter samme år var «gaardspige». Året etter – da barnet ble født på Borgen – arbeidet Ole Kristensen på Libakke. Ole Olsen vokste opp hos mora, og flyttet seinere til Tønsberg hvor han etablerte seg som låsesmed. Hans verksted vokste og heter i dag Nauen Klokkestøperi, etter navnet på bruket hvor det ble etablert. Nauen har i en årrekke vært Norges ledende innen støping av kirkeklokker. Støperiet har gått i arv i fem generasjoner, og ledes i dag av Ole Olsen Borgens tippoldebarn, Ole Olsen Nauen.*

* Opplyst av Frank Otterbech (Genealogisk Datasentral Ringerike) 25.11.2000.

Ole Bjørnsen Borgen ble i 1769 gift med KARI LARSDATTER (1749–1841) fra Solum på Tyristrand. Vi kjenner ni av deres barn:

- * Engebret (f. 1769), død som barn.
- * Erik (1770–71).
- * Kari (f. 1771), minst to «uekte» barn, Ole (f. 1802) med Ole Kristensen Libakke (Bønsnes), og Maria (f. 1804) med Abraham Evensen. Kari Olsdatter ble i 1812 g.m. Hans Torgersen (soldat, bosatt på Rytteraker).
- * Jens Peter (f. 1772), død som barn.
- * Anne (f. 1774), g. 1799 m. «avskjediget artillerist» Kristian Kristoffersen fra Modum.
- * Erik (f. 1777–1861), seinere bruker av Borgen (se nedenfor).
- * Rønnaug (f. 1779).
- * Lars (f. 1782).
- * Helle (f. 1785), g. 1811 m. soldat Stein Andersen fra Brevik i Lier.

Ole Bjørnsen døde i 1789, 43 år gammel, og Kari Larsdatter giftet seg igjen i 1794 med ANDERS HANSEN (1762–1823) fra Norderhov. I 1801 satt Anders (39) og Kari (52) som leilendinger på Nedre Borgen med hennes to sønner fra første ekteskap, Erik (24, skomaker) og Lars (19), og de hadde en tjenestejente, Kristine Larsdatter (26).

Nedre Borgen deles

Etter en utskifting i 1816 ble Nedre Borgen delt. I 1812 utstedte biskop Bech bygselsedler på Oslo bispestols eierdel i Borgen (15 lispund) til Anders Hansen ($3\frac{3}{4}$ lispund), Erik Torsteinsen ($5\frac{5}{8}$ lispund) og Lars Torsteinsen ($5\frac{5}{8}$ lispund). Samtidig fikk Erik og Lars Torsteinsønner bygselsedler på halvparten hver av Eiker kirkes eierdel (30 lispund), men det var først etter utskiftinga i 1816 at grunnlaget var lagt for deling av de to gårdpartene Øvre og Nedre Borgen i flere bruk.

Nedre Borgen ble delt ved at Anders Hansen ble sittende med Nerigarden (skyld $3\frac{3}{4}$ lispund – seinere gnr. 20/6), mens Lars Torsteinsen satt på den seinere Sørigarden (skyld $5\frac{5}{8}$ lispund – seinere gnr. 20/1), og broren Erik Torsteinsen med en like stor del (Nordigarden – seinere gnr. 20/5). I 1817 solgte Eiker kirke Øvre Borgen (seinere gnr. 20/7 av skyld 30 lispund) på auksjon til kjøpmann Hagemann (se nedenfor).

Nerigarden Borgen

LØPENR. 57 – SEINERE GNR. 199/6

Anders Hansen Borgen fortsatte bygselen av sin del av Nedre Borgen til 1822. Året etter døde han, og enka Kari Larsdatter levde deretter som livørskone på Borgen til hun døde i 1841, 92 år gam-

LANDSKYLD TIL «EGER KIRCHE»

Øvre Borgen ble selveierbruk i 1817, og det samme ble de tre brukene på Nedre Borgen i 1850-årene. Da kjøpmann Hagemann kjøpte Øvre Borgen i 1817, ble det på kjøpesummen 6.360 spesidaler sølv utstedt en obligasjon, hvorav 2/3 var uoppsigelig og resten betalbar etter 10 år. På den uoppsigelige delen ble det siden betalt årlig landskyld (såkalt «løs» landskyld eller jordavgift), noe som heftet ved gården til etter siste krig. Når nye parseller ble utskilt fra eiendommen, måtte selger være påpasselig, slik at de nye parsellene fikk sin del av den årlige avgiften. I 1923 ba Ole Gunnar Rytterager på Øvre Borgen i brev til herredskasserer Fjerdingstad i Øvre Eiker om å få innfri landskylda på gården sin, og han ba herredskassereren regne ut beløpet. Svaret viste at Borgen-bonden da måtte ha betalt 2.459 kroner i innløsningssum (mid-delpris på den betalte landskylda de siste 10 år, multiplisert med 25). Landskylda i perioden 1913–1922 for Øvre Borgen varierte fra kr 35,21 i 1914 til kr 145,32 i 1919, og ga et gjennomsnitt på kr 98,36.* Multiplisert med 25 ga dette innløsningssummen på 2.459 kroner, som nok ble i meste laget for Ole G. Rytterager. Landskylda ble først innfridd av broren Erik Chr. Rytterager i slutten av 1940-årene.

* Brev fra Ole G. Rytterager av 23.03.23 og svarbrev fra herredskasserer O. Fjerdingstad av 10.04.23 (kopi i Hole bygdarkiv).

mel. I desember 1822 overtok hennes sønn ERIK OLSEN BORGEN (1777–1861) bruken av Nerigarden Borgen. Han var gift med GUNNOR RASMUSDATTER STEINSEIE. Vi kjenner fire av deres barn:²¹

* Kari (1819–1885), g. 1847 m. Anders Rasmussen Berg, seinere eier av Nerigarden Borgen (se nedenfor).

* Ole (1823–26).

* Olea (f. 1825), g. 1858 m. hjulmaker Jens Jensen Blom, fra 1878 eier av Gisti (Blom) på Blomshøgda, fire barn: Johan (f. 1858, utvandret til Amerika), Annette (1860–1902, g.m. Lars Johannessen Borgen, tre barn), Edvard (f. 1863) og Gustav Emil (f. 1866, g.m. Marie Andersdatter Løken).

* Anne Randine (f. 1830).

Den 3. oktober 1855 kjøpte ANDERS RASMUSSEN BERG (d. 1868) fra Berg i Haug, gift med Erik Olsens eldste datter KARI ERIKSDATTER BORGEN (1819–1885), Nerigarden Borgen ved kongelig skjøtte for 500 spesidaler, med påhefte om årlig jordavgift på 3³/₄ lispund byggmel og 6 skjeppe 1¹/₄ fjerdingkar bygg.²² Svigerfaren Erik Olsen fikk årlig føderåd, som han oppebar til sin død i 1861. Den nye eieren lånte hele kjøpesummen i Opplysningsvesenets fond mot pant i gården. Anders Rasmussen og Kari Eriksdatter hadde fem barn:

²¹ Erik Olsen ble i 1814 utlagt som barnefar til Anne Paulsdatter Soneruds «uekte» datter Pauline.

²² Ett lispund var cirka 9,25 kg, mens 1 skjepe var 1/8 tønne (cirka 17,5 liter) og 1 fjerdingkar var 1/2 skjepe (cirka 4,3 liter). (Historisk leksikon).

Nerigarden Borgen 1959.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

- * Erik (f. 1847), død som barn.
- * Martin (1849–1931), seinere eier av Nerigarden Borgen (se nedenfor).
- * Ole (f. 1852), død som barn.
- * Erik (1855–1877), død av «brystsyke».
- * Andreas Reinhard (f. 1857), bestyrer av Hønefoss Øl- og Vinsamlag, g.1 m. (1888) Martha Løchen (datter av G. Løchen, Hønefoss), ingen barn, og g.2 m. Bolette Marie Madsen (datter av Jens Madsen, Hønefoss), én datter, Kari.

I 1857 ble Borgens skogteig på Krokskogen fraskilt, og de fire brukenes andeler ble solgt til fullmektig Ivar Rytterager og grosserer Johannes Fuhr (se omtale av gårdsskogen). 1865 satt Anders (53) og Kari (45) i Nerigarden med sine tre gjenlevende sønner. På bruket hadde de 1 hest, 4 kuer og 4 sauer, og de sådde $\frac{1}{16}$ t. hvete, $\frac{3}{8}$ t. rug, $\frac{1}{2}$ t. bygg, 3 t. blandkorn, $\frac{1}{4}$ t. havre og 7 t. poteter.

Etter Anders Rasmussens død i 1868 overdro Kari Eriksdatter bruket til eldste sønn MARTIN ANDERSEN BØRGEN (1849–1931) for 534 spesidaler 75 shilling, som var pantegjelda som heftet på eiendommen. En uke etter at han overtok, solgte han enga Nylandet (bnr. 4) til sin onkel Jens Jensen Blom, gift med moras søster, Olea Eriksdatter. Martin Andersen ble i 1888 gift med ANNE JØRGINE BERNTSDATTER (1864–1916), datter av Bernt Jonassen Åkerløkka (Kornbråten) i Åsa. De fikk fem barn:

© Fotograf Marit Fagerli

Nerigarden Borgen.

* Anders (f. og d. 1888).²³

* Karine (1890–1971), ugift, kjøpte i 1933 Vestre Jomfruland gnr. 188/5 sammen med Marie Hansen, datter av de tidligere husmannsfolkene Pauline og Hans Olsen.

* Anders (1892–1917) – ugift, arbeidet som konduktør i Oslo Sporveier, druknet på Huk.

* Borghild (1896–1948), g.m. Ole Svendsen, seinere eiere av Nerigarden Borgen (se nedenfor).

* Ragna (1900–1989), g. 1921 m. Jørgen Næss (f. 1892) på Nes gnr. 57/2 i Hole (Øver-Øgarden Nes), fire barn: Annie Margareth (f. 1921), Gerd (f. 1924), Ruth (f. 1926) og Jorunn (f. 1927).

Den 30. juni 1930 overdro Martin Andersen sitt bruk til datteren BORGHILD BORGEN (1896–1948) og hennes mann OLE SVENDSEN (1897–1976) for 6.500 kroner og livøre. Ole Svendsen var fra Espelin (Espelien) under Fjell på Røyse, og sønn av Svend Jonsen (fra Sverige) og hustru Karen Nilsdatter fra Norderhov. Som ung mann arbeidet han som gårdsdreng på Lille Hundstad på Røyse, hvor han var til han giftet seg i 1931.

Borghild og Ole Svendsen Borgen fikk én sønn, Martin (f. 1932). I 1948 bestod Nerigarden Borgen av 45 dekar dyrket mark (mold), 3 dekar annet jordbruksareal og 15 dekar produktiv skog i Borgenmoen. På gården hadde de 1 hest, 4 kyr, 2 ungdyr og 10 høner.

MARTIN BORGEN (f. 1932) har drevet Nerigarden Borgen siden

²³ Barnet ble født 26. september og hjemmedøpt av Olea Eriksdatter Blom (vitner var Anne Olsdatter Borgen og «faderen»), døde 2. oktober og ble begravet 11. oktober 1888.

*Martin Andersen Borgen
(1849–1931) og hustru Anne
Jørgine Berntsdatter
(1864–1916).*

1956, og overtok som eier etter sine foreldre 14. september 1976. Han ble i 1965 gift med KARI KORNBRÅTEN (f. 1939) fra Kornbråten i Åsa.²⁴ Kari og Martin Borgen har to barn:

* Ole Martin (f. 1969), siden 1994 gårdsbestyrer på Rytteraker gård, samboer med Helle Røed (f. 1971) fra Tyristrand, én sønn Martin Johann f. 1999.

* Anne Kristin (f. 1970), bosatt i Vestre Jomfruland.

*I stua på Nerigarden Borgen
cirka 1905. Fra høyre: datter
Karine, mor Anne Jørgine
Borgen (fra Kornbråten i Åsa),
fostersønn Herman Borgen
(f. 1903), far Martin Andersen
Borgen, datter Ragna, Johan-
nes Larsen Borgenbråten (hus-
mann i Bødalen/Bråten), sønn
Anders og datter Borghild.*

²⁴ Kari f. Kornbråten er barnebarn til Pauline, søster av Anne Jørgine Berntsdatter, som var Martin Borgens bestemor.

Ole Svendsen Borgen og hustru Borghild med sin lille sønn Martin (f. 1932).

« ... **MYE MORO OG SPILL**»

På Lille Hundstad lever fortsatt tradisjonen om Ole Svendsen som en humørfyllt og dyktig kar. Et lite rom mot vest i den gamle skolestuebygningen på Lille Hundstad «ble brukt til gårdsgutten. Bygningen ble også kalt drengestuen. Spesielt hadde det vært mye moro og spill da Ola Svendsen (Borgen) tjente der i 1910–20-årene»*

* Fredrik C. Hildisch: To gamle skolestuer på «Gammelklokkergården» – Lille Hundstad på Røyse, i heftet «Ringerike» 1986, s. 42.

Ved siden av å drive gården har Martin Borgen i en periode vært assisterende vaktmester ved Vik skole og Hole herredshus, før han i 20 år arbeidet som kirketjener ved Hole kirke. Han eier også Vestre Jomfruland (gnr. 188/5), som han overtok i 1969 etter sin mors søster, Karine Borgen. I dag består bruket av 60 dekar dyrket mark (medregnet 20 dekar i Jomfruland), 25 dekar skog i Borgenmoen, og 5 dekar annen utmark. I 1975 ble husdyra solgt, og siden har det vært ensidig kornproduksjon.

Av bygninger ble det gamle våningshuset (bygd cirka 1900) revet i 1967. Nytt våningshus ble bygd 1964. Låve med stall og fjøs er fra 1890-årene, bryggerhus/drengestue/vognskjul og stabbur fra cirka 1915. Da ble gårdens gamle stabbur revet, og fra det er bevart en værfloy med årstallet 1775. På gården er det skurtresker og to traktorer.

Sørigarden Borgen

LØPENR. 55 – SEINERE GNR. 199/1

Lars Torsteinsen Borgen fikk i 1812 bygselseddel av biskop Bech på $5\frac{5}{8}$ lispund skyld i Borgen, noe som synes å ha vært en ideell andel i gården. Først etter utskiftinga i 1816 ble hans gårdpart fradelte som et eget bruk fra tidligere Nedre Borgen – Sørigarden.

LARS TORSTEINSEN BORGEN (1776–1857) var gift med KIRSTI

IVERSDATTER KJERNET (f. 1800), enke etter Anders Abrahamsen Kjernet²⁵ på plassen av samme navn under Helgeland i Hole. Ekteskapet var barnløst, men Lars ble (før han giftet seg) oppgitt som barnefar til Dorte Olsdatter Høneneies datter Mads (døpt 1796) og Anne Andersdatter Sønsteruds sønn Nils (døpt 1814). Lars Torsteinsen og Kirsti Iversdatter drev Sørigarden Borgen til 1855, da de flyttet til Kjernet, hvor han døde i 1857.

Det var Kirsti Iversdatters sønn fra første ekteskap, Ole Andersen, som 19. september 1855 overtok Sørigarden Borgen ved kongelig skjøte for 500 spesidaler, samt årlig jordavgift på 7 skjepper 1 fjerdingkar bygg, beregnet i penger. Han lånte hele kjøpesummen i Opplysningsvesenets fond (pantet ble avlyst i 1877).

OLE ANDERSEN BORGEN (1826–80) ble i 1857 gift med KAREN JAHNSDATTER RYTTERAGER (1829–1887), og de fikk sju barn:

- * Marte (f. 1858), ugift, bosatt i Oslo.
- * Anne (f. 1860), ugift, bodde i Kjellsborgstykket (Skogstad) på Røyse sammen med broren Anders.
- * Karine (f. 1862), reiste til Amerika?
- * Lars (f. 1864–ca. 1941), g.m. Anna Kristiansdatter Næss (1874–1958) fra Nes i Hole, fire barn: Kristine, Ole, Lilli Antonie og Arne (se nedenfor).
- * Jahn (f. 1867), konf. 1882, reiste til Amerika?
- * Anders (1871–1948), ugift, kjøpte i 1930 Kjellsborgstykket gnr. 23/5 (se senere kalt Skogstad), og bodde der med søsteren Anne.
- * Johanne (f. 1873), g.m. Anders Gjermundbo i Haug, en datter, Andrea (ugift, husholderske).

Sørigarden Borgen 1959. I bakgrunnen Øvre Borgen.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

²⁵ Kirsti Iversdatter og Anders Abrahamsen giftet seg i 1825, og vi kjenner tre av deres barn: Ole (1826–80), Kirsten (f. og d. 1827) og Anne Katrine (f. 1831). Da Anne Katrine ble konfirmert i 1846, var faren død.

Sørigarden Borgen.

Den 1. september 1857 ble Borgen-brukenes felles skogteig på Krokskogen fraskilt og solgt – for Sørigardens del var salgssummen 300 spesidaler. Skjøtet ble først utstedt i desember 1861. I 1865 satt Ole (40) og Karen (37) på bruket med barna Marte (8), Anne (6), Karine (4) og Lars (2), og de hadde to tjenestefolk – Morten Gulbranden (18) og Maren Johanne Iversdatter (22). På bruket var det 1 hest, 6 kyr og 5 sauer, og utsæden var $\frac{3}{4}$ t. rug, $2\frac{1}{2}$ t. bygg, 2 t. blandkorn, $\frac{1}{2}$ t. havre og 12 t. poteter.

Sommeren 1871 ble en parsell, Nylendet (gnr. 20/3), fraskilt og solgt til Jens Jensen Blom på Gisti (Blomhøi) for 1.200 kroner, hvorved kjøperen fikk «Ret til en Olle på Sælgerens gjenværende Eiendom, dessuden giver de hinanden Ret til Vei gjennom deres respektive Skovstykker, og Landlæg tilstaaes den øvre Skovs eier».

Etter Ole Andersens død i 1880 fikk Karen Jahnsdatter bevilling til å sitte i uskiftet bo, og hun fortsatte å bruke gården med hjelp av sine hjemmевærende barn. Karen Jahnsdatter døde i 1887, og den 14. juni 1888 ble gården solgt til hennes bror JØRGEN JAHNSEN RYTTERAGER (1832–1906) for 7.200 kroner. Den nye eieren var ugift og livnærte seg som maler – et yrke han hadde lært av faren, den kjente Jahn «Måler» på Rytteraker. Jørgen Rytterager bodde mange år i USA (også etter at han ble eier av Sørigarden Borgen), og var amerikansk statsborger. Hans nevø Lars Olsen drev jorda. I 1890 ble Lars oppgitt som barnefar til et «uekte» barn, Karen Eline Andreasdatter Ullerneies datter Anna Margrethe (1890–1891). Barnet ble hjemmedøpt, men døde i sitt første leveår og ved begravelen ved Hole kirke 24. mai 1891 ble det i kirkeboka anført at

faren var «Bruger af Gaard». I godt voksen alder ble Lars Olsen gift med Anna Kristiansdatter Næss (1874–1958) fra Nes i Hole. De bodde seinere på Kuskeplassen på Storøya, og siden i Giststua under Borgen. Etter Lars' død i 1941 bodde Anna flere steder på Røyse, bl.a. Klokkeplassen. De hadde fire barn:

* Kristine (1906–1984), g.m. Einar Fuglesang fra Åsa, sju barn: Rannveig, Kristian, Margrethe, Ellen, Aase, Ingrid og Per.

* Ole (1907–76), handelsbetjent Hole samvirkelag, bosatt i Kjellsborgstykke/Skogstad gnr. 23/5, g.m. Magda Bjørnebakk fra Nord-Norge, ingen barn.

* Lilli Antonie (1909–1992), g.m. Konrad Granberg fra Telemark, to barn: Olav (f. 1930, g.m. Anne fra Sønderborg på Jylland, bosatt i Danmark, tre barn: Arne, Jan og Berit) og Arne (f. 1935, siden 1977 eier av Skogstad, g.m. Reidun Bergsrud f. 1942 fra Sokna, fire barn: Iren f. 1964, Olav (f. og d. 1966), Svein Olav f. 1967 og Unni f. 1969).

* Arne (f. ca. 1911), drukna i Storøysundet ca. 22 år gammel.

Under utskiftinga 1893–95 ble det bestemt at Sørigårdens hus og gårdstun skulle flyttes, og det virker som verken brukeren Lars Olsen Borgen eller eieren Jørgen Jahnsen Rytterager (som da var bosatt i Amerika) hadde ønske om å bidra i flyttesjauen. Den 30. august 1899 solgte Jørgen Jahnsen eiendommen til Jacob Rytterager, sønn av hans bror Christian, for 6.000 kroner.

JACOB RYTTERAGER (f. 1868) var lege, og bosatt i Oslo. Han var gift med KIRSTEN MUUS, og de hadde seks barn: Astrid, Ester, Sigrid, Else (f. 1911, g.m. Karl O. Svarverud i Åsa), Gunnar og Truls. I hans eiertid ble hus og tun (cirka 1900) flyttet til sin nåværende beliggenhet på sørsida av Nerigarden. Ved folketellinga i 1900 bodde det ikke folk fast på gården. Den tidligere bruker Lars Olsen var da gårdsarbeider på nabogården Øvre Borgen og bodde der, mens den tidligere eier Jørgen Jahnsen Rytterager var bosatt på Frøyhov (gnr. 24/3) hvor han levde sine siste år (han døde i 1906) hos søsteren Anne Jahnsdatter og hennes mann Ole Larsen Frøhaug.

I 1901 ble det fraskilt en mindre eiendom Djupvarp (gnr. 20/12) ved Sælabånn, som ble solgt til Jacob Rytteragers bror August Christian og hustru Dagny Rytterager for 200 kroner. Jacob Rytterager leide bort bruken av «Doktorgården» (som Sørigarden ble kalt i hans eiertid),²⁶ inntil han solgte den i 1906 til Martin Johannessen (Stua) for 10.500 kroner.²⁷

MARTIN JOHANNESSEN BØRGEN (1869–1927) var sønn av

²⁶ Opplyst av Arne Borgen (f. 1918) november 2000.

²⁷ Skjøtet ble først utstedt 15. september og tinglyst 10. oktober 1912 (pantebok 50, s. 664). I «Norske Gårdsbruk» (1948) heter det at gården ble solgt i 1904.

GÅRDENS HUS FLYTTES

Åkrene som hørte til Borgen-gårdene lå i teigblanding, og ingen av de øvrige eierne hadde innvendinger da Lars Johannessen Borgen (Nordigarden) i 1893 fremmet ønske om utskifting. Ett av brukene måtte flytte sine gårdshus. «Paa grund af de stedlige forholde» anså utskiftingsretten «udflytning af Jørgen Rytteragers gaardshuse for at være hensigtsmesigest og rimeligst». Flytting av stuebygning (650 kroner), låve, stall og fjøs (450 kroner) og bryggerhus, vogn- og vedskur samt stolpebod (300 kroner) ble samlet taksert til 1.400 kroner. Til dette bevilget Indredepartementet et statsbidrag på 520 kroner, mens Lars Johannessen (Nordigarden) og Martin Andersen (Nerigarden) måtte betale henholdsvis 330 og 250 kroner til Jørgen Rytterager. Gårdshusene ble flyttet fra området mellom Nerigarden og gårdsveien, og til sørsida av Nerigardens gårdstun og bygninger. En brønn som ble liggende innenfor Sørigardens nye grenser, kunne eierne av Nerigarden og Øvre Borgen benytte som tidligere, «i fellesskab med grundeieren». Skogen i Borgenmoen, som de tre brukene under Nedre Borgen hadde som felleseie, ble også delt.*

* Udskrift af Buskerud Amts Udskeftningsprotokol 1893–95 (Borggen), kopi i Hole bygdearkiv.

Johannes og Maren Torine Tajet i Sørumstua på Brenna i Steinsfjerdingen. Etter to opphold i Amerika (Iiowa og Illinois) var han amerikansk statsborger, og hadde arbeidet hardt som snekker og korpsmusiker (i Chicago) for å legge seg opp penger, for en gang å kunne oppfylle drømmen om egen gård i hjembygda. Han var gift med MAREN SOFIE GJESVOLD (1871–1938) fra Søndre Gjesval (datter av Nils Andersen Gjesvold og Mathea Haagensdatter Hurum).²⁸ De fikk seks barn:

* Nils (1905–1995), lærer, oppnevnt av fylkesmannen som ordfører i Hole fra fredsdagene 1945 til valget samme høst, g.m. Esther Henriette Strøm (1906–88) fra Oslo, som vokste opp hos Anne og Halvor Hammersbøen på Vestigarden Fjell på Røyse, fire barn: Sverre Martin, Finn Halvor, Anne Maren og Liv Hanna (Sverre Martin og Finn Halvor tok etternavnet Borgen).

* Margit (1906–1988), g.m. Sverre Olsen fra Borre i Vestfold, bosatt i Borre, to barn: Signe og Inger Johanne.

* Håkon Christian (1908–1939), ugift, landbruksutdannet, arbeidet på Lille Hundstad da han ble påkjørt og drept av en bil på Rudshøgda i Hole i 1939, 31 år gammel.

* Signe (1909–1994), g.m. Johan Bratvold 1888–1953 fra Eidsvoll, ingen barn. De var begge ansatt på Helgelandsmoen, han som fenrik, hun som kantinebestyrer. De bodde noen år i Skansen. Etter hans død flyttet hun til Oslo, og arbeidet i Studentsamskipnaden.

* Alf Anders (1913–93), seinere eier av Sørigarden Borgen (se nedenfor).

* Arne (f. 1918), arbeidet en periode i Hole forsyningsnemnd, seinere som fruktgrossist med eget firma i Oslo i nær 30 år, g.m. Anne Marie Stenerud (1926–1995) fra Oslo, tre barn: Jan Anders, Bente Elisabeth og Lars Håkon. Arne Borgen har siden november 2000 vært bosatt på Kongsvinger.

Etter Martin Johannessen Borgens død i 1927 fikk Maren bevilling til å sitte i uskiftet bo, og drev gården videre ved hjelp av sine hjemmевærende barn. Tidlig i 1930-årene ble det plantet en frukthage på 12 dekar, og resultatet var så godt at gårdens eiere fikk gullmedalje for pakket frukt på Ringerikes varemesse i 1935. Etter Maren Borgens død i 1938 var det nesteldste sønn Håkon som skulle overta, men han omkom i en trafikkulykke i 1939. I desember 1942 skjøtet arvingene (barna Nils, Margit, Signe og Arne) gården samt halvparten av et skogstykke ved Rønningen på Krokskoen til sin bror og medarving Alf Johannessen for 8.400 kroner.

ALF JOHANNESSEN BORGEN (1913–1993) ble gift med GUDRUN RYTTERAGER (1915–1989), eldste datter av Erik Chr. Næss Rytte-

²⁸ Maren Sofies bror Anders Nilsen Gjesvold ble forøvrig gift med Mari Oline Johannessen, datter av Lars Johannessen på Nordigarden Borgen.

Fra Sørigarden Borgen tidlig i 1920-årene. Martin Johannesen Borgen og hustru Maren Sofie f. Gjesvold med fem av sine seks barn.

rager og hustru Martha f. Fjeldstad på Øvre Borgen. De fikk to barn:

* Erik (1947–1980), omkom i en bilulykke i Steinsfjeringen, 33 år gammel.

* Marit (f. 1950), seinere eier av Sørigarden Borgen (se nedenfor).

I 1948 hadde Sørigarden Borgen 65 dekar dyrket jord (mold) og 50 dekar produktiv skog. På bruket var det 2 hester, 6 kyr, 1 okse, 1 ungdyr, 2 griser og 30 høner. I 1958 fikk Alf Johannessen bevilling til å anta navnet Borgen som slektsnavn.

Den 7. september 1990 skjøtet Alf Borgen eiendommen over til sin datter MARIT BORGEN (f. 1950). Marit Borgen er lærer, bosatt i Krokstadelva i Nedre Eiker, og ble i 1975 gift med Freddy Arne Nilsen fra Nedre Eiker (siden skilt). De fikk to døtre (tvillinger): Linn (f. 1979) og Siw (1979–1997). Siden 1990 har Ole Kristoffer Rytterager på nabobruket Øvre Borgen leid jordveien (60 dekar) til kornproduksjon. I tillegg hører det til bruket 150 dekar produktiv skog, hvorav cirka 130 dekar er Elvelien skog (gnr. 238/48) på Krokskogen, og det øvrige i Borgenmoen.

Av bygninger på bruket skal Sørigardens gamle våningshus være

det opprinnelige våningshuset på Nedre Borgen. Etter utskiftinga i 1893–95 ble det i 1900 flyttet til sin nåværende plass, og utvidet med en tømmerbygning som Jacob Rytterager kjøpte i Oslo og flyttet til Borgen. Den var brannskadet, og hadde en stor festsal i 2. etasje.²⁹ Låve med stall og fjøs ble bygd nytt i 1900, men det gamle stabburet ble flyttet, og er trolig fra tidlig på 1800-tallet. Et bryggerhus med drengestue, som fikk et påbygg tidlig i 1940-årene, ble restaurert og omgjort til bolig i 1989 (kalles i dag «Sidebygningen», og leies ut). På bruket er det traktor og vanningsanlegg.

Like etter krigen bygde Alf Borgen ei hytte i strandkanten ved Sælåbånn, som han kalte Skansen. Den ble leid bort i noen år, og brukes i dag av Marit Borgen og hennes familie som feriested. I 1975 ble det reist en skogshytte i Elvelien skog.

Nordigarden Borgen

LØPENR. 56 – SEINERE GNR. 199/5

Den 1. august 1812 fikk Erik Torsteinsen Borgen bygselseddel på 5 5/8 lipund i Borgen av biskop Beck, og etter utskiftinga i 1816 ble denne delen av Borgen et eget bruk, seinere kalt Nordigarden.

Vi vet ikke om ERIK TORSTEINSEN BORGEN (1783–1817) satte i gang med å bygge opp nye hus og gårdstun før han døde i 1817, bare 34 år gammel. Han var ugift, og bygselen ble overtatt av hans yngre bror Ole Torsteinsen, som sannsynligvis var den som bygde opp det nye bruket ved Tajet, cirka 100 meter nord for det gamle gårdstunet på Nedre Borgen.

OLE TORSTEINSEN BORGEN (1785–1861) var gift med DOROTHEA LARSDATTER (ca. 1788–1874) fra Lier. Vi kjenner 10 av deres barn:³⁰

* Eli (f. 1816), konf. 1831.

* Erik (f. 1817).

* Lars (f. 1818), konf. 1834.

* Torstein (f. 1820), konf. 1835.

* Marte Marie (f. 1821), gift og bosatt på Kongsvinger.

* Johannes (f. 1824), seinere eier av Nordigarden Borgen (se nedenfor).

* Maren (f. 1825), ugift, hjalp sin bror Johannes på gården.

* Hans (1828–1915), seinere eier av Roterud under Søhol på Røyse, og en

²⁹ Opplyst av Marit Borgen (f. 1950) i november 2000.

³⁰ Ole Torsteinsen Borgen ble i 1824 oppgitt som barnefar til Marte Madsdatter Borgeieies «uekte» sønn Iver. Marte Madsdatter var datter av husmann Mads Svendsen, som da satt i Børdalen (tidligere i Griserud). Hun hadde ytterligere tre «uekte» barn (se omtale av Børdalen).

av Løken-gårdene i Hole (og en periode leide han jorda i Nordigarden Borgen av broren Johannes, se nedenfor).

* Karen Mathea (f. 1830, ugift, hjalp sin bror Johannes på gården).

* Berthe (f. 1833).

Nordigarden Borgen.

I 1840 måtte Oslo bispestol avholde utpantingsforretning hos Ole Torsteinsen på grunn av ubetalt landskyld. Dorthea Larsdatter og Ole Torsteinsen bygslet Nordigarden Borgen til 1855, da Oslo bispestol solgte de siste to gårdparter av Nedre Borgen (Sørigarden var solgt i 1850). Nordigarden ble solgt til deres sønn Johannes Olsen, som fikk kongelig skjøte på eiendommen 3. oktober 1855. Kjøpesummen var 800 spesidaler, som ble lånt i Opplysningsvesenets fond.

JOHANNES OLSEN BORGEN (f. 1824) var ugift, og drev gården med hjelp av sine to ugifte og hjemmeværende søstre Maren og Karen Mathea. I 1857 solgte han brukets andel av Borgens skogteig på Krokskogen til Ivar Rytterager og Johannes Fuhr for 300 spesidaler.³¹ I 1865 satt Johannes (42) på bruket med søstrene Maren (38) og Karen Mathea (35), samt mora Dorthea Larsdatter (78, enke og føderådskone). De hadde 2 hester, 4 kyr, 8 sauer og 2 griser, og sådde 1/2 t. rug, 1 1/2 t. bygg, 2 t. blandkorn og 7 t. poteter.

Våren 1869 forpaktet Johannes Olsen bort Nordigarden til sin yngre bror HANS OLSEN BORGEN (1828–1915), med bestemmelse om livøre og borett for mora og en av søstrene. Hans Olsen ble i 1863 gift med MARI PEDERSDATTER STEINSEIE (1836–1901), og kjøpte i 1864 småbruket Roterud (seinere gnr. 29/8) under Søhol på Røyse. De drev Roterud og Nordigarden Borgen til 1876, da de

³¹ Skjøtet ble først utstedt 22. januar og tinglyst 24. januar 1862 (pantebok 29, s. 173).

kjøpte Løken gnr. 21/4 – seinere kjent som «Gulbrandsen-Løken» – idet hans bror Johannes Olsen igjen overtok driften av Nordigarden. Roterud eide de til 1892, da de solgte det til Ole Jensen Søhol for 960 kroner.

Mari Pedersdatter og Hans Olsen Borgen hadde to barn:³²

* Ole Kristian (1864–1896), g. 1892 m. Oline Kristiane (Lina) Johansdatter Hole (f. 1870) fra Modum, én sønn Hans (f. 1892).

* Martin Reinhardt (1867–1949), seinere eier av Øvre Løken, g.m. Anne Johannesdatter Stadum (1866–1941), fem barn: Marta (f. 1894), Olga Margrethe (f. 1897), Anna Marie (f. 1900), Harald (f. 1902) og Margit (f. 1906).

Fra 1876 overtok Johannes Olsen igjen driften av Nordigarden Borgen. I 1890 måtte han gå fra gården på grunn av et misligholdt lån i Hypotekbanken på 2.000 kroner, tatt opp i 1878. Ny eier ble skipsfører Lars Johannessen, som med et bud på 7.500 kroner fikk utstedt auksjonsskjøte 17. februar 1890.

LARS JOHANNESSEN BORGEN (1849–1912) var gift med ANNETTE JENSDATTER BLOM (1860–1902) fra Gisti på Blomshøgda. De fikk tre barn:

* Jens Blom (1891–1985), seinere eier av Øvre Krakstad i Haug, g.m. Dagny Svarstad fra Røyse, tre barn: Lise f. 1921, Arne f. 1926 og Leif f. 1928.

* Mari Oline (1895–1985), g.m. Anders Gjesvold på Søndre Gjesval gnr. 15/2, to barn: Anna Marie f. 1918 og Nils f. 1925.

* Anna (1897–1985), g.m. Anders Gjestvold, Oslo (sønn av Anette Erichsen Lilleby og Kristian Gjestvold, til 1915 eier av Søndre Gjesval gnr. 15/1, seinere av Strand gnr. 14/12 i Hole), to barn: Liv f. 1937 og Gerd f. 1938.

Skipsfører Lars Johannessen Borgen (1849–1912), eier av Nordigarden Borgen fra 1890 til sin død i 1912.

Lars Johannessen var født på Svarstad som sønn av gårdbruker Johannes Larsen Svarstad og Marie Andersdatter Løken. Foreldrene eide siden en av Fjellstad-gårdene. Lars gikk til sjøs 18 år gammel, og tok etter en tid styrmannsskolen i Christiania. Han var sjømann i 25 år, og kaptein på flere båter. Den siste var barken «Niord»³³ av Moss, som førte trelast og gikk ned i Atlanterhavet i 1892. Hele besetningen på 16 mann ble reddet, og kapteinen sluttet da på sjøen og begynte som gårdbruker på Nordigarden Borgen. I 1900 satt gårdbruker og skipper Lars Johannessen på gården med hustru og tre barn, og han ble i folketellinga omtalt som «eier og fører av en liten dampbåt som benyttes på Tyrifjorden, dels til sleping, dels til passasjerfart». Det var dampbåten «Aktiv», som han satte i rute på Tyrifjorden i 1896. Båten var både slepebåt og rute-

³² Hans Olsen Borgen ble i 1861 oppgitt som barnefar til Inger Tollefsdatter Vegstein-eies «uekte» datter Annette Pauline (se forøvrig omtale av Løken gnr. 200/4).

³³ «Niord» tilhørte rederiet «Statsråd Johan Thorne».

båt, den kunne ta 50 passasjerer, og gikk i fart mellom Sundvollen, Bønsnes og Skjærdalen, «uta uhell, å presis i all slags vær».³⁴ «Aktiv» kunne legge ned skorsteinen og gikk dermed under Krok-sund-brua, noe den større og sterkere «Grev Wedel» – kalt «Grevven» – ikke klarte. Og dermed kunne «Aktiv» slepe tømmergrimene i Steinsfjorden.³⁵

I 1904 solgte Lars Johannessen «Aktiv» og ble kaptein på Lierbanens dampskip «Ringerike» ut året 1908, da han trakk seg tilbake.³⁶ Kona Annette arbeidet i mange år som oldfrue på Sundvolden Hotel. Lars Johannessen døde i 1912, og samme år – den 30. oktober 1912 – solgte sønnen Jens Blom Nordigarden Borgen til Øistein Langslet for 19.000 kroner.

ØISTEIN LANGSLET (1870–1937) var fra Nes i Hallingdal, og ble i 1892 gift med sin sambygding MARI LIODDEN (1869–1934). Som nygifte dro de til Amerika, hvor de drev som farmere i Nord-Dakota. Øistein Langslet drev også med forretninger ved siden av. I 1901 kom de tilbake til Norge med fire barn som var født i USA. Øistein Langslet var siden tilbake i Amerika for å avvikle sine foretak der, og var borte i to nye år. Da han kom tilbake, drev de en tid Lykkja i Nes, før de i 1906 kjøpte en av Gomnes-gårdene (gnr. 39/8) i Hole og drev her til de i 1912 solgte Gomnes og kjøpte Borgen. Mari og Øistein Langslet hadde 11 barn:³⁷

*Øistein Langslet
(1870–1937).*

*Mari Langslet f. Liodden
(1869–1934).*

³⁴ Lyse (1976) s. 83.

³⁵ Lyse (1976), s. 105.

³⁶ Notat fra Harry Sundøen, datert 8. november 1979, etter samtale med Lars Johannessen Borgens sønn Jens Blom (1891–1985).

³⁷ Opplysningene om Øistein og Mari Langslets etterkommere er hentet fra boka «Langslet-slekten 1637-1983» av Sverre og Trygve Langslet (1983) samt fra notat av Magnhild Bjella: «Oversikt over Mari og Øistein Langslets familie» (udatert) i Hole bygdtearkiv.

«... FORLISTE SKIBET OG KOM HJEM»

Lars Johannessen Borgen rekvirerte i 1893 utskifting på Borgen. «Min forlegenhet er uforutsett, da jeg som skibsfører har været fraværende aarevis ad gangen, men da jeg for kort tid siden forliste skibet og kom hjem, fant jeg utskiftning nødvendig. (...) Det bemærkes, at mine paa eiendommen staaende huse ere noget forfaldene, og en stuebygning har jeg ligende ferdig til at oplægges, men agter jeg, grundet udskiftning, indtil videre ikke at bygge den op». Utskiftinga ble avsluttet i 1895, og den gamle teigblandinga ble avløst av mer naturlige grenser som gav bedre driftsforhold for alle Borgen-gårdene.

HAN RODDE OSCAR 2.

Da Lars Johannessen Borgen avtjente verneplikten i unionens sjøforsvar, var han i Trondheim da Oscar 2. skulle kronas i Nidarosdomen. Den unge Lars var en av gastene som rodde kongen til lands fra kongeskippet, som hadde ankret opp ute på Byfjorden. Majesteten vekslet noen ord med gastene, og spurte hvor hver enkelt av dem hørte hjemme. Da han fikk høre at Lars kom fra Ringerike, utbrøt han: «Jeg visste ikke at det finnes sjøfolk så langt inne i landet!»*

* Fortalt av Lars Johannessen Borgens barnebarn Lise Kjernlie oktober 2000.

* Ragna Gurine (1893–1980), g. 1920 m. Odd Knagenhielm Heiberg (1882–1941), eier av Rytteraker i Hole fra 1919 til 1926, tre barn: Andreas, Eystein og Marie. Familien utvandret i 1926 til Alberta, Canada.

* Odin Hartvig (1895–1954), seinere eier av Nordigarden Borgen (se nedenfor).

* Sverre Oliver (1897–1992), disponent ved Horten Meieri, g.m. Borghild Malm (1912–1986), bosatt i Horten, fire barn: Kari, Mari, Mette og Gro.

* Mabel Caroline (1899–1985), g.m. Johan Eilert Rovelstad (1897–1984) på Svarstad i Hole, to barn: Leif og Elsa.

* Bjarne Ingolf (1902–1959), flyger og forretningsmann, g. 1934 m. Aslaug Lindestad (f. 1907), utvandret til USA i 1926, to barn: Roy og Eric.

* Halvdan Gisle (1906–1982), kjøpmann, g.m. Ingerid Nordbø (f. 1910), bosatt i Oslo, tre barn: Øyvind, Gisle og Odin.

* Asbjørn Trygve (1908–2001), disponent ved Sandar Meieri i Sandefjord, g.m. Elsa Rognstad (f. 1911), tre barn: Asbjørn, Anne-Lise og Gerd.

* Gudrun Solveig (1910–1991), kontordame, ugift, bosatt i Oslo.

* Leif Arnljot (1913–33).

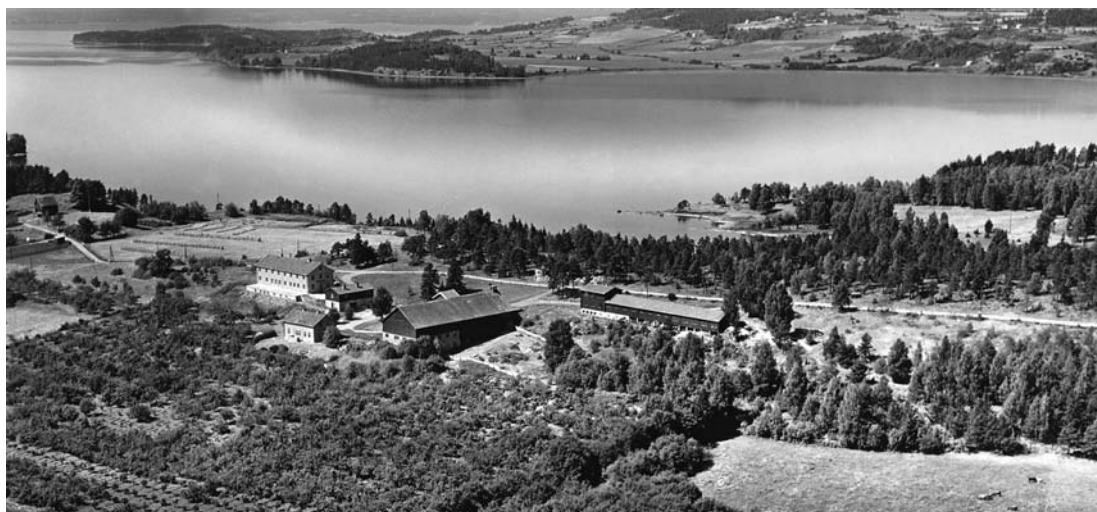
* Gunnar Magnus (1914–1981), fra 1947 eier av gnr. 197/3 Fekjær i Hole, g.m. Ruth Øverby (f. 1922), seks barn: Øistein, Eirik, Guro, Morten, Kari og Sjur.

* Magnhild Valborg (1917–2000), sekretær, g.m. Håkon Bjella (1916–1995), bosatt i Hole (gnr. 197/28 Kjærås), to døtre: Grete og Mari.

Øistein Langslet fikk merke de harde 30-årene i jordbruket. Han fikk i 1935 innvilget søknad om gjeldsordning. Etter hans død i 1937 ble gården overdratt til eldste sønn Odin for 18.000 kroner. Nordigarden Borgen bestod da av det «opprinnelige» gnr. 20/5 med tillegg av gnr. 20/3 Nylendet, gnr. 20/4 Nylendet, gnr. 20/11 Nylændeengen og gnr. 20/14 Borgentajet. De to Nylendet-parsellene hadde Jens Jensen Blom på Gisti (Blomhøi) kjøpt fra Nerigarden og Sorigarden Borgen i 1880 og 1886. Parsellene lå på beg-

Nordigarden Borgen 1955.

Foto: Widerøe's Flyveselskap AS

ge sider av gårdsveien mot Rytteraker, sør for Borgestad, og i 1894 kjøpte Jens Jensens sønn Emil Jensen Blom Nylændeengen fra Øvre Borgen. I 1912 kjøpte Lars Johannessen Borgen gnr. 13/9 Gisti (Blomhøi) på auksjon, og de tre tidligere Borgen-parsellene fulgte med. Men han beholdt dem under Nordigarden Borgen da han året etter solgte Gisti til Petter Hansen Steinseie. Borgentajet hadde Lars Johannessen Borgen kjøpt fra gnr. 20/8 Engen (eier Martin Hansen Løken) året før, i 1911.

ODIN LANGSLET (1895–1954) var gift to ganger. Hans første hustru var HJØRDIS SELTE (1899–1950), datter av Andreas Selte og Elionore f. Hoel i Sauløkka gnr. 45/3 i Hole.³⁸ Ekteskapet var barnløst. Odin Langslet giftet seg på nytt i 1954³⁹ med Erna Hersoug f. Skuterud (1913–2000), opprinnelig fra Ås i Akershus. Hun var tidligere gift med Iver Hersoug, som i 1946 ble ansatt som gartner på Borgen. Han var tidligere fylkesagronom i Buskerud, og flyttet til samme stilling i Nordland da ekteskapet med Erna ble oppløst.

Odin Langslet forpaktet en tid Kjellsborg på Røyse av Hole kommune,⁴⁰ før han overtok Borgen. Han var en foregangsmann

Familiebilde fra Nordigarden Borgen i slutten av 1930-årene. Fra venstre Odin Langslet, Trygve Langslet, Gunnar Langslet, Magnhild Langslet (seinere gift Bjella), Halvdan Langslet, hans hustru Ingerid f. Nordbø, Solveig Langslet, ukjent, ukjent, Mabel Langslet (gift Rovelstad) med sønnen Leif, ukjent, Johan Rovelstad og Hjørdis Langslet (f. Selte).

³⁸ Før Odin Langslet giftet seg med Hjørdis Selte, var han forlovet med hennes søster Aslaug (f. 1900), som imidlertid døde i 1920.

³⁹ Erna Hersoug og Odin Langslet giftet seg 5. februar 1954, og Odin Langslet døde 17. desember s.å.

⁴⁰ Kjeldsborg (gnr. 23/3 og 4) ble i 1919 gitt som gave fra frk. Kaja Kahrs til Hole kommune, på det vilkår at eiendommen skulle benyttes til kommunalt barnehjem (pantebok 53, s. 851).

innen fruktdyrking, og en av stifterne og mangeårig styreformann i A/L Ringeriksfrukt. I en årrekke var han forretningsfører i Hole trygdekasse, og fra 1922 for Hole elektrisitetsverk (sistnevnte deltidstilling hadde han i over 25 år).⁴¹ Han var formann i Hole skog-eierlag og Hole Landbrukslag. På Borgen bygde han under krigen en større bygning med plass til gårdssag og foredling av grønnsaker og frukt, bl.a. var det der en stor produksjon av «sauerkraut» (surkål). I den ene enden av bygningen var det hybler, og på det meste arbeidet det 12–15 personer av begge kjønn i bedriften.

ERNA LANGSLET (1913–2000) overtok Borgen ved sin manns død i 1954. I sitt første ekteskap med Iver Hersoug hadde hun to barn:

* Siri (f. 1942), samboer med Thor Hvesser, bosatt på Stabekk i Bærum. Fra før hadde Siri én sønn Paul (f. 1970, g.m. Vibeke Koffeld, to barn: Jonas Sebastian f. 1995 og Mikael Felix f. 1998).

* Runa (f. 1948), g.m. Knut Olberg, bosatt i Haug, to barn: Øystein (f. 1975) og Kjersti (f. 1980).

Erna Langslet fortsatte driften, og midt i 1970-årene drev hun i kompaniskap med Alf Borgen (Sørigarden) stor kålproduksjon (45 dekar). Fra 1978 ble jordveien på Nordigarden leid av Alf Borgens sønn Erik Borgen, som drev den til sin død i 1980. Samme år ble de fem parsellene som bruket bestod av, sammenføyd i én eiendom, gnr. 199/5 Borgen. Den 8. september 1992 overdro Erna Langslet Nordigarden Borgen til sin avdøde manns nevø Øistein Langslet, som da hadde forpaktet jorda siden 1981. Hun hadde da én måned tidligere fraskilt den tidligere gartnerboligen som Odin Langslet bygde i 1945 på tuftene etter husmannsplassen Borgenbråten (gnr. 199/26 Bødalen). Her bodde hun til hun døde i 2000.

ØISTEIN LANGSLET (f. 1948) er utdannet biloppretter, og har siden 1982 eid og drevet Fekjær (nordre) etter sine foreldre. Han er gift med MARIT EVENSTUEN (f. 1950) fra Norderhov. De er bosatt på Fekjær, og driver i dag Fekjær og Borgen som én gård. Marit Langslet arbeider i forretningen hos Baker Narum i Hønefoss. De har to barn:

* Magnus (f. 1971), g.m. Kaja Haglund (f. 1971), tre barn: Rine f. 1995, Eivind f. 1997 og en gutt (f. 31. oktober 2001).

* Ola (f. 1974), samboer med Hege Karlsen (f. 1976), én datter Martine f. 2000.

⁴¹ Leif Th. Pettersen: Elektrisitetsforsyningen på Ringerike gjennom 75 år (Ringerike 1990), s. 72.

I tillegg til Nordigarden Borgen (110 dekar dyrket jord) og Fekjær (100 dekar), eier Øistein Langslet bruket Sauløkka på Røyse (cirka 30 dekar). Han forpakter jorda på en rekke andre bruk i Hole, og dyrker primært korn og oljevekster. Til hans gårder Fekjær og Borgen hører i alt 450 dekar skog, hvorav 45 dekar skog under Nordigarden Borgen i Borgenmoen.

Det gamle våningshuset på gården ble reist på slutten av 1800-tallet, og i 1930-årene påbygd én etasje. Stabburet er fra rundt 1900. Den øvrige bygningsmassen er stort sett satt opp i Odin Langslets eiertid: Den lange bygningen med sagbruk, verksted og garasjer (kalt «Saga»), låve med stort fjøs, og et hus som kalles «Trygdekasseboligen», fordi Hole trygdekasse hadde kontor der i en årrekke. Det siste krigsåret bygde Odin Langslet et nytt, stort våningshus, som ikke ble ferdig innredet. Huset sto fram til 1996, da det ble revet. På grunnmuren står i dag en enebolig, som eies av yngste sønn Ola Langslet (på bygslet tomt), mens eldste sønn Magnus Langslet bor i «Trygdekasseboligen» – på nordenden av grunnmuren – med sin familie. Det gamle våningshuset samt en leilighet i 2. etasje i «Saga» blir leid ut, og det samme blir den tidligere gjødselkjelleren under det store fjøset, hvor en mekanisk bedrift (HG-Mek) er leietaker. Den eies og drives av holeværingene Fred Helge Heggelien og Jarle Gommæs, og produserer aluminiumsformer.

På gården er det vanningsanlegg, med vann fra Borgenvika via et pumpehus som Odin Langslet bygde i 1937–38 (utvidet under krigen). Jordveien på Nordigarden Borgen er kupert, og består av leire, mold og sandjord. Åkernavn er Bødalen øst, Bødalen vest, Øvre Blom, Nedre Blom og Storjordet.

VEIER

En gammel hulvei som fortsatt er synlig i Borgenmoen, er rester av den urgamle ferdselsveien fra Storøya og Rytteraker over Borgen til Hole kirke. Kart fra tida rundt 1800 viser at veien da fortsatt var i bruk. Fra Øvre Borgen fulgte den vestsida av Børdalsjordet og høydepartiet på Tajet fram til husmannsplassen Bråten, der den svingte og fulgte vestsida av Nylenne-åkeren gjennom skogen og fram til møtet med bygdeveien Vik–Røyse. Denne kom fra Løkenmoen over Gulbrandsen–Løken og derfra langs delet mellom Løken og Bili til husmannsplassen Gisti på Borgens gårdsvald, og videre mot vest til den møtte veien fra Rytteraaker. Bygdeveien gikk så videre mot Røyse forbi Rønningen (under Vestre By) og ned til Kjellerberget.

I 1870 gikk eierne av Storøya, Rytteraker og Borgen sammen om en ny vei, som fra Borgen og nordover ble lagt på østsida av Tajet, forbi gårdstunet i Nordigarden og rett nordover til Gisti. Da den nye bygdeveien Vik–Kjellerbergenga ble bygd i 1880, ble den lagt i sving sør til Løken skole, og over Blomshøgda fulgte den en nordligere trasé enn gamleveien. Gårdsveien fra Rytteraaker og Borgen ble da forlenget fram til den nye bygdeveien. Dermed kunne også en gammel gårdsvei som gikk fra Nedre Borgen over jordene til Løken pløyes ned noen år etter.

Øvre Borgen

LØPENR. 58 – SEINERE GNR. 199/7

Etter at Bjørn Torsteinsen Borgens sønner Torstein og Ole i 1763 overtok bygselen av hver sin halvpart av Borgen, ble gården delt i to. Torstein Bjørnsen satt på Øvre Borgen, som siden har vært det største bruket på Borgen. De to brødrene bygslet 22½ lispund hver av Borgens samlede skyld på 2 skippund 5 lispund (45 lispund), men etter at Torstein i 1784 overtok halvparten av brorens bygselpart, ble han bruker av tre fjerdeparter (33¾ lispund) av gården, mens broren beholdt de resterende 11¼ lispund.

TORSTEIN BJØRNSEN BORGEN (1745–1801) ble i 1768 gift med ELI LARSDATTER SØRUM (1748–1815). Vi kjenner 10 av deres barn:

* Kari (1769–1770), begravet ved Hole kirke 13. april 1770, 10 måneder gammel.

* Kari (f. 1771), g. i 1808 m. Mads Andersen Bye (hans 2. hustru). Mads Andersen arbeidet da som «Landkræmer» og bodde på Libakke.

* Johannes (f. 1773), død som barn.

* Lars (1776–1857), seinere bruker av Sørigarden Borgen, g.m. Kirsti Iversdatter Kjernet (f. 1800), ingen barn.

* Erik (f. 1779), bodde i 1801 på Østre Sørum hos sin mormor Marte Johannesdatter.

* Marte (f. 1780), g. i 1810 m. sadelmaker Anders Torstensen fra Hadeland.

* Erik (1783–1817), ugift, seinere bruker av Nordigarden Borgen, død 34 år gammel.

* Ole (f. 1785), overtok bygselen av Nordigarden Borgen etter brorens død i 1817, g.m. Dorthea Larsdatter fra Lier, 10 barn (se gnr. 199/5 Borgen).

* Bjørn (f. og d. 1789), hjemmedøpt, begravet ved Hole kirke 23. februar 1789, 4 uker gammel.

* Mads (1790–1793), begravet ved Hole kirke 28. august 1793, 3 år gammel.

Ved folketellinga i 1801 satt Torstein Bjørnsen (56) som leilendingsbonde på Borgen (han døde samme år) med hustru Eli Larsdatter (53) og fire hjemmевærende barn: Kari (30), Lars (25), Marte (21) og Ole (15). De hadde tre tjenestefolk: Mari Torgersdatter (27), Gulbrand Olsen (25) og Marte Torgersdatter (23). Under bruket hørte tre husmannsplasser.

Etter Torstein Bjørnsens død i 1801 fortsatte enka som bygsler av gården til 1817. Etter utskiftinga i 1816 ble hele Øvre Borgen (av skyld 30 lispund) tilhørende Eiker kirke. Den 25. november 1817 solgte Eiker kirkealmue gården ved auksjon til KJØPMANN HAGEMANN for 6.360 spesidaler sølv, hvorav 2/3 av kjøpesummen

var uoppsigelig og resten betalbar om 10 år (skjøte ble først utstedt i 1820). Vilkårene avspeilet økonomisk vanskelige tider; det var sterkt prisfall på tømmer og korn, innføring av sølvskatt og mange tvangsauksjoner. Bondeoppstanden i 1818, ledet av Halvor Hoel, var uttrykk for bøndenes misnøye, og storbonden fra Hedmark hadde mange meningsfeller også i Hole.

Kjøpmann Hagemann eide Øvre Borgen til 1832, da det meste av gården ble solgt på auksjon⁴² til Ole Jørgensen Rytterager, eier av Storøya og Rytteraker, for 2.336 spesidaler sølv. Den nye eieren hadde da forpaktet Borgen av kjøpmann Hagemann en tid, og lånte hele kjøpesummen av «Eger Kirkes Almue» ved å utstede en pantobligasjon på beløpet, hvorav halve summen skulle være uoppsigelig, og resten betales i terminer (den betalbare delen ble avlyst i 1836). Skylda på Ole Jørgensens del av Øvre Borgen ble redusert til 25½ lispund, da maler Jørgen Erichsen på Lilleby samtidig kjøpte en mindre del (løpenr. 58b av skyld 4½ lispund) for 350 spesidaler sølv (se omtale av gnr. 199/8 Engene).

OLE JØRGENSEN RYTTERAGER (1776–1842) var en stor eiendomsbesitter på Ringerike (se omtale av Storøya gnr. 198/1). Han

⁴² Auksjonen ble avholdt 7. oktober 1831.

KALKOVNSBRYGGA

Mellom 1810 og 1820 anla Ole Jørgensen Rytterager teglverk og kalkovn på Rytteraker. Kalkstein til ovnen fikk han fra steinbrudd på Rytteraker og Borgen. Fra Øvre Borgen ble kalksteinen fraktet med båt fra en vik lengst sør på eiendommen, hvor en brygge med navnet «Kalkovnsbrygga» minner om drifta. Steinbruddet lå i bergskrenten like ovenfor. Brygga ble restaurert midt på 1990-tallet.

*Christoffer Rytterager
(1822–1890).*

*Over til høyre:
Ingeborg Rytterager f. Næss
(1846–1920).*

var gift med GUNNOR IVERSDATTER LØKEN (1780–1873), og de fikk ni barn, hvorav fem nådde voksenalder: Jørgen, Johannes, Ivar, Anne Jørgine og Christoffer. Ole Jørgensen var framsynt og aktiv og drev nærmest en «vognfabrikk» – produksjon av vogner og sleder i stor stil – og i dette arbeidet engasjerte han husmennene både på Storøya, Rytteraker og Borgen. Etter hans død ble eiendommene delt mellom arvingene, og det var yngste sønn Christoffer som i 1846 overtok Borgen samt Vefsrud skog i Lier.

CHRISTOFFER OLSEN RYTTERAGER (1822–1890) var gift med INGEBORG ERIKSDATTER NÆSS (1846–1920) fra Ådal. De fikk to sønner:

* Ole Gunnar (1883–1975), seinere eier av Øvre Borgen og Borgestad, g.m. Ingeborg Western, ingen barn (se nedenfor).

* Erik Christian (1888–1967), seinere eier av Nordre Lore og Øvre Borgen, g.m. Martha Fjeldstad, sju barn (se nedenfor).

Christoffer Rytterager var en ansett mann i bygda. Han var bankdirektør, forlikskommisær, og Holes ordfører 1876–82. Sammen med brødrene Jørgen og Johannes (eiere av henholdsvis Storøya og Rytteraker) videreførte han farens næringsvirksomhet med produksjon av vogner og sleder, og det var stor aktivitet på gårder, plasser og bruk i grenda. I hans eiertid ble det oppført mange nye bygninger på Borgen, blant annet et stabbur (rundt 1850) med klokketårn. En manns-

alder seinere blåste deler av tårnet ned en uvær natt, og da falt det ned en kasse som inneholdt mynter, en del eksemplarer av «Ringes riges Ugeblad» fra 1850-årene, og en beretning om forholdene i Hole på den tida, ført i pennen av Christoffer Rytterager.

I 1855 kjøpte Christoffer Rytterager sammen med broren Ivar en parsell av gården Guriby i Lommedalen med fallrettigheter til Sandbrofossen i Lomma, og samme år bygde de dam og sagbruk ved fossen. I 1857 solgte så eierne av de fire brukene på Borgen sine skogteiger på Krokskogen til Ivar Rytterager og konsul Johannes Fuhr i Christiania. Christoffer Rytterager solgte i 1861 sin del av Guriby-godset til Johannes Fuhr, og i 1870 overlot også broren Ivar sin eierdel til Fuhr. Men Borgen-skogen har siden tilhørt Guriby-godset, som fra 1906 har vært i Olsen-familiens eie (se avsnitt om skog/seter).

BRUKSEIER PÅ ØST-MODUM

Ole Jørgensen Rytterager kjøpte fra 1825 en del skog på Øst-Modum, bl a. fra gårdene Kimmerud, Pilterud og Tandberg. I 1830 sikret han seg «uinnskrenket bruk og rådighet over Tandbergselva med rett til tomter for maskineri eller innretninger», og i 1837 makeskiftet han Tandberg (gård og skog) med gården Natvet, men holdt tilbake plassen Dyrbak med mølle og sagbruk. En del av skogen på Øst-Modum ble etter hans død overtatt av sønnen Ivar, mens Christoffer overtok farens eierparter i mølle og sagbruk på Dyrbak. Her vokste Tandberg Brug fram, med Christoffer som medeier sammen med fetteren Engebret Rytterager og Anders Olsen Fjeld fra Røyse. Engebret Rytterager var handelsmann i Christiania, og handlet med trelast og skiferstein. På Tandberg Brug var det stor aktivitet med mølle, sagbruk, stolfabrikk og landhandleri, og husmennene fra Borgen fikk der anledning til å tjene seg en ekstraskilling både som smeder, snekkere, hoggere og fløtere. Veien over fjorden var ikke lang, og eierne av de andre Borgen-brukene solgte stadig tømmer til sagbruket på Tandberg. Fra 1883 var Anders O. Fjeld eneeier av Tandberg Brug. Han var ordfører i Hole etter Christoffer Rytterager, fra 1882 til 1886, og solgte i 1888 sin gård Fjell gnr. 38/13 og flyttet til Oslo.

Den 16. november 1870 undertegnet brødrene Ivar, Johannes og Christoffer Rytterager, eiere av henholdsvis Storøya, Rytteraker og Borgen, en avtale om bygg og vedlikehold av en brygge på Roberget ved Storøysundet, og anlegg av en ny vei fra Rytteraker forbi Borgen og opp til bygdeveien. Utgiftene skulle deles på de tre gårdene med $\frac{1}{3}$ på hver. I 1870–71 ble det trolig reist ny låve med stall og fjøs, for i oktober 1871 ble det tinglyst en erklæring fra Christoffer Rytterager om at han skyldte tømmermester Maurer og murmester Mortensen 1047 spesidaler 37 skilling, «med Udlæg i Gaarden og Brugs- og Frugthøsten 1872».

I 1865 satt Christoffer Rytterager (43) som ugift gårdbruker og brukseier («Vogn Fabrik») på Øvre Borgen med husholderske Marie Andersdatter (42, f. i Modum), en svensk agronom Anders Andersen Haglund (33), tømmermann Hans Olsen (25), hjulmaker Peter Kristoffersen (23), smedlærling Gulbrand Petersen (21), og tre tjenestefolk: Birgit Olsdatter (34, f. i Nes i Hallingdal), Jørgine Nilsdatter (26) og Hans Olausen (21, f. i Modum). På gården hadde de 5 hester, 18 kuer, 4 sauer og 3 griser, og de sådde $\frac{1}{4}$ t. hvete, $1\frac{3}{4}$ t. rug, 4 t. bygg, 9 t. blandkorn og 39 t. poteter.

I 1888 solgte Christoffer Rytterager en parsell, Griserudmoen (gnr. 20/9), til Anders Viksengen, eieren av Viksenga, for 1.200 kroner,⁴³ og i 1890 ble det fraskilt en parsell, Engen (bnr. 10), som ble solgt til eieren av «Gulbrandsen-Løken» for 1.000 kroner.

Christoffer Rytterager døde i 1890. Øvre Borgen ble drevet videre av hans enke Ingeborg, da de to sønnene fortsatt var mindreårige. I årene 1893–95 ble det gjennomført utskifting mellom

VANN TIL SØRUM-GÅRDENE

I 1869 ga Christoffer Rytterager på Øvre Borgen eierne av de tre Sørums-gårdene i Steinsfjordingen kontrakt på bruk av en «Olle eller Vandopkomme» – lengst nord i Borgenmoen.* Fra brønnen ble vannet ført ned Rapperskaret og over de flate jordene til Sørums, i uthulede furustammer som ble gravd ned og klinket sammen. Etter hvert som det ble ryddet en del småbruk på Brenna etter århundreskiftet, fikk også disse vann fra stokkledning- en, som var i bruk til rundt 1970.**

* Kontrakten ble tinglyst 4. februar 1869 (pantebok 31, s. 30) – avskrift av kontrakten i Hole bygdearkiv.

** Opplyst av Anna Halvorsrud (f. 1921) og Martin Borgen (f. 1932).

⁴³ Skjøtet ble tinglyst 14. april 1888 (pantebok 39, s. 369). I 1978 ble parsellen sammenføyd med gnr. 192/7 Viksenga til én eiendom, gnr. 199/9 Griserudmoen.

«... FRA HENDES POSTKUM I NYLENDSINGEN»

Da utskiftinga på Borgen ble avsluttet i 1895, erklærte Ingeborg Rytterager at hun ikke ville ha innvendinger mot «at der fra hendes postkum i Nylendsingen føres en vandledning paa samtlige lodeieres fælles bekostning og til samtliges husbehov». Rundt århundreskiftet ble det derfor lagt stokkledning fra brønnen og ned til en kum ved Nordigarden, hvorfra tre av brukene fikk vann til hus og fjøs. Sørigarden hadde sikker vannkilde på egen grunn, og var ikke med. Under krigen ble det så store lekkasjer på den gamle stokkledningen, at den ble skiftet ut med jernrør. Siden 1974 har Borgen vært tilknyttet Gjesvoldåsen Vannverk, men Nordigarden og Nerigarden har fortsatt ledning fra den gamle brønnen som en sikker reserve, i tilfelle noe skulle skje med den kommunale vannforsyninga. Brønnen ligger på åkeren som i dag kalles «Nedre Blom».

Avreise fra Borgen til Oslo i 1924. Foran med beitevogn Ole Rytterager, og bak med lassevogn Johannes Brua.

brukene på Borgen, etter krav fra Lars Johannessen i Nordigarden. Øvre Borgen kom til å bli det av brukene som ble minst berørt av utskiftinga. I 1900 satt Ingeborg og sønnene – som da var 17 og 13 år gamle – på gården med moras slektning Berit P. Enger (f. 1826 i Ådal) – som «lever af sin formue og hjelper til med husstellet» – samt tjenestejenta Emma Knutsdatter (f. 1883 i Norderhov). I drengestua bodde gårdsarbeider Lars Olsen Borgen (f. 1863, ugift, tidligere bruker av Sørigarden Borgen), og Andreas Paulsen (f. 1822 i Høland), «forsørget av fattigkassen».

Først i oktober 1909 kunne eldste sønn Ole Gunnar Rytterager overta farsgården for 20.500 kroner, med livøre til mora av 5-årlig verdi 2.500 kroner. Han finansierte kjøpet med å ta opp et lån i Hypotekbanken på 17.000 kroner. OLE GUNNAR RYTTERAGER (1883–1975) var gift med INGEBORG WESTERN (1885–1968) fra Hundstad på Røyse. Ekteskapet var barnløst, men hans brordatter Ragnhild (f. 1931, datter av Erik Chr. og Martha Rytterager) vokste opp hos dem. De drev Øvre Borgen til 1929, da de overlot den til hans yngre bror Erik Christian og selv flyttet til et nytt bruk Borgestad, som var fraskilt hovedbølet samme år (se nedenfor gnr. 199/16).

ERIK CHRISTIAN NÆSS RYTTERAGER (1888–1967) ble i 1916 gift med MARTHA FJELDSTAD (1893–1985) fra Nedre Fjelstad i Hole. Samme år kjøpte de Nordre Lore i Steinsfjerdings, som de eide til 1928. De fikk sju barn:

* Gudrun (1915–1989), g.m. Alf Johannessen Borgen på Sørigarden Borgen, to barn: Erik (1947–1980) og Marit (f. 1950) (se omtale av gnr. 199/1).

* Ingeborg (1916–1950), g.m. John Swang, Lier, tre barn: John Torolf f. 1942, Anne Lene f. 1944 og Kjersti f. 1948.

- * Christoffer (1918–1920), druknet som smågutt i en dam på Lore.
- * Else (f. 1923), g.m. Bjørn Haugerud, Hole (ingen barn).
- * Oddveig (f. 1924), g.m. Kolbjørn Heslien, Sylling, to barn: Andreas og Erik Kristian.
- * Ragnhild (f. 1931), ugift, eier av Borgestad i Hole (se omtale av gnr. 199/16).
- * Ole Kristoffer (f. 1932), seinere eier av Øvre Borgen, g.m. Ellen Fjeldstad, fire barn (se nedenfor).

Høsten 1940 brant hovedbygningen på Øvre Borgen fra cirka 1830, og året etter (1941) ble nytt våningshus reist på søndre side av det gamle gårdstunet. I 1948 bestod Øvre Borgen av 175 dekar dyrket jord (mold), 50 dekar annet jordbruksareal og 100 dekar produktiv skog i Borgenmoen. På gården var det 4 hester, 20 kyr, 2 okser, 3 ungdyr, 4 griser, 5 sauer og 20 høner.

Den 26. januar 1961 ble Øvre Borgen overdratt til sønnen Ole Kristoffer for 80.000 kroner samt livøre til foreldrene (med samtykke fra Ole Gunnar Rytterager på Borgestad). Samtidig fikk den nye eiers søster Else (f. 1923) og hennes mann Bjørn Haugerud (f. 1922, fra Nordre Land) bygselkontrakt på den tidligere husmannsplassen Sandvika, til feriested. De var da bosatt i Oslo. I 1971 ble denne kontrakten slettet, og Else og Bjørn Haugerud fikk i stedet festekontrakt i 99 år på en tomt på 2 dekar ved gårdsveien mellom Øvre Borgen og Rytteraker, hvor de bygde enebolig og bosatte seg i 1973.

OLE KRISTOFFER RYTTERAGER (f. 1932) ble i 1962 gift med sykepleier ELLEN FJELDSTAD (f. 1936), datter av Mads Fjeldstad og Paula f. Fekjær på Frøyshov i Hole. De har fire barn:

- * Ole Gunnar (f. 1963), samboer med Monica Westgård Saltveit (f. 1968), bosatt på Rudstunet i Hole, én datter Ida Marie f. 1997.
- * Anne Sofie (f. 1966), g.m. Piotr Wranicz (f. 1958) fra Warszawa, Polen, bosatt på Øvre Borgen, to barn: Kristoffer f. 1996 og Kristina f. 1998.
- * Per Erik (f. 1968), samboer med Inger Lise Torgerud (f. 1971), bosatt på Sørgefoss.
- * Knut Jørgen (f. 1975), bosatt på Sørigarden Borgen (leier sidebygningen).

Melkeproduksjonen på Øvre Borgen ble nedlagt tidlig i 1950-årene, og eierne har siden primært drevet kornproduksjon. Fra 1960 til midt på 1980-tallet ble det årlig dyrket 30 dekar med kål på gården. I 1990 bestod Borgen av 200 dekar dyrket jord, 150 dekar skog (i Borgenmoen) og 50 dekar annen utmark. På gården var det skurtresker, to traktorer, kaldluft korntørke og vanningsanlegg. Siden 1990 har Ole Kristoffer Rytterager også leid jorda på nabobruket Sørigarden Borgen (60 dekar), og siden 1997 på Borgestad (40 dekar).

«SNEPLOGKJØRING»

Mange Hole-bønder skaffet seg en kjærkommen ekstraintekt i vinterhalvåret ved å ta på seg snøplogkjøring. I november 1923 kunne Ringerikes Blad meddele at snøbrøytinga på strekningen Sollihøgda–Nes bru–Lierdelet var bortsatt til Ole Rytterager for 120 kroner pr. tur.

Martha Rytterager f. Fjeldstad (1893–1985) og Erik Christian Næss Rytterager (1888–1967).

Av bygninger på gården er våningshuset bygd 1941. Den gamle hovedbygningen fra 1830-årene som brant høsten 1940, lå på høydedraget rett vest for gårdstunet, der Anne Sofie Rytterager og hennes mann Piotr Wranicz i 1997–98 bygde ny enebolig. Den gamle hovedbygningen bestod av flere gamle tømmerhus som var satt sammen, og som en gang tidlig på 1900-tallet fikk et påbygg med store verandaer i sveitserstil. Stabburet er fra cirka 1850, og var opprinnelig på tre etasjer. Seinere er noen omfar tatt av, slik at det i dag er to etasjer. Den gamle låven (to låvebruer) med stall og fjøs er fra cirka 1870 (nytt fjøs bygd i 1930-årene), og drengestue/bryggerhus (med bakerovn) i stein fra 1850 (årstallet er hogd inn i en murstein i bakerovnen). Et vognskjul fra rundt 1920 ble i 1941 flyttet til sin nåværende plass vest for gårdsveien mot Rytteraker, fordi det sto inntil tomte til den nye hovedbygningen.

Øvre Borgen 1955.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

Borgestad

GNR. 199/16

I 1928 bygde Ingeborg og Ole Gunnar Rytterager, eierne av Øvre Borgen, opp et nytt bruk med våningshus, låve med fjøs og stall samt vognskjul lengst nord på eiendommen. Parsellen ble kalt Borgestad (gnr. 20/16 av skyld mark 2,34), og ble fraskilt 6. april 1929 da Øvre Borgen ble overdratt til Ole Gunnar Rytteragers yngre bror Erik Christian. I desember samme år ble det fraskilt to teiger fra Øistein Langslets bruk Nordigarden Borgen (Borgestad nr. 2 – gnr. 20/18 og Borgestad nr. 3 – gnr. 20/19), som ble betalt med til sammen 625 kroner. De tre teigene som dermed utgjorde det nye bruket, ble i 1978 sammenføyd til én eiendom, gnr. 199/16 Borgestad av skyld mark 2,51.

I perioden 1928–38 brøt Ole Gunnar Rytterager opp 25 dekar ny jord på Borgestad, noe som i 1938 førte til at Hole jordstyre betegnet ham som en dyktig nybrottsmann, og anbefalte en offentlig påskjønnelse.⁴⁴ I 1948 bestod bruket av 40 dekar dyrket jord (mold), 2 dekar frukthage (« annet jordbruksareal »), 100 dekar produktiv skog (hvorav 80 dekar ved Øskjevallsetra, se avsnitt om skog/seter) og 20 dekar annen utmark. De hadde 1 hest, 4 kyr, 2 ungdyr, 1 gris og 25 høner.

Ingeborg og Ole Gunnar Rytterager hadde ikke barn. Hans brordatter Ragnhild, datter av Erik Christian Rytterager og hustru Martha, flyttet til Borgestad i 1939 og vokste opp der. Den 8. desember 1964 fikk RAGNHILD RYTTERAGER (f. 1931) skjøte på Borgestad med tilliggende eiendommer for 30.000 kroner, med bruksrett til hus og rett til ved for Ingeborg og Ole Gunnar Rytter-

⁴⁴ Ringerikes Blad 16. august 1938.

Ole Gunnar Rytterager
(1883–1975).

Ingeborg Rytterager f. Western
(1885–1968).

Borgestad malt av Gudbrand Hurum i 1942 (avfotografert av Marit Fagerli).

ager, av 5-årlig verdi 7.500 kroner. For kjøpesummen ble det utstedt en pantobligasjon i bruket til selgerne. Ingeborg Rytterager døde i 1968, og Ole Gunnar Rytterager i 1975.

Ragnhild Rytterager er ugift, og har arbeidet som kontorfullmektig i Hole kommune i 22 år, fram til årsskiftet 1997–98. Jordveien på Borgestad har siden 1997 blitt leid av broren Ole Kristoffer Rytterager på Øvre Borgen. På Borgestad er det i tillegg til våningshus fra 1928 og driftsbygning fra samme år (revet 1986), et gammelt stabbur, hvorav underdelen i tømmer ble flyttet hit i 1930-årene fra Hønefoss (Jernbanehotellet, seinere Grand Hotel), og påbygd én etasje. Den gamle låven fra husmannsplassen Gisti ble i 1928 flyttet til Borgestad og brukt som vognskjul til 1980, da det ble revet. Nytt redskapshus ble bygget i 1987.

I 1942 ble det satt opp stall på løkka på Øskjevallsetra, hvor det også står en seterbu/kjørehytte til nedfalls, og en løe av tømmer. Ragnhild Rytterager eier også andel i en seterbu på Øskjevallsetra.

Husmannsplasser

Vi kjenner et titalls husmannsplasser under Borgen, som til skif-

tende tider har gitt husvære og arbeid til den laveste stand i det gamle bondesamfunnet: Bråten (Borgenbråten), Børdalen, Griserud, Jonebingen (Tajet), Sandenga, Sandvika, Tangen (Borgentangen), Toppenhaug, Tyrribrenna (Tyrribrynden), Gisti og Østeng.

I 1664 og 1666 var det ingen husmenn på Borgen. I 1723 hadde gården to husmenn, som «saaer 3 quarter Blandkorn». En av husmennene var *Ole Nilsen Borgen-eie*, som 29. mai 1721 fikk døpt datteren Berte Olsdatter i Hole kirke.

I 1762 hadde gården tre plasser. I skattemanntallet er det ikke navn på plassene som husmennene satt på, men ut fra utskiftingskartet i 1816 er det mest sannsynlig at de tre plassene var Sandvika, Børdalen og Griserud.

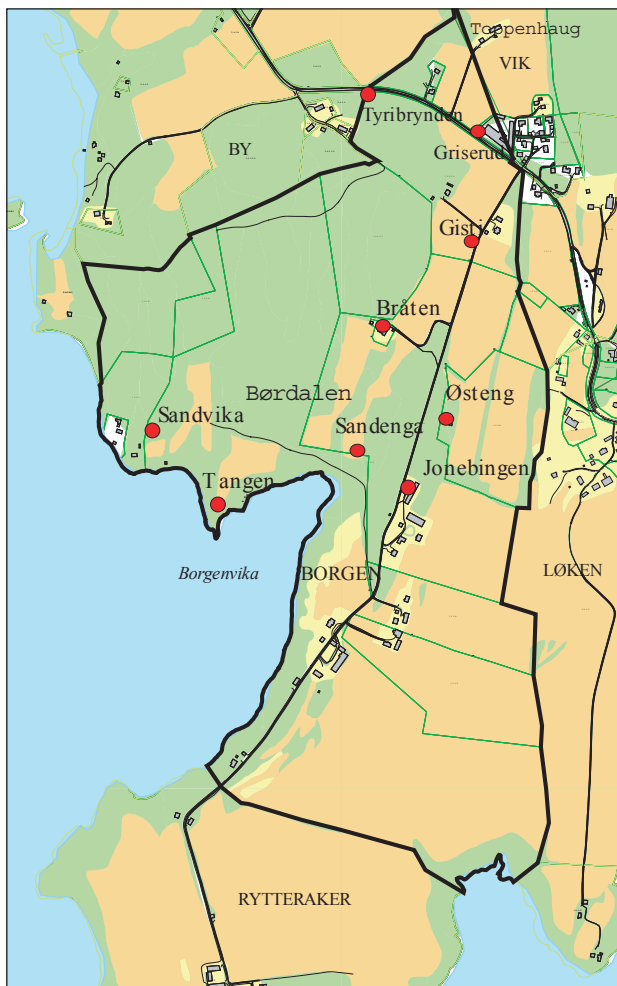
Sandvika

Sandvika er en av de eldste plassene under Borgen. Den ligger ved Sælåbånn vest for Borgentangen, i dag med Skansen og Djupvarp som nærmeste naboer i vest. I 1750-årene satt trolig husmann *Iver Kristensen* (ca. 1715–1799) i Sandvika. Han flyttet så en periode til en plass under Løken, hvor han satt i

1762 med sin første kone *Ingrid Andersdatter*. Da var svigersønnen *Kristoffer Haraldsen*, gift med *Berte Iversdatter*, husmann i Sandvika. I 1768 var Iver Kristensen tilbake som husmann på Borgen (trolig Sandvika) med sin andre kone *Johanne*. Vi kjenner 11 av Ivers barn (de fem eldste er trolig fra første ekteskap):

* Eli (f. ca. 1735), i 1763 innerst i Sandvika hos søsteren Berte og hennes mann Kristoffer Haraldsen. Hun ble i 1766 g.m. Rolv Madsen, fikk minst tre barn mens de bodde på Borgen: Guri (f. 1766), Ingeborg (f. 1768) og Kirsti (f. 1771). I 1801 var Eli Iversdatter (65) enke og legdslem, bosatt på Frøyhov med sin ugifte datter Ingeborg Rolvsdatter og dennes «uekte» sønn Hans Pedersen (3).

* Berte, g.m. Kristoffer Haraldsen, husmannsfolk i Sandvika en periode midt i 1760-årene.

Husmannsplasser på Borgen.

- * Anders (f. 1747), g. 1779 m. Kari Pedersdatter (f. 1753), i 1801 husmann under Sørums i Hole.
- * Kristine (f. 1752).
- * Olia (f. 1755).
- * Guri (f. 1764), g. 1790 m. Mikkel Andersen (bosatt i Grønvold), minst fire barn, seinere husmann i Sandvika (se nedenfor).
- * Johannes (ca. 1765–1774).
- * Kristen (1768–1774).
- * Iver (1771–1774).
- * Johannes (f. 1775), i 1801 tjenestedreng på Fekjær.
- * Inger (f. ca. 1780), i 1798 «bosatt i Gjesvold» (trolig som tjenestejente) da hun giftet seg med artillerist Simon Olsen. I 1801 bodde de i Borgen-eie, hvor Simon var jordløs husmann, og fra 1802 i Hesselberggrønningen på Storøya. De fikk minst tre barn: Iver (f. 1798, død som barn), Iver (f. 1800), og Maria (f. 1801).

Iver Kristensen må ha flyttet fra Sandvika igjen etter noen år, for fra 1772 var *Anders Mikkelsen* og *Else Jørgensdatter* husmannsfolk der (de kom fra Sørums-eie). Vi kjenner seks av deres barn:

- * Mikkel (f. 1766), g. 1791 m. Marte Sørensdatter (f. 1767, datter av husmann Søren Hansen og Kirsti Larsdatter på Storøya). De ble seinere husmannsfolk under Borgen og Lore, og fikk minst tre barn: Anne, Hans og Anders. Flyttet på sine eldre dager til Bærum (se omtale av Lore)
- * Nils (f. 1767).
- * Anders (f. 1769).
- * Peder (f. 1772).
- * Jørgen (f. 1775).
- * Boel (1777–1779).

I 1801 hadde Anders Mikkelsen og Else Jørgensdatter flyttet til plassen Bjørketangen under Løken. Da var det *Mikkel Andersen* (ca. 1760–1822) og *Guri Iversdatter* (f. 1764) som satt i Sandvika. De ble gift i 1790. Han bodde da i Grønvold under Mo på Røyse, mens hun var datter av Iver Kristensen, tidligere husmann i Sandvika.⁴⁵ Vi kjenner fire av deres barn:

- * Pauline (f. 1791), g. 1818 m. Nils Hansen, minst fire barn: Hans f. 1820, Marte f. 1822, Helle Carine f. 1826 og Marte f. 1831. Familien bodde i Grønvold under Mo på Røyse i 1831.
- * Lars (1794–1867), fra 1852 eier av Bjørketangen under Løken.
- * Gunnor (f. 1799), g. 1828 m. Kornelius Hansen Rytteraker-eie, minst to barn: Gunhild Marie (f. 1830, g. 1860 m. Kristian Johannessen By-eie), og Andreas f. 1832.

⁴⁵ Mikkel Andersen fra Grønvold var navnebror av Anders Mikkelsen og Else Jørgensdatters sønn Mikkel Andersen (f. 1767), som var husmann under Borgen i 1790-årene, og i 1801 satt på en plass under Lore med sin kone Marte Sørensdatter (f. 1767). De fikk tre barn mens de bodde på Borgen: Anne (f. 1792), Hans (f. 1794) og Anders (f. 1797).

* Iver (f. 1802), g. 1828 m. Siri Hansdatter, minst tre barn: Gunhild Marie f. 1828, Helene f. 1834 og Hans f. 1836. Da de tre barna ble født, var foreldrene husmannsfolk under Fekjær, men i 1838 ble de eiere av Nordre Rudsødegården (se omtale av gnr. 11/4 – i dag gnr. 190/12).

Etter Mikkel Andersens død i 1822 fortsatte Guri Iversdatter som husmann på plassen. I manntallet for kirkeskatt ser vi at kjøpmann Hagemann, eier av Øvre Borgen, betalte 8 skilling årlig for «Guri Sandvig» i årene 1824–28. Men fra 1829 er hun ikke lenger husmann på Borgen.

I 1865 satt tømmermann *Jens Andersen* (f. 1821) som husmann i Sandvika med hustru *Inger Karine Andersdatter* (f. 1820). Vi kjenner sju av deres barn:

* Anne Jørgine (f. 1846), g. 1872 m. Hans Olaussen Borgeneie (f. 1845 i Modum), i 1900 selveiere i Hodt (gnr. 35/4 og 5 (Øvre Leine/Madseløkka) på Røyse, da var Hans jordarbeider og tømmerfløter, vi kjenner fire av deres barn: Ole f. 1873, Karine f. 1875, Johan f. 1885 og Andres f. 1888.

* Hans Andreas (f. 1848), arbeidet i mange år ved Tandberg Brug på Øst-Modum (bosatt i plassen Dyrbak), g. 1878 m. Lovise Halgrimsdatter Svarstad-eie (f. 1854), i 1900 var de selveiere på Roterud/Søhol gnr. 29/11 på Røyse, da var Hans Andreas «bygningstømmermand, snedker», seks barn: Johan (seinere lensmann i Rygge i Østfold), Herman (f. 1884, seinere bank-sjef i Hole Sparebank), Marthe Karine (1885-1965, jordmor, g.m. Anton Hagelsteen på Nerigarden Fekjær), Inga (f. 1888), Andreas (d. som barn) og Andrea (f. 1895, g.m. maler Albert Albertsen).

* Johannes (f. 1850), g. 1877 m. Karen Andreasdatter Libakke (f. 1852), i 1900 i Teigen under Dæli, minst én sønn Jens (f. 1877).

* Maren (f. 1852).

* Marte Marie (f. 1858).

* Karen (f. 1863), konf. 1878.

* Anders (f. 1868).

I 1865 hadde de 2 kyr og 3 sauer i Sandvika, og årlig utsæd var 1/2 t. bygg, 1 t. blandkorn og 4 t. poteter.

Tidlig i 1890-årene var *Johannes Olsen* (f. 1841 i Västergötland, Sverige) og hans hustru *Annette Knutsdatter* (f. 1844 i Norderhov) husmannsfolk i Sandvika. De hadde åtte barn, og flyttet til Bоргentangen i 1894 etter å ha inngått kontrakt med Øvre Borgens eier, Ingeborg Rytterager, om leie.

I 1900 bodde ingen husmannsfamilie i Sandvika. Plassen har siden blitt leid bort til folk som var i arbeid på gården, og til byfolk som har brukt den som feriested. Før siste krig bodde her Anna og Jørgen Brua med en stor ungeflokk (de hadde i alt 11 barn). På sine gamle dager ville de «oreigne» Sandvika etter jordloven, men kom til enighet med eieren av Øvre Borgen og fikk i stedet overta en mindre skogteig i Grøndokka, hvor de bygde hus.

STOLMAKERE OG SNEKKERE

Jens Sandvika og sønnen Hans hadde i mange år arbeid ved Tandberg Brug på Øst-Modum, hvor deres «jorddrot» Christoffer Rytterager på Øvre Borgen var medeier. Foruten mølle og sagbruk var det stoffabrikk på Tandberg. Tømmermennene fra Sandvika går igjen i Rytteragers regnskapsbøker. Hans Sandvika bodde på plassen Dyrbak på Modum, som han trolig overtok i slutten av 1860-årene. I 1882 betalte han 60 kroner i årlig avgift for plassen. Når Hans arbeidet på bruket, var dag-lønna 2 kroner. Dersom han lagde stoler hjemme på fritida, fikk han betalt for hver stol han leverte. I 1881 ble Hans Sandvikas konto gods-krevet med 36 kroner, etter at han hadde levert 6 gyngestoler. En yngre bror av Hans, Johannes Sandvika, arbeider i 1883 med «Brødning» (tømmerfløting) for Christoffer Rytterager.*

* Fra regnskapsbøker ved Tandberg Brug (utlånt av Ole Kristoffer Rytterager).

Før utskiftinga i 1816 var det to bruk på Borgen – Øvre og Nedre Borgen. Etter utskiftinga var Nedre Borgen delt i tre bruk. (Braags utskiftingskart er av-fotografert av Marit Fagerli).

Husmannsstua i Sandvika ble restaurert i 1980-årene og brukes i dag av gårdens eier. Tømmerlåven, som lå cirka 15 meter øst for stua, ble revet i 1946–47. Fjøset lå på sørsida av låven, med en svalgang imellom. I dag er det rips- og solbærbusker som rår grunnen i tuftene etter fjøset.

Børdalen

Børdalen lå cirka 70–80 meter nord for strandkanten innerst i Jahnsvika i Sælabånn. På utskiftingskartet i 1816 ser vi både stue og driftsbygning i Børdalen, men i dag er det bare noen steintufter igjen. Navnet er trolig en forkortet form av «Børjendalen» – med gårdsnavnet «Børjen» som forledd.

Helge Ellingsen satt som husmann på en plass under Borgen i 1750-årene, sannsynligvis Børdalen. Helge døde før 1762. Da satt husmannsenka *Anne Ellensdatter* på plassen, og nevnt i skattemanntallet dette året er også datteren Ingeborg Helgesdatter. Av de øvrige barna kjenner vi Ellef (døpt 1755) og Mari (døpt 1757). I 1762 bor også Mari Jørgensdatter («Moder») og en innerst Mari Gulbrandsdatter på plassen.

Neste husmann i Børdalen var *Ole Simonsen* (ca. 1738–1820), artillerist, fra husmannsplassen Griserud (sønn av Marte Monsdatter og Simon Olsen) og gift med *Mari Guulsdatter* (ca. 1744–1828). Da et av deres barn døde i 1774, ble det notert i kirkeboka at faren bodde på plassen Borgdalen i Borgeneie (på Hole-mål blir *Borgdalen* uttalt *Børdalen*). Av barna deres kjenner vi:

- * Kirsti (f. 1766, død som barn).
- * Kirsti (f. 1768).
- * Marte (f. 1768), bodde hjemme hos foreldrene i 1801, 33 år og ugift.
- * Gulbrand (døpt 1773, død som barn).
- * Simon (ukjent fødselsår, død 1774).
- * Gulbrand (f. 1775), i 1801 tjenestedreng på Øvre Borgen, gift 28. desember 1801 med Else Jensdatter (som var «bosatt i Gjesvold»).
- * Simon (f. etter 1774), i 1801 jordløs husmann og artillerist (alder feilaktig oppgitt til 30 år), bosatt i Borgen-eie med hustru Inger Iversdatter (21) og en sønn Iver (1). Inger var datter av Iver Kristensen, husmann på Løken i 1763 og på Borgen i 1770-årene. Fra 1802 var Simon og Inger husmannsfolk i Hesselberggrønningen på Storøya.
- * Kristian (f. 1787), i 1801 var han hjemme hos foreldrene.

Ole Simonsen flyttet fra Børdalen til foreldrenes gamle plass Griserud før 1801 – rimeligvis før faren døde i 1790. I et skifte i 1806 etter Hans Lorentsen (76), far til husmann Kristoffer Hansen i Roberget under Rytterager, ble oppgitt at avdødes datter Ingeborg var gift med Mads Børdalen. Dermed får vi vite at husmann i Børdalen i denne perioden var *Mads Svendsen* (1757–1833). Han var gift med *Ingeborg Hansdatter* (1760–1810), og vi kjenner fem av deres barn:

- * Hans (f. 1790), g. 1815 m. Gun Johannesdatter.
- * Marte (f. 1793), trolig ugift, hadde fire «uekte» barn: Hans (f. 1817) med Jens Larsen Fjulsrud, Iver (f. 1824) med Ole Torsteinsen Borgen, Inger Marie (f. 1832) med Erik Pedersen Fjeld, og Lars (f. og d. 1837) med Kolsteen Hansen, bosatt i Aker.
- * Ole (f. 1796), i 1822 var han tjenestedreng på Vang i Jevnaker, og ble oppgitt som barnefar til Sørine Petersdatter Hønen-eies «uekte» datter Maren (Sørine var 30 år gammel, og det var hennes fjerde «leiermaal», og barnefarens første). Seinere samme år (1822) ble han utlagt som barnefar også til Ragnhild Svendsdatter Sørums-eies «uekte» datter Marthe.
- * Maria (f. 1800).
- * Lars (1803–1804).

Da husmann Mads Svendsen døde 76 år gammel i 1833, var han «lægdslern». I 1865 ble det ikke registrert bosetting i Børdalen. Plassen har antakelig blitt nedlagt rundt 1850.

Griserud

Griserud var en av de eldste plassene under Øvre Borgen. Av utskiftingskartet fra 1816 ser vi at den lå omtrent der dagens fylkesvei passerer forbi Borgeng på Blomshøgda. Da nyveien ble anlagt rundt 1880, var plassen blitt flyttet cirka 150 meter mot sør (og siden kalt Gisti etter navnet på enga der den ble bygd opp igjen).

Den første husmannen vi hører om på plassen er *Mons Griserud*,

BORGARDAL – GÅRDEN SOM FORSVANT

Før 1350 var det en gård i Steins sokn på Ringerike som het Borgardal. I den såkalte «Rødeboka» – en fortegnelse over kirkegods fra tidlig på 1300-tallet – ble den omtalt sammen med Vik og Løken. Disse gårdene ligger nær Borgen, og det tyder på at det kan være en sammenheng mellom gårdsnavnet Borgen og Borgardal.* Gården ble på 1300-tallet eid av Nonneklosteret i Oslo, men på 15- og 1600-tallet var den forsvunnet. Trolig var den lagt til en annen gård, eller hadde byttet navn.** I Hole kirkebok leser vi på 1700-tallet om dåp, vigsel og død for menneskene på husmannsplassen Borgdalen i Borgeneie. Plassen ble seinere kalt Børdalen. Det er ikke umulig at den gamle gården Borgardal kan ha ligget her, eller et annet sted innenfor Borgens nåværende grenser.

* Margit Harsson, september 2000.

** Fjeld Halvorsen (1954).

som 15. juni 1722 fikk sønnen Jens Monsen døpt i Hole kirke. I 1762 satt sannsynligvis hans datter *Marte Monsdatter* (d. 1781) og hennes mann *Simon Olsen* (ca. 1707–1790) som husmannsfolk i Griserud. Simon var fattig, og hadde «fang» (epilepsi). Av deres barn kjenner vi en datter Berte (trolovet 1767 med Nils Kristensen, som bodde i «Sognedal»), og sønnen Ole Simonsen, seinere husmann i Børdalen. På sine eldre dager flyttet *Ole Simonsen* og hans hustru *Mari Guulsdatter* tilbake til Griserud, til hans foreldres gamle plass, hvor de satt i 1801. Mari døde i 1828 som fattiglem, og ble begravet ved Haug kirke. I kirkeboka ble det innført at hun bodde i Griserud i Hole da hun døde.

I 1865 er det ikke registrert husmannsfolk i Griserud – plassen sto rimeligvis tom da tellinga ble foretatt, eller den var allerede blitt flyttet sørover til Gisti-enga.

Gisti

Gisti lå ved gårdsveien vis-à-vis Borgestad, 150 meter sør for krysset med fylkesveien på Blomshøgda. Husene var trolig fra den gamle Griserud-plassen, som en gang i 1870-årene ble flyttet da den nye bygdeveien til Røyse ble anlagt.

Navnet Gisti kommer av at den ble satt opp igjen i Gistienga. Gisti het også en tidligere plass under Øvre Vik (det seinere Blom/Blomhøi) på Blomshøgda, og disse to må ikke forveksles.

I Gistienga ble plassen liggende i krysset mellom den nye gårdsveien fra Rytteraker og Borgen-gårdene til Blomshøgda, som ble bygd rundt 1870, og den gamle allfarveien fra Vik til Røyse, som kom fra Løkenmoen og gikk over Griserudmoen til Kjellerberget.

Tidlig i 1880-årene satt husmann *Engebret Ellingsen* (f. 1845) på en plass under Borgen, trolig Gisti. Han var husmannssønn fra Nylendet under Svarstad, og gift med *Gunhild Marie Eriksdatter* (f. 1852). Deres eldste sønn Edvard (død 1879) var født i Rytteraker, i 1883 bodde de i Bønsnes-eie, og i 1900 på Ner-Stein (da var Engebret Ellingsen gårdskar hos Johannes Solberg på Stein). Vi kjenner seks av deres barn:

* Edvard (død 1879 av «kighoste med lungebetændelse, født i Rytterager»).

* Anne Olava (f. og d. 1881), tvilling, død 1 time gammel.

* Anton (1881–1883), tvilling.

* Edvard (f. 1889).

* Alf (f. 1892).

* Anna (f. 1896).

I 1900 var det *Herman A. Bruløkken* (f. 1871) og hustru *Laura*

Nilsdatter (f. 1866) som satt i Gisti med hennes mor Håkine H. Mønsebråten (f. 1824 i Bærum) og fire barn:

* Hans Andreas (f. 1891), g.m. Marie fra Vestby i Akershus, bosatt i Oslo, seinere i Moss, to døtre: Lilly og Reidun.

* Nils (f. 1893), g.m. Martha, bosatt i Oslo, én datter Laura..

* Hans (1897–1979), g.m. Maren Louise Borgersen Hurum (1895–1991) fra Steinsfjerdingsgen, brukere av Midtskogen 1922–1943, siden bosatt i Sundvollen, to sønner: Harry f. 1921 og Vidar f. 1926.

* Martin (f. 1899), g.m. Helga Treffan fra Sylling i Lier, bosatt i Oslo, fire sønner: Hermann, Rolf, Morten og Bernt.

Laura og Herman flyttet seinere til Bruløkkene på Krokskogen.

Rundt 1920 bodde slakter *Kristian Andreassen* (f. 1850) i Gisti med sin kone *Grete Hansdatter* (f. 1850 i Norderhov) – de bodde i 1900 på en plass under Bønsnes. Sammen med sønnen Adolf (f. 1889) var de rundt på gårdene og slaktet. «De kom grytidlig om morgenen, og de som da hadde bestilt slakter, og ikke hadde varmt skollevann klart, var ille ute!»⁴⁶ Kristian Gisti var født i plassen Koperud under Rørvika ved Sundvollen, og var bror av Karl August Andersen, som på samme tid bodde i Borgentangen. Foruten Adolf hadde de også en datter, Emilie Ovidia (f. 1893, seinere g.m. Martin Rognerud i Volljordet gnr. 189/24), og en pleiedatter, Ragna Mathilde Iversdatter (f. 1895 i Haug). Adolf Kristiansen ble gift med Karen Johannessen fra Norderhov (fra 1929 eiere av gnr. 181/4 Bjørnstad skolejord i Steinsfjerdingsgen).

Da Ole Gunnar Rytterager bygde opp bruket Borgestad i 1928, flyttet han den gamle tømmerlåven fra Gisti til Borgestad, og brukte den som vognskjul på sitt nye bruk. Gisti-låven lå innpå åkeren vest for husmannsstua. Stua ble leid bort, både til folk fra bygda og byfolk som brukte den til feriested.

Stua i Gisti ble brent rundt 1990. I dag har kornåkeren overtatt der husmannsfolkene før hadde sin sengekarm. Etter pløying kan en se rester av takstein i åkeren.

Borgenbråten (Bråten)

Bråten ligger 100 meter nord for Nordigarden Borgen, på vestsida av gårdsveien fra Blomshøgda til Rytteraker. På tuftene etter husmannsplassen ligger i dag eiendommen gnr. 199/25 Bødalen (må ikke forveksles med den tidligere husmannsplassen Børdalen, som lå 200–300 meter lenger sør).

Bråten var plass under Sorigarden Borgen, men ble liggende på

⁴⁶ Fortalt av Bjørn Bili 1999.

«... UNDER SIN GAMLE JORDDROT»

Da utskiftinga på Borgen startet 17. oktober 1893, møtete husmann Johannes Larsen i Bråten sammen med alle grunneierne som var samlet hos rekvierten, Lars Johannessen Borgen. Bråten var plass under Sørigarden Borgen, men ville etter utskiftinga ligge på Nordigardens mark. Da utskiftinga nærmet seg slutten, står det å lese i utskiftingsprotokollen den 3. mai 1895 at «husmand Johannes Braaten skal vedblive at være under sin gamle jordrot. Da pladsen efter utskiftingen bliver i sin helhed liggende indenfor grenserne af Lars Johannessens nye brug, blev det nødvendigt at regulere pladsens grænser». Eieren av Sørigarden, Jørgen Rytterager, måtte som «afsavn for nævnte plads, indtil den bliver ledig og kan overtages af den nye eier», betale 24 kroner til Lars Johannessen ved hvert års utgang. «Husmand Johannes Braaten har erkjendt at han pligter at svare 30 – tretti – dagers arbejde paa opsidderens kost naar denne forlanger det, dog i henhold til husmandslovens bestemmelser.»*

* Udskrift af Buskerud Amts Udskiftingsprotokol 1893–95 (Borgen), kopi i Hole bygdearkiv.

Nordigardens eiendom etter utskiftinga i 1893–95. Den første husmann på plassen synes å ha vært en svensk dagarbeider, *Johannes Larsen* (f. 1832 i Värmland), som trolig bygde husene der en gang sist i 1850-årene. Han var gift med *Anne Kirstine Olsdatter* (1834–1878), som var født i Steinsetra. Vi kjenner fem av deres barn:

- * Inger Lovise (f. 1858).
- * Anders (f. 1860).
- * Ole (f. 1863), død som barn.
- * Nikoline (f. 1871), konf. 1885.
- * Ole (1874–1886), død av drukning – «kullseilede med sin Fader paa Tyrifjorden».

I 1865 satt Johannes (34) og Anne Kirstine (32) i Bråten med sine tre eldste barn. På plassen hadde de 1 ku og 1 sau, og utsæden var 1/4 t. bygg, 1/2 t. blandkorn og 2 t. poteter. Anne Kirstine døde i barselseng i 1878, og Johannes giftet seg igjen i 1889 med Kari Martinsdatter (f. 1862 i Ål i Hallingdal).⁴⁷ Fra dette ekteskapet kjenner vi tre barn:

- * Ole (f. 1889).
- * Alfred Marius (f. 1890).
- * Martin (f. 1895).

Johannes og Kari satt i 1900 med sine tre barn i Bråten. I 1905 lånte Johannes Bråten 210 kroner i Hole Sparebank. Anders Viksengen og Martin Andersen Borgen kausjonerte for lånet, og som sikkerhet ovenfor naboene stilte den tidligere husmannen «de mig tilhørende huse» på Bråten. Husene på plassen sto til de ble revet eller flyttet i 1930-årene. I 1946 bygde Odin Langslet, eier av Nordigarden Borgen fra 1938, gartnerbolig på tuftene.

Borgentangen (Tangen)

Tangen var en plass som lå på en liten tange i Borgenvika, hundre meter sørøst for plassen Sandvika. I 1816 var det ingen hus her, men i 1865 var plassen bosatt: *Kristian Paulsen* (51, husmann og dagarbeider) og hustru *Johanne Jensdatter* (46, f. i Norderhov) med sine to sønner Martin (24, matros) og Johan (23, dagarbeider). De hadde 1 ku og 3 sauer på plassen, og sådde 1/4 t. bygg, 3/4 t. blandkorn og 3 t. poteter. Den 23. februar 1871 emigrerte husmannsparet, som da var 56 og 51 år gamle, til Amerika (sønnene hadde rimeligvis reist i forveien). En av sønnene, Johan Kristiansen, ble i 1867 utlagt som barnefar til et pikebarn, Grete Johanne, hvis

⁴⁷ Kari Martinsdatters far het Martin Larsen.

mor Kari Torstensdatter var fra Hallingdal og arbeidet som tjenestejente i Hønefoss. Barnet ble født i Bjørke-eie i Hole, og hjemme-døpt av Gudbrand Kristiansen Lohre.

Johanne og Kristian Paulsen ble etterfulgt av husmann *Nils Andersen* (f. 1842) og hustru *Oline Hansdatter* (f. 1848 på en plass under Borgen). Da deres eldste barn ble født, var Nils Andersen soldat, og de bodde som innerster på Nedre Libakke. Seinere satt de på en plass under Hårum, før de kom til Borgen-eie. Av Christoffer Rytteragers «Skurbog» i 1870-årene ser vi at Lina og Nils Tangen arbeidet på Øvre Borgen, bl.a. i skuronna Vi kjenner 12 av deres barn:⁴⁸

* Karoline (f. 1864), konf. 1869.

* Karl August (1867–1886), dagarbeider, bosatt i Borgen, døde av «hjernebetændelse».

* Anna (f. 1869), konf. 1883.

* Martin (f. 1871), konf. 1885.

* August Martin (f. 1873), konf. 1888.

* Maren (f. 1876).

* Anders (f. 1879).

* Johan (f. 1881).

* Olaf Nikolai (f. 1884).

* Karen Augusta (f. 1886), var i 1900 tjenestejente i Søndre Gjesval.

* Torvald (f. 1890).

* Hanna (f. 1892).

Nils døde tidlig i 1890-årene, og Oline flyttet med sine hjemmeværende barn fra Borgentangen til en mindre plass, Tajet (Jonebingen) under Nordigarden (se nedenfor).

Fra 1894 var det *Johannes Olsen* (f. 1841 i Västergötland, Sverige) og hustru *Annette Knutsdatter* (f. 1844 i Norderhov) som var husmannsfolk på Tangen. De hadde tidligere sittet i Sandvika. Vi kjenner åtte av deres barn:

* Anne Mathilde (f. 1869), g. 1889 m. Jørgen Gulbrandsen (Ullern), i 1900 var han gårdsarbeider og de bodde på Sundøya med seks barn (de hadde 10 i alt): Gudbrand (f. 1888), Jens (f. 1891), Johan (f. 1893), Martin (f. 1895), Albert (f. 1896), Anne Marie (f. 1900), David (f. 1901), Annette, Martha og Tordis.

* Amalie Josefine (f. 1871), g.m. postkjører og skomaker Anders Mathisen (f. 1867), i 1900 bodde de på Frøyshov gnr. 42/18 med fem av sine barn. De fikk i alt 14 barn (hvorav ni vokste opp), og hadde i tillegg to fosterbarn i sitt hjem på Bing på Røyse.

⁴⁸ Nils Andersen ble utlagt som barnefar til Dorthea Eriksdatters «uekte» barn Maren Eline (f. 1864). Da Maren Eline Nilsdatter ble konfirmert i 1879, bodde mora i Skjærdalen.

60 ØRE TIMEN

Johannes Olsen underskrev leiekontrakt for plassen Tangen den 11. mars 1894. I årlig leie skulle han betale 30 kroner, og for det fikk han råderett over 3 dekar jord, men han fikk ikke ta ved til brensel i gårdens skog. Ønsket han å bruke gårdens hester i våronna, så kostet det 4 kroner dagen (kjørekar ikke inkludert). Når Johannes arbeidet på gården, skulle timelønna være 1 krone om sommeren og 60 øre om vinteren, med fri kost. Ellers inneholdt kontrakten de vanlige bestemmelser om at plassen skulle dyrkes og «ikke forringes på Huse eller Jordvei», og «Høe, Halm eller Gjødsele maa ikke sælges eller bortføres fra Pladsen».

- * August Martin (f. 1873) konf. 1888.
- * Karen Oline (f. 1876) konf. 1890.
- * Anton Oskar (f. 1881), i 1900 tjenestegutt på Storøya.
- * Anders Ingvald (f. 1884), i 1900 tjenestegutt på Storøya.
- * Anna Johanne (f. 1886).
- * Nikolai (f. 1888 – hjemmedøpt av Ole Håkensen Pålerud).

I 1900 holdt Johannes (59) og Annette (56) fortsatt til på Tangen med sine to yngste barn. Da var Johannes «husmand med lidt jord, og gaardsarbeider». Det siste var han på Storøya hos major Brandt, hvor han bodde midlertidig i drengestua på gården sammen med sine sønner Anton (19) og Anders (16), som var tjenestegutter hos majoren på «Øen».

Den siste familien som bodde på Borgentangen, var *Karl August Andersen* (1858–ca. 1930) fra Koperud under Rørvika ved Sundvollen og hans andre kone *Laura Jørgine Aleksanderdatter* (1888–1925), «uekte» datter av Aleksander Larsen (f. 1845 i Bohuslän, Sverige) og Anne Matea Paulsdatter (f. 1857) fra plassen Tomta under Stadum på Røyse. Karl var i 1900 husmann på Sundland på Storøya, etter å ha kommet tilbake fra Amerika hvor hans to barn i første ekteskap ble født (se omtale av Storøya). Laura og Karl fikk seks barn:

- * Alf (Andersen) (1913–1984), g.m. Tordis Gulbrandsen fra plassen Rønningen under By, ingen barn. Alf Andersen var den siste som bodde på Borgentangen. Han arbeidet på Rytteraker, og flyttet til Oslo ca. 1930 (arbeidet som lastebilsjåfør i Oslo kommune).
- * Lydia (Andreassen) (f. 1917), ugift, én datter Bjørg (g.m. Ivar Stubsvveen, siden skilt, de har én datter Heidi). Lydia har arbeidet som hjemmehjelp, og var i mange år bosatt i Steinsfjerdings, bor i dag i Hønefoss.
- * Bjarne (Borgen) (1921–1995), g. i 1948 m. Anne Marie Kristiansen fra Oslo, to barn: Erling (f. 1948, forfatter og journalist, bl.a. i NRK) og Marianne (f. 1951, bystyremedlem for SV i Oslo i 12 år, og varamann til Stortinget). Sammen med søsteren Olga ble Bjarne etter foreldrenes død satt bort i fosterhjem hos postfører Anders Mathisen og hustru Amalie, på Bing på Røyse (Amalie var datter av de forrige husmannsfolkene på Borgentangen, Annette og Johannes Olsen). Bjarne arbeidet som gårdskar hos Hammersbøen på Fjell, og arbeidet siden i Oslo, bl.a. ved Oslo Sporveier. I årene 1948–1951 bodde han med hustru og sønn i 2. etasje på Nordigarden Fjell, hos Gudrun f. Mathisen (datter av postføreren) og Erik Fjeld, som selv bodde i 1. etasje med sin datter (Inger Lovise f. 1932, seinere g.m. Johan Ruud).
- * Olga (Borgen) f. 1922, g.m. Trygve Gjerald f. 1919 fra Veme, bosatt på Nakkerud, sju barn: Eva f. 1947, Steinar f. 1948, Håvard f. 1952, Runar f. 1954, Per f. 1958, Anne Beathe f. 1963 og Trine Lise f. 1966.
- * Kåre f. 1924 – ble etter moras død i 1925 (sammen med broren Sverre) satt bort i fosterhjem hos Marie og Thorleif Lehne i Gomnesødegården på Røyse. Bosatte seg seinere i Ås i Akershus.

* Sverre f. 1925 – vokste opp i fosterhjem i Gornnesødegården. Bosatte seg seinere i Spikkestad (i Røyken).

Etter foreldrenes død var Alf Andersen den siste som bodde i husmannsstua på Tangen, inntil han flyttet til Oslo rundt 1930, og stua ble brent.

I dag er rester etter grunnmur og kjeller fortsatt synlige på Borgentangen, og syrintreet på sørsida blomstrer hver sommer. 20 meter nordafor ligger noen steinblokker som var fundament for den vesle låven med fjøs.

Tajet (Jonebingen)

Tajet var en liten plass som lå inntil gårdsveien rett nord for tunet i Nordigarden Borgen. I dag er tuftene etter stua fortsatt synlige, mellom sagbruksbygningen og gårdsveien. Stua i Tajet ble kalt Jonebingen på folkemunne. Det hørte ikke uthus til plassen i 1900. Da satt enka Oline Hansdatter (52, «sysselsat med gaardsarbeide og vasking») i Jonebingen med tre av sine barn: Maren (24, ugift, «forsørget af fattigkassen»), Torvald (10) og Hanna (8). Familien hadde tidligere sittet på plassen Borgentangen, hvor Linas ekte-mann Nils Andersen (f. 1842) var død tidlig i 1890-årene. De hadde minst 12 barn, og mange av dem skal ha bukket under for tæring. Stua i Jonebingen ble brent rundt 1910.

Østeng

Østeng var husmannsplass under Engene, den gårdparten av Øvre Borgen som i 1832 ble fraskilt og solgt til maler Jørgen Erichsen på Lilleby. Plassen ligger i den østvendte skråningen øst for gårdsveien mot Borgen, mellom Borgestad og Nordigarden. I 1865 bodde her husmannskone og arbeiderske Johanne Henriksdatter (46, f. i Norderhov, enke) med tre barn. På plassen hadde de 1 ku, og såd- de 1/4 t. bygg, 1/4 t. blandkorn, 1/2 t. havre og 1/2 t. poteter. De to eld- ste barna, Martin Kristiansen (19) og Hanna Bolette Kristiansdat- ter (14), var født i Aker prestegjeld. Den yngste var «uekte» – Kris- tian Martinsen (6). Johanne Henriksdatter bodde i Borgen-eie da han ble født i 1860, og som barnefar ble oppgitt Martin Eriksen Steinseie – i kirkeboka ble barnet beskrevet som «Faderens 3die Løstigheds Frugt».

I 1900 satt Johanne Henriksdatter (f. 1820) alene igjen i Østeng, og ble forsørget av fattigkassa. Da ble plassen kalt «Malerstuen» i tellinga – et navn som må ha hengt ved siden maler Erichsen på Lil- leby var eier. Da Johannes yngste sønn Kristian som 16-åring i 1876 arbeidet i skuronna på Borgen, ble han i Christoffer Rytter-

STRØK MED AV TÆRING

«Ikke alle minner er like hyg- gelige å tenke tilbake på. Min pultkamerat det første skoleår var en gutt som het Torvald, en liten, snill gutt. Hans foreldre bodde i ei stue som ble kalt Jonebingen, en liten plass som lå like ved veien ned til Rytteraker, og straks ovenfor husene på Langslet-Borgen. Når vi gikk i følge fra skolen og til gamle- veien ved Johs. Gulbrandsen, ba han meg ofte om ikke å gå så fort, han klaget over at han fikk hold. Og han levde heller ikke lenge. Omtrent hele ungeflokken i Jonebing- en strøk med av tæring».*

* «Slektsbok» av Olav Eriksen f. 1888 (kopi i Hole bygdearkiv)

agers regnskapsbok kalt Kristian Malerstuen. Et annet navn på plassen skal ha vært Putterstua⁴⁹ (se nedenfor, gnr. 199/15).

Toppenhaug

Toppenhaug lå lengst nord i Borgens gårdsvald, vest for bruket Viksenga og på den såkalte «Stridshaugen»,⁵⁰ der grensene fra gammel tid møttes for gårdene Vik, Borgen, By og Stein. Toppenhaug tilhørte Øvre Borgen til 1888, da Anders Viksengen kjøpte Øvre Borgens jord på nordsida av den nye veien over Blomshøgda.

I 1865 bodde *Anders Hansen* (1798–1879), «Huusmand med lidt Jord, og Dagarbeider» med hustru *Kari Nilsdatter* (1802–1881) og deres dattersønn Andreas Engebretsen (f. 1857) i Toppenhaug. Hans mor het Johanne (død 1875) – i 1872 skar både Kari og Johanne Toppenhaug korn i skuronna på Øvre Borgen. Samme år ble Andreas kalt «Gisti Toppenhaug» i Christoffer Rytteragers regnskapsbøker. Kanskje familien satt på Gisti før de flyttet et par hundre meter lenger nord til Toppenhaug?

Den siste som skal ha bodd på plassen, var *Karl Toppenhaug*, som i 1880-årene var gårdsarbeider på Øvre Borgen. Han flyttet siden til Orehagen under Onsaker, før han rundt 1900 satte opp en stue i Frøshaugåsen – «et ganske enkelt hus av bordbeter og papir».⁵¹ Karl kalte seg siden Frøshaug – «han hadde en så fin sangstemme, og vi minnes at han en gang i Bøckmanns tid vikarierte som klokker».⁵²

Stridshaugen er i dag bevokst med store grantrær, men tuftene etter plassen er fortsatt synlige.

Sandenga

Sandenga var en plass som lå lengst sør på åkeren av samme navn, innerst i Jansvika. På kartet fra 1816 er det avmerket en stue her, men vi har ingen opplysninger om husmennene på plassen. Den har trolig vært i bruk bare en kort periode, men tufter etter stua er fortsatt synlige. På enga nedenfor (som nå er bevokst med lauvskog og kratt) ble det i flere somre etter krigen avholdt speiderleire. I dag kalles området av lokalkjente for «Speiderleiren». I den bratte lia østafør lå skibakken «Langleiken», hvor skolebarna fra Løken skole hadde skoleskirenn rundt 1950.

⁴⁹ «Spor i Ringeriksjord» (Buskerud fylkeskommune 1994), s. 45.

⁵⁰ Ifølge eldre holeværing er navnet på haugen egentlig «Skredshaugen». På ØK-kartet står det «Stridshaugen».

⁵¹ Ringerike historielag (1973) – registreringer på Røyse samlet av Thorbjørn Slåtto.

⁵² Camillo Rantzau Bøckmann var sogneprest i Hole fra 1904 (Jon Guldal i Ringerikes Blad 18. august 1957).

Tyribrenna/Tyribrønn

Tyribrenna ble kalt «Tyribrynden» i 1816, og lå på Griserudmoen, ved dagens fylkesvei og rett øst for plassen Rønningen under Søndre By. Navnet kan enten tyde på at det ble brent tjære på plassen, eller at det var en god og sikker vannkilde i nærheten. Og det var det – et steinkast unna ligger brønnene som de tre Sørung-gårdene kjøpte rettighetene til i 1869. Vi har ikke opplysninger om husmennene på plassen, men i 1816 var det både stue og driftsbygning der. Sannsynligvis ble den nedlagt kort tid etter.

Husmennene flytter

Husmennene var på stadig vandring. Fra bygd til bygd, fra gård til gård, og ofte flyttet de fra plass til plass under samme gård. Å forsøke å følge husmannsfamiliene på deres vandringer kan by på store problemer. I kirkebøkene fikk alle husmenn under en gård kun tilføyd gårdens navn etter navnet. Ytterst sjelden ble navnet på husmannsplassen de bodde på, tatt med. I 1762 og 1801 ble heller ikke navn på plassene tatt med i matrikkel og folketelling. Noen husmannsfamilier som i mange år bodde på plasser under Borgen, har vi ikke klart å stedfeste til bestemte plasser:

* Anders Thomassen (1732–1814) var husmann på Borgen rundt 1780. Han var dragon da han i 1762 giftet seg med Eli Elensdatter (1736–1782), og de fikk minst 12 barn før hun døde 42 år gammel:

Halvor f. 1763, Gulbrand f. 1765, Berte f. 1768, Thomas f. 1771, Marte f. 1772, Tabitha f. 1773, Nils f. 1776, Berte f. 1778, Peder f. 1779, Lisbeth f. 1781 (død 17 uker gammel), Anders f. 1781 og Lisbeth f. 1782. Før de kom til Borgen, bodde de på Dal i Norderhov, og i Onsaker-eie på Røyse.

* I 1820-årene betalte kjøpmann Hagemann på Øvre Borgen kirkeskatt for fem husmenn, deriblant enka Guri Iversdatter i Sandvika. Om de fire øvrige vet vi ikke mer enn navnet: Torger Kristensen, Nils Hansen, Johannes Henriksen og Kristian (ikke nevnt farsnavn).

* Ole Nilsen og Dorthea Olsdatter var husmannsfolk under Borgen fra tidlig i 1830-årene til ca. 1850. De hadde minst fem barn: Nils f. 1834, Klaus f. 1837 (døde før dåpen i kirken), Olava f. 1838, Maren Sørine f. 1842 og Lars f. 1849.

* Erik Pedersen Borgen-eie var husmann på Borgen fra cirka 1835. Hans hustru var Gunhild Olsdatter, og de fikk disse tre barna mens de bodde i Borgen-eie: Martin f. 1838, Karen Sophie f. 1840 og Ole f. 1843 (hjemmedøpt, og «Død før Daabens Confirmation i Kirken»).

* Husmann Gudbrand Olsen og hustru Helle Dorthea Trulsdatter satt på en plass under Borgen i 1840-årene. Mens de bodde der, fikk de barna Inger Thorine f. 1842, Truls f. 1844 og Othilie f. 1847.

* Skredder Sven Jonson (f. 1833 i Vestergötland, Sverige) og hustru Anne Eline Olsdatter (f. 1847 i Norderhov) satt fra tidlig i 1870-årene til rundt 1890 på en Borgen-plass. Vi kjenner seks av deres barn, som alle ble født mens de bodde i Borgen-eie: Britta Karen f. 1872, Anne Elise f. 1873,

DE GRUNNLA GURIBY-GODSET

I 1855 bygde brødrene Ivar og Christoffer Rytterager en dam og et sagbruk ved Sandbrofossen i Lomma, der elva løper inn i Lommedalen ved gården Guriby. Da hadde de tidligere samme år kjøpt en parsell av Guriby samt vannfallsrettighetene i Sandbrofossen for 60 spesidaler av Berthe Larsdatter Guriby.* I 1861 solgte Christoffer Rytterager sin eierdel i dam, sag og skogeiendommer til konsul Johannes Fuhr i Christiania, som eide det sammen med Ivar Rytterager til 1870. I denne perioden kjøpte Fuhr og Ivar Rytterager opp gårdsskog langs Lommavassdraget tilhørende et titalls gårder i Hole. Fra 1870 ble Johannes Fuhr eneeier av «Guribygodset». Han solgte det i 1874 til Drammens Damphovleri, som i 1883 solgte det videre til O. Ellefsen og J. Steen fra Bærum. I Ellefsen og Steens eiertid ble det ervervet ytterligere skog, før de i 1901 solgte godset til det såkalte Tønsberg-kompaniet. I 1906 kjøpte Gudbrand Olsen Snedsbøl det hele for 105.000 kroner, og godset – med Borgens gamle gårdsskog – har siden tilhørt Olsen-familien på Guriby.

* Valentin Voss: «Guribysagas historie» (Bærum 1934), utlånt fra Ole Kristoffer Rytterager, kopi i Hole bygdearkiv.

Annette Olava f. 1874, Johannes f. 1881, Ole f. 1885, og Anders f. 1887. I 1900 satt familien på Byrhaugen under By gnr. 26/4, noen få meter fra grensa mot Borgen, lengst vest på Griserudmoen.

Skog

Borgen med Hungerholt og Attogfram gnr. 199/2

Ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823 fikk Borgen tildelt en skogteig som strakk seg fra Stor-Lomma sør for Monsebråten og vestover forbi Mattisplassen til toppen av åsen ved Stormyrjern. Det er uklart om teigen ble delt på de fire brukene med en parsell på hver, eller om de fire eide skogen i fellesskap, men det siste er mest sannsynlig. I 1857 ble hele skogteigen fraskilt og solgt til Ivar Rytterager og Johannes Fuhr (skjøte ble først utstedt 31. desember 1861). Vi kjenner ikke hele kjøpesummen som «skogbaronene» betalte for skogen, men de tre brukene på Nedre Borgen fikk samlet 800 spesidaler for sine ideelle andeler i teigen (Sørigarden 300 spd., Nordigarden 300 spd. og Nerigarden 200 spd.). Deres størrelsen på skogteigene sto i forhold til gårdenes skyld (og det gjorde den nok), skulle Rytterager og Fuhr da ha betalt cirka 1.200 spd. for Øvre Borgens andel, altså rundt 2.000 spesidaler for hele Borgen-skogen.

I 1862 kjøpte Rytterager og Fuhr også en teig fra Hungerholt, «en solgt Sæter kaldet Monsebraaten eller Atogfram og et Skovstykke», for 400 spesidaler. Denne teigen grenset inntil Borgen-teigen på østsida. Etter at de to i 1867 kjøpte to mindre teiger – litt skog og en seterløkke) på Monsebråten fra Nordby i Åsa, eide de sju parseller som ved revidering av matrikkelen i 1886 ble slått sammen til én eiendom – gnr. 20/2 «Borgen med Hungerholt og Att og Fram».

«Øsjevalsæter med skog» gnr. 208/18

Dette er en skogteig på cirka 80 dekar som Ole Gunnar Rytterager på Borgestad kjøpte i 1936 på auksjon etter Anders Aslesen Søhol på Frøyhov. Skogteigen (med løkke og seterrett på Øskjevallsetra) ble betalt med 3.200 kroner, og hadde tidligere tilhørt Anders Aslesens farsgård Søhol – gnr. 208/3. Skogen ligger sør for Bruløkkene, fra Den gamle kongeveien og østover til Helvetesmyra. Den eies i dag av Ragnhild Rytterager.

Borgenmoen

Skogen i Borgenmoen, mellom Borgenvika og fylkesveien Vik-Røyse, har vært Borgen-gårdens hjemmeskog. «Udmarken», som

skogen ble kalt på utskiftingskartet i 1816, synes å ha vært felleseie mellom Øvre og Nedre Borgen fram til 1816, da den ble delt. Nedre Borgens teig var felleseie mellom Sørigarden, Nordigarden og Nerigarden fram til utskiftinga i 1893, da hvert bruk fikk sin egen teig. De tre brukene som tidligere utgjorde Nedre Borgen, har sine teiger lengst vest, mot Sælabånn og By-gårdenes grenser, mens Øvre Borgens hjemmeskog er den østre delen, fra Borgenvika og nordover til Blomshøgda (Lilleby og Borgestad overtok i 1832 og 1928 deler av Øvre Borgens hjemmeskog).

I 1860-årene leverte alle gårdbrukerne på Borgen trelast fra Borgenmoen til sagbruket på Tandberg på Øst-Modum, hvor Christoffer Rytterager var medeier. I 1870 hogg Ole Andersen på Sørigarden Borgen 19 tylfter tømmer (gran og furu), som ifølge regnskapsboka på Tandberg Brug ble «leveret ved Borgenlandet» og betalt med 46 spesidaler 1 ort 22 skilling.⁵³

Lillebystykket gnr. 199/13

Da parsellen «Engene» (seinere gnr. 20/8) i 1832 ble utskilt fra Øvre Borgen og solgt til Jørgen Erichsen Lilleby, fikk den nye parsellen en tredjedel av «Hjemskoven» som tilhørte Øvre Borgen i Borgenmoen. I 1904 ble skogen utskilt fra «Engene» i en ny eien- dom (Lillebystykket gnr. 20/13), som Jørgen Erichsen Lillebys søn- nesønn av samme navn beholdt da han i 1905 solgte jordveien på «Engene» til Martin Hansen Løken. Lillebystykket tilhørte eieren av Lilleby fram til 1974, da Signe Vik (f. 1903) overdro Lilleby til sønnen Anders Mikael Vik (f. 1925) og sønnesønn Anders Mikael Vik (f. 1957), men beholdt Lillebystykket (eier i dag er Signe Viks bo).

Elvelien skog gnr. 238/48

I 1896 ble en skogteig på cirka 50 dekar med seterløkke ved Røn- ningen, mellom Toresplassen og Sollihøgda, utskilt fra Helgeland og solgt av gårdens daværende eier Otto Lundberg til Nils Ander- sen Gjesvold på Søndre Gjesval og hans fetter Anders Martinsen Ruud på Lille Hundstad for 2.000 kroner («Rydningen» gnr. 46/3). I 1925 overdro så Jørgine Ruud, enke etter Anders Martinsen Ruud, sin halvpart av skogeiendommen ved gaveskjøte til nevøen Martin Johannessen Borgen (Sørigarden), som dermed ble ny eier sammen med Nils Andersen Gjesvold. I 1959 ble løkka og skogen ved Rønningen makeskiftet med Thomas Fearnleys skog Elvelien ved Homledalsveien (gnr. 238/48). Elvelien skog var felleseie

⁵³ Fra Tandberg Brugs regnskapsbøker, utlånt av Ole Kristoffer Rytterager.

mellom Sørigarden Borgen og Søndre Gjesval fram til 1972, da eierne av Søndre Gjesval overdro sin del til eierne av Borgen, og i stedet kjøpte tilbake Søndre Gjesvals gamle gårdsskog ved Sørsetra. Elvelien skog (cirka 130 dekar) eies i dag av Marit Borgen.

Seterdrift

Mattisplassen

Borgen hadde i 1820 seter på Mattisplassen, i lia øst for den gamle finneplassen ved Vesle-Lomma som Mattis Eriksen Finne ryddet en gang midt på 1600-tallet. Setervollen ble kalt Borgenvollen.⁵⁴ Av seterlister fra 1820 ser vi at tre Borgen-bruk hadde seterrett her: Øvre Borgen (kjøpmann Hagemann), Sørigarden (Ole Borgen) og Nordigarden (Lars Borgen). I tillegg hadde Tarald Hurum, Anders Syversen Hurum og Ole Syversen Sonerud seterrett på Mattisplassen (Hurumvollen lå nordafor Borgenvollen).

I 1823 fikk Borgen tildelt skog i samme området, og da skogen ble solgt til Ivar Rytterager og Johannes Fuhr i 1857, omfattet den også tre seterløkker. Et kart over setervollen på Mattisplassen, laget i forbindelse med Borgen-utskiftinga i 1816, viser tre løkker samt «Sæterboed, Fjøs og Foerhuus». Både seterhus og løkker var brukenes felleseie. Av skylddelingsforretningene i 1857 går det fram at samtlige fire Borgen-bruk eide «Andeel i 3 paa Mathispladssæter beliggende Sæterløkker» – altså hadde også Nerigarden Borgen seterrett her.

Det synes som at Borgens seterbruk på Mattisplassen tok slutt i 1857, og på den gamle Borgenvollen har granskogen igjen overtatt.

Attogfram-setra

Ved Attogfram-tjern, et par hundre meter sør for Stormyrtertjern, ligger tufter etter en seter øst for tjernet. Her lå Attogfram-setra, hvor Borgen skal ha setret fram til den ble nedlagt i 1870-årene. Vi har ikke kilder som forteller hvem som først reiste denne setra, men i 1820 var det ikke seter her. Attogfram-setra ble trolig reist av Borgen-bøndene i fellesskap i 1850-årene, etter at alle var blitt selveiere, og skog og løkker ved Mattisplassen var blitt frasolgt. Det finnes ingen tradisjon på gården om seterdrift verken på Mattisplassen eller Attogfram-setra.

⁵⁴ Sigurd Karlsen (1910–2001) i håndskrevet manus «Sætrer i Hole Krokskog» (kopi i Hole bygdearkiv).

Rønningen

Fra 1925 fikk Sørigarden Borgen seterrett på Rønningen, mellom Toresplassen og Sollihøgda. Rønningen var opprinnelig seter for Røyse-gårdene By og Helgeland. I 1823 fikk Helgeland tildelt skogen rundt Rønningen. I 1896 ble både seterløkka og den omliggende skogen fraskilt og solgt av Helgelands eier Otto Lundberg til Nils Andersen Gjesvold og hans fetter Anders Martinsen Ruud på Lille Hundstad. I 1925 overdro Anders Martinsen Ruuds enke Jørgine sin halvpart av eiendommen ved gaveskjøte til nevøen Martin Johannessen Borgen (Sørigarden), og så seint som under siste krig hadde Sørigarden Borgen buskapen sin på Rønningen (sammen med Søndre Gjesval og Helgeland). Anne og Hans Martinsen fra Nordli i Rudsødegården var seterfolk til 1936, da Anders Tjernli fra Åsa og hans datter Nanna overtok. Deretter var Berthe og Edvard Martinsen (Bergerbakken) på Rønningen, inntil Helgeland la ned seterdriften i 1951.

Øskjevallsetra

Med skogteigen som Ole Gunnar Rytterager på Borgestad i 1936 kjøpte fra Anders Aslesen Søhol, fulgte også en løkke med seterrett på Øskjevallsetra, som tidligere hadde tilhørt Søhol gnr. 208/3. På løkka var det både seterbu, fôrhus og et gammelt fjøs (revet da nytt fellesfjøs ble bygd under krigen). Buskapen fra Borgestad var på Øskjevallsetra fra 1936 til etter siste krig, og seterfolk var bl.a. Anna (f. Brua) og Sigurd Karlsen. Under krigen var også buskapen fra Øvre Borgen på Øskjevallsetra.

Øvrige eiendommer

UNDER BORGEN

Borgen (Engene) gnr. 199/8

Høsten 1831 solgte kjøpmann Hagemann Øvre Borgen på auksjon i fem deler, og fire av dem ble kjøpt av Ole Jørgensen Rytterager, eier av Storøya og Rytteraker. Den femte delen besto av Hestehagen, Husmannsenga, en del av Tajet samt en tredjedel av «Hjemskoven» som tilhørte Øvre Borgen i Borgenmoen (seinere gnr. 20/8), og ble solgt til maler Jørgen Erichsen på Lilleby for 350 spesidaler sølv.

Maler Erichsen drev denne del av Borgen sammen med sin gård Lilleby (gnr. 26/2) fram til 1904. Eiere etter Jørgen Erichsen var (fra 1873) sønnen Johan Jørgen Erichsen, og fra 1904 sønnesønnen Jørgen Erichsen. Sistnevnte fraskilte samme år skogteigen i Borgenmoen (gnr. 20/13 Lillebystykket), og beholdt skogen da han i

1905 solgte resten av gnr. 20/8 til Martin Hansen Borgen, eier av Øvre Løken, for 4.000 kroner. I 1911 ble Borgentajet fraskilt (gnr. 20/14 av skyld 50 øre), og året etter solgt til Nordigarden Borgen. I 1925 ble så den tidligere husmannsplassen Østeng (gnr. 20/15) fraskilt, og året etter solgt til Søren Ottersen for 3.600 kroner. Den gjenværende del av bruksnr. 8 blir kalt Engene, og har siden tilhørt Øvre Løken.

Griserudmoen gnr. 199/9

Anders Kristensen Viksengen, eier av Viksenga, kjøpte 13. april 1888 en parsell, Griserudmoen (gnr. 20/9), fra Øvre Borgen for 1.200 kroner. Parsellen lå lengst nord på Borgens gårdsvald, på nordsida av fylkesveien.

I juni 1878 hadde Anders Kristensen Viksengen (f. 1843) kjøpt eiendommen «Gisti, Sålerud og Engen» (bnr. 7) fra Øvre Vik. Like etter fraskilte han plassen Gisti (i dag Blomhøi, må ikke forveksles med Borgen-plassen Gisti), som han året etter solgte til husmannen på plassen, hjulmaker Jens Jensen Blom (se gnr. 192/9). Siden 1888 har Griserudmoen vært en del av Viksenga, og i 1978 ble de to eiendommene slått sammen til en – gnr. 199/9 Griserudmoen (men bruket omtales i daglig tale som Viksenga). Eier siden 1993 har vært Arne Torbjørn Viksengen (f. 1943). Han er bosatt på naboeiendommen Borgtun (gnr. 199/24) med sin familie.

Viksenga har i dag 70 dekar dyrket jord og 20 dekar produktiv skog (bruket er omtalt i kapitlet om Vik – se gnr. 192/7).

Djupvarp gnr. 199/12

I 1901 ble det fra Sørigarden Borgen fraskilt en mindre eiendom Djupvarp (bnr. 12 av skyld 11 øre) ved Sælabånn, som ble solgt til eieren Jacob Rytteragers bror August Christian Rytterager (f. 1871) og hans kone Dagny f. Svendsen (f. 1872) for 200 kroner, med «veiræt gjennom sælgerens tilstødende skov». Her hadde Dagny og August Rytterager bygd en sommervilla året i forveien. Da verdenskrigen brøt ut i 1914, flyttet familien til Djupvarp. De hadde fire barn:

* Solveig (f. 1897), g.m. Martin Rebne (sønn av Marit og Einar Rebne på Onsaker gnr. 41/1 i Hole), tre barn: Arne, Eilert og June (familien emigrerte til Alberta, Canada).

* Aarny (f. 1903), g.m. Lauritz Nøsterud (f. 1900, sønn av Maren Johanne og Kristian Thorsen på Nøstrud gnr. 29/14 i Hole), fem barn (emigrerte til Alberta, Canada).

* Aase (f. 1912), g.1 m. Ole Hellerud, Åmot på Modum (to barn), g.2 m. Maiken Solheim fra Austrheim.

* Erling (f. 1906), g.m. Thordis Selmer (f. 1907, datter av Stine Marie f. Steen og Thorleif Vibe-Selmer, eier av Rytteraker 1927–1932), tre barn: Karin Randi f. 1939, Jan Erling f. 1943 og Eva f. 1944.

Dagny Rytterager var pianistinne, og tok imot elever i Djupvarp. I 1946 solgte hun eiendommen (hun var da enke) til dr. med. Reidar Eker fra Oslo for 36.000 kroner, og Djupvarp har siden vært brukt som fritidsbolig. Fra 1987 har Reidar Ekers pleiesønn Lasse Efskind (f. 1944, lege) vært eier av Djupvarp. I tillegg til hovedbygningen, er der en mindre tømmerhytte som i en årrekke ble leid av kunstmaler Gudbrand Hurum om sommeren.

Østeng gnr. 199/15

I 1925 ble den tidligere husmannsplassen Østeng – i 1900 kalt Malerstua – fraskilt gårdparten Engene, som siden 1905 hadde tilhørt Øvre Løken. Det var Søren Ottersen (f. 1871) fra Vinger som kjøpte Østeng for 3.600 kroner. Han hadde i sin ungdom arbeidet som tømmerkjører i Canada, var tidligere husmann i Hanserud under Mo og eide en periode fram til 1918 bureiserbruket Bekkevold gnr. 10/30 på Brenna (i dag en del av bruket Sømoen). Han var gift med Emma Olsdatter Bråten (f. 1872 i Sør-Odal – hun var niece til Lise Kristensdatter på Storebråten på Brenna). De hadde fire barn:

* Ivar, g.m. Karen Kristiansen fra Bergeløkka i Sundvollen, seinere bosatt i Oslo. Ivar hadde en sønn fra før han giftet seg: Arvid Nordli, i dag bosatt i Kristiansand S.

* Otter (f. 1910), fra 1932 eier av Plassen på Ask, g.m. Margit Weisten fra Snyta, tre barn: Willy (f. 1933, rørleggermester, bosatt ved Bergeløkka i Sundvollen, g.m. Karen Gabrielsen fra Haug, to barn: Alf Magne og Odd Sverre), Ragnhild (f. 1934, g.m. Henning Fredriksen fra Halden, tre barn) og Edith (f. 1936, g.m. Georg Flaten fra Hønefoss, to barn).

* Sigbjørg g.m. Magnus Hvam fra Sigdal, bosatt i Oslo, et barn (Sigbjørg hadde to barn i et tidligere ekteskap).

* Magnhild, g.m. Kåre Lenskogen fra Odals-traktene, bosatt i Oslo, ett barn.⁵⁵

Søren Ottersen skal ha bygd husene som fortsatt står i Østeng, men det er uvisst om den gamle husmannsstua ble revet eller ble en del av det nye våningshuset. Østeng var på cirka 25 dekar jord. I 1939 solgte Emma og Søren Ottersen Østeng til Hilda Marie Strand på Øvre Løken for 8.500 kroner. Østeng ble deretter leid bort, og i 1948 var det 1 hest, 2 kyr, 1 ungdyr, 2 griser og 10 høner på bruket.

⁵⁵ Emma Olsen hadde to barn, Bertha Pauline (f. 1894, g.m. Einar Bendiksen fra Ask, to barn: Else Marie og Egil Brynjulf), og Harald, fra et tidligere forhold.

Emma og Søren Ottersen flyttet under krigen til sønnen Otter og hans familie på Ask. Emma døde et av de siste krigsårene, og Søren flyttet tilbake til Hole og bodde noen år på Biliberget, før han giftet seg igjen på sine eldre dager. Elise og Søren Ottersen bygde i 1947 hus nederst i Løkenmoen (gnr. 13/36 Elisenborg – det gamle huset i Biliberget ble flyttet dit). Hun hadde tidligere drevet forretning i Oslo.

Bødalen gnr. 199/26

På den tidligere husmannsplassen Borgenbråten bygde Odin Langslet på Nordigarden Borgen i 1946 en gartnerbolig, hvor den nyan-satte gartneren Iver Hersoug flyttet inn samme år med sin hustru Erna f. Skuterud (1913–2000). Deres ekteskap ble siden oppløst, og Erna giftet seg i 1954 med Odin Langslet. Etter hans død seinere samme år var hun eier av Nordigarden Borgen fram til 1992, da hun overdro gården til Odin Langslets nevø Øistein Langslet, etter å ha fraskilt den tidligere gartnerboligen og kalt den nye eiendommen Bødalen gnr. 199/26. Erna Langslet bodde her til sin død våren 2000. I dag er det hennes barnebarn Øystein Olberg (f. 1975) som bor i Bødalen. Han arbeider som landbruksvikar i Hole og Ringes-rike.

(Eiendommer som er utskilt fra Borgen på Blomshøgda, er omtalt i kapittel 15).

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S avfotografert av Marit Fagerli

Løken

GNR. 200

Løken ligger lengst sør på åsryggen som danner Viksåsen og Biliåsen, med en jordvei som strekker seg fra Løkenmoen i nord og ned til Storøysundet i Tyrifjorden. Gården grenser i øst mot Gjesval og Fekjær, i nord mot Vik og Bili, og i vest mot Borgen. Jordsmonnet består primært av leire, men noen av åkrene som grenser mot Borgen har den fineste mold.

Gårdsnavnet er sammensatt av det norrøne *leikr* (leik) og *vin* (naturlig eng, beite). Navnet forekommer mange steder i Sør-Norge og betyr en plass hvor bygdas folk i gammel tid kom sammen til leik og forlystelser.¹ Et beiteområde under en opphavsgård som seinere ble ryddet til et selvstendig bruk, fikk gjerne et vin-navn. Løken kan ha blitt skilt ut fra opphavsgården Vik en gang i yngre jernalder. En rekke gravfunn fra samme periode støtter en slik tidfesting.

¹ Skrivemåter har vært Løykini (ca. 1400), Løkenn (1578, 1604 og 1657), Løchen (1723).

Sverdet som ble funnet i gravhaugen på Løken i 1870.

© Universitetets kulturhistoriske museer.

Foto: Eirik Irgens Johnsen

FLERE STEINALDERFUNN

Det kan ha ligget en steinalderboplass på Bjørketangen ved Storøysundet. Sist i 1880-åra ble det der funnet en 10,2 cm lang steinøks av rødlig sandstein, uten skaft-hull. Fra samme sted ble det innlevert tre glassperler, som var funnet i en haug «hvor der for mange Aar siden skal være fundet 3 Urner». På «Mellom-Løken»* ble det i 1888 funnet et stykke tildannet sandstein med et langsgående, dypt slitespor, og under brønngraving på Øst-eng under Øvre Løken ble det i 1938 på cirka 2 meters dyp funnet et sagblad av brunlig flint, fra steinalderen. Den ene spissen på sagbladet var brukket, og lengden på stykket som var igjen var 13 cm.**

* I 1850 ble det ene av brukene på Nedre Løken flyttet ved et makeskifte (det seinere «Gulbrandsen Løken»), og i en periode deretter ble sannsynligvis Øvre Løken (bnr.1) kalt «Mellom-Løken»

** Årsberetning 1888 (C14370) og 1939 (C26893).

1660-årene ca. 1680 1732	Løken var én gård (gml. matr. nr. 57) Gården delt i to (Øvre og Nedre Løken) Nedre Løken delt i to bruk, som ble samlet igjen ca. 1766, og delt på ny 1775
1834	Kleivstua fraskilt (løpenr. 61b gnr. 21/8)
1838	Nytt matr. nr. 20 (løpenr. 59 Øvre Løken, løpenr. 60 Nedre Løken og løpenr. 61 Nedre Løken)
1850	Makeskifte – det ene Nedre Løken-bruket flyttes (seinere «Gulbrandsen-Løken»)
1852	Bjørketangen eget bruk (seinere gnr. 21/2)
1855	Sørseterløkka fraskilt (l.nr. 60c gnr. 21/6)
1872	Løken skolegård (l.nr. 60e 61e gnr. 21/7)
1886	Nytt gårdsnr. 21 Øvre Løken (løpenr. 59a) gnr. 21/1 Bjørketangen (løpenr. 59b) gnr. 21/2 Nedre Løken (l.nr. 60a 61a 61c) gnr. 21/3 «Gulbrandsen-Løken» (l.nr. 60b) « 21/4
1964	Nytt gårdsnr. 200 (bruksnr. som før)
1992	Nedre og Øvre Løken slått sammen til én gård, Løken gnr. 200/1

Den gamle bygdeveien fra Vik mot Røyse gikk fra gammel tid over Løkenmoen, fra Solbakken til Gulbrandsen-Løken. Det var først i 1880 at det ble bygd ny vei fra Vik til Kjellerbergenga, og da ble den lagt i sving sørover til Løken – primært for å unngå den bratte stigningen, men også fordi den nye skolen for Årnes krets ble bygd her i 1872–73.² Det var rimeligvis ved anlegg av denne veien at et felt med gravhauger fra yngre jernalder ble delvis ødelagt. Opprinnelig har feltet bestått av minst sju rundhauger av jord og stein, men da feltet ble registrert i 1968 var to nærmest fjernet og én helt fjernet. De fire haugene som det i dag kan ses rester av, ligger på eiendommen Løkenhaugen, på nordsida av veien ved avkjøringen til Løken-gårdene. Den største haugen i feltet lå ganske midt i veitraseen nord for låven på Øvre Løken, der en melkerampe stod til rundt 1990 da veien ble utvidet og gangvei anlagt. Det var trolig i denne haugen at det i 1870 ble funnet både skjelettdeler og et vikingsverd.

De flate jordene mellom Løken og Fekjær/Gjesval-gårdene var delvis tilvokst med skog helt fram til 1930-årene, og bekken som er skillet mellom gårdsvaldene, ble først lagt i rør i 1961. Eldre holeværingar kan minnes at det var myr- og skoglandskap her, og at de plukket molter på myra.

² Den faste skolen holdt til på Øvre Løken fra 1856.

Kirkegods – bispegods – krongods

Løken hører til de gårder i Hole som ble lagt øde etter Svartedauen 1349–50. Med et folketall som ble mer enn halvert, var det naturlig at de mest tungdrevne gårdene ble oppgitt, og vi må gå ut fra at leirjorda på Løken og vanskelige forhold med myrjord førte til at de som ble igjen, heller bygslet gårder med lettere jord. Tidlig på 1300-tallet var Løken kirkegods, og i biskop Eysteins jordebok over geistlig gods i Oslo bispedømme omkring år 1400,³ skulle brukeren av gården betale landskyld til «Hunaborgs prouenta», dvs. at gården tilhørte et prebende⁴ som hørte til presten ved Haneborg kirke i Aurskog. Seinere på 1300-tallet var Løken en av fire gårder i Steins sokn (østre del av nåværende Hole prestegjeld) som tilhørte Nonneseter kloster i Oslo.⁵ Seinere i middelalderen var Løken en del av Hamar-bispens store jordegods på Ringerike, inntil reformasjonen i 1536 da kongen overtok godset som tidligere tilhørte Hamar bispedømme (som ble nedlagt 1537 og lagt under Oslo bispedømme).⁶

Da folketallet begynte å øke igjen på 1500-tallet, ble de fleste gårder som ble lagt øde etter pesten, tatt opp igjen. Løken hadde ikke egen bruker i 1528, og det betyr at gården enten ikke var ryddet, eller at den ble brukt under en av nabogårdene. I 1557–58 er imidlertid navnet på brukeren nevnt, det var KNUT LØKEN, og gårdens skyld var 10 lispund. Knut var også bruker i 1560–61, og da betalte han en halv daler i holding (tredjeårstake), altså skulle han leie gården i ytterligere tre år. I 1577 var Løken halvgård, og skylda var fortsatt 10 lispund.

Løken var en av de 15 gårdene i Hole og Tyristrand som fogd Palle Schade fikk i forlening av Fredrik 2. i 1570-årene (han fikk ansvar for å byggle bort dette krongodset, og fikk inntektene av det). Da han ble etterfulgt som fogd på Hadeland (Ringerike og Toten var den gang deler av Hadeland fogderi) av Peder Knutsen Wincke i 1585, overtok denne også de 15 gårdene i forlening. I 1599 satt MIKKEL LØKEN som bruker av Løken. Av en rettssak i 1661 går det fram at han tidligere hadde bodd på Rå i Norderhov, trolig var han bruker der. I 1612 betalte Hallvard Mikkelsen 12 daler i bygselavgift for Løken, og da var skylda økt til 15 lispund.

³ Mest kjent som den «Røde bog» (trykt 1879).

⁴ Prebende er en samling gods som ble brukt til avlønning av en prest som utførte en eller annen tjeneste i Domkirken i Oslo.

⁵ De tre andre var Vik, Borgardal og Grændal. De to sistnevnte er forsvunnet, trolig gått opp i nabogårdene. Fjeld Halvorsen (1954), s. 9–10.

⁶ Hamar bispedømme ble gjenopprettet 1864.

EN VIKINGHØVDINGS

GRAV

Sommeren 1870 ble det funnet levninger av et ubrent lik i en gravhaug på Løken, og i haugen lå også et tveegget sverd av jern, «hvis Haandtag er mærkeligt og eiendommeligt». Som vikingsverd ellers hadde det ikke hatt bare «vanlig» trehåndtak, men et håndtak omviklet med sølvtråder som hadde beskyttet og dels bevart treverket innenfor. På selve hjaltene var det også spor av sølvbelegg. Det var nok ingen liten vikinghøvding som var blitt lagt i grav med et slikt sverd, som til og med hadde en innskrift på sverdklingen som det ikke har vært mulig å tyde. Gårdbruker Halvor Løken på Øvre Løken sendte også inn til Oldsaksamlingen et økseblad av jern, en 13 tommer lang spydspiss med tveegget blad samt seks lange jernspiker og en brynestein av skifer, funnet i samme haug. Samtidig sendte han en pilespiss av jern som var funnet i jorda et annet sted på gården.*

* Årsberetning 1871, reg.nr. C5402-5406 samt C5465.

Halvor var rimeligvis sønn av den tidligere brukeren, men det er ikke sikkert at sønn direkte fulgte far, for i 1612 betalte SYVER LØKEN skatt, og i 1615 eide Syver Løken i Hole ifølge odelsjordeboka⁷ 9 skinn i en gård Bø (vi vet ikke hvor denne gården lå). Syver kan ha vært et familiemedlem, for fra 1612 til 1649 var det én bruker på Løken. Det var HALLVARD MIKKELSEN, født cirka 1584. Hallvard var åpenbart en dyktig gårdbruker. I 1640-årene eide han 12 lispund i Frøyhov og 2 skinn i en annen gård,⁸ og sammen med Pål Gomnes eide han 7½ setting⁹ i Sætrang i Haug. Vi kjenner ikke navnet på hans hustru, men han hadde i hvert fall disse fem sønnene: Ola (f. 1623), Peder, Gulbrand (f. 1644), Hans (f. 1646) og Nils. Alderen på sønnene tyder på at Hallvard trolig var gift minst to ganger.

I 1647 var skylda på Løken økt til 1 skip-pund (20 lispund), Hallvard var fortsatt bruker og hele gården var krongods. Men den 18. desember 1649 ble det utstedt skjøte på Løken fra Kongen til borgermester Hans Eggertsen (Stockfleth) i Kristiania. I skjøtet er oppgitt at Ola Hallvardsen Løken bygsler 15 lispund, men vi mangler opplysninger om hvem som var bruker av de siste 5 lispund av gården.

OLA HALLVARDSEN satt ikke lenge som bygselmann på Løken. I 1650 utredet han kontribusjonsskatten¹⁰ for gården, og da ble han i skattelista omtalt som «sønn». I 1653 overtok han bygselen av nabogården Søndre Gjesval, etter å ha giftet seg med enka etter den tidligere bruker Jon Gjesval, Anne Rasmusdatter. I 1664 var Ola Hallvardsen (41)

⁷ Odelsjordeboka gav oversikt over skatt på jord som private jordeiere ikke brukte selv.

⁸ Gården het «Bjellager» eller «Bielleg», vanskelig å tyde (E.F. Halvorsen).

⁹ En setting var vanligvis 8,7 liter, eller 1/16 tønne.

¹⁰ Fra 1644 en skatt som bl.a. erstattet den eldre landskatten, og som ble utlignet etter gårdklassesystemet (fullgårder, halvgårder og ødegårder).

KNIVSTUKKET

Det kunne gå hardt for seg også på 1600-tallet. Av fogdens regnskaper leser vi at Hallvard Løken ble knivstukket i 1637, men vi kjenner ingen enkeltheter bortsett fra at han overlevde. I februar 1652 stevnet Hallvard sin nabo Alv Bili på bygdetinget på Frøyshov, fordi sistnevnte hadde skåret korn som Hallvard hadde sådd. Seks mann hadde beregnet at Alv skulle betale tilbake 12 settinger sæd til Hallvard, dvs. i overkant av 100 liter såkorn. Alv Bili måtte i tillegg betale 3 mark i bot. Året etter ble Hallvard sammen med Tore Fekjær stevnet av Ola Torkjellson på Hønen for en båt «de hadde uttatt til Svang». Trolig drev de to Holebøndene med bordføring og hadde lånt en båt av Ola Torkjellson for å føre en bordlast til Svangstrand. Tore møtte for de to på tinget og sa at han hadde betalt tilbake 1 riksdaler på gjelda, og tilbød seg å betale resten og bringe båten skadesløs tilbake.

bygselmann på Søndre Gjesval, og han satt på gården med tre sønner under 10 år (hans kone var død samme år), mens faren Hallvard (80) satt på Løken med to yngre sønner (se nedenfor).

I 1659 vitnet Hallvard Løken i en grensetvist mellom Mo og Bjørke i Steinsfjordingen, noe som tyder på at han var kjent i området.¹¹ Beviset får vi i referatet fra en åstedssak på Vekkern i juli 1661, da Hallvard Løken («en gammel mann») sendte et skriftlig prov om at på den tiden da far til Hallvard bodde på Rå, ryddet Ola Bjørnstad to bråter på Vekkern og bygde en stue der. Provet ble sendt fra Hokksund (Hougsund), og Hallvard var da 77 år gammel.¹²

Løken blir delt

I 1666 satt Hallvard (82) på Løken med sine to sønner Gulbrand (22) og Hans (20). Da bodde også en Hans skredder (53) på gården, og han hadde to sønner Jens (9) og Josef (6). Det ble Gulbrand Hallvardsen som etterfulgte faren og broren som bruker på Løken, men ikke av hele gården. En gang mellom 1666 og 1689 er Løken blitt delt, for sistnevnte år opptrer både Gulbrand og Peder Løken som lagrettemenn, og for å få et slikt verv måtte du eie eller bygse egen gård. Peder kan ha vært en annen av Halvor Løkens sønner, men det vet vi ikke.

Øvre Løken

SEINERE GNR. 200/1

En gang i 1660-årene overtok GULBRAND HALLVARDSSEN LØKEN (1644–1723) som bygselmann på Øvre Løken. Han var gift med

¹¹ Tingbok II (1658–60), s. 31.

¹² Tingbok III (1660–1662), s. 64.

SISSEL ANDERSDATTER, og vi kjenner to av deres barn: Hallvard og Hans. I 1680-årene var Gulbrand Løken lagrettemann, og i 1699 utstyrte han sammen med den andre brukeren Peder samt brukerne på Østre Rud og Vik en soldat, Håkon Andersen Rud (36).

Omkring år 1700 var det generaløyntnant H.E. TRITZSCHLER som eide Løken, og i 1710 solgte han halvparten (Øvre Løken) av skyld 10 lispund til oppsitteren Gulbrand Hallwardsen, som ble den første brukeren på Løken som selv eide sin gård.¹³

Gulbrand Hallwardsen Løken døde i 1723, og etterlot seg kone og to voksne sønner. Boet ble gjort opp i februar 1724 og viste en nettoverdi på 53 riksdaler, i tillegg til Løken av skyld 10 lispund. Han ble etterfulgt som eier av eldste sønn HALVOR GULBRANDSEN LØKEN, som i 1731 stevnet eieren av Nedre Løken på grunn av en grensetvist. Det kom i stand forlik ved hjelp av to uvillige (nøytrale) menn fra bygda, og grensen mellom eiendommene ble gått opp.

Halvor Gulbrandsen døde ugift i 1747. Øvre Løken gikk da over til hans yngre bror HANS GULBRANDSEN LØKEN (1710–1773). Han var gift med GJERTRUD HAAGENS DATTER GOMNES (død 1789), og de fikk fire barn som nådde voksenalder:

* Inger (f. 1741), g.m. Ole Hansen Fekjær, fem barn (eier av Fekjær nordre).

* Halvor (1747–1811), g.m. Mari Pedersdatter Gile, seinere eiere av Løken, to barn.

* Hans (f. 1750, brant trekøl i egen mile sør for Sørsetra i 1779).

* Anders (f. 1754).

I 1762 hørte én husmannsplass under Øvre Løken, sannsynligvis Bjørketangen. Da skiftet etter Hans Gulbrandsen ble avsluttet 26. juli 1773, var boets nettoverdi på cirka 786 riksdaler, hvori medregnet Løken (verdsatt til 600 riksdaler) som ble utlagt enka og arvingene. I 1781 solgte de halve gården, av skyld 5 lispund, til eldste sønn Halvor for 450 riksdaler. De øvrige 5 lispund beholdt enka bruken av til sin død i 1789, da Halvor kjøpte også denne del av sine søsken.

HALVOR HANSEN LØKEN (1747–1811) var gift med MARI PEDERSDATTER GILE (1747–1823), datter av Peder Pedersen Gile og Polline Pedersdatter Bjørke på Søndre Gile. De fikk to barn, som begge døde som små. De tok da til seg en søstersønn av Mari Pedersdatter, Anders Johannessen Korsrud (f. 1793) fra Korsrud i Lier.

I 1801 satt Halvor (55) og Mari (55) på Løken med sin pleiesønn

¹³ Nedre Løken ble selveierbruk i 1712.

Anders Johannessen (8) og tjenestefolkene Bjørn Paulsen (40) og Olea Svendsdatter (26).

I mars 1811 solgte Mari og Halvor Løken gården til pleiesønnen for 8.000 riksdaler. De tidlige eierne forbeholdt seg rett til å bo og bruke gården inntil videre, og rett til livøre fra den dagen de gav avkall på bruken. Halvor Løken døde imidlertid samme høst. Anders var da 20 år og overtok gården, med livøre til sin pleiemor og moster Mari Pedersdatter, som døde i 1823, 73 år gammel.

ANDERS JOHANNESSEN LØKEN (1792–1839) var gift med MARTE GUNDERSDATTER SØRUM (1797–1856), datter av Gunder Olsen Sørum (Vestern) og Anne Kristoffersdatter Toen. De fikk åtte barn (fire sønner og fire døtre):

* Halvor (1819–1881), ugift, seinere eier av Løken.

* Johannes (1821–1886), g.m. Anne Nilsdatter Stadum, og ble ved giftermålet eier av Stadum gnr. 43/5-6, flere barn.

* Ole.

* Mari (f. 1822), g.m. Johannes Larsen Svarstad (seinere gårdbruker på Fjelstad), flere barn, bl.a. Mathea, Andreas, Lars (seinere skipsfører og eier av Nordigarden Borgen), Anne (g.m. Martin Hansen Borgen) og Inger (ugift). De to sistnevnte ble begge seinere eiere av Øvre Løken, se nedenfor.

* Anne Marie (ugift), styrte sammen med søsteren Inger huset for broren Halvor på Løken.

* Gulbrand (1829–1919), seinere kjøpmann og kirkeverge i Hønefoss, g.m. Gunhild Dorthea Johanne Madsdatter Bye, seks barn: Martha (1862–1889, g.m. Reinhart Borgen, ingen barn), Anders (f. 1865, kjøpmann i Hønefoss, g.m. Martha Pedersen, tre barn: Gulbrand, Gunhild og Torborg), Gustav (1869–1922, bank- og kommunkasserer i Hønefoss, ugift), Hans (1871–1902, baker i Hønefoss, g.1 m. Inger Straavaldsen og g.2 m. Olava Andersen, ingen barn), og Mads (f. 1874, stadsingeniør i Hønefoss, g.m. Martha Klepzig, Oslo, én datter).

* Gunhild (f. 1831), g.m. Hans Andreas Johannesen Hurum, fire barn: Johannes, Marthe, Anne og Marie.

* Inger (f. 1834), ugift, styrte sammen med søsteren Anne Marie huset for broren Halvor på Løken.

Anders Johannessen Løken døde allerede i 1839, 47 år gammel. Hans enke satt tilbake med åtte umyndige barn, og fikk sitte i uskiftet bo. Hun drev gården med hjelp av barna til 1847, da det ble avholdt skifte. Øvre Løken med påstående hus, to husmannsplasser, seter og skog ble da overdratt til eldste sønn Halvor for takst 2.200 spesidaler, og med panterettsutlegg til søsknene for deres arvelodder samt livøre til mora for hennes levetid (hun døde i 1856). Etter den nye matrikkelen i 1838 fikk Løken nytt matrikelnr. 20, og Øvre Løken fikk løpenr. 59 med ny skyld 7 daler 1 ort.

HALVOR ANDERSEN LØKEN (1819–1885) var ugift, og bodde på gården med sine søstre Anne Marie og Inger, som styrte huset for

Øvre Løken 2001.

Foto: Erling Schöller

Inger Johannesdatter Løken
(1855–1944), eier av Øvre
Løken fra 1881 til 1899.

ham. I juli 1850 ble den tidligere husmannsplassen Bjørketangen¹⁴ fraskilt og solgt til Lars Mikkelsen. I mars 1854 ble det så utskilt en større parsell på jordet mot Fekjær, som fikk navnet Fekjærløken¹⁵ og ble solgt til Hans August Gløersen for 1.100 spesidaler (seinere sammenføyd med hans gård Søndre Gjesval gnr. 15/1). I skjøtet forbeholdt Halvor Andersen seg veirett for Løkens eier til fjorden.

I 1865 satt Halvor Andersen (45) på Øvre Løken med sin ugifte søster Inger (31) og søsterdatteren Inger Johannesdatter (11) samt tjenestefolkene Samueline Samuelsdatter (30) og Lars Olsen (17), et legdslem Ole Hansen (16) og en leieboer Knut Knutsen (29, ugift, f. i Asker) som var seminarist og lærer i Årnes skolekrets. På gården hadde de 3 hester, 8 storfe, 3 sauer og 2 griser, og de sådde $\frac{5}{8}$ t. rug, 4 t. bygg, 4 $\frac{1}{2}$ t. blandkorn, $\frac{3}{4}$ t. erter og 9 t. poteter.

Halvor Løken døde i 1885, 66 år gammel. Da hadde han allerede i 1881 i henhold til testamente overdratt gården til INGER JOHANNESDATTER (1855–1944), datter av hans søster Mari og Johannes Larsen Svarstad. Inger Løken hadde vokst opp på Øvre Løken, og eide gården til 1899, da hun solgte den til sin svoger Martin Hansen Borgen (gift med hennes søster Anne), med forbehold om husrom så lenge hun levde.

Etter ny revidering av matrikkelen i 1886 fikk Øvre Løken nytt gnr. 21/1 av skyldmark 9,06. Samme år ble det gjennomført utskif-

¹⁴ Bjørketangen fikk løpenr. 59b, og en skyld på 2 ort 10 skilling (seinere bnr. 2).

¹⁵ Løpenr. 59c av skyld 2 daler 4 ort 10 skilling.

ting mellom de fire brukene på Løken (det fjerde bruket var Bjørketangen), og grensene ble stort sett slik vi kjenner dem fram til vår tid.

MARTIN HANSEN LØKEN (1867–1949) var smed, og sønn av Hans Olsen Borgen (Løken) og Mari Pedersdatter, som siden 1876 hadde eid Løken løpenr. 60b (det seinere bnr. 4 Gulbrandsen-Løken). Han var gift med ANNE JOHANNESDATTER (1866–1941), søster av Øvre Løkens tidligere eier Inger Johannesdatter. De fikk fem barn:

- * Marta (1894–1910).
- * Olga Margrethe (1897–1980), ugift, stelte huset for faren.
- * Anna Marie (1900–1901).
- * Harald (1902–1922).
- * Margit (1906–1974), g.m. Thorleif Karlsen, ingen barn.

I 1900 satt Martin Hansen Løken (smed og gårdbruker) på Øvre Løken med kona Anne og deres tre eldste barn Marta, Olga og Anna Marie samt hustruens tante, Inger Andersdatter Løken (f. 1834, rentenist), og ei tjenestejente Mathea J. Løken (f. 1859), som var hustruens kusine. Dessuten bodde på gården en «smedesvend» Ole B. Johnsrud (f. 1874 i Norderhov), og i sidebygningen bodde Kari J. Lårvikkleiva (f. 1839 i Bærum, enke, sysselsatt med forskjellig arbeid),¹⁶ og en tjenestegutt Martin J. Løken (f. 1884).

I 1906 ble det fraskilt en parsell Granli ved Karlsen-svingen, på grensen mot Vik. Her leide Martin Hansen Løken bort en stue som var flyttet fra Roterud under Søhol på Røyse (gården som hans far Hans Olsen eide før han kjøpte Løken bnr. 4 i 1876). De første leieboerne var Anne Marie Nilsdatter og Anders Nilsen Fjeld. Eiendommen ble solgt i 1919 (se nedenfor, gnr. 200/10). I desember 1911 ble så den gamle husmannsplassen Grindbakken lengst nord på Løkenmoen fraskilt og solgt til Petter Reinhardsen Kleiva for 725 kroner.

Martin Hansen Løken utvidet jordveien i 1905 ved å kjøpe en parsell som opprinnelig hadde tilhørt Borgen, gnr. 20/8 «Engene», av Jørgen Erichsen på Lilleby for 4.000 kroner. Parsellen grenset mot Løkens jorder i vest, og har siden tilhørt Øvre Løken. I 1926 ble en mindre eiendom Østeng fraskilt og solgt til Søren Ottersen for 3.600 kroner. Han bygde opp et lite småbruk der, men solgte det tilbake til Øvre Løken allerede i 1939 (til Hilda Marie Strand, gift med Øvre Løkens eier Martin F. Strand) for 8.500 kroner.

¹⁶ Lårvikkleiva var husmannsplass under Lårvika, fra 1907 selveierbruk med navnet Lyse.

Martin Hansen Løken
(1867–1949).

Anne Johannesdatter Løken
(1866–1941).

Øvre Løken 1955, med låven på Nedre Løken til venstre. Bak gårdstunet ser vi bygningene på Løken skole, og enda lenger mot vest ligger (fra venstre) Østeng, Bødalen (under Nordigarden Borgen) og den gamle husmannsstua i Gisti ved Borgestad.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

I 1922 døde Anne og Martins eneste sønn Harald, bare 20 år gammel, mens han var elev på landbruksskolen. I november 1927 skilte de fra hele Løkenmoen mellom bygdeveien ved Løken skole og Grindbakken. Eiendommen fikk gnr. 21/13 og navnet Løkenhaugen, og her bygde de et lite hus. Martin flyttet også med smia si til Løkenhaugen, og den 26. mars 1928 solgte de Øvre Løken til Steffen Braastad for 27.000 kroner.

På utenbygds hender

STEFFEN BRAASTAD (f. 1877) var fra Nordre Oppdalen i Lunner på Hadeland, og var gift med KAREN HANSEN (1878-1930) fra Kraggerudmarken i Lunner. De hadde ni barn: Hans, Caroline, Torine, Harald, Otto, Olaf, Gunnar, Ingeborg og Martha. Karen Braastad døde allerede i 1930, 52 år gammel. Steffen Braastad og barna bodde på Løken til 1937, da de flyttet tilbake til Hadeland og solgte gården til Martin F. Strand for 29.000 kroner. De to yngste barna gikk da fortsatt på skolen. To av sønnene ble boende i Hole en tid; den ene var fjøsgutt på Øvre Løken, og den andre hadde arbeid

Hovedbygningen på Øvre Løken er fra rundt 1800.

Foto: Hans Erlandsen 1955

på Rytteraker. Men bare datteren Caroline (f. 1909) ble fast bosatt i Hole. Hun var gift med Einar Jørgensen Brua, og de var bosatt i Nystua ved Jomfruland, hvor Caroline fortsatt bor (fire døtre: Karen Anni, Reidun, Eva Jorun og Ingrid – se gnr. 188/4 i Steinsfjerdingen i bind II).

Øvre Løkens nye eier MARTIN FREDRIK STRAND (1905–1968) var sønn av kjøpmann P. M. Strand i Oslo og hustru Margit f. Hansen. Han ble i 1933 gift med HILDA MARIE SØNSTEGAARD (1911–1990), datter av Karl Sønstegaard og Margit f. Bølstad fra Oslo. De hadde én datter Kari (1936–1959), som var psykisk utviklingshemmet. Det var da datteren ble født at Hilda («Tulla») og Martin F. Strand, som var kjøpmann som faren, bestemte seg for å flytte fra hovedstaden, og valget falt på Øvre Løken som da var utlyst for salg. Martin F. Strand var aktiv i lokalpolitikken, og la også ned mye arbeid for Hjerteringen på Ringerike.

I 1948 hadde Øvre Løken (gnr. 21/1 og 20/8 av samlet skyld mark 9,82) i alt 140 dekar dyrket jord og 215 dekar produktiv skog på Krokskogen samt en seterløkke med skogshytte på Sørsetra. På gården var det 3 hester, 10 kyr, 2 ungdyr, 10 griser og 50 høns. I årene 1940–1963 ble det skilt ut og solgt en del boligtomter fra gården,¹⁷ og etter disse salgene var Øvre Løkens skyld redusert til 7,65.

Etter Martin F. Strands død i 1968 overtok Hilda Marie Strand gården i henhold til oppsatt testamente, og i april 1969 leide hun

Martin Fredrik Strand (1905–1968) og hustru Hilda Marie Strand f. Sønstegaard (1911–1990).

¹⁷ Solheim (gnr. 21/15 i 1940), Bakken (gnr. 21/18 i 1945), Moen (gnr. 21/21 i 1947), Moen III (gnr. 21/25 i 1949), Retiro (gnr. 21/33 i 1956), Skrenten (gnr. 21/34 i 1957), og Vikberg II (gnr. 21/43 i 1963).

bort jorda til naboen på Nedre Løken, Odd Bratli, i første omgang i tre år med en årlig avgift på 12.000 kroner. Etter Hilda Strands død i 1990 kjøpte ODD BRATLI og hans familie jordveien på Øvre Løken, og ble dermed eiere av både Øvre og Nedre Løken. Gårdstunet på den øvre gården, med bygninger, hage og en tomt på cirka 12,5 dekar, ble fraskilt og solgt i januar 1992 (se gnr. 200/61).

Bygningene som tilhørte Øvre Løken:

- * Våningshus i laftet tømmer (midtgangstype) med utvendig stående panel, fra cirka 1800, innvendig trapp flyttet cirka 1880, modernisert 1938, rehabilitert 1992–96.
- * Laftet bryggerhus og drengestue med vognskjul i bindingsverk fra 1800-tallet, ombygd cirka 1930, da bakerovnen med plass til 16 brød ble fjernet.
- * Sinkelaftet stabbur av flatteljet tømmer med «flaskeglass» i vinduene, fra cirka 1850.
- * Sammenbygd driftsbygning med løe og stall i laftet tømmer og bindingsverk, samt fjøs av naturstein og murstein (restaurert 1915).
- * Laftet grisehus med påbygd hønsehus i bindingsverk.
- * Møllebu fra mellomkrigstida (revet 1993).

I februar 1992 ble Øvre Løken (gnr. 200/1, 199/8 og 199/15) slått sammen med Nedre Løken (gnr. 200/3 og 200/5) til ett bruk, gnr. 200/1 Løken. Gården eies i dag av Lillemor og Odd Bratlis datter-sonn BREDE BRATLI (se nedenfor om Nedre Løken).

Nedre Løken

SEINERE GNR. 200/3

En gang mellom 1666 og 1689 ble Løken delt i to gårder. Den første kjente brukeren på Nedre Løken het PEDER LØKEN. Han var trolig bror av Gulbrand Hallvardsen på Øvre Løken, hvis far Hallvard Løken hadde bygslet hele gården fra 1612. Av et skifte på nabogården Søndre Gjesval i 1664, da Hallvard Løkens svigerdatter Anne Rasmusdatter Gjesval (gift med hans sønn Ola Hallvardsen) var død, går det fram at Per (Peder) Hallvardsen Løken hadde tilgodehavende i boet. I 1680-årene var Peder Løken lagrettemann.

I 1712 solgte Løkens eier generalløytnant H. E. Tritzscher Nedre Løken til JON GULBRANDSEN JONSRUD fra Jonsrud i Lommedalen. Gården ble seinere overtatt av dennes slektning ANDERS ANDERSEN JONSRUD, som eide den i 1730–31, da grensetvistsaken med Øvre Løken pågikk.

I 1732 kom en ny slekt inn på Nedre Løken, da gården ble satt under auksjon og kjøpt av Iver Rolvsen Rudsødegården. Han solgte halvparten (5 lispund) til OLE PEDERSEN LÅRVIKA, som synes å

ha overlatt bruken av sin del av Nedre Løken til sin svoger, som også het OLE PEDERSEN (LØKEN). I skiftet etter hans død (avsluttet 20. mai 1739) ble det opplyst at han etterlot seg hustru ANNE NILSDATTER og to sønner, Peder (myndig) og Nils (24). Boets nettoverdi var 44 riksdaler, og eide i tillegg 2/3 skinn i plassen Lårvika. Anne Nilsdatter døde i 1742, og av skiftet går det fram at hennes søster Ragnhild Nilsdatter var gift med Ole Pedersen Lårvika, og hun hadde dessuten en halvsøster Guri Nilsdatter (14). De tre jentene var døtre av Nils Lårvika, som var bruker i Lårvika i 1699. Anne Nilsdatters bo eide i 1742 1/3 skinn i Lårvika med åsetesrett. Det ble opplyst at en sønn av avdøde var død før henne. Da må begge Annes sønner som levde i 1739, være døde før 1742, for hun etterlot seg ingen barn. Boet ble gjort opp med en nettoverdi på 42 riksdaler.

IVER ROLVSEN LØKEN (1696–1762), som eide de øvrige 5 lispund i Nedre Løken, var sønn av Ambjørg Juulsdatter Rud (fra Vestre Rud på Røyse) og Rolv Rudsødegård, eier av Rudsødegården og en gårdpart i Østre Rud. Han var gift med GUNNOR FREDRIKSDATTER FEKJÆR (1710–1773), datter av Fredrik Paulsen Fekjær (Bili) og Marte Kristoffersdatter. De hadde fire sønner:

Den gamle hovedbygningen på Nedre Løken, malt i 1944 av Hans Weholt.

Foto: Fred Harald Nilssen

- * Rolv (d. 1773), g.m. Guri Olsdatter Lårvika, én datter (seinere eier av Løken).
- * Fredrik (f. 1743), ugift, underoffiser.
- * Kristoffer (1746–1814), seinere eier av Nedre Vik, g.m. Lisbeth Iversdatter Vik (1755–1825), to barn: Iver og Gunnor.
- * Iver (1754–1841), g.m. Anne Gulbrandsdatter Onsaker, fire barn (seinere eier av Løken).

Iver Rolvsen drev gården til sin død i 1762. I skattemanntallet dette året var Gunnor enke og eier, og satt på gården med sine barn og to tjenestefolk, Marte Paulsdatter og Maria Iversdatter. Under gården hørte én husmannsplass. Da skiftet etter Iver Rolvsen ble avsluttet i juli 1763, viste det en nettoverdi på 253 riksdaler, inkludert gårdens verdi på 160 riksdaler (etter takst). Av barna var tre umyndige, og som formyndere var nevnt deres morbror Hans Fekjær samt Jens Stadum og Jens Ruud. I 1766 kjøpte eldste sønn Rolv Iversen Løken gården av sin mor og sine søsken for 170 riksdaler. Da hadde mora Gunnor Fredriksdatter i 1763 giftet seg igjen med Bjørn Torsteinsen Borgen (død 1766). Dette ekteskapet var barnløst. Hun døde i 1773 hos sin sønn Kristoffer Iversen på Nedre Vik.

ROLV IVERSEN LØKEN (d. 1773) var gift med GURI OLSDATTER LÅRVIKA, datter av Ole Pedersen Lårvika og hustru Ragnhild Nilsdatter, som eide den andre halvparten av Nedre Løken. Rolv Iversen ble dermed eier av hele Nedre Løken. Guri Olsdatter hadde tidligere vært gift med Jonas Jonsen (d. 1765), og hadde seks barn

Nedre Løken med Øvre Løken på nordsiden (bak), og øverst i venstre bildekant ser vi Gulbranden-Løken, ved fylkesveien mot Røyse. Bildet er fra 1955.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

med ham. Rolv Iversen døde allerede i 1773 og etterlot seg én datter Ragnhild, som døde 4½ år gammel før boet var oppgjort. Skiftet ble avsluttet 18. august 1773, og viste en nettoverdi på 856 riksdaler, inkludert Nedre Løken (10 lispund) til verdi 400 riksdaler og 1¼ skinn i Lårvika, taksert til 50 riksdaler. I skiftet var i tillegg til enka Guri Olsdatter oppgitt hennes barn fra første ekteskap, Jon (24), Maria (21), Anne (16), Nils (12), Jonas (8) og Olea (død).

Etter mannens død solgte enka i april 1775 5 lispund av gården (odelsjorda) til sin avdøde manns yngste bror Iver Iversen for 220 riksdaler. I 1797 kjøpte han ytterligere 2½ lispund, slik at han ble eier av i alt 7½ lispund av Nedre Løken (om de resterende 2½ lispund, se nedenfor gnr. 21/4).

IVER IVERSEN LØKEN D.E. (1754–1841) var gift med ANNE GULBRANDSDATTER ONSAKER (f. 1755). De hadde fire barn:

* Gunnor (1780–1873), g.m. Ole Jørgensen Hungerholdt/Rytterager, seinere eier av Storøya og Rytteraker, ni barn, hvorav fem nådde voksen alder: Jørgen, Johannes, Ivar, Anne Jørgine og Kristoffer (se omtale av Storøya, Rytteraker og Øvre Borgen).

* Iver (f. 1784), g.m. Anne Marie Larsdatter, én sønn: Lars (seinere eier av Nedre Løken).

* Ragnhild (1788–1867), g.m. Engebret Pedersen Gjesvold på Nordre Gjesval, seks barn: Peder, Marte, Anne, Iver, Iver og Ole.

* Kari (f. 1795), g.m. Anders Andersen Rud på Østre Rud, seks barn: Anders, Iver, Martin, Ole, Anne Marie og Lise.

I 1801 var det én husmannsplass under gården, på Bjørketangen. Iver Iversen Løken d.e. var både smed, snekker og gårdbruker. Han eide sine 7½ lispund av Nedre Løken til 1822, da han overdro dem til sin sønn Iver Iversen d.y.

ØYENE I STEINSFJORDEN

Da Krokskogens Allmenning ble utskiftet i 1823, ble øyene i Steinsfjorden tillagt gården Utøya i Tyrifjorden, som da ble eid av Ole Jørgensen Rytterager på Storøya. I 1839 ble Utøya solgt til Jørgen Pedersen Ødelien, og samtidig ble «Ulvøen, Bragsøen med flere Smaaøer i Steensfjorden» fraskilt og ved auksjonsskjøte av 6. november 1839 solgt til Iver Iversen Løken på Nedre Løken for 102 spesidaler. Da Lars Iversen Løken overtok Nedre Løken fra sine foreldre i 1850, overtok han også øyene, og Anders Hansen Hurum som kjøpte gården ved årsskiftet 1859–60, ble også eier av Amundsøya, Tvehjulingen, Grisøya, Ulvøya og Braksøya. Men i november 1870 solgte Anders Hansen øyene til Johannes Solberg på Stein. I dag er det bare Braksøya som fortsatt tilhører Stein. Tvehjulingen (Tvillingøya) og Grisøya ble solgt til Hole kommune i 1941, og Amundsøya og Ulvøya ble solgt til private i henholdsvis 1941 og 1950.

Da Oslo og omegns Faglige Samorganisasjon kjøpte Utøya i 1933, ble den lille Pålsøya ved Kroksund fraskilt med tanke på salg. Hole kommune protesterte, og saken gikk helt til lagmannsretten, som i dom av 13. mars 1937 slo fast at kommunen, som eier av eiendommen Kroksund gnr. 16/16 og 16/17 (daværende Hole gamlehjem), hadde eiendomsrett til Pålsøya.

IVER IVERSEN LØKEN D.Y. (f. 1784) var gift med ANNE MARIE LARSDATTER, og de hadde én sønn, Lars, som overtok Nedre Løken fra sine foreldre i 1850. LARS IVERSEN LØKEN (f. 1825) ble i 1851 gift med BERTE MARIE OLSDATTER MIDTSKOGEN, men de ble snart skilt, og 19. desember 1859 solgte de Nedre Løken til Anders Hansen Hurum for 3.600 spesidaler. Han finansierte kjøpet av Løken delvis med et lån fra «Fogedembedsgaarden Follums Fond» på 1.200 spesidaler. Anders Hansen var en slektning av de tidligere eierne, da hans mor var en søsterdatter av Iver Iversen Løken d.y.¹⁸ Skylda på gården var redusert til 4 daler 21 skilling, etter at Lars Iversen i 1855 skilte fra gårdens skog sør for Sørsetra¹⁹ og solgte den til Ivar og Kristoffer Rytterager, og i 1858 solgte han gårdens seterlørkke på Sørsetra²⁰ til Tarald Jørgensen Øverjordet for 83 spesidaler.

ANDERS HANSEN HURUM (1838–1911) eller Løken var gift med GUNHILD MATHEA JENSDATTER (1838–1897), datter av Jens Nilssen Stadum (Ullern) og hustru Marie Olsdatter Averøya. De hadde tre barn:

* Maren (f. 1863), i 1900 husbestyrerinne for faren, som da var enkemann.

* Hans (1866–1942), seinere eier av gården, g.m. Ågot Gusgård, se nedenfor.

* Marie (1868–1912), g.m. Gustav Emil Jensen Blom, eiere av Gisti (Blom) på Blomshøgda (gnr. 192/9).

I 1865 bodde Anders Hansen Løken med sin hustru og eldste datter på Nedre Løken, med en tjenestedreng Ole Kristian Thommensen (22)²¹ og en tjenestejente Kari Torsteinsdatter (21, f. i Ål). De hadde 3 hester, 5 storfe, 2 sauer og 1 gris, og sådde 1/4 t. hvete, 1 t. rug, 9/2 t. bygg, 1 1/2 t. blandkorn, 1 t. havre, 1 1/2 t. erter og 6 t. poteter.

Den 12. februar 1866 ble Nedre Løken (matr.nr. 20, løpenr. 60a)²² slått sammen med løpenr. 61a og 61c til ett bruk.²³ I 1872 ble fraskilt en tomt til skole,²⁴ hvor Hole kommune bygde skolehus

¹⁸ Iver Iversens søster Ragnhild Iversdatter Løken ble gift med Engebret Pedersen Gjesvold, og deres datter Marte (g.m. Hans Andersen Hurum) var Anders Hansens mor.

¹⁹ Skogen ved Sørsetra hadde løpenr. 60b av skyld 2 ort 4 skilling (seinere gnr. 21/5 av skyld 68 øre).

²⁰ Seterlørkka på Sørsetra hadde løpenr. 60c av skyld 8 skilling (seinere gnr. 21/6 av skyld 19 øre).

²¹ Husmannssønn fra Nystua under Nordre Gjesval.

²² Løpenr. er vår tids bruksnr.

²³ Løpenr. 60 (skyld 4-0-21), 61a (0-4-2) og 61c (0-2-15) med samlet skyld 5-2-14 (fra 1886 gnr. 21/3).

²⁴ Løpenr. 60e og 61e av skyld 2 skilling, det seinere gnr. 21/7 av skyld 4 øre.

med lærerleilighet for Årnes krets. Skolebygningen ble tatt i bruk i 1873.

I 1900 var Anders Hansen Løken enkemann og bodde på gården med sønnen Hans og eldste datter Maren («husbestyrerinde»), samt en kvegrøtter Hans Andersen Åsen (f. 1854).

Anders Hansen Løken døde i 1911. Nedre Løken av skyld mark 12,91 ble overtatt av sønnen HANS ANDERSEN LØKEN (1866–1944), som i august samme år solgte en parsell, Kyllingjordet, til Hole kommune for 500 kroner. Her bygde kommunen nytt skolehus og utvidet skolegården vesentlig.²⁵ Hans Andersen Løken ble i godt voksen alder gift med ÅGOT GUSGAARD (1889–1984), datter av Karoline og Gudbrand Gusgaard som forpaktet Søndre Gile. De var barnløse, og solgte i desember 1922 Nedre Løken til hennes fetter Sinus Gusgaard fra Frok i Norderhov for 46.000 kroner. I august 1923 kjøpte Ågot og Hans Løken i stedet eiendommen Strand (gnr. 193/12) under Nordre Gjesval, hvor de bygde ny hovedbygning og startet pensjonat.

På utenbygds hender

SINUS GUSGAARD (f. 1877) og hustru ELSE MARIE PEDERSDATTER (f. 1883) var tidligere eiere av Frok i Norderhov, som de solgte i 1920 til Hans Gjerde. De hadde to barn: Johannes (f. 1905) og Øyvind (f. 1907). Da de kjøpte Nedre Løken i 1922, fulgte det med en skogteig på Krokskogen som var fraskilt og solgt fra gården i 1855, men som Anders Hansen Løken hadde kjøpt tilbake i 1893 og overdratt til sønnen i 1897. Men Sinus Gusgaard satt ikke lenge som eier av Nedre Løken. I oktober 1924 solgte han gården og skogen til JOHAN BRAATEN fra Norderhov for 45.000 kroner. Johan Braaten hadde arbeidet som vognmann i Kristiania og hadde ingen bakgrunn som gårdbruker (man trengte ingen konsesjon for å kjøpe gårdsbruk i de dager), og måtte allerede etter to år selge gården videre til Johan Bratli fra Bærum. Skjøtet ble underskrevet 28. april 1928, og prisen for gård og skog var 29.000 kroner.²⁶ Kjøpet ble delvis finansiert ved et lån i Hypotekbanken til 16.000 kroner.

JOHAN BRATLI (1888–1959) var sønn av Nils Bratli og hustru Gunhild f. Hansen på småbruket Brenna i Bærum. Han forpaktet tidligere Horni gård i sin hjembygd, og ble i 1917 gift med

Hans Andersen Løken (1866–1944) var eier av Nedre Løken fra 1911 til 1922, og året etter kjøpte han – sammen med sin hustru Ågot Gusgaard – eiendommen Strand under Nordre Gjesval, hvor de bygde pensjonat som de drev i en årrekke.

²⁵ Skjøtet ble tinglyst 15. september 1913 (pantebok 51, s. 177–178). Parsellens skyld ble først satt til 70 øre, men ved overskyldsförretning en måned seinere redusert til 21 øre.

²⁶ (Gnr. 21/3 og 21/5). Skjøtet ble tinglyst 15. september 1928 (pantebok 60, s. 92).

MARGIT SEEHUS STRAND (1892–1983), eldste datter av Anton (Ullbråten) Strand og hustru Marie Nikoline Seehus Sten fra Hitra, som eide Strand Sag og Høvleri ved Skui. De hadde fire barn:

* Odd (1919–1993), g.m. Lillemor Hugdahl (f. 1920) fra Meråker, fire barn (se nedenfor).

* Bjørg (1921–1990), g.m. Rolf Landfald (f. 1918) fra Lier, fem barn: Klaus, Jon, Else Marit, Reidun og Bjørg Astrid.

* Kjell (f. 1923), g.m. Mia f. Mørkedal (1923–1998) fra Kristiansund, to barn: Kristin og Anne Berit.

* Knut (f. 1925), g.m. Inger Kittelsbye (f. 1926) fra Åsbygda, tre barn: Lise, Marthe Kari og Erik.

I 1948 var Nedre Løken på 197 dekar dyrket jord, 53 dekar annet jordbruksareal, 150 dekar produktiv skog og 50 dekar annen utmark. Av husdyr var det 4 hester, 15 kyr, 1 okse, 4 ungdyr, 10 griser og 40 høns.

Eldste sønn ODD BRATLI (1919–1993) drev gården fra 1948, men først i juli 1955 overtok han den for 57.000 kroner inkludert livøre til foreldrene av 5-årlig verdi 11.670 kroner. Han ble i 1945 gift med LILLEMOR HUGDAHL (f. 1920) fra Meråker i Nord-Trøn-

Odd Bratli (1919–1993) bak rattet på traktoren, mens Lillemor Bratli (f. 1920) passer potetsetteren.

delag, datter av Iver Hugdahl og hustru Lilly f. Våtland. De har fire døtre:

* Torunn (f. 1948), g.m. Fred Harald Nilssen (f. 1948) fra Hamar, to barn: Brede (seinere eier av Løken) og Sverre Johan.

* Guri (f. 1953), ugift.

* Liv Hege (f. 1958), g.m. Bjørn Ole Pettersborg (f. 1952) fra Flå, to barn: Sigrun og Kari.

* Åste (f. 1961), g.m. Anders H. Holte (f. 1961) fra Nes i Ådal, to barn: Helge Syver og Magnus.

I 1959 var det slutt på melkeproduksjon på Nedre Løken. Lillemor og Odd Bratli satset i stedet på korn, frø og poteter. I 1992 kjøpte de jordveien på Øvre Løken, og de tidligere eiendommene gnr. 200/1, 3 og 5 samt 199/8 og 15 ble slått sammen til ett bruk; Løken gnr. 200/1.

Odd Bratli var aktivt med i bygdas styre og stell, og satt en periode som medlem av Ringerike kommunestyre og skolestyre før Hole igjen ble egen kommune fra 1977. Da ble han valgt som varaordfører, og fungerte som ordfører i Hole i 1983–84, etter at Thorleif Borgersen måtte trekke seg på grunn av sviktende helse. Under krigen ble Odd Bratli, bare 22 år gammel, utpekt av Innenriksdepartementet til å være bygdas ordfører fra 1941 til 1945.

I februar 1992 ble Øvre Løken slått sammen med Nedre Løken til ett bruk, gnr. 200/1 Løken.

Etter Odd Bratlis død i 1993 eide Lillemor Bratli gården sammen med sin eldste datter Torunn og hennes mann Fred Harald Nilssen (de hadde i 1989 fått tilskjøtet en ideell 1/4-part av gården og skogen). Torunn og Fred Harald Nilssen bor i kårboligen på gården og arbeider som henholdsvis adjunkt ved Vik skole og redaksjonssekretær i Norsk Skoleblad. De har to barn: Brede (f. 1972) og Sverre Johan (f. 1982).

Siden 1993 har deres eldste sønn BREDE BRATLI (f. 1972) drevet jorda på gården, og fra 1. januar 1999 overtok han som eier av Løken gnr. 200/1. Brede Bratli²⁷ ble i mai 2000 gift med førskolelærer KRISTINA VIKENE (f. 1974) fra Elnesvågen i Fræna kommune i Møre og Romsdal, og de har én datter Ingrid (f. 2001).

Løken gnr. 200/1 har i dag rundt 360 dekar dyrket jord, 390 dekar produktiv skog og 70 dekar annet utmark. Av bygninger er det gamle våningshuset fra omkring 1800. Nytt våningshus ble bygd i 1946, og det gamle ble tatt ned og flyttet til Slependen i Asker samme år. Stabburet på gården er fra 1864, ved- og vognskjul 1939, ny låve bygd i 1959, kårbolig 1982 og redskaps-

²⁷ Forandret slektsnavn fra Nilssen til Bratli 27. juni 2000.

RINGERIKSHELLER I GRISEHUS OG STALL

Som nevnt ovenfor, kjøpte eieren av Nedre Løken i 1839 flere av øyene i Steinsfjorden, bl. a. Ulvøya med store hellebrudd av rød ringeriks-sandstein. Disse hellene ble brukt på gulvene både i det gamle grisehuset og stallen på gården.

hus/potetlager 1988. På Østeng er det våningshus og vedskjul, begge fra 1920-årene. Til gården hører en hytte på Sørsetra (restaurert under krigen) med en gammel stall, som tidligere tilhørte Øvre Løken, samt en skogskoie i «Kølabånn» på Krokskogen, bygd 1955. På Løken er det skurtresker, to traktorer og kaldluft korn-tørke.

Åkernavn er Strandjordet, Smiujordet, Storjordet, Fjordjordet, Plommehagan, Bjørkelund, Enga, Østeng og «Hundsebettet», et jorde som ifølge tradisjonen på gården en gang skal ha blitt gitt fra Borgen som erstatning for et hundebitt.

Husmannsplasser

UNDER LØKEN

Det har vært 5–6 husmannsplasser under Løken: *Bjørketangen* (to plasser), *Tørtberg*, *Grindbakken* og *Kyllingstua*, og det kan også ha vært en plass i Bjørkelunden.

Allerede i 1664 ble det registrert en husmann på Løken, det var *Hans Skredder* (50). Men det er usikkert om han var husmann i den betydning vi legger i ordet, for i 1660-årene ble også vanlige folk som leide husvære, kalt husmenn. I 1666 ble Hans Skredders alder oppgitt å være 63 (det riktige var nok 53), da var også hans to sønner Jens (9) og Josef (6) nevnt. Men vi vet ikke hvor de bodde.

I 1762 var det én husmannsfamilie under hver av de to Løken-gårdene. *Iver Kristensen* og *Ingrid Andersdatter* var husmannsfolk under den øvre gården, mens *Johannes Johannessen* (f. 1705, sønn av «Steins-Vallersen» Johannes Fristad) og *Randi Olsdatter* satt på en plass under den nedre, og her ble også nevnt deres døtre Berte og Boel samt en innerst, Knut Johansen (gammel og fattig).

I 1801 var det kun én husmann på Løken, og han satt ganske sikkert på Bjørketangen.

Bjørketangen

Bjørketangen var plass under Øvre Løken, og lå på tangen som stikker ut i Storøysundet mellom Fekjærvika og Borgenevjua.

I 1801 bodde her husmann *Anders Mikkelsen* (69) med kone *Else Jørgensdatter* (71). De var tidligere husmannsfolk under Sorum i Hole, og vi kjenner seks av deres barn: Mikkel, Nils, Anders, Peder, Jørgen og Boel. Fra 1772 satt de på plassen Sandvika under Borgen (se omtale av Borgen). I 1850 ble Bjørketangen utskilt fra Øvre Løken, og 3. mai 1852 ble den solgt til Lars Mikkelsen (se nedenfor gnr. 200/2).

I 1865 var Bjørketangen selveierbruk med to plasser, Bjørketangen II og Tørtberg. På Bjørketangen II satt husmann og snekker

Nils Gulbrandsen (65) med kone *Berte Marie Ellingsdatter* (54) og deres to barn *Martin* (15) og *Marie* (19). De hadde 1 ku og 3 sauer, og sådde 1/4 t. bygg, 1/2 t. blandkorn og 1 1/2 t. poteter. *Bjørketangen II* ble utskilt fra *Bjørketangen* i 1955 (se *Tyriodden* gnr. 200/31).

Tørtberg

Tørtberg lå ytterst på *Bjørketangen*, og var i 1865 husmannsplass under bruket *Bjørketangen*. Her bodde da husmann og snekker *Nils Gulbrandsen* (53) og hans hustru *Berte Johannesdatter* (65, f. på *Modum*). De hadde ingen husdyr, og sådde 1 t. poteter.

Nils skal ha vært svær til å arbeide, og sammen med broren *Kristian* som var husmann på *Svartsteintangen* under *Fekjær*, tok han på seg arbeid også på gårdene omkring. De ble kalt *Havfrubauln* og *Grannebauln*, fordi de var så grove i målet, de baula.²⁸

Tørtberg ble utskilt som eget bruk fra *Bjørketangen* i 1941 (se gnr. 200/16).

Grindbakken

Grindbakken var husmannsplass under *Vestre Vik* i 1801 (husmann *Lars Andersen*), men må ha blitt *Øvre Løkens* eiendom tidlig på 1800-tallet. Den lå lengst nord på *Løkenmoen*; navnet kommer av at plassen lå ved en grind i veien mellom *Vik* og *Bili*. Her bodde i 1865 husmann med jord og skomaker *Anders Larsen* (77, enkemann) og hans familie, bestående av sønnen *Edvard* (39, ugift, vognmann) og datter *Lovise* (42, ugift, husholder) samt hennes datter *Petrine Amalie Pedersdatter* (14) og en fosterdatter *Amalie Isaksdatter* (14, f. i *Kristiania*). På plassen hadde de 1 hest og 3 storfe, og de sådde 1/4 t. bygg, 3/4 t. blandkorn og 1/4 t. poteter. *Anders Grindbakken* døde i 1873.

I 1900 satt *Edvard Andersen* (f. 1827) på farens gamle plass med sin kone *Maren Andersen* (f. 1831). Han var husmann uten jord og gårdsarbeider, mens hun arbeidet med «vasking og gaardstel»).

I 1911 ble *Grindbakken* utskilt fra *Øvre Løken* (se nedenfor gnr. 200/11 i kap. 14).

Bjørkelunden

Det kan ha vært en husmannsplass på *Bjørkelunden*, øst for veien mot *Bjørketangen* og cirka 300 meter sør for gårdstunet på *Nedre Løken*. Her er en «øy» i åkeren hvor det i dag ikke er rester etter

TIL VIS-KNUT

Nils Tørtberg ble rundt 1860 sendt av Nils Gjesvold til *Vis-Knut* for å få greie på hvor vannåre var å finne på *Søndre Gjesval*. Og han kom tilbake fra *Gausdal* med klar melding om hvor de skulle grave, og vann fant de. *Vis-Knut* het egentlig *Knut Rasmussen Nordgarden* (1792–1876).*

* Artikkel av Jon Guldal i *Ringerikes Blad* 14. desember 1949.

« – MEN MUNTER OG MOROSAM VAR HUN»

«En annen flink skurkjerring jeg husker var *Maren Grindbakken*. Ryggen var krocket og hendene så giktbrudne at fingrene sto som klør. Men munter og morosam var hun, og skjære kunne hun. En høst lå min far på tømmerhogst på *Fjellsetra*, og der var *Maren* og hennes mann *Edvard Grindbakken* som seterfolk. *Maren* var oppe klokken 3, stelte kuene, fikk dem til skogs og så dro hun til bygds for å skjære åker hos mor *Borgen*.»*

* *Olav Eriksen* forteller til *Jon Guldal* (*Ringerikes Blad* 10. desember 1949).

²⁸ Peter Lyse har fortalt om brødrene i boka «Attved Tyrifjorden». Se også omtale av husmannsplassen *Svartsteintangen* under *Fekjær*.

hustuffer, men syriner og stikkelsbærbusker forteller at her kan en husmannsfamilie en gang ha hatt sin sengekarm.

Løkenstua

Et jorde vest for tunet på Løken ble kalt Kyllingjordet, og her lå Kyllingstua (seinere kalt Løkenstua), som i 1900 var hjemmet til gårdsarbeider og husmann (uten jord) *Andreas Johannessen* (f. 1860) og hustru *Amalie* (f. 1860). De bodde der med sine sju sønner Johannes, Torvald, Josef, Johannes, Alf, Martin og Reidar.

Andreas skal selv ha bygd stua. Da Kyllingjordet i 1913 ble fraskilt og solgt til Hole kommune for utvidelse av Løken skole, ble stua tatt ned og flyttet til en tomt ved fylkesveien mellom Løken og Vik, hvor Amalie og Andreas bodde til sine alders år. Først i 1940 ble tomten fraskilt og solgt til deres sønn Alf (se gnr. 200/15 Solheim).

Andre bruk under Løken

Bjørketangen gnr. 200/2

Den tidligere husmannsplassen Bjørketangen under Øvre Løken ble fraskilt som eget bruk i 1850, og den 3. mai 1852 solgt til LARS MIKKELSEN (1794–1867), en sønnesønn av Anders Mikkelsen, som var husmann på plassen i 1801.

I 1865 var Lars Mikkelsens sønn MADS LARSEN (36) gårdbruker på Bjørketangen. Han bodde der med kona ANNE RANDINE DAVIDSDATTER (34) og deres to barn Laura Annette (3)²⁹ og Anders (1). De hadde 2 storfe og 1 sau, og sådde 1/2 t. bygg, 1 t. blandkorn, 1/8 t. erter og 2 t. poteter.

Mads Larsen døde allerede i 1873, og Anne Randine Davidsdatter ble sittende i uskiftet bo og drev gården inntil sønnen Anders ble gammel nok til å overta. I 1900 ble Anders Madsen kalt «gaardbruger og selveier» i folketellinga, men skjøtet ble først utstedt i juni 1903. Kjøpesummen var 1.750 kroner, med livøre til Anne Randine Davidsdatter av 5-årlig verdi 150 kroner. Anne Randine døde 8. juni 1919. Anders Madsen og hans etterkommere kalte seg siden Løken.

ANDERS MADSEN LØKEN (1865–1941) var gift med OLINE

²⁹ Laura Annette Madsdatter ble seinere gift med Karl Johan Kristoffersen Løbben, Sollihøgda.

I stua på Bjørketangen, cirka 1930, ser vi Anders Madsen Løken (i bakgrunnen) og hustru Lina, som sitter mellom sine døtre Martha (f. 1899) og Antonie (f. 1913). Antonie var syk i mange år, og døde 18 år gammel.

KRISTIANE (LINA) HOLE (1870–1948) fra Modum (hennes annet ekteskap). De hadde fem barn:

* Martha (1899–1987), g.m. Kaare Karlsen (1908–1974), ingen barn (se gnr.193/17 Haugli).

* Johan (1903–1980), g.m. Marie Røed fra Vestby (f. 1904), sju barn: Johannes, Egil, Svein, Else, Esther (Vesla), Håkon og Inger. I tillegg hadde de en fosterdatter Marry (deres niese).

* Anton (1905–1997), g.1 m. Hanna Lovise Jacobsen (1904–1938) fra Nordland, fem barn: Helfrid, Harry, Solveig, Olaug, Marry, og g.2 m. Anna Renshusløyken f. Braanaas fra Harpefoss i Gudbrandsdalen (ingen barn).

* Antonie (f. 1913), døde av leukemi, cirka 18 år gammel.

* Maren (1914–2000), g.m. Per Aspholt (1912–1968) fra Hedalen, bosatt i Haug, én sønn: Svein f. 1946.

Linns første ektemann var Ole Kristian Hansen Borgen (1864–1896), sønn av Hans Olsen Borgen som kjøpte «Gulbrandsen-Løken» i 1876. De hadde sønnen Hans Kristian Løken (f. 1892), se gnr. 200/16 Tørtberg.

Lina kom fra Modum til Storøya som tjenestejente, og var et arbeidsmenneske uten like. Hun hjalp til med slakting på gårdene i grenda, og var alltid den som tok grovarbeidet. Hjemme på Bjørketangen vevde hun filleryer. Hun var også budeie på Byflaksetra i mange år. Men slitet satte sine merker, og på sine gamle dager var hun helt krokete av gikt.

© Fotograf Marit Fagerli

Bjørketangen 2001.

I mai 1941 ble den tidligere husmannsplassen Tørtberg fraskilt og solgt til Linas sønnesønn Håkon Løken for 300 kroner. Og den 27. mai 1948 overtok sønnen Anton Løken gnr. 21/2 Bjørketangen av skyld 95 øre for 9.000 kroner.

ANTON MADSEN LØKEN (BJERKETANGEN)³⁰ (1905–1997) var gift med HANNA LOVISE JAKOBSEN (1904–1938) fra Vesterberg ved Brønnøysund i Nordland. De fikk fem barn:

* Helfrid (f. 1927), g.m Ole Støa fra Ådal, bosatt ved Gjerstad i Aust-Agder, tre barn: Viggo, Vigdis og Wenche.

* Olaug (f. 1928) g.m. Karl Eriksen, Hole, fire barn: Knut, Arne, Inger og Torunn.

* Solveig (f. 1931), g.m. Kjell Skogstrøm, Hønefoss, tre barn: Toril, Marit og Egil.

* Harry (1936–1994), g.m. Synnøve Pettersen fra Veme, sju barn: Øystein, Arild, Bjørn, Berit Synnøve (i dag eier av Bjørketangen), Anne Mette, Stig Are og Morten Henning.

* Marry (f. 1938), g.m. Anders Andersen, Åsa, fire barn: Øyvind, Ivar, Grethe og Liv.

Hanna og Anton Løken var blant de siste seterfolk på Nordsetra. Hun var budeie, mens han hogg tømmer og ved for skogeierne

³⁰ Anton Madsen Løken mente bestemt at det rette navnet på bruket var Bjerketangen, og ikke Bjørketangen (som det heter i matrikkelen).

Lina Løken Bjerketangen var budeie på flere Krokskogsetre, bl.a. på Byflaksetra. Her er sønnen Anton og hans datter Helfrid (f. 1927) på besøk. (Bildet er fra rundt 1930.)

Bjorketangen 1955. I bakgrunnen Fekjær- og Gjesval-gårdene.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

Sommeren 1938 ble den siste. Hanna var gravid, og ble plutselig syk på setra. Tømmerhoggere fra Stein som lå ved Kleivstua bar henne fra Nordsetra og ned Krokkleiva til Sundvollen, hvor hun ble sendt til Drammen sykehus. Noen uker etter fødte hun en liten jente, men døde selv fire dager etter, bare 34 år gammel. Sviger-

innen Marie (gift med Antons bror Johan, som selv hadde født sitt fjerde barn noen uker i forveien) tok seg av lille Marry, som siden vokste opp hos dem.

Anton og Hanna bodde i Coldevins-bygningen på Bjørnstad, men etter hennes død i 1938 flyttet han med de fire eldste barna til sine foreldre på Bjørketangen.

Anton Løken ble gift igjen i 1964 med Anna Renshusløyken (f. Braanaas) fra Harpefoss i Gudbrandsdalen), enke etter Ole Renshusløyken (d. 1941) i Hole. Hun hadde seks barn i sitt første ekteskap, og døde i 1981.

I 1955 ble den tidligere husmannsplassen Bjørketangen II fraskilt og solgt som feriested (se gnr. 200/31).

Anton Løken døde i 1997. Siden oktober 1995 har hans barnebarn, BERIT SYNNOVE HANSEN (f. 1964, datter av Harry og Synnøve Løken) vært eier av Bjørketangen sammen med sin mann HENNING HANSEN (f. 1963). De er bosatt i Solbergelva ved Drammen, og bruker Bjørketangen som fritidssted. Jorda har siden 1987 vært leid bort til Brede Bratli, i dag eier av Løken gnr. 200/1.

Løken gnr. 200/4

– DEN «TREDJE» GÅRDEN LØKEN («GULBRANDSEN-LØKEN»)

«GULBRANDSEN-LØKEN»

Fra 1775 ble Løken delt i tre gårder, med ett bruk på Øvre Løken, og to bruk på Nedre Løken. Ved et makeskifte i 1850 ble den ene gårdens tun flyttet noen hundre meter mot nordvest, til grensen mot Bili, der veien fra Løkenmoen kommer ned på dagens fylkesvei mot Røyse. I daglig tale i bygda kalles gården «Gulbrandsen-Løken».

Rolv Iversen Løken var eier av Nedre Løken (av skyld 10 lispund) til sin død i 1773. I april 1775 solgte enka Guri Olsdatter (fra Lårvika) halve gården (5 lispund) til sin avdøde manns yngre bror Iver Iversen. I 1797 tilegnet han seg ytterligere 2½ lispund, og ble dermed eier av 7½ lispund (se ovenfor gnr. 200/3 Løken).

Enka og hennes barn fra første ekteskap med Jonas Jonsen (d. 1765), satt da igjen med de resterende 2½ lispund. Denne gårdparten av Nedre Løken ble i april 1797 av NILS JONASSEN, en av Guri Olsdatters sønner fra første ekteskap, solgt til Paul Nilsen. I disse 2½ lispund var innbefattet Kleivstua på Krokskogen, hvor eiere av denne gårdparten kan ha ryddet slåtteland eller setervoll tidligere.

PAUL NILSEN LØKEN (f. 1770) var gift med RAGNHILD JOHNSDATTER (f. 1774), og vi kjenner to av deres barn: Jonas (f. 1797, seinere eier av Løken) og Anders (f. 1799, seinere eier av Kleivstua). I 1801 bodde de fire på sitt bruk av Nedre Løken sammen med en tjenestegutt Peder Olsen (14) og et legdslem Valborg Olsdatter (72, enke).

Etter Paul Nilsens død ble Kleivstua fraskilt i 1834 (med skyld 5/8 lispund), og året etter overtatt av yngste sønn Anders. Resten av Nedre Løken var i 1829 blitt solgt til eldste sønn, Jonas Paulsen. I

1850 ble denne del makeskiftet med en parsell som var utskilt fra den andre gårdparten på Nedre Løken, og gårdstunet ble flyttet til sin nåværende plass ved fylkesveien mellom Løken og Blomshøgda.

JONAS PAULSEN LØKEN (f. 1797) var gift med JOHANNE JENSDATTER (f. 1793), og de hadde to sønner: Paul og Johannes. I januar 1864 ble gården overdratt til sønnen Paul Jonassen for 150 spesidaler. Da ble en liten skogteig ved Nordsetertjern på Krokskogen (gnr. 21/9) utskilt, og denne beholdt Jonas Paulsen i noen få år før den igjen ble tilbakeført til gården.

PAUL JONASSEN LØKEN (1836–1894) ble i 1864 gift med MAREN NILSDATTER ELVIGEN (f. 1837), datter av skolelærer og gårdbruker Nils Engebretsen Elvigen og Karen Mikkeltdatter i Norderhov. De fikk seks barn:

* Nils (1868–1952), g.m. Othilia Eline Landén, seinere eiere av Kroksundødegården, og fra 1884 eier av Øverjordet, én adoptivdatter Olga.

* Johan (f. 1866), seinere eier av Elvika, Søndre Gjesval, Søndre Gile og Vangen, g.m. Anne Mathea Eriksdatter, to døtre: Maren Pauline og Johanne.

* Anne Jørgine (Gina) (f. 1873), g.m. Ole Johannessen Landén på Nordre Gjesval (østre gården), ingen barn.

* Ingeborg Kristina (f. 1876), utvandret til Amerika i april 1902.

* Marte Karine (død 1880).

* Kristian (f. 1881).

I 1865 satt Paul Jonassen Løken (30) som selveier på gården med hustru Maren Nilsdatter (29) og mora Johanne Jensdatter (72, enke og føderådskone). De hadde 2 kyr, 3 sauer og 2 griser, og utsæden var $\frac{1}{16}$ t. rug, $\frac{1}{2}$ t. bygg, $\frac{3}{4}$ t. blandkorn, $\frac{1}{8}$ t. erter og 4 t. poteter. Men gården skulle snart få nye eiere. Maren og Paul solgte den allerede 31. mars 1870, og flyttet selv til Kroksundødegården (vestre), som de hadde kjøpt.

De nye eierne av Løken gnr. 21/4 var snekker IVER PAULSEN SVENSRUD (f. 1820) og hustru JØRGINE GULBRANDSDATTER (f. 1829). De satt med gården i seks år, og solgte den i mars 1876 til Hans Olsen Borgen for 250 spesidaler.

HANS OLSEN BORGEN (LØKEN) (1828–1915) var sønn av Ole Torsteinsen Borgen og hustru Dorthea Larsdatter, og hadde tidligere eid en av Søhol-gårdene (Roterud, seinere gnr. 29/8). Han var gift med MARI PEDERSDATTER STEINSEIE (1836–1901), og de hadde to barn:

* Ole Kristian (1864–1896), g. 1892 m. Oline Kristiane (Lina) Johansdatter Hole (1870–1948) fra Modum, én sønn Hans Kristian (f. 1892).

KLEIVSTUA

Etter at Den bergenske kongevei ble åpnet høsten 1805, meldte behovet seg raskt for et sted hvor folk kunne hvile og få forfriskninger på toppen av Krokkleiva. Paul Nilsen Løken må ha satt opp en stue her rundt 1807, og i 1822 fikk han tillatelse til å opprette gjestgiveri. Sønnen Anders Paulsen overtok Kleivstua i 1835 og drev den til 1845, da han solgte stedet til Ole Holmboe Bull. I 1851 tok Anders Paulsens sønn Jens Andersen Svarstad eiendommen igjen på odel, noe som førte til at Bull bygde hotell rett over veien og tok opp konkurransen. Men grunnlaget for to turiststeder på Kleiva var ikke til stede, og Bull la snart ned driften. I 1861 solgte Jens Andersen Svarstad Kleivstua til hotelleier Johan Blyberg i Sundvollen. Ny eier fra 1891 var Carl Falck, hvis etterkommerne siden satt som eiere i mer enn 100 år, til 1998.

* Martin Reinhardt (1867–1949), g.m. Anne Johannesdatter Stadum (1866–1941), seinere eier av Øvre Løken, fem barn: Marta (f. 1894), Olga Margrethe (f. 1897), Anna Marie (f. 1900), Harald (f. 1902) og Margit (f. 1906).

I juni 1890 ble det fra Øvre Borgen fraskilt en parsell Engen (bnr. 10), som ble kjøpt av Hans Olsen Løken. Denne eiendommen har siden tilhørte «Gulbrandsen-Løken» gnr. 21/4, inntil de ble sammenføyd til én eiendom i 1990.³¹ Til denne Løken-gården hørte også en mindre skogteig nord for Nordsetertjern på Krokskogen, gnr. 21/9 (se nedenfor).

I 1900 satt Hans og Mari på gården med sønnesønnen Hans Kristian Løken (f. 1892), som vokste opp hos besteforeldrene etter faren Ole Kristians død i 1896. Hans mor Oline Kristiane Johannesdatter (Lina) hadde giftet seg igjen med Anders Madsen Løken på Bjørketangen, og bodde der.

Ved Hans Olsen Løkens død i 1915 solgte arvingene hans bruk gnr. 21/4 Løken til Johannes Gulbrandsen for 5.000 kroner. Samtidig kjøpte Gulbrandsen parsellen Engen gnr. 20/10 (som tidligere hadde tilhørte dette bruket av Løken) av Ole Gunnar Rytterager for 1.000 kroner.

JOHANNES GULBRANDSEN (1875–1965) var født i plassen Kring-

*«Gulbrandsen-Løken» 1927.
I forgrunnen skimtes fylkes-
veien mot Røyse.*

³¹ I matrikkelen 1904 står Hans Olsen Løken som eier av gnr. 20/10, men eiendommen må seinere ha blitt ført tilbake til Øvre Borgen, for da Johannes Gulbrandsen i 1915 kjøpte Hans Olsens Løkens gård av arvingene, betalte han 1.000 kroner for gnr. 20/10 Engen, og skjøte ble utstedt av Ole Gunnar Rytterager.

lebråten under Nedre Vik som sønn av husmann Gulbrand Johansen og hustru Kristine Evensdatter. Han gikk Artilleriets Underoffiserskole, men avbrøt sin militære løpebane da han i 1900 ble gift med ANTONIE HANSDATTER (1878–1977), datter av husmann på Stein Hans Madsen og Berthe Marie Larsdatter³², som han året før hadde fått en datter med. Johannes tok da arbeid som stallkar på Stein gård. I 1900 bodde den lille familien på Ner-Stein. «Vi satt på ett rom og nesten svalt i hæl. Johannes hadde 2 kroner dagen på egen lefse,» fortalte Antonie siden.³³

Antonie og Johannes fikk 10 barn:

* Berta Kristine (1899–1991), g.m. Hans Sten (Eldstein). Bodde noen år i Orangen, seinere Godlia, Oslo, sju barn: Hedvig, Marion, Laila, Hans Martin, Bertil, Astrid og Kari.

* Dagmar (1901–1986), g.m. Martin Helgerud, Hole (seinere bosatt i Jensrud), fire barn: Johannes, Arvid, Georg og Elisabeth.

* Harald (1903–1970), g.m. Ruth Johansen (f. 1913) fra Oslo, fire barn: Johnny (f. 1934, bosatt i Oslo, g.m. Frøydis Eliassen fra Mo i Rana, én sønn Tom Ole), Ranveig Irene (f. 1938, g.m. Rolf Scharff, bosatt i Oslo, tre

Gulbrandsen-Løken 2001.

Johannes Gulbrandsen (1875–1965).

³² Berthe Marie Larsdatter var bosatt på Rytteraker da hun giftet seg med Hans Madsen i 1868. Hans Madsen var arbeidsleder for husmennene på Stein og bodde på Steinsbakken. Hans far het Mads Hansen og var også husmann på Stein.

³³ «På egen lefse» = på egen kost. (Gjenfortalt av Antonie og Johannes' datter Ester i februar 2000).

Antonie og Johannes Gulbrandsen på sine eldre dager.

barn: Lisbeth, Anne og Rolf Egil), Frøydis Antonie (f. 1941, bosatt i Oslo, skilt, to barn: Geir Atle og Monica) og Finn Harald (f. 1946, g.m. Berit Pedersen f. 1948 fra Oslo, to barn: Rune og Rita).

* Gudrun (1906–1988), ugift.

* Martin (1908–2000), g.m. Karin Skramstad (f. 1927) fra Hedmark, tre barn: Wenche, Arild (seinere eier av Løken) og Roy Martin.

* Mary Johanne (1911–1995), g.m. Einar Orebråten, Hole, fem sønner: Torbjørn, Erland, Jan, Håkon og Ragnar.

* Ruth (1913–1982), g.m. Ingolf Tangen, Sørumsand, bosatt i Oslo, to barn: Ivar og Steinar.

* Ester (f. 1916), g.m. Olaf Richardsen, Romedal, bosatt i Oslo, fem barn: Eldbjørg, Ruth, Ester Marion, Mary Elisabeth og Richard.

* Ragne (1920–1996), g.m. Ove Knudsen, Florø, bosatt i Hole, én datter: Mai Britt.

* Einar (1924–1970), g.m. Bjørg Eliassen fra Mo i Rana, bosatt i Solbergelva, fire barn: Tove, Jørn Viggo, Thor Werner og Janne.

Johannes Gulbrandsen hadde sesongjobb som sagmester, ved siden av å drive gården. Han virket ved flere sagbruk, bl.a. på Hen og ved Leif Falcks sagbruk på Kleivstua.

I 1948 bestod jordveien på Løken av 27 dekar dyrket jord (sandmold) og 4 dekar annet jordbruksareal, hvorav frukthage 2 dekar. De hadde 1 hest, 3 kyr, 1 ungdyr, 3 griser og 14 høns.

Etter Johannes Gulbrandsens død i 1965 satt hans enke Antonie i uskiftet bo inntil hun i 1969 overdro eiendommen til sine tre sønner, Harald, Martin og Einar, (med en tredjepart på hver) for 36.000 kroner samt huslyrett i sin levetid. Harald og Einar døde begge i 1970, og deres ektefeller Ruth og Bjørg overtok deres eierparter, inntil Ruth i 1983 solgte sin del til Martin og Bjørg Løken, som dermed ble sittende med en halvpart hver. I disse årene var det naboen Odd Bratli som leide jorda (til 1985).

I 1985 overtok Martin Løkens sønn, Arild Løken, sin fars ideelle halvpart av gården, med boret for sine foreldre. Arild Løken kjøpte i 1988 den andre halvparten av sin tante Bjørg Løken, og ble dermed eier av hele eiendommen.

ARILD LØKEN (f. 1947) arbeider som bussjåfør, og ble i 1972 gift med *Keiko Higuchi* fra Japan (f. 1951). De har tre barn: Jan f. 1974, Arne f. 1975 og Mona f. 1980. Hans mor Karin Løken bor i dag på gården.

Våningshuset på Løken gnr. 200/4 er fra cirka 1850, og restau-

rert i 1942 og 1989. På gården er en gammel låve med stall og gri-sehus, og fjøs (bygd om 1939). Et bryggerhus ble reist i 1943. I låven ble det i 1957 innredet verksted.

Skog og seter

Av seterlister fra 1820-årene går det fram at både Øvre og Nedre Løken hadde seter på *Sørsetra* på Krokskogen, og ved utskiftinga av allmenningen i 1823 ble de gamle seterløkkene tillagt gårdene. Løkens seterdrift på *Sørsetra* ble nedlagt i 1865, og i dag lever det ingen tradisjon om den på gården (se kart s. 189).

To seterløkker på *Sørsetra* hører fortsatt til gården. På den nordligste står et gammelt seterhus som i dag brukes som hytte, og på den søndre løkka en laftet løe.

Nedre Løkens seterløkke på *Sørsetra* ble fradelt gården i 1855, og i november 1858 solgt til Tarald Jørgensen Øverjordet. Siden har den fulgt eierne av Kroksundødegården og Øverjordet, inntil den ble overdratt til Johannes Bye i 1952 (gnr. 200/6).

Fra mellomkrigstida og til ut i 1950-årene hadde både Øvre og Nedre Løken buskapan sin på *Kneikasetra* øst for *Sørsetra*, hvor Anna og Martin Sønsterud var seterfolk.

I 1823 fikk Løken tildelt tre skogteiger på Krokskogen. Hovedteigen lå sør for *Sørsetra*, mellom Gjesvals og Bilis teiger. Dette skogstykket ble delt mellom Øvre og Nedre Løken. Øvre Løkens teig har siden tilhørt gården, mens Nedre Løkens del ble fraskilt og solgt fra gården i 1855. Skogen var på fremmede hender inntil eieren av Nedre Løken, Anders Hansen Løken, i juli 1893 kjøpte den tilbake for 1.800 kroner (se nedenfor gnr. 200/5). Selger var Drammens Damphøvleri.

De to mindre skogteigene var Kleivstua (gnr. 200/8) og en liten parsell på cirka 9 dekar mellom *Sørseterveien* og Den gamle kongeveien nord for Nordsetertjern. Den hørte opprinnelig under «Gulbrandsen-Løken», men har siden 1890-årene tilhørt eieren av Løkenhaugen (gnr. 200/9).

Eiendommer skilt ut fra Løken

Gnr. 200/5 Løken (skog)

Dette er søndre del av den store skogteigen sør for *Sørsetra* som Løken fikk tildelt ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823. Skogstykket ble utskilt fra Nedre Løken 20. august 1855 og 12. november s.å. solgt til Ivar og Kristoffer Rytterager, som dette året bygde dam og sagbruk ved Sandbrofoss ved Guriby i Lommedalen. Midt i 1850-årene kjøpte brødrene Rytterager flere skogtei-

ger på Krokskogen, foruten Løken fra Hurum, Averøya og Borgen. Disse skogene ble seinere en del av Guriby-godset.

I 1861 solgte Christoffer Rytterager (eier av Øvre Borgen) sin del av skogen til broren og konsul Johannes Fuhr, som i 1860-årene kjøpte ytterligere skogeiendommer i Hole, Norderhov og Bærum. I 1870 solgte også Ivar Rytterager (jurist og kongelig fullmektig i Revisjonsdepartementet, eier av Storøya 1885–1890) sin del til Fuhr, som dermed ble eneeier av Guriby sag og en rekke skogeiendommer på Krokskogen.

Johannes Fuhr solgte i desember 1873 sine skoger og Guriby sag til interessentene i Drammens Damphøveleri A/S, som var eiere inn til 1883, da O. Ellefsen og J. Steen i Bærum overtok godset, med unntak av noen teiger som ikke grenset til Lomma-vassdraget. Blant dem var Løkens tidligere skogteig, som 17. juli 1893 ble kjøpt tilbake til gården av Anders Hansen Løken for 1.800 kroner. I 1897 overdro Anders Løken skogteigen til sønnen Hans for 400 kroner. Etter at Hans Andersen Løken ved farens død i 1911 overtok Nedre Løken, har skogen fulgt gården.

Gnr. 200/9 Løken (skog)

Dette er et skogstykk på cirka 9 dekar mellom Sørseterveien og Den gamle kongeveien nord for Nordsetertjern, som i 1864 ble utskilt fra «Gulbrandsen-Løken» og beholdt av gårdens tidligere eier Jonas Paulsen da han overdro gården til sin sønn. Det synes som skogteigen gikk tilbake til gården etter Jonas Paulsens død, for i 1895 var gården og skogen forent under samme eier, Hans Olsen Borgen (Løken). Etter Hans Olsens død i 1915 ble den overtatt av sønnen Martin Hansen Løken, eier av Øvre Løken. Da Martin Hansen i 1928 solgte Øvre Løken til Steffen Braastad, beholdt han skogteigen samt eiendommen Løkenhaugen som han hadde utskilt fra gården året i forveien. Skogteigen har siden fulgt eiendommen Løkenhaugen (se gnr. 200/13 og gnr. 200/60), og eies i dag av Iver Koksrud (f. 1958) og Lisbeth Helene Ravneng Koksrud (f. 1961).

Gnr. 200/7 Løken skole

Tomta ble utskilt fra Nedre Løken 11. november 1872, og her bygde Hole kommune skolehus for Årnes krets, som ble tatt i bruk i 1873. Skolehuset ble satt opp av snekker Johannes Løchen, som fikk 702 spesidaler for arbeidet.³⁴ I 1913 ble skoletomta utvidet ved at parsellen Kyllingjordet gnr. 21/12 (5,4 dekar) ble utskilt fra

³⁴ Harsson (1987), s. 48–49.

Nedre Løken og solgt til Hole kommune for 500 kroner.³⁵ Den nye Løken skole sto klar i 1925. I 1962 ble Løken skole nedlagt, og skolebarna overført til den nye Vik skole. I den gamle skolebygningen på Løken har det siden vært menighetshus (fra 1980) og barnehage (fra 1983).

Gnr. 200/16 Tørtberg

Den tidligere husmannsplassen Tørtberg ble utskilt fra Bjørketangen i 1941, og solgt til Lina Løken Bjerketangens sønnesønn Håkon Løken for 300 kroner.

Lina var i sitt første ekteskap gift med Ole Kristian Hansen Borgen (Løken), sønn av Hans Olsen Borgen som eide «Gulbrandsen-Løken» fra 1876. De fikk én sønn, Hans Kristian Løken (1892–1968), som seinere var verksmester på Bilcentralen i Hønefoss. Han var gift med Signe Wiklund (1885–1957) fra Linköping i Sverige. De hadde én sønn Håkon (1915–1954), som i 1941 kjøpte Tørtberg av sin farmor.

Håkon Løken var bilmekaniker, og gift med Lillian Borg (f. 1920) fra Hønefoss. De har én sønn, Hans Johan (f. 1948), som 17. januar 1957 overtok Tørtberg for 6.000 kroner. Hans mor Lillian Løken giftet seg igjen med Aanen Watne, og familien har siden 1960 vært bosatt i Arendal, hvor Watne arbeidet som politiinspektør. Lillian og Aanen Watne har én datter, Inger Kristin (f. 1956).

Hans Johan Løken har siden 1970 hatt sitt arbeid i Tollvesenet i Arendal. Han er gift med Brit Bjørqvist (f. 1952), og de har to barn: Jan Erik (f. 1972) og Linda Iren (f. 1975, g.m. Geir Langemyr, én datter Andrine f. 1999).

I februar 1982 solgte Hans Johan Løken Tørtberg til Randi (f. 1949) og Martin Pedersen fra Bærum, som i juli 1996 solgte den videre til Eva (f. 1957) og Bjørn Kristian Gulbrandsen (f. 1956) fra Hønefoss.

³⁵ Skylda ble først satt til 70 øre, men ved overskylddeling redusert til 21 øre (pantebok 51, s. 177–178).

(Boligeiendommer utskilt fra Løken: Se kapittel 14, fra s. 495).

STEINALDERØKS

I 1930-åra ble det funnet en helstipt skafthulløks fra steinalderen, av mørk grå bergart, på Bili. Øksebladets lengde var 15,4 cm, og bredden ved skafthullet 6,4 cm. Funnstedet er ukjent. Steinøksa ble gitt til Oldsaksamlingen som gave fra gårdens eier, Syver Bihli. På gården er det dessuten i en brann-tomt funnet et rundt hjul av stein med diameter 6–8 tommer, som var ornert med streker ut til kanten. Mellom hver strek var rester av tall, som kan ha vært romertall. Hjulet befinner seg på gården.

Bili ligger på høyderyggen lengst sør på Biliåsen, og grenser i øst og nord mot Vik, i vest mot Borgen og i sør mot Løken. Gården ligger cirka 120 meter over havet. Gårdsnavnets betydning er usikker,¹ men *kan* han sammenheng med det norrøne *hlid* – «led, åpning i gjerdet som kan lukkes med grind». Veien til By på Røyse gikk for gjennom tunet på Bili, og teoretisk kan gården ha fått navn etter *By-ledet*, ledet eller grinda på veien til By.²

Bili er utskilt fra opphavsgården Vik. Vi vet ikke sikkert når gården ble ryddet, men det er sannsynlig at den ble tatt opp før Svar-tedauen, for så å ligge øde før den igjen ble ryddet rundt år 1600. Første gang den er omtalt i en skriftlig kilde, er i 1624. Da var den ødegård (rydningsplass) som ennå ikke var skyldsatt (betalte ingen skatt), og brukeren het PER BILI. Fra 1629 satt LARS BILI på gården, og i manntallet for landskatten i 1630 er anført at han var «forar-met», det vil si så utfattig at han ikke kunne betale noen skatt. 1630 var tydeligvis et uår, eller muligens gikk det en farsott, for Bili-mannen var ikke den eneste som ikke greide å betale skatt det året.³

Fra 1631 til 1640 het brukeren KLAUS BILI. I jordeboka 1641–42 var Bili fortsatt rydningsplass, brukeren het LARS BILI og leidangen (en jordebokskatt) var 5 album (1 skilling = 3 album). Det betyr at verken det offentlige eller jordeieren hadde store inntekter av Bili på denne tida. I 1652 stevnet Marte Svendsdatter, «tilholdende paa Bili», de to Tyristrand-bøndene Ola Haug og Kristen Hollerud for gjeld, som de vedgikk og lovet å betale innen halv-månedsdag (dvs. innen 15 dager). Men vi vet ikke om Marte var gift med brukeren Lars Bili.

I skattematrikkelen 1647 var Bili fortsatt ødegård, skylda var 2 skinn eller $1\frac{2}{3}$ lispund, og eier var lensmann OLE TORKILDSEN HØNEN i Norderhov, som eide flere gårder i Ringerike og Modum. I april 1653 forkynte Ole Torkildsen for almuen på bygdetinget på

¹ Gamle skriftformer er Bili (1628), Bilsøer (1641–42) og Billie (1723). I Norske Gaardnavne V skriver O. Rygh (s. 6) om gårdsnavnet: «Forklaringen er usikker. Her er ingen Li (Gaarden ligger paa en lav Knaus).»

² Amanuensis Margit Harsson i notat til bygdebokforfatter juli 2000. Hun understreker at dette «nok er en noe dristig tolking».

³ Etter professor E. Fjeld Halvorsen.

Bili rundt 1950. Det gamle våningshuset ble revet i 1968 og erstattet av et nytt.

HØSTET NABOENS KORN

I februar 1652 ble Alv Bili stevnet av naboen Halvor Løken fordi han hadde skåret og høstet korn som Løken-bonden hadde sådd. Alv måtte betale tilbake 12 settinger sæd, dvs. i overkant av 100 liter korn, og i tillegg betale 3 mark i bot. Og 10 år seinere, i januar 1662, ble han stevnet av futen på bygdetinget på Frøyshov sammen med fem andre holeværingar fordi de ikke hadde møtt fram med tienden ved forfall. Tingfolket sa at det hadde vært umulig å møte på grunn av uværet, og tre av de innstevnte ble derfor frikjent. Men Alv Bili, Rolv By og Julius Frøyshov bodde etter lagrettens syn så nærme at de likevel burde ha kommet med tienden, og de måtte hver bøte 1 mark sølv.*

* Verdien av 1 mark var lik cirka 16 skilling (Historisk leksikon). Rettsreferatene er fra tingbok I, s. 8 og tingbok IV, s. 7

Frøyshov at det var forbudt å hogge bråte «eller noe annet» på Bili. Seinere ble Bili overtatt av svigersønnen OLE KRISTENSEN MOE, gift med lensmannens yngste datter Anne Cathrine.

Fra rundt 1650 het brukeren ALV BILI (f. ca. 1604). I 1650 betalte han skatt, og ble kalt husmann i skattelista, men det er lite trolig at han var husmann i den betydning vi vanligvis legger i uttrykket. På denne tida ble betegnelsen «husmann» brukt om en mann som bodde i et hus for seg selv, og gjerne var håndverker e.l. Alv Bili var nok leilending på gården. I 1666 var han 62 år gammel, og i manntallet er også nevnt hans sønner Kristoffer Alvsen (19) og Tore Alvsen (7). Alv ble trolig etterfulgt som bruker av sin eldste sønn, for i årene fra 1684 til 1699 blir KRISTOFFER BILI (f. ca. 1647) jevnlig brukt som lagrettemann, og i 1699 er han med og utstyret en soldat sammen med andre bønder.

Da FREDRIK PAULSEN BIHLI (1666–1748) ble eier av gården i 1709, kom en slekt til Bili som ble sittende der helt til 1832. Han

Bili gård ca. 1955.

Flyfoto, av fotografert av Marit Fagerli

drev gården sammen med Fekjær, hvor han bodde. Han var gift med MARTE KRISTOFFERSDATTER FEKJÆR (1674–1756), og de hadde tre barn:

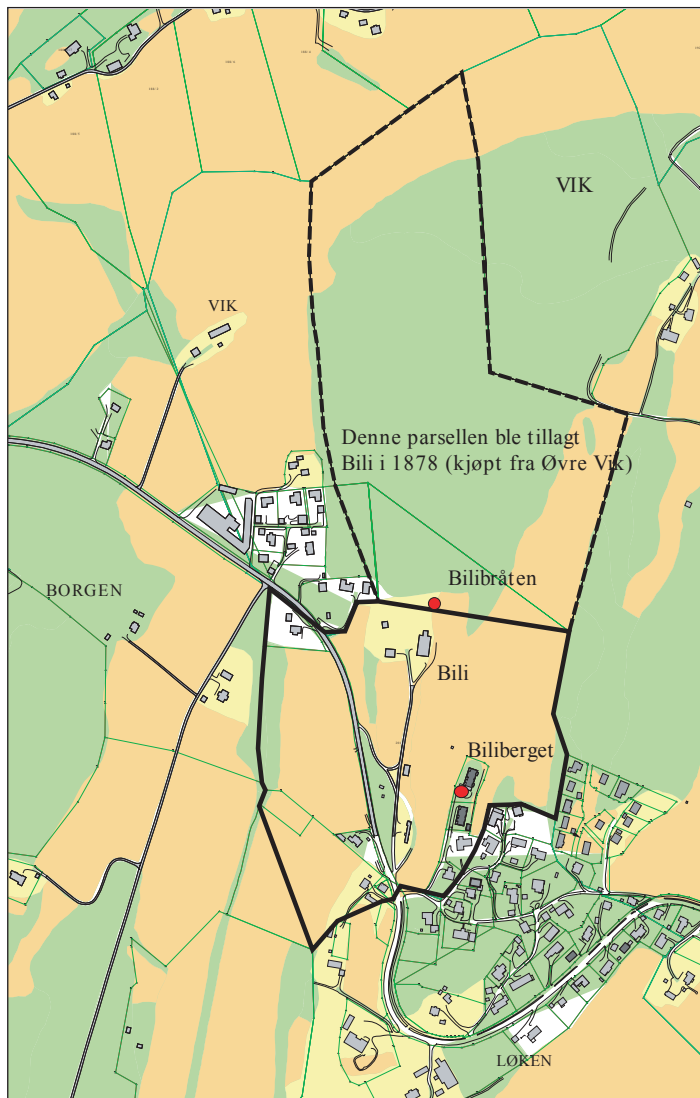
- * Paul (1700–1774), seinere eier av Bili (se nedenfor).
- * Hans (1706–1768), seinere bruker av Fekjær, g.m. Mari Olsdatter Gjesvold, to sønner Ole (f. 1742) og Fredrik (f. 1745).
- * Gunnor (1710–1773), g.m. Iver Rolvsen Løken, fire sønner: Rolv (seinere eier av Løken, d. 1773), Fredrik (f. 1743), Kristoffer (1746–1814, seinere eier av Nedre Vik) og Iver (1754–1841, seinere eier av Løken). Etter Iver Rolvsens død i 1762 giftet Gunnor seg igjen med Bjørn Torsteinsen Borgen (d. 1766).

Da Fredrik Paulsen døde i 1748, solgte enka Bili til eldste sønn Paul for 90 riksdaler.

PAUL FREDRIKSEN BIHLI (1700–1774) var gift to ganger. Hans første hustru het MARTE KRISTOFFERSDATTER. De hadde tre barn:

- * Fredrik (død før 1759).
- * Maria (1735–1773), g.m. Peder Nilsen Hurum, fire barn (sønnen Paul ble seinere eier av Bili).
- * Kristoffer (1741–1804), seinere eier av Øvre Vik, g.m. Sara Jensdatter Stadum, fem barn.

I 1757 kjøpte Paul Fredriksen Bihli $\frac{1}{3}$ av gården Vik av amtmann Must. Da Marte døde i 1759, var eldstesønnen Fredrik død, og hennes arvinger var enkemannen og de to gjenlevende barna Maria (24) og Kristoffer (18). Boet ble gjort opp med en nettoverdi på 566

LEVERTE TREKØL TIL BÆRUMSVERKET

I 1779 finner vi Paul Bihli i regnskapene til Bærums Verk som trekølleverandør, men det var rimeligvis husmann eller leide folk som brant og kjørte på vegne av enka. Paul var død fem år før, og dattersønnen Paul Pedersen var bare 12 år gammel. Kartet over kølamiler i 1770-årene viser at Paul Bihli hadde en kølabånn sammen med Johannes Rudsødegård mellom Nordsetra og Sørsetra.

riksdaler, og dets største verdi var en tredjepart av gården Vik, verdsatt til 248 riksdaler. Det øvrige jordegods var Bili (100 riksdaler) og «Flagsæteren» på Krokskogen (av skyld $\frac{2}{5}$ skinn, 8 riksdaler). Sønnen Kristoffer overtok boets tredjedel av Vik, men han forbeholdt seg rett til å tiltre sitt odelsgods Bili dersom faren giftet seg på ny. Dette ble det imidlertid ikke noe av, for da Paul Fredriksen Bihli giftet seg igjen, ble sønnen boende på Vik og faren og stemoren fortsatte som eiere og brukere av Bili.

Paul Fredriksen Bihlis andre hustru het GUDBJØRG LARSDATTER, og i dette ekteskapet var det også barn. I 1762 bodde Gudbjørg og

Paul på Bili, og øvrige personer over 12 år på gården var hans sønn fra første ekteskap Kristoffer Paulsen, samt tjenestefolkene Tron Gulbrandsen, Lisbeth Gulbrandsdatter og Berte Simensdatter. Ved Paul Bihlis død i 1774 ble Bili drevet videre av enka Gudbjørg, de siste år med hjelp av hennes manns dattersønn Paul Pedersen Hurum. Paul Pedersen ble seinere eier av Bili. Han kjøpte en del av gården i 1800, og resten i 1806, og betalte til sammen 602 riksdaler.

PAUL PEDERSEN BIHLI (1767–1836) var gift med ANNE SAMUELSDATTER KLØVVIKA (1755–1835), datter av Samuel Olsen Kløvvika og Kirsti Knutsdatter Fjulsrud. De giftet seg i 1793, og da ble Paul kalt «artillerist» i kirkeboka. De fikk tre barn:

* Anne Marie (f. 1794), g.m. Hans Kristensen Ullern (1792–1870), flere barn, deriblant en sønn Kristen f. 1824.

* Paul (f. 1796), død som barn.

* Paul (f. 1798), seinere eier av Bili (se nedenfor).

I 1801 var Anne (47) og Paul (34) bosatt på Bili med barna Marie (7) og Paul (3), og på gården bodde fortsatt Gudbjørg Larsdatter (81) og hennes andre mann Hans Paulsen (62), som innerster med føderåd (i folketellinga er feilaktig oppgitt at det er begge første ekteskap).

Anne og Paul Bihli drev gården til 1824, da de overlot den til sønnen Paul mot livøre for deres levetid. Paul Pedersen druknet ved Storøya i 1836.⁴

PAUL PAULSEN BIHLI (f. 1798) eide odelsgården Bili fra 1824 til 1829. Han ble i 1823 gift med MARIE HANSDATTER FEKJÆR (f. 1798), datter av Hans Olsen Fekjær og hustru Eli Thomasdatter Vik. De hadde åtte barn:⁵

* Anne (f. 1823, død 3 måneder gammel).

* Anne (1824–1899), g.m. husmann Hans Hansen Fjulsrudeie (f. 1812), fem barn: Inger Marie, Paul, Maren, Elise og Anders (se under Fjulsrud, gnr. 59/1, i dag del av gnr. 240/1).

* Eli (1827–1898), g.1865 m. Peder Kaspersen Vik (1827–1889), to sønner: Paul og Kristian (se under Vik, gnr. 13/4, i dag gnr. 192/4).

* Jørgine (f. 1829), g.m. husmann Peder Isaksen Fjulsrudeie (som døde tidlig), fikk så to barn med Elias Pedersen: Peder (f. 1855) og Paul (f. 1857). I 1865 satt hun som huskone uten jord på plassen Skaret under Fjulsrud, med sine tre barn: Peder Eliassen (11), Paul Eliassen (9) og Marie Knuts-

⁴ Lagesen skriver vinteren 1836, mens Jon Guldal i en artikkel i Ringerikes Blad 18. februar 1936 skriver at dato for drukningen var 21. august 1836.

⁵ Opplysninger hentet fra Axel Winge Simonsens slektsbok om Hurum-slekten (Fredrikstad 1966), s. 37–38.

datter (5). I 1900 var hun føderådskone i Skaret.

* Paul (1832–1841).

* Marthe (f. 1835, død 5 uker gammel).

* Hans (f. 1836, seinere eier av en del av Fekjær, løpenr. 52c, se nedenfor).

* Mathea (f. 1839).

I 1833 kjøpte Paul Paulsen Bihli halvparten av svigerfarens gård Fekjær (nordre), seinere gnr. 18/3 (av skyld 5 lispund) for 290 spesidaler, og drev denne til 1852. Da solgte han halve gården til sønnen Hans for 300 spesidaler, og kort etter solgte han den andre halvparten til Nils Andersen Storøya for 350 spesidaler.

I 1829 solgte Paul Paulsen (med påhefte av livøre) Bili til NILS OLSEN FJELL, som allerede året etter solgte den videre til livørsfolkenes svigersønn HANS KRISTENSEN ULLERN, gift med Marie Paulsdatter. I mars 1832 solgte de gården til en innflytter fra Gudbrandsdalen, Samuel Syversen, for 600 spesidaler, og dermed kom en slekt til Bili som fortsatt sitter på gården.

SAMUEL SYVERSEN BIHLI (1798–1836) var gift med JOHANNE MATHEA RØMER (1795–1868). De hadde to barn:

* Syver (1834–1908), seinere eier av Bili (se nedenfor).

* Samueline (f. 1836), g.m. Anders Olsen Kroksundødegård (Sundvollen) (f. 1823), eiere av Sundet gnr. 16/2 i årene 1865–1882, seinere husmannsfolk i Øvre Klaserud under Rytteraker. Vi kjenner seks av deres barn: tvillingene Syver og Ole (f. 1867), Martin (f. 1869), Anne (f. 1872) og tvillingene Anton (seinere eier av Koksrud gnr. 12/1) og Johan (f. 1876).

Samuel Syversen Bihli døde allerede våren 1836, og hans enke inngikk nytt ekteskap med ALV OLSEN FJELDSTAD. De fikk en sønn Ole (f. 1841, seinere politimann i Fredrikstad). Skiftet etter Samuel Syversen ble avsluttet i 1839, og da ble gården overtatt av hans enke og hennes nye mann for takst 600 spesidaler, med panterettsutlegg til datteren Samueline Samuelsdatter for 75 spesidaler 4 ort 11 skilling.

I 1853 ble en del av Bili fraskilt og solgt til sadelmaker Hans Nilsen. Parsellen ble allerede i november 1856 kjøpt tilbake til hovedbølet for 300 spesidaler av Syver Samuelsen Bihli, som samtidig overtok Bili fra sin mor og stefar for 900 spesidaler samt livøre. Kjøpet ble delvis finansiert ved et lån i Hypotekbanken på 450 spesidaler. Alv Olsen Fjeldstad (Bihli) døde i 1857, og Johanne Mathea i 1868.

SYVER SAMUELSEN BIHLI (1834–1908) ble i 1864 gift med INGER MATHEA JENSDATTER HAUG (f. 1838), datter av Jens Petersen Haug og hustru Marte f. Tandberg. De hadde fire barn, hvorav tre nådde voksen alder:

KUSK I CHRISTIANIA

Samuel Syversen Bili var en av de mange som tidlig på 1800-tallet flyttet fra Gudbrandsdalen til de brede bygder lenger sør for å skaffe seg lettere livsvilkår. Han arbeidet en periode som kusk hos professor Rasmusen i Christiania, og ble der kjent med husjomfru Johanne Mathea Rømer, som seinere ble hans hustru. Hun var datter av gullsmid Ernst Michael Rømer (av dansk avstamning) og hustru Anne Marie Dorothea Neumann. Samuel Syversen hadde allerede kjøpt Bili og bodde der, da han giftet seg med Johanne Mathea i Christiania i 1832.*

* Lagesen (1927), s. 5–6.

* Johan (1869–1941), seinere gårdbruker på Vik, gift med Johanne Frøhaug (1864–1946), én sønn Sigurd (1906–1984).

* Sigvart (1872–1956), seinere gårdbruker på Østigarden Hårum, gift med Karen Marie Hurum (1874–1940), tre sønner: Jørgen (1900–1981), Syver (1901–1983, seinere eier av Bili) og Hans (1905–1995).

* Martin (1876–1923), ugift, seinere gårdbruker på Bili.

I 1865 bodde Inger Mathea (26) og Syver (32) på gården med hans mor Johanne Mathea Ernstatter (72) og en tjenestegutt Anton Gulbrandsen (13, f. i Asker). De hadde 2 hester, 4 storfe, 2 sauer og 1 gris, og sådde $\frac{1}{16}$ t. hvete, $\frac{1}{2}$ t. rug, 2 t. bygg, 4 t. blandkorn, 1 t. erter og 8 t. poteter. I 1865 var det én husmannsplass under gården, Bilibergget. I 1875 druknet tjenestegutten på Bili, Andreas Hansen (15) ved bading i Juveren i Norderhov.

Syver Samuelsen Bihli kjøpte i 1878 en parsell «Bilibråten, Skredderud og Skredderudbergene» (gnr. 13/8) for 1.800 kroner av Sara Fredriksdatter på Øvre Vik, og i 1900 kjøpte han resten av Øvre Vik (gnr. 13/3) av Paul Johnsen Fekjærs konkursbo for 11.700 kroner. Paul Johnsen Fekjær hadde kjøpt Øvre Vik av Mathea og Anders Frøhaug i 1889, men måtte i 1896 overlevere sitt bo til konkursbehandling.

I 1900 bodde Inger Mathea og Syver Bihli på Bili med to av sine sønner (Johan og Martin) samt en tjenestejente Julie Elise Olsdatter (f. 1866 i Norderhov). På Bilibråten bodde en enslig og ugift sypike Inger Randine Olsdatter (f. 1852), og på Bilibergget en skomakerfamilie (se husmannsplasser).

I 1906 skilte Syver Bihli ut fra sin eiendom Øvre Vik gnr. 13/3 en parsell Halden og Viksåsen (gnr. 13/14) og samme dag solgte han Bili og de to Vik-parsellene (gnr. 13/8 og 13/14) til sin yngste sønn

Martin Bihli (1876–1923) og hans husholderske Julia Elise Bilibergget (f. 1866).

MARTIN BIHLI (1876–1923) for 3.981 kroner, med føderåd til seg selv og hustruen. Eldste sønn, Johan, overtok samtidig resten av Øvre Vik, mens den tredje sønnen, Sigvart, gjennom sitt giftermål ble eier av Østigarden Hårum.

Martin Bihli døde ugift på Bili i 1923, og hans to brødre arvet Bili med underliggende bruk. Johan Bili (skrev slektsnavnet uten «h») solgte sin halvdel til broren Sigvart for 11.000 kroner, og dermed ble sistnevnte eier av hele Bili. Kjøpet ble finansiert ved et lån i Hole Sparebank på 11.000 kroner, som året etter (1925) ble erstattet av et lån i Hypotekbanken på 10.000 kroner.

SIGVART SYVERSEN BIHLI (1872–1956) bodde på Hårum med sin familie, og var eier av Bili med underliggende bruk til han den 24. oktober 1931 overdro gården til sønnen Syver for 7.000 kroner.

SYVER SIGVARTSEN BIHLI (1901–1983) ble i 1930 gift med JOHANNA SØRGAARD (1901–1994) fra Åsa, datter av lærer Thor Sørgaard (fra Telemark) ved Vegård skole og hustru Olga Jørgine f. Stubdal. De fikk fire barn:

* Thor (f. 1931), utdannet ingeniør, flyttet til Trollhättan i Sverige, bor nå i Stenungsund, g.m. Elsie f. Liedholm (1933–1994), én datter Carina (f. 1967).

* Sverre (1933–1991), seinere eier av Bili, g.m. Marit f. Nielsen, se nedenfor.

* Inger Marie (f. 1935), g.m. Søren Hundershagen fra Kaupanger i Sogn (siden skilt), tre barn: Thor Johannes (f. 1962), og tvillingene Tom (1967–1988) og Terje (f. 1967).

* Jorunn (f. 1943) g.m. Kjell Otto Karlsen fra Larvik, bosatt i Lier, én datter: Karianne (f. 1974).

I 1948 hadde Bili 120 dekar dyrket mark (leirmold), 25 dekar

Bili 2000.

Sigvart Syversen Bihli (1872–1956) ble eier av Bili etter broren Martins død i 1923. Han bodde på Hårum med sin familie, og overdro Bili til sønnen Syver i oktober 1931.

GÅRDEN BRANT I 1940

Under tyskernes felttog gjennom Hole 13. april 1940, var Bili den eneste gården i bygda som ble herjet av brann. Låven med fjøs og stall ble flammens bytte, og det samme ble et grisehus og en bygning som inneholdt drengestue, hønsehus, bryggerhus og garasje (med en lastebil). Bare det gamle våningshuset og stabburet sto igjen, begge med mange kulehull.

annet jordbruksareal og 250 dekar skog. På gården var det 3 hester, 12 kyr, 1 okse, 2 ungdyr, 10 griser, 15 sauer og 20 høns.

Johanna Bihli var aktiv lokalpolitiker, og satt bl.a. som formann i Hole skolestyre. Syver Bihli bygde sagbruk på gården tidlig i 1930-årene, og tok imot leieskur fra naboer og andre. I 1964 solgte Johanne og Syver Bili til nesteldste sønn Sverre for 42.300 kroner samt livøre av 5-årlig verdi 25.000 kroner.

SVERRE BIHLI (1933–1991) ble i 1982 gift med MARIT JULIE NIELSEN (f. 1947) fra Drammen, datter av Birger Nielsen og hustru Dagny f. Wollebæk. De har ingen barn. I 1974 ble de tre eiendommene Bili, Bilibråten og Halden og Viksåsen slått sammen til én eiendom, gnr. 201/1 Bili.

I 1982 moderniserte Sverre Bihli sagbruket på eiendommen. Etter hans død i 1991 har Otto Solli på Libakke leid saga.

I 1990 hadde Bili 115 dekar dyrket jord og 270 dekar produktiv skog, hvorav 130 dekar landskapsvernområde. På gården var det skurtresker, 3 traktorer og kaldluft korntørke. Etter Sverre Bihlis død i 1991, eies eiendommen av hans enke Marit Julie Bihli. Hun har i mer enn 30 år arbeidet som sekretær i Elopak A/S, i dag med arbeidsplass på Stabekk i Bærum. På Bili er det i dag utelukkende kornproduksjon.

Av bygninger på gården er et våningshus bygd i 1968, da det gamle våningshuset fra cirka 1750 ble revet, stabbur og låve med stall, fjøs og grisehus, bygd i 1941. I nærheten av saga står gårdens smie, satt opp av Syver Bihli etter siste krig. Den brukes i dag av naboen, Ove Roulund på Blomhøi (Sandstad). Det var i denne smia Hans Trygve Haugen startet produksjon av rattkjelker i 1945, før han utvidet virksomheten og grunnla Borgeng Fabrikker året etter.

Husmannsplasser

Bilibergget

Den første husmannen vi kjenner på Bili er *Nils Gulbrandsen*,⁶ som betalte kirkeskatt i årene 1824–1830. Han må ha sittet på Bilibergget, en plass som lå på høyderyggen sørøst for gårdstunet. I 1840-årene var *Lars Pedersen* og *Dorthea Olsdatter* husmannsfolk her (de satt seinere på Sundøya, se side 195). I 1865 het husmannsfolkene på Bilibergget *Ragnhild Hansdatter* (70) og *Paul Gislesen* (60). De hadde 1 ku, og sådde 1/8 t. bygg og 1/3 t. blandkorn. Paul Gislesen døde i 1873, 66 år gammel.

⁶ Ifølge manntallet for kirkeskatt. Alv Bili ble kalt husmann i 1650, men var sannsynligvis da leilending på gården.

I 1880 bodde skomaker *Karl Martin Olsen* (f. 1851) på en plass under Bili da hans kone Ingeborg Andersdatter (f. 1853) fødte en datter, som fikk navnet Anna Kristine.

I 1900 bodde skomaker *Hans Larsen* (f. 1870) i Biliberget med sin kone *Hanna Larsen* (f. 1879), og deres to barn Maren Johanne (f. 1896) og Ludvig Georg (f. 1898). Hans Larsen har fått ettermæle som litt av tusenkunstner, og ble seinere eier av småbruket Pålerud ved Sælabånn. De fikk i alt 11 barn (se omtale av Pålerud under By).

En av de siste som bodde i Biliberget var Julie Elise Biliberget, (f. 1866 i Norderhov) som arbeidet på Bili. Deretter sto stua tom en tid, før Søren Ottersen fra Østeng under Løken flyttet dit. Han var tidligere husmann under Mo og eier av bureiserbruket Bekkevold på Brenna. Han giftet seg igjen på sine eldre dager og pusset opp stua på Biliberget, og i 1947 ble den flyttet til «Karlsen-svingen» ved Vik (Elisenborg gnr. 192/36), hvor den står fortsatt. Tufte etter bygningene på Biliberget var synlige helt fram til grave-maskinene begynte å rydde tomte i 1995, for å gjøre plass til nye boliger (se nedenfor gnr. 201/7 og 8, s. 516–517).

Bilibråten

Bilibråten lå nord-øst for gårdstunet på Bili, på et taje ved driftsveien mot Skredderud-jordet. Fram til 1878 lå plassen på Øvre Viks grunn. Da Syver Samuelsen Bihli i 1878 kjøpte parsellen «Bilibråten, Skredderud og Skredderudbergene» (gnr. 13/8) fra Øvre Vik, ble Bilibråten liggende under Bili.

I 1865 bodde her murer og husmann med jord *Ole Trulsen* (50, f. i Ådal) med hustru *Kirsti Hansdatter* (49) og barna Inger Randine (14) og Ole (11). De hadde 1 ku på båsen, og utsæden var $\frac{1}{4}$ t. bygg, $\frac{1}{4}$ t. blandkorn og 2 tønner poteter. Ole og Kirsti Bilibråten hadde minst ett barn til, datteren Guri, som i 1852 var tjenestejente på Mo i Steinsfjordingen. Dette går fram av de gamle regnskapsbøkene på Mo, hvor vi også ser at murer Ole Bilibråten utførte murerarbeid i dikterpresten Jørgen Moes barndomshjem både i 1860 og 1872.⁷

Murerens datter Inger Randine Olsdatter (f. 1852) bodde alene i Bilibråten i 1900, som ugift sypike. Men hun syslet også med andre ting. «Hu Inger Randine Bilibråtan var kappe-kjærring,» forteller Peter Lyse. Hun brukte ikke blodigler, men et lite redskap

⁷ Mo-bibelen II s. 242, 317 og 852.

som fikk hull på blodårene, og så satte hun et horn over og saug ut blodet.⁸

Det er i dag ingen tufter etter plassen Bilibråten.

Skog og seter

Bili fikk ved allmenningens utskifting i 1823 en skogteig sør for Nordsetra på Krokskogen, som fortsatt tilhører gården. I 1950 ble det bygd en skogshytte i teigen, liggende inntil Sørseterveien.

Bili har hatt sin seter på *Nordsetra*. Av seterlister og kart fra 1820-årene ser vi at Bili og gårdene Vik, Fekjær, Rudsødegården, Hole prestegård, Kroksundødegården og Røsholmen setret her (sistnevnte hadde ikke egen seterløkke).

På Nordsetra ble det setret fram til siste krig, og Fekjær, Bili og Vik var de siste som hadde krøtter der. Av seterfolkene kan nevnes Alma og Peder Muggerud, Ruth Pettersen fra Grantopp, og Hanna Lovise og Anton Bjerketangen (til 1938). De brukte Bili-størreset og Fekjær-fjøset. Ystinga foregikk i Bili-størreset, for der var det peis. Ysting skal også ha foregått i den såkalte «Bili-kula», et gammelt bryggerhus som lå på vollen mellom seterhusene til Fekjær og Bili.

Seterhusene er nå borte.

⁸ Lyse (1976), s. 73.

Rudsødegården

EN DEL AV GNR. 190 ØSTRE RUD¹

I åsen vest for Kroksundet ser vi Rudsødegården til venstre (sør for Den gamle kongeveien over Gjesvalåsen). Bildet er tatt i juni 2001.

Rudsødegården ligger vest for Kroksundet, i åssida øst for Gjesvalåsen og Fekjæråsen, og grenser mot Kroksundødegården i nord, Kroksundet i øst og Storøysundet i sør. Navnet forteller at gården en gang har vært slåtteng under Østre Rud. Gården var trolig ryddet og bosatt før 1350, og het da Gletting. Etter Svartedauen ble de mest tungdrevne gårdene fraflyttet, og de ble først tatt opp igjen da folketallet begynte å stige på slutten av 1500-tallet. En av disse var Gletting. Mariakirken eide den nedlagte gården, og det var rimeligvis brukeren på Østre Rud som brøt opp jordveien igjen, for i 1624 økte skylda på Østre Rud fra 5 til 20 lispund, «med den underliggende «Gletting» ødegård, det vil si Rudsødegården».²

¹ Østre Rud (gnr. 190/1) ligger i Steinsfjerdingsken, og vil bli omtalt i bind II av Hole bygdebok. Men Rudsødegården ligger i Årnesfjerdingsken, og omtales i bind I.

² Fjeld Halvorsen (1960), s. 14.

1624	Rudsødegården skyldsatt sammen med Østre Rud (eies av Mariakirken)
1660-årene	Rudsødegården blir privatgods (Jørgen Philipsen)
1712	Rolv Olsen Rudsødegård blir selveier
1755	Rudsødegården deles, Søndre Rudsødegården blir eget bruk – seinere gnr. 11/7
1759	Midtre Rudsødegården fradeles – seinere gnr. 11/6
1797	Nordre Rudsødegården fradeles – seinere gnr. 11/4 (det gjenstående av «gamle» Rudsødegården er seinere gnr. 11/5)
1902–04	Utskifting – et nytt bruk gnr. 11/11 Nordli

I 1612 het brukeren på Østre Rud, KLEMET RUD, og han var trolig den som sto for utvidelsen av gården ved å rydde Rudsødegården. Hele gården tilhørte Mariakirkens prostigods, det vil si at inntektene av den ble disponert av prosten ved kirken, som også var Norges rikes kansler. I 1624 var Østre Rud halvgård, Klemet var bruker, og Rudsødegården var skyldsatt sammen med gården.

I 1660-årene var OLA RUD (f. ca. 1625) byselmann på Østre Rud, men før 1684 må han ha overtatt bruken av Rudsødegården og overlatt Østre Rud til en annen. I 1666 var Ola 41 år og hadde sønnene Kristoffer (13), Nils (7) og Rolv (5), og dette året er det nevnt en husmann under Østre Rud som het Nils Amundsen. Han kan ha sittet i Rudsødegården. I 1684 var OLA RUDSØDEGÅRD lagrettemann, og i 1690 vitnet han i en rettssak hvor Anders Rud hadde mistet tre geitekje fra beite på en øy i Steinsfjorden. I 1692 var Ola en av mange Hole-bønder som ikke hadde betalt alle årets skatter og avgifter, og derfor måtte tåle å få sitt navn opplest av fogdens assistent Christian Thommesen på Gomnes tingstue.

De dårlige statsfinansene i siste halvdel av 1600-tallet førte til at kongen pantsatte og solgte mye av jordegodset som tilhørte ham eller hans kirker. Mange gårder på Ringerike kom da i lagmann JØRGEN PHILIPSENS eie, og deriblant var Østre Rud med Rudsødegården. Etter Philipsens død tilfalt eiendommene hans enke ANNA BENTSDATTER, hvis sønn fra hennes første ekteskap med rådmann Jacob Eggertsen Stockfleth, JØRGEN STOCKFLETH, seinere overtok en stor del av jordegodset.

Ola Rudsødegård ble etterfulgt som bruker i Rudsødegården av sønnen ROLV OLSEN RUDSØDEGÅRD (ca. 1661–1718), som i 1712 kjøpte Rudsødegården (av skyld 15 lispund) av Jørgen Stockfleth for 114 riksdaler. Rolv Olsen var nok en driftig kar, for samtidig kjøpte han en del av Østre Rud (61 riksdaler) sammen med brukeren der, Håken Andersen (som betalte 47 riksdaler). Rolv var gift

med AMBJØRG JUULSDATTER RUD (d. 1716), datter av Juul Rud på Vestre Rud og Maren Olsdatter Sørum. Vi kjenner fem av deres barn:

- * Ola, seinere eier av Rudsødegården, g.m. Abigael Guttormsdatter, se nedenfor.
- * Juul.
- * Iver f. 1696, g.m. Gunnor Fredriksdatter Fekjær, seinere eiere av Nedre Løken, fire barn: Rolv, Fredrik, Kristoffer og Iver.
- * Kristoffer.
- * Mari, g.m. Rolv Olsen Gonnæs f. 1692, én datter Ambjørg, som døde som barn.

Rolv Rudsødegård vitnet i rettssaker i 1687 og 1692, og i 1695 var han lagrettemann. Ambjørg døde i 1716, og skiftet etter henne ble avsluttet 19. mars 1717. Boet hadde en nettoverdi på 341 riksdaler, hvori medregnet Rudsødegård 114 riksdaler («det samme som innløsningen kostet»), i Østre Rud 61 riksdaler og arvegods 20 riksdaler i Vestre Rud, «som Gunder påbor».

To år etter var det skifte også etter Rolv Olsen. De fem barna delte boets nettoverdi på 203 riksdaler, og det var rimeligvis eldste sønn Ola Rolvsen som overtok Rudsødegården.

OLA ROLVSEN RUDSØDEGÅRD var gift med ABIGAEL GUTTORMSDATTER (d. 1752). Vi kjenner fem av deres barn: Rolv (f. 1721), Mari (f. 1724), Ambjørg (f. 1727), Gudbjørg (f. 1729) og Sara (f. 1733). Ved skiftet etter moras død i 1752 var tre av barna i live: Rolv (myndig), Ambjørg (25) og Gudbjørg (23). Gjelda oversteg verdiene, og boet var fallitt. Gårdparten ble da kjøpt av JOHANNES NILSEN BY, som to år seinere, i januar 1754, solgte den til den tidlige eierens eldste sønn Rolv Olsen for 200 riksdaler.

ROLV OLSEN RUDSØDEGÅRD D.Y. (f. 1721) var gift med SIBYLLA GULSDATTER (f. 1720), datter av Gul Gulsen Opsal. Vi kjenner fire av deres barn: Abigael, Marte Marie, Kristoffer og Ole (g. 1789 med Ragne Olsdatter fra Nes i Hallingdal, bodde i Rudsødegården da de samme år fikk en datter Anne). Med en skyld på 15 lispund var Rudsødegården etter forholdene en stor gård, Østre Ruds skyld var på bare 5 lispund.

Flere bruk

I 1755 delte Rolv Olsen sin gård Rudsødegården i to, og solgte halvparten til Ole Andersen for 230 riksdaler (Søndre Rudsødegården av skyld $7\frac{1}{2}$ lispund, seinere gnr. 11/7). Og i 1759 delte Rolv Olsen sin halvpart i to like deler, og solgte den ene til Ole Hansen for 140 riksdaler (Midtre Rudsødegården av skyld $3\frac{3}{4}$ lispund, seinere gnr. 11/6).

BRANT TREKØL

I 1770-årene brant de tre brukerne i Rudsødegården trekøl til Bærumsverket. Ole Andersen hadde to kølabåner, én ved Øskjevallsetra og en vest for Finneflaksetra. Rolv Olsens bånn lå nord for Soterud, mens Johannes Eriksen brant køla si i en bånn sør for Finneflaksetra. Johannes leverte 28,8 m³ trekøl til jernverket i 1779. Anders Andersen Rud på Østre Rud drev i større målestokk: Han leverte samme året 175,2 m³ trekøl.

I skiftet etter Rolv Olsens død var gjelda større enn verdiene i boet, og i mai 1778 ble det avholdt auksjon. Det må ha vært sønnen Kristoffer Rolvsen som fikk tilslaget, for han ble neste eier av de resterende 3³/₄ lispund av gården.

I 1797 ble Rolv Olsens tidligere eiendom delt nok en gang, da Kristoffer Rolvsen solgte halvparten av det gjenværende bruket til Kristen Andersen (Nordre Rudsødegården av skyld 1⁷/₈ lispund, seinere gnr. 11/4), og selv satt igjen med bare en åttendepart av farens opprinnelige gård (se nedenfor, gnr. 11/5). Fra 1797 var dermed Rudsødegården (gml. matr.nr. 51) delt i fire bruk:

- Løpenr. 33 Nordre Rudsødegården (skyld 1 7/8 lispund), seinere gnr. 11/4.
- « 34 Rudsødegården (skyld 1 7/8 lispund), seinere gnr. 11/5.
- « 35 Midtre Rudsødegården (skyld 3³/₄ lispund), seinere gnr. 11/6.
- « 36 Søndre Rudsødegården (skyld 7¹/₂ lispund), seinere gnr. 11/7.

Nordre Rudsødegården

GNR. 11/4 (I DAG GNR. 190/12)

I september 1797 kjøpte Kristen Andersen en gårdpart av Rudsødegården (av skyld 17/8 lispund) av Kristoffer Rolvsen Rudsødegård. Samtidig kjøpte han en seterløkke med litt skog ved Benteplassen på Krokskogen av Halvor Hansen.³

KRISTEN ANDERSEN RUDSØDEGÅRD (f. 1760) var gift med MARTE HALVORSDATTER (1760–1830). I 1801 satt de i Nordre Rudsødegården med et pleiebarn Gunhild Jensdatter (11). Ellers bodde der en enke Mari Pedersdatter, som levde av håndarbeid. Kristen Andersen Ruud eide Nordre Rudsødegården til 1838. I 1820-årene hadde han én husmann, Josef Hansen.

I 1834 solgte han løkka på Benteplassen, og i august 1838 solgte han Nordre Rudsødegården til Iver Mikkelsen for 160 spesidaler og livøre. Noen dager seinere underskrev han imidlertid en brukskontrakt med den nye eieren om fortsatt bruk av gårdparten. Han drev bruket til 1842, da han ved «fletføringskontrakt» overdro sitt løsøre og brukskontrakten til naboen Peder Olsen Rudsødegård, eier av nabobruket Rudsødegården (løpenr. 34, seinere gnr. 11/5).⁴

IVER MIKKELSEN RUDSØDEGÅRD (f. 1802) overtok snart bruken av sin egen gårdpart. Han var sønn av husmann Mikkel Andersen

Nordre Rudsødegården 2001. Nærmest ligger det nye våningshuset (bygd 1986), deretter det gamle våningshuset (påbygd en etasje i 1950) og lengst nord stabburet fra 1700-tallet.

³ Løkka på Benteplassen hadde gml. matr.nr. 101 av skyld 1/2 lispund (pantebok 16, s. 264).

⁴ Å fletføre var å overdra til en annen alt man eide, mot underhold.

Borgen-eie og hustru Guri Iversdatter, og giftet seg i 1828 med SIRI HANSDATTER FEKJÆR. Før de ble eiere av Nordre Rudsødegården i 1838, satt de som husmannsfolk under Fekjær. Vi kjenner tre av deres barn: Gunhild Marie (f. 1828), Helene (f. 1834) og Hans (f. 1836). I 1865 var Iver Mikkelsen enkemann og satt som «husfader» i Rudsødegården med sønnen Hans Iversen og hans familie. De hadde 1 hest, 3 storfe og 8 sauer, og sådde ¼ t. rug, 1 t. bygg, 1½ t. blandkorn, ¼ t. erter og 4 t. poteter. En gang før 1876 kjøpte han tilbake løkka på Benteplassen som hans forgjenger Kristen Andersen solgte i 1835, og i mars 1876 overdro han Rudsødegården og seterløkka til sønnen Hans Iversen for 200 spesidaler og livøre.

HANS IVERSEN RUDSØDEGÅRD (f. 1836) var gift med INGEBORG GUTTORMSDATTER BØYGARD (1821–1877) fra Ål i Hallingdal. De fikk tre døtre:

* Inger Sofie (1859–1924, g.m. Peter Øverby, eier av Øverby gnr. 54/1 i Hole), seks barn: Pauline (1884–1964, g.m. Sigvart Leine, ingen barn (Eva f. Aspelund fra Oslo vokste opp hos dem, ble seinere g.m. Knut Gonnæs), Ingeborg (døde ung), Jørn (1887–1964, eier av Øverby, g.m. Karen Olsen Krokum fra Sør-Fron, to barn: Petter og Ruth), Ivar (1892–1925, ugift), Ingeborg Margrethe (1894–1977, g.m. Arne Gjesvik, fire barn: Wanda-Sofie, Ingebjørg, Arnljot og Magnus Ivar), og Arne (1899–1994, g.1 m. Klara Dahlen fra Skoger, ingen barn), og g.2 m. Vera Andersen fra Danmark (1908–1999, én sønn Ivar f. 1943).

* Gunhild Marie (f. 1861), reiste til Amerika i 1883, og ble der gift med Halvor Dokken Berg fra Valdres, fire barn: Betsy, Nordan, Ingvald og Minni.

* Thea (1863–1873).

Skiftet etter Ingeborg Guttormsdatter ble avsluttet 14. juli 1879, og enkemannen Hans Iversen overtok Nordre Rudsødegården for 2.560 kroner med panterettsutlegg til de øvrige arvinger: skipsfører Schøyen (gift med Astrid, Ingeborgs datter fra første ekteskap med L. Larsgård, Ål),⁵ Inger Sofie Hansdatter og Gunhild Marie Hansdatter, hver med kr. 276,63.

Hans Iversen Rudsødegård giftet seg igjen i 1880 med OLAVA PEDERSDATTER MATTISPLASSEN (f. 1851), datter av Beta Danielsdatter og Peder Kristoffersen Mattisplassen. De fikk ni barn:

* Iver (1879–1959), g.m. Mathilde Holmen, seinere eiere av Nordre Rudsødegården, tre barn (se nedenfor).

* Pauline (f. 1882).

* Thea, utvandret til USA.

⁵ Deres datter Mathilde ble seinere gift med Gudbrand Karlsen Kroksund, eier av Kroksund Hotel.

- * Sigrid (1884–1979), utvandret til USA, g.m. veterinær Lambrechts, ingen barn.
- * Hans Andreas (f. 1885).
- * Ole (f. 1887).
- * Ingeborg (f. 1889).
- * Gudbrand (f. 1890), g.m. Helga, bosatt i Gjerstad i Aust-Agder, seks barn: Olga, Ruth, Ragnhild, Ivar, Hans og Gustav.
- * Martin (f. 1895).

I 1888 klarte ikke Hans Iversen forpliktelsene på et lån til Hypotekbanken på 200 spesidaler fra 1876, og Rudsødegården (gnr. 11/4 av skyldmark 1,51) ble solgt til naboen Nils Andersen Gjesvold på Søndre Gjesval, som fikk gårdparten tilskjøtet i juni 1888 for 1.980 kroner. Hans Iversen og hans familie fikk fortsatt bo i husene på gården. I 1900 livnærte Hans seg som tømmerhugger, og kona Olava («arbeiderkone») og fem barn var de øvrige i husstanden. Da hadde allerede døtrene Thea og Sigrid reist til Amerika, mens eldstesønnen Iver var «dagarbeider, sysselsatt med fiskeri» og bosatt hos fisker og forpakter Gulbrand Larsen og hustru Karen i Trøksle ved Sundvollen.

Et nytt bruk- Nordre Rudsødegården

GNR. 11/12 – I DAG GNR. 190/12

Nils Andersen Gjesvold kjøpte i 1896 også nabobruket (Rudsødegården gnr. 11/5) av Martin Eriksen Bråten, og ble dermed eier av to av de fire gårdpartene i Rudsødegården. I 1902 solgte han et jordstykke Tangen (gnr. 11/10 av skyld 8 øre) til eieren av Midtre Rudsødegården (bnr. 6), Jørgen Næs for 250 kroner, og i årene 1902–04 ble det foretatt utskifting av gårdpartene (med overutskifting i 1905) etter forlangende av Jørgen Næs. I 1910 ble så et nytt bruk Nordli (gnr. 11/11 av skyld 28 øre) utskilt, med én halvpart (14 øre) fra gnr. 11/4 og den andre fra gnr. 11/5. Det synes som at bygninger og gårdstun ble overført til det nye bruket.

Den 7. april 1913 ble så gårdstunet på det tidligere Nordre Rudsødegården (gnr. 11/4) utskilt sammen med jordvei og solgt til sønn av den tidligere eier, Iver Hansen Rudsødegård, for 7.000 kroner. Det nye bruket fikk navnet Nordre Rudsødegården, gnr. 11/12 av skyld 90 øre, og fikk en halvpart (45 øre) fra hver av de «gamle» gårdpartene bnr. 4 og 5 som Nils Andersen Gjesvold hadde ervervet i 1888 og 1896. Nils Andersen Gjesvold døde i 1904, og

hans arvinger (enka Mathea satt i uskiftet bo) beholdt hjemmeskogen i åsen som grenset mot Søndre Gjesval, samt skogteigene på Krokskogen som hadde tilhørt de to gårdpartene av Rudsødegården siden 1823.

IVER HANSEN RUUD (1879–1929) var gift med MATHILDE HOLMEN (1868–1946), og de hadde tre barn:

* Harald (1904–1970), g.m. Anna Margrethe Brua (1904–1987), én datter Harriet (f. 1931, g.m. Hjalmar Tolpinrud (1923–1992), én sønn Harald f. 1955, g.m. Tove Eileen Mostue f. 1962, tre barn: Carina f. 1984, Espen f. 1988 og Emily f. 1996).

* Laura Margrethe (1906–1994), seinere eier av Nordre Rudsødegården), se nedenfor.

* Sigrid (1908–1983), g.m. Wilhelm Webjørnsen (1908–1998), tre barn: Sverre (f. 1927, ugift), Vidar (f. 1928, g.m. Karin Pedersen f. 1932, ingen barn), og Aksel (f. 1932, g.m. Målfrid Lilleløkken f. 1923, to barn: Astrid f. 1961 og Kjell f. 1962).

Iver Hansen Ruud døde i 1929, og hans enke Mathilde ble sittende i uskiftet bo inntil hun 14. oktober 1943 overdro eiendommen til eldste datter Laura for 3.500 kroner (hvorav for løsøre 200 kroner) samt livøre til selgeren av 5-årlig verdi 1.500 kroner.

LAURA MARGRETHE RUUD (1906–1994) var gift med OLAF GULBRANDSEN (1895–1966) fra Bergebråten i Steinsfjerdingsken. De fikk én datter, Gerd (f. 1925). Olaf Gulbrandsen arbeidet som veivokter i Hole kommune, og drev svigerforeldrenes gård i mange år før han og kona Laura ble eiere av den. De bodde da i stua på den tidligere husmannsplassen Kleiva på Brenna (i Steinsfjerdingsken). Etter hans død i 1966 eide Laura Nordre Rudsødegården inntil 17.

Fra Nordre Rudsødegården tidlig i 1930-årene.

Fra venstre: Mathilde Ruud f. Holmen, hennes søster Bolette Holmen, Laura Gulbrandsen med datteren Gerd (foran) og sistnevntes kusine Harriet Ruud.

Nordre Rudsødegården cirka 1960.

desember 1980, da datteren Gerd Rolund overtok eiendommen for 85.000 kroner, med borett i 2. etasje for Laura Gulbrandsen samt rett til frukt, bær og grønnsaker av brukets avling. Laura Gulbrandsen døde i 1994.

GERD ROLUND (f. 1925) er gift med GUNNAR ROLUND (f. 1923), sønn av Petter Hansen og Agnes Roulund i Blomhøi (Gisti) på Blomshøgda. De har én sønn Per Olav (f. 1966), som i dag driver jorda på Nordre Rudsødegården. Per Olav Rolund er bosatt i Haugsbygd, og er samboer med Kristin Solvang (f. 1966), datter av Kari og Bjørn Solvang på Gjermundbo. De har to sønner: Nils Petter (f. 1997) og Lars Ola (f. 2000). Per Olav driver jorda på Gjermundbo i tillegg til at han forpakter annen jord i Haug, og arbeider til daglig i brann- og havaritjenesten ved Oslo Lufthavn Gardermoen.

Gerd Rolund har arbeidet i dagligvarebransjen i 45 år, hvorav 35 år hos Erik Lundberg i Sundvollen. Gunnar Rolund er sveiser, og

Laura og Olaf Gulbrandsen (i midten) i høyonna på Nordre Rudsødegården i 1950-årene. De to hjelperne er ukjente, trolig var de feriefolk fra en hytte i nærheten.

har arbeidet ved Borgeng Fabrikker i Hole og Aasen Tilhengerfabrikk på Tyrimyra ved Hønefoss.

Nordre Rudsødegården har i dag i underkant av 20 dekar jordbruksareal. Av bygninger er det et gammelt våningshus fra 1700-tallet (med påbygd 2. etasje i 1950), som leies ut. Nytt våningshus ble bygd 1968. Et gammelt stabbur fra 1700-tallet står fortsatt, mens den gamle låven ble revet i 1969, og i 1968 ble det bygd nytt redskapshus. På bruket er det én traktor.

Rudsødegården

GNR. 11/5 – I DAG GNR. 190/11 NORDLI

I 1778 ble Kristoffer Rolvsen Rudsødegård eier av de $3\frac{3}{4}$ lispund som var igjen av faren Rolv Olsens gård Rudsødegården. Etter at han i 1797 solgte halvparten av bruket han hadde overtatt fra faren, satt han igjen med $1\frac{7}{8}$ lispund, eller en åttendedel av gården som faren hadde eid før 1755 (hadde da en skyld på 15 lispund).

KRISTOFFER ROLVSEN RUDSØDEGÅRD (f. 1752) var gift med MARIA ABRAHAMSDATTER (f. 1753). Vi kjenner to av deres barn, som begge bodde hjemme hos foreldrene i 1801: Siri (f. 1783)⁶ og

⁶ Siri Kristoffersdatter fødte i 1812 et pikebarn, som døde fire uker etter fødselen. Som barnefar ble oppgitt Kristoffer Andersen Rudsødegård.

Sibylla (1788–1813). I 1807 lånte Kristoffer Rolvsen 512 spesidaler av generalveimester Peder Anker. Da skiftet etter Kristoffer Rolvsen ble avsluttet i januar 1815, var enka Marie Abrahamsdatter den eneste gjenlevende av den lille familien. Begge døtrene var døde.

1820 ble bruket solgt til Peder Olsen for 265 spesidaler. Til å finansiere kjøpet lånte han 256 spesidaler av statsminister Peder Anker.

PEDER OLSEN RUDSØDEGÅRD (f. ca. 1792) var gift med BERTE MADSDATTER. Vi kjenner to av deres barn: Ole (f. 1821) og Marte (f. 1825). I 1865 var Peder Olsen enkemann og 73 år, og satt på bruket med sønnen Ole Pedersen (45, tømmermann) og dennes kone Dorthea Gulbrandsdatter (45) samt deres barn Peder (21, til Amerika i 1866), Gulbrand (14), Mathea (11), Ole (8) og Lina (6). De hadde 1 ku og 1 sau, og utsæden var $\frac{1}{4}$ t. rug, 1 t. bygg, $\frac{1}{2}$ t. blandkorn, $\frac{1}{4}$ t. erter og 4 tønner poteter. Ole og Dorthea hadde ytterligere to barn vi kjenner til: Andreas (f. 1843) og Anne (f. 1849).

Peder Olsen døde rundt 1870, og etter auksjon i hans dødsbo ble eiendommen i mars 1871 solgt til Nils Eriksen.

NILS ERIKSEN RUDSØDEGÅRD (f. 1834) var i 1865 tjenestedreng på Hole prestegård. Han ble i 1872 gift med MARIA THEODORA HANSDATTER, datter av Hans Andersen Bjørnstad og Mari Olsdatter Gomnes. De fikk én sønn, Hans (f. 1875), som kalte seg Hans Nilsen Rud.

I 1892 solgte Nils Eriksen en skogteig i Krokkleiva til Kristian Johannessen Ruud i Søndre Rudsødegården for 80 kroner, og i 1893 solgte han resten av sitt bruk Rudsødegården (gnr. 11/5 av skyld mark 1,45) til Martin Eriksen Bråten for 2.700 kroner.

MARTIN ERIKSEN BRÅTEN (f. 1862) var sønn av husmann Erik Eriksen og Maren Kristiansdatter på Gulbrandsbråten under Sønsterud. Han hadde vært i Amerika, og hadde nok der lagt seg opp penger til å kjøpe eget bruk.⁷ Men heller ikke han kom til å sitte lenge i Rudsødegården. I april 1896 solgte han bruket til Nils Andersen Gjesvold, eier av nabogården Søndre Gjesval, for 2.850 kroner. Gjesval-bonden hadde i 1888 også kjøpt nabobruket (gnr. 11/4), og satt dermed som eier av to av de fire opprinnelige brukene i Rudsødegården.

⁷ I 1890 ble Martin Eriksen oppgitt som barnefar til et guttebarn Karl (f. 15. april 1890), og hans bosted var da «Sønsterud, nu Amerika». Mora het Grete Johanne Johannesdatter, og var tjenestejente på By.

© Fotograf Marrit Fagerli

Et nytt bruk - Nordli

GNR. 190/11

Etter utskiftinga i Rudsødegården i 1902–04 skilte Anders Gjesvold, som i 1909 hadde overtatt Søndre Gjesval fra sin mor, fra det gamle tunet (med tømmerlåve) på det tidligere bruket Rudsødegården gnr. 11/5, i en ny eiendom Nordli (gnr. 11/11 av skyld 28 øre). Det nye bruket fikk halvparten av sin jordvei fra det gamle bnr. 4 og halvparten fra bnr. 5, og ble i november 1910 solgt til Hans Martinsen for 1.800 kroner.

HANS MARTINSEN (1875–1939) var gift med ANNE TORKJELLSGARD (1872–1953) fra Vats i Ål i Hallingdal, en av de mange halvingjentene som kom til de sollyse sletter for å tjene sitt daglige brød som budeie på storgårdene. I 1900 bodde de på en av Krokvik-plassene under Nedre Vik, og da arbeidet Hans som tømmerhogger. De fikk fem barn:

* Inger Gurine (1899–1987), g.m. Sigurd Skovli (1903–1988) fra Nes i Hole, to barn: Astrid (f. 1925, g.m. Anders Flaskerud (1917–1991) i Sundvollen, to barn Per Egil f. 1946 og Kari Hege 1952–1993), og Ingvar (f. 1926, g.m. Randi Nilsen fra Oslo, en datter Inger Lise).

* Erling (1904–1970), reiste til Canada i 1927, gift med Mary, bosatt i

Canada, to døtre: Francis Anne og Leona Astrid (g.m. Paul Jedec, to barn: Kristi Astrid og Mari).

* Kristian (1907-1961), ugift, bodde hjemme hos foreldrene.

* Hanna (1911-1991), seinere eier av Nordli, se nedenfor.

* Martha (mye syk, døde ung).

Anne Nordli var i en årrekke budeie på Rønningen seter på Krok-skogen, hvor hun og mannen Hans tok imot buskap fra mange gårder i bygda. Etter Hans Martinsens død i 1939 satt Anne i uskiftet bo inntil sin død i 1953. I mars 1955 overtok sønnen ERLING NORDLI (som bodde i Canada) eiendommen for 4.500 kroner. Etter hans død var det i 1974 hjemmelsovergang til hans enke MARY NORDLI, som i november samme år solgte bruket til sin avdøde manns søster Hanna Grimsrud for 70.000 kroner. I kjøpekontrakten var det nedfelt forkjøpsrett for barna til søsteren Inger og hennes mann Sigurd Skovli, dersom bruket en gang skulle selges.

HANNA GRIMSRUD (1911-1991) var gift to ganger, først med SANDER KINNEBERG fra Gol, deretter med ALF GRIMSRUD (1915-1990) fra Ål i Hallingdal. Det var ikke barn i noen av ekteskapene, og etter Hanna Grimsruds død ble Nordli den 25. mars 1992 solgt til Sindre Nørgaard for 150.000 kroner.

SINDRE NØRGAARD (f. 1961) er sønn av Kjeld Nørgaard og hustru Randi f. Skøien på Storøen gård i Hole. Han arbeider som driftskoordinator i et kosmetikkfirma, ved siden av at han er selvstendig næringsdrivende. Han er gift med NOEMI ESTHER VASQUEZ ROSAS (f. 1961) fra Canyar i Equador, som er utdannet sykepleier og jordmor, og i 20 år har arbeidet for Norsk Santalmisjon i Equador (hun er i dag ansatt ved Hole sykehjem).

Nordli er på cirka 12 dekar, men jordveien drives ikke. Det gamle våningshuset på eiendommen, som trolig ble flyttet hit i 1910, har gjennomgått en total renovering av dagens eier, som også har revet en gammel tømmerlåve og erstattet denne med nytt uthus (ferdig 1999). En frittstående badstu ble bygd 2000. Nørgaard har også anlagt ny gårdsvei på 300 meter opp til eiendommen.

Midtre Rudsødegården

GNR. 190/6

I oktober 1759 solgte Rolv Olsen Rudsødegård en gårdpart av Rudsødegården, skyld 3 3/4 lispund, til Ole Hansen for 140 riksdaler.

OLE HANSEN RUDSØDEGÅRD (d. ca. 1762) var gift med JOHANNE PAULSDATTER (ca. 1729-1813), og de hadde én datter Marte

Midtre Rudsødegården 1955.

Foto: Widerøe's Flyveselskap AS

Oldsdatter, som var to år gammel da skiftet etter faren ble avsluttet i juli 1762. Boets nettoverdi var 124 $\frac{1}{2}$ riksdaler, inkludert 3 $\frac{3}{4}$ lispund i Midtre Rudsødegården. I skiftet ble oppgitt enkas bror Paul Paulsen, og barnets formynder Anders Olsen Gjesvold.

I september 1762 satt enka Johanne Paulsdatter som eier, og de øvrige (over 12 år) som bodde på bruket var «tjenestekar!» Johannes Eriksen og en innerst, Åse Kristoffersdatter. Tjenestekaren ble kort etter gift med enka og overtok gårdparten, og for å finansiere kjøpet lånte JOHANNES ERIKSEN RUDSØDEGÅRD (1741–1789) 200 spesidaler av naboen Peder Nilsen Gjesvold på Nordre Gjesval (i 1773 var lånet nedbetalt til 160 spesidaler). Vi kjenner to av barna til Johannes Eriksen og Johanne Paulsdatter: Erik (f. 1764, seinere eier av bruket) og Paul (1767–1806).

I 1783 solgte Johanne Paulsdatter og Johannes Eriksen bruket til Jørgen Kristensen Øverby for 216 spesidaler.

JØRGEN KRISTENSEN ØVERBY (f. 1749) var gift med BERTE JOSVADATTER (f. 1755). I 1762 var Jørgen husmannssønn i Øverby. Han satt som eier av Midtre Rudsødegården i 10 år, til 1793. I 1801 satt Jørgen Kristensen (52) og Berte Josvasdatter (46) som eiere av Øverby, og de hadde fire barn Kristen (17), Marte (15), Josva (12) og Maria (8).

Jørgen og Berte solgte i mars 1793 Midtre Rudsødegården «med Sæterstøl og Løkke paa Krogschouen» til Erik Johannessen, sønn

av de tidligere eierne, for 296 spesidaler. Det meste av pengene (255 riksdaler) lånte Erik Johannessen av generalkrigskommisær Peder Anker.

ERIK JOHANNESSEN RUDSØDEGÅRD (f. 1764) var gift med ANNE ERIKSDATTER (f. 1768). Vi kjenner seks av deres barn: Marte (1794–1797), Kari (1796–1828, se rammesak), Johannes (1798–1875, seinere eier av Midtre Rudsødegården), Anders (1803–1805), Helene (f. 1806), et pikebarn (f. ca. 1811), og Lars (f. og d. 1813). I 1801 satt Erik (32) og Anne (36) på bruket med to barn: Kari (4) og Johannes (2), samt husbondens mor Johanne Paulsdatter (76, enke etter 2. ekteskap) og bror Paul Johannessen (34, ugift, landartillerist). Paul giftet seg i 1805 med Marte Pedersdatter Ødegården, men døde allerede året etter og etterlot seg også en sønn Peder (1805–1828), som ennå ikke hadde fylt ett år. Boet etter ham var fallitt – gjelda oversteg verdiene.⁸ Sønnen Peder Paulsen bodde i Rudsødegården da han døde i 1828, 23 år gammel

Skiftet etter Erik Johannessen ble avsluttet 22. april 1824. Da ble Midtre Rudsødegården (av skyld 1 daler 4 ort) utlagt sønnen Johannes Eriksen for takst 400 spesidaler.

JOHANNES ERIKSEN RUDSØDEGÅRD (1798–1875) var gift med ANNE MARIE NILSDATTER ØVERJORDET (1803–1875), datter av Nils Guttormsen Øverjordet og Anne Pedersdatter Lie. De fikk fem sønner:

* Erik (f. 1828), g. 1879 m. Berte Marie Pedersdatter Tjernsli (f. 1857), seinere eiere av Øver-Sundvollen (gnr. 52/11).

* Anders (f. 1829), ugift, bodde sine siste år hos broren i Søndre Rudsødegården.

* Nils (1833–1887), seinere eier av Midtre Rudsødegården (se nedenfor).

* Kristian (1836–1933), seinere eier av Søndre Rudsødegården (se nedenfor).

* Johan (f. 1845), døde tidlig.

I 1865 satt Johannes Eriksen (67) på bruket med hustru Anne Marie Nilsdatter (64) og tre hjemmeværende og ugifte sønner: Erik (38), Anders (35) og Kristian (30). De to eldste hjalp faren på bruket, mens Kristian var snekkersvenn. I 1865 hadde de i Midtre Rudsødegården én hest, 3 storfe og 4 sauer, og sådde 1/4 t. rug, 1 t. bygg, 2 t. blandkorn, 1 t. havre, 1/2 t. erter og 7 t. poteter.

I 1870 kjøpte eldste sønn Erik Johannessen en del (5/8) av nabo-bruket Ødegården (Kroksund) gnr. 16/8 av Paul Eriksen Kroksund. Parsellen (løpenr. 50b) ble i 1879 lagt til Midtre Rudsødegården

⁸ Boets bruttoverdi var 48 riksdaler, og utgifter/gjeld var 60 riksdaler (skifteprotokoll 23 (1804–1808), s. 616b).

BEGRAVELSE OG BARNE-DÅP PÅ SAMME DAG

Kari Eriksdatter Rudsødegård var gårdmannsdatter og ble gift med Kristoffer Andersen, som var husmann under svigerfarens gård. I januar 1828 fødte Kari tvillinger, men døde selv i barselseng. Da var hun 31 år gammel. Hun ble gravlagt ved Hole kirke 9. februar 1828, og samme dag ble tvillingene døpt. Datteren fikk sin mors navn Kari, mens sønnen ble døpt Anders.

© Fotograf Marit Fagerli

Midtre Rudsødegården 2001.

(løpenr. 35), som etter revidering av matrikkelen i 1886 fikk navnet gnr. 11/6 Rudsødegården med Sundødegården, av ny skyld mark 3,54.

Etter Johannes Eriksens død overtok yngstesønnen Nils Johannesen Ruud i 1878 farsgården fra sine medarvinger for 5.200 kroner, og betalte i tillegg 1.200 kroner til broren Erik for parsellen fra Sundødegården.

NILS JOHANNESSEN RUUD (1833–1887) var sersjant fra 1855, og ble i kjøpekontrakt og skjøte omtalt som «fuldmæktig». Han var gift med ELSE OLSDATTER HALLINGBY (f. 1855), datter av Ole Jespersen Hallingby og hustru Olea Larsdatter Somdalen på Søndre Hallingby i Ådal. De hadde fire barn:⁹

- * Ole Jakob (f. 1880), utvandret til Amerika.
- * Johanne (1881–1885), død fire år gammel av skarlagensfeber.
- * Jesper (1884–1952), ugift, sekretær, begravet ved Hakadal kirke.
- * Johan (f. 1886), bodde i 1900 som pleiesønn hos sin mors søster, Kristi Hallingby (f. 1843), som drev motehandel ved Søndre Torg i Hønefoss. Han var ugift, og utvandret seinere til Canada, hvor han livnærte seg som skogsarbeider i British Columbia.

⁹ Opplysningene om Else Olsdatter Hallingby og barna er gitt av Inger Hallingby Vinkenes, Hønefoss, på grunnlag av notater fra hennes farfar Ole Jespersen Hallingby (f. 1869).

Etter Nils J. Ruuds død i 1887 ble eiendommen utlagt enka Else Ruud for 7.000 kroner, med panterettsutlegg til de tre sønnene, som hver fikk en arv på 960 kroner. Hun forpaktet bort jorda i fem år til smed Peder Andersen Rytterager til en årlig avgift av 300 kroner. I kontrakten forbeholdt smeden seg rett til å oppføre en «smidje» med verksted og skur på eiendommen. Smia kunne bli stående ut over de fem årene mot at han betalte en årlig avgift på 1 krone til grunneieren. Else Ruud giftet seg igjen med vinhandler Anton Peter Jensen i Kristiania, opprinnelig fra Tordrup i nærheten av Aalborg på Jylland. De fikk seinere én sønn, Alfred (ugift, seinere lektor på Hamar). Høsten 1893, etter at smed Rytteragers forpaktningsperiode var over, solgte Else Ruud Midtre Rudsødegården til Jørgen Jørgensen Næss for 8.100 kroner.

JØRGEN JØRGENSEN NÆSS (1856–1932) var hjulmaker, og sønn av Jørgen Josvassen Næss og hustru Kari Oldsatter på Nes gnr. 57/2 i Hole. Han var ugift, og hadde sin søster MARTE JØRGENSEN DATTER NÆSS (f. 1852) til å stelle huset for seg, og ellers delta i gårdsdriften. I 1900 hadde de boende hos seg en ni år gammel gutt fra Kristiania, Torbjørn Valdemar H. Næs, som var «indleiet af fattigvæsenet». Søskenparet i Rudsødegården fostret siden opp en gutt, Ove Ruud (1903–1983), som seinere bodde i Sundvollen. Han var sønn av snekker Martin Olsen og hustru Olava Nilsdatter, som i 1900 var innerster (leide rom) hos Ole Jørgensen Næss og hustru Mathea Oldsatter i Berget på Utstranda, og de hadde da to døtre, Helga (f. 1898) og Magnhild (f. 1900). Helga vokste siden opp i Berget, mens hennes yngre bror Ove kom til Ole Jørgensen Bergets bror Jørgen i Rudsødegården.¹⁰

Det var teigblanding i Rudsødegården, og i 1902–04 ble det avholdt utskifting av brukene, etter anmodning fra Jørgen Næss. Kristian J. Ruud i Søndre Rudsødegården var ikke fornøyd med utskiftinga, og i 1905 ble det avholdt overutskifting. I oktober 1905 kjøpte Jørgen Næss en parsell Tangen (gnr. 11/10)¹¹ som var utskilt fra Nordre Rudsødegården (gnr. 11/4), av Mathea Gjesvold og hennes arvinger for 200 kroner.

Slettøya, mellom Kroksund og Sundøya, var delt i to av hoved-

¹⁰ Ove Ruud ble gift med Ingeborg Johansen (1903–1986), datter av Hjalmar Johansen og Birgitte f. Mattisplassen på Frøshaugsetra på Krokskogen. De fikk tre barn: Bjørg Olaug (f. 1933, g.m. Lorentz Hoffmann, Danmark, én datter Tove), Helge Martin (f. 1934, bosatt i Sundvollen, g.m. Beth Svarverud f. 1937, én sønn Lars f. 1965) og Odd Ivar (f. 1945, fangstmann, ugift, bosatt vekselvis i California og på Svalbard).

¹¹ Må ikke forveksles med den tidligere husmannsplassen Tangen under Søndre Rudsødegården, fraskilt i 1934 (gnr. 190/30).

RYTTERAKER-SMEDEN

Peder Andersen var smed på «vognfabrikken» på Lille Rytteraker i mange år, før han i 1888 satte opp smie på Rudsødegårdens grunn i Kroksund, på sørsida av veikrysset der gamleveien går opp i åsen. Han var født i Norderhov i 1841 (faren het Anders Aslesen), og giftet seg i 1865 med Sofie Hansdatter, datter av Hans Håkensen på Tolpinrud. De flyttet til Vik, hvor han arbeidet som smed med losji hos Ole Engebretsen på Engebrets-Vik. Fra 1888 forpaktet han Midtre Rudsødegården, og fikk rett til å sette opp en smie ved Kroksund. I 1894, noen måneder etter at hans fem år lange forpaktningsperiode var over, skjøtet han over smia med tilhørende tomterett ved Kroksund til sønnen Martin Pedersen Rytterager for 250 kroner, og flyttet selv med resten av familien til Hønefoss, hvor han etablerte seg som smed i Storgata. Sofie Hansdatter og Peder Andersen Rytterager hadde ni barn: Hans Andreas, Martin, Anton, Anne Mathea, Peter, Karl, Sofie, August og Margrethe. Smia i Kroksund ble sannsynligvis lagt ned før århundreskiftet, for i 1900 var både faren og sønnen Martin smedmestre i Hønefoss.*

* Se omtale av gnr. 198/2 Rytteraker.

VEIRETT FOR FEKJÆR-GÅRDENE

Den 4. oktober 1902 troppet eierne av de tre Fekjær-gårdene, Lauritz Hagelsteen, Hans Fekjær og Gabriel Borgersen, opp i Rudsødegården sammen med eieren av plassen Åsen, Halvor Larsen. De hevdet overfor utskiftingsretten fra gammel tid å være berettiget til bruk av en vei over Fekjæråsen og Rudsødegårdens marker til Kroksundet, og fikk denne stadfestet og tinglyst. Veiretten gjaldt «... over Jørgen Næs' eiendom efter dennes høstningsvei over aasen, dog alene til let kjørsel paa frossen og snebedækket veibane, og ledning af heste og kreatur-er til enhver aarstid».

veien. Midtre Rudsødegården eide søndre del og Kroksundødegården den nordre. I 1931 ble det inngått leiekontrakt med Drammens Trelasthandlerdireksjon på en del av Slettøya i 25 år til en avgift av 25 kroner i året.

Etter Jørgen Næss' død i 1932 ble hans eiendommer gnr. 11/6 og 11/10 solgt til hans nevø Karelius Næss for 13.000 kroner. Han finansierte kjøpet ved et lån i Hole Sparebank på 8.000 kroner.

KARELIUS NÆSS (1898–1983) var snekker, og sønn av Anders Jørgensen Næss og hustru Anette Karlsdatter på Nes gnr. 57/7 på Utstranda. Han var gift med ESTER LEHNE (1902–1989) fra Røyse. De var barnløse, og i oktober 1938 solgte de sin gård Rudsødegården med Sundødegården gnr. 11/6 samt Tangen gnr. 11/10 for 16.000 kroner (hvorav 4.000 kroner for løsøre) til Karl Hoff Grumstad. Ester og Karelius Næss skilte samtidig fra en tomt i åsen ved Kroksund, hvor de hadde bygd seg bolig (gnr. 190/40 Solgløtt).

KARL HOFF GRUMSTAD (1876–1960) var født på Mørtvedt i Lunner på Hadeland, men vokste opp i Nannestad, hvor han møtte sin hustru Hilda Martinsen Stenseth (1875–1933) da han var meierist og hun meierske på Eidsvoll Meieri. De giftet seg i 1900, og kjøpte noen år etter gården Nedre Grumstad i Lunner. Hilda døde i 1933, og i 1938 overdro Karl gården til sin eldste sønn, og kjøpte i stedet Midtre Rudsødegården i Hole. Karl og Hilda hadde seks barn:

* Hans (1901–1971), overtok Nedre Grumstad i 1838, g.m. Agnes Andersen fra Jevnaker (ingen barn).

* Eugen (1903–1978), eide og drev Solbrekke gård i Rakkestad, seinere Ås gård i Løken i Høland, g.m. Ingeborg Lyshaug fra Tomter, 11 barn.

* Ingeborg Marie (f. 1905), seinere eier av Midtre Rudsødegården (se nedenfor).

* Hilma (1907–1994), g.m. Hjalmar Bekken fra Lunner, eide og drev Øvre Korsrud i Lunner, én datter Ragnhild.

* Anna Emilie (f. 1910), g.m. Martin Georg Berg (1892–1972) fra Oslo, ingen barn (seinere eiere av gnr. 11/50 Sundby under Rudsødegården, se nedenfor).

* Ivar (1914–1992), g.m. Kitty Gangsø fra Måløy, bosatt i Oslo (ingen barn).

I september 1947 overdro Karl Hoff Grumstad sitt bruk (gnr. 11/6 og 10) til datteren Ingeborg for 15.000 kroner (hvorav løsøre 5.000 kroner). Da hadde han to år tidligere, i 1945, nærmest delt bruket i to ved å skille fra en eiendom Sundby (gnr. 11/50 av skyld mark 1,34) som ble solgt til datteren Anna Emilie Berg (f. 1910). Da var skylda til gnr. 11/6 blitt redusert til 1,72. Parsellen Sundby fikk også 107 dekar skog øverst i Dronningveien på Krokskogen.

I 1948 var Midtre Rudsødegården på 50 dekar dyrket mark

(mold) og 30 dekar annet jordbruksareal, samt 100 dekar produktiv skog og 50 dekar annen utmark. De hadde 2 hester, 4 kyr, 1 ungdyr, 2 griser og 8 høns.

INGEBORG MARIE LIEN F. HOFF (f. 1905) ble i 1943 gift med SVERRE LIEN (f. 1903) fra Sigdal.¹² De fikk én sønn: Sigurd (1944–1988).

Den 13. februar 1992 ble eiendommene solgt til ØYVIND LEKNES (f. 1963) fra Haugesund. Han er gift med LISBETH KOLVIK (f. 1967) fra Hurdal. De har fem barn: Silja (f. 1988), Stine (f. 1989), Sigve (f. 1990), Sølve (f. 1994) og Simen (f. 1997).

Øyvind Leknes er gårdsbestyrer ved Tyrifjord videregående skole på Røyse (tidligere Vestre Rud), og driver selv jorda på Midtre Rudsødegården. Hans kone Lisbeth er hjelpepleier, ansatt i hjemmesykepleien i Hole. Med tillegg av Tangen gnr. 190/10 og jordveien på Sundby gnr. 190/50 (som Øyvind Leknes kjøpte tilbake til gården fra Anna Emilie Berg i 1993), har Midtre Rudsødegården i dag i alt rundt 60 dekar dyrket jord, 100 dekar skog og 18 dekar annet utmarksareale.

Av bygningene på det gamle gårdstunet er våningshuset bygd i 1807, med påbygd 2. etasje 1948, og nytt påbygg 2000. Eldste del av den gamle låven med stall og fjøs er fra 1700-tallet (da den ble ombygd rundt 1920 var dørene bare 1 meter høye), og nytt fjøs ble påbygd 1960. I tillegg er det stabbur og bryggerhus, begge fra 1800-tallet. Et gammelt hønsehuis/vognskjul ble revet i 1950-årene.

Søndre Rudsødegården

GNR. 190/7

Den største av gårdpartene i Rudsødegården ligger lengst sør av de fire, på sørøstsida av Fekjæråsen med storslått utsyn mot Krokskogen og Storøysundet. Det var Ole Andersen som i 1755 kjøpte halve Rudsødegården, av skyld 7½ lispund, av Rolv Olsen Rudsødegård for 230 riksdaler. Ole Andersen finansierte kjøpet ved å låne 220 riksdaler av Anders og Hans Bjørnstad.

OLE ANDERSEN (1717–1796) var gift med AMBJØRG OLS-DATTER (1727–1791). Vi kjenner to av deres barn: Gudbjørg og Ole. I 1762 ble Gudbjørg nevnt sammen med foreldrene i skattemanntallet, sammen med en soldat Anders Andersen, rimeligvis husbondens bror. Under gårdparten var det en husmannsplass, trolig Tangen ved Kroksundet.

¹² Sverre Liens bror, Carsten Lien, var kunstmaler og har dekorert en rekke kirker, bl.a. taket i nye Hole kirke. Deres mor var fra Fjell på Røyse.

© Fotograf Marit Egerli

Søndre Rudsødegården 2001.

Ambjørg Olsdatter og Ole Andersen ble etterfulgt som eier og bruker av sønnen OLE OLSEN (1752–1835). Han var gift tre ganger. Vi kjenner ikke navnet på hans første kone, men i 1790 ble en 18 år gammel gutt, Abraham Olsen Rudsødegård, gravlagt ved Hole kirke, og han var rimeligvis deres sønn.

I sitt andre ekteskap var Ole Olsen gift med ANNE DANIELSDATTER (f. 1753, hennes første ekteskap), og vi kjenner tre av deres barn:

- * Marie (f. 1785), g.m. Nils Pedersen Gjesvold (f. 1774), minst én datter Marte (f. 1804).
- * Ole (f. 1785).
- * Anders (f. 1789).

I 1801 satt Ole Olsen på bruket med sin andre hustru Anne og deres tre barn, og en tjenstedreng Anders Kristensen (27).

Ole Olsen giftet seg igjen i 1812 (hans tredje ekteskap) med Kristine Kristiansdatter. Vi kjenner seks av deres barn:

- * Ole (f. 1816, tvilling, d. som barn).
- * Anne (f. 1816, tvilling, konfirmert 1831).
- * Ole (f. 1821, tvilling, seinere eier av Søndre Rudsødegården).
- * Anders (f. 1821, tvilling, konfirmert 1835).
- * Maria (d. før 1835).
- * Kristian (1826–1830).

Ole Olsen lånte i 1832 150 spesidaler i Norges Bank. Da skiftet etter ham ble avsluttet i november 1836, ble eiendommen utlagt hans enke Kristine Kristiansdatter for takst 850 spesidaler mot panteutlegg for restlånet i Norges Bank (135 spesidaler), sønnene

Ole og Anders (127 spesidaler 35¹/₃ skilling på hver) og datteren Anne med 64 spesidaler 34²/₃ skilling. Datteren Maria skulle ha det samme, men er strøket over i skiftet, hun var trolig død før skiftet ble avsluttet.

I desember 1844 overtok OLE OLSEN D.Y. (f. 1821) gården av sin mor for 1.000 spesidaler og livøre. Han var gift med JOHANNE FREDRIKSDATTER (f. 1821). Vi kjenner seks av deres barn:

Ole (f. 1846), Andreas (f. 1849), Martin (f. 1850, gift med Maren Oline Jensdatter, minst én datter, Anne f. 1870), Kristian (f. 1852, drev bruket for sin mor i slutten av 1870-årene), Johan (f. og d. 1854), og Olava (f. 1854).

I kjøkkenet i Søndre Rudsødegården, under en vedovn, lå det inntil 1960 en steinhelle av Ringerikssandstein med følgende innskrift: «Utført av Ole Olsen 1846». Steinhella ligger nå ved kjøkkentrappa på bruket. Ole Olsen døde før 1865. Da satt Johanne som 45 år gammel enke på gården med barna Ole (19), Andreas (18), Martin (16), Kristian (14) og Olava (12) samt en tjenestejente Maren Borgersdatter (20) og et legdslem Jørgen Jensen (13). De hadde 2 hester, 6 storfe og 7 sauer, og utsæden var ³/₄ t. rug, 1¹/₂ t. bygg, 4 t. blandkorn, 1¹/₂ t. erter og 10 t. poteter, og det bodde husmannsfolk i plassen Langerud.

Ingen av barna kom til å overta som eiere av Søndre Rudsødegården. Sønnen Ole lånte i 1870 300 spesidaler av kammerherre Peder Anker mot pant i gården, og i slutten av 1870-årene ble den drevet av hans bror Kristian Olsen,¹³ men mora Johanne Fredriks-

¹³ Kristian Olsen Ruud ble seinere eier av en av Svarstad-gårdene (gnr. 211/3, den Norman Lehne har i dag).

En del av gårdstunet i Søndre Rudsødegården, med hestevandring. Låven med fjøs og stall ble revet i 1965. (Malt av Martha Ruud cirka 1930).

Kristian Johannessen Ruud og hustru Karen Pedersdatter Tjernsli med sine fire døtre, fra venstre Oline, Anne, Johanne og Martha. Bildet er tatt cirka 1905.

datter stod som eier, og solgte gården i januar 1879 til Kristian Johannessen Ruud for 16.000 kroner (hvorav løsøre 500 kroner).

Den nye eieren, KRISTIAN JOHANNESSEN RUUD (1836–1933), var sønn av Johannes Eriksen og Anne Marie Nilsdatter på Midtre Rudsødegården. Han ble i 1877 gift med ANNETTE BOLETTE KRISTIANSDATTER (1858–1881) fra Orebråtan i Åsa, datter av gårdbruker Kristian Olsen og hustru Røyen Iversdatter. I 1881 fødte Annette en datter, men døde selv én måned seinere. Datteren fikk navnet til sin mor, og døde av meslinger knapt ett år gammel. I kirkeboka er notert at hun døde i Åsa, men hun ble begravet ved Hole kirke. Faren, Kristian Johannessen Ruud, giftet seg igjen med KAREN PEDERSDATTER TJERNSLI (1855–1941), datter av Oline og Per Tjernsli på husmannsplassen Tjernsli på Sollihøgda (i Lier). De fikk fire døtre, hvorav de tre eldste (i hvert sitt tidsrom) seinere skulle bli eiere av foreldrenes gård:

- * Anne (f. 1888), g.m. Fingar Johbraaten, to sønner (se nedenfor).
- * Johanne (f. 1890), g.m. Oskar Karlsen, ingen barn (se nedenfor).
- * Oline (1892–1952), g.m. Hans Gommæs, tre sønner (se nedenfor).
- * Marta (1895–1982), ugift, seinere eier av gnr. 11/30 Tangen, drev garn- og broderiforretning i Hønefoss.

Kristian J. Ruud reiste til Amerika i 1866,¹⁴ og etablerte seg som møbelsnekker med eget verksted i Chicago. Rett før bybrannen i 1871 reiste han hjem til Norge på besøk, og da han kom tilbake til

¹⁴ Emigrasjonslister i «Hringariki» nr. 2 1994, s. 22.

Chicago, fant han verkstedet og det andre han hadde bygd opp, i en askehaug. Da bestemte han seg for å vende tilbake til Norge for godt.¹⁵ Ved siden av å drive sitt bruk Rudesødegården, livnærte Kristian J. Ruud seg som møbelsnekker. I 1900 satt han på gården med kona Karen og de fire døtrene, og der bodde også hans bror Anders J. Ruud (f. 1829), rentenist og gårdsarbeider. Kristian J. Ruud døde i 1933, og Karen Ruud solgte i 1934 gården til datteren Johanne og hennes mann Oskar Karlsen for 16.000 kroner samt livøre (rett til hus og ved i hennes levetid). Med i salget, som ble finansiert ved et lån i Hole Sparebank på 12.000 kroner, var også gnr. 16/10, en seterløkke på Sørsetra som Kristian J. Ruud hadde kjøpt til gården i 1895 fra Kroksund gnr. 16/8.

Før Karen Ruud solgte gården, ble det i april 1934 fraskilt en eiendom Tangen (gnr. 11/30 av skyld 20 øre) på Rudstangen, som ble overdratt til yngste datter Martha Ruud for 2.000 kroner, som del av arveoppgjøret. Eierne av Tangen skulle ha halvparten av leiebeløpet fra fellesfløtningen for landlegg av tømmergrimer ved Tangen-landet, mens eieren av hovedbølet fikk tinglyst rett til fritt å benytte kjøreveien over Tangen ned til fjorden, samt rett til å vaske klær ved Tangen-landet.

JOHANNE JOHANNESSEN RUUD (1890–1935) var gift med OSKAR KARLSEN (1903–1946), sønn av Karen Birgitte Martinsdatter og Karl Kristiansen Bergerstua i Steinsfjerdings, som kom til Rudsødegården som gårdskar. De hadde ingen barn. Etter Johannes død i 1935 reiste hennes eldste søster Anne Johbraaten odelsak, og fikk i september 1940 overdratt eiendommen for odelstakst 26.500 kroner. Oskar Karlsen flyttet da til Solbergelva ved Drammen, hvor han ble gift igjen med Magda Tandberg fra Modum (og fikk to døtre: Judith Ragnhild og Hanna).

SKISEKSA I RUDSØDEGÅRDEN

«Kristian Rudsødegård, som døde i Hole for en del år siden, 97 år gammel, var i sin ungdom en skattet musiker som også skrev noter,»* sto det å lese i Ringerikes Blad i 1955. I skråningen sør for Søndre Rudsødegården var det en populær hoppbakke før siste krig. Når det var skirenn i bakken, var det som regel premieutdeling og «skiseksa» i Rudsødegården etterpå, hvor Kristian spilte til dans. Da ble døtrene sendt til husmannsplassen Langerud, hvor de overnattet hos Anne Marie og Kjersti.**

* Jon Guldal i Ringerikes Blad 4. desember 1955.

** Opplyst av Kristian J. Ruuds barnebarn Knut Gommæs mai 2000.

¹⁵ Opplyst av dattersønnen Knut Gommæs mai 2000.

SJØSKORPIONEN PÅ RUDSTANGEN

I 1909 fant professor Johan Kiær fossilet av en sjøskorpion ved Kroksundet, på Rudstangen under Rudsødegården. Den 70 cm lange sjøskorpionen ble anslått å være 410 millioner år gammel, og var den første i sitt slag funnet i Norge. I 1908 hadde professor Kiær's kone funnet fossilet av en liten fisk i området, og året etter ble det lagt opp til en omfattende utgravning hvor både studenter og vitenskapsmenn deltok. Da de løftet vekk en stor steinhelle, dukket avtrykket av sjøskorpionen fram. «Så livaktig var dette vidunderlige fossilet der det lå på den mørke steinflaten, at vi nærmest ventet på at det skulle reise seg og krype ned til sjøen nedenfor,» skrev professoren seinere. I området ble det også funnet andre fossiler, bl.a. av urfisk og krepsdyr. Disse er avleiringer som ble avsatt på havbunnen i jordas oldtid, da det meste av slettelandet på Ringerike var havbunn. Sjøskorpionen levde i ferskvann, og funnet forteller at det her rant en elv ut i havet i slutten av silurtiden.*

* Opplyst av førstekonservator Natascha Heintz ved Paleontologisk museum 16. august 2001.

ANNE JOHANNESSEN RUUD (f. 1888) ble i 1922 gift med FINGAR JOHBRAATEN (1885–1949), sønn av Nils Johbraaten og Olava f. Gryte på Utvika i Hole. De fikk to sønner: Odd (f. 1923) og Kristian (f. 1925). Familien bodde på Utvika og drev denne gården. Fingar Johbraaten satt flere perioder i herredsstyret og var Holes ordfører fra september 1945 og ut året. Allerede i desember 1943 solgte Anne Johbraaten Rudsødegården til sin yngre søster Oline for samme beløp som hun selv hadde ervervet gården (26.500 kroner). Seterløkka på Sørsetra beholdt hun, og den hører fortsatt til Utvika.

OLINE JOHANNESSEN RUUD (1892–1952) var gift med HANS GOMNÆS (1898–1975), sønn av Ole Gomnæs og Maren f. Heieren på Søndre By på Røyse. De fikk tre sønner:

* Ole Kristian (f. 1926), seinere eier av Søndre By gnr. 205/1, g.m. Ingrid Jorunn Berg (f. 1923), fire barn: Ellen (f. 1952, g.m. Harald Rolund, en sønn Ola f. 1974), Ingrid (f. 1956, samboer med Truls Nøsterud), Hans (f. 1964, samboer med Inger Marie Aschim) og Ole Petter (f. 1964, samboer med Anita Haugland, to barn).

* Knut (f. 1928), seinere eier av Søndre Rudsødegården, se nedenfor.

* Arne (1931–1978), g.m. Gunhild Teserud fra Haugsbygd, tre døtre: Gerd, Synnøve og Kjersti.

Hans Gomnæs drev jorda i Rudsødegården fra 1940 sammen med jorda på Søndre By. I 1948 bestod Rudsødegården av 75 dekar dyrket jord (mold og leire) hvorav 10 dekar frukthage, 145 dekar hjemmeskog i åsen og 150 dekar skog på Krokskogen. På gården var 2 hester, 6 kyr, 2 ungdyr, 3 griser, 6 sauer og 15 høns.

Det gamle stabburet i Søndre Rudsødegården ble revet tidlig i 1930-årene. Nytt stabbur ble bygd i 1933 på den andre siden av gårdsveien.

Fra 1953 overtok sønnen KNUT GOMNÆS (f. 1928) driften av Rudsødegården. Han giftet seg samme år med EVA LEINE (1930–2000), som hadde vokst opp hos Pauline f. Øverby og Sigvart Leine på Søgarden Leine på Røyse. De har to døtre:

* Olaug (f. 1955), g.m. Jan Ivar Sundland, to barn: Knut Olav (f. 1976) og Stein Arild (f. 1980).

* Astrid Synnøve (f. 1956), g.m. Erik Haugerud fra Sundvollen (siden skilt), to barn: Morten og Øystein (tvillinger f. 1981). Hun har siden fått en datter: Ingvild Synnøve (f. 1995).

Søndre Rudsødegården 1955. Nordafor ser vi de øvrige Rudsødegård-brukene, og lengst i nord Øgardsvika og Steinsfjorden.

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

Først etter farens død overtok Knut Gomnæs som formell eier av Rudsødegården, den 20. mai 1976. Knut Gomnæs arbeidet ved brann- og havaritjenesten ved Oslo Lufthavn Fornebu i årene 1970–1994, og kona Eva stod da for gårdsdriften. Rudsødegården gnr. 190/7 av skyld mark 5,64 har i dag 75 dekar dyrket jord og 325 dekar skog. I 1990 var det 4 melkekyr og 11 ungdyr på båsen, og gården eide en andel i Vidalen Fellesbeite. Fra 1994 var det slutt på husdyrholdet.

Av bygninger på gården er et gammelt våningshus, trolig fra tidlig på 1600-tallet (eller kanskje enda eldre)¹⁶ som ble restaurert i 1960, og en sidebygning fra 1933 (restaurert 1975). I 1975 ble det

SKOGDELING I 1883

«Underskrevne Eiere af Gaardeparten Rudsødegaarden i Hole der i sin Tid er tildelt et Skovstykke til sine Eiendommer af Krogskovens Almending, der utgaar fra en Stanglinje ved Bukkebæk og går nedenunder Fjeldet ved Krogkleven, hvorav alt som ligger oppe på Skoven over Fjeldet er forhen delt, således utgaar denne Delingsforretning kuns hva som ligger under Fjeldet, der nu er delt saaledes:

* Matr.No. 11 LøbeNo. 35 Rudsødegaarden Nils Ruud tilfalder det nordre Støkke der paa Nordsiden grenser mot Martin Ruuds Skov, er nu tildelt et Støkke der går i rett Linje op fra Krogklevveien mot Fjeldet og er i nederste Ende 73 Alen og i øverste Ende mot Fjeldraset 65 Alen bredt. Delemerker tildeles Stenrøiser og blinde Trær.

* Matr.No. 11 LøbeNo. 33 Hans Iversens Støkke, parallelt på Sørsida, Bredder øverst og nederst 39 Alen.

* Matr.No. 11 LøbeNo. 34 Nils Eriksen på Sørsida af dette igjen, Bredder øverst og nederst 41 Alen.

* Matr.No. 11 LøbeNo. 36 Christian Ruud på Sydsiden af ovennevnte støkke og danner en Trekant og går mot Krogklevveien og op mot Fjeldet.»

også bygd kårbolig med garasje, hvor eldste datter Olaug og hennes familie bor i dag. En gammel låve med stall og fjøs ble revet i 1965, og ny driftsbygning med fjøs bygd samme år. Stabburet er fra 1933. I slutten av 1950-årene ble et gammelt bryggerhus, grisehus, sauehus og vognskjul revet. Skogshytte på Krokskogen ble bygd i 1944. På gården er det skurtresker, tre traktorer, varmluft korntørke, høytørke og vanningsanlegg, og en gravemaskin.

Skog

Ved utskiftinga av Krokskogens Allmenning i 1823 fikk Østre Ruds gårdsvald (med Rudsødegården) tildelt en teig fra Krokkleiva (Kleivbekken) og østover forbi Bønnerudtjern og inn mot Bukkebekkdalen. Skogteigen ble delt mellom Østre Rud og de fire brukene i Rudsødegården, etter skylda.

For at alle de fem brukene skulle ha mulighet til hente trevirke ikke så langt unna, ble skråningen fra Kleivbekken og opp til Krokskog-branten delt i to teiger, hvor Østre Rud fikk den nordligste og Rudsødegård-brukene den søndre. Så ble strekningen fra branten og inn til Bønnerudtjern delt mellom Rudsødegård-brukene (bnr. 4, 5, 6 og 7), før Østre Rud (bnr. 1) fikk skogen østenfor, innover flakene til de heller utover mot Bukkebekkdalen. Den aller østligste delen av den opprinnelige teigen ble så delt mellom de fire brukene på Rudsødegården (denne delen ble solgt til Johannes Dæhli på Stadum i 1934).

Etter utskiftinga av allmenningen i 1823, og etter at teigen i Krokkleiva ble delt i 1883), hadde dermed de fire brukene i Rudsødegården tre skogteiger hver på Krokskogen: én i Krokkleiva, én øst for Dronningveien (mot Bønnerudtjern), og én i lia mot Bukkebekkdalen.

Krokkleiva

Gnr. 11/4 Nordre Rudsødegården og gnr. 11/5 Rudsødegården

I 1892 skilte Nils Eriksen Rudsødegård fra teigen som hadde tilhørt gnr. 11/5 i Krokkleiva (gnr. 11/9 av skyld 6 øre) og solgte den til Kristian J. Ruud, eier av Søndre Rudsødegården, for 80 kroner. I 1915 kjøpte Kristian J. Ruud også naboteigen, som hadde tilhørt gnr. 11/4 (Rudstykke gnr. 11/13 av skyld 6 øre) av Anders Nilsen

¹⁶ Ifølge SEFRAC-registreringen av gamle bygninger i Hole i 1982, skal en takst av våningshuset i Søndre Rudsødegården på 1700-tallet ha nevnt at bygningen da var eldre enn 200 år.

Gjesvold, og betalte samme pris (80 kroner) som han hadde betalt for naboteigen 23 år tidligere. De to små skogteigene ble i 1941 overtatt av Karen og Kristian J. Ruuds datter Martha Ruud for 1.500 kroner. I 1975 ble de sammenføyd i én teig (gnr. 190/9), og solgt til Knut Gommæs, som året etter overtok Søndre Rudsødegården.

Gnr. 11/6 Midtre Rudsødegården

Teigen i Krokkleiva som tilhørte gnr. 11/6 fra 1883, ble i 1945 fraskilt og solgt sammen med en del av jordveien i bygda til Karl Hoff Grumstads datter Anna Emilie Berg. Siden 1993 har den tilhørt Koksrud.

Gnr. 11/7 Søndre Rudsødegården

Teigen i Krokkleiva som Søndre Rudsødegården fikk i 1883, hører fortsatt til gården.

Øst for Dronningveien

Nordre Rudsødegården gnr. 11/4 og Rudsødegården gnr. 11/5

Nils Andersen Gjesvold på Søndre Gjesval kjøpte i 1888 og 1896 de to brukene, og da han i 1910–13 solgte jordveien i bygda, beholdt han skogen. Teigen øst for Dronningveien ble fraskilt i 1950 (gnr. 11/53 Dronninghauga) og overdratt til Anders Gjesvolds datter Anna og hennes mann Sverre Koksrud, som samtidig kjøpte Koksrud gnr. 12/1 i Hole. Denne skogen har siden tilhørt Koksrud.

Midtre Rudsødegården gnr. 11/6

I 1945 skilte Karl Hoff fra skogteigen øst for Dronningveien og solgte den til sin datter Anna Emilie Berg, som samtidig fikk en del av jordveien til en ny eiendom, gnr. 11/50 Sundby. I 1993 solgte Anna Emilie Berg jordveien tilbake til hovedbølet, og skogen i Krokkleiva og innpå Krokskogen ble solgt til Sven Anders Koksrud, eier av Koksrud gnr. 191/1.

Søndre Rudsødegården gnr. 11/7

Teigen øst for Dronningveien som Søndre Rudsødegården fikk i 1823, hører fortsatt til gården.

Ved Bukkebekkdalen

Her hadde de fire brukene av Rudsødegården hver sin teig, som lå med skog fra Hurum (Nigarden) i nord, Averøya i øst, Hamnor i

sør og Østre Rud i vest. I 1934 ble samtlige fire teiger (gnr. 11/31, 32, 33 og 34) utskilt fra sine opprinnelige bruk, og to år etter (1936) solgt til Engebret Hagen (eier av Nedre Dæli gnr. 40/8) og Ludvig Hungerholdt (eier av Hungerholt gnr. 7/3) for i alt 5.075 kroner. I desember 1939 solgte Hagen og Hungerholdt de fire skogteigene til Johannes Dæhli, eier av Stadum gnr. 43/1 i Hole, for 6.500 kroner. Siden 1974 har hans sønn Jens Dæhli (f. 1945) eid både skogen og Stadum gård.

Seter

Mye tyder på at Rudsødegården fra gammelt har hatt seterrett på *Nordsetra*. Etter at gårdparten ble delt i flere bruk på slutten av 1700-tallet, var det Midtre Rudsødegården (gnr. 11/6) som beholdt seterretten. Av seterlister fra 1820-årene går det fram at eieren av Midtre Rudsødegården, Johannes Rudsødegård, hadde seterrett her. De andre brukene har seinere hatt seterløkker andre steder:

I september 1797 kjøpte Kristen Andersen Rudsødegård (eier av Nordre Rudsødegården gnr. 11/4) en seterløkke med litt skog ved *Benteplassen* på Krokskogen av Halvor Hansen.¹⁷ I 1834 solgte han halve løkka til Svend Hansen Sonerud for 85 spesidaler, og i 1835 den andre halvparten til Jørgen Olsen Onsaker for 80 spesidaler. Uten at det er tradisjon for det på bruket, må vi anta at denne gårdparten hadde seter på Benteplassen i disse årene.

I 1895 kjøpte Kristian J. Ruud, eier av Søndre Rudsødegården, en seterløkke (gnr. 16/10) på *Nordsetra* som tidligere hadde tilhørt Kroksund gnr. 16/8. Da Kristian J. Ruuds datter Anne Johbraaten (gift med Fingar Johbraaten, eier av Utvika i Hole) i 1943 overdro gården til sin søster Oline Gonnæs, holdt hun tilbake seterløkka, som siden har tilhørt Utvika.

Husmannsplasser

Tidlig på 1600-tallet ble Rudsødegården ryddet, og det er sannsynlig at brukeren på Østre Rud her bygde utløer og andre hus, eller lot andre bygge og bosette seg der. Først etter 1650 ser vi konturene av et husmannsvesen på Ringerike, i den betydning vi i dag legger i ordet. I 1666 er det nevnt én husmann under Østre Rud, han het *Nils Amundsen*, og kan ha sittet i Rudsødegården eller i Guriby.

¹⁷ Løkka på Benteplassen hadde gml. matr.nr. 101 av skyld 1/2 lispund (pantebok 16, s. 264).

Fra rundt 1680 ble Rudsødegården bygslet bort som eget bruk, som etter hvert fikk egne husmannsplasser.

I 1762 ble det registrert én husmannsfamilie under Rudsødegården, og de bodde på Tangen ved Kroksundet. I 1801 var det fire husmannsfamilier, hvorav én holdt til på Tangen. Vi vet ikke hvilke plasser de øvrige satt på, men en av dem var trolig Langerud:

* Jens Andersen (60) og Anne Haaversdatter (49), med barna Hans (16) og Jørgen Jensen (9).

* Elling Kristensen (41) og Kirsti Andersdatter (30), med barna Kristen (8), Maria (6) og Marte (2).

* Jørgen Evensen (45, jordløs husmann) og Ingeborg Jensdatter (43), med sønnen Erik Jørgensen (5). Da Erik ble døpt i 1796, var familien bosatt i Sundvollen-eie. Ingeborg og Jørgen giftet seg i 1791, og fikk samme år et barn som døde ved fødselen.

I 1820-årene hadde eieren av Nordre Rudsødegården (bnr. 4) Kristen Andersen, én husmann *Josef Hansen*, som var husmannssønn fra Sundvollen. Han ble gift i 1802 med *Ragnhild Jensdatter* fra Rørvika, og vi kjenner fire av deres barn:

* Jens (1803–1877), fisker, i 1865 bosatt i Trøksleløkka (han var gift, men levde ikke sammen med sin hustru), døde i 1877 som fattiglem.

* Marie (f. 1805), konfirmert 1822.

* Hans (f. 1810), g.m. Ambjørg Samuelsdatter Hårums-eie (f. 1816), vi kjenner to av deres barn: Johan (f. 1841) og Helene Randine (f. 1850). I 1865 bodde Ambjørg i Trøksleløkka som 49 år gammel enke og huskone med jord, sammen med svogeren Jens.

* Anders (f. 1817), hjulmaker, g. 1841 m. Gunhild Andersdatter Gommæs (1815–1883). Vi kjenner fire av deres barn: Maren (f. 1844), Ellen Marie (f. 1847), Anne Helene (f. 1850) og Johanne (f. 1853). De var bosatt i Fjell-eie på Røyse, seinere eide de Hvalsenga (Hvalsmarken) i Haug.

Ragnhild Jensdatter og Josef Hansen bodde i Sundvollen da de fikk sitt første barn, seinere i Sørums-eie, og i 1817 igjen i Sundvollen-eie.

I 1820-årene hadde Midtre Rudsødegården (bnr. 6) én husmann. Han het *Kristoffer Andersen*, og var gift med *Kari Eriksdatter* (1796–1828), datter av brukets eier Erik Johannessen Rudsødegård og hustru Anne Eriksdatter. De fikk to barn, Anders og Kari (tvillinger f. 1828), og mora døde da i barselseng.

Langerud

Langerud ligger i åssida sør for Søndre Rudsødegården, 150 meter fra Storøysundet og ikke langt fra grensemerkene mot Fekjær. Rundt 1850 het husmannsfolket i Langerud *Lars Halvorsen* (f. 1810) og *Anne Palmersdatter* (1809–1878). Lars Halvorsen var

**«... LITT GUFFENT
BLE DET JO»**

«Langerud var en plass som lå på Rudsødegårdssida. Der bodde det i vår barndom to eldre jenter. Den ene het Anne Marie og den andre Kjersti. Den grå stua deres hadde stått i Gjesvalåsen. De fortalte at faren deres hadde flyttet den, dvs. båret den stakk for stakk og satt den opp igjen i Langerud. Det var en avstand på minst én kilometer. Småkårsfolk måtte slite hardt den gang. Vi guttonger var så ofte hos Anne Marie og Kjersti. Det var liksom fast regel hjemme at da det ble bakt brød (omtrent hver 14. dag) fikk vi guttene med oss et nystekt brød og et melkespann og gikk til Langerud med. Og vi var ikke vonde å be om det. Der fikk vi potetkake med sirup på og det var stas, og så var de bestandig så snille og hyggelige og fortalte om skrømt og spøkelses. Kanskje i meste laget, især i skumringstimen. Vi skulle over åsen i tusmørket, så litt guffent ble det jo.»*

* Nils Fekjærs opptegnelser, s. 14.

sønn av Halvor Andersen og Maria Nilsdatter på Åsplassen under Søndre Gjesval, mens Anne var født i Berget på Utstranda, som datter av Palmer Palmesen og Mari Evensdatter. Lars og Anne var først husmannsfolk under Gjesval, men en gang mellom 1846 og 1850 flyttet Lars stua si til Langerud og ble husmann i Rudsødegården (se rammesak).

Vi kjenner seks av Lars Halvorsen og Anne Palmersdatters barn: Halvor (f. 1834), Peder (f. 1838), Kirsti (f. 1841), Andreas (f. 1844), Anne Marie (f. 1846) og Maren (1850–1887).

I 1865 var Anne Palmersdatter 57 år, enke og husmann med jord, og bodde i Langerud med sin yngste datter Maren Larsdatter (16). De hadde 1 ku og 2 sauer, og sådde $\frac{1}{8}$ t. bygg, $\frac{1}{2}$ t. blandkorn og 1 t. poteter. Maren Larsdatter døde i 1887, og i kirkeboka er notert at hun var «snekker-enke, født og bosatt i Rudsødegaarden».

I 1900 bodde Marens søster Kirsti (f. 1841, ugift) i Langerud. De hadde ku på plassen og de dyrket litt korn og poteter. I folketellinga ble det anført at Kirsti ble forsørget av sin søster, og det må ha vært Anne Marie (f. 1846), som da var tjenestejente på Fekjær og i folketellinga ble kalt «Anne Marie L. Langerud».

I dag er stua i Langerud borte. Den ble revet i 1933–34, men tuffene er fortsatt synlige. Låven på plassen ble revet i 1942.

Tangen

Tangen ligger – som navnet sier – på en tange ved fjorden (Krok-sundet) under Søndre Rudsødegården. I 1762 bodde her *Helle Kristoffersdatter* og *Jakob Håkensen*, og deres sønn Håken Jakobsen. I tillegg til Håken (f. 1731) kjenner vi ytterligere en sønn, Kristoffer (f. 1729).

I 1801 var Håken Jakobsen føderådsmann og fisker på plassen. Alderen hans ble da oppgitt til 74 år, mens kona Gudbjørg Olsdatter ble oppgitt å være 75. Husmannsfolk på Tangen var da svigersønnen *Nils Pedersen* (31, husmann med jord og artillerist) og datteren *Mari Håkensdatter* (33), med barna Peder (7), Ole (5) og Jakob (3). I 1801 fikk de enda en sønn, som fikk morfarens navn Håken. Da sønnen Ole ble født i 1796, ble foreldrenes bosted oppgitt å være «Røssegårdstangen».

I 1865 bodde huskone uten jord (og arbeider) *Marte Fredriksdatter* (70), «gift, men fra Mand», samt enka Anne Fredriksdatter (62), i Tangen. Anne Fredriksdatter døde i 1878, og i kirkeboka er nevnt at hun var født i Guriby.

Etter utskiftinga i Rudsødegården i 1902–04 fikk Martin Tangen benytte «i sin levetid sin paaboende stuetomt og den lille aker-

flæk paa nordsiden af stuen uden nogensomhelst godtgjørelse. Han frafalder for eftertiden benyttelsen af det af ham brugte akerland ovenfor husene, hvorfor der har vært betalt 5 – fem – kroner pr. aar».

Den gamle stua på Tangen står fortsatt, og skal være flere hundre år gammel. I 1934 ble Tangen fraskilt (gnr. 11/30) og overdratt til Martha Ruud, datter av Karen og Kristian J. Ruud i Søndre Rudsødegården (se side 551).

Festetomter (hytter) under Søndre Rudsødegården

I årene 1944–1962 ble det fra Søndre Rudsødegården lagt ut åtte festetomter. To av dem (festetomt 7 og 8) er slått sammen til en boligtomt, mens det på en tredje ble bygd pumpehus for Gjesvoldåsen Vannverk (festetomt 5). De fem øvrige er hytteeiendommer:

Festetomt 1 Eier siden 1992: Eva-Karine Dahl (f. 1950), Oslo.

Festetomt 2 Eiere siden 1989: Eva Johansen (f. 1958) og Tor Johansen (f. 1955), Hønefoss.

Festetomt 3 Eier siden 1988: Arvid Albrigtsen (f. 1932), Trondheim.

Festetomt 4 Eier siden 1980: Margrethe Sand Solvåg (f. 1953), Kolbotn.

Festetomt 6 Eiere siden 1987: Else J. Gløtta (f. 1939) og Arne Gløtta (f. 1939), Strømmen.

Kommunesenteret Vik

MED BOLIGOMRÅDENE VIK–VIKSHØGDA–LØKENMOEN–
BLOMSHØGDA

Vik er i dag kommunesenter i Hole, med forretninger, post og bank, skoler, bibliotek, herredshus, omsorgsleiligheter og boliger. Gode kommunikasjoner og sentral beliggenhet i forhold til Røyse i vest og Sundvollen-Utstranda i øst har gitt grobunn for utvikling av Vik som bygdas sentrum.

Der gamle ferdselsveier møtes, utvikler det seg virksomheter som etter hvert trekker til seg nye. Langs den urgamle allmannaveien fra Kroksund over Gjesvalåsen til Vik hadde folk og fe ferdes gjennom mange sekler da Den bergenske kongeveien ble ført videre her i årene etter 1814 – stort sett i samme trasé. I Vikssvingen møtte den bygdeveien fra Røyse, og her ble det i 1850-årene etablert næringsvirksomhet i form av et garveri på eiendommen Søndre Vik.

I 1858 fikk Nedre Vik bevilling som skysstasjon, og da det rundt 1880 kom en landhandel i garveribygningen som Mathias Arnesen leide (flyttet over veien til eiendommen Gjesvik i 1898), så man kimen til et bygdesentrum her. Selv om Røyse med kirke, meieri, landhandel og kommunelokale (på Libakke) var bygdas kjerne, i hvert fall inntil Vestre Hole – som Tyrstrand ble kalt – ble egen kommune i 1916.

Etter siste krig fikk Hole kommune fast møtelokale på Strand gjestgiveri ved Vik, og en del av kommunens administrasjon leide kontorplass her. Sammen med bedre kollektivtilbud og framvekst av bensinstasjon og enda en garveribedrift, førte disse virksomhetene med seg aktivitet og vekst. Vik ble et attraktivt sted å slå seg ned, og langs bygdeveien mot Røyse ble det fraskilt boligtomter på tidligere Gjesval- og Vik-grunn. Og lenger vest skjøt det opp boliger langs Røyse-veien fra Karlsen-svingen til Løken-gårdene. Borgeng Fabrikker ble etablert i 1945, og etter hvert som bedriften vokste, fikk den behov for boligtomter til ansatte. Rundt de gamle husmannsplassene Biliberget og Grindbakken på Bilis og Løkens marker i Løkenmoen, og på selve Blomshøgda, ble det bygd boliger. Og da Hole herredshus (1956) og Vik skole (1962) ble tatt i bruk, befestet det ytterligere Viks stilling som kommunens kjerneområde.

Men det er først etter 1990 at Vik har endret karakter for alvor,

© Fotograf Marit Fagerli

selv om Vik senter allerede i 1985 ble etablert på den tidligere Burevik-eiendommen. Da Solbakken-feltet ble utbygd i 1997–98 samtidig som Vik Torg med forretningssenter og 32 leiligheter reiste seg, var et langt skritt tatt i utviklingen fra veikryss til småby. En utvikling som ble stadfestet ytterligere ved det nye leilighetskomplekset som høsten 2001 ble tatt i bruk i Viksveien 2, på den gamle garveritomta, og planene som foreligger om enda et forretningssenter med leiligheter der Burevik-villaen ligger, mellom Vik Torg og Vik senter.

Men *ringen* var vel egentlig sluttet allerede i 1994–95, da nye E 16 ble anlagt med rundkjøringer, bensin- og servicestasjoner, og la det meste av gården Nedre Viks tidligere jordvei samt Vik båthavn og flere hytter langs Viksstranda under betong og asfalt.

Da påstod vittige tunger at Vik var tilbake der det begynte – som et veikryss.

Eiendommer ved Vik

VIK SENTRUM, OG LANGS FYLKESVEIEN TIL KARLSEN-SVINGEN

192/15 Solvik

På sørsiden av bygdeveien mellom Vik og Røyse, der veien til Løkenmoen stikker opp i åsen, ligger eiendommen Solvik. Den ble

Kommunesenteret Vik 2001 med Vik Torg, Vik skole, Vikstunet og Hole berredsbuss i forgrunnen. Midt på bildet ses boligfeltene Solbakken og Løkenmoen, i bakgrunnen Sælabånn og Røysehalvøya.

utskilt fra Sørenga 16. mai 1908, og her bosatte Sørengas tidligere eier JOHAN MADSEN FROG seg med sin familie, etter å ha solgt resten av Sørenga til Carl Emil Arnesen.

I april 1916 overdro Johan Madsen Frog eiendommen Solvik til sønnen CARL JOHAN FROG (f. 1892) for 3.000 kroner. Allerede året etter, i desember 1918, solgte han eiendommen videre til serjant HANS JOHAN KARLSEN for 6.000 kroner.

Hans Johan Karlsen (1879–1956) var sønn av husmann Karl Gulbrandsen og hustru Berte Marie Madsdatter på Nylende under Hole prestegård. Han var gift med DAGMAR OLSEN (1884–1974) fra Bærum. De fikk 11 barn:

* Thorleif (1906–1984), tømmermann, og en periode lagersjef ved Borgeng Fabrikker, g.m. Margit (1906–1970), datter av Anne og Martin Hansen Borgen på Øvre Løken. Ingen barn.

* Kåre (1908–1974), arbeidet på Follum, g.1 m. Martha Løken (Bjerketangen) (1899–1987), siden skilt, ingen barn, og g.2 m. Gudrun Johansen fra Hønefoss, to sønner: Kåre Gunnar og Hans Johan.

* Ruth (f. og d. 1910).

* Alf (1912–2000), lastebileier, g.m. Rønnaug Brua (1907–1990) fra Brueløkkene på Krokskogen, tre barn: Arvid, Roald og Toril.

* Brynhild (1914–1990), g.m. Birger Fossum (seinere eiere av Solvik, se nedenfor).

* Ruth (1916–1995), g.m. Hans Andreas Orbraaten, bosatt i Oslo, tre barn: Gerd, Bjørn og Liv.

* Sverre (1918–1995), agronom, seinere bonde på Koksrud, g.m. Anna Marie Gjesvold (1918–1999), fire barn: Svend, Mari, Iver og Elin.

* Martha (f. 1920), g.m. Kåre Norderud, Strømmen, én sønn: Werner.

* Odd (1922–1991), sveiser, først på Borgeng Fabrikker, siden Drammen Sveiseverksted, g.m. Randi Winnæs fra Drammen, fire barn: Inger Marie, Jan, Bente Marit og Dag Otto.

* Hjørdis (f. 1925), g.m. Wilhelm Askildsen (offiser) fra Kristiansand, tre barn: Knut, Kjell og Tor Oskar.

* Birger Eugen (f. 1931), politiførstebetjent, g.m. Anne Helga Bønsnes (f. 1935), to barn: Nina og Einar (se gnr. 192/51 Hagebu).

Etter fullført underoffisersskole på Hvalsmoen virket Hans Johan Karlsen i ingeniørtroppene i 4–5 år, før han begynte for seg selv i bygningsfaget. Her fikk han etter hvert hjelp av flere av sønnene. Han har satt opp en rekke bygg i Hole, blant annet Sundøya Fjordrestaurant i 1930 sammen med Nils Sundøen. For jobben måtte de to tinglyse skadesløsbrev til byggherren Hønefoss Bryggeri A/S for inntil 8.000 kroner med pant i sine respektive hjem.

Hans Johan Karlsen døde i 1956. I 1967 ble det fraskilt en parsell på cirka 1 dekar (gnr. 192/51 Hagebu) som ble overdratt til yngstesønnen Birger Karlsen. Etter Dagmar Karlsons død i 1974 ble Solvik overtatt av hennes datter BRYNHILD FOSSUM

(1914–1990) og hennes mann BIRGER FOSSUM. De har tre barn: Hans, Åge og Marit.

Birger Fossum døde i 1984 og Brynhild Fossum i 1990. Eiendommen Solvik er i dag på 789 m². Eiere siden mai 1990 har vært Marianne Rasmussen og Tom-Lauritz Persvold. MARIANNE RASMUSSEN (f. 1960) fra Steinsåsen er utdannet førskolelærer/spesialpedagog, og er i dag leder av PP-tjenesten i Hole kommune. TOM-LAURITZ PERSVOLD (f. 1956) fra Hønefoss er utdannet fagoversetter og arbeider som teknisk forfatter i Simrad Optronics i Oslo. De har én datter, Nora (f. 1991).

192/17 Burevik

Burevik var en eiendom på cirka 5,6 dekar som ble fraskilt Nedre Vik i 1909. Året i forveien hadde Nedre Viks eier HÅKON BURUD (1838–1921) og hustru ANNE IVERSDATTER VIK (1837–1909) bygd et hus på parsellen, og de bodde der en kort periode. Anne Iversdatter var søster av Nedre Viks tidligere eiere Kristoffer Iversen og Andreas Iversen Vik, og ved sistnevntes død i 1908 kom Håkon Burud i besittelse av gården. Han eide den til 1909, da hans hustru døde og gården ble solgt til Johan Tandberg.

Ved auksjon i Anders Iversen Viks dødsbo ble Burevik i januar 1910 solgt til smed KARL T. JACOBSEN (d. 1941) for 900 kroner. Han var gift med ANNETTE SOFIE JACOBSEN (d. 1957, fra Bure i Norderhov), og drev smia på naboeiendommen Holmen til sin død. De hadde tre adoptivbarn: Herman (seinere eier av Burevik), Borg-hild (gift Boger i Oslo, én datter Bjørg) og en gutt til (ukjent navn).

I 1928 leide Karl T. Jacobsen bort en parsell ved Vikssvingen på 250 m² til Norsk Brændselolje AS i 10 år med årlig leie 100 kroner. Her ble det montert bensinpumpe som leverte Mil-bensin, og bensinsalget ble ivaretatt av Carl Emil Arnesen som drev forretning på den andre siden av veien (i 1947 overtatt av Thor Nøsterud, som flyttet pumpa til sin eiendom Holmen). Etter smedens død i 1941 ble Annette Sofie eier av Burevik, og i januar 1953 overdro hun eiendommen til sønnen HERMAN JACOBSEN (1896–1975) for 5.000 kroner, med rett for selger til å disponere 1. etasje i hovedbygningen så lenge hun levde. Herman Jacobsen var elektriker, og bodde i Oslo med kona Olga f. Granli (1899–1988) og deres to sønner Rolf Gunnar og Sverre Georg.

Etter Annette Sofies død i 1957 ble Burevik brukt som fritidsbolig av barna og deres familier. Ved årsskiftet 1969–70 ble eiendommen overdratt til Olga og Herman Jacobsens sønner ROLF GUNNAR JACOBSEN (f. 1921) og SVERRE GEORG JACOBSEN (1922–1992). Etter Herman Jacobsens død i 1975 flyttet Olga til-

Vik cirka 1979. På nordsida av fylkesveien mot Røyse ligger fra venstre Søndre Vik med garveriet (i dag Viksveien 2), åkeren som tilhørte Burevik (Vik senter), Burevik-villaen og Vik Servicesenter med driftsbygg og bensinstasjon (Vik Torg), og i bakgrunnen båthavna.

Foto: Goldbergs Flyfoto, avfotografert av Marit Fagerli

bake til Hole og bodde i Burevik til sin død i 1988. I 1985 ble jordveien vest for husene fraskilt (bnr. 70) og solgt til Vik Eiendom AS, som her bygde forretningssenter og kontorer, med navnet Vik senter. Kommunen forbeholdt seg samtidig forkjøpsrett til resten av eiendommen, og 27. januar 1994 overtok HOLE KOMMUNE eiendommen Burevik på 1,2 dekar. «Burevik-villaen» har siden blitt brukt som fritidssenter og ungdomsklubb (leies i dag ut som bolig til en kommunalt ansatt), og det arbeides med planer om utvikling av eiendommen til forretninger, kontorer og omsorgsleiligheter.

192/18 Holmen – i dag Vik Torg

Eiendommen ble utskilt fra Nedre Vik i 1909, samtidig med nabo-eiendommen Burevik. På Holmen bygde smed Karl T. Jacobsen i Burevik en smie, på grunn som han leide av Sigurd Tandberg på Nedre Vik. Først i 1944 ble Holmen solgt til smedens sønn, Herman Jacobsen, for 300 kroner. Tre år seinere, i september 1947, solgte Herman Jacobsen eiendommen videre til Thor Nøsterud for 5.000 kroner.

THOR NØSTERUD (1910–1999) var fra Nøsterud på Røyse, og gift med ALFHILD MARTHA SYVERTSEN (Vesla) (1919–1998) fra Vestfossen. I unge år reiste han til Göteborg og begynte som læregutt ved Götaverken. På skipsverftet lærte han å bygge skipsmotorer, og under krigen reiste han en periode til sjøs som maskinist. Da

EN TUSENKUNSTNER

Thor Nøsterud var en nevenyttig håndverker som hjalp alle. Hver dag kom det folk til smia som trengte hans bistand, og han sa aldri nei. Han var en tusenkunstner, og en dyktig smed. Til de historiske spillene i Hole smidde han en tro kopi av et vikingsverd.

Thor Nøsterud i arbeid i smia på Vik.

bodde familien i Landskrona, og etter krigen flyttet de tilbake til hans hjembygd, hvor de i januar 1946 kjøpte eiendommen Sundet (Øgardsvika), hvor de bodde til september 1947, da de kjøpte Holmen ved Vik.

Vesla og Thor Nøsterud fikk to barn:

* Truls (f. 1942), samboer med Ingrid Gommæs (f. 1956), siden 1993 ansatt ved Eiksenteret i Hønefoss (salg og service av landbruksmaskiner), og eier av gnr. 208/14 Nøstret i Hole.

* Per (f. 1952), g.m. Anne Louise Luther (f. 1951)¹ fra Tofte i Hurum (siden skilt), 1982–1995 samboer med Anita Hol, og 1998–1999 samboer med Wenche Pauline Hansen fra Senja (ingen barn). I perioden 1995–2000 daglig leder av Hole ASVO AS, siden 1. april 2000 avdelingsleder ved Multi-Pro AS på Hensmoen.

¹ Anne Louise Luther skal nedstamme direkte fra Martin Luther i 14. ledd.

I 1951 fikk Hole en «moderne» bensinstasjon med flere pumper på Vik.

Vesla og Thor Nøsterud – etter hvert med bistand fra sønnene – bygde opp en lokal servicebedrift på Vik. Thor var smed og mekaniker, og reparerte landsbruksmaskiner og redskap både i egen smie og rundt på gårdene. Etter hvert ble det mer og mer bilreparasjoner, bensinstasjon og båthavn. I 1947 hadde de overtatt den tidligere bensinpumpa som Carl Emil Arnesens landhandleri hadde i Vikssvingen (satt opp av Norsk Brændselolje AS i 1928), og flyttet denne til sin egen eiendom, vis-à-vis Simon Arnesens garveri.

I 1950 ble det bygd bilverksted på Holmen, og året etter ble den enslige bensinpumpa erstattet av et mer moderne anlegg med flere pumper. I 1962 stod en helt ny bensinstasjon og verkstedhall klar til bruk, samtidig som båthavna og serviceanlegget for båter ble stadig utviklet. De første sprengningsarbeider og utgraving av båthavna ble påbegynt i 1953, og etter hvert ble det tidligere sumpområdet ved Vik omdannet til et tiltalende anlegg for fritidsbåter med kanal, basseng og brygger med plass til 70 båter. Planer om ytterligere utvidelser var klare og optimismen stor etter at veiserviceanlegget på den andre siden av veien var blitt utvidet med én eta-

Den gamle smia på Vik ble revet i 1983.

Foto: Per Nøsterud

sjø og modernisert i 1982. Etter pålegg fra Statens Vegvesen ble den gamle smia revet året etter (1983).

Da veimyndighetene tidlig i 1980-årene begynte planlegging av ny trasé for E 68 (i dag E 16) forbi Vik, ble det raskt klart at dette ville legge begrensninger for familien Nøsteruds næringsvirksomhet. De første signalene fra myndighetene gikk ut på at båthavna kunne bestå med et seilingsrør ut til fjorden, men i 1990 kom dommen: Båthavna måtte fylles igjen. Det gjorde ikke saken bedre at

prosjektering av to nye veiserviceanlegg langs den nye E 16 ved Vik, fullstendig ville ta livsgrunnlaget fra Nøsterud-brødrene, som i 1982 hadde overtatt eiendommen og bedriften fra foreldrene.

Høsten 1993 var det opphørssalg, og virksomheten til Vik servicesenter ble lagt ned. Truls og Per Nøsterud måtte skaffe seg annet levebrød, og tomta ble solgt til Prowa-gruppen AS, som i 1997–98 bygde Vik Torg med forretningscenter og 32 leiligheter på den tidligere smietomta.

Vik Torg

De 32 leilighetene på Vik Torg har hatt følgende eiere:

Seksjon 10:	Fra 1999: Ingrid Ovidia Hagen (f. 1920).
Seksjon 11:	Fra 1999: Britt Angelika Garberg (f. 1954).
Seksjon 12:	Fra 1999: Jon Jørve (f. 1968).
Seksjon 13:	Fra 1999: Marie Moe (f. 1977) og Tancred Andreas Edwin (f. 1974).
Seksjon 14:	Fra 1999: Martin Moe (f. 1975).
Seksjon 15:	Fra 1999: Margit Hagen (f. 1913).
Seksjon 16:	1999–2000: Pål Johan Hellerud og Toven-Helen Hellerud. Fra 2000: Sigurd Hauglie (f. 1918).
Seksjon 18:	Fra 1999: Torhild Tunga Rasmussen (f. 1941).
Seksjon 19–30:	Fra 1999: Hole kommune (12 omsorgsleiligheter)
Seksjon 31:	Fra 1999: Helga Olaus Haugland (f. 1935).
Seksjon 32:	Fra 1999: Reidun Synøve Dalevold (f. 1933).
Seksjon 33:	Fra 1999: Hilde Waagaard (f. 1947).
Seksjon 34:	Fra 1999: Helga Margrethe Aanstad (f. 1921) og Birger Magnus Aanstad (f. 1916).
Seksjon 35:	Fra 1999: Marianne Meinich (f. 1968).
Seksjon 36:	1999–2000: Anne Lise Thaulow og Espen Jørve. Eier siden 2000: Aasmund Rotefoss (f. 1946) og Mona Snekvik (f. 1946).
Seksjon 37:	Fra 1999: Liv Mona Helgeland (f. 1941).
Seksjon 38:	Fra 1999: Helge Gornes (f. 1919) og Reidun Charlotte Gornes (f. 1924).
Seksjon 39:	Fra 1999: John William Øvrevik (f. 1960).
Seksjon 40:	Fra 1999: Helene Borgen (f. 1941).
Seksjon 42:	Fra 1999: Ingrid Marit Larsen (f. 1921).

192/31 Arnestad

Arnestad er en boligeiendom ved Vik. Tomta ble fraskilt Sørenga gnr. 192/5 i 1944 og av eieren John P. Fekjær solgt til Thor Arnesen for 1.800 kroner. I 1955 overtok Fridtjov Gjesvik den ubebygde tomta for 5.500 kroner, og han satt som eier til 1972, da den ble solgt for 15.000 kroner til Terje Thoresen (f. 1941) fra Hønefoss og hans kone Ingvild Marie f. Odne (f. 1947 i Bergen), som her bygde enebolig. Ingvild Thoresen er oppvokst i Oslo, og arbeider som økonomisjef i Forvaltningscompagniet i Asker, mens Terje Thore-

© Fotograf Marit Fagerli

Vik Torg ble bygd 1997–98.

sen er selvstendig næringsdrivende. De har én datter: Ann-Mari f. 1978. I september 1982 solgte Ingvild og Terje Thoresen eiendommen og flyttet til Sundvollen.

Ny eier ble Stein Killén Larsen (f. 1956) fra Sande i Vestfold. Han er gift med Inger Kjemperud (f. 1951) fra Hønefoss, som i tidligere ekteskap med Hans Egil Rustand fikk to sønner: Morten Andreas (1969–1986) og Eirik (f. 1976). Stein Killén Larsen er ingeniør og arbeider på Snorre-plattformen i Nordsjøen, mens Inger Kjemperud Larsen er pleieassistent på rehabiliteringsavdelingen ved Hole sykehjem.

I oktober 1982 solgte de Arnestad og flyttet til Sersjantløkka på Røyse, som de da kjøpte. Nye eiere av Arnestad ble Britt Inger Larsen (f. 1963) fra Bardufoss i Troms og hennes mann Hans Henrik Halden (f. 1956) fra Hønefoss. De har to barn: Victoria f. 1994 og Nicolai f. 1997. Britt Inger Larsen arbeider som systemkonsulent i Fellesdata, mens Hans Henrik Halden er ingeniør i Hole kommune.

Eneboligen på eiendommen er fra 1972. I 1999 fikk den tilbygg med garasje.

192/32 Fredheim

Fredheim ble fraskilt Sørenga gnr. 192/5 i 1946 og solgt til Hole Indremisjon for 1.300 kroner, med bestemmelse om forkjøpsrett for eier av Sørenga i tilfelle tomta skulle bli solgt til privatpersoner. Samme år (1947) ble det tinglyst en overenskomst mellom Kinamissionen, Indremisjonen m.fl. om benyttelsen av tomta, og en periode var det planer om å bygge menighetshus her. Men i 1999 ble eiendommen solgt til Torgrim Klokkervold (f. 1970) og Susan Maxhari (f. 1970), og de bygde enebolig samme år. Susan Maxhari er datter av May-Britt Knudsen og Ramadan Maxhari (fra Albania, se Ragnebu gnr. 199/22). Torgrim Klokkervold er fra Røros,

og eier ambulansetjenesten i Hole. De har to barn: Helle Johanne f. 1994 og Nora Kristine f. 1998.

192/35 Linnerud

Linnerud er en boligeiendom på 1,5 dekar ved Vik, som ble utskilt fra Sørenga i 1947 og solgt til Sverre Frøshaug (f. 1912) fra Røyse for 1.500 kroner. Sverre Frøshaug begynte å bygge bolighus her sammen med broren Bjarne, men den ble ikke fullført, og eiendommen ble i 1960 solgt til Otto Weisten (f. 1912) for 15.000 kroner. Han bygde boligen ferdig. Otto Weisten var ugift, og drev med gravemaskiner og lastebiltransport.

Den 18. august 1977 solgte han Linnerud til Anders Terje Odden (f. 1953) fra Hønefoss. Anders Terje Odden var gift med Rita Skibenes (f. 1954) fra Sørumsnes i Akershus (siden skilt). De har to barn: Kjersti f. 1973 og Torgeir f. 1977.

Anders Terje Odden har arbeidet som trafikkassistent ved Oslo Lufthavn Fornebu siden 1985 (seinere på Gardermoen), ved siden av at han driver Rakafiskkjelleren i Hønefoss (startet av hans far Harald Odden i 1956).

Siden 1986 har Rita Skibenes vært eier av Linnerud. Hun var tidligere avdelingsleder i Bohus Bakke i Hønefoss.

192/38 Hole herredshus

I 1950 kjøpte Hole kommune en tomt av Sigurd Bili, som verge for sin da mindreårige sønn Bjørn Reidar Bili (eier av Øvre Vik) for 11.250 kroner. Tomta lå sør for gårdstunet på Øvre Vik, idyllisk innunder Viksåsen med det seinere kommunesenteret nedenfor. Her ble Hole herredshus innviet 30. desember 1955, reist av byggmester Alf Ruud. Bygget kostet cirka 750.000 kroner, hvorav en del ble gitt som gave av Benedicte og Thomas Fearnley på Toresplassen.

Byggmester Alf Ruud bygde også den nye fløyen som ble tatt i bruk i 1986 (kostnad cirka 6,5 millioner kroner samt 1 million til ombygging av det eldste bygget). I 1997 kunne den tredje fløyen tas i bruk. Den kostet 9,7 millioner kroner, inkludert en del ombygginger av det eldste bygget. Det var Tronrud Bygg AS som var entreprenør, og Sæther og Gythfeldt i Hønefoss var arkitekter, som de var ved byggetrinn 2. Den første fløyen som sto ferdig i 1955, var tegnet av arkitekt Oddmund Eindride Slaatto.²

Eiendommen er på cirka 9 dekar.

² «Kunst og historie omkring Hole herredshus», registrert av Rita Næssan 27.10.1997 (og oppdatert 22.09.1999).

192/42 Tomtebu

Tomtebu var en boligeiendom som ble utskilt fra Nedre Vik i 1952 og solgt for 1.000 kroner til Inger Marie Tandberg (f. 1913), søster av Gunhild Reistad som året før hadde overtatt gården. I 1974 ble eiendommen overdratt til datteren Kirsten Solberg (f. 1936), gift med Håkon Solberg.

I 1986 fikk Bjørg og Kåre Lad og deres tre sønner Kjell, Bjørn Steinar og Arve bruksrett til eiendommen mot innskudd på 250.000 kroner. Kåre Lad eide også naboeiendommen Vassvik gnr. 192/43. Begge eiendommer gikk med da nye E16 ble lagt forbi Vik i 1994 (Tomtebu lå på det seinere bensinstasjonsområdet på vestsiden av veien, og Vassvik i rundkjøringa nedenfor). Kåre Lad fikk da erstatningstomt på Vikstoppen, se gnr. 192/78.

Gnr. 192/45 Mellomvik

Mellomvik er en næringseiendom som i 1957 ble utskilt fra Nedre Vik og solgt til Hole kommune. I 1958 kjøpte Hole Samvirkelag eiendommen og bygde forretningsbygg her. Hole Samvirkelag hadde da siden 1946 drevet utsalg i Vikssvingen, der Fridtjov Gjesvik tidligere hadde sitt landhandleri.

I 1963 fikk Sokna Dampsag & Høvleri AS tillatelse til å oppføre et skur på 35 x 8 meter, hvor det ble startet trelastutsalg. Hole Samvirkelag fikk disponere 120 m² av skuret til lagerplass, og i 1970 ble festekontrakten transportert til AS Skogeiernes Impregneringsverk (seinere overtatt av Ringerike Trelast).

Fra 1967 sto Ringerike Samvirkelag som eier. I 1986 ble avdelingen på Vik nedlagt, og forretningsbygget ble i 1998 fraskilt med 2,2 dekar tomt (gnr. 192/83), og leid ut til Bærum Tekniske Salg AS.

I dag er det selskapet Horeka AS som leier tomtegrunnen av Ringerike Samvirkelag. Bygningene har selskapet kjøpt av Ringerike Trelast. Norske Stålprodukter AS, som Hole-mannen Per Løken jr. har eid og drevet siden 1975,³ fusjonerte høsten 2000 med et Oslo-firma, og har siden hett Horeka AS. Per Løken jr. eier 50 prosent av selskapet, som driver import og salg av storkjøkkenutstyr. Horeka sysselsetter 16 personer, hvorav 11 personer på Vik.

192/46 Vik skole

Skoletomta ble utskilt fra Nedre Vik i 1957 og solgt til Hole kommune for 43.428 kroner. Et tilleggsareale ble kjøpt til i 1960. Byggmester Alf Ruud bygde Vik skole, som ble tatt i bruk høsten 1962.

³ Norske Stålprodukter AS ble startet av hans onkel Per Michaelsen i 1933. Per Løken jr. kom med i bedriften i 1972, og etter onkelens død i 1975 var han eneeier .

Etter ytterligere utvidelse i 1972, er eiendommen i dag på 32,2 dekar.

192/51 Hagebu

Eiendommen (cirka 1 dekar) ble utskilt fra gnr. 192/15 Solvik i 1967, og overdratt til Birger Eugen Karlsen (f. 1931) og hustru Anne Helga f. Bønsnes (f. 1935), som her bygde enebolig. De har to barn:

* Nina (f. 1959), g.1 m. Per Ljåstad (siden skilt), to barn: Eirin f. 1984 og Silje f. 1990. Nina g.2 m. Erland Røed (se gnr. 195/20 Solvoll).

* Einar (f. 1961), siden 1989 eier av gnr. 208/3 Søhol.

Birger Eugen Karlsen er politiførstebetjent, og har arbeidet ved Oslo politikammer 1955–1962 og ved Asker og Bærum politikammer 1962–1988, mens Anne Helga Karlsen i perioden 1972–1995 arbeidet ved Ringerike Interkommunale Kraftverk som første-sekretær.

192/52 Solstad

Solstad er en boligeiendom på cirka 1 dekar ved Vik som ble utskilt fra Sørenga i 1969 og solgt til Sverre Andresen for 10.000 kroner. Sverre Oddvar Andresen (1924–1994) var gift med Gerd Aslaug Heieren (f. 1924) fra Hønefoss. De fikk tre barn:

* Nils Ivar (f. 1953), g.m. Brit Johanne Stene (f. 1955) fra Grong i Nord-Trøndelag, bosatt i Sundvollen.

* Inger Johanne (f. 1955), samboer med Steinar Pålstrud (f. 1955) fra Ådal, bosatt ved Bergsund i Ådal.

* Kari Gerd (f. 1960), g.m. Harald Buvik (f. 1950), bosatt i Molde.

Sverre Oddvar Andresen var født i Oslo og oppvokst i Hønefoss, og var sterkt engasjert i politikken både lokalt og på riksplan. Han var stortingsmann for Buskerud 1965–69 (representerte Arbeiderpartiet), og formann i Ringerike sosialstyre 1965–67. Etter at Hole igjen ble egen kommune fra 1. januar 1977, satt han som medlem av Hole formannskap 1977–83 og kommunestyre 1977–83 og 1987–91, og var samtidig formann i Hole sosialstyre. Han var fra 1940 plate- og sveisearbeider på HØKA, fra 1950 reparatør/dreier ved Hofsfos Træsliberi og Papirfabrik, og hadde 1963–65 samme stilling ved Follum Fabrikker. Han kom tidlig inn i fagbevegelsen, og var landsstyremedlem i Norsk Papirindustriarbeiderforbund 1963–67, og hovedkasserer i samme forbund 1970–89. I tillegg var han medlem av forstanderskapet i Ringerikes Sparebank, Hole Sparebank og Landsbanken.

Sverre Oddvar Andresen (1924–1994) var hovedkasserer i Norsk Papirindustriarbeiderforbund, og stortingsmann 1965–69.

I desember 1995 ble eiendommen solgt til Rannei Synnøve Hagen (f. Engebretsen, f. 1972 i Bærum). Hun er gift med Tom Anders Westby Hagen (f. 1973) fra Lillehammer, som er kontor-
medarbeider IT. De har én sønn: Lars Kristian f. 2000. Fra tidligere har Rannei Synnøve Hagen to barn: Jan Terje K. Hagen f. 1991 og Anne Kathrine J. Hagen f. 1994.

Enebolig med overbygd veranda og garasje ble bygd i 1969, og en dukkestue i 2000.

192/56 Sørhagen

Sørhagen er en boligeiendom ved Vik som ble utskilt fra Sørenga i 1972 og solgt til Bjarne Nikolai Rikardsen for 20.000 kroner.

Bjarne Nikolai Rikardsen (f. 1937) er fra Lenvik i Troms, og arbeider som administrasjonssekretær i SAS. Han er gift med Inger Johanne Skjærven (f. 1944 på Eina, oppvokst i Hole), som er konsulent ved Hole og Ringerike likningskontor. De har to barn:

* Pål Johannes (f. 1965), ugift.

* Nina Beate (f. 1971), g.m. Svein Erik Lilleland (f. 1971) fra Tyristrand, bosatt i Houston, Texas, én sønn, William Andreas f. 2001.

Med en tilleggsparcell som ble kjøpt fra Sørenga i 1985, er eiendommen i dag på cirka 1,5 dekar. Eneboligen ble bygd i 1972–73 og garasjen i 2001.

192/61 Vik søndre II

Dette er en del av det gamle gårdstunet på eiendommen Søndre Vik, som ble fraskilt i 1973 og solgt til Jan-Jørgen Jacobsen for 267.000 kroner. Jan-Jørgen Jacobsen (f. 1933) er ingeniør. Han var gift med Mai Lorendotter Jaeger (f. 1937) fra Estland (siden skilt), og de har to barn: Laine og Aase.

Mai Lorendotter Jaeger bor i dag på Vik søndre. Jan-Jørgen Jacobsen er bosatt i Torød i Vestfold.

Eneboligen er det tidligere våningshuset på Søndre Vik, bygd i 1942. Eiendommen er på 1,2 dekar.

192/66 Sørtun

Sørtun er en boligeiendom på 1,5 dekar som ble utskilt fra Sørenga i 1971 (opprinnelig med gnr. 192/53). Her bygde eierens datter Vigdis f. Fekjær (f. 1945) og hennes mann Ove Erik Hannestad (f. 1943) enebolig.

Vigdis Hannestad har siden 1987 vært eier av Sørenga. Hun arbeider som regnskapssekretær i Horeka A/S, mens Ove Erik Hannestad (fra Haug) er SAS-ansatt ved Oslo Lufthavn Garder-

moen. De har to barn: Tom Ove (f. 1966) og Lars Petter (f. 1970) – se Sørenga gnr. 192/5 (i kapittel 2 – Vik).

192/67 Soltun

Soltun er en boligeiendom ved Vik som ble utskilt fra Sørenga i 1979 og solgt til Thorvald Petter Granum for 25.000 kroner.

Thorvald Petter Granum (f. 1943) er fra Hønefoss, og har siden 1965 arbeidet som lærer ved Vik skole. Han er gift med Mari Synnøve Amundsen (f. 1947) fra Elverum. De har to barn:

* Mari Ann (f. 1967), g.m. Roger Norli, bosatt i Haug, to barn: Marius f. 1995 og Stian f. 1997.

* Merete (f. 1971), samboer med Jørgen Jensen, bosatt på Fjellhamar.

Enebolig er bygd i 1979–80, og garasje sist i 1980-årene.

192/68

er en boligeiendom på cirka 1 dekar som ble fraskilt Sørenga i 1983 og solgt til John Bjørn Fekjær (f. 1946), en nevø av Sørengas daværende eier Kåre Fekjær. Parsellen lå ubebygd til 1997, da den ble solgt til Mai-Britt Thorsrud Jansen og Edgar Hanssen, som her bygde enebolig.

Edgar Hanssen (f. 1955, ingeniør) er fra Salangen i Troms, og selvstendig næringsdrivende. Han er gift med Mai-Britt Thorsrud Jansen (f. 1960, markedsdirektør) fra Hønefoss. De har én sønn: Marcus Torstein Hanssen f. 1995. Mai-Britt har fra tidligere to barn: Stine Mari Johansen f. 1983 og Ole André Johansen f. 1986. Edgar har også to barn fra før: Richard Strandh f. 1976 og Daniel Johnsen f. 1989.

192/69 Vik søndre (Viksveien 2)

Dette er det gamle tunet og bygningene på Søndre Vik, som ble fraskilt i 1984 med cirka 3,9 dekar tomt og i henhold til Anna og Anton Arnesens felles testament overdratt til Sigurd Hagene, som var ambulerende vaktmester i Hole kommune.

Sigurd Hagene (f. 1931) fra Reinli i Sør-Aurdal bygde hus i Nedre Steinsåsen i 1960, og har bodd i Hole siden 1961. Han arbeidet som snekker i Oslo-området fram til 1981, da han overtok etter Hans Hungerholdt som ambulerende vaktmester i Hole kommune. Denne stillingen hadde han i 14 år, til 1995. Han var gift med Solveig Reidun Paulsen (f. 1933) fra Roa på Hadeland (siden skilt), og de har to barn: Geir Ivar (f. 1963) og Brith Hilde (f. 1968).

Høsten 2001 er et leilighetskompleks med selveierleiligheter

under oppføring på eiendommen. Det er Conseptor Eiendom AS som har utviklet prosjektet, med Sundhaven A/S som byggherre og Tronrud Bygg AS som entreprenør. Leilighetene i Viksveien 2 vil være innflyttingsklare i november 2001.

192/70 Vik senter

I 1985 ble jordveien på eiendommen Burevik (cirka 4,1 dekar) fraskilt og solgt til selskapet Vik Eiendom AS, som her bygde forretnings-senter og kontorer med navnet Vik senter (åpnet 1986). Hole kommune har siden leid flere av de 13 seksjonene til kommunelege, helsesøster, tannlege og kontor-plass. Siden 1999 har Adventist-samfunnet overtatt kontorene i 2. etasje (lege/tannlege flyttet da til Vik Torg), mens 1. etasje har vært forbeholdt dagligvareforretning, blomster, frisør, bank og andre virksomheter.

I skrivende stund (september 2001) ønsker Adventistsamfunnet mer plass, og vil gjerne leie hele Vik senter. Bygget som prosjekteres der Burevik-villaen ligger i dag, er planlagt å skulle huse de virksomhetene som eventuelt vil bli husløse, dersom det går som Adventistsamfunnet og Hole kommune ønsker.

Gnr. 193/11 Gjesvik

I februar 1898 ble fra Nordre Gjesval (Nerigarden) fraskilt en eiendom ved krysset mellom Gamleveien og Røyseveien, som i april samme år ble solgt til Carl Emil Arnesen for 700 kroner. Eiendommen fikk navnet Gjesvik (gnr. 14/11).

Gjesvik Landhandleri 1906, sentralt plassert i Vikssvingen.

Carl Emil Arnesen var sønn av garver Mathias Arnesen og hustru Maren f. Bakken på Vik. Mathias Arnesen drev garveri og landhandel på sin eiendom, og Carl Emil som eldste sønn hjalp faren i forretningen. Da han hadde kjøpt sin egen eiendom på den andre siden av bygdeveien og bygd hus der, overtok han farens forretning og flyttet den til Gjesvik, hvor han drev i noen år. Så bygde han nytt hus helt nede ved veien og drev sin forretning der, inntil han i 1941 overdro den til sønnen Fridtjov.

I 1945 ble forretningen lagt ned, og forretningsgården utskilt som egen eiendom (Svingen gnr. 14/20). Den ble året etter (1946) solgt til Hole Samvirkelag for 25.000 kroner.

Carl Emil Arnesen (f. 1867) var gift med Anna Marie Ellingsen (1866–1968) fra Drammen. De hadde 10 barn:

* Arne Martinius (1893–1985), g.1 m. Ingeborg Margrethe Øverby (1894–1977) fra Hole, bosatt i Oslo, ekteskapet oppløst i 1933, fire barn: Wanda Sofie f. 1919, Ingebjørg f. 1921,⁴ Arnljot f. 1924 og Magnus Ivar f. 1929. Arne Martinius g.2 m. Laurentse Gudmundsen (1912–1973) fra Son, én datter Grethe Laila (f. 1946).

* Einar (1896–1989), g.m. Hulda Synnøve Tangen, Solør (1891–1975), bosatt i Oslo, to barn: Sverre f. 1927 og Arild f. 1929.

* Sverre (1898–1925), g.m. Ingeborg Andresen, bosatt i Oslo, ingen barn.

* Ottar (1901–1994), g.m. Magnhild Solberg (f. 1903), bosatt i Asker, ingen barn.

* Erling (1903–1933), ugift.

* Fridtjov (1905–1982), ugift (tvilling med Anna), seinere eier av Gjesvik gnr. 193/11.

* Anna (1905–1940), g.m. Kåre Berntsen fra Bærum, bosatt i Asker, ingen barn.

* Marie (1906–1994), kalt Maja, g.m. sjømann og stuert Ingvald O. Lie fra Nordmøre (1899–1964), bosatt i Haug, ingen barn.

* Aasta (1910–1980), g.m. Kåre Fekjær (1913–1997), én datter Vigdis f. 1945.

* Magnus (1912–1924), død 12 år gammel av tuberkulose.

I oktober 1954 ble gnr. 193/11 Gjesvik solgt til sønnen Fridtjov Arnesen Gjesvik (1905–1982) for 20.000 kroner. I 1975 ble en boligtomt (gnr. 193/33) fraskilt og solgt til Arne Grønvold for 7.000 kroner, og 15. oktober 1983 ble resten av eiendommen Gjesvik solgt til Hole kommune for 340.000 kroner. Hole kommune rustet opp bygningen og bruker den i dag som dagaktivitetssenter.

193/13 Steinsvik

Denne eiendommen ligger i Vik sentrum, ved Røyseveien vis-à-vis Vik Torg. Den ble utskilt fra Nordre Gjesval i februar 1911 (skyld

⁴ Medlem av Hole bygdebokkomité.

35 øre), og solgt for 1.200 kroner til Arne Simon Arnesen, sønn av garver Mathias Arnesen og hustru Maren f. Bakken på Vik. Han hadde gått i garverilære hos faren, og bygde eget garveri inntil bergskrenten nede ved bygdeveien, og lenger sør på eiendommen satte han opp våningshus.

Arne Simon Arnesen (1884–1956) var gift med Kristine Olava Karlsen (1884–1944). De fikk tre barn:

Thor Arnesen (1907-1983) med hustru Åse f. Andersen (f. 1919). Bildet er tatt i 1939.

* Sigrid (f. 1907), g.m. Arthur Andersen fra Hønefoss, ingen barn (siden skilt).

* Thora (1908–1917).

* Thor (1917–1983), g.m. Åse Andersen (f. 1919) fra Oslo, én datter Tove (f. 1945, g.m. Martin Haga f. 1953 som eier og driver Trugstad gård i Nanestad).

Som garver spesialiserte Simon Arnesen seg på ishavsutstyr til hvalfangst o.l. samt flyverdrakter og skinn. I slutten av 1930-årene bygde han nytt garveri, og skinnlager på baksiden (bygd om til enebolig i 1943). Det gamle garveriet som lå inntil bergskrenten, ble revet 1956–57. Noen år etter ble det påbygd et forretningslokale for salg av skinnvarer. Etter Simon Arnesens død i 1956 ble garveriet og eiendommen i februar 1958 overtatt av sønnen Thor for 73.000 kroner. Samtidig ble det gamle våningshuset fraskilt (bnr. 28 Steinsbu) og overdratt til datteren Sigrid Andersen. Thor Arnesen bodde med sin familie i eneboligen på baksiden av garveriet, inntil han i 1959 flyttet til Kroksund (se gnr. 190/63 Furukrullen).

Thor Arnesen fulgte i farens fotspor og drev garveriet til ut i 1970-årene, med inntil 15 ansatte. Skinn ble eksportert bl.a. til

Yrende liv utenfor den kombinerte kiosken og skinnutsalget til «Simon Arnesens Pelsberederi» på eiendommen Steinsvik ved Vik i 1958–59.

England, og de fleste skofabrikker i Norge fikk råvarer fra «Simon Arnesens Pelsberederi». I 1980 flyttet Aase og Thor Arnesen til Drammen på grunn av hans lunge- og hjertesykdom, som han hadde utviklet etter mange års arbeid med syrebåd og damp i garveriet.

Eiendommen Steinsvik ble i mai 1973 solgt til Karl J. Brunstad og hans sønn Willy for 230.000 kroner.

Karl J. Brunstad (1921–1983) var opprinnelig fra Bjonerøa, og ansatt ved jernbanen. Han var gift med Emma f. Kjelland (1917–1992) fra Veme. De var tidligere bosatt i Ringåsen i Nordrehov. De fikk to barn: Walborg (f. 1944) og Willy (f. 1946).

Siden 1983 har Willy Brunstad vært eneeier. Han eier også nabo-eiendommen Åsvik gnr. 193/32, som er en tomt med garasje og en del frukttrær, utskilt fra Steinsvik.

Willy Brunstad arbeider ved Norske Skog Follum. Han har én sønn Roger Willy (f. 1975) fra et tidligere samboerforhold.

Den tidligere garveribygningen og utsalget har de siste årene huset forskjellige virksomheter, og vært leid bort bl.a. til elektrisk forretning, frisørsalong, tannlegekontor, kolonialforretning og kontorer. I dag har eieren innredet hybelleiligheter i de to bygningene.

193/28 Steinsbu

Steinsbu er det gamle våningshuset på gnr. 193/13 Steinsvik, som i 1958 ble utskilt og solgt til den tidligere eier Simon Arnesens datter Sigrid Andersen (f. 1907), gift med Arthur Andersen fra Hønefoss, for 13.000 kroner. Etter Sigrid Andersens død ble eiendommen overdratt til hennes bror Thor Arnesen, som i februar 1971 solgte den til Egil Ruud fra Oslo for 100.000 kroner. Egil Ruud (1907–1995) arbeidet som parkettsliper, og var gift med Magna f. Staff (1907–1996, opprinnelig fra Ringsaker). De har én datter, Inger Johanne (f. 1944).

Etter Egil og Magna Ruuds død i 1995–96 har datteren Inger Johanne Danielsen vært eier av eiendommen. Hun var gift med Karl Arne Danielsen (f. 1945) fra Sundvollen (siden skilt), og de har to barn:

* Arild (f. 1965), samboer med Sissel Bjaanes fra Oslo, to barn: Alexander f. 1993 og Rikke f. 1997.

* Marianne (f. 1968), g.m. Ingar Gunderengen fra Åsa (siden skilt), to barn: Jørgen f. 1994 og Joakim f. 1996.

Inger Johanne Danielsen er bosatt i Steinsåsen, og leier ut Steinsbu til sin datter Marianne og hennes to barn.

193/33 Grønvold

Grønvold ble utskilt fra Gjesvik i 1975 og solgt til Mona og Arne Martin Grønvold for 7.000 kroner. Tomta er på 1053 m², og her satte paret opp enebolig med garasje.

Arne Martin Grønvold (f. 1942) og Mona f. Eriksen (f. 1947) er siden skilt. De fikk tre barn:

* Tove (f. 1964), tidligere samboer med Leif Trygve Halvorsen fra Ådal, to barn: Ida (f. 1992) og Tora (f. 1993).

* Roar (f. 1966), samboer med Kristin Borgersrud, en sønn Håkon (f. 1996), bosatt på Jessheim.

* Ivar (1967–1996), samboer med Merethe Heimstad fra Karmøy.

200/59

Eiendommen ligger ved Sørenga på Vik og ble utskilt fra Vikberg (gnr. 200/44) i 1989 og solgt til Trine-Lise Knoph (f. 1955, sekretær) fra Bindal i Nordland og Arild Sulland (f. 1955, selvstendig næringsdrivende) fra Hole. De har én datter: Therese Knoph Sulland f. 1989. Arild har fra tidligere én sønn: Stig Kalsæg Sulland f. 1980.

Eiendommen er på 797 m². Eneboligen ble bygd 1989, og dobbelt garasje i 1993.

Vikshøgda

192/57 Hole ungdomsskole

I 1972 ble en parsell på 31 dekar utskilt fra Nedre Vik, og solgt til Ringerike kommune for 350.000 kroner. Med en mindre tilleggsparcell fra Koksrud (veigrunn), er eiendommen i dag på 36,3 dekar. Nøkleby og Andersen i Hønefoss bygde Hole ungdomsskole, som ble tatt i bruk ved skoleårets begynnelse i august 1973.

192/78

I 1994 ble det reist et kombinert bolig-/forretningsbygg på Vikstoppa, mellom den gamle riksveien og nye E 16. Det var Kåre Lad, innehaver av Ring Bygg A/S på Borgeng, som var byggherre, og tomte var erstatningstomt for to eiendommer som måtte ofres da nye E-16 med rundkjøringer og serviceanlegg ble anlagt samme år. Den ene var boligeiendommen Tomtebu gnr. 192/42, utskilt fra Nedre Vik i 1952 og solgt til Gunhild Reistads søster Inger Marie Tandberg (f. 1913). Fra 1974 var hennes datter Kirsten (f. 1936) og hennes ektemann Håkon Solberg eiere, før Kåre Lad og hans familie fikk bruksrett mot innskudd i eiendommen i 1986, da de bosat-

te seg her. Den andre parsellen, Vassvik gnr. 192/43, var en hytteeiendom, som lå der den sørligste rundkjøringen ved Vik i dag ligger. Den ble utskilt fra Nedre Vik i 1952 og solgt til Gunhild Reistads søster Bergljot Johansson (f. 1917). Kåre Lad kjøpte eiendommen i 1986. Vegvesenet løste ut Vassvik og en del av Tomtebu, mens oljeselskapet Fina etter avtale skulle skaffe erstatningstomt for det resterende av eiendommen, og dette ble på Vikstoppen.

Kåre Lad (f. 1935) og hans hustru Bjørg f. Steig (f. 1940) er begge fra Luster i Sogn. Kåre Lad har arbeidet i anleggsbransjen siden 1957, og vært innom bl.a. Høyer & Ellefsen, Årdal & Sunndal Verk, og Aspelin Byggvarer, før han i 1990 startet Ring Bygg A/S i Hole (det første året på Vik, siden 1991 på Borgeng). Bjørg Lad har arbeidet ved Vik sykehjem og Sundvolden Hotel, og er i dag ansatt ved Vik skystasjon.

Bjørg og Kåre Lad har tre sønner:

* Kjell (f. 1961), g.m. Åshild Gjerstad (f. 1964), bosatt i Haug, to barn: Jonas f. 1991 og Julie f. 1994. Åshild har fra tidligere sønnen Mattis f. 1984.

* Bjørn Steinar (f. 1964), samboer med Line Løvenberg Olsen (f. 1967), bosatt i Solbakken ved Vik, én datter Anikken f. 2001. Line har fra tidligere datteren Pernille Løvenberg Knutsen f. 1995.

* Arve (f. 1970), g.m. Margrethe Gjerstad (f. 1968), bosatt i Haug, én datter Caroline f. 1994.

Bjørg og Kåre Lad bor i eneboligen, mens forretningsdelen leies ut til Birthe Møller og Anne Wærstad Bekkevold, innehavere av Vik Dekor.

192/74 Vikshøgda – tidligere Åslund

På tuftene etter den tidligere husmannsplassen Kringlebråten bygde Einar Peder Åslund (1913–1983) i 1953 et bolighus. Tomta var på 3,5 dekar, og den årlige avgiften til eieren av Nedre Vik var 350 kroner. Einar Åslund arbeidet som lastebilsjåfør, og var gift med Hjørdis Skogheim (d. 1979) fra Krødsherad. De fikk tre døtre: Venke (1945–1946), Laila (f. 1947) og Erna (f. 1953).

Etter Einar Åslunds død i 1983 ble bolighuset kjøpt av eieren av Nedre Vik, og i 1989 ble huset med 4 dekar tomt fraskilt og solgt til Ingeniør Jan Solberg A/S, som flyttet sine kontorer hit. Jan Solberg utarbeidet planer for utbygging av eiendommen, og høsten 1994 solgte han prosjektet med eiendom (utviklet med nødvendige tillatelser, husbankfinansiering etc.) til Tronrud Bygg AS, som bygde 13 selveierseksjoner i tre kjedete to-etasjes rekkehus. Det gamle murhuset ble revet våren 1995, og det gamle navnet Kringlebråten ble endret til Vikshøgda.

Vikshøgda 1

Tidligere eiere: Terje Bihli (1995–1997), Tone Birgitte og Asle Michael Fremgård (1997–1999), Erik Tandberg og Line Kristensen (1999–2000). Eiere siden 2000 er Geir Trygve Røed (f. 1974 i Arendal, avdelingsleder i Elkjøp) og Lise Kristensen (f. 1976 i Hønefoss, lærer).

Vikshøgda 2

Tidligere eier: Tove Sigrid Andreassen (1995–1997). Eier siden 1997 er Else Margrethe Bull (f. 1928, hjelpepleier).

Vikshøgda 3

Tidligere eiere: Ingeborg Marianne Claussen (1995–1997), Tone Gommæs (1997–2000), Anita Nordhagen 2000–2001). Eier i dag er Åsa Karin Alsmark (f. 1968 i Katrineholm, Sverige, salgsleder). Hun har tre barn: Martin (f. 1988), Simen (f. 1992) og Henrik (f. 1997).

Vikshøgda 4

Eier siden 1995: Bente Østvold (f. 1956) fra Hønefoss. Hun er overingeniør ved Statens kartverk, og har én datter: Hanne Østvold Sveinson f. 1990.

Vikshøgda 5

Tidligere eier: Nina Ljåstad (1995–1996). Eier siden 1996: Hole kommune.

Vikshøgda 6

Eier siden 1995: Ruth Jenssen (f. 1944 i Leirvik på Stord). Hun er cand. philol., og arbeider i dag som rådgiver. Hun har fra tidligere ekteskap én datter: Line L. Jenssen (f. 1978).

Vikshøgda 7

Eier siden 1995: Ragnhild Ljøen (f. 1953) fra Nordfjordeid. Hun er utdannet adjunkt, og arbeider ved Haugsbygd ungdomsskole. Fra tidligere samboerskap med Ola Tronrud (f. 1952) har hun to sønner: Olav f. 1986 og Borgar f. 1991.

Vikshøgda 8

Tidligere eiere: Vibeke Sundt og Tore Vincent Vireid (1995–2000). Eiere fra juni 2000: Erik Breili (f. 1934) og Kari Sætrang Breili (f. 1935). De har to barn:

* Gro (f. 1958), g.m. Svern Overen (f. 1960) fra Hønefoss, bosatt i Krok-sund, to barn: Marcus f. 1986 og Rikke f. 1993.

* Pål (f. 1963), g.m. Ellen Nyhus (f. 1965) fra Helgelandsmoen, bosatt i Steinsåsen, tre barn: Vilde f. 1994, Julie f. 1996 og Sanna f. 1998.

Erik Breili er ingeniør, og har i 25 år arbeidet i lokal mekanisk industri (Høsveis AS og Næsset mek. Verksted AS). I perioden 1985–1998 var han fylkesturistsjef i Buskerud. Han er medlem av Buskerud fylkesting fra 1983, og er siden 1999 gruppeleder for Arbeiderpartiet i Hole formannskap og kommunestyre. Kari Sætrang Breili er i dag pensjonist, etter å ha vært kontormedarbeider ved advokatkontor i mange år.

Vikshøgda 9

Tidligere eiere: Janne Martinsen og Gjermund Kristoffersen (1995–1998). Eiere siden 1998: Ann Kristin Lindeman (f. 1967, fysioterapeut) fra Verdal i Nord-Trøndelag) og Rolv Inge Rye Sørensen (f. 1968, siviløkonom/IT-konsulent) fra Skogn i Nord-Trøndelag. De er samboere, og har én sønn, Fredrik Sørensen Lindeman f. 1998.

Vikshøgda 10

Tidligere eiere: Inger Blesvik Gandrud og Ole Gandrud (1995–1998). Eiere siden 1998: Marte Østbye Kristiansen (f. 1970, salgskonsulent DnB) fra Tyrstrand og Yngve Kristiansen (f. 1969, avdelingssjef IT) fra Oslo. De har to barn: Amalie f. 1997 og Jacob f. 2000.

Vikshøgda 11

Tidligere eier: Trygve Lie (1995–1998). Eiere siden 1998: Michelle Julie Varga Weme (f. 1966 i New York, oppvokst i Risør, student) og Einar Sindre Weme (f. 1962 på Kongsberg, oppvokst på Røyse, siviløkonom). De har to barn: Andrea f. 1991 og Alexandra f. 1999.

Vikshøgda 12

Tidligere eiere: Liv Helene f. Stensby og Lars Skotvold (1995–1998). Eier siden 1998: Jan Olaf Gommæs (f. 1970, sivilingeniør) fra Røyse. Han er samboer med Gry Halvorsen (f. 1975, student) fra Hamar, og de har tre barn: Alexander f. 1997, Katarina f. 1999 og Christian f. 2000

Vikshøgda 13

Tidligere eiere: Heidi Hove og Jan Inge Røysted (1995–1999), Inger Tandberg (1999–2000). Eiere siden 2000: Liv Ingvill Hagen Kristiansen (f. 1963, revisor i Nitschke AS i Bærum) fra Hønefoss og Stein Erik Kristiansen (f. 1965, kokk) fra Oslo. De har to barn: Christian André f. 1999 og Sofie Amalie f. 2001.

Solbakken

192/13 Solbakken

Solbakken ble utskilt fra Øvre Vik i 1890 og solgt til smed JOHAN KRISTIANSEN (f. 1855) for 1.300 kroner. Han var fra Bergeløkka i Sundvollen, og gift med ANNA MATHILDE HANSDATTER (f. 1864) fra Badstuhagen på Bønsnes. De bodde tidligere på plassen Skauenga under Rytteraker, og hadde fem barn, hvorav flere døde som små. De solgte Solbakken allerede i 1896 og flyttet til Nørigarden Fekjær, hvor Johan Kristiansens smedarbeid var et viktig ledd i den produksjon av karjoler og sleder som der foregikk. I 1905 kjøpte de Sundet (Øgardsvika), hvor de siden bodde (se gnr. 195/2).

Nye eiere av Solbakken fra juni 1896 var garver MATHIAS ARNESEN og hustru MAREN PAULINE F. BAKKEN, som betalte 1.500 kroner for eiendommen. De drev garveri på naboeiendommen Søndre Vik, og bygde den store villaen på Solbakken. Etter at de i 1910 overdro garveriet til sønnen Josef Arnesen, trakk de seg tilbake til Solbakken, hvis skyld samme år ble redusert fra 53 til 20 øre, etter at en åker, Vestjordet, var fraskilt samme år (og overdratt til Josef Arnesen sammen med Søndre Vik). Mathias Arnesen døde i 1912 og hans hustru i 1927. Da hadde hun i 1919 overdratt Solbakken til sine barnebarn, Martha, Anton, Astrid og John Vilhelm. Etter

sistnevntes død i 1920 (han druknet i Steinsfjorden, bare 13 år gammel) eide de tre gjenlevende søsknene eiendommen til 1949, da eldste søster Martha ble eneeier. I perioder ble huset leid bort, blant annet til tidligere hotelleier Gudbrand Karlsen i Kroksund og hus-tru Mathilde, som leide Solbakken fra cirka 1920 til 1925.

MARTHA ARNESEN (1905–1975) var gift med HANS YNGVAR ORVIK (1900–1971), siden 1935 eier av Søndre Gjesval (gnr. 15/1) i Hole. I 1949 solgte de sin gård til Lars Piro, og flyttet til Solbakken hvor de bodde til sin død. De var barnløse, og testamenterte Solbakken til NORSK LUTHERSK MISJONSSAMBAND, som overtok eiendommen 30. desember 1976. Samme dag skjøtet misjonssambandet Solbakken over til stiftelsen «MARTHA OG HANS ORVIKS MINNE», som var eier fram til 1995, da den sammen med en del av naboeiendommen Heimen ble overtatt av TRONRUD EIENDOM AS. Rundt 1990 ble det gamle våningshuset revet, og i 1997–98 ble eiendommen delt og bebygget med 13 eneboliger.

192/81 Brattbakken 3

Dette er den tidligere eiendommen Heimen (gnr. 192/33), som ble utskilt fra Solbakken i 1947 og solgt for 2.500 kroner til Finn Borg Hansen, som her oppførte enebolig.

Finn Borg Hansen (f. 1920) fra Hønefoss var kommunekasserer i Hole, og er gift med Liv Bøhn (f. 1917, kontorfullmektig) fra Ask. De har to sønner:

* Per (f. 1946), g.m. Margareth Baxter fra Skotland, bosatt i Houston, Texas, tre døtre: Helen, Catriona og Ann.

* Svein (f. 1947), g.m. Jinjin Song fra Kina, bosatt i Oslo (ingen barn).

I 1995 ble eiendommen (med unntak av boligen og tilhørende tomt) solgt til Tronrud Eiendom AS sammen med naboeiendommen Solbakken gnr. 192/13, og her ble boligfeltet Solbakken (gnr. 192/85-97) utbygd med 13 eneboliger i 1997.

Eneboligen med cirka 1 dekar tomt fikk nytt gnr. 192/81, og ble samtidig solgt til Andor Oluf Breivik fra Harstad.

Andor Oluf Breivik (f. 1950) er fysioterapeut, og innehaver av Vik Fysikalske Institutt i Hole. Han er samboer med Mette Løset (f. 1961) fra Hallingby, som arbeider som lærer ved Eikli skole i Hønefoss. Fra et tidligere ekteskap har Andor Breivik tre barn: Anja f. 1970, Hege f. 1973 og Håvard f. 1981. Mette Løset har én datter fra et tidligere ekteskap: Pernille Løset Skrutvold f. 1989.

192/85–97 Solbakken-feltet

Dette boligfeltet har 13 eneboliger, som ble utskilt fra eiendommen

Solbakken (se foran gnr. 192/13) og bebyggd i 1997–98:

Solbakken 1 – gnr. 192/85

Eiere: Liv Helene Stensby (f. 1955, skolesekretær) fra Hole og Lars Skotvold (f. 1958 i Steinkjer, ingeniør). De har to barn: Espen f. 1985 og Petter f. 1989. Enebolig/garasje bygd 1997–98.

Solbakken 3 – gnr. 192/86

Eiere: Sissel Stamnes (f. 1954 i Beitstad, bioingeniør) og Bjørn Dagfinn Johnsen (f. 1955 i Tofte i Hurum, ingeniør). Fra tidligere ekteskap har Sissel to barn: Stine Braadland og Svein Olav Braadland. Enebolig/garasje bygd 1998.

Solbakken 5 – gnr. 192/87 seksjon 1

Eier: Kaare Tiller (f. 1969 i Trondheim, politimann), gift med Christine Tiller (f. 1969 i Fredrikstad, lærer). De har to barn: Mikkel f. 1996 og Jakob f. 2000. Enebolig/garasje bygd 1997.

Solbakken 5 – gnr. 192/87 seksjon 2

Eier: Heid Hennum Lund (f. 1947 i Fredrikstad, barnepleier). Fra tidligere ekteskap har hun tre døtre: Christine (f. 1969, se seksjon 1 ovenfor), Anette (f. 1973) og Karianne (f. 1978).

Solbakken 7 – gnr. 192/88

(Eierne ønsker ikke omtale).

Solbakken 9 – gnr. 192/89

Eier: Bjørn Steinar Lad (f. 1964, anleggsleder i Veidekke A/S), samboer med Line Løvenberg Olsen (f. 1967, sekretær i Teekay Shipping A/S). De har én datter: Anniken Lad f. 2001. Line har fra tidligere datteren Pernille Løvenberg Knutsen f. 1995.

Solbakken 11 – gnr. 192/90

Eiere: Ivar Viktil (f. 1965, sivilingeniør) og Eirin Viktil (f. 1965, sykepleier/helsesøster). De har tre barn: Magnus f. 1989, Øystein f. 1991 og Håkon f. 1994. Enebolig bygd 1998.

Solbakken 4 – gnr. 192 /91

Eiere: Carina Birgitta Apell (f. 1965 i Borås, Sverige, butikkselger) og Johan Magnus Apell (f. 1963 i Göteborg, Sverige, golf trener). De har tre barn: Christoffer f. 1989, Jonathan f. 1992 og Emelie f. 1994. Enebolig/garasje bygd 1998.

Solbakken 2 – gnr. 192/92

Eier: Marit Fagerli f. Justad (f. 1963, fotograf) fra Modum, gift med Terje Fagerli (f. 1959 i Ål, trafikkstyrer i Jernbaneverket). De har to barn: Thomas f. 1997 og Marius f. 2000. Marit Fagerli har levert en stor del av bildematerialet til Hole bygdebok. Enebolig/garasje bygd 1999.

Vik mot Løkenmoen.

Til høyre midt på bildet ligger Solbakken-feltet, lengst sør i Viksåsen.

© Fotograf Marit Fagerli

Solbakken 6 – gnr. 192/93

Eiere: Kjersti Lager Bjerke (f. 1970 i Hønefoss, førskolelærer) og Thor Bjerke (f. 1970 i Asker, selvstendig næringsdrivende). De har to barn: Madeleine f. 1996 og Benedicte f. 1999. Enebolig/garasje bygd 1998–99.

Solbakken 8 – gnr. 192/94

Eiere: Grete Bernice Michaelsen (f. 1953 i Oslo, resepsjonssekretær) og Karl Arvid Mortensen (f. 1945 i Fåberg, overbrannmester ved Ringerike brannvesen). Fra tidligere ekteskap med Liv Granum

har Karl Arvid Mortensen tre barn: Anne f. 1968, Øyvind f. 1969 og Vidar f. 1978. Enebolig bygd 1998, garasje 2000.

Solbakken 10 – gnr. 192/95

Eiere: Stian Gihle Henriksen (f. 1973, fra Haug, avdelingsleder) og Janette Sønsterud (f. 1975, fra Hole, administrasjonssekretær). Begge arbeider i Sporty Skadeservice AS. Enebolig med garasje bygd 1997–98.

Solbakken 12 – gnr. 192/96

Eier: Robert Sæther (f. 1970, ingeniør fra Halså på Nordmøre), gift med Marianne Polden (f. 1970, fra Surnadal, kontormedarbeider). De har to barn: Renate f. 1992 og Sondre f. 1994. Enebolig bygd 1998 og garasje 2001.

Solbakken 14 – gnr. 192/97

Eiere: Maren Kristine Ullbraathen f. Rudstaden (f. 1973, adjunkt) og Morten Ullbraathen (f. 1974, personalleider). De er begge fra Hole, og har to barn: Martin f. 1999 og Aleksander f. 2001. Enebolig/garasje bygd 1999.

Løken – Løkenmoen

192/36 Elisenborg

Elisenborg er en eiendom på cirka 0,5 dekar som ble utskilt fra Vestjordet (gnr. 13/20) i 1947 og solgt til Elise Ottersen for 700 kroner. Elise Ottersen hadde tidligere drevet forretning i Oslo, og var gift med Søren Ottersen (f. 1871) fra Vinger (hans annet ekteskap), tidligere eier av bureiserbruket Bekkevold på Brenna og Østeng under Borgen (seinere Løken). Han var i første ekteskap gift med Emma f. Olsen (født i Vinger, hun døde et av de siste krigsårene), og de hadde fire barn (se Østeng gnr. 199/15).

Elise og Søren Ottersen kjøpte det gamle huset på husmannsplassen Biliberget under Bili, og satte det opp igjen i Elisenborg.

I 1959 ble Elisenborg solgt til Einar Mathiesen (f. 1902), sønn av postfører Anders Mathiesen og hustru Amalie i Bing på Røyse, for 13.000 kroner. Einar Mathiesen var ansatt i Oslo Lysverker, og bodde i Oslo med hustru Lalla og to døtre: Audhild og Berit. De brukte Elisenborg som fritidsbolig. I august 1972 ble eiendommen solgt til Ola Moen (f. 1928) for 45.000 kroner. Han var gift med Kari Moen (f. 1924), som ble hjemmelshaver i 1981.

I juni 1986 ble Oddlaug Solvang Kvandal (f. 1935) eier av Elisenborg. Hun arbeidet som sykepleier på Røysetoppen, og flyttet etter noen år tilbake til Bergen, hvor hun kom fra. Hole kommune

kjøpte da eiendommen og brukte den som bolig for flyktninger i en periode. Siden oktober 1998 har Hamdija Bilal (f. 1964) og Safija Bilal (f. 1966) vært eiere. De kom til Norge i 1993 fra Prijedor i Bosnia, og har vært bosatt i Hole siden 1995. Hamdija Bilal er biloppretter, mens Safija Bilal arbeider som renholdsbetjent ved Vik skole. De har to barn: Amela f. 1987 og Amel f. 1991.

200/10 Granli

Granli ligger i svingen der veien til Løkenmoen tar av fra Røyseveien, og ble utskilt fra Øvre Løken 8. oktober 1906. Her fikk søskenparet Anne Marie Nilsdatter og Anders Nilsen Fjeld én måned seinere skjøte på en stue med vedskur med bruksrett til tomta for deres levetid for 725 kroner. Anders Nilsen Fjeld hadde i mars 1905 solgt sin gård Fjell gnr. 38/20^s til Ole Kristoffersen Gomnes for 8.000 kroner, og det ugifte søskenparet flyttet til Løken. I skjøtet ble Anne Marie Nilsdatter innrømmet rett både til bruk av en kålhage, til vannhenting og «til at tage til brænde den på Løkenhau- gen forefindendes kvist». Stua var flyttet fra Roterud, den Søhol- gården som Martin Hansen Borgens far, Hans Olsen, eide før han kjøpte Løken gnr. 21/4 i 1876.⁶

En annen som bodde i dette huset, var skredder Dahl fra Røyse, som hadde skredderverkstedet sitt i 2. etasje i tømmerbygningen. I april 1919 kjøpte Olava Stadum (1862–1947) eiendommen av Martin H. Borgen for 2.600 kroner. Da hadde hun allerede leid huset i noen år sammen med sin søster Maren Stadum (1853–1936), etter at de to hadde solgt sin gård Stadum i 1916 (broren Nils Stadum døde i 1910).⁷ Maren Stadum eide og drev en trikotasjeforretning i Asker, hvor hun også bodde en periode.

I desember 1947 overtok Olava og Maren Stadums søster Anne og hennes mann Lars Larsen eiendommen Granli fra Olava Stadums dødsbo. Anne og Lars Larsen var barnløse, og han drev en isenkramforretning ved Søndre Torg i Hønefoss. 23. februar 1954 kjøpte Nils Karl Røsvik eiendommen for 18.000 kroner.

Nils Karl Røsvik (1897–1970) var født på Vigra på Sunnmøre, og arbeidet som lærer i Hole fra 1921 til 1965. I tillegg var han organist i bygda fra 1929 til 1954. Nils Karl Røsvik var gift med Ruth f. Frøhaug (f. 1910), og de har to barn:

⁵ I dag en del av gnr. 217/13 (eier Stein Helge Hammersbøen).

⁶ Stua er trolig den «Løkenstua» som nevnes under øvre Løken i 1900, hvor ekteparet Mathea O. (f. 1844) og Gudbrand Andersen (f. 1847) bodde. De arbeidet begge på Øvre Løken.

⁷ Stadum gnr. 43/5-6, eies i dag av Ole Halvor Jøta.

* Nils Sakse (f. 1931), g.m. Kirsten f. Himmelstrup (f. 1926) fra Danmark, bosatt i Bærum, to barn: Anne Dorthe f. 1959 og Nils Morten f. 1967.

* Ragne Kathinka (f. 1937), g.m. Petter Osborg (f. 1926), bosatt i Volda, to barn: Guttorm Johan f. 1967 og Ruth Louise f. 1970.

Petter Reinhardt Kleiva (f. 1876) eide Grindbakken fra 1911 til 1936. Han arbeidet i Mathias Arnesens garveri på Vik.

200/11 Grindbakken

Den tidligere husmannsplassen Grindbakken på grensen mot Bili og Vik, lengst nord i Løkens gårdsvald, ble utskilt fra Øvre Løken i desember 1911 og solgt til Petter Reinhardt Kleiva for 725 kroner. Petter Reinhardt Kleiva (f. 1876) arbeidet i garveriet hos Mathias Arnesen (og seinere hos sønnen Josef) på Vik. På Grindbakken bodde også Petters fosterbror Iver Kleiva, som var sveiser på Stein gård, og seinere ble sveiser på Søndre Gjesval før han flyttet til Lier. Han var gift med Anna Thomassen fra Nystua under Nordre Gjesval.

I september 1936 solgte Petter Reinhardt Kleiva Grindbakken til Asta og Alf Oddvar Johansen for 4.500 kroner. Da hadde han tidligere samme år utskilt en parsell fra Solhøi (bnr. 14), hvor han flyttet inn i en liten stuebygning.⁸

Asta Johansen f. Selte (1901–1967) var datter av småbruker og postmann Karl Selte og hustru Karen Lovise på Solvang i Steinsfjeringen, og arbeidet som kokke på veianlegg ved Sollihøgda da hun ble kjent med veiarbeider Alf Oddvar Johansen (1909–1973) fra Oslo. Han var sønn av den svenske vognmann Alfred Johanson (arbeidet seinere i Oslo kommune) og hustru Olga Nikoline fra Nannestad.

Asta og Alf Oddvar Johansen har seks barn:

* Svein (f. 1932), g.m. Anne Lise Rolstad (f. 1940), to barn: Steinar f. 1959 og Knut f. 1960.

* Olga Karin (f. 1934), g.m. Alf Høyslåen (f. 1939) fra Folldal, én datter Gun Elisabeth f. 1974.

* Arild (f. 1937), g.m. Gerd Marie f. Solheim (f. 1942) fra Bærum, tre barn (dagens eier av Grindbakken, se nedenfor).

* Finn (f. 1939), g.m. Marit Kristensen (f. 1941), bosatt i Oslo, to barn: Mette Marit f. 1961 og Finn Eirik f. 1965.

* Viggo (f. 1941), g.m. Gerd Andersen (f. 1946), bosatt på Kolbotn i Oppegård, ingen barn.

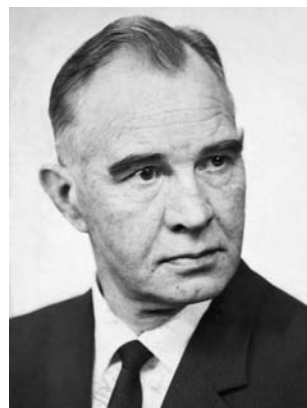
* Kirsten (f. 1945), g.m. Bjørn Hasselknippe⁹ (f. 1941), bosatt på Forus ved Stavanger, tre barn: Henrik f. 1974, Kathrine f. 1978 og Margrethe f. 1981.

⁸ Nils Fekjær skriver i sine opptegnelser (s. 17) at Petter Kleiva var gift – hans kone var fra Holmestrand, og skal ha vært «en meget benyttet kokkekone bortover gårdene.»

⁹ Hans far er Oskar Hasselknippe, sjef for Milorg-styrkene på Ringerike under siste krig, og seinere redaktør av Verdens Gang.

Våningshuset i Grindbakken etter ombygging 1950.

Alf Johansen (1909-1973).

Asta Johansen f. Selte (1901-1967) med tre av barna foran det gamle huset i Grindbakken cirka 1938. Fra venstre Svein (f. 1932), Arild (f. 1937) og Karin (f. 1934).

Alf Oddvar Johansen var aktiv lokalpolitiker, og satt i mange år som formann i Hole skolestyre. I yngre år reiste han rundt og arbeidet på anlegg, og var bl.a. med på å legge brostein på hovedveien mellom Nes i Hole og Sollihøgda i 1930-årene.

På Grindbakken hadde de ku, sau, gris og høner til ut på 1950-

tallet. Fra eiendommen ble i perioden 1936–80 fraskilt sju eneboligtomter. Grindbakken er i dag på cirka 4,5 dekar.

I juni 1973 ble eiendommen overtatt av sønnen Arild Johansen (f. 1937), gift med Gerd Marie f. Solheim (f. 1942) fra Bærum. De har tre barn:

* Kjell Erik (f. 1961), g.m. Mette Kristiansen fra Hønefoss, to barn: Tiril f. 1988 og Synne f. 1990.

* Ole Christian (f. 1963), samboer med Benedicte Strand fra Bærum.

* Tom Arild (f. 1966), samboer med Ingvild Tømmerberg, én sønn Petter f. 2000.

Arild Johansen er utdannet rørlegger, og har arbeidet ved Bærum Rør A/S i over 30 år. I dag er han vaktmester ved Sundvolden Hotel.

Høsten 2000 solgte han Grindbakken til naboen Jan Samuelsen (f. 1955), med forbehold om borett for seg og sin familie til mai 2002. Jan Samuelsen har i 2001 fraskilt to boligtomter fra Grindbakken, og på den ene bygger hans sønn Daniel Samuelsen (f. 1977) og hans samboer Monica Hauglien (f. 1977) fra Hønefoss enebolig (se Moløkka gnr. 200/50).

200/13 Løkenhaugen

Da Martin Hansen Løken i mars 1928 solgte Øvre Løken til Steffen Braastad, hadde han i november året før fraskilt hele Løkenmoen mellom bygdeveien og Grindbakken i én eiendom, Løkenhaugen (gnr. 21/13 av skyld 23 øre), som han holdt igjen ved salget. Her hadde han bygd et hus som han flyttet inn i med sin familie. Dette huset stod helt til Thorleif Karlsen brukte deler av det i det nye huset han bygde rundt 1960.

Etter Martin Hansen Løkens død i 1955 ble eiendommen, samt skogeiendommen gnr. 21/9 ved Nordsetertjernet, overtatt av de to gjenlevende barna, Olga Borgen (1897–1980) og Margit Karlsen (1906–1974). Olga var ugift og bodde i 2. etasje, mens Margit bodde i 1. etasje med sin mann Thorleif Karlsen (1906–1984). Ved Margit Karlsens død i 1974 overtok Thorleif hennes halvpart av de to eiendommene. Thorleif Karlsen døde i 1984, og i juli 1985 kjøpte hans bror Sverre Koksrud hans eierpart for 145.000 kroner. Ved Olga Borgens død i 1980 arvet Anna Koksrud f. Gjesvold hennes del, og dermed eide Anna og Sverre Koksrud både gnr. 21/13 Løkenhaugen og skogteigen ved Nordsetertjern gnr. 21/9, i tillegg til sin gård Koksrud gnr. 12/1 i Hole.

Anna Koksrud døde i 1999, og det er i dag hennes dødsbo som

eier Løkenhaugen. Det er laget en reguleringsplan for fem eneboligtomter på eiendommen, som står foran snarlig realisering.

Husene på eiendommen ble fraskilt i 1991 og overtatt av Anna og Sverre Koksrudds sønn Iver Koksrud (f. 1958) og hans kone Lisbeth Ravneng Koksrud (f. 1961), se nedenfor gnr. 200/60.

200/14 Solhøi

Solhøi er en boligeiendom som ble utskilt fra Grindbakken i 1936, da eieren Petter Reinhardttsen Kleiva (f. 1876) solgte Grindbakken til Aasta og Alf Johansen og selv flyttet til Solhøi, hvor han bodde i en liten stue. Hans kone var fra Holmestrand, og skal ha vært en meget benyttet kokkekone bortover gårdene.¹¹ I en annen stue på eiendommen bodde hans fosterbror Iver Olsen Kleiva (se Grindbakken gnr. 192/11).

Etter Petter Kleivas død ble Solhøi solgt til Olav Øimoen (f. 1916) for 16.000 kroner. Han var fra Nes i Ådal, og gift med Aase f. Holset. De har én datter, Tove Sissel.

I mars 1984 kjøpte Nils Flattum eiendommen for 400.000 kroner. Nils Flattum (f. 1943) er fra Vikersund, og arbeider som overingeniør ved Nemko (Norges elektriske materiellkontroll) på Blindern. Han er gift med Berit f. Halseth (f. 1949) fra Kabelvåg i Lofoten. Hun har tidligere vært kontormedarbeider, i dag barnehageassistent) De har to barn: Gry-Anett f. 1977 og Per-Åge f. 1981.

200/15 Solheim (Løkenstua)

Da Hole kommune i 1913 kjøpte tilleggsjord for å bygge ny skole ved Løken, måtte stua på Kyllingjordet (i 1900 kalt Kyllingstua) flyttes til en tomt ved bygdeveien mellom Løken skole og Vik. I stua

¹¹ Etter Nils Fekjærs optegnelser.

3 MÅL RUGÅKER PÅ ÉN DAG

»Høsten 1910 skar Amalie Løkenstua og Andreas Borgersen rug på Stein, side om side. Han brukte ljà og hun skjuru, men han greide ikke å følge henne. Amalie fortalte at hun somme ganger hadde lagt ned 3 mål rug på én dag på Stein, og enda hatt med en sugerunge på åkeren. Attpå til hadde hun vært hjemme på Steinsbakken og laget mat til mannen sin.»*

* Olav Eriksen forteller til Jon Guldal (Ringerikes Blad 10. desember 1949).

*Solheim gnr. 200/15.
Løkenstua het den da den ble
flyttet fra Kyllingjordet ved
Løken skole i 1913, til sin
nåværende plass ved fylkes-
veien nærmere Vik.*

bodde Andreas (f. 1860) og Amalie (1860–1948) Johannessen, bedre kjent under navnet Løkenstua. Andreas og Amalie var i 1900 husmannsfolk (uten jord), og fulgte med da stua ble flyttet i 1913. Amalie hadde i yngre år vært budeie på Stein, og de første årene de var gift, bodde de som husmannsfolk på Steinsbakken. Seinere hadde Amalie vaskejobb på Løken skole i mange år, mens Andreas var gårdskar på Nedre Løken. Han skal selv ha bygd Løkenstua.

Andreas og Amalie Løkenstua hadde sju sønner:

* Johannes (1881–1901).

* Martin (f. 1884), døde som elev ved underoffiserskolen.

* Torvald (1887–1985), arbeidet ved Oslo Sporveier, g.m. Borghild Næss, sju barn: Ingrid (1917–1938), Gjermund (f. 1919), Tor (f. 1920), Grete Synnøve (f. 1927), Marie (Maien) (f. 1928), og Reidun Irene (f. 1931).

* Josef (f. 1890), reiste til Amerika.

* Alf (1895–1988), g.m. Anna Petersen (1904–1990) fra Nakkerud (neste eier av Solheim), én sønn Arvid (1941–1942). Deres niese Eva Synøve (f. 1940) vokste opp hos dem.

* Reidar (1899–1995), g.m. Gudrun f. Nordhagen fra Nes i Hallingdal (siden skilt) fire barn: Leif, Bjørn, Frank og Eva Synøve.

* Johannes (f. 1902).

Amalie var født utenfor ekteskap som datter av Petter Olsen Vakereie¹² (f. 1838) og Maren Trulsdatter Vakereie fra Norderhov,¹³ mens Andreas var født i Asker av foreldre Berte Marie Trondsdatter Drengsrudeie (1832–1861) og Johannes Olsen Moeie (1819–1874) fra Hole. Andreas var ett år gammel da mora døde i 1861, og faren tok da med sønnen og flyttet tilbake til Hole.

I oktober 1940 ble tomta som Løkenstua sto på utskilt fra Øvre Løken, og ved skjøte av 8. november s.å. solgt til Amalie og Andreas' sønn Alf Løken for 800 kroner.

Alf Løken (1895–1988) arbeidet som melkekjører i Kristiania (med hest og vogn), før han ble ansatt ved Oslo Sporveier. Han var gift med Anna Petersen (1904–1990) fra Nakkerud. De hadde én sønn Arvid, som døde ett år gammel i 1942. Deres niese Eva Synøve, datter av hans bror Reidar, vokste siden opp hos Anna og Alf Løken.

I 1963 ble det fraskilt en parsell «Vikberg» som sammen med en naboparsell fra Øvre Løken ble solgt til fosterdatteren Eva Synøve og hennes mann Kåre Helge Gulli (se gnr. 200/44).

¹² Utvandret til Amerika i 1862.

¹³ Amalie hadde en halvsøster Julie Elise Olsdatter (f. 1862), som i 1892 ble gift med Ole Engebretsen (f. 1861), og de fikk én sønn Einar (f. 1894). Julie Elises far het Ole Petter Pedersen (opplyst av Rudi Løken 29.02.00).

Eva Synøve Gulli overtok Solheim i april 1981 for 8.000 kroner, med boret for Alf og Anna Løken i deres levetid (de døde i 1988 og 1990). I 1986 ble det fraskilt en parsell gnr. 200/56, hvor datteren Hilde Beate Gulli i 1988 bygde enebolig (hun ble eier av parsellen i 1992).

Siden april 1996 eies Solheim av Helge Gulli (f. 1966, ugift), som har bygd ny bolig på eiendommen. Han er utdannet i Forsvaret, og er i dag kaptein i Hærens Forsyningskommando.

200/17 Veslebu

Veslebu er en boligeiendom på cirka 3 dekar i Løkenmoen som ble utskilt fra Grindbakken i 1945 og solgt til Arne Kristensen (f. 1915) for 2.000 kroner. I 1949 solgte Kristensen eiendommen til Borgeng Fabrikker AS (med påstående hytte) for 6.000 kroner.

I juni 1955 ble eiendommen solgt for 11.200 kroner til Knut Andreas Sjørdal (1921–1983) fra Syvde på Sunnmøre. Han var verksmester ved Borgeng Fabrikker, og gift med Kirsten Aagedal (f. 1922) fra Vestby i Akershus. De har fire barn:

* Terje (f. 1953), g.m. Orna Avni (f. 1953) fra Israel, innehavere av Sundvollen gartneri, bosatt på Nes i Hole, ingen barn.

* Vidar (f. 1956), ugift, bosatt i Oslo.

* Unni Marie (f. 1957), g.m. Odd Johannes Lien, bosatt i Ølen i Sunnhordland, fire barn: Knut Andreas (f. 1981), Aleksander (f. 1983), Jarl Magnus (f. 1988) og Daniel (f. og d. 1996).

* Rolf (f. 1962), ugift, landskapsarkitekt, bosatt i Åsbygda i Ringerike.

Etter Knut Andreas Sjørdals død i 1983 har Kirsten Sjørdal siddet i uskiftet bo. Eneboligen ble bygd i 1955.

200/18 Bakken

Bakken er en boligeiendom på 1,1 dekar ved fylkesveien mot Røyse, som ble utskilt fra Øvre Løken i 1945 og solgt til Hjørdis f. Halvorsen (1897) fra Oslo og Ingvald Johansen (f. 1888) fra Frogn i Akershus for 800 kroner. Ingvald Johansen var byggmester av yrke. De fikk tre sønner:

* Gunnar (f. 1926), bosatt i Vik ved Grimstad, g.m. Esther Keyn fra Oslo, tre barn: Bente, Hilde og Rein.

* Øyvind (f. 1928), bosatt i Mandal, g.m. Astrid Christiansen fra Tromøya, tre barn: Terje, Rune og Ingveig.

* Birger (f. 1934, har tatt etternavnet Holanger), bosatt på Røyse, g.m. Anne Berit Bygdnes fra Tromsø, tre barn: Unn, Svein og Stig.

Fra et tidligere ekteskap med Gudrun Cederløw (f. 1891, døde i barselseng), hadde Ingvald Johansen en datter Gudrun (f. 1918,

gift med Frode Buhl Jensen fra Danmark, bosatt der, en datter, Vilja).

I juni 1967 ble eiendommen solgt for 80.000 kroner til Svein Lauritzen (1936–2000) fra Stabekk i Bærum, gift med Reidun f. Langseth (f. 1941) fra Gjøvik. De har fem barn:

* Tove (f. 1958), g.m. Trond Gundersby fra Åsbygda, bosatt på Veigin, tre barn: Mari f. 1985, Marthe og Håvard (tvillinger) f. 1987.

* Nina (f. 1960), g.m. Ragnar Fredriksen (død i 1996), to døtre: Hanne f. 1978 og Heidi f. 1983. Nina er i dag samboer med Ole Erik Kristiansen fra Hønefoss, og de har to barn: Martine f. 1999 og Julie f. 2000.

* Tone (f. 1966), ugift, bosatt på Røyse, én sønn: Lars Petter f. 1998.

* Ola (f. 1970), samboer med Bente Kristoffersen fra Svingerud, bosatt på Røyse, én sønn: Fredrik f. 2001.

* Mona (f. 1977), g.m. Ole Bjørn Myhra fra Begnadalen, bosatt der, to barn: Silje Merethe f. 1998 og Tor Erik f. 2001.

Svein Lauritzen var vaktmester ved Vik skole fra 1981 til sin død, mens Reidun Lauritzen har arbeidet ved Garntangen kiosk i 20 år. Etter sin manns død i november 2000 var Reidun Lauritzen eier av eiendommen inntil hun solgte den i august 2001, og kjøpte leilighet i Viksveien 2. Ny eier av Bakken er Jonny Pedersen (f. 1947, bokbinder) fra Bærum. Han er samboer med Kristin Isaksen (f. 1974) fra Harstad, og de har én datter, Helene f. 1998.

200/19 Steinly

Eiendommen var opprinnelig en hytteeiendom som ble utskilt fra «Gulbrandsen-Løken» gnr. 21/4 i 1945 (hytta bygd 1946), og av eierne Antonie og Johannes Gulbrandsen overdratt til sønnen Harald (1903–1970) i 1955 for 400 kroner. I 1982 ble eiendommen overdratt til Ruth og Harald Løkens yngste sønn Finn Harald Løken (f. 1946), gift med Berit Pedersen (f. 1948) fra Oslo. De bygde enebolig i 1983, og garasje/uthus i 1990. Finn Harald Løken er utdannet rørlegger og arbeider i Hole kommune som driftsansvarlig/avløp, mens Berit Løken er psykiatrisk hjelpepleier. De har to barn:

* Rune (f. 1966) rørlegger, g.m. Rigmor Høyvik (f. 1969) lærer fra Tyrstrand, bosatt i Steinsåsen, to barn: Simen f. 1998 og Sofie f. 2000.

* Rita (f. 1969), barnehageassistent, g.m. Jostein Høyvik (f. 1967) fra Tyrstrand, papirarbeider, bosatt på Tyrstrand, tre barn: Harald f. 1990, Ida f. 1994 og Marie Karensen f. 1999.

200/21 Moen

I 1947 kjøpte Borgeng Fabrikker et område på cirka 5,5 dekar i Løkenmoen av Martin Strand på Øvre Løken for 4.500 kroner. På

eiendommen heftet en klausul om at det ikke skulle oppføres fabrikkbygninger, og at Øvre Løkens eier hadde forkjøpsrett i tilfelle salg. Her bygde Borgeng tre eneboliger til bruk for ansatte og deres familier. Eiendommen ble seinere delt i tre like store parseller (bnr. 21 Moen, bnr. 29 Løkka og bnr. 30 Moløkka), hver på cirka 1,8 dekar.

Da Borgeng Fabrikker i 1954 ville selge boligene til de ansatte, benyttet Martin Strand sin forkjøpsrett til bnr. 21, og kjøpte denne for 31.000 kroner. I 1955 solgte han den videre til Kristian Holseth for 36.000 kr.

Kristian Holseth (1901–1977) var fra Veldre på Hedmarken, og kom til Hole som 20-åring som sjåfør og ekspeditør ved Hole Samvirkelag i Svensrud. Siden var han bestyrer av samvirkelagets avdeling i Sundvollen i over 20 år. Han var gift med Berit Gunvor Bang (f. 1912) fra Stjørdal i Nord-Trøndelag, som kom til bygda som menighets søster i 1939. De har to barn:¹⁴

* Per Kristian (f. 1945), g.m. Randi Karin Haugen, én sønn John Atle (se nedenfor).

* Solveig (f. 1947), g.m. Odd Arild Eikeland (f. 1949) fra Kristiansand, bosatt i Åseral i Vest-Agder, to barn: Stig Alfred f. 1977 og Olav Kristian f. 1979.

I 1973 overtok sønnen Per Kristian Holseth (f. 1945) eiendommen. Han er gift med Randi Karin f. Haugen (f. 1945) fra Hønefoss, og de har én sønn, John Atle (f. 1967). John Atle Holseth er gift med Mette Heieren (f. 1972) fra Tyrstrand. De er bosatt på Losmoen ved Hokksund, og har én datter: Elisabeth f. 1997.

Per Kristian Holseth er utdannet elektriker og elektrotekniker, og arbeider i Nordsjøen som vedlikeholdsleder elektro/instrument for Norsk Hydro (Oseberg). Randi Karin Holseth er hjelpepleier på Hole sykehjem.

Eiendommen er på cirka 1,8 dekar. Eneboligen er bygd 1947 og påbygd 1973–74. I tillegg til garasje i tilknytning til boligen (1973–74), er det en frittstående garasje (bygd 1980).

200/24 Skogly

Eiendommen ble utskilt fra Grindbakken i 1948 og solgt til Odd Karlsen for 800 kroner. Odd Karlsen (1922–1991) fra Vik i Hole var sveiser, først på Borgeng Fabrikker, siden ved Drammen Sveise-

¹⁴ Kristian Holseth var tidligere gift med Jenny Lysne fra Bærum (som døde i 1943). De fikk én sønn, Odd Kåre Holseth (f. 1935), som er bosatt på Nordby i Akershus. Med sin kone Kari f. Gulbrandsen har han tre barn: Ann Iren, Oddbjørn og Knut Arild.

verksted. Han var gift med Randi O. Winnæs (f. 1920) fra Drammen, og de har fire barn:

* Inger Marie (f. 1946), g.m. Kjell Strømsodd (f. 1954), bosatt i Heradsbygda, én datter Lene f. 1983.

* Jan (f. 1952), g.m. Britt Skogmo (f. 1958), bosatt i Oppenåsen, tre døtre: Linn-Kristine f. 1985, Ina-Elisabeth f. 1988 og Silje-Marie f. 1992.

* Bente Marit (f. 1955), g.m. Morten Moe (f. 1953), bosatt i Sundvollen, to barn: Martin f. 1975 og Marie f. 1977.

* Dag Otto (f. 1960), g.m. Hilde Skalstad (f. 1959), bosatt i Steinsåsen, tre barn: Karoline f. 1982, Halvor f. 1990 og Mathilde f. 1993.

Eneboligen i Skogly er bygd i 1948, og påbygd i 1968.

200/25 Moen III

I 1949 kjøpte Borgeng Fabrikker et område på cirka 7 dekar i Løkenmoen av Martin Strand på Øvre Løken for 6.500 kroner, og bedriften bygde her to mindre tømmerhus som ble leid ut til ansatte (se også bnr. 21 Moen). De to husene ble seinere bygd sammen til en større enebolig (se nedenfor), som ble leid ut både til Borgengs ansatte og andre.

I 1966 ble det fraskilt en parsell på 2,9 dekar (bnr. 45 Utsikten), hvor Per Martin Pedersen samme år bygde enebolig. I 1987 ble så Moen III ytterligere delt ved at en parsell på 1,5 dekar ble fraskilt (bnr. 57) og i 1988–89 bebygd med en vertikaldelt enebolig. Eiendommen Moen III har etter det vært på 2,7 dekar.

I desember 1975 ble eneboligen på Moen III solgt til Kari Bergom Nilsen (f. 1946) og Kjell Nilsen (f. 1938). Kjell Nilsen er fra Tjøme i Vestfold, utdannet kokk og stuert, og har i 20 år eid og drevet firmaet Kjell's Selskapsmat. Kari Bergom Nilsen er sekretær ved Vik skole. De har to sønner:

* Thomas (f. 1973), bosatt i Haug, ugift, og far til to døtre: tvillingene Hedda Zubliaga Nilsen og Emilie Zubliaga Nilsen (f. 1996).

* Harald. (f. 1969), g.m. Jorunn Syvertsen fra Hokksund (siden skilt), én datter Anna Marie Bergom Nilsen (f. 1994). Harald er bosatt ved Hurum i Steinsfjordingen.

I februar 2001 solgte Kari Bergom Nilsen og Kjell Nilsen eiendommen og flyttet til Tegilverksveien i Hønefoss. Nye eiere av Moen III er Grunde Fredriksen (f. 1972, kommunikasjonsrådgiver) fra Haug og Heidi Aareskjold Fredriksen (f. 1971, førskolelærer) fra Åsa. De har to barn: Magnus f. 1995 og Helle f. 1999.

200/27 Hasselbakken

Hasselbakken er en hytteeiendom som ble utskilt fra «Gulbrand-

sen-Løken» i 1953 og overdratt til eiernes datter Ester (f. 1916) og hennes mann Olaf Richardsen (f. 1907), bosatt i Oslo. De har fem barn: Eldbjørg, Ruth, Ester Marion, Mary Elisabeth og Richard.

200/29 Løkka

Løkka er en av de tre parsellene hvor Borgeng Fabrikker bygde hus til ansatte i 1947. Den var en del av eiendommen Moen (bnr. 21) til 1954, og ble da utskilt (bnr. 29, fortsatt eid av Borgeng). Midt på 1970-tallet ble det gamle huset revet, og i 1977–78 ble det reist ny enebolig. I 1979 ble eiendommen solgt til Anne Bergom (f. 1954) og hennes mann Helge Harald Olsen (f. 1943) fra Hønefoss (siden skilt). De har én sønn: Kenneth f. 1975. Anne Bergom Olsen er regnskapsmedarbeider i Viken Tømmermåling, og bor i dag i Heradsbygda. Helge Harald Olsen var salgssjef og seinere disponent i Bergom Bil (som han overtok sammen med Anne, etter hennes far Harald Bergom).

I 1994 ble eiendommen Løkka solgt til Trygve Bratteteig (f. 1961) fra Røyse og Gro Helen Karlsen (f. 1964) fra Helgelandsmoen. Trygve Bratteteig er servicemann/elektro, mens Gro Helen

*Løkenmoen mot
Storøysundet.*

© Fotograf: Marit Fagerli

Karlsen er sekretær ved Norsk Scania i Hønefoss. De har to barn: Mari f. 1993 og Mette f. 1997.

Eiendommen er på 1,8 dekar. Enebolig ble bygd i 1977–78, garasje i 1985 og leikestue i 1998.

200/30 Moløkka

Eiendommen er en av de tre eneboligene som Borgeng Fabrikker bygde til sine ansatte i 1947 (se gnr. 200/21 Moen). I 1955 ble den solgt til H. Solvold (f. 1923) for 32.000 kroner. Solvold var fenrik på Helgelandsmoen, og solgte i juli 1960 Moløkka til Harald Hagen (f. 1913) fra Sokna for 48.000 kroner. Han var kontormann ved Høsveis AS, gift med Petra Lurfaldet, og de hadde én sønn, Kolbjørn. De bodde her kun i ett år, før de flyttet til Sokna og bygde hus der. De solgte Moløkka i desember 1960 til Einar Adolf Samuelsen, og siden leide de boligen av den nye eieren i et halvt år, før de flyttet.

Einar Adolf Samuelsen (f. 1929) fra Hammerfest var montasje-sjef ved Østlandske Spennbetong. Han er gift med Hjørdis Marie Arvesen (f. 1928) fra Holla i Telemark, og de har to sønner:

* Arve (f. 1952), g.m. Marit Svenskerud (f. 1952) fra Veme, bosatt på Tyristrand, to barn: Richard f. 1973 og Jancka f. 1976.

* Jan (f. 1955), g.m. Ann-Karin Forsberg (f. 1955) fra Øyatangen, tre barn: Daniel f. 1977, Kathrine f. 1980 og Joakim f. 1984 (se gnr. 200/50 Moløkka).

Eiendommen er på 1 dekar. Eneboligen ble bygd i 1947 (restaurert 1973), og garasjen i 1995.

200/31 Tyriodden

Tyriodden er en hytteeiendom på Bjørketangen som i 1955 ble utskilt fra gnr. 21/2 Bjørketangen og festet bort til kjøpmann Gudbrand Skøien (f. 1920) fra Hønefoss for en periode på 50 år, til pris av 150 kroner i året. Her ble satt opp en hytte. I 1980 ble hytte med festerett skjøttet over til sønnen Iver Skøien (f. 1951).

200/32 Fjelltun

Eiendommen ble utskilt fra Løkenhaugen i 1955 og solgt til Arne Vadstein for 5.000 kroner. Arne Vadstein (f. 1922) er fra Volda på Sunnmøre, og har drevet som bulldozerfører. Han er gift med Petra Halvorsen (f. 1928) fra Storebråten i Steinsfjerdings, og de har én datter, Karin (f. 1950), som bor på naboeiendommen Bakkebo. Hun er gift med Petter Clausen (f. 1950), og de har én sønn, Rune f. 1973.

Eneboligen på Fjelltun ble bygd 1956 og garasje cirka 1977. I 1959 ble det utskilt en parsell som ble solgt til Johannes Skjærven (Ringebu gnr. 200/40), og i 1971 ble ytterligere en parsell utskilt og overdratt til datteren Karin og hennes mann (Bakkebo gnr. 200/48). Da var det i underkant av 2,5 dekar igjen av eiendommen Fjelltun, som i oktober 1998 ble seksjonert i to deler. Seksjon 1 (1.652 m²) ble beholdt av eierne, Petra og Arne Vadstein, mens seksjon 2 (826 m²) ble overdratt til barnebarnet Rune Clausen.

Rune Clausen (f. 1973) er gift med Bente Børresen (f. 1972) fra Stavanger. De er begge registrerte revisorer, og de bygde enebolig på sin seksjon i 1999.

200/33 Retiro

Retiro er en eiendom som i 1956 ble utskilt fra Øvre Løken og solgt til lærer Olav Tvergrov (1907–1998) for 3.750 kroner. Han var fra Sæbø i Hjørundfjord (i dag Ørsta kommune) på Sunnmøre, og ble gift med Oline Kjørven (f. 1918) fra Lunner på Hadeland.

Oline Tvergrov var formingslærer ved fortsettelsesskolen på Løken like etter krigen, og seinere var hun 10 år ved Vik skole og 5 år ved Hole ungdomsskole. Familien hadde bodd i lærerleilighet på Løken skole i 12 år, før de i 1956 kunne flytte inn i eget hus i Løkenmoen. De fikk to døtre:

* Ellen (f. 1947), g.m. Sigurd Grytting, bosatt i Harpefoss i Sør-Fron i Gudbrandsdalen, tre barn: Ingunn f. 1977, Torstein f. 1979 og Eivind f. 1983.

* Bodil (f. 1949), g.m. Ian Hutton (siden skilt), bosatt i Reading i England, én datter, Tara Marie f. 1978.

Enebolig (to etasjer) og garasje ble bygd i 1956.

200/34 Skrenten

Eiendommen ble utskilt fra Øvre Løken i 1958 og solgt til Bjarne Arnfinn Narvesen (f. 1913) fra Modum for 5.000 kroner. Bjarne Arnfinn Narvesen er utdannet sivilingeniør, og arbeidet ved Raufoss Ammunisjonsfabrikker fra 1951 til 1984. Han er gift med Ruth f. Kleven (f. 1923) fra Trondheim. De var bosatt på Raufoss, og bygde i 1959 fritidsbolig på Skrenten. I 1978 utvidet de eiendommen ved å kjøpe en tilleggsparcell fra Øvre Løken, og i årene 1978–1980 ble huset ombygd til helårsbolig, og de flyttet hit. Ruth og Bjarne Narvesen har to barn:

* Sverre (f. 1948), g.m. Toril Gjære fra Gjøvik, bosatt på Raufoss, tre barn: Line, Tarald og Håvard. Sverre Narvesen er konserndirektør i AS Raufoss.

* Signe (f. 1950), ugift, bosatt i Oslo.

Eiendommen Skrenten er på 2,8 dekar. I tillegg til eneboligen (oppført 1959, påbygd 1978–1980), er det en dobbelt garasje (bygd 1984).

TREKKSPILLFAMILIE I SÆRKLASSE

Thorbjørn Eriksen har spilt trekkspill siden han var seks år gammel, og hans musikkglede smittet over på sønnene Steinar og Øystein, som sammen med Øysteins kone Kristin har vunnet et utall av norske og nordiske mesterskap på trekkspill. Den andre svigerdatteren Evy spiller også, så Eriksen-familien kan med rette kalles «trekkspillfamilie i særklasse». I 1980 fikk foreldrenes enebolig et tilbygg, hvor Steinar og Øystein etablerte Viklund Lydstudio. Her har et stort antall solister, grupper, kor og korps gjort innspillinger, som igjen er blitt utgitt på plater og kassetter.

200/35 Viklund

Eiendommen ble utskilt i 1958 fra parsellen Moen III (gnr. 200/25), som Borgeng Fabrikker AS i 1949 hadde kjøpt fra Øvre Løken for å tilby tomter til sine ansatte, og solgt til Karin og Thorbjørn Eriksen for 3.312 kroner.

Thorbjørn Eriksen (f. 1930) er fra Bråten i Steinsfjerdingen, og gift med Karin Lerfaldet (f. 1935) fra Aalde på Sokna. Han har fagbrev som maskinmontør og arbeidet ved Borgeng Fabrikker til 1963, før han ble servicemann og seinere verksmester ved Osmond Motor i Bærum. Etter noen år ved Ohna Last og Ringerike Kran & Hydraulic, var han i sine siste 15 år som yrkesaktiv vaktmester ved Røyse skole.

Karin har arbeidet som renholder ved Vik skole i 20 år. De har to sønner:

* Steinar (f. 1955), g.m. Evy Beate Sandlie fra Hønefoss, to barn: Linn Beate f. 1983 og Helen f. 1988.

* Øystein (f. 1962), g.m. Kristin Krogvold fra Asker, to barn: Marit f. 1997 og Hanne f. 1999.

På eiendommen er det enebolig (bygd 1958) og garasje (1998). I 1980 ble det oppført tilbygg til boligen, hvor sønnene Steinar og Øystein etablerte lydstudio.

200/37 Lundemo - Løkenmoveien 6

Eiendommen ble utskilt fra Grindbakken i 1958, og i 1963 solgt til Knut Johan Rønvåg for 3.000 kroner. Knut Johan Rønvåg (f. 1936) er fra Lærdal i Sogn, og kom til Hole i 1955 (bilteknisk skole Helgelandsmoen). Han er tidligere verksmester, i dag pensjonist.

Knut Johan Rønvåg ble i 1960 gift med Bjørg Halvorsen (1938–1967), og de fikk én sønn, Bjørge (f. 1967), i dag bosatt i Arendal. Knut Johan Rønvåg giftet seg igjen i 1970 med Berit Haugen (f. 1939), og de har én sønn, Stian (f. 1972, bosatt i Oslo). Berit hadde fra tidligere ekteskap to barn: Tore Øvergaard (1963–1988) og Lise Øvergaard (f. 1965, bosatt i Svelvik). Berit og Knut Johan Rønvåg er siden skilt (hun bor i dag på Veigin i Hønefoss).

Eiendommen er på 1,2 dekar. Eneboligen er bygd i 1964 (påbygd 1972), dukkestue (1968) og garasje (1990).

200/39-40 Ringebu

Eiendommen ble fraskilt i 1959¹⁵ og solgt til Johannes Skjærven for 2.244 kroner. Han bygde enebolig her i 1962.

Johannes Skjærven (1915–1991) hadde røtter i Hole da hans mor, Inga Søhol, var fra Roterud under Søhol på Røyse. Faren var jernbanemann. Johannes Skjærven var en periode stasjonsmester på Reinsvoll på Vestre Toten, hvor han traff sin kone Bergliot f. Berge (1915–1990). De flyttet til Roterud i 1949. Johannes Skjærven var regnskapsfører, og en periode var han kontorsjef og seinere disponent på Borgeng Fabrikker (i Frank Mohns eiertid i 1950-årene).

Bergliot og Johannes Skjærven har to døtre:

* Inger Johanne (f. 1944), g.m. Bjarne Nikolai Rikardsen (f. 1937), bosatt på Vik, to barn: Pål Johannes f. 1965 og Nina Beate (f. 1971, seinere eier av Ringebu).

* Anne Berit (f. 1948), g.m. Åge Andre Nilsen (f. 1949) fra Hønefoss (siden skilt), to døtre: Trine (f. 1973, g.m. Roy Petter Brenden, bosatt på Jevnaker), og Elin (f. 1975). Anne Berit Skjærven bor i dag på Helgelandsmoen, og er samboer med Paul Magne Haugom fra Lena.

I oktober 1992 ble Ringebu solgt til de tidligere eiernes barnebarn Nina Beate Rikardsen (f. 1971). Hun ble i 2000 gift med Svein Erik Lilleland (f. 1971) fra Tyrstrand. De har én sønn, William Andreas f. 2001, og bor i dag i Houston i Texas, mens Ringebu leies ut.

200/42 Toppenhaugen

Eiendommen ble utskilt fra Grindbakken i 1961 og solgt til Trygve Selte for 2.000 kroner.

Trygve Selte (1911-1986) var fra bruket Solvang på Brenna i Steinsfjordingen, og gift med Gudrun Skjærven fra Toten. Ekteskapet var barnløst, men Gudrun hadde fra tidligere én sønn, Leif Enger. Gudrun og Trygve Selte bygde enebolig på Toppenhaugen i 1962.

I 1980 ble eiendommen solgt til deres nevø Tom Karlsen og hans kone Nina, med borett for selgeren Trygve Selte i hans levetid. Tom Karlsen (f. 1949) er fra Steinsåsen, og arbeider som biloppretter på Hønefoss Auto. Han er gift med Nina f. Kristiansen (f. 1957) fra Storløkka i Hønefoss, og de har tre barn: Johnny (f. 1976, samboer med Anita Frølich fra Hønefoss), John Morten (f. 1983) og Marthe Kristin (f. 1991).

I april 2000 solgte de eiendommen og flyttet til Hønefoss. Ny

¹⁵ Ringebu består av to parseller, som i 1959 ble fraskilt gnr. 21/25 (Moen III) og gnr. 21/32 (Fjelltun).

eier av Toppenhaugen ble Eva Irene Sveta (f. 1952) fra Sokndal i Rogaland. Hun er politiavdelingssjef ved Asker & Bærum politidistrikt, og har to barn: Tor Arild E. Sveta f. 1976 og Monika Iren Aa. Sveta f. 1985.

Enebolig med garasje er fra 1962 (påbygd 1991–92), og frittstående garasje fra 1989.

200/44 Vikberg

Eiendommen består av to parseller, som i mai 1963 ble fraskilt Øvre Løken og Solheim (Løkenstua). Den ble solgt til Eva Synøve Løken (f. 1940) og hennes mann Kåre Helge Gulli (f. 1939) fra Andebu i Vestfold, som her bygde enebolig. Kåre Helge Gulli er selger (tidligere servicemann), mens Eva Synøve Gulli er miljøterapeut, ansatt i Buskerud fylkeskommune.

Eva Synøve og Kåre Helge Gulli har tre barn:

* Hilde Beathe (f. 1963), g.1 m. James Ian Mutthumani fra Sri Lanka (siden skilt), to barn: Camilla f. 1985 og Christina f. 1988. G.2 m. Roar Kristiansen Hølen (f. 1949) – se gnr. 200/56.

* Helge (f. 1966, ugift), kaptein i Hærens Forsyningskommando, eier av Solheim gnr. 200/15.

* Mona (f. 1973), g. m. Kenneth Fjeldavli (f. 1968) fra Heradsbygda.

I 2001 er Vikberg blitt seksjonert, og yngste datter Mona (f. 1973) og hennes mann Kenneth Fjeldavli (f. 1968) har bygd enebolig på halvparten av eiendommen. Kenneth Fjeldavli er salgssjef i Ring-Nett AS, mens Mona Fjeldavli er negldesigner.

Den eldste eneboligen er bygd 1963–65, og påbygd 1980–81.

200/45 Utsikten

Utsikten var tidligere en del av eiendommen Moen III, som Borgeng Fabrikker kjøpte i 1949. Den ble først fraskilt og bebygd i 1966 av Per Martin Pedersen, som kjøpte tomta for 5.000 kroner.

Per Martin Pedersen (f. 1932) fra Drammen flyttet til Hole i 1959, da han ble ansatt som daglig leder i Borgeng Fabrikker AS. Han arbeidet siden som leder av selskaper som ble eid av Harald Bergom, bl.a. Høsveis & Bofa AS, Høsveis AS, Bergom Bil & Kran AS og Kato Kraner Norge AS. Etter at sistnevnte selskap ble kjøpt av Svedala-gruppen, hadde han sine siste yrkesaktive år ved Svedalas norske hovedkontor på Furuset i Oslo, før han ble pensjonist i mars 2000.

Per Martin Pedersen var gift med Ruth Halvorsen fra Drammen (siden skilt), og de har to sønner: Ole Martin (f. 1958) og Knut Erik (f. 1966). Han giftet seg igjen med Berit Larsen fra Hønefoss (siden

skilt), og de har to barn: Karianne (f. 1976) og Per Øystein (f. 1979).

I 1987 ble eiendommen Utsikten solgt til Kari og Reidar Syversen, og Per Martin Pedersen flyttet til Kroksund, hvor han bygde hus i Dokkertveien 3. Siden april 2001 har han vært bosatt i Gran på Hadeland.

Kari Steen Syversen (f. 1959) er fra Raufoss på Toten, og arbeider som kontorfullmektig i Hole kommune. Hennes mann Reidar Syversen (f. 1958, ingeniør ved Nemko) er fra Nesbyen i Hallingdal. De har to barn: Pia Lise f. 1987 og Jo Inge f. 1989.

Eiendommen er på ca. 2,9 dekar. Eneboligen er bygd i 1966 (påbygd 1981), og der er to garasjer (bygd 1988 og 1999).

200/46 Ragnebu II

Dette var en tomt på 903 m² som ble utskilt fra «Gulbrandsen-Løken» i 1964, og i 1968 solgt til Ragne Gulbrandsen. Den ble senere overtatt av brukets eier Arild Løken, som i 1997 solgte tomten til Monica Elisabeth Bøsei (f. 1966) fra Oslo og hennes samboer Jon Olsen (f. 1964) fra Askim. De har begge sitt arbeid på Utøya i Tyrifjorden, hun som daglig leder og han som driftsleder. De har to barn: Helene f. 1994 og Victoria f. 2000.

Eiendommen er på 903 m². Eneboligen er bygd i 1997–98, og garasjen i 2001.

200/48 Bakkebo

Eiendommen er på 1 dekar og ble utskilt fra gnr. 200/32 Fjelltun i 1971, og av eierne Petra og Arne Vadstein overdratt til deres datter Karin og hennes mann Petter Clausen.

Karin Vadstein Clausen (f. 1950) arbeider som sekretær, mens Petter Clausen (f. 1950) er polititjenestemann. De har én sønn Rune (f. 1973), som er gift med Bente Børresen (f. 1972) fra Stavanger og bor på naboeiendommen Fjelltun.

På Bakkebo er det enebolig (bygd 1972) og garasje (1985).

200/49 Slettebo

Eiendommen ble utskilt fra Grindbakken i 1973 og solgt til Trygve Lie for 18.000 kroner.

Trygve Lie (f. 1939) er fra Åmot på Modum. Han har vært direktør ved Norske Skog Forestia på Sokna, og er i dag prosjekt-direktør i Moelven Wood AS. Han er gift med Torunn Ranveig f. Hansen (f. 1939) fra Vikersund, og de har fire barn:

* Tom Frode (f. 1960), g.m. Hilde Mønsdal (f. 1960) fra Åsgårdstrand, bosatt på Slepanden i Asker, én datter: Synne f. 1998.

* Bjørn Vidar (f. 1962), g.m. Bjørg Senum (f. 1968) fra Byglandsfjord, bosatt i Birkeland, to barn: Tuva f. 1997 og Tallak f. 1999.

* Trude Jannecke (f. 1968), samboer med Børre Malvik (f. 1970), bosatt på Kjelsås i Oslo.

* Sjur Eirik (f. 1975).

I 1995 solgte Torunn og Trygve Lie eiendommen og flyttet til Vikshøgda (i 2000 bosatte de seg i Hønefoss). Nye eiere av Slettebo ble Kristin og Torgeir Moi. Kristin Moi f. Gandrud (f. 1965) fra Steinsåsen er regnskapsmedarbeider, mens hennes mann Torgeir Moi (f. 1965) fra Nesodden er distriktssjef. De har to barn: Marius Emil f. 1989 og Jonas f. 1993.

Eiendommen er på 1,2 dekar. Bolighuset er bygd i 1974, og en dobbelt garasje i 1989-90.

200/50 Moløkka

Eiendommen ble utskilt fra Moløkka (bnr. 30, eier Einar Samuelsen) i 1975 og solgt til hans sønn Jan Samuelsen for 2.000 kroner.

Jan Samuelsen (f. 1955) er rørleggermester, og medeier i Varme & Sanitær A/S i Hønefoss. Han er gift med Ann-Karin Forsberg (f. 1955) fra Øyatangen, som er spesialsykepleier ved Ringerike sykehus. De har tre barn: Daniel (f. 1977, samboer med Monica Hauglien fra Hønefoss), Kathrine (f. 1980) og Joakim (f. 1984).

Eiendommen er på 698 m². Eneboligen ble bygd i 1975-76.

200/52

Eiendommen ble utskilt fra Grindbakken i 1980 og solgt til Steinar Jensen (f. 1948) fra Hønefoss. Han er teknisk leder i Hole kommune, og gift med Francesca Di Vita Jensen (f. 1957, cand. mag./servitør) fra New Jersey, USA. De har fire barn: Stian f. 1982, Eirik f. 1984, Christina f. 1987 og Kenneth f. 1990.

Eiendommen er på 947 m².

200/53

Eiendommen ble utskilt fra Løkenhaugen i 1981, og overdratt til Sven Anders Gjesvold Koksrud (f. 1950), som bygde enebolig her sammen med sin kone Solbjørg Kristine f. Husøy (f. 1951). De har to barn: Andreas f. 1980 og Anne Siri f. 1983. I 1987 overtok de Koksrud gård etter hans foreldre, og solgte da eiendommen i Løkenmoen til Bente Tellefsen Steffensrud (f. 1956) og Steffen Steffensrud (f. 1952).

Bente Steffensrud er jordmor (Ringerike sykehus), mens Steffen Steffensrud var kommunelege i Hole 1985-2000, og i dag allmenpraktiserende lege på Hallingby i Ringerike. De har fire barn:

Sunniva f. 1982, Jon f. 1985, Knut f. 1986 og Ingrid f. 1993.

Eiendommen er på cirka 2,2 dekar.

200/55

Eiendommen ble utskilt fra Løkenhaugen i 1982 og solgt til Marit f. Fossum (f. 1953) fra Røyse og Arne Ramsland (f. 1953) fra Fevik i Aust-Agder. Marit Ramsland er revisor i Ernst & Young, og Arne Ramsland er markedssjef i Tronrud Engineering A/S. De har to barn: Kai f. 1979 og Atle f. 1982.

Eiendommen er på 1,4 dekar. Enebolig og garasje ble bygd i 1982–83.

200/56

Eiendommen ble fraskilt Solheim gnr. 200/15 (eiere Eva Synøve og Kåre Helge Gulli) i 1986. I 1988 bygde datteren Hilde Beathe Gulli (f. 1963) enebolig her, og hun ble eier av parsellen i 1992. Hilde Beathe var gift med James Ian Mutthumani (f. 1957) fra Sri Lanka (siden skilt), og de fikk to barn: Camilla f. 1985 og Christina f. 1988. Hun giftet seg igjen i 1999 med Roar Kristiansen Hølen (f. 1949) fra Øvre Eiker, og de bor i dag på eiendommen. Han er forsikringsrådgiver, og har fra et tidligere ekteskap tre barn: Kenneth f. 1974, Kim Roar f. 1978 og Hedda f. 1980. Hilde Beathe Gulli Hølen arbeider som kjøkkenassistent.

200/57

Eiendommen ble utskilt fra Moen III i 1987, og her ble reist en vertikaldelt enebolig som ble delt i to seksjoner (ferdig i 1989).

Seksjon 1 ble fra 1989 eid av Lillann Bergom Halleland (f. 1956). Hun overdro den siden til sin søster Anne Bergom (f. 1954), og hennes mann Helge Olsen. I desember 1998 solgte de den videre til Tone Rognes (f. 1968, siviløkonom) fra Gravdal i Lofoten og Trond Næss Larsen (f. 1967, IT-rådgiver) fra Ringerike. De har én sønn, Christoffer (f. 1990 i Bodø).

Seksjon 2 ble fra 1989 eid av Reidun Bergom (f. 1915), enke etter Harald Bergom som var medeier i Borgeng Fabrikker. I 2000 overdro hun sin seksjon til datteren Lillann Bergom, og flyttet til omsorgsleilighet på Vikstunet. Lillann Bergom (f. 1956, salgskon-sulent) har én sønn, Geir Marius Bergom Halleland f. 1980.

200/60

I 1991 ble husene på eiendommen Løkenhaugen (tidligere gnr. 200/13) fraskilt med cirka 5 dekar tomt og overdratt til Iver Koksrud og Lisbeth Ravneng Koksrud. Våningshuset på eiendommen

ble bygd av Thorleif Karlsen rundt 1960, og den gamle smia til Martin Hansen Borgen (Løken) som ble flyttet fra Øvre Løken i 1920-årene, nyttes i dag som garasje.

Iver Koksrud (f. 1958) er utdannet lærer, og arbeider i dag som gravferdskonsulent. Han er gift med aktivtør/husmor Lisbeth Ravneng Koksrud (f. 1961) fra Ullerøy i Skjeberg i Østfold. De har tre døtre: Mari Helene (f. 1982), Line Johanne (f. 1985) og Hanna (f. 1988).

200/61

Denne eiendommen er det tidligere gårdstunet på gården Øvre Løken, som med bygninger, hage og tomt på cirka 12,5 dekar ble fraskilt og solgt i januar 1992.¹⁶

Bygningsmassen utgjøres av et våningshus i laftet tømmer fra cirka 1800, et laftet bryggerhus og drengestue med vognskjul i bindingsverk fra 1800-tallet, et sinkelaftet stabbur fra cirka 1850, en driftsbygning med løe og stall samt steinfjøs (restaurert 1915 og 2001), og et laftet grisehus med påbygd hønsehus i bindingsverk (se Øvre Løken gnr. 200/1).

200/62

Eiendommen ble utskilt fra Moen III (gnr. 200/25) i 1996 og solgt til Harald Bergom Nilsen (f. 1969). Han er systemansvarlig i Orkla Finans, og var gift med Jorunn Syversen (f. 1973) fra Hokksund, som driver frisørsalong på Vik Torg (de er siden skilt). De har én datter, Anna Marie f. 1994.

I 2000 ble eiendommen solgt til Ragnhild Groseth Christensen (f. 1933) fra Bærum og hennes mann Rolf Christensen (f. 1917, murer) fra Molde. Eiendommen er på 824 m². Eneboligen er bygd 1996.

201/3 Nertun

Nertun ligger vis-à-vis fylkesveien ved Bili sag. Eiendommen ble utskilt fra Bili i 1947 og solgt til Gabriel Frøshaug (1915–1998). Han fikk arbeid som dreier på Borgeng Fabrikker, og bygde samme år enebolig og uthus på eiendommen. Han giftet seg i 1948 med Margit f. Svendsen (f. 1921) fra Hønefoss, og de har tre barn:

* Per Audun (f. 1949), g.m. Ranveig Riverud (f. 1945) fra Notodden, ingen barn. De har bygd på boligen i Nertun og bor der.

* Trond (f. 1953), g.m. Ingrid Boberg (f. 1957) fra Norderhov, to barn: Werner f. 1977 og Øyvind f. 1983.

¹⁶ De nye eierne av gnr. 200/61 ønsker ikke omtale i bygdeboka.

Nertun gnr. 201/3.

* Anne (f. 1955), g.m. Andor Samuelsen (f. 1932), ingen barn.

Etter Gabriel Frøshaugs død i 1998 eies eiendommen av Margit Frøshaug. Eneboligen ble bygd i 1947 (seinere påbygd).

201/5 Bergeng

Bergeng ble utskilt fra Bili i 1962 og solgt til Inger Marie f. Bihli (f. 1935) og Søren Hundershagen (1934-2001) fra Kaupanger i Sogn (siden skilt). De fikk tre barn: Tor Johannes (f. 1962), og tvillingene Tom (1967–1988) og Terje (f. 1967).

Siden 1979 har Inger Marie Bihli eid eiendommen. Hun flyttet til Spania i september 2000, og sønnen Terje Bihli (f. 1967) bor i dag i Bergeng. Han er innkjøpsansvarlig i Horeka A/S på Vik (tidligere Norske Stålprodukter), hvor han har vært ansatt siden 1988. Selskapet driver import og salg av utstyr til storkjøkken.

201/6 Knausen

Knausen ble utskilt fra Bili i 1964 og solgt til Kjell Vadstein for 6.000 kroner. Eiendommen (1,7 dekar) ligger på Biliberget, øst for Bili-saga, og ble bebygd med enebolig og garasje.

Kjell Vadstein (f. 1934) er fra Volda på Sunnmøre. Han er gift med Solveig f. Renshusløkken (f. 1937) fra Hole. De har to barn:

* Thor (f. 1963) g.m. Nancy McFadyen fra California, USA, bosatt i Tananger, én datter Thea Christine f. 1995.

* Jarle (f. 1965), g.m. Vibeke Hahn fra Oslo, p.t. bosatt i Houston i Texas.

Kjell Vadstein begynte i 1955 i broren Jon Vadsteins anleggsfirma, og etter noen år gikk de sammen i firmaet Brødrene Vadstein, som

drev med sprengning, gravearbeider, bygging av skogsbilveier osv. Etter en ulykke i 1979 måtte han gi opp anleggsarbeidet, men han kom tilbake i arbeidslivet som sikkerhetsvakt fra 1985 til han ble pensjonist i februar 2001. Solveig Vadstein har arbeidet som tannlegesekretær på Hole tannklinikk i nær 30 år.

201/7 og 201/8 Biliberget

Disse eiendommene er to tremannsboliger som ble bygd i 1997–98 på tuftene av den tidligere husmannsplassen Biliberget under Bili. I 1984 ble gnr. 201/7 utskilt fra Bili (eier Sverre Bihli) og solgt til hans bror Thor Bihli (f. 1931), som er bosatt i Stenungsund i Sverige. Eiendommen var opprinnelig på 2,6 dekar. I 1989 ble den delt i to, ved at en parsell på cirka 1 dekar (bnr. 8) ble fraskilt.

I 1995 solgte Thor Bihli de to eiendommene til sine nevøer Tor Johannes Bihli (gnr. 201/7) og Terje Bihli (gnr. 201/8). I 1997 overtok Terje Bihli også brorens tomt, og stod deretter som byggherre for boligene som firma Horten-Hus bygde (de var innflyttingsklare i 1997).

Seksjon 1

Den første som bodde her var byggherren selv, Terje Bihli (f. 1967) – se gnr. 201/5 Bergeng.

I november 1998 solgte han boligen til June Sørensen Molteberg (f. 1970 i Molde) og Morten Molteberg (f. 1966 i Oslo), som tidligere bodde på Snadden ved Helgelandsmoen. De har to barn: Simen f. 1995 og Martin f. 1997. June Sørensen Molteberg arbeider som lærer ved Røyse skole, mens Morten Molteberg er offiser ved Hærens Forsyningskommando, Kolsås.

Seksjon 2

Boligen har siden 1998 vært eid av Cecilie Lønnum (f. 1968) og Trond Inge Brouwer (f. 1966). De har én datter, Hanna (f. 1999). Cecilie Lønnum er fra Bærum, og utdannet bibliotekar. Hun har siden 1997 vært biblioteksjef i Hole kommune. Trond Inge Brouwer fra Gjøvik er ingeniør, og arbeider i Næsset Mekaniske Verksted A/S på Jevnaker.

Seksjon 3

Eiere siden 1997 har vært Tove Sigrid Winnje (f. 1957 i Værøy) og Erik Winnje (f. 1960 i Oslo). De har én datter, Vilde Marie f. 1997, og Tove Sigrid har tre barn fra tidligere ekteskap med Svein Andreassen fra Hønefoss: Stian f. 1979, Atle f. 1981 og Terje f. 1984.

Erik Winnje er murmester og selvstendig næringsdrivende.

Seksjon 4

Eier siden 1997 har vært Berit Viken (f. 1952) fra Hønefoss. Hun er regnskapsansvarlig i Maskinentreprenørenes Forbund, og har to barn: Karianne f. 1976 og Per Øystein f. 1979.

De to tremannsboligene på Biliberget.

Seksjon 5

Eier fra 1997 var Tor Johannes Bihli (f. 1962). Han er ugift, og arbeider som aksjemegler i Oslo. I 1999 solgte han boligen til Evy Olsen Aasekjær (f. 1974, systemkonsulent) fra Steinsfjerdingsken og Geir Ryan Aasekjær (f. 1973, senior konsulent) fra Haug. De har én datter, Vivian f. 2001.

Seksjon 6

Fra 1997 bodde her Eva Irene Svella (f. 1952) fra Sokndal i Rogaland og hennes to barn Tor Arild E. Svella (f. 1976) og Monica Iren Aa. Svella (f. 1985). I april 2000 solgte hun boligen på Biliberget til Aksel Godberg Olsson (f. 1953) og Bente Olsson (f. 1954), og flyttet til Toppenhaugen (gnr. 200/42) på Løkemoen, som hun da kjøpte.

De nye eierne bodde tidligere i Sundvollen. Bente Olsson er sykepleier, mens Aksel Godberg Olsson i dag er norsk militærattaché i Washington, og de er bosatt der. I boligen på Biliberget bor deres to barn: Nina (f. 1979) og Lars (f. 1980).

Blomshøgda

192/34 Furuly

Furuly er en boligeiendom på Blomshøgda som i 1947 ble utskilt fra Blomhøi/Blom (med en tilleggsparcell fra Bili) og solgt til Hans Trygve Haugen, medeier og daglig leder av Borgeng Fabrikker AS.

Her bygde Haugen og hans hustru Beate f. Moe enebolig. I 1949 trakk Haugen seg ut av Borgeng Fabrikker for sammen med sin hustru å overta hennes slektsgård Mo i Steinsfjerdings. I februar 1950 ble Furuly solgt til Olav C. Jensen (f. 1906) for 70.000 kroner.

I 1952 overtok Borgeng Fabrikker eiendommen som bestyrerbolig, inntil den i desember 1954 ble solgt til Liv Thowsen (f. 1918) for 110.000 kroner. Hun var gift med Sigurd Thowsen, og paret bygde et anneks på eiendommen hvor det ble sydd undertøy for salg. Thowsen var også engasjert i forretningsdrift i Oslo. De hadde to sønner, Gunnar og Arild, som rundt 1965 flyttet til USA for å studere,¹⁷ og seinere bosatte seg der. Etter noen år reiste også foreldrene til Amerika, og i 1981 ble Kari Johnsgård (f. 1943) og Svein Johnsgård (f. 1943) fra Bærum eiere av Furuly. De bodde her bare kort tid, og i juli 1984 ble eiendommen overtatt av Nina Marie Firing Arnesen (f. 1950). Hun er hjelpepleier, og gift med Dag Arnesen (f. 1946) fra Bergen (frisør). De har én sønn Christian f. 1981.

Eiendommen Furuly er på cirka 3 dekar. Foruten enebolig bygd 1949, er det et anneks med garasje som ble satt opp i 1950-årene. I 1985 ble annekset innredet til bolig, og har siden blitt leid ut.

192/40 Solhaug

Solhaug er den tidlige husmannsplassen Sålerud, som ble utskilt fra Viksenga i 1951 og solgt til Berthe og Oskar Viksengens datter Gunda Sofie (1911–1996) og hennes mann Erik Gamlemoen (1919–1997).

Erik Gamlemoen var fra Nes i Ådal, og arbeidet på Rytteraker gård i noen år, før han var 25 år ved Franzefoss Brug. De hadde ingen felles barn, men Gunda Sofie hadde én sønn, Kjell Viksengen, som overtok eiendommen i april 1997.

Kjell Viksengen (f. 1939) er ugift, og har livnært seg som industriarbeider, lagerarbeider og lastebileier. Huset på Solhaug ble bygd i 1952, og en garasje i 1984.

192/41 Engstad

Engstad er en boligeiendom på Blomshøgda som ble utskilt fra Blomhøi/Blom i 1952 og solgt til eiernes sønn Eivind Hansen (f. 1918) for 800 kroner. Eivind Hansen arbeidet som sveiser ved

¹⁷ Gunnar og Arild Thowsen var begge preseterister ved Ringerike gymnas i Hønefoss. Gunnar arbeidet i 1995 ved NASA (romfartssenteret i Houston, Texas). (Opplyst av naboen Sverre Martin Hansen september 2001.)

Borgeng Fabrikker, og ble i 1952 gift med Jenny f. Hagen (f. 1923) fra Tyrstrand. De har én sønn Erling (f. 1954), som er gift med Aase Stensrud (f. 1962) fra Begnadalen. De bor i Haug, og har én sønn Petter f. 1997.

Eneboligen på Engstad er bygd i 1956, og garasjen i 1958.

192/44 Sannby

Sannby er en boligeiendom på Blomshøgda som ble utskilt fra Blomhøy/Blom i 1953 og solgt til eiernes sønn Rolf Hansen for 800 kroner. Rolf Hansen (1915–1966) arbeidet som mekaniker ved Borgeng Fabrikker fra 1947 til sin død. Han var gift med Elida Brua (1920–1999) fra Bruløkkene på Krokskogen. De fikk to barn:

* Sverre Martin (f. 1945) g.m. Oddveig Gomnes (f. 1950), seinere eiere av Sannby, tre barn (se nedenfor).

* Torunn (f. 1951), g.m. Svein Østmo (f. 1949), tre barn: Roar, Thomas og Merete (se gnr. 192/65 Østmo).

Etter sin manns død giftet Elida seg igjen i 1968 med Axel Bente-stuen fra Hadeland. De var bosatt i Oslo (siden skilt).

Eiendommen ble i april 1969 overtatt av sønnen Sverre Martin Hansen (f. 1945), driftstekniker ved Oslo Lufthavn Fornebu siden 1988 (fra 1998 Gardermoen). Han er gift med Oddveig Gomnes (f. 1950) fra Røyse (assistent i Løken barnehage, fra høsten 2001 ved SFO på Vik skole). De har tre barn:

* Kent Inge (f. 1969), g.m. Nima Kristine Welo (f. 1970) fra Oslo, to barn: Marie f. 1995 og Hedvig f. 2001.

* Morten (f. 1972) g.m. Hege Åmodt (f. 1972) fra Oslo, to barn: Mattis f. 1999 og Tuva f. 2000.

* Vibeke (f. 1978).

I 1996 ble søndre del av eiendommen fraskilt og overdratt til eiernes sønn Kent Inge Hansen (se gnr. 192/82). Sannby, som opprinnelig var på 2,1 dekar, har siden vært på cirka 1,2 dekar.

Eneboligen på Sannby ble bygd 1952–53 (tilbygg 1975), og ny garasje 1980.

192/54 Sandstad

Sandstad er tunet og de gamle bygningene på tidligere Blomhøy (Blom) på Blomshøgda, som ble utskilt fra denne i 1971 og solgt til Anna og Erik Roulund for 30.000 kroner. Eiendommen er i dag på cirka 2,5 dekar.

Erik Roulund (1898–1973) var halvbror av Agnes Roulund, tid-

© Fotograf Marit Fagerli

Eiendommen Sandstad på Blomshøgda er den tidligere husmannsplassen Gisti, siden 1879 kalt Blom etter familien som eide bruket fram til 1912.

ligere eier av Blomhøi sammen med sin mann Petter Hansen. Han var gift med Anna Larsen Pålerud (f. 1904) fra plassen av samme navn ved Sælabånn. De var eiere av Vestre Rud på Røyse 1930–55, og fikk fire barn:

* Edith Aslaug (f. 1923), g. 1946 m. Rolf Otterbeck (f. 1924) fra Slagen ved Tønsberg, fire barn: Aud f. 1948, Anne-Britt f. 1950, Lise f. 1956 og Helge f. 1963.

* Ove Kristen (f. 1926), g.m. Marit Oddveig Laugerud, én datter (seinere eier av Sandstad, se nedenfor).

* Finn (f. 1928), g. 1958 m. Solveig Skjør (f. 1936) fra Eidsberg, fire barn: Tove Anita f. 1959, Inger Helen f. 1960, Mona Beate f. 1963 og Finn Kjetil f. 1969.

* Wilhelm (f. 1933), g. 1958 m. Toril Dahlmann (f. 1936) fra Tistedalen i Østfold, to barn: Anne Grete f. 1960 og Mette-Kari f. 1961 (Toril har én sønn: Tor f. 1955 fra tidligere ekteskap).

Siden 1996 har Ove Kristen Roulund (f. 1926) og hustru Marit Oddveig f. Laugerud (f. 1931, fra Sigdal) vært eiere av Sandstad. De har én datter Alvdis f. 1958, i dag bosatt i Bærum.

Marit og Ove Roulund bodde noen år i Rakkestad, hvor de eide

og drev en gård sammen med hans bror Finn. Siden flyttet de til Modum, hvor de drev Haugfoss Landhandleri i 11 år. Ove Roulund har også vært agent/selger av kraftfôr, og arbeidet i bygningsbransjen. Han er svært interessert i det gamle smedhåndverket, og er i dag en av Hole-bygdas få aktive smeder (leier smia på Bili). Marit Roulund arbeidet i 25 år som kontordame ved Modumheimen på Åmot.

Av bygninger på Sandstad er den gamle husmannsstua av laftet tømmer trolig fra før 1800. Den hadde to rom (stue og kjøkken) og var rappet med leire. Den gamle stilarten ble beholdt da stua fikk tilbygg i begge ender i 1996. Den tidligere smia på bruket (kalles i dag Raustua) ble rensket for redskap og innbo og bygd om til beboelseshus sist i 1930-årene.

Stabburet er fra tidlig på 1800-tallet, men 2. etasje er bygd på seinere.

Da Ove Roulunds onkel Petter Hansen kjøpte Blomhøi i 1912, fulgte alle brukets bygninger med i handelen, med unntak av fjøset og «den halve skjyku» (et tilbygg av planker) bak låven. Petter Hansen bygde på låven og et nytt fjøs. Fjøset ble revet i 1972 og erstattet av et vedskjul.

Et gammelt bryggerhus som lå inntil fylkesveien (der var også en brønn), ble revet i 1950-årene.

192/63 Gjerdingen

Gjerdingen er en boligeiendom på 1,6 dekar på Blomshøgda, som i 1974 ble utskilt fra Blomhøi (Blom) og solgt til Ove Redvald Gjerdingen (f. 1947) for 24.150 kroner. Han er gift med Neeltje Spaans (f. 1941) fra Nederland, og de har to barn:

* Joost Arjan (f. 1974), bosatt på Hallingby, én sønn Nicholas f. 1995 (fra tidligere ekteskap).

* Saskia Kristin (f. 1975), samboer med Tom Knudsen, bosatt i Kristiansand S.

Ove Gjerdingen er fra Lørenskog, og kom til Hole i 1972 som driftsassistent ved Borgeng Fabrikker. Han arbeider i dag som lærer ved Hønefoss videregående skole, mens Neeltje Gjerdingen er bioingeniør, ansatt ved Ringerike sykehus.

192/64 Heggelien

Heggelien er en boligeiendom på 1,1 dekar på Blomshøgda som ble utskilt fra Blomhøi/Blom i 1974 og solgt til Arild Heggelien (f. 1946) for 16.200 kroner. Han er gift med Kirsten Marry Gornes (f. 1951) fra Røyse, og de har to barn:

* Fred Helge (f. 1972), g.m. Hanne Larsen fra Sundvollen, to barn: Henrik f. 1997 og Håkon f. 2001.

* Mariann (f. 1975).

Arild Heggelien er salgssingeniør innen teknisk emballasje, mens Kirsten Heggelien i mer enn 20 år har arbeidet i barnehage/SFO i Hole. På eiendommen er det enebolig (bygd 1975–76) og garasje (1980).

192/65 Østmo

Østmo er en boligeiendom på 1,2 dekar på Blomshøgda som ble utskilt fra Blomhøi/Blom i 1974 og solgt til Torunn Østmo, barnebarn av Blomhøis tidligere eiere Agnes og Petter Hansen. Torunn Østmo (f. 1951) er gift med Svein Østmo (f. 1949) fra Hønefoss, og de har tre barn:

* Roar (f. 1970), g.m. Monica Thomte (f. 1975) fra Hønefoss, to barn: Silje f. 1998 og Steffen f. 2001.

* Thomas (f. 1975), samboer med Kristin Haugen (f. 1977).

* Merete f. 1979.

Torunn Østmo har arbeidet 19 år i Hole kommune, det meste av tida som renholder, og et år som barnehageassistent. Svein Østmo er montør i Ringeriks-Kraft.

192/82

Dette er en boligeiendom på cirka 1 dekar på Blomshøgda, som i 1996 ble utskilt fra Sannby og overdratt til eiernes sønn Kent Inge Hansen (f. 1969). Han er gift med Nima Kristine Welo (f. 1970) fra Oslo, og de har to barn: Marie f. 1995 og Hedvig f. 2001.

Kent Inge Hansen er driftstekniker i teknisk etat i Hole kommune, med driftsansvar for Hole ungdomsskole, mens Nima Kristine Welo Hansen er førskolelærer, og styrer ved Sollihøgda barnehage.

199/20 Borgeng

I 1946 ble det fra Viksenga (Griserudmoen) utskilt en tomt på 5,5 dekar på nordsida av bygdeveien over Blomshøgda, som ble solgt til et nystartet industriselskap – Borgeng Fabrikker A/S – for 3.500 kroner. På tomta reiste bedriften samme år et industribygg, hvor man startet produksjon av havnekraner til Oslo havnevesen.

Fram til slutten av 1980-årene var det industrivirksomhet på Borgeng, med aksjer på forskjellige hender. «Gründeren» Hans Trygve Haugen trakk seg ut i 1949, da han sammen med kona Beate overtok hennes slektsgård Mo i Steinsfjeringen. Ny eier ble bergeren Frank Mohn, og produksjonen av havnekraner og bor-

DET BEGYNTE MED RATTKJELKER

I mars 1945 sluttet Hans Trygve Haugen som gårdsbestyrer på Rytteraker gård. Han leide smia på Bili, og der startet han det som i ettertid fortøner seg som et lite industri-eventyr. Med hjelp av karer som bodde i nabolaget ble det smidd meier og produsert hundrevis av rattkjelker i Bili-smia.* Fra smia ble kjelkene fraktet til Sørigarden Borgen, hvor de ble malt, for så å ende på lager på Nordigarden Borgen. Kjelkene ble sendt over hele landet, mest til Oslo, men også en god del nordover. Da Hans Trygve Haugen trakk seg ut av bedriften i 1949, var det 48 ansatte på Borgeng – de fleste holeværingene.**

* Brødrene Eivind Hansen og Gunnar Rolund smidde meier, Tidemann Pålerud boret hull og monterte, Alf Halvorsen lagde trevirke, og brødrene Johan og Andreas Halvorsen var malere (Eivind Hansen 26. august 2001).

** Opplyst av Viggo Moe Haugen, Eivind Hansen og Gunnar Rolund 1. desember 2000.

maskiner fortsatte. Sist i 1950-årene kom Harald Bergom fra Hønefoss med i bedriften, og med agentur for mindre bulldozere og traktorer av merket Fowler, og seinere (fra 1959) MAN traktorer og lastebiler, fikk den flere bein å stå på. Bergom drev samtidig Høsveis (Hønefoss Sveiseverksted) i Hønefoss, og satt med aksjemajoriteten på Borgeng til 1969, da det var slutt på MAN-agenturet.²⁰ Ny medeier ble Odd Sundland, som sammen med Bergom etablerte firmaet Borgeng Maskin og Verktøy.

I 1973 leide Lier-bedriften Thune-Eureka AS lokaler og utstyr på Borgeng, og gjennom datterselskapet Hole verksted AS ble det laget reservedeler til Thune-Eurekas produksjon av vannpumper, i tillegg til diverse spesialmaskiner samt deler til oljevirkosmhet i Nordsjøen (rør og flenser). Fra 1974 var holeværingen Leif Borgersen driftssjef ved bedriften, som på det meste hadde en arbeidsstokk på 30 mann. Da Thune-Eureka trakk seg ut i 1983, etablerte Borgersen PRO-TEK A/S (som ble eid 100 prosent av ham), og

*Borgeng Fabrikker 1955.
I tillegg til bruket Blombøi,
var det bare noen få boliger
på Blomshøgda i 1955.*

Foto: Widerøe's Flyveselskap A/S

²⁰ Bergom var hovedimportør i Norge for MAN. Selskapet mente at importøren burde etablere seg i Oslo, men det ønsket ikke Bergom. Han sa opp agenturet, men fortsatte å forhandle MAN i sitt bilfirma i Hønefoss (Leif Borgersen, august 2001).

med en stab på 8–9 mann fortsatte han å produsere reservedeler til Thune-Eureka i tillegg til annen mekanisk industri. Han leide halve bygget, mens Hole kommune leide den andre halvparten til lager. I 1988 trappet Leif Borgersen ned, og lokalene på Borgeng ble siden leid ut på kortvarige kontrakter inntil Hole kommune i 1994 kjøpte eiendommen for 1,7 millioner kroner. I dag er det kontor og lager for kommunens tekniske tjenester på Borgeng, mens en del av bygget leies ut til byggevareforretningen Ring Bygg A/S.²¹

199/21 Borglie

I 1950 ble det fra Griserudmoen gnr. 20/9 (Viksenga) fraskilt en boligeiendom Borglie, gnr. 20/21, som eierne Berthe og Oskar Karlsen Viksengen i november 1952 solgte til sin sønn Arne Martin Viksengen (1915–2001) for 1.000 kroner. Han var gift med Margit Grøtnes (1911–1998) fra Hønefoss, og de fikk fire barn:

- * Lilly (f. 1940), g.m. Reidar Engen fra Ådal, bosatt i Heradsbygda, to barn: Morten og Edith.
- * Arne Torbjørn (f. 1943), eier av Borgtun gnr. 199/24 (se nedenfor).
- * Viggo (f. 1946), bosatt i Hole.
- * Odd (1953–73).

Borglie ble i 1978 utvidet ved kjøp av en tilleggsparcell fra Viksenga. På eiendommen står et bolighus (bygd 1952).

199/22 Ragnebu

Ragnebu er en boligeiendom som ligger inntil gårdstunet på Gulbrandsen-Løken på vestsida, og ble fraskilt herfra i 1953 og solgt til Antonie og Johannes Gulbrandsens datter Ragne (1920–1996) og hennes mann Ove Knutsen (1923–1991) fra Florø (siden skilt). Ove Knutsen arbeidet som isolatør. Fra 1965 var Ragne Knutsen eier fram til 1994, da deres eneste barn, May-Britt (f. 1948), overtok.

May-Britt Knutsen var gift med Ramadan Maxhari fra Albania (siden skilt), og de har én datter Susan (f. 1970), som bor på Vik og er samboer med Torgrim Klokkervold (f. 1970) fra Røros (to barn: Helle Johanne f. 1994 og Nora Kristine f. 1998).

199/24 Borgtun

Borgtun er en boligeiendom på 0,7 dekar som i 1978 ble fraskilt gnr. 199/21 Borgli og overdratt til Margit og Arne Martin Viks-

²¹ Borgeng Fabrikker AS vil bli bredere omtalt i et seinere bind av Hole bygdebok (generell bygdehistorie etter 1850).

engens sønn Arne Torbjørn Viksengen (f. 1943), som her bygde enebolig (ferdig 1979). Arne Torbjørn Viksengen er rørlegger, og gift med Marie Louise Fjeldstad (f. 1946) fra Strømmen. De har to barn:

* Pål (f. 1965), to barn fra et tidligere ekteskap: Steffen f. 1991 og Michael f. 1994.

* Lars (f. 1967).

201/2 Bruvoll

Bruvoll ligger på Blomshøgda, på sørsida av fylkesveien og øst for gårdsveien mot Borgen og Rytteraker. Eiendommen ble fraskilt Bili i 1937 og solgt for 1.000 kroner til Johannes Jørgensen Brua (1906–1996) og hustru Olava f. Bjørkerud (1909–1986), som her bygde enebolig, bryggerhus og garasje. Olava var fra Nakkerud, og Johannes var sønn av Anne og Jørgen Brua (fra Bruløkkene på Krokskogen), som rundt 1930 bodde på plassen Sandvika under Borgen (de bygde seinere eget hjem i Grøndokka).

Johannes Brua var en kjent mann i Hole som inneholder av «mjølkeruta» som dagstøtt brakte melk, varer og mennesker fra bygda og inn til Hønefoss, og motsatt vei på ettermiddagen.

Olava og Johannes fikk én datter, Gerd Aslaug (f. 1934), som er gift med Kristian Wendelborg (f. 1934). De er bosatt i hans hjembygd Vikersund og har to barn:

* John Arne (f. 1966), ugift, i dag eier av Bruvoll (se nedenfor).

* Tone Kristin (f. 1967), samboer med Ketil Sletten f. 1966, bosatt i Drammen.

»KRETSENS MEST POPULÆRE MANN«

»Vi har så meget å takke Johannes for. Kanskje mest fordi han aldri er grinete, men alltid den samme vennlige og hjelpsomme melkekjører. Han er med sin bil den beste og sikreste kontaktmann med utenverdenen. – Gå inn på apoteket og hent medisin! – Gå inn i Holebanken! – Kan du hente melkeoppjøret for meg? Slike ærend blir han påført hver dag, og alltid er han æredsfør. Johannes er kretsens mest populære mann, og nå takker vi ham.*

* Jon Guldal i Ringerikes Blad 4. oktober 1956 (i 50-års-omtale av Johannes Brua, undertegnet «Trafikant»).

Johannes Brua med «mjølkeruta» utenfor Ringerikes Meieri cirka. 1950.

Etter Johannes Bruas død i 1996 ble eiendommen i 1997 overtatt av hans barnebarn John Arne og Tone Kristin Wendelborg. Siden høsten 2001 har John Arne Wendelborg (f. 1966) vært eneier, og han har bosatt seg i Bruvoll. Han arbeider som lærer (adjunkt) i Modum.

Av bygninger på eiendommen er enebolig (1937, påbygd 1948, renoverert 1994), og en dobbel garasje, som ble satt opp i 1994 da den gamle garasjen og bryggerhuset ble revet.

Hytteeiendommer ved Vik

192/21 Solli

er en hytteeiendom ved Steinsfjorden som ble utskilt fra Krokvik i 1916, og i 1935 overdratt fra Florence Nissen Solli til datteren Inger Nissen Andersen. I 1962 kjøpte Inger (f. 1929) og Arnljot Grøvdal (f. 1922) eiendommen for 4.000 kroner. Eier i dag er Inger Grøvdal, bosatt i Rørvik i Nord-Trøndelag.

192/22 Sandvik

Sandvik var en hytteeiendom ved Steinsfjorden som ble utskilt fra Nedre Vik i 1921 (med tilleggsparsell bnr. 25 i 1924) og solgt i 1925 til Margit Sand for 900 kroner. Fra 1945 overtok hennes sønner Stein Sand f. 1905 og Stig Sand f. 1906. Fra 1956 var Stig Sand eneier. Hytteeiendommen måtte fjernes da nye E 16 ble lagt forbi Vik i begynnelsen av 1990-årene.

192/26 Solvik

Solvik er en hytteeiendom på 2,5 dekar ved Steinsfjorden (Kråkevika) som ble utskilt fra Nedre Vik i 1930 og solgt til Harald Gandrud for 2.000 kroner (han kalte eiendommen Gandvik). I 1937 ble Edle og Syver I. Syversen (f. 1888) eiere, og fra 1943 overtok deres sønner Halvor f. 1895 og Toralf B. Syversen f. 1903. I 1975 kjøpte Norpapp Fritidsfond eiendommen for 110.000 kroner.

192/27 Bergvik

Bergvik er en hytteeiendom som ble utskilt fra Nedre Vik i 1934 og solgt til Sofie og Anton Berg f. 1889. Eier siden 1979 har vært Henry Walter Berg f. 1921.

I 1941 ble det utskilt en parsell på 1,5 dekar (Bergvik 2 bnr. 28) som ble solgt til Mary og Håkon Løkke f. 1907. I 1980 overtok Ingrid Løkke Johannessen f. 1945.

I 1945 ble det utskilt fra Nedre Vik en parsell på 2,4 dekar inn-

til Bergvik (Bergvik 3, bnr. 29), som ble kjøpt av Anton Berg, og ifølge skjøtet kun skulle bebygges med uthus/låve.

Både Bergvik 2 og 3 ble i 1993 kjøpt av Statoil Norge i forbindelse med anlegg av bensinstasjon og vertshus. Eier av disse to eiendommene har siden 1999 vært Statoil Detaljhandel AS.

192/30 Ringhaug

Ringhaug er en hytteeiendom som ble utskilt fra Nedre Vik i 1943 og året etter solgt til Antonie og Bertlin Vik (f. 1898, fra Viksbråten) for 1.500 kroner. I 1962 overtok Leif Vik (f. 1919), og siden 1996 har Vera Lyvad Vik (f. 1920) vært eier. Eiendommen ligger på Vikstoppen, på sørsiden av Olav og Anne Kathrine Reistads bolighus.

192/43 Vassvik

Vassvik var en hytteeiendom som ble utskilt fra Nedre Vik i 1952 og solgt til Bergljot Johansson (f. 1917), søster av Gunhild Reistad som året før hadde overtatt gården, for 4.000 kroner.

I desember 1986 ble den solgt til Kåre Lad f. 1935. Hytteeiendommen gikk med da nye E 16 ble lagt forbi Vik i 1994.

Boligområdene *i Kroksund og Rudsødegården*

Da skipsreder Thomas Fearnley på Toresplassen i 1919 kjøpte de to eiendommene *Kroksund* og *Orlangen og Brynsletta*, skilte han fra søndre del av eiendommene (med den gamle hotellbygningen i Kroksund) og overdro i 1920 Hole gamle hjem som gave til Hole kommune. I desember 1946 fikk Hole kommune overført resten av de to opprinnelige eiendommene vederlagsfritt, og i skråningen mot Steinsfjorden ble det da utskilt sju boligtomter, som ble solgt i perioden 1947–49.

I 1983 ervervet Hole kommune eiendommen *Øverjordet* på 75 dekar, og la ut 43 boligtomter som ble solgt midt på 1980-tallet. Dermed var åsen vest for Kroksund blitt forandret fra utmarksområde med et par småbruk og noen åkerlapper innimellom, til et moderne boligfelt med gatelys og asfaltveier.

I tillegg til de rundt 50 boligene som her er nevnt, var det siden siste krig blitt bygd en del hus langs Gamleveien, fra sykehjemmet og opp til Øverjordet Vestre – hvis gamle og maleriske gårdstun i dag ligger omsluttet av moderne boliger. En del hytteeiendommer ble også utskilt og bebygd her rundt 1950, og noen av disse er i dag boliger.

Sør for dette området ble det i 1950-årene solgt noen parseller langs fjordkanten, mellom Hole gamle hjem og Rudstangen, rundt den tidligere husmannsplassen Tangen under Rudsødegården. Her ble det bygd noen hytter og bolighus. Noen spredte boliger er også blitt bygd i åsen vest for Rudsødegården-brukene, uten at egnens preg som landbruksområde er blitt endret.

I dag er bygdas nye sykehjem under oppføring på Søndre Rudsødegårdens grunn, på «Holes flotteste tomt». Ventelig vil presset på området øke i årene som kommer, sentralt som det ligger i gangavstand til både Vik og Sundvollen.

© Fotograf Marit Fagerli

Eiendommer i Kroksund

SOM ER UTSKILT FRA KROKSUNDØDEGÅRDEN GNR. 195

195/20 Solvoll – Gamleveien 21

Solvoll ligger på østsida av Gamleveien vis-à-vis Øverjordet Vestre, hvis eier Aksel Ultvedt kjøpte tomte for 600 kroner av skipsreder Thomas Fearnley jr. i 1924. Året etter kjøpte han en tilleggsparcell (Lyshaug, bnr. 21) av Fearnley for 100 kroner. De to parsellene ble sammenføyd til én eiendom i 1979, og lå ubebygd til 1980, da sønnen Hans Ultvedt og pleiedatteren Else Margrethe Holmstrøm satte opp enebolig der.

Hans Ultvedt (f. 1915) er ugift, og var i sine yrkesaktive år med faren i verkstedet. Han har siden 1987 bodd på Hole sykehjem. Else Margrethe Holmström (f. 1927) ble gift med Anders Holmström fra Sverige, og bosatte seg i Stockholm. De har to sønner: Hans-Göran og Richard. Etter sin manns død i 1964 arbeidet hun på sykehus i Stockholm, inntil hun flyttet tilbake til Hole i 1975. Hun arbeidet som nattevakt på Hole sykehjem til 1989, da hun flyttet tilbake til Sverige, hvor hun fortsatt bor.

Else Margrethe Holmström var eneeier fra 1986, og solgte 22. juni 1988 Solvoll til Anne Marie f. Muggerud (f. 1956) og Anders Iver Elnæs (f. 1953) for 1.410.000 kroner. Anne Marie Elnæs er fra Oslo, og selvstendig næringsdrivende med eget importfirma, mens Anders Elnæs er tannlege, og født på Jevnaker. De har tre barn: Katrine (f. 1989), Anne Marte (f. 1991) og Ivar Anders (f. 1994). De flyttet til Jevnaker i 1996, og solgte da eiendommen til Nina Bønsnes Røed (f. 1959) og Knut Bjørn Erland Røed (f. 1951). Nina Røed er fra Vik i Hole, og rådgiver ved Statens kartverk, og har fra tidligere barna Eirin Ljåstad (f. 1984) og Silje Ljåstad (f. 1990). Erland Røed er fra Hønefoss, og arbeider som rådgiver ved Statens kartverk. Han er major i Heimevernet og sjef for Ringerike HV-avsnitt, som omfatter kommunene Hole, Modum og Ringerike. Han har tre barn: Håkon (f. 1977), Eline (f. 1980) og Ellen Marie (f. 1990).

Høsten 2000 bygde Nina og Erland Røed ny enebolig i hagen på Solvoll, som de flyttet til i desember 2000 (gnr. 190/103), og i januar 2001 solgte de Solvoll til hans søster Eli Sylvia Røed (f. 1946, oversykepleier ved Ringerike sykehus) og hennes samboer Liam Merrins (f. 1953 i Irland, sjefskonsulent i EDB Business Consulting). Eli har fra tidligere to barn: Eirik Billington (f. 1970, samboer med Janne Odland f. 1969, bosatt i Kroksund), og Cecilie Billington (f. 1968, bosatt i England). Liam har fra tidligere ekteskap tre sønner: Killian f. 1986, Oisim f. 1988 og Fintan f. 1990.

195/23 Solstua – Gamleveien 19

Solstua er en eiendom på toppen av Gamleveien, vis-a-vis Øverjordet Vestre. Den ble utskilt fra naboeiendommen Solvoll i 1938 og solgt til Hans Midtskog (f. 1899), som her oppførte en hytte. I 1949 ble eiendommen (gnr. 16/23 og 24) solgt til T. Ravn for 15.000 kroner. Ny eier ble i 1954 Otto Ellingsen (1916–1967). Han betalte 27.500 kroner for eiendommen, som han allerede året etter solgte videre til Karl Erik Sjørbotten for 38.500 kroner.

Karl Erik Sjørbotten (1930–1996) fra Arneberg i Solør var gift med Bjørg Myrhagen (f. 1928) fra Mjøndalen. De rev det meste

av hytta og bygde enebolig på tomta. De har tre barn:

* Trond Erik (f. 1955), bosatt på Årnes, g.m. Ingeborg Hals fra Stange, to barn: Ida og Petter.

* Asle (f. 1958), g.m. Ellen Støle fra Lier, bosatt på Tranby i Lier, fire barn: Marie, Marte, Martin og Martine.

* Karianne (f. 1966), samboer med Pål Warhuus fra Drammen, bosatt i Sundvollen, to barn: Malin og Silje.

Karl Erik Sjørbotten arbeidet hele sitt liv med regnskap og data. Han var disponent på Datasentralen i Drammensdistriktets Skog-eierforening, før han ble eier av eget firma, kalt Ringeriks-Data. Seinere drev han Ring Data og Regnskapsservice. Bjørg Sjørbotten eide og drev i mange år Stabellsgaten Frukt og Tobakk i Hønefoss.

Boligen på eiendommen Solstua er bygd i 1955.

195/26 Solstad

Solstad er en eiendom i lia ovenfor Orlangen, som ble utskilt fra gnr. 16/8 Kroksund i 1947 og solgt til Hans Lauritzen for 267 kroner.

Hans Lauritzen (f. 1922) er sønn av Gunvor og Lauritz Hansen, som i 1928 flyttet fra Ullerntangen på Røyse, og etter to år i Sørli i Norderhov kom til Orlangen-stua ved Steinsfjorden i 1930. Han ble gift med Solveig Marie Hollekim (1915–1996) fra Tønsberg. De fikk ingen barn, men Solveig hadde fra tidligere ekteskap én sønn, Stein (f. 1944).

Hans Lauritzen arbeidet som møllekjører på Franzefoss Brug i 27 år.

På Solstad er det enebolig (bygd 1950) og garasje (1951).

195/27 Fjellbu

Eiendommen, som ligger i lia ovenfor Orlangen, ble utskilt fra Kroksund gnr. 16/8 i 1947 og solgt til Ole Pålerud for 558 kroner.

Ole Pålerud (1912–1998) var fra småbruket av samme navn ved Sælabånn. Han var gift med Borghild Malene Heimdal (1914–1995), som var født i Flåm og kom til Hole som småjente da hennes far ble forpakter på en av Bjørke-gårdene i Steinsfjordingen (de flyttet siden til Helgelandsmoen). De fikk én sønn, Hans Petter (f. 1944).

Ole Pålerud var sveiser og gårdsarbeider på flere gårder i bygda, og var dreier på Borgeng Fabrikker i mange år, før han gikk over i bygningsbransjen. Etter hans død i 1998 har sønnen Hans Petter Paalerud vært eier av Fjellbu. Han er gift med Marit Furnes (f. 1949) fra Fauske i Nordland. De bor på Lillehammer, og har to

døtre: Hanne-Marit f. 1977 og Kristin Malene f. 1982.

Huset på Fjellbu (bygd 1947) leies i dag ut. På eiendommen er ellers et uthus (1947) og en garasje (1962).

195/28 Jaraheim

Eiendommen ligger i lia ovenfor Orlangen. Den ble utskilt fra Kroksund gnr. 16/8 i 1947 og solgt til Jacob Leine for 508 kroner.

Jacob Leine (1916-1969) var sønn av Hulda og Hans A. Leine, som eide Nordre Sørums i Hole til 1917. Han var gift med Ragnhild Gihle (1915-1998) fra Hønefoss. Jacob Leine var sagmester, og eide en sagbenk som han reiste rundt med. Ragnhild Leine drev hjemmebakeri i kjelleren i Jarabu, og leverte wienerbrød til butikker og kafeer i distriktet. De bodde i Jaraheim til 1960, da de utvandret til Canada. Her slo de seg først ned i Edmonton, Alberta, og siden på Vancouver Island i British Columbia, hvor Jacob arbeidet i en maskinforretning. De fikk tre barn:¹

* Knut (f. 1946), g.m. Janice Haugen (f. 1943) – siden skilt, én datter Makenzie f. 1976. Knut adopterte Janice's datter Julie (f. 1967), g.m. Darrin Graham, to barn: Ryan f. 1994 og Janean f. 1997.

* Anne (f. 1948), g.m. William Lychak (f. 1947), to barn: William f. 1969 og Robert Alan f. 1971.

* Kari (f. 1950), g.m. Edward Wowchuk (f. 1947).

I 1963 ble Jaraheim solgt til Dagny og Jens Blom for 60.000 kroner. Jens Blom (1891–1985) var sønn av skipsfører Lars Johannesen Borgen og hustru Annette Jensdatter Blom på Nordigarden Borgen. Han var gift med Dagny Svarstad (1898–1982) fra Røyse, og de fikk tre barn:

* Lise (f. 1921), g.m. Sigurd Kjernlie fra Vestre Gausdal, bosatt i Kroksund, to døtre: Berit og Kristin Vibeke (se gnr. 195/8 Kroksund).

* Arne (f. 1926), g.m. Liv Gjestvold, én datter Anette.

* Leif (f. 1928), g.m. Maren Sætrang, tre døtre: Randi, Liv og Brit.

Dagny og Jens Blom eide Krakstad gård i Haug fra 1934. Etter at gården ble overdratt til sønnen Arne, kjøpte de høsten 1963 Jaraheim ved Kroksund.

I juni 1983 ble eiendommen solgt til deres barnebarn Kristin Vibeke Kjernlie (f. 1952). Hun er blomsterdekoratør av yrke, og

¹ Før han inngikk ekteskap, fikk Jacob Leine i 1938 en datter med Hjørdis Lehne: Åse (f. 1938), g.m. Rolf Helgesen (f. 1934) fra Hønefoss. De har én sønn Morten (f. 1960), som er samboer med Helle Ibsen (f. 1962). Fra tidligere samboerskap med Marianne Moen har Morten én datter, Eline (f. 1995).

var innehaver av Jevnaker Blomster i årene 1982–1995. Eneboligen på Jaraheim er fra 1947, og ble ombygd og påbygd 1985. Eiendommen vil bli solgt høsten 2001.

195/29 Fjellhaug

Fjellhaug ligger i lia mellom Øverjordet og Orlangen. Eiendommen ble utskilt fra Kroksund i 1947 og solgt til Thorleif Ellingsen for kr. 517,50.

Thorleif Ellingsen (1919–2000) fra Sømoe på Brenna ble gift med Solveig Ester Brua (f. 1923) fra Sundvollen. De fikk fire barn:

* Leif (f. 1949), i dag eier av Fjellhaug, g.m. Torbjørg Norli fra Rjukan (se nedenfor).

* Svein (f. 1950), g.m. Kari Strand (f. 1950) fra Begnamoen ved Hønefoss, bosatt ved Rudsødegården (gnr. 195/95 Askhaug), to barn: Christian f. 1982 og Elise f. 1985.

* Anne Lise (f. 1952), g.m. Per Åsmund Jørgensen (f. 1951) fra Hønefoss (siden skilt), to døtre: Miriam f. 1982 og Kathinka f. 1985 (se gnr. 195/99).

* Jan (f. 1960), samboer med Bente Sørbu (f. 1967), bosatt i Karjolveien 9, én datter Trude f. 1997 (se gnr. 195/66).

Thorleif Ellingsen var i bygningsbransjen i hele sitt liv, som aktiv partner i familiebedriften A/S Ellingsens Entreprenørforretning. Etter hans død i 2000 har eldste sønn Leif Ellingsen (f. 1949) overtatt som eier av Fjellhaug, med boret for sin mor i hennes levetid. Leif Ellingsen er ingeniør og maskinentreprenør, og gift med Torbjørg Norli (f. 1945) fra Rjukan. De har ingen barn.

Thorleif Ellingsen kjøpte i 1989 en naboparsell på 900m² (gnr. 195/30 Abelhaugen), som idag eies av hans fire barn. Huset på Fjellhaug er bygd i 1948–49, og blir høsten 2001 ombygd til generasjonsbolig.

195/31 Sjøheim

Sjøheim ligger i åssida mellom Gamleveien og E 16, og ble utskilt fra gnr. 16/8 Kroksund i 1949 og solgt til Carl Johan Frogh for 450 kroner. Med i kjøpet var en parsell gnr. 16/14 Solstrand, som tidligere eier av Kroksund, Peder Aabel, hadde holdt tilbake da han i 1918 solgte Kroksund-eiendommen til Petra Enger. Denne parsellen hadde Hole kommune seinere makeskiftet med Peder Aabels barn: Knut, Per, Harald, Gudrun og Borghild.

Carl Johan Frogh (1892–1971) var fra Sørenga ved Vik, og ble gift med Hilma Formo (1890–1968) fra Mjøndalen. De fikk fem barn:

* Karen (1914–1985), g.m. Bernt Karelius Berntsen (1910–1985), bosatt på Sollihøgda, to døtre: Berit f. 1940 og Karin f. 1948.

* Johan (1916–1988), g.m. Gunhild Nygård (1910–1990) fra Sudndalen i Hol i Hallingdal, hvor de bodde og drev et gårdsbruk (ingen barn).

* Elsa (f. 1918), g.m. Torgeir Steinsrud (f. 1904) fra Geilo, bosatt der, én adoptivdatter Wenche (1946–2000), g.m. Erik Svendsen, bosatt i Hønefoss.

* Martha (1921–1994), g.m. Robert Aasheim (f. 1923), to døtre: Ragnhild f. 1944 og Lisbeth f. 1956 (se gnr. 195/32 Aasheim).

* Sonja (1926–1930).

Carl Johan Frogh drev som gårds- og skogsarbeider, og var veiarbeider i en årrekke (ansatt i Statens Vegvesen).

Etter Carl Johan Froghs død i 1971 overdro hans fire barn Sjøheim til Ingeborg Skredegaard (f. 1915) fra Oslo, for 32.000 kroner. Hun har siden brukt den som fritidseiendom.

Huset på eiendommen er bygd i 1949.

195/32 Åsheim

Åsheim ble utskilt fra gnr. 195/31 Sjøheim i 1949 og solgt til Robert Aasheim, svigersønn av Sjøheims eiere Hilma og Carl Johan Frogh, for 150 kroner.

Robert Aasheim (f. 1923) fra Eidfjord i Hardanger var gift med Martha Frogh (1921–1994), og de fikk to døtre:

* Ragnhild (f. 1944), g.m. Åge Rørvik (f. 1943) fra Hole, bosatt ved Rørvika, to barn: Nina (f. 1964, g.m. Truls Søhol (f. 1967), to barn: Christina f. 1993 og Ørjan f. 1998), og Jon (f. 1968, samboer med Hjørdis Digernes f. 1963, bosatt i Hedalen).

* Lisbeth (f. 1956), g.m. Agnar Sletto (f. 1954) fra Ål i Hallingdal, bosatt i Hønefoss, to barn: Janna (f. 1977, hun har én sønn, Leonard Antonsen f. 1997) og Ivar (f. 1983). Lisbeth har fra tidligere ekteskap med Stein Sigmund Halstensen én sønn, Robert f. 1973.

Robert Aasheim (i dag pensjonist) arbeidet som yrkesaktiv som ekspeditør/lagerarbeider i Oslo, bl.a. en lenge periode hos Thiis & Co., og sist i firma P.M. Bergersen.

På Åsheim er det enebolig (bygd 1950–51) og garasje (1965).

195/33 Vennebu – Hjulmakerveien 10

Dette er en eiendom som ble utskilt fra Øverjordet i 1951 og solgt til Thorleif Heidemann Johnsrud (f. 1908). Han var gift med Ruth Johnsrud (f. 1906), som overtok som hjemmelshaver i 1961. De var barnløse. I 1984 ble Vennebu sammenføyd med bnr. 35 og bnr. 43 til én eiendom, bnr. 33. Siden 1995 eies eiendommen av Ellen

Solveig (f. 1951) og Ole Magnus Blakkisrud (f. 1953) fra Eidsvoll.

195/41 Orlangen

Den tidligere husmannsplassen under Øverjordet som ligger klemt mellom E 16 og Steinsfjorden, ble i november 1958 utskilt og solgt til Hans Lauritsen for 1.000 kroner. Selger var Olga Løken, som da eide Øverjordet.

Den nye eieren var sønn av Gunvor f. Andreassen (f. 1895) og Lauritz Hansen (f. 1880), som hadde bodd i Orlangen siden 1930.² Gunvor var fra plassen Suserud under Lore. De hadde tre sønner:

* Hans Andreas (f. 1922), g.m. Solveig Marie Hollekim (1915–1996), se gnr. 195/26 Solstad.

* Karl Einar (1925–1941), druknet i Storøysundet, 16 år gammel.

* Leif Georg (f. 1928), ugift, seinere eier av Orlangen.

I 1960 solgte Hans Lauritsen eiendommen til sin yngre bror Leif for 1.200 kroner, med rett til båtfeste for sin eiendom Solstad, samt huslyrett til foreldrene i deres levetid, av 5-årlig verdi 500 kroner.

Leif Lauritsen (f. 1928) arbeidet noen år på Restaurant Cecil i Oslo, før han kom til Lauvlia på Krokskogen. Her arbeidet han i 35 år, men hjemmet hans var i Orlangen inntil han i 1990 fikk seg leilighet i Sundvollen. Våren 2001 overdro han Orlangen til Stein Hollekim (f. 1944), sønn av hans avdøde svigerinne Solveig Lauritsen. Leif Lauritsen har siden september 2001 bodd i trygdeleilighet i Kroksund.

195/44 Tajet – Hjulmakerveien 8

Dette var opprinnelig en hytteeiendom som ble utskilt fra Øverjordet i 1959. I 1990 solgte de tidligere eiernes arvinger Berit Lisbeth Jensen Torp og Rigmor Jensen Bozic eiendommen til Anne Skalstad Sundheim (f. 1962, bioingeniør) fra Haug og Ivar Sundheim (f. 1958, selvstendig næringsdrivende) fra Steinsåsen, som bygde enebolig her. De har tre barn: Emilie Kristine f. 1989, Marie Louise f. 1991 og Johan Kristian f. 1993.

Etter en grensejustering i 1987 er eiendommen på 1,3 dekar. Bolighuset er bygd i 1993–94, og garasjen i 1996.

195/52 – Karjolveien 15

Eiere 1986–89 var Anne Marthe Lervik (f. 1961, konsulent ved Bærum trygdekontor) og Dag Engenes (f. 1955, elektroingeniør,

² De bodde på Ullerntangen på Røyse til 1928, og etter to år i Sørli i Norderhov kom de til Orlangen i 1930.

Midt på 1980-tallet ble det solgt 43 eneboligtomter i Krokksund, og åsen ble forandret fra utmarksområde med et par småbruk og noen åkerlapper, til et moderne boligfelt.

© Fotograf Marit Fagerli

daglig leder av Engenes Elektro). De bygde enebolig her, og har én sønn, Stephen f. 1991 (de er siden skilt).

Fra januar 1989 har Per Kristian Faksvåg (f. 1953, apoteker og cand. pharm.) fra Fagernes og hans kone Eli Ullern Faksvåg (f. 1958, regnskapsfører) fra Røyse, vært eiere av eiendommen. De har tre barn: Andreas f. 1985, Kristian f. 1992 og Ine f. 1993.

Karjolveien 15 er på 1.140 m². Eneboligen ble bygd i 1986.

195/53 – Karjolveien 17

Eier siden 1986 har vært Astrid Bergljot Braaten (f. 1928) fra Biri-strand. Hun har arbeidet som kokke ved Hole sykehjem, og var gift med Gudbrand Braaten (1931–1980, rørlegger), fra Sokna. De har tre døtre: Vigdis (f. 1959), Toril (f. 1960) og Ingrid (f. 1966).

Eiendommen er på 917 m². Enebolig og garasje ble bygd 1985–86.

195/54 – Karjolveien 19

Eiere siden 1985 har vært Harald Brandsås (f. 1954) og Marianne Larsson Brandsås (f. 1957). De har to barn: Sebastian f. 1991 og Lizeth f. 1997.

Harald Brandsås er fra Namsos, og han er fagdirektør i Den norske Revisorforening. Marianne Brandsås er fra Steinsåsen, og arbeider som sykepleier ved Ringerike sykehus.

Eiendommen er på 824 m². Enebolig og garasje ble bygd høsten 1985.

195/55 – Karjolveien 21

Eiendommen ble kjøpt i 1984 av Asbjørn Olsen (f. 1957 i Hole), som bygde eneboligen. Han driver eget gravemaskinfirma, og bodde her til 1987. I dag bor Asbjørn Olsen på Nøkleby mellom Heradsbygda og Veme, og er samboer med Pia Skov Clausen (f. 1964) fra Røyse. De har to barn: Emil f. 1993 og Ida f. 1998. Fra tidligere har Asbjørn to barn: Fred Ove Olsen f. 1977 og Camilla Haug f. 1988.

Ny eier av Karjolveien 21 i 1987 var Kjell Jørgensen (f. 1931) fra Oslo. Han har familierøtter i Hole, og eide tidligere en hytte ved Skovli på Nes i Hole. Etter å ha bodd i Asker i 28 år kjøpte han boligen ved Kroksund, og har siden bodd her. Kjell Jørgensen er i dag pensjonist, og var som yrkesaktiv bl.a. disponent i Melka (herreklær) i 20 år. Han har tre barn fra tidligere:

* Nina (f. 1958), samboer med Kai Østby, bosatt i Bærum, én sønn Lars Petter f. 1980.

* Wenche (f. 1973), samboer med Stian Frog, bosatt på Haglund i Hole, tre barn: Fredrik f. 1994, Lene f. 1997 og Martin f. 2000.

* Mette (f. 1980), samboer med Bjørn Anders Moe, bosatt på Eikli i Hønefoss.

Karjolveien 21 er på 807 m². Eneboligen ble bygd i 1986, og fullført i 1987–88.

195/56 – Karjolveien 23

Eiere fra 1985 var Laila Heidi Pedersen (f. 1955) og Jan Ivar Pedersen (f. 1959), som bygde enebolig på tomte. I 1987 solgte de eiendommen til Vigdis og Even Sæther.

Vigdis Sæther (f. 1952) er fra Åndalsnes, og arbeider som konsulent ved Ringerike trygdekontor. Even Sæther (f. 1952) er kontorsjef i Politiets Materielltjeneste på Jaren. De har én sønn, Paal f. 1977.

Eiendommen er på 878 m².

195/57 – Karjolveien 25

Eier fra 1985 til 1998 var Nils Erik Johbraaten (f. 1954) fra Utvika, som bygde enebolig på eiendommen. Nils Erik Johbraaten er ugift, og arbeider som reparatør i A/S Veidekke.

Siden 1998 har Torunn Heier Hoås (f. 1962, sykepleier) og Tore Hoås (f. 1959, EDB-konsulent) vært eiere. De har tre barn: Morten f. 1989, Kristian f. 1991 og Håkon f. 1994.

På eiendommen (864 m²) er enebolig og garasje, bygd 1986.

195/58 – Karjolveien 27

Eiere siden 1985 har vært Marie Birgitte Hoel (f. 1947, sekretær ved Hole prestekontor) fra Dombås og Ola Øyvind Hoel (f. 1948, lensmannsbetjent) fra Rennebu i S.Trøndelag. De har to barn: Inger Birgitte f. 1979 og Helge Øyvind f. 1983.

På eiendommen (843 m²) er en enebolig, bygd i 1985.

195/59 – Karjolveien 29

Fra 1986 til 1990 var Per Wilfred Johnsen (f. 1945) og hans kone Nandy Helene Clicteur (f. 1951) eiere. Eiendommen er på 822 m², og de bygde enebolig her i 1987.

Per Wilfred Johnsen er utdannet lektor og pastor, og underviste i mange år ved Tyrifjord høyere skole. Han er i dag tilknyttet Blakstad sykehus i Asker, og pendler til og fra Frankrike, hvor hans franskfødte kone bor. De har fem barn: Harald Fredrik f. 1971, tvillingene Ted Øystein og Tom Audun f. 1975, Daniel f. 1981 og Samuel f. 1991.

I 1990 solgte Nandy og Per Johnsen eiendommen til Evelyn Helene Bakken (f. 1952, fhv. flyvertinne, nå sekretær) fra Andenes i Nordland. Hun er samboer med Hans Jørgen Gunnestad (f. 1950) fra Bekkestua i Bærum, fhv. salgssjef. Evelyn Helene Bakken har fra tidligere én datter: Anja Brøto f. 1984. Hans Jørgen Gunnestad har to barn fra tidligere ekteskap: Christine Vanessa f. 1975 og Carl-Christian f. 1980.

195/60 – Karjolveien 31

Eier fra 1985 til 2000 var Per Gihle (f. 1956, ugift) fra Bønsnes. Han er bankfunksjonær, og bygde enebolig i 1985 og garasje i 1988.

I mai 2000 ble eiendommen solgt til Torleiv Brennhovd (f. 1970) fra Hønefoss. Han er sivilingeniør, og arbeider i Jernbaneverket. Torleiv Brennhovd er samboer med Christel Sand Andersen (f. 1973) fra Hønefoss, som er miljøarbeider i HVPU-omsorgen i Hole.

Eiendommen er på 799 m².

195/61 – Karjolveien 33

Eiere fra 1985: Ragnhild Moesødegård Vamråk (f. 1960) fra Røyse og hennes mann Rune C. Vamråk (f. 1962, offiser) fra Kalvåg i Bremanger (siden skilt). De har to barn: Jon Vetle f. 1984 og Vegard f. 1986. Rune C. Vamråk bor i dag på Lillehammer (ukependler til Måløy i Sogn, hvor han er adm. dir. i Fjord Seafood). Ragnhild Moesødegård bor på Røyse, og er konsulent ved Aetat Hønefoss. Hun solgte i 1995 eiendommen til Ingrid Oppen (f. 1964, typograf) fra Veme og hennes mann Odd Nakland (f. 1960, controller i SAS) fra Bærum. De eide den i fem år, før de flyttet til Bærum i 1999 (de har siden fått én sønn, Sondre f. 2000).

Nye eiere fra 1999 var Nina Haugland (f. 1967, legesekretær) fra Asker og hennes samboer Espen Arnesen (f. 1960, sjåfør) fra Hole. De har en sønn, Henrik f. 2000. Espen har fra tidligere to døtre: Camilla Heyerdahl Arnesen f. 1989 og Christina Heyerdahl Arnesen f. 1987.

Eiendommen er på 734 m². Enebolig bygd 1986, og garasje 1995.

195/62 – Karjolveien 1

Eiere har siden 1985 vært Solveig Margrethe og Aage Berg.

Solveig Margrethe f. Kilebu (f. 1949, registersjef i Skattedirektoratet) er fra Rakkestad i Østfold. Hennes mann Aage Berg (f. 1947, offiser), er fra Vardø. De har én sønn, Hans Kristian (f. 1970), bosatt i Gamleveien 14 i Kroksund med sin samboer Line Torgriksen (se gnr. 190/41).

Eiendommen er på 797 m². Enebolig med garasje ble bygd 1985.

195/63 – Karjolveien 3

Eier siden 1985 er Tore Gulbrandsen (f. 1960, ugift) fra Røyse. Han bygde enebolig i 1985 og garasje i 1988. Tore Gulbrandsen er bilmekaniker, og har to barn: Vetle Bergheim Gulbrandsen f. 1993 og Vilde Bergheim f. 1996. Eiendommen er på 902 m².

195/64 – Karjolveien 5

Eiere siden 1984 er Liv Klara f. Rausandaksel (f. 1957) fra Mo i Rana og Kai Bjørnar Hoddevik (f. 1960) fra Sundvollen. De arbeider begge ved Vik elektriske, hun som kontordame, han som elektroinstallatør. De har to barn: Kjetil f. 1984 og Lene f. 1988.

Eiendommen er på 968 m². Enebolig er bygd 1984–85 (påbygd 2001), garasje 1988, dukkestue 1991, carport 1998 og svømmebasseng 2000.

195/65 – Karjolveien 7

Eiere siden 1987 er Iren Annett Sønsterud (f. 1959, regnskapsmedarbeider) fra Hole og Olaf Christian Olsen (f. 1956, tømmermester) fra Høvik i Bærum. De har tre døtre: Merete f. 1994, Silje f. 1988, og Anne-Marte f. 1986.

Eiendommen er på 952 m². Eneboligen ble bygd i 1987–88, og carport/bod i 1994.

195/66 – Karjolveien 9

Eier siden 1984: Jan Ellingsen (f. 1960, avdelingsleder i Mills DA), samboer med Bente Sørbu (f. 1967) fra Helgelandsmoen. De har én datter Trude, f. 1997.

På eiendommen (734 m²) er enebolig med garasje, bygd 1984–86.

195/67 – Karjolveien 11

Eier fra 1985 var Ingar Eriksen (f. 1955, ugift, sjåfør/lagerarbeider) fra Sundvollen. Han bygde enebolig med garasje. I 1989 solgte han eiendommen til Liv Reidun og Jim Hartung Jensen. Liv Reidun f. Larsen (f. 1945) er fra Vestre Ådal, og har arbeidet som sekretær i Ringerike kommune. Jim Hartung Jensen (f. 1941) fra Dønna i Nordland er pensjonert oberst i Hæren. Han arbeider nå som konsulent i Norconsult Telematics, med arbeidssted Riyadh i Saudi-Arabia.

Liv Reidun Jensen har to sønner fra tidligere: Leif Erik Nordby og Henning Nordby, mens Jim Hartung Jensen har tre barn: Geir, Margaretha og Stig.

Eiendommen er på 858 m². Eneboligen er bygd 1985 og påbygd 1990–91 (bl.a. med dobbeltgarasje).

195/68 – Karjolveien 13

Eier fra 1985 til 1991 var Jens Petter Moen (f. 1961, industriarbeider) fra Røyse. Han bygde huset på fritida, med byggeperiode fra 1985 til 1988. Da han solgte eiendommen i 1991, flyttet han til Åsbygda i Ringerike, og han er i dag bosatt på Røyse.

Siden 1991 har Berit Wahlstrøm (f. 1938) vært eier. Hun er logoped, og arbeider i pedagogisk-psykologisk tjeneste i Hole kommune. Hun har to barn: Haakon f. 1959 og Stig f. 1964.

På eiendommen (1.029 m²) er enebolig (bygd 1985–88) og dobbelt garasje (1993).

195/69 – Karjolveien 18

Eier fra 1985 var Øyvind Gruer (f. 1963) fra Steinsåsen. Han byg-

de enebolig på eiendommen, og arbeidet da på Østlandske Spennbetong. I dag er han bensinforhandler på Hallingby. Han er gift med Camilla Odfjell Gruer (f. 1969, lektor) fra Bergen, og de har én datter, Maria f. 1998. Familien er i dag bosatt i Grøndokka.

Øyvind Gruer solgte i 1990 eiendommen til Bjørg Kvamme (f. 1948) og Øyvind Kvamme (f. 1946, som i 1994 solgte den videre til Anne Marie Brekke og Harry Karlengen. Anne Marie Brekke (f. 1960) er fra Haug, og arbeider i forretning. Harry Karlengen (f. 1956) er fra Ådal, oppvokst i Drammen, og ingeniør av yrke. Eiendommen er på 794 m². Enebolig bygd i 1985–86, og et mindre anneks (28 m²) i 1995.

195/70 – Karjolveien 20

Eiere siden 1985: Toril Carina Nagel Staff Langslet (f. 1961) og Morten Snorre Langslet (f. 1956). Toril Carina er fra Grefsen i Oslo, og har vært vikarlærer ved Vik skole (er nå under lærerutdanning). Morten er fra Fekjær i Hole, og arbeider som elektriker. De har tre barn: Silja (f. 1983), Marius og Emil (tvillinger, f. 1992).

Eiendommen er på 918 m². Enebolig med garasje ble bygd 1985–86.

195/71 – Karjolveien 22

Eiendommen ble fra 1985 eid av Per Bøhmer og hans kone Amanda Louise (Ada) f. Arnesen (f. 1920) fra Oslo. Per Bøhmer (1916–1996) var fra Ås, utdannet siviløkonom, og underviste ved Tyrifjord høyere skole fra 1958. De fikk tre barn:

* Grete (f. 1946), g.m. Richard Perez fra California (siden skilt), to barn: Per Richard f. 1973 og Katrin f. 1980 (Grete bor i dag i Bergen).

* Stein (f. 1948), g.m. Kirsti Løvoll fra Eidsdal på Sunnmøre, bosatt på Røyse, tre barn: Roy f. 1976, Marianne f. 1978 og Vibeke f. 1982.

* Else (f. 1954), g.m. Thorvald Guleng, bosatt på Røyse, tre barn: Silje Veronika f. 1985, Gyrd Viljar f. 1986 og Vegar f. 1989.

Ada Bøhmer flyttet til Røyse i 1998, og eiendommen ble solgt til Janne Odland (f. 1969) og Eirik Billington (f. 1970, daglig leder) fra Hønefoss.

Karjolveien 22 er på 962 m². Eneboligen ble bygd 1985.

195/72 – Karjolveien 24

Eier siden 1987: Bjørn Ellingsen (f. 1958, elektroingeniør) fra Steinsåsen. Fra tidligere samboerforhold har han én datter: Maren Walbækken Ellingsen f. 1989. På eiendommen (910 m²) er enebolig (bygd 1988) og garasje (1992).

195/73 – Karjolveien 26

Eier siden 1987: Geir Todal (f. 1956, offiser) fra Steinsåsen, gift med Jorunn Nilsebråten (f. 1960). De har en datter: Kaja Todal Nilsebråten f. 1994. Fra tidligere ekteskap har Geir Todal en datter, Tiril Lærum Todal f. 1984. På eiendommen (914 m²) er det enebolig (bygd 1988) og stabbur (1998).

195/74 – Karjolveien 28

Eiere siden 1985: Gro Breili (f. 1958) fra Steinsåsen og Svann Overen (f. 1960) fra Hønefoss. Gro Breili er adjunkt ved Haugsbygd ungdomsskole, mens Svann Overen er økonomisjef i Birger N. Haug AS. De har to barn: Marcus f. 1986 og Rikke f. 1993.

Eiendommen er på 984 m². Eneboligen ble bygd i 1985, med tilbygg og dobbelt garasje i 1989.

195/75 – Karjolveien 30

Eier siden 1987: Frode Frøhaug (f. 1959) fra Røyse. Han er IT-konsulent og selvstendig næringsdrivende, og er gift med Anniken Ramleth (f. 1963) fra Trysil, som er økonomikonsulent ved Statens kartverk. De har tre barn: Lina f. 1995, Marie f. 1996 og Martin f. 2001.

Eiendommen er på 929 m². Eneboligen er bygd i 1988–89, og garasjen i 1999.

195/76 – Dokkertveien 3

Denne eiendommen ble i 1986 solgt til Per Martin Pedersen (f. 1932), som her bygde enebolig. Per Martin Pedersen er fra Drammen, og har bodd i Hole siden han kom til Borgeng Fabrikker på Blomshøgda som daglig leder i 1959. Etter å ha arbeidet 41 år i bedrifter som ble eid av Borgengs tidligere eier Harald Bergom (eller som var fortsettelse av disse), ble han pensjonist i 2000 og flyttet til Gran på Hadeland (se omtale av Utsikten gnr. 200/45 i Løkenmoen).

Per Martin Pedersen solgte i desember 1996 Dokkertveien 3 til Birte og Jon Løken. Jon Løken (f. 1942) fra Elverum er sivilingeniør, og utredningssjef ved Norske Skog Follum. Birte Løken (f. 1949) fra Oslo er førskolelærer/spesialpedagog.

Eiendommen er på 895 m². Eneboligen er bygd i 1986.

195/77 – Dokkertveien 5

Eiere fra 1985: Eva Ericsson Thorsrud (f. 1952, omsorgsarbeider) fra Bønsnes og Nils Thorsrud (f. 1947, snekker) fra Veme (siden skilt). De har tre barn: Dan (f. 1970), Linda (f. 1972, hun har to

barn: Malin f. 1994 og Maria f. 1997), og Christina (f. 1988).

I september 1998 ble eiendommen solgt til Arild Grønvold (f. 1957) fra Hønefoss. Han er typograf og datakonsulent, og gift med Kenia Martinez (f. 1977) fra Cuba. De har to barn: Kristian f. 1997 og Mariana f. 1999.

Eiendommen er på 821 m². Enebolig og garasje bygd 1985–86.

195/78 – Dokkertveien 7

Eiere siden 1986: Margit Stensrud f. Heien (f. 1945) fra Lierskogen og Trygve Asbjørn Stensrud (f. 1934) fra Bromma i Hallingdal. Trygve Stensrud er i dag pensjonist, og var tidligere ansatt ved Bærum Energi AS, mens Margit Stensrud arbeider ved Hole sykehjem. De har én sønn, Tor Asbjørn f. 1977. Trygve Stensrud har fra tidligere to barn: Ingeborg Merethe f. 1957 og Ove Bjørn f. 1959.

Dokkertveien 7 er på 754 m². Eneboligen er bygd i 1986, og garasjen i 1988.

195/79 - Dokkertveien 9

Eier siden 1986: Jon Erik Bye (f. 1957, overingeniør) fra Utstranda i Hole, gift med Tove Andreassen (f. 1956) fra Bærum (siden skilt). De har én sønn, Stian f. 1985.

På eiendommen (727 m²) er enebolig (bygd 1986) og garasje (1997).

195/80 – Dokkertveien 11

Eier fra 1985 var Inger Lise Moen (f. 1963, ordrebehandler ved Statens kartverk) fra Gomnes på Røyse, samboer med Arild Edvardsen (f. 1956, tømmermester) fra Hønefoss. De giftet seg i 1988 (siden skilt), og har én datter, Maren f. 1989.

I 1989 flyttet Inger Lise og Arild Edvardsen til Hønefoss, og solgte Dokkertveien 11 til Bente og Sjur Tandberg.

Bente Tandberg f. Kjemperud (f. 1955) fra Hønefoss er adjunkt, og rektor ved Vik skole. Sjur Tandberg (f. 1951) er fra Bærum, og administrasjonssjef ved Ringerike politikammer. De har fire barn: Håkon f. 1980, Kristin f. 1982, Ingvild f. 1989 og Lise f. 1993.

Eiendommen er på 843 m². Eneboligen ble bygd 1985–86.

195/81—Dokkertveien 13

Eiere siden 1985: Jorun Sønsteby Brøto (f. 1958, regnskapsmedarbeider) fra Steinsfjordingen og Erik Brøto (f. 1954, ingeniør) fra Hønefoss. De har to døtre: Line f. 1984 og Anette f. 1986.

På eiendommen (833 m²) er enebolig, bygd 1985. Dobbel garage 1987.

195/82 – Dokkertveien 15

Eiendommen ble kjøpt i 1985 av Marie Lovise f. Høyem (f. 1929) og Ola Skavdal (1927–1995), begge fra Verdal i Nord-Trøndelag, og ble bebygd med to seksjonerte eneboliger. Marie Lovise Skavdal er hjelpepleier, og arbeidet ved Ringerike sykehus i 27 år, mens Ola Skavdal var kaptein i Forsvaret (ansatt på Helgelandsmoen fra 1949 til 1987). De har fire barn:

* Jan Arvid (f. 1950), g.m. Lill Ann Olsen fra Vardø, én sønn, Steffen (se nedenfor).

* Marit (f. 1951), g.m. Johan Rindal fra Trondheim, bosatt på Heimdal, to barn: Stina og Martin.

* Terje (f. 1952), g.m. Trude Larsen fra Oslo, bosatt på Vålerenga, to barn: Jenny og Jens.

* Emmy (f. 1954), g.m. Ivar Havdal fra Rennebu, bosatt på Lørenskog, tre barn: Unni, Morten og Anders.

Den andre eneboligen i Dokkertveien 15 eies av sønnen Jan Arvid Skavdal (f. 1950) og hans kone Lill Ann f. Olsen (f. 1955) fra Vardø. De har én sønn, Steffen (f. 1973). Lill Ann Skavdal er inneha-ver av Tine Galleri og Interiør i Hønefoss, mens Jan arbeider ved Nettbuss Ringerike.

Eiendommen er på 842 m². I tillegg til de to seksjonerte eneboligene (bygd 1987), er det garasje (1988).

195/83 – Dokkertveien 12

Eiere siden 1986: Kari Langslet Magnussen (f. 1958, oldfrue på Kleivstua) fra Fekjær og Ola Magnussen (f. 1958, biloppretter) fra Nes i Hole. De har tre barn: Maria og Karoline (tvillinger, f. 1984), og Jørgen (f. 1987).

Eiendommen er på 804 m². Eneboligen er bygd i 1986–87, og garasjen i 1995.

195/84 – Dokkertveien 14

Eiere siden 1984: Mona Lise Trøen Hansen (f. 1958) fra Helgelandsmoen, og Jan Yngvar Hansen (f. 1958) fra Steinsåsen. De har tre barn: Espen f. 1982, Anders f. 1985 og Mari f. 1988.

Mona Lise Trøen Hansen arbeider ved Nøstret bo- og behandlingshjem, mens Jan Yngvar Hansen har halv stilling ved NAF glattkjøringsbane på Eggemoen, og halv stilling hos Jan F. Andersen AS på Bergermoen.

Dokkertveien 14 er på 926 m². Eneboligen er bygd i 1984–85, og garasjen i 1992.

195/85 – Dokkertveien 16

Eiere siden 1986: Asgeir Haugen (f. 1961, ingeniør) fra Helgelandsmoen og Kristin Gulbrandsen Haugen (f. 1961, konsulent ved Midtre Buskerud Revisjonsdistrikt) fra Hønefoss. De har tre barn: Camilla f. 1987, Kine f. 1990 og Thea f. 1999.

På eiendommen (888 m²) er det en enebolig (bygd 1985–86) og garasje (1993).

195/86 – Dokkertveien 18

Denne tomta (816 m²) ble eid av Jorunn Ellingsen Renne (f. 1944). Hun solgte den i 1989 til Inger Lise Edvartsen (f. Moen, f. 1963) fra Gomnes på Røyse, gift med Arild Edvardsen fra Hønefoss (siden skilt). De bodde tidligere i Dokkertveien 11, som de solgte samme år og flyttet til Hønefoss. I 1989–90 bygde de enebolig i Dokkertveien 18, men de kom ikke selv til å bo i huset.³

I 1991 solgte de eiendommen med nybygd enebolig til Svein Rundtom (f. 1948, ugift) fra Sokna. Han er ansatt som flyver i Lufttransport A/S i Tromsø, med fast stasjonering i Longyearbyen på Svalbard.

195/87 – Karjolveien 2

Eiere fra 1985 var Helen Bergljot Halstensen (f. 1958) og Morten F. Halstensen (f. 1958), som her bygde enebolig med garasje. Morten Halstensen er fra Hole, og har siden 1978 drevet kiosk og gatekjøkken på Garntangen. Helen Bergljot (f. Nordby) er fra Lillestrøm, og arbeider som konsulent i Bærum kommune. Etter at de ble skilt i 1994, har Helen B. Halstensen vært eier. Eiendommen er på 885 m². Enebolig med garasje bygd 1985–86, og påbygd 1994.

195/88 – Karjolveien 4

Eier siden 1984: Lars Fjeldstad (f. 1957) fra Røyse, som er gift med Kristin Bråge Fjeldstad (f. 1956) fra Hønefoss. Hun er hjelpepleier med videreutdanning i psykiatri, og arbeider ved rehabiliteringsavdelingen ved Hole sykehjem. Lars Fjeldstad er bygningsarbeider, og har siden 1994 eid og drevet Nedre Libakke gård (gnr. 202/30) på Røyse. De har to døtre: Anne Sofie f. 1989 og Kjersti Andrea f. 1992.

Karjolveien 4 er på 821 m². Enebolig med dobbeltgarasje er bygd 1985–1988.

³ Inger Lise f. Moen er i dag gift med Morten Blekkerud, og bosatt på Jevnaker.

195/89 – Karjolveien 6

Eiere siden 1987: Per Dæhli (f. 1949) fra Røyse og Wencke f. Pedersen (f. 1939) fra Bergen. Per Dæhli er avdelingsingeniør i Hole kommune, mens Wencke Dæhli er sekretær ved advokatkontor.

På eiendommen (847 m²) er enebolig og garasje, bygd 1986–87.

195/90 – Dokkertveien 2

Eiere 1985–1992: Peter Walter Adam (f. 1936) fra Solothurn i Sveits og Anne Karin Molberg Adam (1954–1995) fra Hønefoss. Peter Adam er utdannet kokk, og har bodd i Hole siden 1959. Han var i første ekteskap gift med Helle Henriksen (f. 1940) fra Hole, og de har to sønner:

* Paal (f. 1959), g.m. May Selte, én sønn: Martin f. 1991.

* Wiggo (f. 1961), g.m. Kristin Gulbrandsen, to barn: Anders f. 1989 og Silje f. 1991.

Peter Adam er utdannet kokk, og har bl.a. arbeidet i Den norske Amerikalinjen og ved Hotel Viking i Oslo. Fra 1978–1988 drev han Restaurant Hønen og Hanen, og fra 1989–1999 Adams Mat og Vinhus i Hønefoss.

I desember 1992 ble eiendommen solgt til Per Amund Andersen (f. 1963, flykaptein i Braathens) fra Hønefoss og Ellen Charlotte Christensen Andersen (f. 1961) fra Oslo, flyvertinne i SAS). De har to barn: Markus f. 1992 og Erik Amund f. 1995.

Eiendommen er på 823 m². Eneboligen er bygd 1985–86 (ombygd 1995), og dobbelt garasje i 1995.

195/91 – Dokkertveien 4

Eier fra 1985 var Terje Hofsmarken (f. 1960) fra Røyse. Han er selvstendig næringsdrivende med eget konsulentfirma, og er gift med Marianne Førstund (f. 1965, sykepleier) fra Oslo. De har tre barn: Kristian f. 1993, Fredrik f. 1995 og Helene f. 1997. Hofsmarken solgte eiendommen i 1988, og familien bor i dag på Hovseter i Oslo.

Siden 1988 har Anne Bjerke Forbord (f. 1955) og Gunbjørn Forbord (f. 1948) vært eiere. Anne Bjerke Forbord er fra Lore i Steinsfjordingen, og arbeider som hjelpepleier i hjemmesykepleien i Hole. Gunbjørn Forbord er produksjef i Eikmaskin, Oslo. De har tre barn: Jon Erik f. 1986, Karoline f. 1990 og Hanne f. 1992.

Eiendommen er på 709 m². Eneboligen er bygd i 1985, og garasjen i 1989.

195/92 – Dokkertveien 6

Eiere siden 1986: Bente Gomnes Skjerven (f. 1961, hjelpepleier) og Magne Skjerven (f. 1958, salgssjef i MAN last/buss). De har tre barn: Christoffer f. 1989, Christian f. 1994 og Cedrik f. 1997.

På eiendommen (738 m²) er enebolig, bygd 1986, og garasje, bygd 1989.

195/93 – Dokkertveien 8

Eiere siden 1986: Karen Johanne f. Løbben (f. 1950) fra Vaker i Norderhov, og Torgeir Vamraak (f. 1946) fra Eidanger i Telemark. Karen Johanne Vamraak er miljøarbeider ved Haugsbygd ungdomsskole, mens Torgeir Vamraak er sivilingeniør, og arbeider i Kværner Engineering). De har to døtre: Trine (f. 1973, gift med Lars Gomnes), og Mari (f. 1975).

Eiendommen er på 746 m². Enebolig m/garasje er bygd i 1985–86.

195/94 – Dokkertveien 10

Eier fra 1986 var Erik Ellingsen (1955–2000), sønn av Edith og Olaf Ellingsen som i 1964 arvet halve Øverjordet av Johanne Løken.

Etter Erik Ellingsens død i 2000 ble eiendommen solgt til Merete Finjarn (f. 1969, sykepleier) og Tom-Kristian Thorvaldsen (f. 1966, anleggsleder), begge fra Lommedalen i Bærum. De har tre barn: Mikkel f. 1995, Mia f. 1998 og Mattis f. 1999.

Eiendommen er på 805 m². Enebolig m/garasje er bygd 1986–87.

195/95

Dette er en hytteeiendom på 1,1 dekar som i 1985 ble utskilt fra gnr. 195/33 Vennebu, og solgt til Margrethe Hauge og Kjell Johnsrud. Siden 1998 har Kristin Arntsen (f. 1970) og Svein Erik Sandvold (f. 1969) vært eiere. De er bosatt i Oslo.

195/99

Eiendommen er utskilt fra 195/29 Fjellhaug (eid av Solveig og Thorleif Ellingsen) i 1989, og overdratt til deres datter Anne Lise Jørgensen (f. 1952). Hun var gift med Per Åsmund Jørgensen (f. 1951) fra Hønefoss (siden skilt), og de har to barn: Miriam f. 1982 og Kathinka f. 1985. Anne Lise Jørgensen er avdelingsingeniør ved laboratoriet ved Næringsmiddeltilsynet for Ringeriksregionen.

Eneboligen er bygd i 1990.

195/100 – Hjulmakerveien 4

Eiendommen er en del av den tidligere hagen i Øverjordet Vestre, som ble utskilt i 1989 og overtatt av Ringerike Eiendom AS. I 1993 ble en tomt på 626 m² solgt til Arild Jan Holmen (f. 1955) og hans kone Marit f. Kristiansen (f. 1966), begge fra Frøya i Sør-Trøndelag. De har to sønner: Arnfinn Aleksander f. 1986 og Cato Anton f. 1987. Arild Jan Holmen arbeidet som anleggsleder. I 1998 solgte de eiendommen og flyttet tilbake til Frøya, hvor han i dag er fisker.

Siden 1998 har Lena Aschim Johansen (f. 1970) og Atle Lenarczyk Johansen (f. 1969) vært eiere av Hjulmakerveien 4. De er begge fra Bærum, og arbeider som selgere. De har to barn: Nicolai f. 1997 og Madeleine f. 1998.

Eneboligen er bygd i 1993.

195/101 – Hjulmakerveien 2

Eiendommen er en del av den tidligere hagen i Øverjordet Vestre, som ble utskilt i 1989 og overtatt av Ringerike Eiendom AS. I 1993 ble en tomt på 750 m² solgt til Jan Hartvig Lærum, som bygde enebolig i 1993–94.

Jan Hartvig Lærum (f. 1960) fra Hønefoss er gift med Trude f. Båtnes (f. 1964) fra Kristiansund N. De to har siden februar 2001 vært innehavere av Sundvollen Veiservice (Esso-stasjonen). Trude Lærum har to døtre fra tidligere ekteskap med Vegard Grøtåsen: Lidun f. 1993 og Ingrid f. 1996. Trude har også en sønn, Halvor Båtnes Wang f. 1990. Jan Lærum har fra tidligere én sønn, Jan Erik f. 1995.

195/103 Gamleveien 21

Dette er en enebolig som ble bygd i hagen på eiendommen Solvoll i 2000. De tidligere eierne av Solvoll, Nina Bønsnes Røed og Erland Røed, skilte fra og overtok selv det nye huset, mens de solgte den gjenværende delen av Solvoll til Erlands søster Eli Sylvia Røed og hennes samboer Liam Merrins (se Solvoll gnr. 195/20).

Eiendommer ved Tangen og Rudsødegården

(GNR. 190)

190/14 Sommerhvil

Sommerhvil ligger i fjordkanten ved Kroksundet, og var opprinnelig en fritidseiendom som ble utskilt fra Søndre Rudsødegården i 1915 og solgt til Ludvig Thoen fra Oslo for 550 kroner. Thoen bygde en større hytte her, og solgte i 1925 eiendommen videre til bakermester Petter Olsen og hustru Josefine fra Oslo for 12.000 kroner.

I 1937 kjøpte skomakermester Einar Nor Engebretsen (sammen med sin far Johan Engebretsen) eiendommen for 8.000 kroner, og her bygde de en større bygning hvor familiebedriften JES drev sin virksomhet fram til 1960.

Skomakermester Johan Petter Engebretsen (1872–1942) fra Søhol på Røyse gikk i skomakerlære i Kristiania. Etter avlagt svenneprøve startet han en skofabrikk i Lakkegata, som etter hvert spesialiserte seg på støvler til sportsbruk. Navnet på bedriften var JES – Johan Engebretsen Søhol. Etter cirka 10 års drift flyttet han virksomheten til Søhol på Røyse, hvor han drev inntil bedriften etablerte seg på Sommerhvil ved Kroksund i 1937. Han var gift med Marie Mathilde f. Ingebrigtsen (1873–1942). De fikk tre barn:

* Einar Nor (1905–1953), skomakermester, g.m. Hildur Marie Bøe fra Honningsvåg (1903–1985), to barn: tvillingene Gerd og Kjell (f. 1931).

* Johan Magnus (1907–1997, modellmester, g.m. Dagny Gudrun Langeid (1910–1993), to barn: Lillian f. 1940 og Anne Synøve f. 1947 (se gnr. 190/44 Mangslo).

* Elisabeth (1909–1981), g.m. o.r.sakfører Edvard Pleyrn Opdahl (siden skilt), én sønn, Johan Christian (1934–1999, g.m. Synnøve Lothe f. 1936, to sønner: Andreas f. 1964 og Jens Christian f. 1971). Elisabeth ble gift to ganger til, og var i sitt tredje ekteskap bosatt på Notodden, hvor hennes mann drev konfeksjonsforretning.

Eldste sønn Einar Nor Engebretsen gikk i farens fotspor, og var daglig leder av JES inntil han døde i 1953, bare 48 år gammel. Da overtok sønnen Kjell Engebretsen (f. 1931), som drev fram til 1960, da konkurransen fra masseproduserte støvler fra utlandet ble for hard.

Etter Einar Nor Engebretsens død i 1953 ble eiendommen Sommerhvil delt. Hans enke Hildur Marie overtok den del av tomta hvor boligen stod, mens sønnen Kjell overtok fabrikkbygningen

ET LITE INDUSTRIEVENTYR

Johan Petter Engebretsens skofabrikk var et lite industrieventyr i Hole. Alle produktene var håndsnyddede, og JES fikk æren av å levere støvler til norske OL-deltagere både i Lake Placid i 1948 og Oslo i 1952. I 1929 ble det spesialsydd skistøvler til dronning Maud. Sko og støvler ble levert direkte til Gressvig i Oslo, som sto for salget. Også skøytekløperne sverget til Engebretsens støvler, påmontert skøytejern. Oscar Mathiesen, Clas Thunberg og Ivar Ballangrud var blant kundene. Ved Kroksund var det inntil åtte ansatte i fabrikk, og rundt 1950 ble det produsert støvler til en norsk Antarktisekspedisjon. Resultatet var så tilfredsstillende at Kjell Engebretsen i 1957–58 fikk ny bestilling til en ekspedisjon som skulle til Antarktis.

JES skofabrikk ved Kroksund hadde et stort navn i mellomkrigstida og utover i 1950-årene. På bildet ser vi Einar Nor Engebretsen, daglig leder av bedriften fram til sin død i 1953. På bildemontasjen er tre skomakere i arbeid med å lage håndsydde støvler og sko. Skomakernes navn var Førde (fra Oslo, til venstre) og de to brødrene Vie fra Sogn, Anton og Anders. Anton Vie slo seg seinere ned som skomaker i Sundvollen.

(med leiligheter og hybler til de ansatte i 2. etasje) – denne parsellen fikk navnet Sommerhvil II.

I 1958 ble Sommerhvil skjøtet over til datteren Gerd Brynestad (f. 1931) og hennes mann Tore Sigmund Brynestad (f. 1933), med huslyrett for Hildur Marie Engebretsen i hennes levetid i et hus som ble bygd på eiendommen samme år.

Tore Sigmund Brynestad er bygningsingeniør, mens Gerd har arbeidet som hjelpepleier. I yngre år var hun nåtlerske ved familiebedriften JES. De har én sønn, Tor Vetle Brynestad (f. 1965), som bor på naboeiendommen med samboer Eva Mette Bråten (f. 1971) og sønn Joakim (f. 1998) – se Flebu gnr. 190/55.

190/22 Røisa

Røisa er en hytteeiendom som ble utskilt fra Søndre Rudsødegården i 1924 og solgt til Pauline Thiis. Dagens eiere er Jean Thiis (f. 1916), Elin Thiis Hartveit (f. 1949), Bjørn Herman Hvinden-Haug (f. 1970) og Anne Kristin Hvinden-Haug (f. 1972).

190/25 Bjørkelund

Bjørkelund er en eiendom på 3,2 dekar på vestsiden av gårdstunet i Nordre Rudsødegården, som ble utskilt i 1927 og solgt for 500 kroner til Harald Iversen Ruud, sønn av eierne Mathilde og Iver Ruud.

Harald Iversen Ruud (1904–1970) var snekker, og gift med Anna Margrethe Brua (1904–1987), datter av Anna og Jørgen

Brua. De fikk én datter Harriet (f. 1931), som ble eier av Bjørkelund etter farens død i 1970. Hun var gift med Hjalmar Tolpinrud (1923–1992) fra Vikersund, som var kasserer i Modum Sparebank. De var bosatt på Vikersund, og leide ut eiendommen ved Rudsødegården, inntil deres sønn Harald flyttet dit med sin familie i 1982 (han overtok som eier i 1991).

Harald Jørgen Tolpinrud (f. 1955) er selger ved Westad Armatur, og gift med Tove Eileen Mostue (f. 1962, regnskapsmedarbeider). De har tre barn: Carina f. 1984, Espen f. 1988 og Emily f. 1996).

Våningshuset i Bjørkelund er fra 1928 (påbygd 1981–82), og garasjen fra 1982 (utvidet ca. 1990).

190/29 Haugly

Haugly er en hytteeiendom på 1,4 dekar ved Kroksund som ble utskilt fra Tangen i 1933 og overdratt til Marie Næss (f. 1900). Seiner eiere har vært: 1938–1946: Inger Johansen, 1946–1967: Margit Engebretsen (f. 1890), 1967–1991: Jo Graff Engebretsen (f. 1964), og fra 1991: Morten Inge Kristoffersen (f. 1968, bosatt i Hønefoss).

190/30 Tangen

I april 1934 ble den tidligere husmannsplassen Tangen under Søndre Rudsødegården fraskilt og solgt til Martha K. Ruud, datter av gårdens eier Karen Ruud, for 2.000 kroner. Marta K. Ruud

Den gamle husmannsstua på Tangen under Søndre Rudsødegården ble utskilt fra gården og overtatt av eiernes datter Martha Ruud (1895–1982) i 1934. Martha (bildet) var ugift, en habil malerinne, og hun drev garn- og broderiforretning i Hønefoss i mange år.

(1895–1982) var ugift, og drev i mange år garn- og broderiforretning i Hønefoss. I 1951 solgte hun Tangen til Thor Arnesen (1917–1983), som var garver og bodde på Vik (se gnr. 193/13 Steinsvik), og brukte Tangen som fritidseiendom. I 1958 delte Arnesen eiendommen i to, og beholdt selv den søndre delen (gnr. 190/63 Furukrullen), hvor han bygde enebolig. Resten av Tangen solgte han i desember 1958 til Kristian Trygve Palmesen (1916–1982), opprinnelig fra Ådal, for 21.000 kroner. Palmesen var yrkesfisker i Steinsfjorden, og fulgte dermed i fotsporene til de gamle husmennene som satt på denne plassen ved Kroksundet et hundreår tidligere. Seinere var han industriarbeider, bl.a. på Hamang Fabrikker i Sandvika. Han var gift med Nora f. Sundøen (1913–1997) fra Hole, og de fikk to sønner:

* Tormod Sten (f. 1947), g.m. Eva f. Skinnerlien (f. 1948) fra Østre Gausdal, tre barn: Sten Kristian f. 1973, Øyvind f. 1975 og Brita Charlotte f. 1977.

* Eskild (f. 1950), g.m. Alfhild (Lillemor) Sivertsen (f. 1951) fra Trondheim, tre barn: Anette f. 1974, Bodil f. 1976 og Jostein f. 1983.

Etter Nora Palmesens død i 1997 har de to sønnene eid Tangen, som i dag brukes som fritidsbolig. Tormod Sten Palmesen har siden 1973 vært bosatt på Lillehammer, hvor han arbeider som saksbehandler i sentraladministrasjonen i Oppland fylkeskommune, mens Eskild Palmesen er sivilingeniør, og bosatt på Furnes ved Hamar.

190/40 Solgløtt

Solgløtt er en eiendom som eierne av Midtre Rudsødegården, Karelius og Esther Næss, fraskilte og bygde hus på da de solgte gården i 1938. Den brukes i dag som fritidsbolig, og eies av Anne Torunn Strømme Lycke (f. 1958), som bor på Slependen i Asker.

190/41 Skansen – Gamleveien 14

Dette er en tidligere hytteeiendom på 802 m² i Kroksund, som i 1939 ble utskilt fra Midtre Rudsødegården og solgt til Trine (f. 1898) og Thorbjørn Halvorsen (f. 1900) for 750 kroner. Seinere eiere av hytteeiendommen: 1943–57: Bergliot Rivin, 1957–58: Thorbjørn Paulsen, 1958–76: Margit Ekeberg og 1976–82: Unni Ekeberg.

I oktober 1982 kjøpte Olav Herman Breivik (1920–2001) og hans kone Rakel Antonie f. Bang (1920–2001) eiendommen, og bygde den om til bolighus. De var begge fra Hadsel i Vesterålen, og fikk fire barn:

- * Tor Olav (f. 1946), ugift, bosatt i Harstad, én datter Kristin.
- * Bente (f. 1948), g.m. Tore Magnus Petterson, bosatt i Slitu ved Mysen, to barn: Birgit og Magnus.
- * Gøril (f. 1956), g.m. Sigurd Hamborg, bosatt på Sandaker (Berget gård), tre barn: Martin, Trine og Petter.
- * Trine (f. 1966), g.m. Dagfinn Aslaksrud, bosatt på Bergerbakken i Nord-erhov, tre barn: Lars Fredrik, Kristian og Anne Sofie.

Olav Herman Breivik var tidligere sjømann. Etter krigen gikk han inn i Forsvaret og tjenestegjorde bl.a. på Ringerike (da han gikk av hadde han orlogskapteins grad). Rakel Breivik arbeidet som hjelpepleier ved Hole sykehjem. De døde begge høsten 2001, og eienommen ble da solgt til Solveig Berg (se gnr. 195/62 Karjolveien 1).

190/43 Jøgerstrand

Jøgerstrand er en hytteeiendom på Slettøya, mellom Sundøya og fastlandet på vestsida, som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i 1940 og solgt til Peder Magnussen f. 1877 for 1.600 kroner. Siden 1993 har Arnold Magnus Magnussen, Hønefoss (f. 1931) vært eier.

190/44 Mangslo

Mangslo var opprinnelig en fritidseiendom som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i slutten av 1930-årene og solgt for 1.500 kroner til Johan Magnus Engebretsen fra Søhol på Røyse.

Johan Magnus Engebretsen (1907–1997) var gift med Dagny Gudrun Langeid (1910–1993) fra Oslo. Han var modellmester og drev eget modellverksted⁴ i Oslo. Dagny arbeidet som frisørdame. De fikk to barn:

- * Lillian (f. 1940), bosatt i San Diego, California, g.m. Jon Anton Ardt Nilssen fra Bodø (siden skilt), tre barn: Henning (f. 1964, bosatt i Oslo, med sin forlovede Lise Kristine Hansen har han én sønn Daniel Andreas), David (f. 1969, bosatt i USA) og Birgitte (f. 1971, bosatt i USA, tre barn: Ashley Nicole, Jacob Alexander og Isabella Analia Gudrun).
- * Anne-Synøve (f. 1947), g.m. Tor Bråthen, dagens eiere av Mangslo (bosatt på naboeiendommen Lykkebo), tre barn: Kåre-Magnus, Thor-Henning og Kari-Anne.

I 1971 ble søndre del av eiendommen fraskilt og solgt til eierens datter Anne-Synøve og hennes mann Tor Bråthen (se gnr. 190/76 Lykkebo). Mangslo er i dag på 1,2 dekar, etter at en mindre parsell

⁴ Johan Magnus Engebretsen drev modellverksted for maskin- og motorstøpegods, og seinere for plastindustrien, og lagde bl. a. modeller til NORAL-lampene. (Firmanavnet var Bryn Modellverksted).

ned mot stranden ble kjøpt til fra eiendommen Sundby i 1988.

Dagny Gudrun og Johan Magnus Engebretsen bodde på eiendommen i sine siste år. De døde i 1993 og 1997, og er begravet på Hole kirkegård.

190/45 Rustad – Gamleveien 6

Rudstad er en boligeiendom ved Kroksund, vis-à-vis Hole sykehjem, som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i 1940 og året etter solgt til Sigvart Syvertsen (1899–1982), eier av Åsen gnr. 197/6 under Fekjær. Han bygde enebolig på Rudstad, hvor han bodde med hustru Alma Syvertsen (1902–1987). I 1970 overtok deres datter Sara Syvertsen (f. 1934) eiendommen ved gaveskjøte, og i oktober 1977 ble den solgt til Asbjørn Dølerud (f. 1926) fra Hønefoss for 100.000 kroner.

I februar 1983 kjøpte Kjell Jørgensen fra Hønefoss eiendommen for 150.000 kroner. Han rev en del av det gamle huset og bygde en større villa i sveitserstil. Kjell Jørgensen (f. 1961) er jernbinder, og samboer med Stine Grøstad (f. 1968, autorisert regnskapsfører) fra Jevnaker. De har én sønn, Mattis f. 1990.

I desember 2000 flyttet Kjell Jørgensen og hans familie til Nedre Steinsåsen, hvor de har bygd ny enebolig i Strandveien. Eiendommen i Kroksund har de siden leid ut.

190/46 Solheim – Gamleveien 12

Solheim er en boligeiendom ved Kroksund som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i 1941, og i januar 1942 solgt for 1.000 kroner til Trygve Palmesen (f. 1916), som her bygde enebolig. Han solgte i 1959 eiendommen videre til Karl Johan Løbben (f. 1920) fra Myra (Gørrmyr) ved Skaret, for 30.000 kroner. Han ble gift med Edith Skaug (f. 1931) fra Ringsaker i Hedmark. De har ingen felles barn, men Edith har én sønn: Helge Tøftum (f. 1951). Karl Johan Løbben har arbeidet ved Franzefoss Brug i 40 år.

Eneboligen i Gamleveien 12 er fra 1942 (påbygd 1981), og garasje ble reist midt i 1960-årene.

190/48 Kikut

Kikut er en hytteeiendom som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i 1943 og solgt til Bilophugningscompagniet Bjerknæs & Urbye for 600 kroner. I 1944 ble den solgt til Kirsten Utengen (f. 1914) for 2.500 kroner. Eier siden 1991: Olav Viking Stalheim (f. 1916), bosatt i Oslo.

190/49 Scala – Hjulmakerveien 14

Dette var opprinnelig en hytteeiendom som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i 1944 og solgt til Wera Tøve Tallberg for 750 kroner. Fra 1950 eide hennes far Harry Tallberg eiendommen til 1954, da han solgte den til Hans Hansen fra Sollihøgda for 12.000 kroner.

Hans Hansen (1925–1994) bygde om huset på eiendommen til bolig. Han arbeidet ved Franzefoss Brug i Bærum, og var gift med Dagny Almestrand (1925–1998) fra Hvalsmoen. Hun arbeidet som pleieassistent, bl.a. ved Hole sykehjem og Høyenhall. De har to barn:

* Torbjørn (f. 1946), g.m. Jorunn Eriksen (f. 1946), bosatt på Svensrud på Røyse, to barn: Hans Ragnar og Tom Ørjan. Jorunn har fra tidligere: Roy Willy og Toril.

* Mai-Britt f. 1952, ugift.

Etter Dagny Hansens død i 1998 overtok datteren Mai-Britt Hansen (f. 1952) eiendommen i Hjulmakerveien. Hun arbeider i hjemmetjenesten i pleie/omsorg i Hole kommune.

190/50 Sundby

I 1945 delte Karl Hoff Grumstad, eier av Midtre Rudsødegården, sitt bruk i to ved å fraskille cirka 25 dekar jord samt skogen ved Dronningveien (107 dekar). Den nye eiendommen fikk navnet Sundby (gnr. 11/50 av skyld mark 1,34), og ble overdratt til hans datter Anna Emilie Berg (f. 1910). Her bygde Anna Emilie og hennes mann Martin Georg Berg (1892–1972) bolighus. Berg drev bilfirma med verksted og bilsalg i Oslo fra 1932 til 1968. Jorda på Sundby ble bortleid til naboer (bl.a. leide Knut Gommæs i Søndre Rudsødegården den i 25 år).

I 1991 ervervet Hole kommune en parsell av eiendommen Sundby på cirka 9,5 dekar nede ved Kroksund (gnr. 190/105 Gamleveien 2), hvor bofellesskapet Sundjordet siden ble bygd. I 1993 solgte Anna Emilie Berg skogen som hørte til Sundby til Sven Anders Koksrud på Koksrud, mens Øyvind Leknes i Midtre Rudsødegården overtok jordveien. Dermed tilhørte jorda igjen det bruket som den ble utskilt fra i 1945. Boligen ble samme år (1993) med tomt på 4,8 dekar solgt til Bente Børsum og Jan Magne Høyerveen (se nedenfor gnr. 190/107 Sundli).

190/52 Ruudi

Ruudi er en boligeiendom på cirka 1 dekar inntil gårdstunet i Nordre Rudsødegården, som ble fraskilt i 1950 og solgt til eiernes svi-

gersønn Gunnar Hansen (f. 1923), gift med Gerd f. Gulbrandsen (f. 1925) som i 1980 ble eier av Nordre Rudsødegården. De fikk i 1979 bevilling til å ta slektsnavnet Rolund. Gerd og Gunnar Rolund bygde enebolig her i 1950, og garasje ca. 1953 (det gamle våningshuset i Nordre Rudsødegården leies ut), se gnr. 190/12.

190/54 Hengslekleiv

Hengslekleiv er en hytteeiendom på 463 m² som ble utskilt fra bnr. 46 Solheim (eier Trygve Palmesen) i 1952, og solgt til Marius M. Ulfrstad (f. 1890) for 450 kroner. Eier siden 1991: Haakon Sigvart Kolstad (f. 1931) fra Jar i Bærum.

190/55 Flebu

og 190/66 Sommerhvil III

I 1960 ble den tidligere fabrikkbygningen som hadde tilhørt JES skofabrikk i Kroksund utskilt fra eiendommen Sommerhvil med 1,8 dekar tomt og solgt til Flebu Luftteknikk i Skui for 77.000 kroner. Bærums-bedriften innredet fire leiligheter i bygget, og brukte dem som boliger for ansatte.

Et mindre bolighus som var bygd i 1958, og hvor skomakermester Einar Nor Engebretsens enke Hildur levde sine siste år, ble samtidig fraskilt, men det ble denne eiendommen som beholdt navnet Flebu og gnr. 190/55, mens den tidligere skofabrikken fikk navnet Sommerhvil III og gnr. 190/66.

I desember 1980 overtok Jon Flebu sistnevnte eiendom (med tomt på cirka 1,4 dekar) for 80.000 kroner. Han har siden brukt den som bolig. Jon Flebu (f. 1944) fra Bærum er tidligere medeier i Flebu Luftteknikk. Han er i dag selvstendig næringsdrivende innen bygg og anlegg, og samboer med Ellen Bryng (f. 1952) fra Tønsberg. Ellen Bryng arbeider i Mester-Lys i Hønefoss, og har to barn: Marthin Bryng f. 1975 og Alexander Bryng f. 1978. Jon Flebu har også to barn: Bjørn Øyvind Flebu f. 1975 og Linn Iren Flebu f. 1979.

I 1989 overtok Tor Vetle Brynstad (f. 1965) sin mormors tidligere bolig (gnr. 190/55 Flebu). Han er samboer med Eva Mette Bråten (f. 1971) fra Ådal, og de har én sønn, Joakim f. 1998. Tor-Vetle arbeider i Stavanger Rør i Hønefoss, og Eva i Leiv Vidar A/S. Eiendommen er på 351 m².

190/57 Julabu

Dette er en hytteeiendom som ble utskilt fra bruket Sundby (gnr. 190/50) i 1953, og i 1955 solgt til Reidar Martinsen (f. 1903) for 900 kroner. I 1984 ble eiendommen overtatt av Harald Martinsen

(f. 1944) og Anne Johanne Laurhammer (f. 1946) som forskudd på arv. Siden januar 2001 har Anne Laurhammer vært eneeier. Hun er bosatt i Steinsåsen.

190/60 Røisa II

Dette er en hytteeiendom som i 1954 ble utskilt fra Midtre Rudsødegården, og solgt til Pauline Thiis (f. 1883) for 1.200 kroner. Den eies i dag av hennes bo.

190/63 Furukrullen

Furukrullen er en boligeiendom som ble utskilt fra Tangen (gnr. 190/30) i 1958. På søndre del av Tangen hadde eieren Thor Arnesen satt opp ny enebolig, som han selv flyttet inn i med sin familie i 1959, mens bygningene på nordre del av Tangen ble solgt til Kristian Trygve Palmesen (se gnr. 190/30).

Thor Arnesen (1917–1983) var garver, og hadde etter faren Simon Arnesens død i 1956 overtatt garveriet på Vik. Han var gift med Åse Andersen (f. 1919) fra Oslo, og de har én datter Tove (f. 1945). Hun er gift med Martin Haga (f. 1953), og sammen eier og driver de Trugstad gård i Nannestad.

Thor Arnesen flyttet til Drammen med sin kone i 1980, på grunn av sykdom. Furukrullen ble solgt til Henning Andreas Rabben (f. 1929 i Lier) og Eleonore Rabben (f. 1928 i Zoppot i Danzig), som samme år røstet taket på huset (som tidligere hadde flatt tak), og bygde garasje. Henning Rabben var som yrkesaktiv major i Hæren, mens Eleonore Rabben har arbeidet som legesekretær. De har én datter Wenche (f. 1957), som er bosatt i Haug og har to barn: Sara Rabben Sødal f. 1984 og Marie Rabben Sødal f. 1987.

Eleonore og Henning Rabben solgte eiendommen i 1985, og flyttet til Haug. Nye eiere ble Stein Bjarne Sværi (f. 1945 i Krødsherad, storskadekonsulent i forsikring) og Marit Skaugen Sværi (f. 1950, økonomikonsulent i KLP forsikring). De har én datter, Lise f. 1986. Stein har fra tidligere ekteskap to barn: Sander Josephson Sværi (f. 1975, g.m. Maria Koundikova fra St. Petersburg, bosatt i Hønefoss) og Camilla Josephson Sværi (f. 1978, samboer med Peter Dybfest fra Hole, bosatt på Vik).

Eneboligen som ble bygd i 1958–59 og ombygd i 1980, fikk et påbygg i 1991.

190/64 Lysebu

Lysebu er en hytteeiendom som ble utskilt fra gnr. 190/50 Sundby i 1958, og solgt til Borghild Nesse (f. 1921) for 2.000 kroner. Siden 1992 har Kaja Martinsen (f. 1946) og Harald Martinsen

(f. 1944) på naboeiendommen 190/99 Gamleveien 8 eid parsellen, hvor det står en hytte (bygd ca. 1958) som ikke er i bruk.

190/67 Vaseter

Vaseter er en hytteeiendom på 1,7 dekar som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i 1963, og i 1965 solgt til Bjørn Vade (f. 1922) for 4.500 kroner. Han er bosatt på Grefsen i Oslo.

190/68 Høgda

Hytteeiendom som ble utskilt fra bnr. 60 Røisa II (eier Pauline Thiis) i 1964 og overdratt som gave til Else Hvinden Haug (f. 1969). Siden 1994 har Bjørn Herman Hvinden-Haug (f. 1970) og Anne Kristin Hvinden-Haug (f. 1972) vært eiere. De er bosatt i Gran på Hadeland.

190/69 Veststranda

Hytteeiendom utskilt fra bnr. 22 og 60 i 1964, og overdratt som gave til Kaare Thiis (f. 1911). Siden 1981 har Elin Thiis Hartveit (f. 1949) vært eier. Hun bor i Paradis utenfor Bergen.

190/70 Øststranda

Hytteeiendom utskilt fra bnr. 22 og 60 i 1964 og overdratt som gave til Jean Thiis f. 1916.

190/71 Fjellhaug

Fjellhaug er en eiendom som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i 1966, og solgt til Ivar Hoff (f. 1924) for 3.000 kroner. Ivar Hoff var bror av gårdens eier Ingeborg Lien. Han bodde i Oslo, og brukte Fjellhaug som fritidseiendom. I 1971 ble den solgt til Bjørg Moe Laeskogen, og eiendommen har siden blitt brukt som bolig for ansatte ved Sundvolden Hotel.

Huset ble bygd i 1966 (påbygd 1978).

190/76 Lykkebo

Lykkebo er en boligeiendom i Tangenveien ved Kroksund som i 1971 ble utskilt fra eiendommen Mangslo (gnr. 190/44) og overdratt til eierens datter Anne-Synøve Engebretsen (f. 1947 i Oslo) og hennes mann Tor Bråthen (f. 1947) fra Steinsfjerdings. De har tre barn: Kåre-Magnus f. 1976, Thor-Henning og Kari-Anne (tvillinger, f. 1981).

Tor Bråthen var adm. dir. i HF-gruppen fram til bedriften i 1999 ble kjøpt opp av Unicon, som er Norges største betongleverandør. Han er i dag innkjøpsjef/prosjektkoordinator i Unicon. Anne-

Synøve har arbeidet som kontordame ved Standard Telefon- og Kabelfabrikk.

Etter at Lykkebo i 1988 ble utvidet ved kjøp av en tilleggsparsell fra eiendommen Sundby, er den i dag på 1,1 dekar. Eneboligen er bygd 1971, og påbygd 1981.

190/94 Krullen – Hjulmakerveien 9

Krullen er en boligeiendom på 1,1 dekar som ble utskilt fra Nordre Rudsødegården i 1977, og i 1978 solgt til Gunvor og Per Flaterudhagen fra Hønefoss. De solgte i 1979 den ubebygde tomte til Gretha og Roar Eriksen, som bygde enebolig i 1979–80 og garasje i 1985.

Roar Eriksen (f. 1952) fra Hønefoss er seksjonsleder i Fellesdata, og er gift med Gretha Aaseth (f. 1956) fra Øyer i Gudbrandsdalen, som er hjelpepleier ved Hole sykehjem. De har to barn: Heidi f. 1979 og Thomas f. 1982.

190/95 Askhaug

Askhaug er en boligeiendom på 1,7 dekar som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i 1978 og solgt til Svein Ellingsen (f. 1950). Han arbeider som IT- og distribusjonsdirektør i De Norske Bokklubbene, og er gift med Kari Strand (f. 1950) fra Begnamoen ved Hønefoss, som er barnehageassistent i Bærum kommune. De har to barn: Christian f. 1982 og Elise f. 1985.

På eiendommen er det enebolig/garasje, bygd 1978.

190/96 Måltrøstlia

Måltrøstlia er en boligeiendom på 1,6 dekar som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i 1979 og solgt til Per Ragnvald Berger (f. 1952, ingeniør) fra Selbu. Han er gift med Målfrid Haugen (f. 1953) fra Stjørdal, som arbeider som konsulent ved Ringerike trygdekontor. De har to barn: Mads f. 1975 og Morten f. 1990.

Per Ragnvald Berger har siden 1999 vært ordfører i Hole kommune (representerer Høyre).

190/97 Fjelli

Fjelli er en boligeiendom på 1,4 dekar ved Rudsødegården som ble utskilt fra Midtre Rudsødegården i 1981 og solgt til Anne Marie og Kurt Leo Sørensen.

Kurt Leo Sørensen (f. 1941) er fra Buøy ved Stavanger, og utdannet kokk med bl.a. 20 år ved Sundvolden Hotell. Siden 1990 har han arbeidet hos Leiv Vidar AS i Hønefoss, med ansvar for undervisning og opplæring. Hans kone Anne Marie f. Erlandsrud (f.

1941) er fra Nærbø på Jæren, og er utdannet oldfrue (husøkonom). De har to barn:

* Svenn Tore (f. 1965), bosatt i Hønefoss, én datter, Marte Tangen Sørensen f. 1993.

* Mariann (f. 1970), g.m. Frode Holm fra Svelvik, bosatt i Berger i Vestfold. Mariann har fra et tidligere ekteskap to barn: Kent Erik Hole f. 1989 og Katrine Hole f. 1995.

Eneboligen i Fjelli er bygd 1981–82, og garasjen i 1984.

190/98 Gamleveien 10

Dette er en boligeiendom på cirka 1 dekar i Kroksund som ble utskilt fra gnr. 190/50 Sundby i 1982 og solgt til Kjell Norstad fra Steinsåsen, som bygde enebolig her. Han har arbeidet som grave-maskinfører, og solgte i 1990 eiendommen til Arne Pedersen (f. 1944) fra Oslo. Arne Pedersen arbeider som sykepleier på bore-riggen West Alpha i Nordsjøen, for Smedvig Offshore. Han er gift med Gerd f. Løkken (f. 1944) fra Lindelia i Ådal, som er sykepleier ved Legevakta ved Ringerike sykehus. De har fire barn:

* Inger Helene (f. 1971), g.m. Jaime Vega (f. 1970 i Chile, bosatt i Australia), én datter Karinya f. 1995. Inger Helene og Karinya er p.t. bosatt hos hennes foreldre i Gamleveien 10.

* Thor Arne (f. 1973).

* Ragnhild Marie (f. 1980), g.m. Nils Reidar Nysæther (f. 1978) fra Stord, som arbeider ved Hydro Texaco på Hallingby. De bor hos hennes foreldre i Gamleveien 10.

* Heidi Irene (f. 1981).

190/99 Gamleveien 8

er en boligeiendom på 1,2 dekar i Kroksund som ble utskilt fra 190/50 Sundby i 1982 og solgt til Kaja og Harald Martinsen.

Harald Martinsen (f. 1944) er fra Oslo, og arbeider som distriktssjef i Etac AS, som driver med salg av hjelpemidler for handi-cappede. Kaja f. Michelsen (f. 1946) er sykepleier fra Kristiansand, og i dag avdelingsleder ved Borger Bad i Haug. Begge har barn fra tidligere ekteskap. Harald har to sønner, og Kaja har to døtre:

* Reidar Martinsen (f. 1965), ugift, bosatt Oslo.

* Erik Martinsen (f. 1968), g.m. Mette Sagbakken, to barn: tvillingene Isak og Ulrik f. 1995.

* Anette Prøsch (f. 1973), g.m. Bjørn Meier fra Veme, bosatt i Sundvollen, to barn: tvillingene Nora og Hedda f. 1999.

* Aud Marie Prøsch (f. 1977), p.t. bosatt i Bergen.

På eiendommen er det enebolig (bygd 1982) og garasje (1983).

Siden 1992 har Kaja og Harald Martinsen også eid naboeiendommen, gnr. 190/64 Lysebu. Den er en tidligere hytteeiendom, med en påstående hytte (bygd ca. 1958), som ikke er i bruk.

190/103 Gamleveien 21

Høsten 2000 ble det fraskilt en nybygd enebolig med tomt fra gnr. 190/20 Solvoll (Gamleveien 21). Det var Solvolls tidligere eiere Nina Bønsnes Røed og Erland Røed som flyttet over i denne, samtidig som de (i januar 2001) solgte resten av Solvoll til hans søster Eli Røed og hennes samboer Liam Merrins (se gnr. 190/20).

190/105 Gamleveien 2

Dette er en eiendom på 9,5 dekar ved Kroksund, hvor Hole kommune i 1992 bygde og etablerte bofellesskapet Sundjordet.

190/107 Sundli

Dette er det tidligere våningshuset på bruket Sundby gnr. 190/50, som i 1993 ble fraskilt med 4,8 dekar tomt og av Sundbys eier Anna Emilie Berg solgt til samboerparet Bente Børsum (f. 1959) fra Asker og Jan Magne Høyvesveen (f. 1961) fra Moelv. Hun arbeider som hjelpepleier på Høyehall, mens han er selvstendig næringsdrivende. De har tre barn: Tina f. 1990, Simen f. 1994 og Tonje f. 1997.

190/108 Fredbo

Fredbo er en hytteeiendom på 2,5 dekar ved Kroksund som ble utskilt fra 190/50 Sundby i 1993 og solgt til Bjørg Kristine Baksvær f. 1925 og Martin Baksvær f. 1926. De er bosatt på Knestang i Haug.

190//7 – festetomt 7 og 8

Dette er to festetomter i Tangenveien, hvor det tidligere (fra 1962) lå en hytte. I desember 1974 overtok Ingunn Harriet og Frank Bratlie hytta, som de fikk bruksendring på i 1983 og bygde om til enebolig. Ingunn Harriet f. Løbben (f. 1944) fra Sollihøgda er hjelpepleier ved Hole sykehjem, mens Frank Bratlie (f. 1950) er fra Brenna i Bærum og arbeider ved A/S Veidekkes asfaltverk på Kilemoen. De har én sønn, Marius (f. 1975), som er samboer med Yngvill Dahl fra Hønefoss (f. 1976).

Foruten enebolig (1962, påbygd 1983) er det garasje (1997) og uthus (1988).

Eiendommer ved Øgardsvika

195/18 Fiskebu

Fiskebu ligger ved Øgardsvika. Eiendommen ble utskilt fra Sundet i 1920 og solgt til Carl Lange-Falck, eier av Kleivstua, for 500 kroner. Han bygde bolighus her, og med sin hustru Dorthea Marie f. Berg (fra Berg på Røyse) bodde han vekselvis på Kleivstua og i bygda. Fram til 1982 tilhørte Fiskebu eierfamilien på Kleivstua. Både Laura Falck Gulbransen (eier av Fiskebu fra 1959) og hennes sønnesønn Svein Falck (eier fra 1969) leide ut eiendommen, bl.a. bodde Gudbrand Fossum her før han bygde på nabotomta (se gnr. 195/98).

I desember 1982 ble Fiskebu solgt til Ulf Haglund (f. 1953, ambulansesjåfør) fra Haglund i Hole, som bodde her med sin kone Gudrun f. Marthinsen fra Lier (siden skilt) og deres to barn: Hanna f. 1981 og Erik f. 1984. Ulf Haglund⁵ solgte eiendommen i 1986 til Liv Sveen (1938–2000) og Ole Wølner (f. 1951) fra Bærum, som var samboere. Etter Liv Sveens død solgte Ole Wølner høsten 2001 eiendommen til Terje Endrerud (f. 1945, høskolelektor) fra Hønefoss og hans samboer Hege Elisabeth (Liss) Bergan (f. 1949) fra Skien. Fra tidligere ekteskap har Terje Endrerud to sønner: Odd f. 1964 og Thor f. 1969.

195/36 Roa

Roa er en eiendom som ligger på Geiteryggen, ved gamleveien mellom Kroksundødegården og Gjesval, og som ble utskilt fra Kroksundødegården i 1954 og skjøtet over til eiernes sønn Thore Eugen Sonerud for 1.000 kroner. Han bodde da i Oslo med sin familie, og satte opp en enkel hytte og brukte stedet som fritidseiendom. Familien flyttet hit i 1971, etter å ha bygd enebolig.

Thore Eugen Sonerud (f. 1929) har arbeidet som heismontør, og er gift med Elsa Alida Nilsen (f. 1936) fra Kvaløya i Troms. Hun har arbeidet som renholder. De har fire barn:

* Torild Anita (f. 1957), g.m. Dag Fjeldstad (f. 1956) fra Røyse, tre barn: Anette f. 1981, Andrea f. 1986 og Arne f. 1991.

* Rolf (f. 1959), g.m. Doris Martinsen, Jevnaker (siden skilt), to barn: Elise f. 1984 og Erik f. 1987.

* Anne Lise (f. 1960), g.m. Erik Kongsli fra Siggerud i Ski, to barn: Trine f. 1989 og Petter f. 1991.

* Finn (f. 1963), bosatt på Nes i Hole, fra et tidligere samboerforhold har han én datter, Linn Victoria f. 1993.

⁵ Ulf Haglund eier i dag eiendommen Knausen (gnr. 193/24) ved Garntangen.

På eiendommen er det enebolig (bygd 1971), og stabbur 1997.

195/37 Geiteryggen

Dette er en hytteeiendom på Geiteryggen, mellom Kroksundødegården og Gjesval, som ble fraskilt Kroksundødegården i 1954 og solgt til eiernes sønn Birger Sonerud (f. 1927) for 1.000 kroner. Birger Sonerud bor i Bærum, og har en hytte på eiendommen (den ble flyttet dit i 1971, fra naboeiendommen Roa).

195/38 Andebu

I 1954 bygde Gunnar Selte (f. 1931) et bolighus i mur ved storveien i Øgardsvika, og året etter ble huset utskilt fra Sundet med 1,6 dekar tomt. Gunnar Selte var sønn av Sundets eiere Kristine og Reidar Selte (se gnr. 195/2), og overtok som eier av hovedbølet i 1979. Eiendommen Andebu solgte han i august 1976 til Ørnulf Ivar Gusgaard (f. 1943, seksjonssjef) fra Norderhov. Han er gift med Hilda f. Elviken (f. 1944) fra Elvika, og de har to barn:

* Karina (f. 1970), g.m. Lars Fredenlund fra Hosle i Bærum, to barn: Oscar f. 1996 og Sebastian f. 1998.

* Jørgen (f. 1972), g.m. Cecilie Fougstad Hansen (f. 1972) fra Oslo.

Hilda Gusgaard har i over 20 år arbeidet som barkeeper ved Sundvolden Hotel. I 1986 solgte de Andebu til May Selte og Paal Adam, og flyttet til Fristads vei i Steinsåsen, hvor de fortsatt bor.

May Selte (f. 1955), datter av Sundets eiere Karin og Gunnar Selte, er gift med Paal Adam (f. 1959) fra Haglund i Hole. May Selte Adam hadde kontorjobb i Oslo i over 20 år, og arbeider i dag på Kleivstua. Paal Adam er avdelingsdirektør i Gjensidige Forsikring. De har én sønn, Martin f. 1991, og bor i dag på Nordviktangen ved Haglund. De solgte i 1996 Andebu til Aksel Willy Nordstrøm (f. 1931) fra Oslo. I dag er det hans sønn, Steinar Nordstrøm, som bor på eiendommen.

195/40 Damli

Damli ligger i lia øst for Øgardsvika, og ble utskilt fra Sundet i 1957 og solgt til Bernt Rustand for 500 kroner (han var svogeren til Reidar Selte, som da eide Sundet). Bernt Rustand (1904–1998) var gift med Martha Jansen fra Åmot på Modum. De var barnløse, og drev gjestgiveriet på Homledal i mange år etter hans foreldre (de leide av Fearnley). Seinere arbeidet Bernt i skogen, og sine siste yrkesaktive år var han i Schøyens Bilcentraler.

I 1990 ble eiendommen overdratt til Une Kristine Selte (f. 1969). Hun er gift med Jostein Grefsrud (f. 1958) fra Hønefoss, og de har

én sønn, Even (f. 1998). Jostein har fra tidligere ekteskap to sønner: Kjetil (f. 1983) og Simen (f. 1985).

Une Selte Grefsrud er hjelpepleier, og ansatt i hjemmesykepleien i Hole, mens Jostein Grefsrud arbeider på grafisk avdeling ved Norpapp Industrier.

Eiendommen er på 684 m². Huset fra 1957 ble ombygd og fikk et større påbygg i 1993–94, og garasje ble bygd i 1996.

195/96

Dette er et bolighus ved Øgardsvika, som hørte til eiendommen Sundet inntil det ble fraskilt og solgt i 1986. På tomta sto opprinnelig en hytte, hvor Kristine og Reidar Selte flyttet inn da de kjøpte eiendommen Sundet i 1947. I 1964 fikk hytta et påbygg. Siden bodde May Selte (f. 1955), datter av Sundets eiere Karin og Gunnar Selte, i huset sammen med sin mann Paal Adam (f. 1959) fra Haglund i Hole (se gnr. 198/38 Andebu).

I januar 1986 solgte de eiendommen i Øgardsvika til Kirsti og Sverre Ulriksen.

Sverre Wilfred Ulriksen (f. 1947) er fra Drammen, og arbeider som senior tekniker i B+B Mediakommunikasjon i Bærum. Hans kone Kirsti f. Melby (f. 1955) er fra Bindal i Nordland, og er kjøkkensjef ved Ringerike Folkehøgskole. De har to sønner: Thomas f. 1979 og Kristian f. 1982. Eiendommen er på 1,5 dekar.

195/97 Morgen

Denne eiendommen er det opprinnelige gårdstunet på bruket Sundet, hvor det gamle våningshuset med 1,7 dekar tomt ble utskilt i 1986 og overdratt til eiernes datter Gry Selte. I 1999 ble det gamle huset tatt ned⁶ og erstattet av en ny enebolig, og eiendommen ble skjøttet tilbake til Karin og Gunnar Selte, som da flyttet inn her. Underetasjen er seksjonert og eies av Gry Selte (f. 1960, ugift), som er ansatt i Kings Bay Kullkompani med arbeidssted Ny Ålesund på Svalbard.

195/98 Furuhaugen

Furuhaugen ligger i åssida vest for Øgardsvika, og var fra 1975 en festetomt som Gudbrand Fossum fra Hårumsgrenda leide av Krok-sundødegården (den ble fraskilt i 1987).

Gudbrand Fossum (1906–1994) var gårdsarbeider på flere gårder i Hole, bl.a. Lore, Sjefsgården Sørums og Stein. Med sin kone

⁶ Den gamle tømmerbygningen ble gitt til Kleivstua, hvor den skal settes opp igjen.

Anna hadde han tre barn: Johan, Anna og Hjørdis. De ble siden skilt, og han ble samboer med Gunvor Nordengen (f. 1916) fra Øst-Modum. De fikk én sønn, Jan (f. 1941).

Huset i Furuhaugen ble bygd i 1975. I 1987 overtok sønnen Jan Fossum (f. 1941, ugift) eiendommen, som er på 1,4 dekar. Jan Fossum har arbeidet ved Follum Fabrikker, drevet med gårdsarbeid og vært tømmerhogger.

195/102

Dette er en eiendom ved Øgardsvika, i lia øst for gårdstunet på Sundet. Bolighuset ble reist i 1976 av Sundets eiere Karin og Gunnar Selte, som bodde her inntil de i november 1999 skilte det ut fra hovedbølet og solgte det til samboerparet Dag Økern og Hilde Margrethe Aure, begge fra Bærum. Dag Økern (f. 1963) er byggmester, mens Hilde Margrethe Aure (f. 1965) arbeider ved Statoil på Vik. De har tre barn: Kristine f. 1990, Leif Gunnar f. 1995 og Alexander f. 1997.

Bolighuset er bygd 1976, og påbygd 2001. Det er to garasjer på eiendommen.

Kilder til Hole bygdebok

De mest brukte kildehenvisningene er forkortet som følger:

Aschim (1998)	Øystein Aschim: Var det en bondeelite i Hole prestegjeld? En næstudie av matrikkelbøndene i Hole i perioden 1647–1723. Hovedoppgave i historie ved Universitetet i Oslo.	Tveiten (1914)	Gunnar Tveiten: Hole herred Ringerike. En bygdebeskrivelse.
Briså (1996)	Benedicte Gamborg Briså: Fra romertid til svartedauen – hovedoppgave i historie (Oslo 1996).	Wiel (1743)	Iver Wiel: Beskrivelse over Ringeriges og Hallingdals Fogderi. Utdrag av «Topografisk Journal», Christiania 1802–05. Oslo 1970.
Christophersen (1961)	H.O. Christophersen: På gamle veier og nye stier i Oslomarka (Oslo 1961).		
DN	Diplomatarium Norvegicum.	Andre kilder	
Halvorsen (1954)	Eyvind Fjeld Halvorsen: Litt om den store Mannedauden på Ringerike, i heftet «Ringerike» 1954–55.	Bjella, Magnhild	Oversikt over Mari og Øistein Langslets familie – håndskrevet manus (udatert), kopi i Hole bygdearkiv.
Halvorsen (1956)	Eyvind Fjeld Halvorsen: Litt om noen Ringeriks-gårder i middelalderen, i heftet «Ringerike» 1956–57.	Borgen, Per Otto	Ringerike. By- og bygdeleksikon (Drammen 2000).
Halvorsen (1960)	Eyvind Fjeld Halvorsen: Odelsbønder og leilendinger på Ringerike i 1624, i heftet «Ringerike» 1960–61.	Bull, Jacob Breda
Buskerud fylkeskom.	Folkelivsbilder I (Gyldendal 1904).
Spor i Ringeriksjord. Tilleggsutredning kulturminner Ringeriksbanen (1994).
Halvorsen (1961)	Eyvind Fjeld Halvorsen: De første husmenene på Ringerike, i heftet «Ringerike» 1961–62.	Bærums Jernverk	Leverandørliste (trekøl) 1777 og 1779, med kart over miler og kølveier (kopi i Hole bygdearkiv).
Halvorsen (1983)	Eyvind Fjeld Halvorsen: Skattemantallet fra 1528 på Ringerike, i heftet «Ringerike» 1983.	Eriksen, Olav	Slektsbok (håndskrevet manus – kopi i Hole bygdearkiv).
Halvorsen (1985)	Eyvind Fjeld Halvorsen: Diplomer som kilder til Ringerikes historie i middelalderen, i heftet «Ringerike» 1985.	Fekjær, Nils
Fekjær, Ole Nilsen	Opptegnelser (kopi i Hole bygdearkiv).
Trek fra mitt liv – maskinskrevet manus fra cirka 1925 – kopi i Hole bygdearkiv.
Harsson (1987)	Margit Harsson: Skolehistorie for Hole til 1940. Utgitt av Hole kommune v/bygdebokkomiteen (1987).	Fladby, Rolf
Folketellinger	Liers historie bind I (Drammen 1953).
1801, 1865 og 1900.
Harsson (1995)	Margit Harsson: 2000 stedsnavn i Hole.	Fonnum, Helge og
Svarteberg, Kristen	Aals bygdesoge I (Oslo 1952).
Holtvedt (1953)	Reidar Holtvedt: Historier fra Krokskaugen, Oslo 1953 (1985).	Fornminner i Buskerud	Universitetets Oldsaksamlings rapport om topografisk-arkeologisk registrering for det økonomiske kartverket – Hole kommune (Oslo 1985).
Lagesen (1927)	A. Lagesen: Ringerikske slekter I. Slekter fra Hole og Tyristrand. Oslo 1927.	Færden, Engebret M.
(red.)	Hønefoss – byens historie (1915).
Lyse (1976)	Peter Lyse: Attvad Tyrifjorden. Målføre og tradisjon fra Ringerike. Oslo 1976.	GAB	Register over eiendommer (Statens kartverk).
NG	Oluf Rygh m.fl.: Norske Gaardnavne 1–19. Kristiania/Oslo 1898–1936.	Genealogisk Datasentral
Ringerike	Kirkebøker fra Hole og Norderhov (utdrag – på CD-rom).
NRJ	Norske Regnskaber og Jordebøger fra det 16de Aarhundrede I–V (Kristiania/Oslo 1885–1983).	Guldal, Jon	Diverse avisartikler, notater, manuskripter og dokumenter, samlet i Hole bygdearkiv.
Nilsson	Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger og Reiseopptegnelser 1574–1597 (ved dr. Yngvar Nielsen, Kristiania 1885).	Guldal, Jon	Folkeminner fra Hole – nytt opptrykk av flere småskrifter, utgitt av Bygdebokkomiteen i Hole (Hole 1985).
Ropeid I, II og III
Rytterager (1905)	Hønefoss (1952, 1965 og 1968).
Ole Rytterager: Rytterager paa Ringerige (Kristiania 1905).	Halvorsen, Eyvind Fjeld	Ekserpter av gårdsnavn fra Hole og Ringerike (kopi i Hole bygdearkiv).
		Halvorsen, Eyvind Fjeld	Det offentlige godset på Ringerike før reformasjonen, i heftet «Ringerike» 1955–56.

Halvorsen, Eyvind Fjeld	Litt om styre og stell på Ringerike i gamle dager, i heftet «Ringerike» 1962–63.	Norske Rigsregistranter	Kildesamling (bind VIII).
Halvorsen, Eyvind Fjeld	Litt om arttegning på Ringerike, i heftet «Ringerike» 1964–65.	Odelssjordebok	Odelssjordebok for Hadelands fogderi 1615 og 1616 (avskrevet av E.F. Halvorsen).
Halvorsen Eyvind Fjeld	Ringerikes historie i middelalderen, i heftet «Ringerike» 1984.	Pantebøker/-registre	Avskrifter gjort på Statsarkivet, Kongsberg.
Halvorsen Eyvind Fjeld	Manntallene fra 1664–66, i heftet «Ringerike» 1987.	Pettersen, Leif Th.	Elektrisitetforsyningen på Ringerike gjennom 75 år (Ringerike 1990).
Harsson, Margit	Gamle gårder og gårdsnavn i Hole, i heftet «Ringerike» 1992.	Ringerike	Lokalhistorisk hefte (årganger 1922–2000), utgitt av Ringerikes ungdomslag, Ringerike historielag og Ringerikes museum.
Harsson, Margit	Stein – en storgård på Ringerike (Hole 2000).	Ringerike historielag	Registrering av kulturhistoriske minnesmerker i kommunene Hole og Ringerike, vedrørende Røyse, Steinsfjerdingen og Sundvolden, samlet i 1973. Medarbeidere: Torbjørn Slåtto, Hans Erlandsen og Hartvig Brobekk (stensilhefte).
Hodne, Ørnulf	Jørgen Moe og folkeeventyrene (Universitetsforlaget 1979).	Ringerike slektshist.lag	Tingbøker fra Ringerike 1652–1664 (oversettelser).
Hole i bilder 1850–1950	Utgitt av Bygdebokkomiteen i Hole (1981).	Ringerikes Blad	Diverse årganger.
Hole herredsstyre	Diverse møteprotokoller.	Rudeng, Erik	Sjokoladekongen. Johan Throne Holst, en biografi (1989).
Hringariki	Medlemsblad for Ringerike Slektshistorielag (1991–2001).	Rytterager, Erling	Rytterager – og en av slektene som tok dette navn – maskinskrevet manus (kopi i Hole bygdearkiv).
Karlsen, Sigurd	Sætrer i Hole Krokskog – håndskrevet manus (udatert), kopi i Hole bygdearkiv.	Rytterager, Jørgen Olsen	Familieerindringer – håndskrevet manus, utlånt av Ole Kr. Rytterager (kopi i Hole bygdearkiv).
Kirkebøker fra Hole	På mikrofilm-kort i Hole bibliotek.	SEFRAC-registeret	Eiendomsinformasjon, utgitt av Statens kartverk.
Kraft, Jens	Det Nordenfjeldske Norge – topographisk-statistisk beskrevet (Christiania 1835).	Seterlister 1823	Seterlister for Hole 1823 (med en del kart) – fra Statsarkivet, kopier i Hole bygdearkiv.
Kraft, Jens	Historisk-topographisk Haandbog over Kongeriget Norge 1845–1848 (Christiania 1848).	Simonsen, Axel Winge	Hurum-slekten (Fredrikstad 1966).
Langslet, Sverre og Trygve	Langslet-slekten 1637–1983 (utgitt 1983).	Skattematrikler	Skattematrikler 1647, 1762, 1838, 1886 og 1904 samt matrikelutkast 1950.
Larsen, Jan Martin	Det var kølabrenninga som heldt liv ti dom – artikkel i Norsk Skogbruksmuseums årbok 14 (Elverum 1996).	Solberg, Thorleif	Tingbøker fra Ringerike 1683–1699 (oversettelser).
Lydbåndintervjuer	Eldre holeværingar intervjuet av Margit og Bjørn Geirr Harsson, Ingebjørg Gjesvik Liljedahl, Kjeld Nørsgaard og Astrid Viktil (38 lydbånd i Hole bygdearkiv).	Skifteprotokoller	Skiftekort, avlest på Statsarkivet i Kongsberg og kopier i Ringerike bibliotek, Hønefoss.
Lyse, Peter	Peik – upublisert bokmanus om barndom og oppvekstår (kopi i Hole bygdearkiv).	Skattematrikkelen 1647	Bind V (Buskerud fylke), redigert av Rolf Fladby og Steinar Imsen (Oslo 1971).
Mandtal	Mandtal over de Contribuerende til Hole Kirke ved Incassationen for Aarene 1824–1830 (avskrift i Hole bygdearkiv).	Sørensen, Einar	Skysstasjoner og gjestgiverier i Buskerud (Drammen 1983).
Manntall 1664 og 1666	Prestemanntallene 1664 og 1666, avskrevet av E.F. Halvorsen (kopi i Hole bygdearkiv).	Sørensen, S.A.	Historisk Oversigt over Gaarden Storøen paa Ringerike (Kristiania 1908) – avskrift i Hole bygdearkiv.
Militærrulle 1699	«Rulle offuer de Enrollerede Bønder udi Hoelle och Nørdrheougs Præstegjelder saavit velædle Hr. Capitain Erasmus Ollufsens Compagnie, 9. November 1699» – (kopi i Hole bygdearkiv).	Tandberg Brug	Regnskapsbøker for Tandberg Brug på Øst-Modum, utlånt av Ole Kr. Rytterager på Øvre Borgen.
Minneoppgaver	Innsamling av minnestoff til Landslaget for lokalhistorie 1995, samlet av Margit Harsson og Astrid Viktil (21 oppgaver – kopi i Hole bygdearkiv).	Throne Holst, J.	Erindringer og refleksjoner (Oslo 1941).
Mo-bibelen I, II og III	Regnskapsbøker fra Mo gård i Steinsfjerdingen 1835–1894 (utlånt av Rønnaug og Viggo Moe Haugen).	Univ. Oldsaksamling	Registreringer utført av bygdebokforfatter i Universitetets Oldsaksamlings arkiv, Oslo.
Norsk Hist. Leksikon	Norsk Historisk Leksikon – redigert av Rolf Fladby, Steinar Imsen og Harald Winge (2. utgave – Cappelen 1995).	Utskiftingsprotokoller	Udskrift af Buskerud Amts Udsiftningsprotokol: Borgen (1893–95) og Steinsfjerdingen (1894–97).
Norske gårdsbruk	Utgaver 1948 (Bind VII, Buskerud fylke I – Forlaget Norske gårdsbruk, diplomingeniør Lars Berg, Oslo 1948) og 1990 (Buskerud fylke, bind I – Forlaget S.K. Granum DA, Krøderen 1990).	Vibe, Johan	Topografisk-historisk beskrivelse over Buskeruds Amt (Kristiania 1895).
		Voss, Valentin	Guribysagas historie (Bærum 1934).
		Ødegaard, Olaf	Maskinskrevet manus, kopi i Hole bygdearkiv.
			Buskerud Amts Veivæsen 1838–1914 (Drammen 1916).

Mynt, mål og vekt

Gamle uttrykk for mynt, mål og vekt som er benyttet i boka:

MYNT

Fram til 1813: 1 riksdaler (rdl.) = 4 ort = 96 skilling (sk.).
1813-1816: Riksbankdaler (lite brukt).
1816-1875: 1 spesidaler (spd.) = 5 ort = 120 skilling (sk.).
Fra 1875: 1 krone = 100 øre
(1 spesidaler ble i 1875 vekslet inn til 4 kroner)

VEKT

Før 1824: 1 skippund = 4 fjerdinge = 20 lispund = 185,17 kg.
1 fjerding = 46,29 kg.
1 lispund = 9,26 kg.
1 lispund = 36 bismesmerker.
1 spann = 30 bismesmerker = 7,72 kg.
1 bismeserpund = 12 skålpund = 24 bismesmerker

Fra 1824: 1 skippund = 4 fjerdinge = 20 lispund = 159,396 kg.

KORNMÅL

Før 1824: 1 tønne = 4 kvarter = 8 skjeppe = 12 settinger = 48 kanner = 192 potter = 145,8 liter.
1 kvarter = 36,45 liter.
1 skjepe = 18,2 liter.
1 setting = 12,15 liter.
1 pot = 0,76 liter.

Etter 1824: 1 tønne = 4 kvarter = 8 skjeppe = 16 settinger = 144 potter = 138,974 liter.

LANDSKYLD var den avgift som jordleieren, leilendingen, betalte til jordeieren. Den ble oppgitt i kornvarer (1 skippund tunge = 20 lis-

pund) og huder (1 hud = 12 skinn), smør, fisk og mange andre slags varer. Landskylda var fast fordi den også lå til grunn for skattetaksten på gårdene.

Landskyld i middelalderen:

1 forngild mark = 1 markebol = 8 øresbol = 3 ertugebol.
Fra ca. 1500 til 1838: 1 skippund = 4 fjerdinge = 20 lispund.
Matrikkelskyld 1838: 1 skylddaler = 5 ort = 120 skilling.
Matrikkelskyld 1886: 1 skyldmark = 100 øre.

Noen steder, særlig på Vestlandet (men også på Ringerike) ble landskylda oppgitt i smørsmål:
1 hefseldebol = 4 1/4 spann = 6 3/4 bismesmerker, eller
1 laupslan = 1 laup smør = 4 spann (1 spann = ca. 7,72 kg.)

«LISPUND TUNGE» betydde vekt i korn eller mel. Men enheter som skippund og lispund fungerte også som verdimål for eierparter i gårder og bruk. Kjøp og salg av jord gjaldt nesten alltid en viss del av skylda, det var ytterst sjelden tale om et avgrenset jordstykke «steint og reint». Eierpartene var som oftest «ideelle» – de tilsvarer ikke et bestemt avgrenset jordstykke. Slik kunne en gård eller bruk ha flere forskjellige eiere, selv om bare én husstand brukte gården eller bruket. Skyldeiendom kan sammenliknes med pengelån til en bonde i dag mot pant i gården, med den forskjell at det formelt ikke gir eiendomsrett.

BYGSEL står for bygselrett, dvs. rett til å bygse eller leie gården bort. Den som eide den største parten av skylda, hadde bygselretten. I tilfelle to eller flere eide like mye, hadde «bestemann» retten, dvs. adelsmann gikk foran embetsmann og borger, og disse gikk foran bonden.

Register

(Sidehenvisninger i *kursiv*, viser til bildetekst).

- Afrika 96, 111, 175, 219
Agundrud 137
Aker 69, 383
Akershus festning 75
Akureyri (Island) 138
Albania 476, 524
Alberta (Canada) 110, 316, 360, 390, 532
Alkvettern 183
Almebakken 110
Alvsplassene 266, 288, 289, 302
Amerika 47, 53, 55, 63, 67, 95, 96, 104, 108, 109, 111, 112, 130, 141, 143, 159, 163, 165, 173, 175, 186, 195, 208, 209, 211, 216, 219, 220, 226, 233, 270, 285, 316, 346, 351, 352, 353, 353, 359, 360, 380, 419, 442, 442, 443, 447, 452, 458, 500, 518
Amundrud (Åsbygda) 196
Amundsoya 407
Andebu (Vestfold) 510, 563
Andenes (Nordland) 538
Arendal 68, 425, 488, 508
Arnestad 475 f
Ask 52, 60, 76, 183, 252, 262, 391, 392, 491
Asker 50, 60, 98, 117, 155, 156, 169, 170, 270, 339, 400, 432, 483, 493, 500, 508, 539, 561
Askhaug 559
Askim 511
Attogfram-setra 388
Aurskog 395
Aurtjern 39, 43
Australia 560
Austrheim 390
Averøya 408
- Badstuhagen (Bønsnes) 164, 333, 490
Badstuhagen (Rytteraker) 324
Bakkan (ved Bergsjø) 160
Bakkebo 511
Bakkely 170 ff, 244
Bakken 501
Bardufoss 476
Begnadalen 502, 519
Begnamoen 533
Beitstad 492
Bekkestua (Bærum) 538
Bekkevold 391, 494
- Benteplassen 27, 88, 93, 99 f, 102, 228, 232, 238, 441, 464
Benterud 233 f
Bentestøvern (Soknedalen) 316
Bentzon County (Dakota) 270
Berg (Røyse) 188, 562
Berg (Haug) 104, 346
Bergebråten 444
Bergeløkka 163, 391, 490
Bergen 219, 475, 494, 518, 541, 546, 560
Bergeng 515
Berger (Vestfold) 560
Bergerbakken (Norderhov) 553
Bergerstua 459
Berget 16, 261, 453, 465
Bergsund (Ådal) 479
Bergvik 526 f
Bili 162, 204, 206, 363, 426–436, 522
Biliberget 195, 392, 432, 434, 494, 516
Bilibråten 51, 432, 435 f
Biliåsen 51, 426
Bindal (Nordland) 486, 564
Bing (Røyse) 381, 382, 494
Birstrand 536
Birkeland 512
Bjerketangen, se *Bjorketangen*
Bjoneroa 485
Bjølgerud 270
Bjørke (Steinsfjeringen) 110, 531
Bjørke, Nordre (Ask) 262
Bjørke, Søndre (Ask) 52
Bjørke, Vestre (Steinsfjeringen) 166
Bjørkebo 246
Bjørke-gårdene (Ask) 52
Bjørkelund 550
Bjørkelunden 413
Bjørketangen 117, 196, 238, 374, 394, 398, 400, 412 f, 414, 420, 470
Bjørnstad 81, 87, 89, 125, 127, 243, 418, 447
Bjørnstad skolejord (Steinsfjeringen) 379
Bjørnsrud 165, 195, 228
Blom 61, 63, 64, 346, 520
Blomhøi 62, 65, 445, 519
Blomshøgda 50, 64, 69, 377, 517 ff
Blomsplassen 63, 266, 288, 302
Blåsbort 120
- Blåveisen 121
Bodø 553
Bogstad 267
Borgardal 21, 377, 395
Borgdalen 377
Borgen 53, 54, 63, 89, 114, 140, 208, 310, 311, 326, 336–392
Borgen med Hungerholt og Attogfram 386
Borgen, Nedre 336, 344 f
Borgen, Nerigarden 63, 336, 345 f
Borgen, Nordigarden 136, 137, 138, 215, 316, 336, 356 ff, 399, 532
Borgen, Sørigarden 63, 136, 140, 211, 336, 338, 350 ff
Borgen, Øvre 61, 64, 268, 316, 336, 344, 351, 355, 364 ff, 381
Borgenbråten (Bråten) 379 f
Borgeng Fabrikker 64, 468, 502, 504, 505, 506, 510, 517, 522, 523
Borgenlandet 387
Borgenmoen 15, 367, 369, 386
Borgentaget 337
Borgentangen 198, 275, 285, 380 f
Borger (Haug) 92
Borgestad 63, 64, 268, 270, 284, 336, 337, 338, 368, 371 ff
Borglie 524
Borgtun 524 f
Borre (Vestfold) 354
Borås (Sverige) 492
Bosnia 494
Bragernes 23, 77, 79, 91, 254, 307, 342, 342
Braksøya 407
Branddalen 299
Brastad (Lier) 339
Brattbakken 3 491
Brattibakk 183
Breien (Ask) 76, 252, 307, 316
Brendum (Gausdal) 185
Brenna (Bærum) 179, 409, 561
Brenna (Steinsfjeringen) 57, 367
Breskehaug 245
Brevik (Lier) 345
Briskehaug 245
British Columbia (Canada) 452, 532
Bromma (Hallingdal) 543
Brooklyn 209, 216

- Brulökkene 470, 519, 525
 Bruvoll 525
 Brynsetta 528
 Brønnøysund 416
 Braak 196
 Bråtahaugen 193
 Bråten (Borgenbråten) 338, 379 f
 Bråten (Haglund) på Utstranda 41
 Bråten (Steinsfjeringen) 57, 508
 Bråten (under Storøya) 283, 291, 292
 Bukkebekkdalen 93, 462, 463 f
 Bure (Norderhov) 27, 129, 211
 Burevik 469, 471 f, 482
 Burud, se *Bure*
 Busund 178
 Buøy (Rogaland) 559
 By 54, 122, 140, 389, 399, 427, 439
 By, Søndre 96, 115, 183, 268, 460
 By, Vestre 115, 267, 300, 363
 Byermoen 321, 322
 Byflaksetra 415, 417
 Bygdøy (Oslo) 269
 Byglandsfjord 512
 Byrhaugen (under By) 386
 Bærum 19, 67, 78, 166, 170, 279, 339, 401, 409, 470, 480, 483, 496, 496, 498, 502, 503, 514, 516, 518, 520, 537, 539, 543, 548, 556, 563, 564
 Bærum Verk 27, 52, 82, 83, 89, 93, 126, 157, 179, 205, 224, 232, 267, 268, 344, 429, 440
 Bø 396
 Bødalen 338, 349, 392
 Bøhler (Sørsetra) 190
 Bølgen, Nordre (Haug) 125, 268
 Bønnerudtjern 462
 Bønsnes 164, 190, 191, 227, 248, 344, 345, 359, 379, 538, 542
 Bønsnes kirke 256, 260, 264, 322
 Bønsnes, Østre 250
 Bønsnesfjeringen 15
 Børdalen 326, 356, 376 f
 Bøygard (Åli i Hallingdal) 182
 Båhuslen 310, 382
- California 453, 515, 541
 Canada 110, 110, 315, 391, 448, 452, 532
 Chicago 111, 112, 353, 458
 Chile 560
 Cuba 543
- Dal (Norderhov) 385
 Dal (Røyse) 333
 Dal østre 198
 Dalsbråten 160
 Damli 563
 Danmark (Sørum) 90, 172
 Danmark 241, 266, 353, 442, 453, 496, 502
 Danmarksstykket 84, 90, 101, 114
 Danzig 557
 Den gamle kongeveien 42, 43, 72, 82, 122, 437
 Devon (Montana) 142
 Djupvarp 390 f
 Dokkertveien 542 ff
 Dombås 538
 Domholt 198, 250
 Dramdal (Eiker) 259, 261
 Drammen 59, 67, 69, 130, 169, 192, 254, 342, 434, 470, 483, 485, 504, 510, 525, 531, 541, 542, 557, 564
 Drengsrudeie 500
 Dronninghauga 141
 Dronningveien 463
 Duluth (Minnesota) 96
 Durban 96, 111, 113
 Dyrbak 375
 Dæli 77, 334, 342
 Dæli, Nedre 464
 Dønna (Nordland) 540
- Edinburgh 320
 Eidanger (Telemark) 547
 Eidfjord (Hardanger) 534
 Eidsberg 274, 520
 Eidsdal (Sunnmøre) 541
 Eidsgard (Sokna) 160
 Eidsvold Verk 134
 Eidsvoll 38, 134, 212, 354, 534
 Eikli 537
 Eikra 286
 Eina 480
 Elisensborg 494
 Ellingsrud 207
 Elstangen 252, 274, 279, 292
 Elvelien skog 140, 387 f
 Elverum 481, 542
 Elvika (Norderhov) 108, 132, 159, 242, 419, 563
 Endeli 246
 Enebakk 290
 Enga (Sundvollen) 196
 Engebrets-Vik 328
 Engen 367
 Engene 383, 387, 389, 401
 England 485, 507, 530
 Engstad 65, 518
 Equador 279, 449
 Ermsjø (Frogn) 84
 Ertelia 271
 Espelien 348
 Estland 480
 Etnedal 141, 142, 142
- Fagernes 536
 Faltinrud 96, 130, 194
 Fauske (Nordland) 531
 Fekjær 56, 57, 60, 89, 125, 201–246, 250, 375, 406, 428, 430, 442, 454
 Fekjær (nordre) 125, 130, 201, 205 ff, 209, 212, 214, 362, 398, 431
 Fekjær (søndre) 125, 148, 165, 179, 201, 206, 224 ff
 Fekjær (østre) 201, 206, 215 ff
 Fekjær, Nerigarden 164, 182, 201, 215, 218 ff, 325, 375, 490
 Fekjærhytta 245
 Fekjærlokka 128, 400
 Fekjærstua 232 f, 244
 Fekjærstykket, vestre 236, 243
 Fekjærstykket, østre 218, 236, 243
 Fekjæråsen 201, 202, 209, 222, 235, 240, 437
 Fergeplassen 292
 Fevik (Aust-Agder) 513
 Finneflaksetra 81, 84, 99, 102, 187, 440
 Fiskebu 562
 Fjeld, se *Fjell*
 Fjeldbu 118
 Fjeldstua 142
- Fjell 93, 94, 130, 163, 177, 180, 206, 224, 257, 334, 348, 377, 383, 401, 455
 Fjell, Nordre 335, 343
 Fjell, Søndre (Drammen) 317
 Fjell, Vestigarden 354
 Fjell, Østigarden 335
 Fjellbo 246
 Fjellhamar 481
 Fjellhaug 533, 558
 Fjelli 559
 Fjellsbråten 163
 Fjellsetra 187, 413
 Fjelltun 506 f
 Fjelstad 167, 250, 333, 358, 399
 Fjelstad, Nedre 268, 368
 Fjulsrud 207, 300, 430
 Fjulsrudeie 207, 430
 Flagsæteren 429
 Flaskerud 181
 Florø 422, 524
 Flå (Hallingdal) 57, 411
 Flåm 531
 Follidal 496
 Follum 116
 Forus (Stavanger) 320, 496
 Framdal 110
 Frankrike 195, 538
 Fredheim 476 f
 Fredrikstad 255, 265, 307, 320, 430, 492
 Fristad 24
 Frogn (Akershus) 501
 Frogner (Lier) 154
 Frognerseteren (Oslo) 58
 Frognoya 250, 333
 Frok (Norderhov) 409
 Frok, Søndre 59
 Frohaug 167
 Frøshaug 225
 Frøshaugsetra 453
 Frøshaugåsen 384
 Frøya (Sør-Trøndelag) 548
 Frøyhov 238, 326, 353, 386, 396
 Frøyhov, Øvre 80
 Frøyhov-gårdene 99
 Frøyshov 57, 152, 162, 259, 260, 261, 299, 369, 381, 427
 Fure 79
 Fure, Nordre 79
 Furnes (Hedmark) 164, 221, 552
 Furuhaugen 564
 Furukrullen 484, 557
 Furuly 65, 517
 Fyn (Danmark) 278
 Fægri (Tyristrand) 333
 Fåberg 493
- Gamleveien 560 f
 Garntangen 74, 82, 83, 102, 106 ff, 117, 182
 Geilo 534
 Geiteryggen 147, 562, 563
 Geitøya (Tyrfjorden) 247, 261, 262, 264, 276, 291, 294
 Geitøya (Øyangen) 192
 Gildeskål (Nordland) 119
 Gile, Nordre 215
 Gile, Søndre 132, 398, 409, 419
 Gisti 51, 55, 69, 346, 358, 372, 378 f, 408, 445, 520
 Gististua 353
 Gjerdengen 65, 521

- Gjermundbo (Haug) 208, 351, 445
 Gjerstad (Aust-Agder) 416, 443
 Gjesval 72ff, 428, 456
 Gjesval, Nordre 46, 72, 74–121, 136, 173, 189, 251, 407, 483
 Gjesval, Nordre, Nerigarden 87ff, 96, 482
 Gjesval, Nordre, Nordigarden 78 ff
 Gjesval, Nordre (østre gården) 90 ff, 419
 Gjesval, Søndre (bnr. 1) 60, 69, 95, 96, 114, 115, 127 ff, 161, 225, 235, 419
 Gjesval, Søndre (bnr. 2) 48, 63, 75, 97, 134 ff, 354, 358, 413, 447, 470
 Gjesval, Søndre 122–149, 189
 Gjesvalbakken 87
 Gjesvalhaugen (Hagahaugen) 74, 196
 Gjesvalåsen 16, 66, 122, 144, 437, 466, 468
 Gjesvang 59, 60, 67, 74, 133, 141 ff, 233, 468, 482 f
 Gjesvik Landhandleri 482
 Gjesvold, se *Gjesval*
 Gjørud (Åsbygda) 196
 Gjøvik 208, 209, 502, 507, 516
 Gledebråten 48
 Gletting ødegård 437
 Godager 264, 324
 Godlia (Oslo) 421
 Gol 449
 Gomnes 84, 101, 109, 122, 160, 224, 341, 359, 396, 398, 439, 447, 465
 Gomnes, Nordre 189, 220, 256
 Gomnes Søndre 118, 189, 126
 Gomnesstykket 84, 101
 Gomnesødegården 104, 382, 383
 Gomnæs, se *Gomnes*
 Gran (Hadeland) 56, 146, 542, 558
 Granli 495 f
 Grantopp (Grantoppen) 218, 238, 241
 Gravdal (Nordland) 513
 Grefsen (Oslo) 199, 541, 558
 Grefsrud (Tyristrand) 35, 270
 Greteløkka 131, 235, 240
 Greåker 119
 Grindbakken 50, 69, 401, 413, 496, 497
 Griserud 356, 377 f
 Griserudmoen 61, 336, 367, 385, 390
 Grisøya 407
 Grong 479
 Grumstad, Nedre (Lunner) 454
 Gryttingsvolden 262
 Grændal 21, 395
 Grøndokka 375, 525
 Grønnbo 245
 Grønvold 193, 374, 486
 Gudbrandsdalen 124, 213, 415, 431, 507
 Gulbrandsbråten 447
 Gulbrandsen-Løken 159, 173, 363, 367, 394, 418
 Gullerud 127, 216
 Gullingsrud (Nes i Hallingdal) 284
 Gulsplassen 180, 290
 Gulsrud (Modum) 340
 Gundersby (Åsbygda) 196
 Guriby (Lommedalen) 42, 43, 46, 48, 71, 95, 100, 273, 274, 366, 386, 424, 466
 Göteborg 472, 492
 Gaasefet 125
 Hadeland 29, 56, 76, 183, 364, 519
 Hadelands Glassverk 197
 Hadsel (Vesterålen) 552
 Hafnor 172, 189
 Hafnor, Vestre 250
 Haga 35, 41
 Hagahaugen 72, 82, 85, 89, 104
 Hagebu 479
 Haglund 119, 537, 562, 563
 Halden 310, 391
 Hallingby 62, 491, 521
 Hallingby, Søndre (Ådal) 452
 Hallingdal 104, 227, 257, 381
 Hallingstad (Toten) 250
 Hallvardskirken 75
 Halmstad (Sverige) 328
 Halså (Nordmøre) 494
 Halsteinrud 270
 Halvorsbråten 57
 Hamar 67, 160, 182, 411, 453, 490
 Hamar Olympiske Amfi 320
 Hammerfest 506
 Hamnor, se *Hafnor*
 Haneborg kirke 395
 Hansehaugen 294
 Hanserud 391
 Harestua 316
 Hareøya 284
 Harpefoss 415, 507
 Harstad 491, 502, 553
 Hassel jernverk 267
 Hasselbakken 504 f
 Hasseli 245
 Haug (Norderhov) 36, 51, 63, 76, 84, 92, 104, 114, 151, 160, 175, 268, 277, 328, 362, 391, 415, 480, 481, 483, 487, 494, 504, 516, 519, 535, 541, 557
 Haug prestebord på Eiker 22
 Haug, Søndre (Tyristrand) 270, 310
 Haug (Tyristrand) 35
 Haugen 121, 330, 331
 Haugertangen 322, 331
 Haugesund 455
 Haugli 117
 Haugly 551
 Haugstua 119, 148
 Hedalen 415, 534
 Heggelia 242
 Heggelien 65, 521 f
 Heimdal (Trondheim) 544
 Heimen 491
 Helgeland 101, 123, 133, 140, 188, 250, 259, 261, 281, 285, 316, 351, 389
 Helgelandseie 163
 Helgelandsmoen 62, 101, 209, 285, 354
 Helgerud 55, 64, 69, 343
 Helgøya (Hedmark) 279, 284
 Hemsedal 286
 Hen 182, 422
 Hengsle 285
 Hengslekleiv 556
 Heradsbygda 58, 504, 505, 510, 524
 Herrebraaden 151
 Herøya 81, 107, 192, 198
 Hesselberg 49
 Hesselberggrønningen 242, 289, 330, 374
 Hestehagen 49, 264, 324
 Hitra 410
 Hjørne 244
 Hodt 92, 97, 375
 Hof (Våler) 54
 Hofsfoss 113
 Hokksund 343, 397, 503, 504, 514
 Hol (Hallingdal) 534
 Hole gamlehjem 185 f, 528
 Hole herredshus 477
 Hole kirke 52, 72, 264, 312
 Hole meieri 209, 233, 315
 Hole prestegård 239
 Hole Samvirkeleg 118, 478
 Hole sykehjem 191
 Hole ungdomsskole 486
 Holefjerdingen 15, 52
 Holla (Telemark) 506
 Hollerud 41, 79
 Holmen 165, 472 f
 Holmestrand 177, 496, 499
 Holmevann 140
 Holmlia (Oslo) 320
 Homledal 166, 563
 Homledal skystasjon 300
 Honerud (Åsbygda) 235
 Honerudstua 235
 Honningsvåg 549
 Horn (Lier) 94
 Horn nordre (Lier) 31
 Horni (Bærum) 409
 Horten 360
 Hosle (Bærum) 563
 Houston (Texas) 480, 509, 515, 491, 518
 Hovin 250
 Hovin, Østre 126
 Hull 111
 Hundstad 79, 159, 177, 207, 268, 368
 Hundstad, Lille 137, 140, 350
 Hundstad, Øvre 250
 Hungerholdt, se *Hungerholt*
 Hungerholtlandet 94
 Hungerholt 92, 126, 192, 267, 268, 308, 464
 Hurdal 129, 455
 Hurum 81, 82, 151, 399, 408, 428, 504
 Hval, Haug 342
 Hvalsenga (Hvalsmarken) 465
 Hvalsmoen 555
 Hvelven 49
 Hylla 243
 Høgberget 195
 Høgda 558
 Høgstaket 111, 137
 Høglaupet 333
 Høland 368
 Høn 155
 Hønefoss 42, 58, 62, 67, 104, 205, 508
 Hønefoss Bryggeri 198
 Hønefoss teglverk 276
 Hønefossen 90
 Hønen 204, 205, 252, 397
 Høneneie 351, 377
 Hørby (Danmark) 170
 Høvik (Bærum) 540
 Høybo (Frogner i Sorum) 316
 Høyby 120
 Hårum 298
 Hårum, Østigarden 432, 433
 Hårumeie 465
 Hårumsgrenda 238
 Igelsrud 316
 Illinois 353
 Iowa 211, 353
 Irland 530
 Island 137, 138, 322
 Israel 501

Italia 227

Jansvika 384
 Japan 422
 Jar (Bærum) 556
 Jaraheim 532
 Jellum (Røyken) 339
 Jemtland 77
 Jensrud 62, 195, 421
 Jessheim 486
 Jevnaker 316, 509, 530, 554, 562
 Johnsrud-gårdene (Soknedalen) 104
 Jomfruland 57, 66, 194
 Jomfruland, Vestre 62, 348, 349, 350
 Jonebingen 381, 383
 Jonsbråten 241
 Jonsrud (Lommedalen) 404
 Jordet 74, 82, 94, 109 ff, 146
 Jota 195
 Julabu 556
 Juveren 432
 Jylland 241, 254, 453
 Jæren 16
 Jøgerstrand 553

Kabelvåg (Nordland) 499
 Kalkovnsbrygga 366
 Kalvåg (Bremanger) 539
 Kampen (Modum) 79
 Kampen (Oslo) 227
 Karjolveien 535 ff
 Karlsen-svingen 468, 469
 Karmøy 170, 486
 Karusputten 263
 Kassel 275
 Kastebakken 322
 Kastet, Mo i Steinsfjordingen 326
 Katrineholm 488
 Kaupanger (Sogn) 433, 515, 316
 Kikut 554
 Kile, Øvre 299
 Kimmerud (Modum) 296, 367
 Kjellsborg 369
 Kjellsborgstykket (Skogstad) 351, 353
 Kjelsås (Oslo) 199, 512
 Kjernet 351
 Kjeserud 112
 Kjærås 243
 Kjølborg herregård (Onsøy) 170
 Klaserud 315
 Klaserud, Nedre 332
 Klaserud, Øvre 162, 324, 331, 430
 Klavåsen 110
 Klekken (Haug) 151, 342
 Kleiva 444
 Kleivstua 166, 237, 394, 418, 419, 422, 562
 Klokkerplassen 130, 353
 Klype (Hallingdal) 59
 Klækken, se *Klekken*
 Kløvstad (Brandbu) 76, 251, 307
 Kløvvika 430
 Knausen 118, 515
 Kneikasetra 187, 195, 423
 Knestang (Haug) 561
 Knive 183
 Knutehytta 245
 Koksrud 40, 48, 57, 61, 87, 94, 137, 159, 162, 167, 315, 463, 470, 512, 555
 Koksruedeie 55
 Koksrudhagen 48, 61

Koksrudstykket 42
 Kolbotn (Oppegård) 496
 Kongens utsikt 274
 Kongsberg 104, 119, 326, 328, 490
 Kongsvinger 354, 356
 Koperud 285, 379, 382
 Kopperbergs län 55
 Kopperud (Skedsmo) 316
 Kornbråten (Åsa) 347, 349
 Korsrud (Lier) 398
 Korsrud, Øvre (Lunner) 454
 Kraggerudmarken (Lunner) 402
 Krakstad (Haug) 175, 208, 328, 532
 Krakstad, Øvre (Haug) 63, 185, 358
 Kringlebråtahøgda 49
 Kringlebråten 49, 421, 487
 Kristiansand 163, 244, 311, 391, 470, 503, 521, 560
 Kristiansund 410, 548
 Kristinehamn (Storøya) 288, 289
 Kristinehamn (Sverige) 183
 Krogsrud (Modum) 207
 Krokkleiva 19, 150, 274, 462 f
 Krokskogen 19, 46, 47, 80, 93, 99, 125, 150, 151, 170, 182, 236, 240, 242, 273, 287, 295, 296, 333, 366, 423, 436
 Krokskogens Allmenning 186, 192, 295, 386
 Krokstadelva (Nedre Eiker) 355
 Kroksund 72, 107, 124, 150, 151, 152, 154, 172, 179 ff, 181, 189, 224, 239, 290, 328, 330, 451, 453, 464, 528 ff, 536
 Kroksund Hotel 442
 Kroksund-brua 359
 Kroksundet 145, 437
 Kroksundvollen 150
 Kroksundødegården 81, 96, 150–191, 419
 Kroksundødegården, vestre 157 ff, 189
 Kroksundødegården, østre 167 ff, 187, 189
 Krokstjern 294
 Krokum 442
 Krokvik 46, 48, 71, 79, 148, 240, 448
 Kronborgs län 55
 Krullen 559
 Krødsherad 148, 211, 339, 487, 557
 Kuberg 130
 Kullerud 126
 Kuskeplassen 271, 280, 292, 294, 353
 Kvaløya (Troms) 170, 562
 Kviteseid (Telemark) 266
 Kyllingjordet 409, 424
 Kyllingstua 499
 København 51, 127, 275
 Kolabånn (Krokskogen) 412

Ladegaardsøen 269
 Land 49, 129, 268
 Landskrona 473
 Langebru (Krokskogen) 27, 28, 42, 44, 45, 49, 80, 93, 163
 Langebru (under Sørum) 104
 Langerud 227, 457, 465, 465 f
 Langesund 120
 Langleiken 384
 Lardal 22
 Larvik 51, 128, 433
 Lauvlia 58
 Leangen (Trondheim) 318
 Leine 79, 154
 Leine, Nedre 88, 187, 190
 Leine, Nordre 78

Leine, Søgarden 461
 Leine, Øvre 128
 Leine, Øvre/Madseløkka 375
 Leirvik (Stord) 489
 Lemostangen 264, 319, 320, 322, 325, 310
 Lena 509
 Lenvik (Troms) 480
 Lerberg 160
 Libakke 345, 364, 375, 434, 468
 Libakke, Nedre 545
 Lien 154, 292
 Lier 30, 55, 104, 112, 119, 154, 162, 192, 296, 356, 368, 410, 433, 557, 562
 Lierskogen 543
 Lillebo 244
 Lilleby 63, 114, 132, 336, 383, 389
 Lillebystykket 336, 338, 387
 Lillehammer 121, 329, 480, 531, 539, 552
 Lillesand 266
 Lillestrøm 276, 545
 Limovnstangen, se *Lemostangen*
 Lindelia (Ådal) 560
 Linköping 425
 Linløkka 196
 Linnerud 477
 Lo i Haug 30, 40, 277, 343
 Lofoten 499, 513
 Lomma 42, 93, 273
 Lommedalen (Bærum) 42, 43, 95, 274, 386, 547
 Lomvollen 344
 Lore 250, 369
 Lore, Nordre 268, 368
 Loretangen 106
 Losmoen (Hokksund) 503
 Lundemo 508
 Lunner (Hadeland) 507
 Luster (Sogn) 487
 Lykkebo 558
 Lykkja 359
 Lysaker 169
 Lysebu 557
 Lærdal 508
 Løken (Høland) 454
 Løken 64, 80, 81, 114, 120, 126, 128, 174, 219, 235, 250, 267, 308, 343, 346, 393–425, 428
 Løken (Haug) 276, 343
 Løken skole 424
 Løken, Nedre 81, 189, 300, 394, 404 ff, 439
 Løken, Øvre 189, 358, 394, 397 ff, 424, 470, 495, 514,
 Løkenhaugen 394, 402, 424, 498 f
 Løkenmoen 50, 392, 494, 505
 Løkenstua 414, 499
 Løkka 505
 Lørenskog 138, 521, 544
 Løten 84, 86
 Lårvika 71, 100, 142, 144, 224, 401, 404, 405, 406, 418
 Lårvikkleiva 195, 401

Malerstuen 383
 Manaskaret 295, 296
 Mandal 501
 Mangslo 553
 Mariakirken 22, 72, 74, 122, 249, 306, 437
 Mariland 264, 324
 Mattisplassen 93, 344, 388, 442
 Mellegården (Østerdal) 113

Mellom-Løken 394
 Mellomvik 478
 Meråker 410
 Miami (Florida) 279
 Midtskogen 88, 92, 125, 128, 379, 408
 Minnesota 96, 316
 Mjøndalen 530, 533
 Mjøsa 279
 Mo (Steinsfjerdingsden) 66, 67, 89, 140, 253, 281, 322, 518
 Mo i Rana 421, 422, 539
 Mo (Røyse) 140, 168, 187, 299, 322, 374
 Mo, Nedre (Røyse) 84, 259
 Mobile (Alabama) 111
 Modum 79, 175, 233, 267, 271, 272, 345, 358, 367, 413, 415, 420, 459, 493, 507, 521
 Moelv (Hedmark) 561
 Moen 502 f
 Moen III 504
 Molde 514, 516
 Molokka 506, 512
 Montana 142
 Morgen 564
 Moss 178, 275, 278, 379
 Mugggerud 71
 Myra (Gørrmyr) 554
 Myra (Norderhov) 186
 Mysen 112, 553
 Mælum (Modum) 270, 272
 Mølndal (Sverige) 104
 Mørtvedt (Lunner på Hadeland) 454
 Måltrøstlia 559
 Måserud (Lier) 286

Nakkerud 383, 500, 525
 Namsos 537
 Nannestad 454
 Natveit (Modum) 296
 Nauen Klokkestøperi 344
 Nederland 521
 Nedre Berg (Soknedalen) 21
 Nedre Eiker 355
 Ner-Stein 421
 Nertun 514, 515
 Nerodegaards skog 299
 Nes (Utstranda) 152, 225, 250, 299, 335, 353, 453, 454
 Nes (Hallingdal) 54, 212, 359, 367, 439, 500
 Nes (Ådal) 61, 211, 411, 499, 518
 Nes (Hedmark) 322
 Nesbyen 511
 Nesodden 169, 512
 Nesøya (Asker) 149
 New Jersey (USA) 512
 New York 68, 209, 216, 490
 Nidarosdomen 359
 Nilselokka 173, 187, 189
 Niskinn 67, 140
 Nittedal 57
 Nome (Nord-Dakota) 130
 Nonneseter kloster 20, 21, 22, 377, 395
 Nordagutu 99
 Nordberg (Land) 183
 Nordby (Akershus) 503
 Nordby (Åsa) 386
 Nord-Dakota 130, 208, 211, 359
 Nordenga 130, 142
 Nordfjordeid 489
 Nordkleiva 150
 Nordland 315, 361, 415, 479

Nordlandsåsen 295
 Nordli 48, 137, 279, 438, 443, 448 f
 Nordlokka 147, 195
 Nordmøre 483
 Nordre Land 183
 Nordstertjern 194, 237
 Nordsethagen (Sør-Odal) 160
 Nordsetra 37, 43, 44, 182, 188, 237, 238, 239, 416, 417, 436, 464
 Notodden 514, 549
 Novgorod 306
 Nyenborg 236
 Nylandsmyra 100, 140
 Nylende (Hole prestegård) 470
 Nylendengen 64
 Nylendet (Borgen) 63, 64, 347, 352, 360
 Nylendet (Svarstad) 378
 Nysetra 139
 Nystua 74, 95, 103, 104, 111 ff, 403, 408, 496
 Nærbø (Jæren) 560
 Nærøy (Nord-Trøndelag) 71
 Nøkleby 537
 Nøsterud 472
 Nøstret 473
 Nøysomhet 286, 289

Odalen 51, 391
 Odden 117
 Odder (Danmark) 241
 Odense 55, 69
 Onsaker 94, 100, 128, 384, 390, 406, 407, 464
 Onsakerbråten 235
 Onsakereie 385
 Onsrud (Ullensaker) 316
 Oppegård (Akershus) 220, 496
 Oppen (Heradsbygda) 219
 Oppenåsen 504
 Opplandene 306
 Oppsal 120
 Orebråtan 458
 Orehagen 384
 Orlangen 173, 183, 191, 195, 196, 421, 528, 534
 Oslo bispedømme 20
 Osterøy 219
 Overud (Kongsvinger) 274
 Paradis (Bergen) 558
 Paulshalden 146
 Pilterud (Modum) 77, 296, 367
 Pilterud skog 273, 296
 Pjåkerud (Tyristrand) 168, 259, 260, 262, 263
 Plassen (Ask) 391
 Plassevannet 139
 Polen 369
 Purkøya 247, 262, 264, 276, 282, 287, 290
 Putterstua 384
 Pålerrud 55, 65, 435, 520, 531
 Påløya 407

Rabben 118
 Ragnebu 524
 Ragnebu II 511
 Rakkestad (Østfold) 194, 454, 520, 539
 Ramberger 95, 162
 Randers 266
 Rapperskaret 367
 Raufoss 507, 511

Reading (England) 507
 Reinli (Sør-Aurdal) 481
 Reinsvoll 509
 Rena 138
 Rendalen 215, 275, 310
 Rennebu 538, 544
 Retiro 507
 Retthella 93, 295
 Reykjavik 322
 Rimeplassen (Flå) 57
 Ringebu 509
 Ringelia (Søndre Land) 241
 Ringen 316
 Ringerike Nikkelverk 271
 Ringerikes Museum 170
 Ringeriksbanen 337
 Ringhaug 527
 Ringsaker 67, 275, 485, 554
 Ringåsen (Norderhov) 485
 Risør 490
 Rjukan 533
 Roa (Hadeland) 481, 562
 Roberget 264, 315, 324, 326, 329
 Rokketjern 188, 190
 Rolighet (Norderhov) 212
 Romedal 422
 Romerike 181
 Romsdal 170
 Rosenlund 265, 271
 Rosterud 55
 Roterud 55, 221, 356, 357, 375, 401, 419, 495, 509
 Rud 125
 Rud, Vestre 65, 122, 405, 439
 Rud, Østre 71, 126, 128, 405, 407, 437, 439
 Rudshøgda 15, 354
 Rudstangen 459
 Rudstunet 369
 Rudsødegården (Nordli) 446 ff
 Rudsødegården 64, 80, 136, 154, 158, 180, 182, 196, 239, 404, 405, 429, 437–467, 528, 549 ff
 Rudsødegården, Midtre 55, 181, 438, 443, 449 ff, 458
 Rudsødegården, Nordre 136, 182, 206, 231, 375, 438, 441, 443 ff, 550
 Rudsødegården, Søndre 438, 451, 455 ff
 Russland 306
 Rustad 554
 Ruudi 555
 Rygge (Østfold) 375
 Rytteraker 49, 63, 219, 248, 249, 250, 251, 254, 258, 260, 261, 262, 264, 264, 268, 268, 269, 274, 281, 290, 296, 301, 305–335, 366, 522
 Rytteraker, Lille 173, 310, 314, 324, 325, 334 f, 453
 Rytteraker, Lille II 335
 Rytteraker, Vestre 264, 324, 331
 Rytteraker, Østre 264
 Rytterakerereie 218
 Rytterakerhaugen 331
 Rytterakerplassen 326
 Rytterakertangen 208, 284, 325, 328, 329, 330
 Rælingen (Akershus) 247
 Rødhaug 211
 Røisa 550
 Røisa II 557
 Rønningen 48, 137, 140, 140, 354, 363, 382,

385, 389, 449
 Rønningen under By (Borgenmoen) 198
 Røros 476, 524
 Rørvik (Nord-Trøndelag) 526
 Rørvika 94, 109, 151, 202, 379, 382
 Rørvikeie 232
 Røyse 15, 16, 19, 60, 83, 468
 Røysing, Vestre (Ask) 183
 Rå (Norderhov) 100, 184, 395
 Råde (Østfold) 169

Salangen (Troms) 481
 San Diego (California) 553
 Sand (Hurum) 151
 Sandaker 553
 Sandbrofossen 273
 Sande (Vestfold) 160, 175, 476
 Sandefjord 360
 Sandenga 384
 Sandli 286
 Sandnes 279, 320
 Sandstad 519, 520
 Sandvik 526
 Sandvika (under Borgen) 369, 373, 412, 525
 Sandvika (Bærum) 58, 142,
 Sanna 82, 93, 94, 109, 147 f, 162
 Sannby 65, 519
 Saravik 34 ff
 Sarpsborg 119
 Sauda (Ryfylke) 200
 Sauherad (Telemark) 99
 Saulokka 361, 363
 Saurland (Tyskland) 149
 Scala 555
 Selbu 559
 Selte 48, 66, 166, 237, 291
 Selte, Øvre 66
 Seltebråten 48
 Seltestykket 237
 Sem (Asker) 277
 Senja 473
 Sersjantløkka 476
 Sigdal 391, 454, 520
 Siggerud (Ski) 562
 Simensbråten 60
 Sjefsgården Sørum 84
 Sjuls 79
 Sjølyst 285
 Sjørvoll (Norderhov) 123, 342,
 Sjøheim 533
 Sjøstad (Sokna) 144
 Skansen 356, 552
 Skaret 162, 207, 430
 Skauenga 332 f, 490
 Skaug (Tyristrand) 262
 Skaug (Åsbygda) 91
 Skaugsmarka 262
 Skedsmo 316, 320
 Skien 266, 562
 Skinstad (Modum) 94, 109
 Skjærdalen 79, 123, 259, 261, 262, 263,
 271, 359, 381
 Skoger 183, 442
 Skogly 503 f
 Skogn (Nord-Trøndelag) 489
 Skogstad 351, 353
 Skotland 491
 Skovli 537
 Skredderplassen (Skreddertangen) 285
 Skredderud 435

Skredshaugen 384
 Skrenten 507 f
 Skrio 284
 Skui (Bærum) 67, 410
 Skäraborgs län (Sverige) 95
 Skøyen (Oslo) 182
 Slagen (Vestfold) 520
 Slependen 170, 411, 511, 552
 Slesvig 312
 Slettebo 511
 Slettøya 453, 454, 553
 Slitu (Mysen) 112
 Slora 216
 Sluskestua 32
 Sløvika 316
 Slåra (Åsa) 96
 Smedplassen 285
 Smittero 292
 Snadden 59
 Snarum (Modum) 271, 272, 329
 Sokna 142, 143, 144, 163, 353, 506, 508,
 536, 545
 Sokndal (Rogaland) 510, 516
 Soknedalen 127, 263
 Solbakken 69, 134, 184, 333, 490 ff
 Solberg 250, 316
 Solbergelva 418, 422, 459
 Solgløtt 552
 Solhaug 518
 Solheim (Gamleveien 12) 554
 Solheim (Løkenstua) 499 f
 Solheim (Fekjær) 218, 230, 242
 Solhøi 499
 Solli 526
 Solli (under Fjulsrud) 342
 Sollihøgda 160, 317, 414, 458, 534, 561
 Solohurn (Sveits) 546
 Solstad 246, 479 f, 531
 Solstrand 116
 Solstua 530
 Soltun 480
 Solum (Skoger) 183
 Solum (Tyristrand) 345
 Solvang (Råde) 170
 Solvang (Steinsfjerdingen) 300, 301, 496,
 509
 Solvangstykket 300, 301
 Solvik 59, 246, 469, 526
 Solvoll 529
 Solør 199, 276, 483, 530
 Sommerhvil 549 f
 Son 483
 Sonerud 169, 346
 Spania 515
 Spikkestad (Røyken) 383
 Sri Lanka 510, 513
 St. Paul (Minnesota) 270
 St. Petersburg 557
 Stabekk (Bærum) 220, 226, 362, 502
 Stadum 40, 93, 125, 126, 168, 285, 358,
 399, 406, 408, 420, 428, 462, 495
 Stadum, Vestre 250
 Stavanger 266, 496, 511
 Stein 49, 54, 56, 57, 64, 83, 101, 106, 123,
 134, 186, 233, 237, 243, 253, 276, 281, 312,
 378, 407, 421, 499
 Steinkjer 244, 492
 Steins sokn 306, 377
 Steinsbakken 195, 421, 499
 Steinsbråten 57, 240

Steinsbu 484, 485
 Steinsøie 56, 63, 64, 346, 357, 383
 Steinsøetra 71, 380
 Steinsfjerdingen 15, 52, 281
 Steinsfjorden 17, 20, 69, 71, 113, 168, 192,
 203, 323, 407, 438, 490, 552
 Steinsrud 64
 Steinsvik 68, 84, 483 ff
 Steinsvollen 27, 127
 Steinsåsen 20
 Stenungsund (Sverige) 433, 516
 Stjørdal 503, 559
 Stockholm 170, 177, 530
 Stord 560
 Storeldal 214
 Storløkka 113, 509
 Storøen 449
 Storøen sæter 295, 296, 301, 334
 Storøestykket 276, 301
 Storøya 53, 63, 76, 112, 152, 180, 193, 201,
 202, 207, 242, 247–304, 314, 407, 430
 Storøysundet 15, 285, 315, 353, 535
 Strand 72, 74, 114 ff, 358, 409, 468
 Strand pensjonat 300
 Strandbo 165, 228
 Strandfjorden 82,
 Strandjordet 84, 103
 Stridshaugen 54, 61, 384
 Strømmen 182, 470, 525
 Strømsø 90, 155
 Støa 114, 115
 Staavi (Bærum) 27
 Sundby 454, 555
 Sundet (Øgardsvika) 161 ff, 332, 333, 473,
 490
 Sundet 93, 150, 162, 165
 Sundeodegården/Sundet 81
 Sundland 264, 275, 280, 284, 290, 294, 310,
 335
 Sundli 561
 Sundløkka 182, 187, 188
 Sundsvall 270
 Sundvolden Hotel 136, 197, 211, 487
 Sundvollen 16, 19, 64, 69, 84, 94, 130, 150,
 162, 178, 179, 180, 181, 238, 289, 359
 Sundvollen gartneri 501
 Sundvolleneie 465
 Sundøya 104, 177, 181, 191, 192–200, 381,
 434
 Sundøya Fjordhotel 200
 Sundøya Fjordrestaurant 198, 199, 200, 470
 Sunnfjord 219
 Sunnmøre 133, 228, 265, 507
 Surnadal 494
 Suserud (under Lore) 535
 Svalbard 453
 Svang 77, 397
 Svangstrand 77, 94, 192, 268, 397
 Svarstad 63, 77, 78, 79, 217, 218, 226, 310,
 326, 328, 358, 360, 399, 400, 419, 457
 Svarstad, Store 342
 Svarstadeie 375
 Svartkiend 139
 Svartsteintangen 234, 413
 Svarverud 88
 Sveits 546
 Svelvik 508, 560
 Svensrud 78, 123, 144, 145, 151, 177, 209,
 210, 233, 298, 299, 315, 419, 555
 Sverige 51, 55, 57, 77, 89, 95, 148, 163, 183,

220, 227, 240, 270, 286, 348, 375, 381, 382,
 385, 425, 433, 488, 492, 516, 530
 Svingen 117 f
 Svingerudbråten 220
 Sylling (Lier) 166, 369, 379
 Syvde (Sunnmøre) 501
 Sæbø (Hjørundfjord) 507
 Sælabånn 55
 Sætra 299
 Sætrang (Haug) 185, 196, 251, 396
 Sætrang, Nordre 76
 Sætrangseie 162
 Søhol 77, 88, 96, 100, 117, 120, 130, 221,
 250, 340, 356, 357, 401, 419, 479, 495, 509,
 549
 Sømoen 391, 533
 Sønderborg (Jylland) 353
 Sønsterud 66, 179, 335, 351, 447
 Sør-Afrika 96, 111, 112, 113
 Sørbråten 219
 Sørenga 59, 59, 217, 470, 475, 476, 477,
 479, 480, 481, 533
 Sør-Fron (Oppland) 213, 442
 Sørgefoss 369
 Sørhagen 480
 Sørjordet 83, 136
 Sør-Odal 160
 Sørsetra 39, 43, 44, 45, 84, 99, 100, 120,
 125, 128, 139, 160, 165, 182, 186 f, 190,
 398, 408, 412, 423, 459
 Sørtun 480 f
 Sørumsdal 68, 215, 477
 Sørumsdal (Steinsfjordingen) 79, 104, 195, 367,
 399, 412
 Sørumsdal, Midtre 159, 243
 Sørumsdal, Nordre 79, 129, 342, 532
 Sørumsdal, Søndre 243, 343
 Sørumsdal 422
 Sørumsdal 232, 377
 Sørumsdal 246
 Sørumsdal 211, 354
 Søsætertun 190
 Sælerud 54, 518

 Tajet (Jonebingen) 381, 383
 Tajet 87, 211, 236, 535
 Tanberg, Nedre 30
 Tanbergmoen 104, 127
 Tandberg (Øst-Modum) 294, 296, 367, 387
 Tandberg Brug 268, 270, 296
 Tangen (Borgentangen) 380 f
 Tangen (under Rudsødegården) 443, 465,
 466 f, 549 ff, 551, 551
 Teigen (under Dæli) 375
 Telefontangen 329
 Telemark 27, 63, 353
 Thorejørgensen 139
 Tistedalen (Østfold) 520
 Tjernsli 458
 Tjøme 163, 504
 Toen 399
 Tofte (Hurum) 473, 492
 Tolpinrud 328
 Tomta (under Stadum) 285, 382
 Tomtebu 478, 486
 Tomter 454
 Toppenhaug 61, 119, 384, 509
 Tordrup 453
 Toresplassen 127, 128, 135, 136, 139, 224,
 238, 301, 477

 Torgehagen 166, 190
 Torgesetra 190
 Torød (Vestfold) 480
 Toten 509
 Toverud ødegård 339
 Tranby (Lier) 531
 Trandum (Rommerike) 23, 24
 Trillerud 144, 145, 163
 Trollhättan 227, 433
 Tromsø 501
 Tromsøya 501
 Trondheim 104, 160, 317, 359, 492, 507,
 552
 Trugstad (Nannestad) 484, 557
 Trulserud (Hønefoss) 333
 Trysil 542
 Trøksle 40, 69, 159, 162, 179, 195, 228,
 326, 443
 Trøkslelokka 465
 Trøndelag 124
 Tsjernobyl 322
 Tubbmyr (Krødsherad) 160
 Tvehjulingen 407
 Tvillingøyene 407
 Tyribakken 109
 Tyribo 246
 Tyribrenna (Tyribrynden) 385
 Tyrifjorden 15, 17, 271, 275, 279, 358, 380,
 506
 Tyrstrand 15, 64, 108, 110, 125, 168, 220,
 261, 270, 349, 468, 480, 489, 502, 503, 506,
 519
 Tyskland 149, 275
 Täby 170
 Tømmerås 298, 301
 Tønsberg 46, 170, 244, 255, 344, 520, 531,
 556
 Tønsberg-kompaniet 386
 Tørtberg 136, 234, 413, 416, 425
 Tøyen (Oslo) 265

 Ukkemyr 101
 Ullern (Røyse) 114, 180, 198, 208, 226, 381,
 408, 430
 Ullern (Vestre Aker) 274
 Ullern, Søndre 330
 Ullertangen 531
 Ullerøy (Østfold) 514
 Ullvettern 183
 Ultveit (Norderhov) 176, 196
 Ulvøya 407, 412
 Urskleiva 195
 USA, se *Amerika*
 Utsikten 510
 Utstranda 15, 77, 252, 268, 268, 270
 Utvik og Øverby skog 298
 Utvik skog 302
 Utvika 188, 296, 298, 300, 301, 343, 460,
 464, 538
 Utøya 154, 192, 260, 262, 271, 511

 Vaker (Norderhov) 49, 127, 128, 160, 184,
 547
 Vakereie 500
 Vakermoen 57
 Valdres 25, 83, 137, 228, 442
 Valtersbråten 269, 283, 291, 294, 296, 301,
 334
 Vancouver Island 532
 Vang (Jevnaker) 377

 Vang (Valdres) 115
 Vangen 132, 174, 419
 Vardal 111
 Vardø 539, 544
 Vaseter 558
 Vassvik 487, 527
 Vatne (Sunnmøre) 132, 133, 161
 Vats (Ål i Hallingdal) 448
 Vefsrud skog 268, 296
 Vegstein 196
 Veggund 228
 Vegård 163
 Veholt 270
 Veien 49
 Veien, Nedre 299
 Veien, Øvre 127
 Veienmoen 175
 Veigin 502, 508
 Vekkern 397
 Vekkern Eng 100
 Veldre (Hedmark) 503
 Veme 196, 383, 416, 485, 506, 539, 542,
 560
 Vennebu 534
 Vensås 78
 Verdalen (Nord-Trøndelag) 489, 544
 Veslebu 501
 Vestby (Akershus) 164, 379, 415, 501
 Vesterberg (Brønnøysund) 416
 Vestern 399
 Vesterålen 552
 Vestfold 169
 Vestfossen 472
 Vestjordet 69, 70, 222, 494 f
 Vestjordsbakken 222
 Vestre Aker 315
 Vestre Gausdal 185, 532
 Vestre Nes skog 299
 Vestre Slidre 25
 Vestre Toten 509
 Vestre Ådal 540
 Veststranda 558
 Vigma (Sunnmøre) 495
 Vik (Grimstad) 501
 Vik 20–70, 72, 78, 80, 124, 225, 243, 343,
 395
 Vik båthavn 468, 474
 Vik (Øystese) 222
 Vik senter 472, 482
 Vik skole 22, 478 f
 Vik søndre II 480
 Vik Torg 472 ff
 Vik, kommunesenteret 468–527
 Vik, Nedre 26 ff, 79, 102, 233, 343, 406,
 428, 468, 478
 Vik, Søndre 66, 66, 68, 70, 468, 480
 Vik, Vestre 179, 190, 413
 Vik, Øvre 33 ff, 127, 189, 215, 217, 218,
 239, 428, 432, 433, 477, 490
 Vikberg 510
 Vikersund 67, 77, 270, 499, 511, 525, 551
 Viklund 508
 Viksbakken 32
 Viksbråten 55, 215, 527
 Viksenga 54, 61, 336, 337, 367, 390
 Vikshøgda 49, 486 ff
 Viksløkka 50
 Vikssvingen 36, 37, 117, 468, 474, 478
 Vikstoppen 33, 486, 527
 Vikstunet 32

- Viksveien 2 481 f
 Viksåsen 16, 31, 33, 39, 42, 50
 Vilhausen 96, 98, 98, 111, 116
 Vinger 391, 494
 Vintergutten 294
 Viul 24, 124
 Volda 515
 Volljordet 379
 Vækero 274
 Vælerndammen 263
 Värmland 47, 48, 57, 95, 29, 148, 176, 240, 380
 Værøy 516
 Västergötland 381, 385, 375
 Välerenga 544
- Warzawa 369
 Washington 316
 Wisconsin 95, 216
 Wolden 139
- Zoologisk Museum, Tøyen 170
- Ødelien 219, 260, 261, 262, 263, 298, 301, 407
 Øderå 174
 Øgardsråten 329
 Øgardsvika 332, 333, 562 f
 Øiersetra 93, 94, 95, 99 f
 Ølen (Sunnhordland) 501
 Ørebro 275
 Øren 79
- Øren gård (Lier) 154, 155
 Ørsta 322, 507
 Øskjevallsetra 120, 371, 372, 386, 389, 440
 Østbygda 15, 125
 Østeng 163, 338, 383 f, 391 f, 394, 401, 412, 494
 Østerdalen 276, 310, 314
 Østfold 16, 220
 Østmarken 318, 319
 Østmo 65, 522
 Østre Gausdal 552
 Øststranda 558
 Øverby 76, 77, 102, 163, 193, 296, 298, 299, 442, 450
 Øverbyråten 298
 Øverjordet 81, 132, 150, 160, 172 ff, 183, 187, 189, 191, 207, 419, 451
 Øverjordet, Vestre 173, 175 ff, 548
 Øver-Sundvollen 451
 Øver-Øgarden (Nes) 348
 Øvre Eiker 513
 Øvre Rendalen 61
 Øyatangen 506, 512
 Øyer (Gudbrandsdalen) 559
 Øyersetra, se *Øiersetra*
 Øystese (Hardanger) 222
- Åbboråshøgda 240
 Åbborås 43
 Ådal 61, 69, 70, 129, 146, 167, 268, 270, 272, 366, 416, 435, 486, 524, 541, 552, 556
 Åkerløkka (Kornbråten) 347
- Ål (Hallingdal) 48, 61, 119, 135, 255, 307, 311, 408, 442, 448, 449, 493, 534
 Aalborg 453
 Ålesund 265
 Åmot (Modum) 141, 169, 230, 390, 511, 563
 Åmot (Østerdalen) 104, 111
 Åndalsnes 537
 Årnes (Hedmark) 531
 Årnes (Akershus) 322, 531
 Årnes krets (Hole) 90, 394, 409, 424
 Årnesfjordingen 15, 16, 17, 18, 20, 52
 Ås (Akershus) 154, 361, 382, 541
 Åsa 58, 110, 114, 115, 132, 181, 208, 329, 347, 353, 353, 416, 433, 485, 504
 Åsbakken 57
 Åsbu 245
 Åsbygda 86, 110, 196, 235, 410, 501, 502, 540
 Åsen (Fekjær) 57, 201, 240, 454, 554
 Åsen, Øvre (Norderhov) 176
 Åsen (Frøyshoveie) 172
 Åsenga (Åslund) 48, 132, 146, 148
 Åseral (Vest-Agder) 503
 Åsgårdstrand 511
 Åsheim 534
 Åsjordet 201, 230
 Åslund 132, 148 f, 230, 487
 Åsly 245
 Åsplassen 144 ff, 465
 Åsterudeie 93

Fotograf Marit Fagerli har vært engasjert som fotograf for dette bindet, og har levert fargebildene (tatt sommeren 2001). Flyfotografiene fra 1950-årene er levert av Widerøe's Flyveselskap A/S, og ble cirka 1980 kjøpt av Ringerike kommune (disponeres i dag av Ringerike Historielag ved Otto Frydenlund). Bjørn Geirr Harsson har scannet de gamle flyfotografiene fra Hole inn på CD-rom. Universitetets kulturhistoriske museer har levert bilder av oldfunn. Eldre bilder er ellers utlånt fra Hole bygdearkiv, og fra følgende privatpersoner:

Gerd Andresen, Per E. Askilrud, Marit J. Bihli, Bjørn Bili, Liv Gjestvold Blom, Martin Borgen, Brede Bratli, Lillemor Bratli, Gerd og Tore Brynstad, Johannes Bye, Trygve Ellingsen, Ingeborg Elvigen, Solveig og Rolf Engebretsen, Olaug Eriksen, Reidun og John Fekjær, Tordis (Tulla) Fjeld, Margit Frøshaug, Gudrun og Nils Gjesvold, Knut Gommæs, Tove Arnesen Haga, Lillian Haglund, Vigdis Hannestad, Dag Roar Hæhre, Arild Johansen, Tore R. Johansen, Pål Jørum, Lise Kjernlie, Øistein Langset, Ingebjørg Gjesvik Liljedahl, Elsa Lundberg, Signe og Per Lundberg, Arild Løken, Fred Harald Nilssen, Kjeld Nørgaard, Per Nøsterud, Einar Reistad, Olav Reistad, Gerd Rolund, Ove Roulund, Ole Kristoffer Rytterager, Ragnhild Rytterager, Karin Selte, Frode Sonerud, Astrid Strand, Liv Emma Thorsen, Liv og Einar Throne-Holst, Ingeborg og Nils Vik.

© Hole kommune 2001

Produsert i regi av Boksenteret Erik Pettersen & Co. AS

Grafisk formgivning: Bjørg Omholt

Kart: Avd. ing. Marianne Meinich, Hole kommune (tillatelse nr. LKS 82003/R76908/Statens kartverk)

Statens kartverk: Grateigskart 1827

Statens kartverk: Lommekart 1846 (opptrykk fra Chr. Tønsbergs Forlag)

Konduktør Braags utskiftingskart over Krokskogens Allmenning 1823

Omslagsfoto forside: Kommunesenteret på Vik, med E 16 i forgrunnen. Fra venstre ser vi Vik torg, Vik skole og Hole herredshus (i skogkanten). I bakgrunnen Sælabånn i Tyrifjorden, med Røysehalvøya bak. © Fotograf Marit Fagerli 2001.

Omslagsfoto bakside: Nedre Vik med skystasjon og gjestgiveri ca. 1900. Den store läven (revet ca. 1960) lå der Vikstunet med omsorgsleiligheter og bibliotek ligger i dag. I bakgrunnen (på høyden) ser vi Gjesval-gårdene. (Hole bygdearkiv).

Boken er satt med Sabon 10,5/13 og trykt på 115 gr Gothic Silk Repro, trykk og innbinding: AIT Otta 2001

ISBN 82-993498-4-2 (Bd. 1)

ISBN 82-993498-3-4 (Kompl.)